

ном позivu; рукоvođa mnogih naprednijim duhovima našeg poljoprivrednog reda, u zavođeњу popravaka u svojoj privredi na imanju.

I ako bi ovaj ko je s malim zadovoljan, mogao biti u mnogome zadovoljan i sa savremenom udogom „Težaka“ i sa arveševim njegovim zadatka, opet ne može za dugo još prestati potreba dužnosti i saradnika i predlažnika i sviđu prijatelja „Težaka“, da se nadmeću u svojoj pomoći, da naš jedini često poljoprivredni list, što pre dostigne vrhunac svoga savršenstva, da njegov uticaj na poisku privredu i njen napredak u našem narodu, bude što češći i što veći, proširen na najveću meru i na najvišim stepen.

I u četrdesetoj godini izlaza, uloga je „Težaka“, da teži približavanju i grupisanju rasturenih snaga, voljnih da u slojnom i predanom radu posluže, u današnje ozbiljno doba narodnog buđenja i privrednog preporodaja, svojoj struci i svome pozivu, svojoj domovini i svome narodu, u uskom obimu sadašnjih mu slobodnih državnih međa i u širem obimu daleko izvan tih međa. Smert je „Težaka“ da postane jednom pravo i istinsko glasilo i te sloge i te predanosti i da svojom sadržinom zadovolji savremene potrebe sviđu svojih čitalačkih redova.

Zadatom mu je da posluži za pouku i za podsticaj i školovanim i praktičnim poljoprivrednicima, u njihovom životu i njihovom radu i onima sa visom, i onima sa srednjom i najnižom spremom, i onima koji znaju i onima koji ne znaju strane jezike, kao i onim poljoprivrednicima koji nemaju никакве ni škole, a to li stručne svrhe.

„Težak“ će težiti da bude veran odjek poljoprivredne nauke i njenoga napretka u svetu, čitanka za proste poljoprivrednike kojima nedostaje znanja i umehnosti. Da u njegovoj sadržini našu podršku da razmišljanje i ugledanje i državnih i seljačkih, poljoprivredne pomoćne struke i ljudi sviđu struka koji se privrednim pitanjima bave i neta pretresaju.

Narodito danas, kada slobodne srpske države, Srbija i Crna Gora, imaju svima svojim umijam i materijalnim silama, nemim svojim pregadovstvom, da posluže pravim interesima Crnistva, da se za interese Crnistva jrtvuju i, životima i krvau sviđu svojih sinova za њ založe. Danas kad je Crnistvo na vetrometnici ovakih vremena, na udaru uskonvitolanog oluja grabalnih neprijateljskih smerova i dela, što krovežednim umišanjima kiduvavaju na pravo života i ostanaka celog srpskog plemena. Danas kada je u dvadesetom času, opasnost ostanaka i samostalnosti slobodnih srpskih država preuzanih međa, ugroženih zarobljavanjem jezgra srpskoga naroda, prisvajanjem Bosne i Hercegovine, uz veš poroblene pokrajine srpske pod austro-ugarsku premoć.... ovestima i slojzima zabludelu, zavaženju braću, danas kada su Crnistvu potrebni svo rododubivo preguke, sav oduševljaž, sav silni napon celokupne narodne otporne snage, luda silna ljubav i požrtvovanje do samopogreba, te da se jedan junacki, nalaženji, na mrtvoj straži civilizacijske vekovima desetostvanih i satirani narod, odupre velikom iskušenju, u rešavanju njegovoga biti ili ne biti. Danas gde i među Slovenima i među rođenom

brahom, Hrvatima, rođenom i odgaženom u igu austrijsko-ugarskoga ropstva, ima dosta zabludelih duhova koji i slobodnim srpskim državaма, kao i Bosni i Hercegovini, žele i u dvadesetom veku, ovo čerečene srpskoga naroda, koji sanaju u Jugoslovenskome Carstvu, pod Habzburškim skiptrom, o jačaju slovenske ideje i moći u onome carstvu, u kome vekovima vlada i slobode uzvika jedna tužniska nemacko-mađarska manjina, glaveći i u ropstvu držeći gradnu većinu slovenskih država i slovenskih narodnosti. I ne osećaju ni koliko su svi oni bedni i jalosni robovi, pod stegom i nesicnom silne jače od prava. Živeći u zabludi, da bi ujedinjeva Srba i Hrvata u ropstvu austro-mađarskom, pojačalo zarobljenje narodnosti slovenske: Slovence, Slovake, Čeha, Poljake i Rusine i pomogao im u osvajanju slovenskog prestizja u jednoj srednevokovnoj državi, u kojoj nemacko-mađarska manjina vekovima vrši teror oružanim silom i sistemom lajnog jezuitizma u „ravnopravnosti“ i „trpeљivosti“ verskoj i vizantijenskog načela: „zavadi na vladač“. U potražnju narodnosti pitava za račun svakodnevne svuhne politike i alobojnog postojanog sistema podjarmljavanja svega što je slovensko u toj velikoj šarenoj državi. Takvu nam sudbinu, takvu slobodu žele ta naša zabludela braća — nebraća koja zaboravljaju, sudbinu Hrvatске što je pre 800 godina izgubila svoju samostalnost, da čas služi Bечu, a čas Budimu; na sudbinu Češke koja i u dvadesetom veku dobija preke sudove i celate, čim oduševljenije zapeva himnu narodu: „Gde duhom moj; na sudbinu Poljske, podsećaju na tri царевне; na sudbinu Краљеве i ako je tu nedavno usred љубlane kрављу svojih sinova obojila ulice svoga stolnog grada, čim je samo i pomislila, da se izjednači u pravima sa svojim nemackim gospodarima!

Srbija i Crna Gora, uz pripomoć savasnosne ideje balkanskoga saveza na odbranu i prijateljskih nesebičnih velikih sila, uz potpunu pobedu pravoslovenske državne politike u moćnoj slovenskoj царевini Rusiji, osloboditelji poroblenih slovenskih naroda.... moraju biti i ostati, ako još nisu, moraju postati štjemonat vaspeloga Crnistva. Srbija i Crna Gora moraju biti slojne i jednodušne, moraju biti jedno telo i jedna duha, te da mogu postati stožer Crnistvu. **Moraju biti privredno i voјno snažne i jače. Moraju istaviti i podržavati kao osnovno državno načelo: privredno snažnje, privredno unapređenje.... da bi mogla održavati veliku, jaku, dobro oružanu i dobro spremnu voјku. Država privredna politika, pametna i smislivena, sa kрavljam smerom privrednog snažnjeja njihovog naroda, mora ispušavati glavne tačke državnog i narodnog programa u Srbiji i Crnoj Gori.**

I onda zadatak „Težaka“ kao poljoprivrednog glasila, onih 80—90% celokupnog srpskog naroda, u današnje po Crnistvo sudobnosne dane, казује se сам од себе. Zadatak mu je da i rečju i делом potpomogne stručnim savetima i stručnim predlozima stvaranje i izvršenje onog velikog i spasnosnog državnog i narodnog programa koji mora biti i postati obavezan, političko јоvanjeđe и политичко вјерују, svima vladama i u Srbiji i u Crnoj Gori, do suđenog dana oslobodjena i ujedinjena ce-

лога Српства и до умерišlenja и uzdižanja novostvo-
rene velike српске државе коју сваки прави Србин
odavana прижељује и жељи.

Она не живи више само у идејама и речима,
она почиње и у делима да налази израза своје ско-
роп остварењу.

Опет мора бити наше — што је негда било наше!

Државници и народе српски, Србије и Црна
Горо, до вас стоји!

„Тежак“ ће у својој четрдесетој години за сада с
погледом на прилике и на материјално стање Друштва
изајати место сваке недеље, три пут месечно: 10, 20
и сваког последњег дана у месецу, на табаку и у до-
садашњем облику, украшен слишма, где год то боље
разумевање писане речи изискује.

Цена остаје иста: за Србију на годину 6, на по
године 3 динара; ван Србије на годину 8, на по го-
дине 4 динара. Повластицу попушта у цени, ужи-
вају сва лица, установе и удружења обележена на
заглављу листа.

Редовно излажење листа и велики трошкови
налажу дужност предлажћицима, да предлагу уна-
пред и на време шаљу и да... прошире међу сво-
јим познаницима и пријатељима круг предлажћика
и читаоца „Тежака“.

На сараднице се рачуна, да ће с већим маром
и усрђем, водећи рачуна о временским потребама и
о издатку листа, прибирају предмета за распору и
саопштавањем, наставити своју сарадњу, придоби-
јајући листу и нове пријатеље и сараднике и пред-
лажћике.

И оне „Тежак“ рачуна у своје сараднике и биће
им особито захвалан који се подухвате дужности,
да у свакој декади, читањем „Тежака“ и тумаче-
њем његове садржине што већем кругу слуша-
лаца, потпомажу друштвени лист у вршењу његовог
важног и великог задатка. Не зна се чија је већа
улога и племенитија задаћа: да ли сарадника с пером
или сарадника читањем листа другима. И сарадника
— читачи нека нам белже и нека нам јављају све
примедбе и све замерке што падну у кругу њихо-
вих слушалаца. А сви пријатељи друштвени нека
нам чешће, уз догађаје и прилике природе и при-
вредне које белже и јављају из свога места и око-
лине, јављају и за огласе и резултате које постигну
наши пољопривредници користећи се поукама и са-
општењима „Тежаковима“. Тако ће се заведсти и одр-
жавати све тешија и све приснија веза између уред-
ништва, сарадника, предлажћика — читаоца и слу-
шалаца „Тежака“. Једни ће на друге несумњиво
утицати у интересу општем, имаће више користи
једни од других и сви укупно.

Пријатељи, жртвујте по који слободан ваш час
вашем старом верном Другу и пријатељу „Тежаку“
Читањем његове садржине што већем броју слуша-
лаца, белжењем и јављањем уредништву ознака
његовог утицаја! Тиме ћете вршити једну леуку дужност
сирма листа и сирма својих суграђана и теби „Те-
жаку“ све нове и нове и све многобројније прија-
теље. Онда можемо доживети, да видимо што ско-
рије, да „Тежак“ може чешће излазити.

Пријатељи, постарајте се, да се ови редови са-
опште преко што већег броја српских родољубивих
листа, толико многобројних у Српству који овако
исто мисле и осећају, који схватају сву обилност
времена и сву замашност судбоносних догађаја.

ОПШТИНСКИ КОШЕВИ

Никоји рад не зависи толико од случаја, ниџи
рад није толико неуоудан, као земљораднички рад.
Земљорадник све што има, све што ради, то стоји
и то лежи на отвореном пољу, под водрим или на-
облаченим небом.

Земља му је, та његова за његове усеве радно-
ница, час суншне мокра, час суншне сува. Не може
се на време поорати, засејати, опраштити, ни осо-
пати — уредити и сreditи. На усеве не пада увек
виша као земљорадник жељи и кад је усевима баш
потребна, те они нишито нишу, нишито расту, нишито
доносе, колико би се то жељело и колико се у то
труда и старања улаже. Једном дакле њиве и ли-
ваде страдају од суше; а други пут од поводања и
поплаве.

Један рани мраз у стању је, одмах с пролећа,
да уништи све наде полагане у род воћњака и ви-
нограда. А позни мраз на крају пролећа да спржи
све пуночке и зачетке или један град да омлати и
уништи и жито и воће и грозђе, често пута чак и
онда, кад се земљорадник већ спремао да изад збере.

Но не само неводе природних сила, да у мирно
доба државног живота чине несигурним успехе зем-
љорадничкога реда, да поштитавају једини махом, у
једном часу, све наде и цео једногодишњи труд и
очекивани беришет и род са њива и ливада, воћ-
њака и винограда, но и у ратно доба опасности зат-
ре и глади са перада и немогућности рада, налажу
беди и невољи све редове једнога народа — оне за
које земљораднички ред, преко потреба свога издр-
жања, производи суншаних потребних производа за
њихову исхрану и издржање.

А колико тек и у мирно доба земљораднички
производи страдају од потрице, од крађе, од штето-
чиња и наметниџа животинског и биљнога света,
од болести разних! Сетимо се само са колико се раз-
них гусеница, мишева, ала и врста, вашију и гари-
ца, филосера и глјивница, пламењача, тоња и
бастри има да бори земљорадник да очува и одбрани
своје усеве и род својих воћњака и винограда!

Па кад своје производе од свега овога мање —
више отме и спасе, среди их и уреди, да са њима
може изићи на тржиште, ни онда земљорадник није
пробригнуо сву бригу, нишито може даути душом.
Треба му умети продати свој производ, треба му бо-
рити се са трговачким посредницима — сезанцима
који му свима могућим допуштеним и недопуштеним
средствима, убијају вредност производа, принуђа-
вају га свима подвалама и на мери и у рачуну и
у одбијању даре и у новцу, да своју замку тако
рећи прода пошто по посредници одређују и хоће. При
одређивању праве тржишне цене земљорадничким
производима, никојим путем, на начиним, не учес-
тује земљораднички ред. Други му вану кроји!

Тачно је и то, да је земљорадња најтежа радња. Нарочито наш земљорадник који мање — више све сам својом снагом ради и вади, тропи грати много снаге и напора у вршавање својих послова. Код њега је радни дан, нарочито летњи, дужи но у којој другој радњи. Кошња кукуруза почиње зором, а у мрак престаје. При жетви, вршидба и косидба ради се дану и ноћу.

У свима пословима мање — више и женске раде у једнакој мери са мушким. Земљорадничова деца најравније почињу улазити у рад и почињу привређивати, зарађивати по — штогод.

С обзиром на све ове тешкоће за земљорадника, као и на његову огромну већину према осталим занимањима у нашој земљи, не сме нам нико пребацивати пристрасност ако заступимо начело, остварено давно и давно у напреднијим државама, да је дужност законодавства наше земље, да боље обезбеди земљораднички ред и рад од свију оних у делу само побројаних тешкоћа, немирности, опасности и невоља, да боље уреди прилике и околности за његово одржање и тековину његовим радом. Обезбеђење његова од града и стоне од зараза, уређење пољске полиције и правно-имовинских односа, уређење земљорадничког кредита и тржишних прилика; обезбеђење имања од распарчаности, преадуживања и отуђивања, уређење права службености, отклањање потоске принудности и осталих општинских и сеоских ограничења у слободи рада и располагања с имањем итд. итд. све су то законодавне мере које очекују своје правилно и савремено, смисљено и систематски изведено извршење и корисну подршку у интересу општине и бољтика најмнобројнијег, земљорадничког реда у земљи.

И ако не толико користа, већ више привремена мера и од подређене важности, али од велике користи по одржање и обезбеђење нашег земљорадничког реда — то је установа општинских кошера. Смер ове установе, данашње по постану, у томе је, да наш земљорадник буде у свако доба обезбеђен, да у општинском кошу, оскудних и народних година или кад наступи каква непредвидљива случај: пожар, поплава, болест или смрт у кући... увек кад год му је потребно и нужно, најје сигуран комад хлеба за исхрану и потребно му семе за сетву. А и земљораднички ред и држава, у случају рата, да могу бити обезбеђени у своје издржавање и независни од непријатељски им расположеног иностранства.

Кад би се горе побројане мере, брза и старавне законодавства за одржање и обезбеђење земљорадничког реда и рада, као и установа општинских кошера, било поставиле на савремену и кориснију, повучено обезбеђену законску основицу, било строжије и доследије примењивале и изводиле, тада би се могло рећи, да је наш земљорадник толико обезбеђен, као да му је обезбеђена пензија и опстанак њему и његовој породици. Наш земљорадник зато је добата и заслужан. Његов тако тежак и напоран, а притом зависан од сваког случаја и несигуран рад, његова производња и привређивање у самој је ствари, основ за све друге радње и свију других занимања у држави.

Можда ће се мање имало чинити замерке и критике самим законским прописима и одредбама о оп-

штинским кошенима, колико њиховом изигравању и невршењу од стране позваних и надлежних, колико забавости општинских и извршних власти са којих је до скора и цео закон о општинским кошенима био само „мртво слово на хартији“.

Установа општинских кошера код нас је постала око 1830 год. Значи она постоји код нас скоро 80 година. У овом раздобљу она је пролазила кроз равне мене, усидана је, доношење су измене и дошле, поправке.

Садашњи закон о општинским кошенима је од 19. децембра 1889.

Као и остали пољопривредни закони тако је и он махом слабо примењиван и вршен. Стога ни данас још немају све општине ни добро подигнутих и одржаваних кошера, ни данас, кад је и министарство војно, користеће се правом које му даје пропис члана 34. тога закона, почело захтевати и изтеојавити, да се за ову годину прикупи бар кукуруз који је већином добро родо, за сваки случај и злу не требало. Шта више, не само да не постоје у неким општинама ни општински кошери, већ има општина чији су извештаји о стању готовине кошених хране и спискови позајмице „уображене количине“, на још „оверене“ исто тако непромишљено и од стране извршне власти... како смо то дознали.

Ма да су такви и ако ретки и усамљени случајеви факт, ма да народна самоуправа из неразумивања или са несавесности и пристрастности појединих њених извршних на делу, понекад води и злоупотребама власти и потчињености у интересу вршења опште-корисних законских прописа, мора се признати, говорећи уопште, да се од 1904. г. кад је због неродности морао да се донесе „закон о помоћи оскудима у храни“ почело озбиљније настојавати, да се свуда једном пристоји и потпуном извршењу закона о општинским кошенима, па да све општине подигну и потребне кошере и да их попуне са храном.

Но можда и поред најбоље воље за то и од стране надворне власти и од стране улагача — земљорадника, није се то још ни до данас ни могло свуда постићи. Земљорадник је од тог доба готово у свима крајевима наше земље био у рђавим околностима и неприлицима стога, што исеу како се то обично каже, биле добре године. И зато су многи општински кошери можда и морали и до данас остати неопуњени са храном.

Оне године, истина не свуда редом и свуда уластоце, но у неким крајевима наше земље, дочекујемо већ другу годину с оскудицом у храни и семену, с правним кошенима и невршењем позајмицама држави по поменутом закону у 1904. Знамо да су и 1908. г. неки окрузи настали, да им држава из својих средстава притекне у помоћ оскудима са храном и семеном и да су по закону о окружној самоуправи, место државе, неки окрузи, као обавезни по закону, притекли у помоћ позајмицама хране, своје становништво, пошто су били исцрпљени општински кошери, где су и постојали и где је и било прикупљено хране у њима.

Ми смо за то, да се чини помоћ земљорадницима у нужди, али да се они навикавају, да позајмици прибегивају само у крајњој нужди и да по-

зајмцу и вратити морају, те да им се и други пут може помагати у нужди, јер никоме, па ни држави, ни округу неће бити лако једнако давати, кад се само даје а ништа натраг не прима...

И ако немамо чинити многе замерке самом данашњем закону о општинским ковешницама, овет по нашем мишљењу две-три његове главне одредбе треба именовити и поправити.

По садашњем закону овака пореска глава, сем слугу, треба да уложи у кош или у фонд *једном* за свагда:

по 90 кг. кукуруза у клину или јечма и крупника по толико; или по 60 кг. пшенице, по 70 кг. ражи, по 100 кг. ова;

по варошима и варошицама по 8 динара у новцу.

Толики је улог недовољан и мали, на случај праве и велике оскудице целе једне општине, што се потарије давањем позајмнице по закону о поштовој оскудици у храни, кад је једна пореска глава узимала по 600 и више килограма за исхрану своје чељеди. Требао би завести неки улог који би се у општински кош увео у износу неколико разних година и настојавати, да се учинене позајмнице ковешке хране редовно и строго враћају.

Досадашње искуство показало нам је, да оне општине и села која су на општинским и селским земљиштима, заједничким радом својих грађана — по познатом распису г министра народне привреде о томе — производиле храну и уносили у општинске ковешнице, стоје данас најбоље и имају највише хране. Те општине и села чак нису имале потребу ни по поменутом закону од 1904. год. да чине позајмницу хране од државе.

Стога би можда требало свакој општини, према броју пореских глава, законом одредити и дати по један комад општинског, сеоског или ако овога нема, државног земљишта и обавезати грађане да заједничким радом производе завесну количину хране и уносе сваке године у општинске ковешнице и амбаре. Та земљишта ослободити од плаћања пореза.

И сад је предвиђено законом, да се од улога и позајмица прикупљена а неупотребљена ковешка храна може претворити у новац и дати на припад. Али по нашем мишљењу циљ и задатак установе ваљало би не само обезбедити, но и проширити оснивањем ковешкога фонда, који би постао не само упочињавањем неупотребљене ковешке хране, већ и законским завођењем ма и најмањег приреза. У исти фонд би требало уносити и све казне на које се грађани осуђују по свима полупривредним законима.

На тај би се начин појачали општински ковешници и фондови код свих општина у Србији и они би били свагда у могућности, да оскудним земљорадницима пруже стварну и поуздану помоћ.

Овај фонд био би у самој ствари један облик принудне штеђења и за оне многобројне земљораднике који не би били у стању да сами изнате одвоје за штедњу, а таквих из године у годину у нас све више има.

Требао би предвидети, на случај да тај фонд узлозима и прираштајем достигне висину, преко доказане потребе за чишћење позајмнице земљорадницима у најоскуднијим годинама, да се из вишка преко

потребе могу чинити земљорадницима позајмнице и у другим нуждима и невољама којима су изложени и ван природних невоља.

Опш. Лузак.

ДА - ЛИ СЕ КОД НАС И КРОМПИР ИЗРОЂАВА?

Сваком, ко је год сам гајно равне, са стране донесене културне биљке, биће познато, јер се је морао уверити, да се те биљке код нас, после неколико година изрођавају; неке развије, неке доцније. Оне бијау у плодонима лошије, а у приносу слабије.

Тако је исто и с кромпиром.

— Многи наши полупривредници, знајући да сам ја у своје време био специјалиста и у гајењу и увођењу нових sorti кромпира, обрађали су ми се, па и данас се још често обраћају за обавештење: зашто су њихови кромпири и по крупноћи и по доброту (укусу, брашњаности итд.) сваке године све лошији од оних, које су они са стране добила и садил?

Одговор на ово питање био је увек прост, јасан и разговетан: *зато што су се изродили.*

А зашто су се изродили?

Ево зашто.

Добре или лоше особине сваке културне биљке, не зависе само од семена, него и од свију прилика и неприлика у којима дотична биљка расте, у којима се развија и сазрева, на исто тако зависи и развиће свију делова кромпира од разних услова.

И кромпири, дакле, могу бити бољи и лошији.

Сви знамо, и то знамо из искуства, да се сваки њошки усељ, свако поврће, и у опште свака биљка, кад се из негодних и непогодније прилике пренесе, у сваком свом делу усавршава, тако рећи облагорођава; а напротив, кад се из повољних у невољне услове пренесе и ту непрестано сеје и сади, онда губи од својих врлина сваке године све више и више — изрођава се.

То је исто и с кромпиром. У том последу не прави ни кромпир неки изузетак. Домаћин овако, да му кромпир нема овог негдашњег правилног, својој sorti одговарајућег облика, нема оне праве здраве боје, нема оног чврстога и брашњавог меса, као што га пре неких година имађаше итп. Једном речи, кромпир му се промену тако, да нема више пде, да неће се никада више поправити. Просто и јасно да важе: *изродио се.* Томе израђају могу бити узроци познати и непознати. Познати су узроци: кад домаћин за време вегетације не негује кромпир као што треба; кад га у своје време не сади и не вади; кад за сађење не бира здраве и развијене кромпире итд.; а непознати узроци могу бити скривени у разним климатским одношајима, у које не може да допре ни свага, ни моћ наша, да би могли нешто у своју корист допринети, или нешто преиспитати.

Велика је разлика између нашег поднебја и овог амерчког, од куда смо кромпир добили; *Дон Педро Малдонак*, каже у свом делу о кромпиру и ово: *„да се европски кромпири не могу, нити ће се*

икада моћи наједначити с америчким, ни по крупноћи, ни по квалитету". Да би се о томе и сам уверио, ја сам непосредно из Америке набављао извесне сорте кромирира, које сам гајио и у бачком црном песку, као најбоље одговарајућим земљишту за кромирир, и у Србији и у Црној Гори, дикае и у разним земљиштима и климатским приликама, и свуда сам за њих бирао најбоље земљишта и најпогодније положаје, неговао сам их најбрижљивије, па су се поред свега тога ипак већ друге или треће године израђали.

Исто се тако и наше већ одомаћене, аклиматизоване сорте могу изродити, постати ситније и водњикастије, ако се из бољих у лошије прилике пренесе; али се исто тако могу и поправити, *облагородити*, ако се из лошијих у боље, подесице прилике пренесе и добро негују. Тако бивају кромирир једне исте сорте у планини брашнаваји, а у долини водњикасти итд.

Познато ће бити већ и нашим полупривредницима, који се са производњом кромирира баве, да из оних, у подруму уграњених кромирира (нарочито ако је подрум влажан), прорасте тикве и на њима ситни кромирири. Те кромиририше употребљавају неки — из штеђе — за сађење. То не треба ни у ком случају чинити, јер и то доприноси изрођавању.

Ваљда нега за време раста, много доприноси да се кромирир не израба лако; ваљдано се негом кромирир и облагорађава; док напротив, кромирир се изроди, кад се у нези занемару, што се јасно види код оних кромирира, који нису довољно добро нагристи, па код кишна с њих земљу спере, кромирири огоде, позелеће и буду укусени. Осим тога, што тако позелећени кромирири нису укусени, приме с том зеленом бојом још и отровна својства, која у себи има позната отровна биљка *класица* (десевине; *Solanum dulcamara*). Кад се тако позелећени кромирири једу, проузрокују несвест, подстичу на блување итн. Говеди би се од таквих кромирира надула, а супрасне би крмаче побациле. Кад се оваки кромирири саде, онда се и на природу унаку трагови рђавих особина, — и то је онда израбање.

Кад се *недозрели* и *неразвијени* кромирира, на које сорте, употребе за раслађивање, и онда се израбају; исто се тако израбају и онда, кад се доцкан саде, на време не дозволи да сазру и да се потпуно развију.

И *рањо одсецање* лозе, пре него су се кромирири потпуно развили, исто тако *ваљене* пре, *по што се кромирири потпуно развију*, такођер доприноси изрођавању.

И *спозна се боја мења*, кад се кромирири у неподесено земљиште саде, и тако се претвара румена боја у жолту, жуту или белу — па и то је један вид изрођавања.

Ми морамо употребити сва могућа средства, да *отклонимо изрођавање*, а кад се кромирир једном изроди, онда не остаје ништа друго: но да се „семена обнови; а из напред наведеног видимо, шта треба да чинимо, па да изрођавање отклонимо.

Др. Радаћ.

Удомавање и чување секалица. — Међу секалицана како се оне обично израђују, у последње време одликују се оне које имају кошевне подлоге у бућу, прототом и јачином израде, добротом рада и безбедношћу послуге која справу прилажује, пошто је ножеви на могу дохватити их осекати. Раније секалице имале су на замајној колу утврђене и ножеве за сецање. Секалице с ножевима у бућу имају два замајна кола, на могу имати и рукатке за окретање с обе стране. Ова два кола кад се справа обрне ипак могу послужити као точкови при преношењу секалице с места на место — место подизања и топањена на кола. Због два замајна кола и тежка кола које се окретање и рад у колу, а може се узети и ступица, на коју пратскујући онај што узима храну у олак секалице, може ногер помагати опоме што окретање на рукатку.

Ова врста секалица може бити удељена за окретање руком или и ногом и за окретање вртлом или парном машином.

Сва кола (точкови), замајна кола и зупчаници за правочење силе и за измену дужине сецке, као и носкови кроз које из олука пролази храна за справљање сецке (село, слама или шпана) од ливеног ола или тврдог гвозда, за чега нарочито ако справа стоји зима на ладном месту где мразе, ваља бити смотрен у раду, јер ливено гвође на ладној крсто је и кође да прене као стакло ако се удара и крдне.

Ове секалице имају укусо, обично на осовини и валду наместити три вожа, али може се и четврти наместити, као што се може и трећи сканити — према томе да ли се краћа или дужа сецка сеца итн.

Секалице с протисним преношењима — зупчаницима — може сећа сецку од 6, 8, 12, и 20 см, с дугим преношењима 6, 8, 12, 16, 20, 30 и 50 мм. — према броју ножева који су наместени да раде.

Као што ваља бити особито смотрен и, нарочито не крцкати и не ударати гвоздене делове на справу, зима и на ладној, исто тако ваља особито мотрити на две-три ствари при поштувању са својим справима.

Ножеви треба да су увек добро изотртени и увек ваља пре рада одмотрити да ли ножеви добро стоје — да нису много притегнути, или обратво ослабављени и поремећени. Ножи својом отртеном мора свесни благо квалити порубом писка — уота — ипакшто не сме заперати и ударати о ње, но не сме ни оставати широк зев између проципања ножа и поруба писка, јер не само да ће у оба случаја мањина рђаво сећи и текмо се окретати, но лако може присути и одломити се или шарче писка, или окрзати и скрзати нож. Због тога треба увек пре рада, лагано окрелути, однег вртлоца и осомотрати како ножеви класе и промиту, на према потреби заперти који ножеве утврђују притегнути или одрвнати.

Дале треба сламу или шпану равномерно узлагати, јер ако удару из олука кроз писак сувише лабаво онда ће сецка испадати неједнако дугачко; ако се много узлагне, онда се загушује и слама се између валкава прилажујућа најбоје тврдо, да се машина тешко окрета и лако се може штетно поломити, ако се силам окрета а не чим запер отклони машина и отклони смењта. Исто тако и неже, нарочито ако су од пружа којима су девица сламе или шпане везивани или лаже дрво или други предмет, ако се не мотри при дршењу дељака и уметују у машину, не и они дођу под нож, могу окрзати машину.

По себи се разуме, да и дешичта треба чење подмазати, но увек само добрим машинским азитном.

Код Српског Полупривредног Друштва сад се може добити две врсте таквих секалица: једна средње величине, ЈЕ, са змањачом или преношењем за сецање две врсте сецке — по цену од 90 динара; друга већа, ЈЕГ опет с змањачом за две врсте сецке за 125 динара. Сем замајних кола и рукатки, ова секалица има и ступицу за кретање ногом.

Уота или писак пре секалице широка су 157 мм. а друге 220 мм. Прва је тешка око 110, друга, 170 кг.

При пријему машине од немачке или шведске станице треба се уверiti, да није иста штогод повређена или, да ako је то случај она је не треба пријети и сложавати да се на тоvariном listu од стране valleskog станицног особа властите праведба о томе.

Друштво арки и резерви делова, али ако се буде поштувало по горњем пропису, онда ће се много мање штете дешавати, но саме тешке дуге употребе, кад се поједини делови делова измалу и оједу или пок у оштрењу сајде.

Г Л А С Н И К

Интересантне појединости о прогутању другог тромесечног уговорног провизориума за Србију у аустројугословенском поседничком дому. — Скопштинај сада „Бечке пољопривредне новине“. Ратборни вођа аграраца витал Смић од Хоен-блаум после гласања посветио је био један жућан уводила чланак изде, да Србија на основу члана XIX уговора неће хтети пријети уговорни провизориум. У том је чланку властите своје верне и одане на рачун бечке владе — да сад судбина целог трговинског уговора е „великом и моћном“ суседном монархији, зависи једино од српске селачке окупштинне која га до коначног извршавања у аустројугословенском дому, кад год јој је бече може присто одбацити и без обзира на потписе уговорача за обе државе и на протривање српске владе на провизориум, пошто она поседња и нема зато од окупштинне никаквог законодавног овлашћена. Српска народна окупштина може најбоље хоће поиништити уговор и на тај начин приредити великој сили европској једну брук и повнавање.

Дале наводи како је хитност предлога зановладовног овлашћена аустројугословенске владе за продужење тромесечног намена изнад трговинског уговора пријемна са 261 гласом против 130, дакле у другом и трећем читану изгласано је и озаконено једва с 1 гласом прописне земине.

Али кад се узме у обзир, да је хришћанско-социјални посланик из Штајерске Фердинанд Бергер, при гласању у својој партији, потпуно оклепао при провизији: „за“ гласно и јасно заменио, одмах по томе, са „против“ зашта се и на својине позвао, а код његовог имена ник никакво оглазо „за“... то значи да законоловно решење поседничког дома нема важности и да је владин предлог о овлашћену па!

Дале је мађарска окупштина изгласала провизориум до краја 1909... а аустројугословенска са 3 месеца 1909!... Омет једно „двогласно“ решење, где се Мађарска показује да је рел Аустројуг!

Аграри се, сад после пораза, при гласању изде на нечужу пресину на поседнице, не само дипломатских, но и војних, индустријских и крупнокапиталистичких кругова.

И најинтересантнија је бројни резултат гласања који је показао „чврстину“ убеђења поседничког аграрног блока од:

	власничка партија	гласао је:	за	против	био одсутно
Хришћан, социјалиста	70	5	54	11	
Пољског клуба	42	15	2	25	
Чешке аграрне странке	28	—	24	4	
Немачко аграрне странке	27	1	22	4	
Рутенска	27	6	16	5	
Католичких Чеха	17	13	2	2	
Словенска	18	—	7	11	
Југословенска	11	5	3	3	
Немачких радикала	10	5	2	3	
Талујана	10	10	—	—	
Румунска	5	5	—	—	
Белво-Немачка	2	—	2	—	
Немачких народњања	1	1	—	—	
Дивљих	—	—	1	—	
	269	66	135	68	

Дакле од 269 посланика разних странака и народности који су удеојили аграрни програм, остали су издати својој партији или 135 — изненичили су је гласањем за владин пред-

лог или 66, а одсуствовало их је — 68. За поравнање са Мађарском пак гласало их је против 137 — дакле много више, а и онда је био нечужо „притисак“ при гласању!

Горњи бројеви су свакојако и за нас у Србији, данас, врло познати.

Голеђа кула у Русији. Ова овака зараза као да се из азијских руских покрајина увукла и у европску Русију и да је било судариња њене појаве и у Петрограду. Ма да се из Русије врати, да су је сузбили извршници и умешани мерама, опет им не перују ни помисли на аустројугословенски аграри и препоручују својим владама најтеже мере обаврности и предостроне при увозу сточних производа, сточне хране, живине и в. д. Чак би они поседња да својим ограниче и сваки саобраћај са сточним производима и из Румуније, да се не би преко ње увукла говеђа кула на Русију, јер би и Немачка одмах Аустројуг забранила увоз.

Обнављање преговора за уговор Аустројугословенске Румунији изгледа да ће се ускоро предузети, бар аустројугословенски још сад се спремају за преговоре, да се Румунија не би при увозу сточне и сточних производа учинила какво гетине попустити... Па случај да се деси то и да се преговори с Румунијом закључе, док не престане маш тромесечни провизориум, зар се не би и ми могли користити тим повлашћивањем Румуније... кад нама окупштина има права сваки час одрећи признање важећу трговинског уговора с Аустројугословенске?

Подстицање гајења пићних усева у Доњој Аустројуги. — У Доњој Аустројуги наведена је нарочита организација за тај циљ која тежи оснивању угледних засева пићних усева, односно станица за пићно гајење и производњу семена. За поља која ће се засевати пићним усевама за отледа и углед, одређене су за сад ове смесе: дително с травама, дупере и еспартеге с травама, за подизање трајних и наизменичних ливада, трајних наса на алтима и иначице. Оне огледне станице које имају да оснивају пољопривредно друштво, измаће да се упунавају по упуштима контроле станице семена у Бечу која је предузела уковување тога поса. Она ће према месним приликама и потребама гајити, односно производити ову прсту смесу, односно трајног или пићног семена која тој окожини најбоље одговарају. Према пољачној могућности добијаће бесплатно семена за засевање и сематичко бубре, сви они појединци, установе и друштва, својим кошице и општини која су вољни одати се подизању тих угледних засева или огледних станица и који се подобиће за тај циљ обрете. На одважан начин утачу и на молбитање и подизање житарица и ливарница. Величина примерних поља за отледа, одређена је изјавише на 1000 а најмање на 500 квадрат метара. Молбници се обавезују, да ће се тачно придржавати датих им упуштана за гајење, као и да ће подносити одговоре на табачку упуштених им питања од стране бечке контроле станице семена.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

Како се може повећати принос од земљишта у Србији? Предлог за подизање народног богатства у Србији. Предлагао је др Јулије Стојковић, редовни професор на чешкој техничкој Великој Школи у Прагу и директор хемиско-биолошког огледне станице чешког одељења на земљорадњу за краљевину Чешку, на конгресу земљорадничких задруга, Архангола 28. септембра 1908. г. у Арханголу (превод с немачког, Задруга књижевца. Књига шездесет седма, Београд 1908. 8^к. 33 стране. Цена 50 пара.

Ради прилива немачког добити раније ни немачко, ни српско издање овог предавања, о коме смо по дугогодишњег пољопривредног гласала, били намерни нарочито преговорити, као о појани која ће заслужује... докле немачко издавање горњу књижицу о својим средствима. То је једино најбољено ради извешања, што раније немачко издавање овај књижицу

извод rezultata naučnog ispitivanja, izvršenog nad 38 vrsta srpskog zemljišta, pod predavačkim nadzorom od njegovih asistentata, u kemijsko-vegetabilnoj odeljenju stаница u Pragu; ispitivanja koje je trajalo više nedelja i čije su rezultate predavač još poslati nadležnom mestu u parčotnoj, ispravnoj spomenici. Predavače javnosti ove spomenice, u svoje vreme, još nije bio potvrditi predavane Stokholmsko koje je u tovan, da što popularnije isplane, ograničilo se na oštite zaključke i potpuno potvrdilo mišle već u nas i ranije dosta tačno poznate istane i posmatranja.

Nam ispravni prijav ovoj naučnoj rada da Srbiju, rada jednog priznatog česko stručnjaka, čiji čelo ispitivanja radi poznat delo i van granica njegove otačbine, potvrditi se da tom prilikom takođe obilježimo i istanimo, „doneseno u jednom od narednih brojeva i slobodno smo još kad skrivnuti našku sviju ovih poloprivrednih krugova koji nisu bili sretni da Stoklasu u Arandjelovcu zruju i kojima priznati naučni rad Stoklasini nije bio dosad izbljake poznat.

С. Г.

ПРЕГЛЕД НОВИНА

Народна Одбрана орган извршног одбора народне одбране који је почео излазити у Шапцу при крају 1908. са одобреном и редовном садржином, донела је већ неколико изаша који на се обрађују важку. „Један савремен предлог“ износи, да би на случај мобилизације и рата, по угледу на друге народе, требало и у нас донети закон, да се потребити породицама војних обавезника који су једина ранијела својих породица, издаје помоћ, чију величину имају одредити нарочито комисије и која се иза издатају долу-мечено. „Дружине ће се борити они борци за чије име се породице побринути бар толико да не морају да шите као „гуја у процени бив ранијела свога који је олазан да Српство брани...“ У чланку „Српским узвишеницима“ износи се разлог да треба подржати бојот аустро-угарском угову, те да полoprивредна Србија не опада и не провала, што српски узвишати трговачки ред, не води јавника рачуна о судбини најмногобројнијег српског реда... јер ипак тог изаша у „Народној Одбрани“ мисли, да би озбиљан и својски бојот, умеша редовно државне српских узвишеника, изгали нај-мешање и најбогатије аустро-угарске, индустријске кругове, да се ште не чине у Аустрији и у Мађарској никакви отлеци и сметње српским полoprивредним производима.

Трговачки Гласник орган Београдске трговачке ода-бране, одавно је у XIX годину свога налажења, у двојно увећаном обиму и нема сумње, да је као привредни лист по садржини и сарадњи, као лист неопитростан и ванпартијски, на нави јавни живот вршити и знатно већа утицај до досада. чему се и српски полoprивредници могу само ратовати и пожељати му сваки успех.

Самоуправне позике појединих округа и у прошлој години однаковање су се доношеле, сем савезног дела и поука на полoprивредне, чулана народног адналка, српске историје и т. д. Та радони иди су били оригинални написи на лист, иди прештампани написи из осталих наших нарочито стручних листовта. Било је појединих отвара, које су заслуживале шире сазнање наше јавности и које би врло добро пристајале и машини стручним листовта. „Тежак“ ће и оследи на оном месту редовно пратити, да и болешти појаву свију оваких важнијих радова, како би допринело томо, да и шира јавност сазна за ња.

Свога можда уредничтва окружних самоуправних по-вине, да нам свој лист у два примерака редовно шаљу. како би уредничтво „Тежак“ могло редовно и верноцило прати-ти наков рад који се зводи добру и напредку наковог округа.

ОГЛАСИ

Једини стручни полoprивредни лист у Србији

„ТЕЖАК“

орган Српског Полoprивредног Друштва и његових Подружја у Београду, под заштитом Н. В. Краља Србије Петра I, излази у Београду 40 година, тргује честито, и редовно се излази у 3000 до 4000 примерака.

Издвојеници за сваког занатлију тргује пољске привреде и културне, пошто олази и од оштитае и од оштитае и од оштитае.

Цена огласима: Малим износима цена једног ста-ца на 10 слова од прсте и ступца. Једна страна има четри стаца. Огласи славе на поштомат 1 динар и на двобојне одлаже. — **Велики:** Цела страна 30 динара (30 круна); пода стране 10 динара (10 круна); четри стране 2 динара (8 круна). За првед 5 динара (5 круна) за штожаљу целу страну.

Огласи који ће се одлажати без икаквог наше пута за 10% јешкије.

Огласи се шаљују напред и изади их упућујете на адресу: **Српског Полoprивредног Друштва — Београд.**

„ТЕЖАК“ (L'Agriculteur)

est le seul journal agricole hebdomadaire. Il est l'organe de la Société Nationale d'Agriculture de Serbie sous le haut patronage de S. M. le Roi de Serbie Pierre I, paraitant à Belgrade, depuis 40 ans. — **Велики:** Цела страна 30 динара (30 круна); пода стране 10 динара (10 круна); четри стране 2 динара (8 круна). За првед 5 динара (5 круна) за штожаљу целу страну.

Prix des annonces. Petites annonces: 10 centimes à raison d'une ligne aux petites caractères dans une colonne; 15 centimes à raison d'une ligne aux caractères goursés et dans deux ou trois colonnes. Une page contient 4 colonnes. Les annonces ne sont imprimées que sur la dernière page du journal ou de son supplément. — **Анонсае пиле лонге:** Une page entière 30 francs (30 couronnes); une demi-page 16 francs (16 couronnes); un quart de page 8 francs (8 couronnes). — **Price translation en serbe:** 5 francs en serbe à raison d'une page imprimée.

Les annonces à paraître plusieurs fois ont droit à 10% du rabais.

Les annonces se paient d'avance et s'adressent: à la Société Nationale d'Agriculture de Serbie à Belgrade.

Das einzige landwirtschaftliche Fachblatt in Serbien

„ТЕЖАК“ (Der Landwirt)

Organ der Serbischen Landwirtschaftlichen Gesellschaft und seiner Zweiggesellschaften im Lande, unter der Obhut Seiner Majestät des Königs von Serbien Peter I, erscheint in Belgrad wöchentlich seit 40 Jahren in einer Auflage von 3000—4000 Exemplaren, — ist das geeignetste Blatt für Ankündigungen aus allen Zweigen der Landwirtschaft.

Die Preise der Ankündigungen sind: Für kleinere einer Petitzeile 10 Cent., aus Garnrod oder Cicero 15 Cent. per Zeile und Spalte. Eine Seite hat vier Spalten. Anzeigen werden auf der letzten Seite eingegeben, oder als Extrablatt am 20. der Blatte beigegeben. — **Für grössere Ankündigungen:** ganze Seite 30 Francs (30 Kronen); halbe Seite 16 Francs (16 Kronen); viertel Seite 8 Francs (8 Kronen).

Für die Übersetzung in das Serbische 5 Francs für die gedruckte ganze Seite.

Wenn mehrmals angekündigt wird um 10% billiger.

Ankündigungen sind im voraus zu bezahlen, und zu adressiren: **An die Königliche Serbische Landwirtschaftliche Gesellschaft in Belgrad (Serbien).**

Преглед 1. броја „Тежак“: Чланци: „Тежак“ у својој четрдесетој години. — Општањски комисија. — Да-ди се под иве и вромпир израђања. — Белешке. — Гласник. — Книжевни преглед. — Огласи.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
0, 30 и ПОСЛЕДЊИ ДАНА У МЕСЕЦИ

ПРЕДЛАГА И РУКОПИСИ
УПУТУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДЛАГА ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ

НА ОСНОВ НАКРЕТНОГ РЕШЕЊА 04 АПРИЛА
1899. ГОД. Б 204 СРПСКОГ ДРУШТВОНОГ
КОШ ЗАШТИТЕ ПИСМАРА

Цена огласних наложница је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Н. В. КРАЂА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Српско Пољопривредно Друштво основане
ПРЕДЈАКОВИЧ ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 2.

УТОРАК 20. ЈАНУАРА 1909. ГОДИНЕ

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

ГОДИНА XL

ПЧЕЛАРСТВО У СВЕТОСТИ НОВЕ НАУКЕ.*

(НАСТАВАК)

Сваки пчелар који је воле посвећен у познавању пчеле и њеног живота зна, да се пчелињи народ на врхунцу свога развића, а то је у доба ројидбе, састоји из тројакних пчелињих створова: матице, трутова и пчела радница. Матица и пчеле то су подне пчеле, а пчеле раднице и ако нису сасвим бесполони чланови пчелињег народа, и ако су полно у погледу јајника неразвијени, оне су у погледу хранљивих јевљева потпуно развијени и оне сем осталог имају нарочито подобност одржавања легла, одгајивања пчелиње млади. Трутови се производе само у раздобљу ројења и них само дотле трије, докле се у пчелињем народу налази и најмање трага од нагона за ројење, или ако се „народ“, ма због каквог узрока налази у том стању, какво иначе наступа за време ројења, у стању матичења безматка — промене и замене матице. У свако друго доба нити се трутови производе, нити их трије, са чега у поном легу наступа „бијење трутова“. Појава и одржавање трутова у необично доба, увек је знак да је достигни народ бољан, можда мртво — бољан. Напослатку и то је познато, да је матица мати свију припадника (чланова) пчелињег народа, сем себе саме, пошто она покладе јајца и трутова и пчела радница, па и маадни матица, у за то одређено хелије на сату, за свако од три пчелиња створа по облику и по величини по ове различите...

Истраживања професора Лајкарта и Сиборда и свештеника Шенфелда, као и потоних њихових последника, уопшала су пчеларску науку с анатомским сислом пчелињег тела до најмањих ентитета и представили су нам све појединости истога. Ми познатијемо на основу тога део склони и крој пчелињег тела, органе спаривања и расплода (јајници), органе варења,

па су тачно одређени, поватани како већина чулних органа, тако и оруђа сисања и жваћања, органи дисања, живчани сислови (ганглије), систем крвних жила, мускулатура (систем мишића), жлездани склони, жаока — оруђе за одбрану. Укратко све што је било могуће испитати и упознати помоћу савременог ножа и микроскопа, све нам је то данас познато и за све то може се сазнати данас и из најобичнијег увећанија пчеларства.

На чак су потајно испитане и поједине стадије — поступнице — развића и пчеле и трута и матице, у њиховом постаяњу или стараяњу. — Не само да знамо, колико потребују поједини чланови пчелињег народа за своје развиће, но и то, које и какве облике узимају на се на путу свога развића. Др. Планта је чак, с хемијском тачношћу, испитано и одредило, из којих се хранљивих средстава састоји јестиво пчелиње млади (легла или полога) и у којој се хранљивој сразмери полаку пчелињој млади, на разним степенима њенога развића, поједини груписани хранљиви састојци.

Оба пчелиња производа — мед и восак и ако се као и многи други органиски производи не могу хемијски подражавати, првлично су тачно познати у њиховом хемијском саставу, па је доказано и то, на који начин пчелињи организам производи оба ова производа.

Ко баци само један ма и оваљан поглед на оно обиле појединачног испитивања које смо у горњим редовима само у најкрупнијим потезима и узгред додирнули, као на резултате научног истраживања последњих десет, двадесет година, тај ће можда чудити се, као и многи од нас пчелара у почетничким годинама, узвикнути: „па то је све и сва у пчеларству већ пронађено!... све је то тако јасно и разумљиво изложено, да се и нема више шта тражити, ни испитивати!“ Тако је мислио и за пчеларство многогласни др. Берзон, на тако и сви његова школа... старог кова: „пчелињи свет је свестрано и у свима подробностима и тако темељно испитан, да ма какве

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА РОДНИ Б ДИИ... НА ПОДА ГОДИНЕ 3 ДИИ... ЧЛАНОВИ КОМАДИ, ЧЛАНОВИ СНИХ ДРУГА... ПОДРЕЂЕНА, ОСИ... ШКОЛЕ, ЧИТАОНИЦЕ, ВОЈНИЦИ СТАЛ... ЗАРА, ЗАМ... МАНАСТИРИ, ЗЕЛЕНОБРАДНИЦИ ЗАДРУГЕ И ЧИТАНИ ПЕЖА ДО... ИЗНАЈУ ЛИСТ У КОЈА ЦЕНА, АКО ВОЛОВО... ПРЕДЛАЖУ УПИСИТИ ЗА ЦЕНУ ГОДИНУ.

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 3 ФРАНАКА ВО СФР... ВОЈНОБЕ... УЗГРЕДИВА И НЕКОЈИ ЧЛАНОВИ КАО И СРБИ... ПЕЖАМАРАДНИЦИ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ, ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 3 ФРАНАКА КАО УПИСИТИ ВОЛОВО ПРЕДЛАЖУ И КАО СЕ ПРЕДЛАЖУ ДО СВОГ ГОДИНЕ ПЕРИОДА КОЈА ЊИ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

*) Иван почетак у бр. 51 и 52 „Томаса“ од 1908. г.

сад новине у теорији као и у пракци пчеларства могу бити само заблуда!"

Али колико ће их зачуђено погледати, кад ми кажемо, да ипак није био досада са свих страна триповнат и испитан основни закон за развијање легла и пчелињег народа и да ми још једнако бањрамо по мрак у најважнијем делу пчеларског познана!

Докле смо своју највишу обринули на јединости пчелињег живота, да би га темелимо испитати и упознати, дотле смо пропустили и сметнули с ума, да проучимо и упутимо пчелињег живота закон и начело развијања пчелињег народа.

Ма да се већ и по својој природи у посматрању и истраживању једне ствари човек нагубу у појединостама, изгледа нам да у пчеларству главна привина томе, што је упуштено главно и угуљено код спореднога и појединачнога, лежи у самој покретној грађи — мобилнаму. Истина да је покретна грађа највише припомога садашњем бољем познавању пчеле, али код покретне грађе пчелар има увек у руци и пред очима само један дел од целокупне пчелиње аграде и дома. Радост због покретног сата који је могао окретати са сваке стране, заједно с оним делом пчелиње грађе и пчелињег живота који је на мезу — помуља му је поглед за посматрање и за схватање *укупног пчелињег живота и пчелиње заједнице*. Друго година чинко не мисли више на то, да упозна и да појми: „мако се све у целину противља, како једно у другом дела и живи“, и онда за велику већину пчелара важи и друга једна изреча Гегелова: „делове имате у рукама, али недостаје им на жалост духовна веза“. То је донело бескрајно много штете пчеларству и ово овако сасвим механичко разубијање пчелињег организма услед покретне грађе, постало је извор безбројних заблудама, погрешкама и греховима противу пчеле, а није ни пчелару било од користи.

Досада су постојала и још и сад једнако постоје најпогрешнија мишљења о реду и поредку, о закону развијања легла и народа, — целокупног пчелињег организма. Многи држе, да се матица уопште не управља ни по каквом правцу, већ препушта све законе и ругајући се сваком реду и поретку, она дува неуредно по кошници, размеће по њој на све стране легло, полаже јаја и својим час онде, час онде, управно где места нађе, или где јој се свиди. Кад јед кад каље свуд напољу, она и матици дође воља за несино јаја, а кад заокули окундина и матица престаје посити јаја! Зато, што они не познају ништав ред и правило у неспи јаја, они мисле, да је и цео живи организам пчелињег гнезда, да је цело легло, неправилан створ.

Такош пчелари ми мало не замиру, да растурајо кад год хохте цело пчелиње гнездо, да сатове једног народа међу се наметају, али да безобзирно узалудно измењају сатове с леглом разних народа!

Они гнездо с леглом пчелињем не сматрају друшчје, но као неправилну групу воштавих кољача, где је сасвим свеједно где ће доћи или стојати један или други сат. На жалост данас је међу пчеларима тако јако распрострањено, то механичко схватање пчелињег живота и ако је оно баш напротив сасвим противположно правом пчелињем животу.

Пре увођења покретног сата, *пресад пчелињи изгледао је одгајају пчела увек као једно неподељено цело, као нераздиљиво јединствено животно јединство, као један засебни живи организам, као што су неуознајачно и поједине пчелиње народа, поједине тршке, називани само „Пчела“, у значају збирне именице*. Данас је то прво важно и једино оправдано гледиште у схватању пчелињег живота ипчелско и изгубило се код многих само у пола просећених пчелара, па шта више, на жалост и код доста њих тако званних „сорицеја“ великана међу пчеларима. Место тога пак овладао је оно бесмислено схватање и поступање с пчелињим народом, по коме пчелињи живот, воштана, равније легла, илиш шта друго до једна шарена мешавина без реда и закона, при чему „испито-учени, теоријски и практично добро упућени, знањем пуни и натучени, испуни рационални пчелар“ не само да има право, но му је чак воља и дужност, да свуда барата т. ј. да својом сопственом руком исправља, дотерује и уређује Пчелу! и кошницу.

Није онда чудо, што се скоро двадест година водила огорчена борба између старопчелара и младопчелара и што учење оних последњих није још могло допрети у све светске туге, а то ли покорити и сав пчеларски свет. Није чудо, када је и сам др. Верзон 1896 сматрао за потребно, да уложи сав свој ауторитет, с позивањем на своје доисторско достојанство, као најстарији члан немачке академије природних наука, те да спасе част науку од „највеће бесмислице“... сматрања, да је пчела јединстван организам...

Јес' донста, ми познајемо врло добро сва три припадника, или члана једног пчелињег пресада или народа, ми знамо врло добро улогу сваког појединог од њих — и матице и трутова и пчела радница. Али ми лабораторијско, да је то једино јединство састављено из тројства: једно без другог не може, једно друго има да дошнути, те да образују једну целину — Пчелу. Као што ни матица, ни трутови не могу без пчела радница, као што ни трутови ни пчеле не могу постати без матице, тако не могу ни матице ни пчеле постати без трута. То су *бесчлани једног истог ланца, то су чланови једног истог и ако на много по-
двојног организма*.

И кошницу покретне грађе или покретнога сата насељено пчелом, не треба никак друшчје сматрати, ни друшчје схватати, већ као јединицу, или јединку, као јединствени, у себи замкнут живи организам, слично томе као и сваки други на пр. човечић организам — Од других живих створова *пчелиња организам само се тиме разликује, што је његова јединица састављена из мношине и то шта ошче из једног мношине по себи разних живих створова, од којих је сваки за се самостојно организован: из полних створова (матице, трутова) и из полно неразвијених т. ј. нарочито развијених створова (пчела радница). Место да га мношине равно организованних живих створова као у другом јединственом назвом живом организму, постоји као глава, трути и дооци, да чине заједницу повозаних органа, да састављају једну јединствену целину, они су поборени, многобројни а сваки за себе и ошт...* сви упућени једно на друго. И као што други какав живи организам не може живети и остати

без главе и без trupa и drugih glavnih organa svoga tela, tako ni pčelinski organizam ne može postojati ni ostaniti bez matice, jednog broja trutova (s gore napomenutih povremeni organičem) i nekoliko hiljada pčela radnica — tih razlobovskih i podvojevnih ženskih organa^{*)} jednog istog organizma — „Pčele“.

Ovom iz mnogih živih zasebnih jedinica sastavljenom pčelinom jedinicom, vlada jednostavna, odripanu rodu upravljača, nesvesna ukupna volja i ukupni karakter tako, da se ne bi moglo reći: matičica da zapređa u koloniji, piti pčele njegove matičicu da zapređa matičica, već samo: Pčela, ili pčelinji narod u svojoj ukupnosti kao jedinica, dostigla je onaj stepen razvika, na kome joj se se javlja nagon za naseljavaње, nagon za rojdu.

Matičica, kao ni pčela uopšte, nema po kroju, skladu i sastavu svojih živaca, ni najmađe inteligencije — pameti — kako joj se to pripisivalo, kako se to pokušalo i uznelo, kako se pčelinje uređenje ljudima za primer iznosilo; kako se u tome čak toliko preterivalo, da je Gospodar sveta — čovek — mogao već pozavidovati, što nije pčela, no je samo jedan „običan smrtin“!

(NASTAVAK SU)

НАЈВАЖНИЈЕ СОРТЕ АМЕРИЧКЕ ЛОЗЕ^{*)}

На првом месту употребићу неколико речи на то да представим: на који су начин америчке лозе postale glavni чиниоц у обнављању виноградарства. —

Француску, као најважнију виноградарску државу, појма филоскерне араве довела је у прво тежак и неизбежан положај; и она је одмах, у почетку, прва од свију других држава предузела најобилније мере, да се тако великом и несрећном злу на пут стане. Она је, у својим истраживањима, и много дала, и много тражила, па, разуме се, и много грешила; али је за то postigla сјајне резултате. — На кратко време по филоскерној пустоши, академија наука у Паризу, прописала је била награду од 500.000 франка, ономе, који буде пронашао практично и рентабилно средство, да се паразит пошисти, а да домаћа лоза овет остане. Ту награду досада нико није примио, а вероватно нико је ни тражио ише. — Тако исто пронашао, да се убризгавањем сумпорним-угљеником и сулфо-карбонатом пошине, филоскера уништава. Ишак су та средства непрактична, јер се филоскери враћа на чокове, чим дејство престане. — Тако исто наводњавање винограда водом, као год и сађење винограда на живим песковима — није довољно, да би домаћа лоза могла oстанати; јер се наводњавање не може и не сме да врши на свима положајима, местима и код свију сората; а живих пескова тако мало има.

Због тога се америчка лоза морала употребити као најповољније и најоугрубије средство за обнављање филоскерног упропашћеног виноградарства, а на ту идеју, погледа да се дошло овако.

На кратко време после филоскерне појаве, године 1869, француски виноградар Лазиман из Бордо-а сиренуо је накупу на конгресу у Бону; да се у његовом винограду сва лоза сагрена, сем оних сората, које је он из Америке набавио. Тај планат је већ био дозвољан, па да се испитивања и истраживања предузму у овоме правцу. Веома су интересни огледи што су на овоме полу рађа ишпица, а нарочито огледи великог француског виноградаря Егилона...

Влада француска је због овога послала у Америку свога научника Д-р Плишона, који је имао тамо да проучи ово питање. И Д-р Плишон је утврдио: да се и на америчкој лози филоскера налазила; да је имао више од 300 год, како филоскери тамо постоји, али да америчкој лози никакве штете не чини. Услед тога Д-р Плишон је добио уверење: да ће америчка лоза моћи да послужи као подлога за обнављање пропалог виноградарства у Европи. Он је, том приликом увидео, да и домаћа лоза засађена у Америци, страда од филоскере. —

Одмах по томе, питање о подлогама америчке лозе, postalo је веома интересантно и велико. У употреби је био прво велики број сората америчке лозе и то, како лозе које рађају без каламањења назване „непосредни произвођачи“ тако и сората за каламањење. Ну тај број сората се постепено и у теорији и на пракси reducирао тако, да се данас само мали број сората сматра као потпуно дозвољан да послужни за подлогу при обнављању виноградарства, на свима врстама земље и свима положајима. — Јаћу о свакој од тих сората посебно говорити; но ради јаснијег разумевања и бољег прегледа, а сматрајући вредност земљишта као веома важну околност у унапређењу виноградарства — овакву сам поделу код њих извршио:

- 1, сорте за безкречна или слабо кречна земљишта;
- 2, сорте за средње кречна земљишта; и
- 3, сорте за јако кречна земљишта.

1. *Сорте — подлоге* — за безкречна или слабо кречна земљишта. — Међу свима врстама америчких лоза, као подлога за безкречна и слабо кречна места, најбољи је глас узинала *Vitis Riparia*-, а особито њена сорта: Широко-лисната рипарија, рипарија порталне или *gloire de Montpellier*. Веома велике површине виноградских земљишта у округу Херал-у (Јужна Француска), у коме је Монтелије, засађене и обновљене каламањом на рип. порталси, показале су такве успехе и толику рентабилност: да је рип. порталса прозвана *gloire de Montpellier* а то значи *Rip. монтелиска слава*. — Честој рип. порталси је бујан и кружан; лоторасти дугачки и потпуно подесни за каламањење са свима нашим сортама; интерноде су доста дугачке; лишће крупно. Аелинитет порталси са свима нашим сортама је добар; ревица се приори одлично. Каламања на порталси роде добро и сазревавање илдевог грожда бива кад треба. —

Мана је рипарији порталсиу та, што због подлоге хлорози, те је не треба садити на земљиштима кречнијим од 8%²; а и иначе ова је сорта врло велики прибрач земљишта и тражи: дубоку, свежу и

^{*)} Прелазача дршаву у Рајну овег истогласи прошлог пролећа и које је приредила Крајсина округава повољновернало по држави.

плоду земљу, па да успешно напредује, а чисто виноградарска места у већини случајева нису таква. —

2. У групи подлога за слабо кречна и безкречна места, треба уврстити и Rupestris — du — Lot, ма да он подноси земљишта и са 20% кречног карбоната. Rupestris du Lot је познат још и под именима: R. еномес, R. Richter, R. Монтикола и др., али, пошто су нека од ових имена са свим погрешно употребљена, — ипр. R. Monticola, — а нека иначе испала из практичне употребе у називу те сорте, то је он сада највише познат под именом R. du Lot. — Ова је сорта подлоге донесена из Америке у Француску још године 1875 — прво у Монтеорију, а онда у округ Лот, где је г. 1888 по називу тога округа од великог виноградског научника Миљарде-а, прозвана R. du Lot. —

R. du Lot је веома издржљив противу филкере; чокот му је бујан, а ластар доста дебео, особито ближе крај; интернодије су кратке, много краће но код рипарије; листови су металично сјајне боје са врло широким урезом (сину) код петље. Ожљабљивање резница бива одлично. Окамањен са ма којом сортом домаће лозе, даје изванредне резултате примања; али треба пажљиво очистити и сасецати иланда што избијају на спољном месту и изнад онога, пошто се оне нарочито код ове сорте подлоге много развијају. Родност окамањене лозе на Дулоту и ако није увек правилна ипак је добра, особито онда, када се примени високо орезавање. Du-Lot је пре свега изванредно бујна сорта, а то је баш обзирљиво добит, пошто се задовољава и најпоснијим земљишма, а и не мора се често ђубрити. У последње време многи претерују тврђењем: да каламови на ду Lot-у не роде добро као и да гроздови бивају „ружањави“. То је у неколико верно; али познавајући плодност земљишта, бујност чокота и њихову старост, са према томе подесити и применити резницу на „дугачке кондице“, код тих се каламова постиже, да буду исте и боље родности, него ли каламови на ма којој другој под-

лози, чак шта више некуством се на пракси потврђује: да што је виноград, подигнут на ду Lot-у старији, у толико је и родност чокоћа правилнија. Издржљивост је Lot-а на кречни карбонат достиже од 10—15 па и више до 25 процената — што значи од мање или веће растворљивости кречњака. Каламове на Ду Лоту треба садити на високом сувим и топлим подложацима, са земљом лапорном и ђубривом, јер пута дубоко своје жиле, а од природе је иначе бујан. —

(НАСТАВЉА СЕ)

Н. Ш. Петровић

Практичне белешке о нашим домаћим јесећим шљивама, каламљеним на ценаринијој подлози

Има неколико година од када се наши меродавни кругови и људи више интересују калмањеним наших домаћих јесећих шљива — пожељача. О томе је било речи и на зборовима наших школованих пољопривредника, које је сазивао и држало Српско Пољопривредно Друштво у Београду.

У нашим пољопривредним па и политичким листовима, оно је додиривано и претресано кашто детаљније, а кашто површно у виду појединих питања од стране по неких пољопривредника, који су извесне појаве и објашњава у пракси уочили.

Постављана су питања и давати одговори о калмањеним и калмањеним шљивама, код шљива каламљених на ценаринијој подлози. Једини су се пољопривредници жалили да је род у њих ситуији по код обичних некаламљених шљива. Други су представљали да оне касније стасавају на род и да су крупноћом омање, као и оне од којих су и калмањених гранчице одабирале. Трећи су тврдили да су оне најбојитије и теже од некаламљених шљива, јер су боље, сна-

ПОДЛИСТАК

ДРЖАВНИ ЕКОНОМ КАО — СУДИЈА

(Из зборника Једног средњег школе)

— Задесно сам, скоро као и увек кад на доњи пут позаним. Освојо дан у велико. Почо већ и која ведена блуза да се загрева од прегат априлског еуина а ја тек на шестом визијери. Настаде и трептук али се је требало решити на једно од двога; или продајити путовање и даље нашоном, па се задовољити прегледом старих виноградра на домаћој лози или иланда земљам „преком“ путем преко селак „Руђеница“, где се на изгинути старих тек понове подизати но неки маки виноград на американој подлози. — Одлучио сам се на ово друго, но не само због тога, што је Драгача класура, куда овој пут иди, хладовити од великих грабака ливаствених и романтична са интересантних облика шљивањача и дозимовањих брда, већ због тога, што ми у последњем тренутку пада на намет објашњање моје, дади Веаи В. Обеоа сам, да

бу потражити узрок неродности негових виноградра, па коју ми се подносио жално.

И ударио тама преко села гледајући објазни род, који су поведи велики воћњаци и размишљајући о љубавности општинских власти, због које ће тај род бити гушењеним десеткован. Најрад дошло у потес и виноград, који тражих, везах кобиту за ограду и укуоцих у виноград.

И први поглед био је довољан, да увери, да ту није све у реду. Лоза је била, прома старости виноградра, и судијине бујна. То ме наведе на мисао, да подлога не одговара земљишту. Кад сам са оном класицом на једном неапатријоном рову утврдио, да је то скоро безкречно земљиште, онда сам био уверен да је за подлогу класицима погрешно Узет „рупестрис“. У томе ме је утврдио један старач „мегач“, који је изабо на подлоге а није обесио. Уз то је моје познаник рекао „оо стариниока“ — „се у главу“, те таме ово грешку направно још секом.

Најрад сам приступио — „леучију“. Дивршио сам са резањем — мисао — шесте чокот и површио сам одржато седми, кад ми домаћин назва Бога.

„А од куда ти, господин економче, верети, овде сам?“ асови ме он.

— „Сврхати, да ти покоријати неку гаву“ — одговорио му.

„Нећу Бог —“ додаде Веаи ублажујући.

У нашем дугом разговору сазнао сам, да је Веаи лозу купио од невог селаци на Ливача јасеничког. Веаи је међутим од мене сазнао, да узрок неродности негових виноградра лежи у првом реду баш у тој куловици тозе од аријатних вида.

— „Купио си, брајно, каламе“ — почех ја, на једној сорти дивље тозе, која се не слаже са твојим земљиштем, она бива лоза, на којој су нажалост твоји чокоћи, врло бујно расте и на „калмањеним“ земљишма — „гајљачама“, те јој род текшо сазрева а на иландачама то још више. Зати он се виноградра не режу као оно наши стари. Што год оне виноградра ниже режеш у толико је густа бујница и тера све у долу, а текшо „змеће“ (род) — Зато сам ја, ето, овако резао твој виноград. — Више и дужих патрљева, кондира остави у колони је лоза бујнаја, ако желиш, да имаш више „завоњач“ ластара, (детаљних се)

гом денарикине подлоге нахрањене. Четврти тарде да им је род првих година ситнији, а касније кад дрвета уђу у године и развију се, кружнији итд.

На све ове жалбе, представљања и тврђења, нарочито сам обраћао пажњу, да бих дошао до поузданих закључака. И обилаз сам као сигурно: да шљиве камамљене на денарикној подлози бујније расту и касније на род стасавају; да заиста прип род дају ситнији, но некамамљене шљиве и да касније, кад се развију, дају кружније шљиве, по не кружније од добрих некамамљених; да су камамљене шљиве заиста побрзије и теже од некамамљених, а добро сам уочио и то: да има камамљених шљива на денарикној подлози, које су сасвим неродне и расту у висини у метљастом облику. Оваква једна шљива има у Станоји Драгићевића у Миоцини, коју сам ја собом младо накамљену узео из Шапца са тамошњег пређе угледног имања Српског Пољопривредног Друштва. Добио сам је под именом „Чокешине“ пре 14 година и посадио на имању Драгићевића. Он је хтео да је уништи, чим је оправдао посумњао да ће бити неродна. Молио сам га да је не дира, да видим шта ће до краја од ње бити и да ли ће родити? Остала је неродна и задржаћемо је још коју годину, ма да се већ јасно види да веће моћи боље рађати.

Летос у ово среском расаднику природно су наше домаће шљиве камамљене на денарикној подлози. Посађене су пре 7 година, а камамло их је Милутин син Илије Поповића, пређе свештеника из Бабајна, сада почасног проте у Миоцине. Међу ових шљивама, било их је 7—8, које су биле с пролећа почеле род као и њихове другарице. Чим су се пре-требиле, почеле су нагло опадати и до почетка зрелости, на њима није остало ништа. Биле су дакле и оне неродне, док су њихе другарице одржале и као вапца цуне дочекале зрелост. Те неродне шљиве, као и напред споменуто Драгићевића, бујнијера су пораста и кружна им расте у облику метле. И ако су сразмерно младе, сигурно је да ће оне и кад им буде више година остати неродне.

Већ 12—13 година како је пок. Спасоје Вујић трговац из Ваљева, посадио један повећи воњак шљивама, које сам ја својом руком камамло на денарикним подлогама. Летос сам са Светом Вујићем сином пок. Спасоја, на његов позив нарочито отишао те посматрао и дивно се како су се те његове шљиве овиле од рода, тако да се кроз воњак погнуто једва могло проћи. Света не може да се нахвали тим својим шљивама, јер рађају обилно. Види се да су и порастом знатно одмакле и једрином својом од околних некамамљених шљива.

Исто тако прородиле су 6. и 7. године камамљене шљиве браће Миловановића из Санковића, које је каламло Милутин Миловановић и шљиве, које је каламло Милутин Поповић, сврвени ратарци.

И Драга Секулић хотелџер из Ваљева, веома хвали своје шљиве које сам као и Вујићу у своје доба као камамло продао.

Из ово неколико живих и очигледних примера, јасно се види: да шљива камамљених на денарикној подлози, има по родности и квалитету одличних и да има сасвим неродних. А позната је истина да и међу некамамљених шљивама, на више места и у више домаћина, има их неродних, које су у народу

познате под именом „шљивин“. И ти „шљивин“, као и напред споменуто неродне шљиве камамљене на денарикној подлози, расту у вису облику метле, за разлику од родних шљива, којима кружна расте шатораста и китњаста. „Шљиваца“ — неродних шљива дакле има и камамљених, као и некамамљених.

Није за осуду тако много што наши прости одгајиваци шљива, још није набацили на својих растлиа „шљивце“, али што и школовани пољопривредници камамљених у растлима и младим шљивама, имају „шљиваца“, то не може да издржи критику.

По својме више-годишњем практичном осматрању и проучавању овога питања, дошао сам до закључка, да на каквоћу и количину рода камамљених шљива на денарикној подлози, морају имати утицаја: сорте денарика, од којих су коштице узимане за извођење подлога; избор камам-гранчица од шљива; и земљиште и клима.

Што се тиче сората денарика од којих су коштице за извођење подлога узимане, има се констатовати да денарика има: бело-жућкастих, ружеви, жућкастих, отворено-црвенкастих, затворено-црвенкастих, црних, мање плавих и више плавих. По облику има их: округлих, јавчстих и мало шљивастих.

Бело жућкасте, ружеве, жућкасте и отворено-црвенкасте, обично су округле. А затворено-црвенкасте, црне, мање плаве и више плаве, већином су јајасте или мало шљивасте, а има их и округлих.

По крушноћу: бело-жућкасте, ружево, жућкасте и отворено-црвенкасте, махом су кружније, а све остале су ситније.

По стасавању има их: раних, средњих и најпознијих. Раве стасавају око Петрова-дне, средње ово Светог Илије, а најпозније око Велике Госпоње. Али и најпозније денарике стасавају нешто пре но јесење шљиве, — понекада.

Из овога се види да су денарике по сортама врло разнолике. А та разноликоост на сваки начин мора утицати повећање или неповољније на каквоћу и количину рода шљива, камамљених на подлоге појединих сората денарика.

До сада се није запамтло, да ли су наше Пољопривредне школе и наши расадници чинили опште, — пробае — о томе: како која од ових сората денарикних подлога утиче на каквоћу рода шљива камамљених на поједно од ових подлога. Истина овај опит, није се ни могло уинити за сразмерно кратко време од кад се шљиве почеле калемити на денарикној подлози. Ну то што се пропустило до сада, ваља постићи у будуће, што пре то боље.

Сејуби денарикне коштице летос имао сам у виду ову потребу, да се споменути опит учини, на сам одвојно коштице од денарика: крупних беложућкастих; црвенкастих крупних и коштице од денарика плавих, мало шљивастих. Кад се од ових коштица изведе подлоге, онда ваља дакле пазити да се на њих накламае гранчице од јединих истих шљива, обложено на којим су подлогама. Кад те шљиве прородне, онда се може поуздано закнати: која је подлога најповољније резултате дала.

С погледом на те, што плаве и мало шљивасте денарике највише личе на шљиве и што су оне шљивама и најприближније, разложно је мислити, да ће подлоге ових денарика бити најприлагодије за на-

ламљења шљива. Ну ово мишљење треба на делу, у пракси да се провери и утврди.

Што се тиче питања о избору калем-гранчица како су оне утицале на родност шљива, каламљених и цешарикиној подлози, неоспорно је да многи околности нису на избор калем-гранчица обраћали довољно пажње. На име, често се запознао неки млад воћњак са кружнијим шљивама, па се из тога воћњака узимао калем-гранчице, или се по нашем обичају шивао момак да гранчице насече. У сваком воћњаку, обично има више или мање недоонојих родних шљива, тако званих „шљиваца“ и „полу-шљиваца“. За време свога бујног расења „шљивци“ и „полу-шљивци“, имају обично најбујније леторасте и најкружније. Они примамо момака, који гранчице сече, те баш њих највише насече. И кад се такве гранчице прикалеми, оне већ морају дати неповољне резултате.

Прибирање калем-гранчица, не може бити поуздано док се за време рода не обележи свака шљива, са које ће се гранчице сесети и док их сам онај којих је обележило не осече. Момаку или млађем, то се не сме поверити.

Ако овако брижљиво сви будемо прибирали калем-гранчице, тек ћемо у току рада, за неколико година, моћи доћи до поузданих резултата у каламљењу шљива на цешарикиној подлози и уверити се: *шта је узрок те су оне једне родне, а друге неродне*, као што је случај који споменућу да сам летос посматрао.

(НАСТАВЉА СЕ)

Веља П. Матић

БЕЛЕШКЕ

Прозрачни усеви. Обично се мисли, да је узрок промрлости усева сувозрачност и голомразина без снега. Међу тим као да ће имати право онај сарадник „Савеза српских пољопривредних друштва“ (Mitteilungen der D. L. G.) који на питање како се може отклонити или спречити узрок промрлости усева, има само један одговор: — *треба из оранице одвести воду*. Да може напуштати мраз т. ј. да се може начинити лед, потребно је да има воде. Ако се сувилна вода одеди из оранице, а нарочито из горњег слоја у коме се налазе биљне жилеце, дакле првенствено са површине оранице, онда нема предмета за опасно дејство мрала.

То се може постићи једино повлачењем довољног броја правило извучених бразда одводница и испуста јаркова. Има много земљорадника који мисле, да ни одводнице ни испусти нису потребни, да су шљива под пропусљиве здравнице и да се може проћи и без њих. Али они заборављају, да је здравница махом скрнута и стога непропуслјива постала и да мраз у дубини много спорје нишчеваља, но у површини оранице.

Повлачење бразда одводница, као и испуста, треба увек извршити потпуно се прилагођавајући положају или нагибу земљишта. Што је земља тежа и положај стрмији, утолско више таквих бразда

одводница мора бити изведено. Боље да их се начини која више, по која мање. Што више тих бразда и што се оне краће повлаче, утолско се мање треба бојати, да ће водотоци направити вододерине и да ће засипати ораницу наносом. Због тога морају бразде повлачити увек с умереним напором, никад у истом правцу с нагибом земљишта, но постепено пошрећно или у косо пресецајући га и никад лугачка у једном правом потеву.

Ово мора подсавити пут плугу или мотици, куда ће се бразде повлачити. На равнини њивама које имају над само на једну страну треба воду из средине само сровести низ обе стране. Али ако се у средини њиве налази увала, удубљење, у које се вода стече, онда се она мора извести одатле у луку преко узвишца с обе стране. Како се у средину те увале (удубљења) највише воде стиче, то одводнице на обе стране не треба спојити у овом најдубљем месту, но их њиховим крајешима само потурити једну под другу, уравн курити. Тако ће на најдубљем месту двогуб број бразда воду одводити. Оне ће онда воду лакше и поузданије црпети и на обе стране одводити. Дале повлачење одводница зависиће поглавном од правца пада (нагиба), али он мора увек попречке бити пресецају браздама и од увишавости земљорадничкове зависи даљи рад при повлачењу правог положаја у повлачењу тих бразда.

Ваља још да напоменуемо, да земљу коју плуг изваљује при обрађивању одводница, ваља избацити на доњу — нижу страну, да се тако створи мали банак („насп“) против плављења, претидвања воде из бразде, док на обим местима, где се вода с обе стране стече, морамо земљу избацити на обе стране јарка или бразде. Мотиком и лопатом ваља заћи за плугом па избацити земљу из јарка или бразде.

За повлачење бразда најбоље је употребити брадски плуг — обртач — те да не морамо преко њиве често с плугом ићи на празно, те да се земља обрађује увек на праву страну.

Можда неће бити на одмет подсетити земљораднике који у озимцама ивицу још при орању покупили овако бразде, да при овом промешљаном зимњем времену сирече веће штете од промрлости усева, или ако су при орању бразде повлачили, да их сада поправе и ништите.

Аутомобил који пузи. — Један енглески инжињер саставио је машину која је у стању да тешка кола и возове превлачи преко бреговитог и несагурног земљишта. На тај начин створен је један сасвим оригиналан тип машине за вучу. Начело је у томе, што је обимом двају тошних валаца који теку са стране преко предњих и задњих точкова, намештена и утврђена наравра с извесним бројем ногу. У помоћу њих машина се педа — пузи. Оптикајем овога валаца ове „ноге“ једна за другом дохватља земљу и производе чудновато претање које је целој машини донело име „Катерпилар“ т. ј. гусеница.

Веде да се ова машина добро показала при савлађивању пренона, пролажењу брзжукљак, насипа, баровитих, невоштних и „наменитих“ земљишта, као и јевдега или ровова и других пренона. Услови за вршење проба били су врло строги. На пр. једна теретна кола натоварена с три тоне терета, пет коња

су насукали у мочар, где су до осовина запала и заглибила се... и машина је имала одатле да их извуче.

Као да је енглеска војна управа откупила право сопствености ове машине.

Г Л А С Н И К

Опет о говеђој куги у Русији. — Званична „Берлинска Кореспонденција“ јавила је, да су 24. и 25. новембра пр. године на градској клавници у Петрограду утврђени случајеви говеђе куге. Према извештају које је добио руско пољопривредно министарство, побољшања од куге постојала су у три транспората који су жељезницом из Петроградскога (област Ахмолдинска, Сибирја) приспели у Петроград. Грла овог транспорта одмах су поклапа и по могућности пречешено даље ширење болести строгим мерама, нарочито дезинфекцијом.

Тврде, да у неким областима источне Русије и Транскавказске говеђа куга непрестано влада. До осамдесетих година у прошлом веку била је зараза и у европској Русији јако распрострањена. Од оне доба њу су постепено потисли. А данас су утврђени само поједини случајеви који су врло ретко постали. Али, као и овај најгорњи случај, све нас то учи да и ако је велика удаљеност првих гназда говеђе куге, да тиме није потпуно отклоњена ни опасност од заразе тим пре, што се подизање жељезница одстојала сарађују и удаљена места приближују, те се и зараза лако преноси, узслед електричног стожног саобраћаја са свих страна.

С тога је јурица ветеринарског завода водећи рачуна о условима ширења заразе, тек годинама предузела најстрожије мере и забранила на Русију увоз говеђа, оваца и коза и своју делова од истих, као и свежата меса. Немачки аграрни кругови тек су подигли свој глас, да се ова забрана распростре и на допустити бројно ограничени (контингентирају) увоз свиња у Горњу Шваеску и на увоз кова и живине.

Поведом тога и аустријски аграрни понављају своју владу, да и она предузме најстрожије мере против увоза стоке не само из Русије, а и из Румуније која стоји у отвореном сточном промету с Русијом и у којој ветеринарство стоји на тако ниском степену, да су приликом недавних издобије све околне српске око Вукотина сатирале заразе швап и устобила. Сем тога Румунија по самом положају своје управе је капија за провоз стоке из Јужне Русије. И то је аграријима разлог, да подижу свој глас против свих ова забрана увоза стоке и производа у опште, из Румуније, јер не треба заборавити, да је од 1879—1881 у Аустрији узслед увлачења говеђе куге страдало 16.813 говеђа у вредности најмање од 3,200,000 круна.

Највећи сопствени имања на свету — то је Сиднеј Хилтон, аустралијски сточни краљ, који на 5600 квадратних енглеских мила (13.000 кв. м.) држи својих 10.900 коња и 160.000 говеђа!

Криза у мађарској производњи масла — Од прошле године изнисује се на мађарском тржишту за масла такве појаве које су предзнак да ће мађарска производња масла имати да издржи тешку кризу. Иако се и ми поводно да Мађарској и неким из ове стране објашњени успеси на унапређењу појединих пољопривредних грана огромним државним новчаним средствима, како се и у Мађарској „по угледу на Данску“ много приволадало, раздало и тржишно да подизање млекопроизводње и пре то што су сви потребна основи за млекопроизводњу обезбеђени, а и да нас има стручњаци који се одушевљавали напредцима у мловој Данској, то ћемо и изгацима „Темака“ саопштити у краткој кризи у мађарској производњи масла.

На име у давњачима да овај мас ложи масла (свежег саватог, дакле „бутера“) за него млихну круна, јер није могло ваћи себи куца. Масло ово израђиве су млекарнице

завудре који су се искључиво одале производња масла, али виле, да је оно по квалитету големо лоше, да се купца не грабе да месо. Овакоко пагомиљаво масла на тргу разуме се, да је угледно врло недовољно на цене које су знатно ниске. Први њоме извукцима завудре су постигале са 15—20 хелера ниже цене од онах у прошлој години. Квалитет лошији производ мораће још више цену добити.

Узрок кризи не лежи у лошијем производу који на тргу долази, но лошије се производу произвођа, јер и у Мађарској као и у нас нема још довољно добрих крава музара које би давале масније млеко и на тај начин појствљавале производњу масла, те су производачи принуђени, да производе и лошију робу, само да не раде без никакве ринте. С друге стране може бити узрок још и у сувишном производу, јер се свима средствима раздало да се нагло увећала број крава музара. У прошлој години број крава је прирастао за 170.000

Можда криза ипак не би још тако приметно наступила, да се задружна продаја боље и унешнје организавала, с једне стране да се производња ише управљала по тржишну и пружала према потрошњи, а с друге стране да је и производња била ише подешена, да се од сувишних млека могло израђивати масло за извоз. У том случају, мисле, да оно не би морало лежати у ладњацима већ би прокрчило пут својеј потрошњи у Немачку и Билгаску, где је за оно време изадала још тржишну таквог масла.

По мишљењу мађарених стручњака криза ова трајаће дотле, докле се производња масла не постави на „летову праву основицу“ т.ј. не почне израђивати масло за извоз.

Међу тим ја мислим да је то мишљење погрешно. Ни једна грана на ни млекопроизводње не може поднети „одога“... расписања, ни државном помоћу, пре то што су се „одога“ створиле све и то право основице за тај пољоко. Основице су: с једне стране права крава музара, значајно унешнје запатништво, а друге стране у маси, извољене гајена виших увеза; с друге стране: народно-економски услови прераде млека и продаје млечних производа. Кад се млеко гради оне, где је најквалитетније и корисније пролазити на и јестиваји млеко; кад се масло гради од крава музара с незначитним процентом маси те дугар млека дође окупље но пошто би се прелио млеко продати могло, кад споредни производи при производњи масла, нарочито прерадола опашено млеко — млеченца — не налазе могућности за поволно увечавање... онда се не може регитрати производња масла и мора врати до најквалитетније кризе.

Програмоск благовољење наших добротвора! Чим се Србија или Црна Гора усуде да воде самосталну политичку својих интереса, одмах нам јавни „добротвори“ у Аустро-Угарској отлажују своје „благовољење“ и пребацију нам нашу... „благодарност“. Више се, да у тој „драгој“ нам Аустрији и велико и мало нати од неког надушеног обрачавача... или ако је најпачи одмах од нечега горег, Описан нас иноскам андом својих средњевековних интересних појмова „друзу“ и „слобода“ скоро са своју страна. На свима пољима излет међусобног саобраћаја драге се „права основице“, Хтели би спрми нас да се понавља, као спрам својих провинција и народности. Држе у оковима свог давниг лабораторијума, у самој ствари у ронству млихнује наше браће. Отимају бистрано као ситуације све највешне српске покривање, језгро Српства... И за све то „благовољење“ своје траже нам једино „благодарност“! Да није малосно, било би смешно! Тако и сад „Безке Пољопривредне Новине“ јављају да је Црна Гора од 1. децембра пр. год. ера стала примењивати максималну тарифу на робу пореклом из негужорних држава — на стога и из Аустро-Угарске. И онда изишнују: „тако најтраје ова најлуша државница нашу предустрајност, јер и ако нас није претходно извештала о томе, ударила је највешне (авторско) царине. Тек после 8 дана (10 пр. м. и. год.) приступило се и е наше стране обротној мери — применљивој опште царинске тарифе на робу црногорског порекла!“

Оштета за повређеног запатног бика на жељезници — Пољопривредно окружно друштво београдско у Ческој добило је од државне жељезнице на име оштете за повређеног запатног бика (преком рога при жељезничком транспорту) износ од 4 рупа 70.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
18, 20 И ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУТУЈУ СЕ
СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВ НАЈНОВИЈЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1909. ГОД. № 294 СРПСКОГ ДРУШТВА
ПОШТ. ДОМА БЕОГРАДУ

Цена огласима изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИНА, НА ОВА ГОДИНА 3 ДИНА,
ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧЕ, ЧЛАНОВИ СРПСКИХ ДРУШТА,
КОЛУЂИЦИ, ОСИ, ШКОЛЕ, ЧИТАОНИЦЕ, ЗОО-
ЛОГИЧКИ СЕЛЦИ, КЛУБОВИ, МАНАСТИРИ, ЗОО-
ЛОГИЧКИЕ ВАРТЕ И ОБИЧАЈИ ПУМА ДО-
БИЈАЈУ ЛИСТ У ОВА ГОДИНА, АВО ПОДОВИ
ПРЕДПЛАТУ ТЕЖАКА ЗА 1909. ГОДИНУ.

У ОСТАЛИМ ДИЈАСТАМА

НА ГОДИНУ 5 ДИНАКА ВО СРБИЈИ, ПОДОКЦИ,
УДРУЖЕЊА И ВИШОКЕ ЧЛАНОВИ ПАН И СРП-
СКЕ СЕМАЛОДВОРНИЧКЕ ВАРТЕ И ЧИТАОНИЦЕ,
ПРЕМИ, ПОШТЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ
ЗА 5 ДИНАКА. УД ПРВАКЦИ ВОЛОКЦИ КРЕ-
ПЛАТУ И КАН ОВ ПРЕДПЛАТУ ВОД СВОГ ДРУ-
ЖЕЊА ПРЕКО ДОГА ДЖ НЕ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Срп. Поштом. Друштво власник, председник Вучко С. Богдановић

Одговорни Уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 3.

СУБОТА 31. ЈАНУАРА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

ПОЗИВ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ДРЖАЋЕ СВОЈ

XXXX ГЛАВНИ ГОДИШЊИ ЗБОР

У НЕДЕЉУ 22. ФЕВРУАРА ОВЕ ГОДИНЕ У 9 ЧАСОВА ПРЕ ПОДНЕ У СВОМЕ ДОМУ (НЕМАЊИНА УЛ. 11).

Дневни је ред према члану 48. друштва. правила овај:

1. Председник или његов Заменик отвара Збор.
2. Подноси се извештај о раду Друштвене Управе, годишњи рачун о приходу и расходу и извештај о стању целокупне друштвене имаовине.
3. Председник подноси на решавање писмене предлоге друштвене Управе, Подружине и појединих чланова, који су поднети Управи најмање 15 дана пре Збора.
4. Подноси се на одобрење предрачун прихода и расхода за тек. год., која почиње 1 јануара ове године.

5. Бирају се чланови друштвене Управе.

6. Бирају се редовни, почасни и дописни чланови.

Позивају се друштвени чланови, Пољопривредне Подружине и сви остали пријатељи Друштва и српске пољске привреде, да изволе доћи на овај Збор.

Бр. 285. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва 20. јануара 1909 год. у Београду

ПЧЕЛАРСТВО У СВЕТЛОСТИ НОВЕ НАУКЕ.

(НАСТАВАК)

Свагда и свуда, где год је и над год је то могуће, Пчелом влада, њен основни или првобитни облик. У погледу на њен њен облик то је *кула*, односно *кула* у погледу пресека кроз „тело“ (т. ј. у смислу нашег објашњавања), то је *круа*.

И при хватању пуштених ројева који се вешају у виду куле јобруте, као и при грађњи појединих ћелија и а целе вештине; при игрању пчела младих ради првог оријентисања (познавања места), као и при току несва матице у гнезду — дакле при целом пољу око лежења јаја и извођења млади; даље при налагању и распоређивању рбе (цветног пра) и меда и најзад при смештању за зимовање — једном речи свагда и свуда, можемо уочити владавину тога закона: *узимање облика куле, а у пресецима кроз њу круа* (као појединих врши).

Кула је, односно кула, посматрана с математичке тачке гледшта доста најповољнији облик за Пчелу у свима њеним степенима развића.

Утицај и улога топлоте у животу Пчеле.

Пре свега даље и ближег разлагања о основном закону за развиће пчелињег легла и народа т. ј. како пчела живи и дела, како се размножава и развића, потребно је да распрavimo једно важно претходно питање о економији топлоте т. ј. о утицају и улоги топлоте у животу Пчеле.

„Топлота је животи елемент Пчелин“. То нам показује сваког пролећа при излет Пчеле ради „чистићења“, излет на топлој сунчањој зраку; то нам показује и свака она на ладној земљи укочена пчела и цео пчелињи пресад, кад он зими повлачећи се пред ладношом, тражи приближита надирање са топлом средину своје, где се налази матица с младом пчелом.

Стога је лако разумети оно што су најновија истраживања утврдила, да се цео пчелињи пресад узет као једно тело, увек тако смешта и наместа, како ће понајбоље искористити отређивање и загревање сунчањо. „Пчела сиса сунце“.

Овај неадекватни значај топлоте за Пчелу како спољне, сунчање топлоте, тако и унутрашње животне топлоте, звао је многе истраживаче на мисао, да је топлота за Пчелу и њен живот закон који је опредељује, да је топлота за њу основни закон — закон који њоме влада на свима тачкама и на свима степенима њенога битицења и њенога развића.

Али при том схватању које је узелио распрострањено, бриду се две ствари: *закон и услов за живот*. Топлота је за Пчелу неминовни животни услов, а не закон, пошто је Пчела у стању, ако је прилике на то приморају, да тај животни услов производи из себе саме, а оно што је производ сопствене промене материја: није још и закон, бар не основни закон који сво себи потчињава.

Потреба топлоте за Пчелу различита је за разне периоде развића, од 8—10° као крајњих граница, за останак поједине пчеле ван преседа (ван клубета или куве пчела), пење се уста у гнезду, зими до 22° на м до 32°, а лети највише до 38° Цел. и преко тога.

Чињенице доказују, да Пчела и на најштријој зими играјући се лако и врло брзо може привести тако високе степене топлоте, само ако јој не оскудева на потребном „гориву“ за подлагање: меди. Обратно она је вична да стварањем промаје, несносно жегу, сунушту топлоту смањи, јер преко 38° топлоте нагоне пчеле, да остављају гнездо и да се на пољу на седају и на спољњаници кошице накупе.

Исто тако из искуства знамо, да поједина пчела сама на себе није у стању ни један степен топлоте да дода својој околини, ниш својој сопственој животни топлоти коју црпе из целог пчелињег преседа, јер иначе не би се на 8° укочила, докле на 9 и 10° топлоте у пољу, у стању је да лети.

Дакле ми овде стојимо пред чудесватом чињеницом, да докле поједина пчела, одвојена од свога преседа није у стању, из себе саме да произведе ни један једини степен топлоте, докле је цео пресад заједно у стању да с лакошом производи топлоту од 30—33° и да је на тој висини и равномерно одржава.

Као и у целом органском свету, тако и код Пчеле при произвођењу топлоте долазе у обир два извора за њено стварање. Један је механичко-физички покретањем (тресењем), а други је органско-физиолошки појавама сагоревања при промени материја у телу. Пчела се користи обојим изворима топлоте, те да спољашњом од сунца јој дарованој топлоти догури толико, колико јој је нужно за подмирење њене различито високе потребе у топлоти.

Покретањем густо маљавих удова, већ постаје топлота тресењем. Она постаје исто тако и унутрашњим тресењем органа и ћелија у пчелињем телу. Наравно да ни овај извор топлоте није првобитан, већ се и он на крају крајева мора свести на хемијско-физички извор, где се из угљеника, сагоревањем помоћу кисеоника, производи топлота.

У пчелињем телу више се топлоте ствара појавама промене материја. Пошто једињена угљеника (угљехидрати) у крви, долазе у додир с кисеоником из ваздуха, те заједнички производе угљену киселину, ствара се топлота. Угљеник у пчелињој крви махом се састоји из угљехидрата, проналазећих из меда. Дисањем придодaje им се у изобилној мери кисеоник и тако се на енергичан начин врши оксидација (сагоревање). Како се трахеје налазе разгранате у свима деловима пчелињег тела, то цела површина крви која кроз њено тело кружи, при сваком удисању бива прожимава ваздухом пуном кисеоника. На тај се начин при брзом дисању врши силно распадање угљехидрата, под утицајем кисеоника и стиме размерно и вредно јакно произвођење топлоте.

Па ипак поједина пчела самца и најубравајим дисањем није способна, да из себе произведе ни 1° топлоте. А у томе је и најбољи доказ, да поједина пчела, самца, није способна за живот.

Како онда цела пчелиња јединка, заједница, или просто речено: пресад, постиже то што пчела самца није у стању?

У пчелињој заједници (Пчели) сусиче се један низ врло повољних чињница за произвођење и испоринићавање топлоте:

(НАСТАВИТЕ СЕ)

Практичне белешке о нашим домаћим јесењим шљивама, каламљеним на фенарикној подлози

(СВРШЕТАК)

Има и таквих случајева да су неке шљиве крупне и родине с тога што се д силе на влажнијем, или ђубровитијем земљишту, но остале околне шљиве. Узимање калам-гранчица са тих шљива, практично је; но боље је узети шљихове развијене гранчице пуноцеле, или слабије развијене, али то није сигурно да ће оне, пренете на подлогу, бити као и шљиве одакле су узете, нарочито ако су подлоге на слабијем и неповољнијем земљишту. Гранчице ће бити најбоље одабране, ако се узму са шљиве, која је на једнаком земљишту са својим другима каквогом и количном рода од њих одвојила.

Пазећи да то постигнемо ове године сам, на неколико разних места у срезу, пазио сам на ваиста драгоценије шљива. На осведоцишћој великој суши, оне су показале своју велику плодност, јер по својој крупноћи, са пуном родношћу, оне би биле осмине, док су шљиве друге, под истим околностима и на једнаком земљишту, биле преко стотине и до 120 у пола килограма! Каква грдна разлика?!

Те шљиве у народу су назване „Динџе“. Дрво — крупна им расте шаторасто, бујица је и достиже нешто већи пораст но у обичне шљиве; лист јој је нешто крупнији и ни на једној гранчици не може се опазити трнџа као у обичних шљива. Све су гране и гранчице китњасте, а то је најбољи знак родношти. Род је меснат и по укусу је нешто слађи, но у обичне шљиве.

Једно дрво од ових шљива има у Ђубомира Радвановића из Вировца. Године 1906. шљиве са тога дрвета, мерене сирове, изнеле су 31 у килограму. Године 1907 уопште шљиве у овоме месту нису боље родиле па ни она и није мерена. Године 1908 на оној великој суши изнеле су 53 у килограму, а коштице од овога броја шљива биле су тежине 31 грам. Обим ових шљива износио је: дужи круг у пречнику (елипса) био је 115 милиметара, а обим на средини шљиве 96 милиметара.

Неколико дрвета ових шљива има у Витора Марковића — Шушчића из Попадића. Дужи круг био им је 115 милиметара, а обим пречника по средини 95 милиметара. Тежина у килограму и тежина коштица је као и у горњих — Радвановића шљива.

У браће Андрића из Комалица има неколико дрвета ових шљива, а у Радована Павловића из истог села једно дрво. Њихве шљиве мерене, изнеле су нешто мање но у прве двојине, али и оне су крупноћом знатно одакле од својих друга, — простих шљива.

У Јермеји Милутиновића из Ратковца, има такође једна особита шљива, но она нешто касније доспевла од „Динџе“ и мало ређе роди но „Динџа“. По тежини је изнела 59 у килограму, а коштице од овога броја шљиве биле су тежине 34 грама. Дужи елиптични обим, изнео је 112, а крсна 92 милиметра.

Својом особитошћу, великом родношћу и крупноћом истичу се и шљиве Тодосија и Милана Лазича из Вртиглава. Оне се разликују од „Динџе“ тиме што су по облику трбушате, док Динџе представ-

љају правилну елипсу. У Тодосија има 4—5, а у Милана 1 дрво ових шљива. Оне су тежине 37 у килограму, а коштице 33 грама; већи обим (дужина) изнео је 114, а ужи обим 93 милиметара, по чему се такође види да су ове шљиве трбушате. Ну добра је особина ових шљива што сваке године равномерно и добро рађају, заслужују да се разликује уопредо са „Динџом“, која што се тиче родношти иде уопредо са осталим обичним шљивама. На име, једне године роди много, а друге мало, или ни мало.

Све ове досад поређане шљиве изнеле се на истом месту и и под истим околностима као и остале обичне домаће шљиве, које су од њих за добру трешину изостале.

У именованих Лазича има још једна шљива по крупноћи ситна, као и остале шљиве, ну, умерено рађа сваке године. Али и ова има једну одличну страну. Кад се суши на сунцици, она добија затворено-пруну и врло примамљиву масну боју, која под обичних шљива изостаје. Уа то су као мед слатке, док остале шљиве на истом земљишту и под истим природним погодбама, не могу да буду тако слатке и не могу да имају, тако лепу затворено пруну масну боју. Сем тога је врло месната и при сушењу ни мало не истрче, те је на кантару тежа од обичних шљива. И она заслужује пажњу да се и у будуће прати њена родност и ишита њена особитост при сушењу.

— Сличне овој шљиви су јесење шљиве познате у народу под именом „Полутанке“. „Полутанки“ има највише у Валевојкој Подгорници. Тамо их има готово у свакога домаћина више мање, а нарочито у Живана Јовановића, председника општине Каменице. „Полутанке“ се разликују од осталих јесењих шљива Пожегача, у главном у томе, што им је месо прирасло за коштину, те су нешто чвршће, што сваке године умерено рађају, те се никад не обрде и што цветају у средини између обичних јесењих шљива и тако званих „Позаница“. Позанице су опет такође наше домаће јесење шљиве, које цветају 14 дана касније од обичних шљива. Ну оне немају особина, које би их препоручиле да се више размножавају. Њихва је година врло ретка, — кад обичне шљиве страдају од мрза или славе, а њих жарко сунце не спржи у цвету!

Зато што у Валевојкој Подгорници има доста и већином су тамо размножене шљиве „Полутанке“, Подгорци су се последњих две године богато наплатили за своје суве шљиве. „Полутанке“ неће да се обрде, а последње две године, крупне шљиве биле су особито на цени. —

Из овог неколико поређајних примера, види се; да наших јесењих шљива има разноврсних и да оне нису све једнаке као што на први поглед изгледа. И с тога калам-гранчице никакво не треба узимати са шљива, које нису за време рода и за време сушења најкаљиво испитане и забележене. Тота ради и забележити сам на лицу места шљиве именованих домаћина. Идуће године само не могу их имати довољно развијених док се не засеку да истрегују бујнице леторасте и са јачим пуноцима.

Оваквим одабирањем гранчица с године на годину, поред осталих погодба, мора се постићи и крупноћа и количина, па и укус рода нашег драго-

ној шљиви, која се на многим местима налази скривена, те не знамо шта имамо!

Још је остало да кажемо што сам опазио о утицају земљишта и клима на квалитет и количину рода шљива, калемљених на цениркиној подлози.

Сва снажна и дубока земљишта на којима је растеле биљке, нарочито дрвећа бујно, ипсу подесна да се на њима саде шљиве калемљене на цениркиној подлози. Јер услед одвећ бујне подлоге шљиве на таквим земљиштима сувише нагло расту и сила се баш у ономе добу, кад треба да наступи родност и кад треба највише да рађају. Истина у нас још нема резултата да ли такве бујне шљиве рађају бар у доба кад престану расти. Немамо тих резултата с тога, што је калемљене шљиве на цениркиној подлози почето, од сразмерно кратка времена, — око 20 година. А баш и ако бисмо имали тих резултата и кад би они било поволни, разлози су, да ипак не би било практично садити калемљене шљиве на одвећ снажним и дубоким земљиштима, ако још и клима уз то иде на руку бујном порасту воћа. *Доба у коме живимо, — наше доба, — захтева да сваки посао у пољској привреди, па и овај у воћарству, потраже што пре резултате, дакле да за што краће време добијемо што више прихода.* Међу тим овде не бисмо ту главни ствар, *репродуктивност што пре, могли постићи.* И кад то не можемо постићи, онда сађење шљива калемљених на цениркиној подлози на споменутих земљиштима паметно је оставити.

Та снажна земљишта омет ту своју превагу, не могу имати под свима климатским приликама. Ако је земљиште снажно у висо-ранцима, као што су и пр. наша Посавина и Тамнава, неки део Валевске и Београдске Колубаре, итд. у којима је клима блажија и водени су талози мањи, онда у таквим земљиштима, подлога не може бити одвећ бујна и ако је земљиште снажно. И на тим и њима сличним земљиштима, калемљене шљиве на цениркиној подлози, могу се успешно гајити.

Али на земљиштима, која су по себи за воће снажна, а клима је толика да ту снагу појачава у корист бујнога пораста воћа, није разумно садити калемљене шљиве на цениркиној подлози. Та су земљишта подпланинска у опште, јер су она дубок муљесени са планина пуно влаге и хранљивих састојка за воће. А планинска и подпланинска клима омет лети никад не може да буде тако журка, да пораст воћа спречава, нити зими тако нагло променљива, да му сокове брзо напавна и по томе их на прецац стезе и тиме воћке слабе.

Земљишта са овако поволним климатским особинама има највише до ближних граница и пљховим подножјима око наших планина: Медведника, Павлина, Цера, Гучева, Рудника, Маљена, Букуље, Јелице, Трогљана, Копачника и т. д.

Удаљенији оградци ових планина и висоравни, већ немају тих климатских погодаба, па за то они имају ситуије шљиве и у њима је калемљење почело продирати да се круноћа постигне. Док у споменутих потпланинским пределима, шљиве су саме по себи бујне и круне и калемљење тамо није продло.

Природа, та највећа сила, дакле и у овоме је питању и послу највећи мајстор, економ и учитељ. Она својом низијером снагом насваја сва релативна

дотеривања, па и калемљење шљива на цениркиној подлози. *Тако оде је она тако обилно јака, збој је релативно појачавање нешто потребно, па чак и шкодљиво.*

Економима је најтеже за продру у недра тих природних сила, тајни и погодаба, да виде шта она гаје, крију и траже, па да им на сусрет ишају. Кад то учне и сазнаду, онда ће моћи, изводити поуздане закључке: где треба подизати калемљењу шљиву на цениркиној подлози, а где не и где ће им она дати одличан принос, а где не!

За време бербе шљива минуле године, продајно сам кроз Тамнаву, горњи и доњи део Колубаре до Маљенских оградана, у Тамнави и ако на познатом плодном земљишту, шљиве су биле најситније; у доњој Колубари крупније од тамнавских, а под Маљеном и око Маљена по његовим оградинама, нарочито подножјима, најкрупније и најбујније.

Ова и слична посматрања ваља продужити и бележити у свакој прилици и сваке године. Ако их брижљиво вршимо и бележимо, она нас могу одвести до поузданих закључака, као наука, очигледна и практична, те ћемо онда себи олакшати решење питања о успешном и најошешнијем подизању наших шљива.

Овим очигледним и практичним путем можемо на сигурно провешти по квалитету, крупноћи и количини знамо бољу домаћу јесењу шљиву, по што је данас имамо. А шта смо досада постигли види се на предних редаци; они су уједно одговор заинтересованим пољопривредницима, који су и другима и мени упућивали питања о томе: Какве резултате даје калемљена шљива на цениркиној подлози?

Шта даље у току рада будем опазио, постараћу се да упознам читаоце Тежака и заинтересоване пољопривреднике.

Ђива В. Марћ

ГЈАОЉАН ИЛИ МАНЏУРСКО ЖИТО¹⁾

При крају лавске године г. Ђорђе Катич чиновник министарства војног скренуо ми је пажњу на наше у „Ратнику“²⁾: *Исхрана војсана у руско-јапанском рату* у коме се говори о земљорадњи Манџурије, коју давна слава као житницу Истока. „Као главније хлебне биљке оне су: гјаољан, чија висина достиже 4—5 метара, с дубљином стабла у корену 4—9 см. у пречнику. Плод (зрно) од гаолана служи као једина храна спиртној класи; осим овога употребљује се и за храну стоке. Стабло гаолана служи као одлично гориво, али с љутим димом. Чумиза је просо високога раста. Плод од ње служи као храна простогатог народа; слама од ње личи на нашу ржану сламу, употребљава се за сточну храну и врло је хранивљива...“ И ако се кукуруз и јечам готово свуда обделавују, ипак је то обделавана у ограниченој мери. Није није и ражи на југу има мало, а у гириној провинцији има их у изобилу³⁾.

¹⁾ Гаољан руководителю из културѣ што въ Россіи, Н. П. Казаковъ, Москва 1907. 1/2—4^о стр. 23. Црна 50 нол.

²⁾ „Ратникъ“, Месечни војни лист, Изда Главни федералштаб, под уред. Милутина Милановића федералштаб, потпуковника 1908. основан за март стр. 508.

На основу тога о коме сам сам најновије Управу Пољопривредног Друштва и она се обратила Српској трговинској агенцији у Москви, од које је пре неколико дана преко Министарства добило књижицу Казакова о гајењу гвољана и уз њу један мали углед семена.

Иза те књижице саопштавам ово што иде:

У Манџурији сеју гвољан свуда. У јужном делу сеју га и далеко већим размерама, но у северном, али родност је подједнако огромна. Овај усев неогде одговара животним потребама Китајца и због тога су они његово гајење толико усавршили, да је даље усавршавање немогуће. На светској изложби у Паризу, Китај је добио највишу награду за чумизу и гвољан као за најкултурије усеве светске и он је ту награду заслужио „У животу Китајца гвољан је „све и сват“: 1) зрно се меље у брашно, у крупу за каше, употребљана за пециво ракије „ханшина“¹⁾ служи за храну коњима, стоци и живини; благодаће великој садржини скроба сва стока, нарочито свиње вандредно се брзо гоје и показују приростај у тежини 3) омлаћене китке, лиише и танки ошрици стабљике, припремене у виду сечке и у смеси с јармом или зрнелим служе за храну мази и коња; 4) стабљика се употребљана за препокривање кровова, за оградe; из ње граде штигове разне врсте; повезана у свежеле и омачана глиненом служи за построје њихових округлих житница и других стаја које не служе за становање 5) из гвољана Китајци граде масу предмета домаће радности, до водрица за воду, а чувене китаксе „сламарнице“ праве се од распаране и одраве тирде попорике гвољанове; из срњи гвољана пресеју своје храмовске свеће 6) жиле гвољана са делом стабљике, у Манџурији се свуда употребљавају за гориво и око сваког китајског дома налазе се читави стогови тих жила сдожени. На тај начин гвољан у Манџурији употребљавају на најразличније начине и искористићу га до последња“.

Г. К. И. Казаков који је кроз две године имао у Манџурији прилике да се упозна с гвољаном и који га и сам сеје на свом имању у рјазанском округу рјазанске губерније, с успехом и преко свога очекивања, говорени о могућности примене гвољана у Русији, налази, да је вредно заузети се за његово распрострањавање, набавком семена или произведеног у Русији, или увезеног из околине Харбина која по поднебљу и осталим приликама личи приликама средње Русије. Каша приправљена с водом из крупе гвољанове врло је хранљива и по укусу слична руској каши од елде. Кад се каша јако укува, она добије сладак укус. Брашно од гвољана само за се не може послужити за месиво хлеба, јер је више по што треба синкаво — тесто се од њега не да умесити, али у смеси са пшеничним или ржаном брашном повећава њихову хранљивост.

Зрно гвољанове послужује на јако пециву ракије, јер специјалисте налазе, да се из гвољана добија велики процент ширитуса.

Као крама за стоку и свиње, ван сваке је сумње, да гвољан превасиљан нашу јарму. Казаков га је лично опробао као храну за коње и нашао је: да се коњи брзо на њ свињу, да се за кратко време у брзо поправаљају и да се јако повећава њихова радна подобност, а при том се коњи држе здравије и снажни.

Једино можда што стабљика неће наћи све оне начине примене које има у Китају, где од најкада цветају ручни рад и кућна радност.

Што се тиче описа гвољана и упута за његово гајење, држим да с прва краја треба да се ограничим само на извод и закључке.

Гвољан је сличан сирку или метли, само има много крупније и дебље стабљике и метлице или китке. Он може у Русији да нарасте до 3 метра висине, на сваком чланку пушта лист, а стабљика има 8 до 9 чланака и на 8 или 9 чланку избије метлица која може да буде $\frac{1}{4}$ кг. тешка и да се окити са 2000—2500 зрна. И само семе — зрно — на прав поглед налици је на сирак — са црнкастом горњом луском, али се она у гвољана опомиша, смакне а остале чврсто, жућкасто-сивкасто, округласто зрно.

Семе треба сејати с пролећа што раније, управо чим снег околни, јер за пораст биљке потребује до сазревања зрна $\frac{4}{5}$, до 5 месеца.

За успешно гајење гвољана неопходни су услови: 1) земља растресита, несквита и коњша са заргутањем, јер пушта и из доњих чланака жиле за коначно утврђивање 2) сева се врши једино на уздигнутим банцама (лејницама) 3) он се седи у ошале као цукурува, па се при прашењу остави само по 1 сабљика 4) с пролећа се журити са сетвом, а у јесен не хитати са жетвом — докле год има поље сунчане топлоте за дозревање семена које тешко зре, па се мора на метлицама и сунити а на голмили превртати китке да се семе не ужоже 5) усев ваља чувати од врабаца, кад се зрно почне заматати 6) сушење главница и китанки са зрном сме се чинити само на сунцу и ни на који други начин 7) водити бригу да се зрно прерврше и лопата, јер лако хоће да се само од себе ужоже 8) не паћи од мрза, али за китчање и у опште за развијање хоће доста и то млаке воде 9) не ваља ако се стабљика не усправаља, но прирасте и за земљу се притврди, те цусги огранке, што бива на штету пораста усева па и жетве: стабљика једноставна највише рађа.

Семе гвољана ради сејања за оглед може се набавити преко Москве. Оно је прилично скупо, јер би можда, доведе 1 кг. семена стао преко 3 динара. Нашта Ботаничка градина посејаће ради огледа мало овог семена.

с. Г.

О ПОПУЊАВАЊУ ПРАЗНИХ МЕСТА У ВИНОГРАДУ.

Једна од најчешћих је појава у данашњим виноградинама од наелемљена лозе—празна места. Ових је првих година више, што долази од неспремних чокота. Доцније бива мање, а јављају се кад који чокот, који се већ налази на роду, угине. Махом ови пропадају од налет сушења, тако зване „павањце“.

¹⁾ Ракија она је жућкасто-жућкаста, као изврснијења ширитуса, врло јака у укусу одрагна, тј. пре што је Китајци пеку згребљу. По проценту алкохол при превршању гвољан свуда у најбоље производе за пециво ракије.

Разуме се, да је празна места у винограду нису никакво корисна за сопственика. Земљиште се и ту мора обрађивати као и одаде где има чакоба, међутим прихода од тога нема. Из тога се већ види, колико је погрешно, што се празна места у винограду не попуњавају у своје време, нарочито још кад се зна, да је свако одошњено попуњавање све мање успешно.

Попуњавање у старим виноградима, од старе, некалемљене лозе, ишло је лакше. Празна места су попуњавана *положницама*, и тако је свагда мање могао бити празних места. Данас пак тај начин не можемо применити у калемљеним виноградима. Попуњавати сад можемо сађењем америчке лозе на празним местима, па ову окалемити на сталном месту; или сађењем готових калемова. Било по једном или другим начину, попуњавање празних места, нарочито оних која постају од неврмљене лозе, треба извршити што раније. Зна се, да се оживљена лоза — прорак или зрео калем — боље примма, те по томе за попуњавање треба увек претпоставити ову лозу резницама или неоживљеним зеленим калемовима који су скинути са човота као „резник“. Тога ради треба увек у приправности приорне или зреле калемове, па празна места још исте године по сађењу винограда попуњити тим приорцима или калемовима, јер се ускоро по сађењу може оцениати која се лоза у новом винограду примила а која не. По, свакојакмо изајне пролећа треба неодложно попуњити сва празна места, која се с јесени обележе, па тада и јаме за сађење ископају.

Ако се тако уради, онда ће се избећи многа празна места у винограду, која су свагда од штегте за сопственика. Са сваком доцијним попуњавањем све су дошње погодбе за примале посађене лозе, јер јаме од обликних човота заузму празна земљиште, те се нова лоза не може развијати, а поред тога она нема ни довољно светлости, а лоза без светлости мртва је. И како у опште лоза, којом се попу-

њавају празна места, треба да има подобност за бујице развијање, те да може одолети смећама које има да савлађује, то је потребно узимати за попуњавање подлоге бујицејг возраста. Нарочито то вреди за случајеве, кад се имају да попуњавају доцнија празна места. И тако, по *Г'јону* ¹⁾ директору виноградарске стације у Коњаку ако је виноград посађен на подлози Рипарија X Рупестрис, треба за попуњавање узети Рупестрис ди Лот, а ако су хибриди Берландијериони, онда узети 1208 (Мурвек X Рупестрис).

БЕЛЕШКЕ

Чистите воњаке од гусеничких гнезда. — Пропале и претрпозне године сатрпале су гусенице, а највише Глоговац и Жутотрба, воњаке на много стране. Обретице су воње дуж цете Мораве, па кад нестане листа који је и по други пут избио пређоше и па шуме, да и њих огоде и обрте. Не само да су уништиле род за ту годину, но су оскатице воње и за годину две.

Сад је право време, да се прионе на требљење воњака, па и дивљих воњака и жбунова по угринама и атарима. Сад земборацици имају највише слободног времена, да спасу род воњака.

Не вреди што ће један и други очистити свој воњак. Треба сви сложено да приону те да воњаке очисте. Не треба да чекају, да их власти, на основу закона о томе, нагоне на тај посао и да их казнивају.

Нека би се као празник двосађења заведе и празник — „дрвобређења“ од гусеница: да једнога дана цео један воњакери крај сложено скочи и прионе, да воњаке очисти. Нека би окружни или сре-

¹⁾ Journal d' Agriculture pratique № 1, 1909 стр. 19.

ПОДЛИСТАК

ДРЖАВНИ ЕКОНОМ КАО — СУДИЈА

(Из записника једног српског економа)

(ИСТАВАК)

„По није то све. Род доноси са сигурношћу само они дастара, који изобију из лавске лозе. Онда ћеш ти одаде приметити још једне краће патрјке које су оредани на по једно одаде. То су т. зв. „резници“, код којих се измеро оставља једно одаде, да би дали лозу што бујиљу, па које ће се идуче године градити прави кондери за род. Оногдичи кондери обично се због тога идуче године режу у главу, а из оних дастара, што су из главе избили праве се резнице за наступајућу годину. И тако ти наше „пронично“ резнице има па три врсте лозе на својој гачи. Исто овако, као што од две постају младичи а од младича постају зрели Ажда тако а одаде од једне лозе постаје друга.“

„А видиш ли ти, Вељо, на трем винограду још једну ваљку махну“ — унџах га ја, окрећући се јужној страни,

„Ја не видиш, ако није то, што онај багрн пушта дугачке и дебеле жила лавско амо у виноград — одговори ми.“

„Погодио си, али је још већа штета, што ти је багрн својих хладом наноси, но она од жила његових. Ако будеш тражио разлику између оних човота у хладу и оних ниван тога, ти ћеш кад виноград листа и цвета, сам видети, да багрн треба искрчити.“

„Ана да виш врага, нисам га ја посадио, но мој комшија — брадаш Милан, па сам му баш говорио ту скоро, да оно искрчи, али ево несреће, ће чеће. Вели држи му багрн обату и треба му колџе и јанија од багрена.“

„Кажи ти, Вељо, Милану, нека сврати код мене, ако скоро уздољати у вирош, те да му то објасним. Али ако не хтедне те послушати, мораћеш ти тражити своје право законити путем.“

Једног дана, некако пред Видов дан, већ сам имао, да дам мишљење по туђим Вељиној противу Милана Г. — Тражи, да начелника осуди Милана, да искрчи багрн између њихових винограда.

Место подлицјевског увиђаја утврђен је залазак среског економа „па лице места“, где ће се позвати парничари и оштиниски суд.

Дошао је и дан лавска — 22 јуна. Сакунуло се доста сазана у виноград и у њимов разговору отекнуло мој долазак. Не давање, одакле се могу разоочити разна лица, прилетно сам, да је воде ту праву реч Вељо објашњавајући и рукама, при чем присуства загледају род на чокову.

„Позом Бог браћо! рекох им ја и сјачних с копа, „је ли ту тужни Милан!“ — беше моје друго питање. „Јесте, господине, али он не пристојао никако да крај багрн, од кога има сада за 20 кола лавца и наплатка!“ — одговори — један из гомиле.

„Ово ја, браћо, баш оно доба године“ — почех ја — „када се лепо може видети штета од овог бука багреновог. Загледајте само добро у лист чокова близу била и овог у средини винограда. Онако је лист жућ, блед, бодестан — овамо је затворено зелен и скоро модар.“

(овршила се)

ки, нека би општински и црквени, школски одбори, нека би свештеник, учитељ и државни економ продајници и реџу у томе послу.

Гусенице су се развиле и по цловитима и по ливовима вајата и стаја, по триљаци и међи, да се завију и наведу у лентуре и да они своју јаја у она мала научинаста гнездаца од неколико скупљених листова на врховима грана и изданака, где се лепо са свју страна виде и ветровима и неогоди присоје. Једно такво гнездо садржи 400—500 малих гусеничица које ће се већ у марту извести и намети да зачетке лишћа и цветних пуцњака нагривају и сатиру — обрете.

Једина помоћ је, да се зимска сва та гнезда с вршица гранична полеме, сакуне и спале. За то има локница које се натакну на дугачку мотку, на се свака гранична с гнездом гусеничним одсећи може. Или направити себи гвоздону дугачку ралицу, притврди на другу мотку, па већ увијати и откинути граничне с гнездом. Има и малих лампица по моћу којих гнезда, горе на врху, салиати можеш.

Сва отсечена или откинута гнезда ваља брикљиво скупити и спалити.

Предупредити је боље но лечити!

Чистите вољаке!

Пријатељи народни настаните, да са наши вођи крајеви користе зимском доколином и да спасу овогодишњи род својих вољака!

Како ћемо сачувати вољке од последица пролетних мразева. — Познато је да позни мразеви јави шкоде вољкама а нарочито кад су у цвету. Најјачи су мразеви од 3—5 часова најутра и последице њихове могу бити огромне, нарочито ако се вођар не стара да употреби ма какво средство да их, ако не сасвим предупреди, а оно бар ублажи. Мраз може настати онда кад су ноћи ведре. Земља преко ноћ испушта сву топлоту, коју преко дан од сунца прима. Ако су ноћи облачне, топлота, коју земља испушта, пада на се над самом површином њеном, али, ако су ноћи ведре, онда тонал ваздух, као лакиш, иде у вис а хладан долази на његово место и тај ваздух прихвата вођару велике штете, јер услед велике хладноће прекају цветне ћелијнице и испуштају сву воду, која се, дошавши на површину, смрзне и тиме заштићује у ћелијницама заостају протопласму, да се и она не смрзне. Тиме цветови постају крти, лако се ломе, али њихов живот не мора бити тиме још уништен.

Сваки вођар зна из искуства, да највећу штету трпе оне вољке, које су прве изложене непосредној сунчајој светлости. Нагло отопљавање шкоди вољкиним цветовима за то што те ћелијнице нису сада у стању да испуштено већ воду тако нагло унију и што се и вода делимично испарава, те услед тога протопласма утицајем згуспњених соли, које се у ћелијницама налазе, одурире, те и цветови услед тога поцрне и обавују. Код оних вољака, које су сунчаним зрацима најнеприсупљивачије, већ није такав случај. Ту се цветови постепеним отопљавањем ваздуха мало по мало краве, пошто су у стању да постепено унију сву воду и само делимично опадају. То је потребно имати на уму при употреби средстава противу мрза.

Ако вођар има вољак у маломе (на пр. ниске вољке поред ливова или кордоне) може се противу

мрза борити веома простим начином. Ту се обично употребљавају дрске, које се присоје на зид. Ако су дрске кратке треба их ставити на столице или нешто слично. Дрске не морају лежати баш на дрвећу, већ је довољно да их покривају.

Као што је већ раније споменуто, мразеви су најјачи од 3—5 сати из јутра т. ј. пред сам излазак сунца. То најбољега из овог разлога: многи вођар не устаје тако рано да би могао на време предупредити последице мрза, па дошавши у вољак и видевши да је мраз, предпоставља да је већ све изгубљено. То није увек, и за то саветујем сваком вођару да и у таквим приликама употреби сва средства која се препоручују. У таквом је случају могуће избећи бар последице наслон отопљавања (крављања).

Много је теже избећи последице позних пролетних мразева у великим вољацима. Овде је човек црпео поуку од саме природе. Познато је да мраз попушта чим се замрачи. Да би се утицај мрза смањено нушло је дрске начинити вештачке облаке. Те облаке можемо начинити од дима, који треба да буде што је могуће гушћи, да би се одржао над земљом. Такав густ дим дају: кромпирово лишће, вољски корон, маховина, опало шумско, мокро лишће и т. д. Кад год се вођар боји да ће ускоро настати позни мразеви и да ће причинити велике штете, треба одмах да начини гомиле од поменутог материјала и да их запали. Те гомиле се праве на ону страну вољака с које ветар пира. Дим обавија цео вољак и тиме га штити од мрза. Ватру ту потребно је одржавати све до 6—7 часова из јутра т. ј. док се ваздух мало не отопли.

У осталом саме прилике поучиће вођара како ће и шта ће у појединим приликама радити. Са кањеном је у осталом боље издржати дуње, него претати пре 7 сахата.

То, што се може препоручити за један обичан вољак, не може се препоручити и за вољак од неколико хиљада дрвета. За што — видјено одмах. Већ сам рекао, да материјал за ту сврху употребљен треба да буде распређен на ону страну вољака с које ветар дува. Шта би радио вођар, кад би и ветар на пречац окренуо и почео врирати с друге стране и одвраћати му дим од вољака. Да ли би могао тако лако преносити материјал на другу страну? Не! За то се у овом случају препоручују друга средства. Ту треба употребити друге, лако запалине ствари, као што су: минерални азјитни, смола, и друге запалине материје, које при горењу јако пуше. Палење само врши се у каквом лиманом суду, који се постави на такав лако покретљив предмет (на пр. буренице и др) да би се ватра могла лакше преносити с једне стране вољака на другу.

У коликом одстојању треба да буде једна ватра од друге зависи од јачине ветра и каквоће материјала. У колико је јачи ветар и већа запаливост материјала, у толико треба да је једна ватра ближа другој.

Приближно растојање је 20—30 м.

Г Л А С Н И К

Набавна семена од лудерке из Италије. — Како се између Србије и Италије развијају све више пријатељски трговински одношаји, то је Српско Пољопривредно Друштво приступило, у овој години, набави семена од лудерке из Италије, тим пре, што је понуда семањерке талијанске куће међу свима осталим понудима из Француске, Аустро-Угарске и Моравске, била најповољнија, а и углед је семена изврсне квалитете. Једино су услови плаћања тежики и плаћање је готовиш новцем. По ту је г. министар народне привреде Коста Главинић изашао с највећом готовошћу Друштву у сусрет, да би с погледом на две прошле узапетно са стојном храном оскудне године, могло набавити што већу количину семена од лудерке и дати га нареду по тој јединијој цени. Г. Министар је решио да се Друштву изда овогодинашња државна помоћ у 30.000 динара и 10.000 динара на име полагајине и дао Друштву тиме могућност, да може набавити за готов новац и под најповољнијим условима 15.000 кг. оног семена, а по потреби и више.

Ми се радујемо овом посве умесном и врло уживајном кораку Г. Министра, као и томе, што и Српско Пољопривредно Друштво може почети коло заснивања пословних веза с Италијом која је постала највећа потрошачи наше живне, на и квалитетне и осталих пољопривредних производа, са жељом да се те везе Србије и Италијом развију до оне мере, до које су оне постојале некада под старим српским краљевинама и царевима од Немањиних дозе.

Добротвори српске привреде у Војводини. — Српска наред с оне стране Саве и Дунава већ почиње уздицати, колику му је штету нанело, што је до сада био занемарено образовале своје привредне омладине. Али и у томе као да се окренуло на боље. И као што се некад стварале фондације којима је била сврха да нареду народу створе академски васпитану омладину, тако у новије доба већ ничу, завештаји друге привреде: наши родољуби почињу се на смрти сећати српске привреде. Таки су ми привредни добротвори: Константин Стојишћ бивши трговац који је преминуо 10 јуна прошле године у Бечу, и Васо и Марија Јакшић из Дервенте.

Константин Стојишћ завештао је 10.000 крупа друштву „Привреднику“ у Загребу.

„Моја је жеља и воља — вели он у завештајном писму — да српски Привредник од својих најчеститијих и најпродуманијих потомаца савесно пронесе 3 трговца и 2 занатлије који пружају толико јемства у карактеру, да знају и разумеју, да је новац за зараду и да с њиме знаду и умеју трговину односно занат отворити на да трудом и маром себи огњиште и „Српску обитељ“ створити могу. А гласници од две хиљаде крупа сваки кроз шеснаест година са 6 $\frac{1}{2}$ % као камату и амортизацијом тачно подмиравају и Српском Привреднику у Загребу олате, која ће те камате плодносно и сигурно новчаним завод улагати па да после шеснаест година друга генерација младих честитих Срба по две хиљаде крупа за оснавак „српске обитељи“ на зајам добити могу.

„Буде ли српски имао српски Привредник код избора младина, да исти буду тој обави тачно одговарали — онда је дика и понов тих вредних синова српских да су својом ажношћ и маром — да не помисамо себи своју будућност основали — па и другој браћи овојој пут и начин показали како се Српство множи“.

Према одредбама овога завештајног писма основан је код Српског привредног Друштва „Привредник“ у Загребу фонд Константина Стојишћина из Вуковара, који ће за почита

времена то име носити и својој сврси служити а свечана сала у Привредничком дому, окупљена је уволтајем близак свјуду добротвора па и савиојок. Константин Стојишћина. На бечком централном трговљу (српско одељење) подику је на трговљу родољубивог појокиња лев споменик, јер по својим правилима, подиже Привредник својим завештајима на њиховим гробовима, споменика.

Месеца јула 1904 године, посетила је „Привредника“ госпођа Марија Јакшић, кратко време после смрти њезиног супруга господара Васе Јакшића трговца у Дервенти, а родом из Требиња у Херцеговини.

Предавши завештајно писмо (тестамант) испричала је уједно како је њезин господар Васо марта месеца 1904 године из Загреба дошао и причао колику му се заузимање и усесија Привредничком допалају и да жели суму у 40.000 динара што их има у Српској Банци узложене — да завешта по воља — „Привреднику“ у Загребу и „Просвети“ у Сарајеву.

Пренапаз смрт претече, и превари га те није доспео да своју жељу оствари и у дело привде, али његова добра и верна супруга госпођа Марија већ и остари његову жељу, одмах после његове смрти, одува се свим свога врлог и дубоког супруга који — како је и сам говорио — никал у школи био није, сас се је као самоку свим својом онагом предношом и штељом високо подигао, да ће вековима „служити“ као узор и пример младим покољенима.

Тако ће се код „Привредника“, основати и за почита времена својој сврси служити „Фонд Васе и Марије Јакшић из Дервенте“.

Желети је да се имуњини Срби у краљевини Србији угледују на ове добре и честите дуле и сега нашег Пољопривредног Друштва које већ пуних 40 година неуморно ради на унапређењу и бољитку наше полске привреде, од које зависи опстанак земље и од које сви жинамо.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

НОВЕ КЊИГЕ

Обезбеченост урожак. Теорија и практина грядковог аудитри хљбљов. Н. А. и Б. Н. Демчинских Издање његов. С. Петербургу 1908 8 $\frac{1}{2}$ стр. XXI и 175 и 12 слистава слимака.

Благодарећи уорју Српске трговинске агенције у Москви, добила смо у оригиналу рад Демчинских о обезбавењу жетовног приноса — нов начин пошитоње, дикетава пресавјезањем и заргањем жита, о чему смо већ 2—3 пут у прошлој години чинили слошитоња у „Трговцу“.

ИСПРАВКА

У броју 51 и 52 „Трговца“ од 1908 у напису: „Индустрија у Србији“ на стр. 461 у реду 16 овог места: „забрику тежње кривоине“ — треба читати: „забрику содне воде што се овим исправља“.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
10, 20 и ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВ НАЈВИШЊЕ РЕШЕЊА ОД АПРЕЛА
1889. ГОД. У 204 КРАЈИНСКОЈ ДРУШТВЕНОЈ
НОСИ ПОШТА ЕКСКЛУЗИВНО

Цена огласима изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШЊОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИИ., НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 ДИИ.,
ЧЛАНОВИ ПОЖАЛАЦИ, ЧЛАНОВИ ОВКХ ДРУШВ.
ПОДРУЖИНА, ОСИ. ШКОЛА, ЧЕТАКОВИЊЕ, ВОЈ-
НИЦИ СТАЛ. КАДРА, ВОЈНИ, ЖИВУЊИЦА, СЕМ-
ПОДРЖИВЊЕ ЗАРТИ И ЧЛАНОВИ ПЕТА ДО-
КОНАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ДИИ., АКО БОЛОЖЕ
ПРЕДПЛАТУ УНАПРЕД НА ДВАД ГОДИНУ.

НАМ СРБИЈИТЕ

НА ГОДИНУ 3 ФРАКАА ПО СРЕ. КОЛОНИЈЕ,
УДРУЖЕЊА И ИЖОНИ ЧЛАНОВИ КАО И СРП-
СКИ СЕЛЈОКОРАДНИЦИ ЗАРТИ И ЧЕТАКОВИЊЕ,
ЦРКВЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОИЖАЈУ ЛИСТ
ЗА 6 ФРАКАА КАД УНАПРЕД БОЛОЖЕ ПРЕД-
ПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕДПЛАТУ КОД СВОГ ДРУ-
ЖИНА ПРЕКО КОГА ТЕ НЕ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пољов. Друштво класике, председник Вучко С. Богдановић

Одговорни Уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 4. и 5.

ЧЕТВРТАК 12. ФЕБРУАРА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

ПОЗИВ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ДРЖАЋЕ СВОЈ

XL ГЛАВНИ ГОДИШЊИ ЗБОР

У НЕДЕЉУ 22. ФЕБРУАРА ОВЕ ГОДИНЕ У 9 ЧАСОВА ПРЕ ПОДНЕ У СВОМЕ ДОМУ (НЕМАЊИНА УЛ. 11).

Дневни је ред врана члану 43. друштва, правама овај:

1. Председник или његов Заменик отвара Збор.
2. Подноси се извештај о раду друштвене Управе, годишњи рачун о приходу и расходу и извештај о стању целокупне друштвене имаовине.
3. Председник подноси на решавање писмене предлоге друштвене Управе, Подружина и појединих чланова, који су поднети Управи најмање 15 дана пре Збора.
4. Подноси се на одобрење предрачун прихода и расхода за тек. год., која почиње 1 јануара ове године.
5. Бирају се чланови друштвене Управе.
6. Бирају се редовни, почасни и дописни чланови.

Позивају се друштвени чланови, Пољопривредне Подружине и сви остали пријатељи Друштва и српске пољске привреде, да изволе доћи на овај Збор.

Бр. 285. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва 20. јануара 1909 год. у Београду

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА У 1908. ГОДИНИ.

КОЈИ УПРАВА ДРУШТВА ВОДИЛОСЬ У Х ГЛАВНОМ ГОДИШЊЕМ ИЗВЕШТАЈУ.

1908. године нису владале најповољније прилике у Србији. На првом месту почев од 1900. године имали смо по родности житве хране на једну врло родну годину (1906.) три године (1904., 1907. и 1908.) са жетвеним приносом испод средње мере родности, а и 1907. и 1908., две године узастопце услед суше владала је оскудница у сточној храни која је утицала и на равније сточарства у земљи.

1904. године дошеш је закон о помоћи оскудницама у храни*, па и почетак 1908. год. донео је у нашој повременој штампи гласове, да је последица ланске (1907.), по привреди рђаве, најпре поплазне и кишне, а потом дуготрајно сушне године, велика оскудница у народу, па да је и глад на помолу у неколико срезова неких наших плодороднијих округа. Ти су гласови учестали, па су навиш одјека и у посланичким предлозима, да се народу који гладује, из државних средстава узакже помоћ. Како се званичним унијајем и сазнавањем утврдило, да су ти гласови увелико били претерани и да су у већини случајева биле довољне појазимне кошевске хране, то је краљевска влада посредовала код Управе Фонда, да се резервине готовина од 1,000,000 динара ради набавке хране коју би давала у позајмичну оскудницама у своје округу, пошто по чл. 2. закона о окружној самоуправи, брига и старање о оскудним становницима из округа, припада окрузима.

Привреда 1908. година почела је дакле са тим и таквим знацима и сви меродавни чиновници државе, окрузи као и Српско Пољопривредно Друштво повезани су своју бригу и старање томе, да се неминовне привредне последице таквих рђавих изгледа, због ланских елементарних непогода, ограниче и ублаже. Одмах у почетку године 1908. Министарство Народне Привреде је, као и 1907. године одредило знатну суму новца (50.000 динара) за набавку осеена пибних биљака које се могу посејати одмах с пролећа и стизати за 3 до 3½ месеца, те прихватити стоку у најгоре доба, пошто је оскудница хране за стоку била најошетнија. Семе је ово раздавано народу у половину цене и под што повољнијим условима. И поједини окрузи угледали су се у томе на државу, као год што су прихватили и ранију меру Министарства Народне Привреде у распрострањању бољег семена банатске пшенице, набављању тријера и сенкалаца за своје општине.

Српско Пољопривредно Друштво и преко својих Подружја и преко својих повереника и у свом органу „Тежаку“, па и преко званичних новина, кроз целу 1908. годину, давањем обавештења и поука о сејању и гајењу пибних биљака, као и набавком и растурањем семена и справа, уредило је секундарног тим мерама државе и округа. Из оделачког растурања семена и справа може се видети знатна разлика и напредак у том погледу, у употребењу са претходним годинама које су представљене у друштвеним годишњим извештајима.

Иако је 1907. године с јесени могло бити доста пригано за овима жита, ипак у току 1908. године

нису биле свуда повољне прилике за успенаве стрних жита. Једва се могло предузети и довршити обрађе за јаре усеве, а нарочито за кукуруз. Одмах с почетка пролећа почела је суша са свима неутошним појавама рђаве године. Од тога су нарочито патили пашњаци и ливаде. Морало се свима снамама настати, да се и ове године што више ублажи поновна оскудница у сточној храни, нарочито за зимовне стове, како се не би морало деостовати Сточарство које је и 1907. године највише патило, тим пре, што је се и пољопривреда у Србији, под променењим трговинско-уговорним приликама с иностранством, од 1905. године налазила на раскрсници мењања и преобрајака производње. А то мењање и тај преобрајак имао је највише да се дотиче Сточарства, баш оне привредне гране којој је суша узастопце две већ године, одузимала услове останка и живота — оскудичном у сточној храни са перајања сенокоса. Цела 1907. година и велики део 1908. г. протекла је под потпуном забраном извоза, па и провоза стоке и сточних производа, у и кроз суседну Аустро-Угарску и Србија се налазила у пронаолажењу нових пута и нових тргова за своје производе, јер због велике минималне царинске тарифе нису могла ни жита на досадашња тријинта и у досадашњем правцу. И ако је у току 1908. закључен напослетку и трговински уговор са Аустро-Угарском, његово важење, на основу провозорног, почело је тек од 19. августа, дакле пошто је превалила прва половина године. Србији је допуштен увоз половине досадашњег сточног континента (свиња и говеда) у суседну монархију и то у замландом виду, а за живу стоку и њен извоз, Србија је почела и ако са знатном меном и сметњама, крчићи себи пут у Италију и Мисир, у коме се правцу све већи свобрајај одржава, па чак и страни кући почињу стварање сточнога трга у нашој земљи.

Међу тим са током године све је јасније било, да ће и 1908. година подбацити у родности главних земљорадничких производа, нарочито стрних жита и да ће сенокосе потпуно издати. Као и 1907. године местимично је било крајева или појединих места која су страдала од суше, где је жито омауло. И то су били махом крајеви на равнијим положајима, крајеви околени, без шуме, јер су се планински положаји и 1908. године боље држали и бољи род донели.

Али 1908. године кукуруз је махом свуда ипак одржао род и добро родно и позни, али нарочито рани кукуруз. То је многе крајеве са рђавом жетвом стрних жита, од глади спасло, а целу земљу ублажило аде са оскудиче у сточној храни, рабањем кукурузовине. И народ је ове године још и више увидео значај сенкалаца и сечке, па су их набављали и неки окрузи из својих средстава, а и многи појединци који их још нису били набавили. Српско Пољопривредно Друштво је склањањем повољних уговора са неким признатим фабрикама за стварање комисионих стоваришта, с великим кредитом, било готово један од највећих растурача ове справе у народ, у овој години.

Као што је родност кукуруза скоро свуда умањила гладну годину, тако су род и берба воћа и винограда на много места, приносом својим могли да попуњавају мањак у омањвању жетва. Истина

да су пшавне биле ситније и да је и цена сувим пшавима била мања, али су многоме пшаве преродиле тако, да их нису имали где сместити, по су их и у копане јаке смештали, да се одрже и превру, те да се бар на недовољ ракије употребити могу. Гусенице су на доста места и ако је мање погодно време било за пшхова развијање, наудиле пшавинама, због немарности произвођача, да благовремено и темељно требе своје вољњаке од гусеничких гнезда. Исто тако су и виногради понели и довели род, што се давно не памти и дали каквоном изврсно вино. И овде, као што се види па продаје плавог камена у овој, употребено с претходним годинама, због двогодишње суше, биле су прилике неповољне за развијање пероноспоре, која на влажном времену буја. Многи сопственици винограда нису никако ни прскали своје лозе и где се појавила пероноспора и бојати се, да се то не свети будућу бербу, ако идућа година буде поле повољна за бујање те опаке лозне болести.

И ако је све то укупно имало утицаја на привредно стање нашега народа и ако је почео од 1907. године извоз преко очекивања достигао 82 милиона динара и на тај начин за скоро 10 милиона прстигао и најтажу извозну годину (1902.) целог தொடатњег уговорног периода... груписање производа по границама и по вредности, у велико је поремећено и ред променљив. Докле је раније сточарство са својим производима у извозу Србије заузимао прво место, сад је, под промененим уговорним приликама, морао уступити своје место производима земљорадње, па и производима пољарства и заузети у извозу по вредности тек треће место. Али ступање у везност овог уговора с Аустро-Угарском, у последној трећини године, почело је вршити свој утицај опорављања за наше сточарство. Отварање трговине са стоком и у северном правцу Србије, дошло је тамац благовремено, да у многим привредама нашег произвођача, спреча пениошну кризу која би можда морала наступити. Извоз стоке појачан је, то су се у брзо и дене стоци почеле попрајати тако, да су при крају године достигле готово степењ некадашњих добрих цена у извозу стоке.

Од неколико година на овамо гајење трговинских биљака — конопље и шећерне репе, почиње узимати све већег полета и играти улогу, не само значајем својим у повећању зараде од привреде код произвођача, већ и у народно-економном смислу, за спољну или унутрашњу трговину. Нарочито о проширењу гајења тих двеју трговинских биљака, мора се водити рачуна подстицањем произвођача, за шећерну репу посебнице још и стога, што од идуће године, (1909.) отида новалетница фабрици шећера за увоз мањка у производњи са стране, те се производња шећерне репе проширити мора.

1908. година значајна је по будућног пољопривредног бољитка што је оснивање пољопривредног одсека на Универзитету обезбедено решењем Министарског Савета од 8. марта 1908. г. И ако у закону о Универзитету постоји одредаба, да ће се у филозофском факултету установити Пољопривредни Одсек ипак су протекле већ две године, а на томе се још ништа није радило, нити се у државном буџету предвиђала потребна материјална средства за тај Одсек.

Горњим решењем Министарског Савета, овлашћен је Г. Министар Народне Привреде да 1908. г. изузме из чистих прихода Класне Лугује 30 хиљада динара, 1909. па да може на даље по потреби а најдаље до закључно 1913. г. по 100.000 динара изузимати како на трошкове тако и на издржавање тога Одсека и те суме стављати сваке године у државни буџет. Тиме је дата материјална основа остварењу законских одредаба које су још дуго могле чекати на своје извршење. Пољопривредно образовање у Србији тиме ће узети већи полет и послужити јачем развијању и бољем цељењу пољопривредне науке и знања у нашој чисто пољопривредној држави.

Указом од 8. марта 1908. தொடатњиа ратарска школа у Краљеву претворена је у школу за сточарство и планиново газдовање, те је на тај начин остварена и трећа законом о нижим пољопривредним школама предвиђена школа за стручну пољопривредну наставу.

Питање о оснивању Пољопривредног Музеја које је било стављено правилима и пословником Друштву у задатак и о коме је на прошлом главном годишњем збору донето овлашћење, да Управа ступи у споразум с Министарством, Главним Саветом Земљорад. За друга и осталим на том пољу заинтересованим удружењима, те да порадe заједничком снагом и средствима на остварењу те, по нашу земљу врло корисне мисли — било је изненадно решено, оснивањем прво Трговинско-Земљорадског Музеја, а потом решењем Министарства Народне Привреде од 21. априла 1908., проширеним задатком као Привредни Музеј. На тај начин ствар је прешла у јаче, државне руке, али на жалост, није дата и потребна материјална основа у државном буџету, те да буде обезбедено и функционисање саме установе. Падали се, да ће и та по земљарске привредне интересе корисна установа, бити ускоро и материјално обезбедена.

На овом месту уместо је утврдити ону стару и познату истину: — *да дружање добрих примера ураба угледнајем.*

Не само да поједине Подружине, већ и окрузи и срезови предњаче угледњем на примере Министарства Народне Привреде и Српског Пољопривредног Друштва, у унапређивању пољске привреде у земљи. И у набавци семена пшних биљака, бољих усева и бољих и родинијих сората и у набавци справа и машина које ће се ставити произвођачу по сељима на расположење, не само за чишћење његовог семена са сетава, но и за чишћење усева намењеног за продају, у интересу доброг гласа српске трговине на страни. Већ и у расписивању етечаја за напредније начине рада... па и у приређивању изложба.

Приређивање изложба као мере за подстрек на бољу производњу из појединих грана, или из целокупне пољске привреде, у 1908. г. достигло је свој врхунац. По примеру и угледу на изложбе чији је низ Друштво отпочело приређивати од 1894. из године у годину, као и његове поједине Подружине, у 1908. приредиле су изложбе четири окружне пољопривредне подружине, београдски округ на Умци, Српско Пољопривредно Друштво у Београду и Жињинарски Клуб у Алексинцу. Крајинска је приредила изложбу за виноградарства с подружарством, ваљевска после ланске изложбе, другу окружну сточарско —

вођарску изложбу, рудничка сточарску и подришка општу пољопривредну изложбу своје округа са утакмицом пољопривредних справа и машина. Окружни одбор округа београдског општу пољопривредну изложбу своје округа. Српско Пољопривредно Друштво после приређених окружних и областних сточарских изложба (говеда и оваца), 11 вођарских изложба и 3 земљаске изложбе живине, приредило је заједничку изложбу на четири посебне гране: вођарства, виноградарства с подумарством, пчеларства и рибарства. На посетку Живинарски Клуб у Александру изложбу живине своје околине.

И ако су и досада поједини окрузи потпомагали приређивање изложба у свом округу све знатнијим жртвама и ако су и раније новчано потпомагали своје пољопривредне Подружине, на су то и ове године учинили окрузи ваљевски, руднички и подришки знатном новчаном помоћи, остет је врло утешна и похвална појава, што је округ београдски који није имао своје Подружине, први се одважио, да сам, помоћу својих привредних органа, узме иницијативу за приређивање прве своје окружне пољопривредне изложбе.

Српско Пољопривредно Друштво, не само да је поднело знатне материјалне жртве за приређивање своје изложбе у Београду, већ је помогао и новчано и иначе и неке своје Подружине у приређивању њихових изложба, па и окружни одбор округа београдског и Живинарски Клуб у Александру; као што је потпомогло и њихове молбе код Министарства Народне Привреде, да их и ово новчано потпомогне.

Тако је Србија имала 1908 год. неколико пољопривредних изложба и на неколико места, у које су поред труда и прегаоштва, уложили знатне материјалне жртве, Друштво и Подружине, државна и окружна и појединци, како приређивачи, тако и излагачи. Учесће излагача на свима тим изложбама, било је и знатно и обилато...

Али, наступило је 22 септембар 1908 г. кад је Аустро-Угарска анексијом Босне и Херцеговине, тог језгра Српства, пореметила све односе, прекинула сваки саобраћај између појединих делова српског народа и угрозила отстанак обема слободним државина српским и Србији у Црној Гори. Тај силнички догађај изазвао је читав поремећај и у привредном и у социјалном животу Србије и привредна 1908 г. место, да и поред свију незгодних природних и елементарних прилика и привредних тежиња с којима се борила, буде завршена још болним привредним билансом у односима њеним унутрашњим и спољашњим, иде у сусрет преживљавању једне тешке и опасне народне кризе.

При крају године, одахав после вести о анексији Босне и Херцеговине, истакнуто је питање о забрани извоза и људске и сточне хране, како би се због оскудне године, нарочито у сточној храни, на случај спољашњих заплета, могло обезбедити издржавање и исхрана људства и стоке у земљи. И у брзо је Краљевска Влада, користећи се овлашћењем закона о општој царинској тарифи забранила извоз коња и сточне хране — изузев мекња које се последњих година у велико извозе, резанца од шећерне репе који се на жалост у нас не уме још да цене као врло добра и важна сточна храна.

Како се до 19. децембра имао трговински уговор с Аустро-Угарском који је у Србији раније већ добио законодавну силу и важност, или озакоњити редовним путем и у Аустро-Угарској или отказати; како аустро-угарска влада није могла ушети да протурн кроз своје парламенте трговински уговор са Србијом, по сема овлашћење за даље провизорно ваљете његових одредаба у царинском саобраћају с нашом земљом и то од аустројске скупуштине цитло још да три месеца — то је српска Краљевска Влада најавила никак свој пристајак, да тај уговорни однос важи и дала три месеца т. ј. до 19. марта 1909. г.

Нема сумње, да су и све наситивне прилике, као п догађаји од 22 септембра морале се испољити и на раду Друштва и његових Подружнина. Нарочито је жалити, што су због тих догађаја скоро сасвим дошли у засек успеси приређених изложба и што су судбоносни дани по Српство, умалили пажњу и посету за њих у овој мери, у којој су заслуживале.

У колико је Српско Пољопривредно Друштво с његовим Подружницама, успело да послужи своје задатку и пољопривредном напретку у земљи, како се распоређује и дели учешће и удео његовог рада на поједине Подружине, на поједине окрузе и поједине поверенике, то се види из доле изложених одељака овога извештаја.

I.

О друштвеном имању.

Непокретно друштвено имање није у овој години ничим повећано, али су учинене извесне дојравне и унутрашњем намештају великог пављона за пилуходитије и прегледнице смењате изложбених предмета. Осим тога, учинише су и знатне појравке на свима друштвеним зградама. За лакши саобраћај пак из једне зграде у другу, нарочито за време изложба, спојен је велики пављон са њеном изложбеном пуном с великим басамацима, услед чега су на тој страни избијена и направљена велика врата на пављону, а она од стране министарства финансија завидана су као непотребна. Већа шума исто је тако басамацима спојена с малом пуном, а доњи простор у дворшћу, испод терасе, засађен је и украшен четинарима.

II.

О приређеним изложбама.

Ове године приредило је Друштво у својим просторијама, а у једно исто време и то од 28. септембра до 2. октобра, четири изложбе:

а) *Изложбу свешћ и прерађеног воћа*, коју је Друштво до сада приређивало о својој Слави, али је нашло за умесно, да и ову изложбу споји са осталима.

б) *Изложбу грозђа, вина и ракије*

в) *Пчеларску* и

г) *Рибарску изложбу*, која је за нас била једна новина.

И ако су политичке прилике, створене 22. септембра, обратиле на себе општу пажњу целе земље, ипак су изложбе могле и овога пута задовољити Друштво, јер су изложени предмети, по свима гранама, били и бројно и квалитативно врло добро заступ-

љени, шта више може се рећи, да су изложбе воћа и grožđa биле bogatije заступљене no ikada dosada и ако је летошња суша nepovoljno uticala на раз- више воћа.

Изложба воћа представљала је једну угледну збирку од 2034 предмета, од ког броја долази на свеже воће 1877 предмета, а остатак је заузео прерађено воће, рачунајући ту и ранију, јабуковачу и др.

Највећи број заузео су, као и увек до сада — јабуке, а бројно је била ова изложба овако заступљена:

Јабуре са	1052	предмета
Крушке са	353	"
Дуње "	132	"
Мушмуле са	69	"
Оскорупе са	8	"
Брескве са	5	"
Шљиве са	34	"
Ораси са	180	"
Бадеме са	16	"
Лешњици са	20	"
Кестење са	6	"
Смокове "	1	"
Лимунови "	1	"

За јабуке	награђено је	50	излагача
" крушке	"	13	"
" дуње	"	11	"
" мушмуле	"	5	"
" оскорупе	"	1	"
" брескве	"	1	"
" шљиве	"	3	"
" орахе	"	8	"
" бадеме	"	4	"
" лешњице	"	3	"
" кестење	"	2	"

Овде морамо напоменути, да је при прикупљању воћа и овом приликом слаба пажња обраћана на праву народну номенклатуру појединих сората, него је и сада више поклањата пажња произвољним, провинцијалним називима, који се код појединих сората у многа места разликују, али су се чланови Општинског Суда потрудили, да појединим, погрешно именованим сортама пронађу право име, те се тако и могло изложено воће као што треба средити.

Од прерађеног воћа највише су биле заступљене свеје шљиве (46); од осталих прерађевина било је, сразмерно спрам ранијих година, врло мало; тако је било са пекмеом од шљива само 7 излагача, са сувим јабукама и крушкама 5, а од укуваног воћа, пекмеа од крушака, јабука, рибизли итн. изложила је само Школа за Сточарство у Краљеву, а од приватних лица, није од тих и подобних воћних израђевина нико ништа изложио. И јабуковачу је изложила само поменута школа.

На име награде за свеже и прерађено воће издато је у новцу и воћарским справама 1315 динара. Осим тога награђени су 29 излагача са похвалицама.

Са ранијом било је заступљено 18 излагача са 34 предмета и то:

раније шљивовице	16
" вишњеваче	2
" клековаче	2

раније јабуковаче	1
" крушковача	1
" од рибизли	1
" од ораха	1

За шљивовицу награђена су 4 излагача, а за клековачу 1, са наградама у суми од 80 динара.

Осим напред поменутог свежег и прерађеног воћа, изложене су и воће *сировце* у разним облицима из државних расадника, па онда начини калемљења, вла- нови, фотографске и статистички подаци у дијаграмима и картограмима, итн. Од ових радова највећу пажњу заслужује у бојама израђен и врло практично смишљен графички преглед главних сората јабука, које су заступљене у појединим општинама у срезу колубарском, у окр. ваљевском, у коме је прегледу представљена сразмера појединих родних дрвета разних сората, самом величином слике, а који је преглед израдио наш добар цртач г. Павле С. Петковић државни економ среза маџанског, по иницијативи и израђеном табеларио прегледу државног економи поменутог среза (колубарског) г. Виће Матића, на које би требало да се угледају и остали им другови, те би се на тај начин дошло до поуздане, очигледне статистике нашег воћарства. И у том погледу, дакле, показан је на овој изложби један напредак више, који ће бити у стању да пострекне и остало наше стручне раднике на даљи рад и у томе правцу.

Изложба *grožđa* била је такођер квантитативно и квалитативно обилато заступљена. Било је 1035 предмета. Од *стопих сората* било је више *no емских* (742 према 293), а једних и других било је од *некалемљених* (старих) и *калемљених* лозе; и од једне и од друге лозе истицале су се поглавито: аданкама, дре- нама, у свима одликама, тамњаника, малвасија и др. Награђена су 42 излагача у новцу и виноградарским справама у вредности од 930 динара, а 11 излагача награђени су „похвалицама“.

У овом Одељењу био је изложен и врло марљиво израђен *дијаграм* о извозу и увозу *grožđa* по вредности и количини.

Са изложеним вином било је заступљено 64 излагача са 98 предмета, од којих је са својим произвођима најодличније била заступљена Школа за Винодеље и Воћарство у Букову. У опште је било више заступљено прво вино и то „Прокупац“. Награђено је 26 излагача са наградама у новцу и справама у вредности од 790 динара.

Осим тога изложило је пољско имање „Јованићево“ на Балци код Београда: *вино* без алкохола, које је добијено од *grožđаног* сока, кувањем у без- ваздушном простору, у цуљу, да се умртве проузро- ковачи врења. Опширније о овом вину изложено је у 42. бр. „Тежак“ од 19. октобра 1908. год.

Уз ово је био изложен и *дијаграм* о извозу и увозу вина по вредности и количини.

Са *ранијом* (комовицом и коњаком) било је 17 излагача са 21 предметом, од којих су награђени 5, са наградама у вредности од 60 динара и једном похвалицом за коњак.

Joш су два излагача изložили *винско сирће*.

У виноградарском одељењу биле су у великом броју изложене и *резнице* (75 предмета) и *картограми* (34 предмета) раних америчких сората лозе, које служе за подлогу, на онда и готови *калеми* на ведемо и зрело *калемљени* (99 примерака). — Даље су били изложени: *картограми* о стању виноградарства од домаће и на америчкој подлози *калемљене лозе*.

* * *

Пчеларство је једна од најстаријих грана приредне у Словена, а посебиче у нас Срба, којој се код нас од најкада поклањала велика пажња и од стране старих српских владара и од стране манастира и црква и која би требало да данас стоји на много вишем степену, но што је то случај. Од увођења рационализма у пчеларству, са проналаском покретне пчелане грабе, и ако се у пчеларству у Србији може приметити неки мали напредак кроз дужи низ година, није још учињено онолико у ширењу знања и примера за угадање, колико се могло учинити и колико то пчеларство, као важна и корисна приредна грана заслужује. Због тога је Српско Пољопривредно Друштво у жељи да одржи смотру развића и напретка пчеларства у земљи и да да подстрек а овој грани приредне у земљи, у овој години и унео у програм приређивања изложба и приређивање пчеларске изложбе.

На изложби је пчеларство било представљено са 330 бројева. И ако нису узели учешћа на изложби, због даљине и тешкоћа транспортовања сви наши пчеларски крајеви, ипак можемо бити задовољни с количином и квалитетом изложених предмета. На изложби је било изложено 116 примерака различита меда и Оценјивачки Суд се овако изразио: — „ућешна је ствар да има овако много изложенога меда, а нарочито истресаног, што је знак, да је се рационално пчеларство доста раширило и то у свима крајевима наше земље, јер где влада истресанца, ту је и рационализам већ овладао“. Меда је било изложено:

Истресаног меда 73 примерка	
цеђеног 13	»
муљаног 4	»
и топљеног 4	»
у саћу 25	»

Воска је било:

природног 31 примерак	
прерађеног 10 примерака	

Од изложених *кошница* било је:

- а) Са покретним сатом
пуних 11 комада	
празних 14	»
- б) Са непокретним сатом
пуних 5 комада	
празних 4	»
- в) Преправљених, прелазних било је:
пуних 2 комада	
празних 4	»

Од разноврсних пчеларских *сирева* било је:

За рад око пчела . . . 39 предмета	
» добијавне меда . . . 23	»
» топљење меда . . . 22	»
» израду вештач. саћа 3	»

Осим тога било је и неколико *прерађенина* од меда (медовића и колачи) и од воска, свега 16 примерака.

Затим су били изложени препарати о пчелињем развићу, препарати пчелиње радиности, непријатељи пчела, медоносне биљке, *картограми* и *диаграми* о стању пчеларства у Србији, слике и снимци пчеланика и кошница, модели и збирке справа око пчеларења и скоро сва пчеларска књижевност која је и иначе у нас Срба, од све пољопривредне књижевности најбогатија. На изложби је био уређен и један мали потпуно угадан пчеланик од трмчи и од кошница различитог система с покретним саћем.

Од свију излагача изложима је највећи део предмета, нарочито за очигледну наставу, Сточарска Школа у Краљеву, а само Друштво потпуно збирку справа за рационално пчеларство.

Награђено је 33 излагача из свију група, а издата је на име награда које у новцу, које у кошницама и справама 810 динара, 10 излагача награђено је нарочитим похвалницама.

* * *

Докле се за Пчеларство и може рећи, да је на њему рађено и да је за њега нешто и урађено, дотле је Рибарство, остављајући готово самом себи и природи и о рибарству, као привредној грани, о рационалном и вештачком рибарству, нема још ни помена. Све што је држава радила и предузимала на овој грани то је, да се законским мерама уреди риболов и да се колико је могуће више заштити потпуно пустошење и затирање рибе по рекама.

Српско Пољопривредно Друштво познавајући појмове који у нас владају о рибарству, било се решило, да учини оглед са приређивањем рибарске изложбе као новине, те да се изврши преглед и смотра природнога рибарства и риболова у Србији, да се предоче мере законске заштите рибе по водама и да се приберу ради проучавања и познавања, по могућности све врсте риба које су заступљене у нашим водама. И благодарјећи г. др Мих Петровићу професору универзитета који се примио за руководиоца овога одељка изложбе и његовој богатој збирци алата, модела и снимка, као и живе и усодене рибе; благодарјећи г. г. Пери Павловићу управнику Музеја Српске Земље и Душану Стојчевићу његовом помоћнику који су не само излагањем обилате и извршне збирке препаратних риба и њених непријатеља, увеличали и успишали саму изложбу, већ и припремањем и припремањем и нових препарата прикуљених из скоро свију река и речица у Србији много допринели њеним успеху.

Друштво је набавком потребних стакла и материјала за прикуљавње и излагање рибе и подношењем трошкова за њено хватање, паковање и конзервирање при транспортовању, учинило са своје стране све, што је могло, да омогуће своје поверенике потпуног у прибирању што већег броја и што лепших примерака свију врста риба које се налазе по српским водама. Благодарјећи многобројним својим повереницима који су се својој заузели за прибирање рибе, Друштво је унео, да се досадашња збирка знатно попуни и обогати и да се поједини снимцима у називима риба провере, односно утврди њихово право називање.

За бале уређене изложбе, Друштво је обавезно благодарношћу Управи Државних Монопола, што му је уступила без монополске таксе известну количину алкохола за конзервирање и препарирање рибе; радњи г. г. Манса Флајшера и Мајера друштвеног утемељача која је као и ранијих тако и ове године уступила Друштву без икакве накнаде, већу количину стаклених за стаклене излоге у изложби и тиме знатно уштедила Друштву излишне трошкове и г. г. Мирковићу и Лучићу за позајамљене велике цираде за покривање предмета који су били изложени напољу под ведрим небом.

Изложба из рибарства и ако није могло ни у угледима ни у снимцима, за очигледну наставу, бити представљеном вештачко рибарство, по обиму и разноврсности изложених предмета, била је јединствена изложба свог рода и потпуни верни представник ове гране природне привреде у нашој земљи, тако да је сваки с интересовањем и задовољством исту посматрао и за себе многе нове и непознате ствари на њој нашао.

Од живих риба било је сомова у разним величинама, од којих је највећи био 83 килограма (излагач г. др. М. Петровић), жрена, шарана, штрка, јесетре и кељаче, које су биле смештене у басену.

Осим живих, изложене су биле и *препарисане* раане рибе из свију наших гланицких река (својина Музеја Српске Земље), у 75 примерака.

Даље је било:

усољене и сушене рибе у 32 примерка;

рибљих *неарипатеља* (сисара и птица, својина Музеја Српске Земље) у 24 примерка;

рибарског *алата* (серте, загађаче, черени, алови, вршке итд.) у 36 примерака;

потпуно рибарске опреме (чамци, чунови, барке, шиљци, пловце и др.) у 39 примерака.

40 фотографских снимка из рибарења;

13 шема разних риболова;

карата и планова 2 примерка и рибарска књижевност.

Награђено је свега 10 излагача са новчаним наградама у суми од 760 динара, а 8 лица награђено је за труд око прибирања риба из разних река у Србији, нарочито израђеним похвалницама. Овом приликом прикупљене рибе предате су Музеју Српске Земље на препарисање и за збирку.

*

Поименични списак свију излагача напред поменутих изложба са изложеним предметима, објављен је у нарочито штампаном Каталогу, који се од Друштва може добити за 0-20 пара динареких, а награђена лица са досуђеним наградама у свима појединоста, изложена су у 40. 41 и 42. броју „Тезака“ од 12. и 19. октобра 1908. године.

*

28. септембра у 9^{1/2} часова пре подне, дошао је Министар Народне Привреде г. Коста Главић, кога је друштвени председник г. Вучко С. Богдановић поздравео и замолио да отвори изложбу. У прврти друштвене Управе, друштвених чланова, изасланика подружничких, излагача и присутних гостију из места и са стране, господин Министар је отворио изложбу,

па је онда с великим интересовањем и задовољањем с изложбеним предметима и прегледним распоредом истих, обišао и размотрио сва одељења.

Тога истога јутра посетио је изложбу и Његово Високопреосвештенство Митрополит госп. Димитрије.

30. септембра у 4^{1/2} часа по подне, изволео је својом највишом посетом Удостојити изложбу Његово Величанство Краљ Петар, кога су политички догађаји сусрели, те није могао прогта дана доћи и изложбу отворити. У пратњи своје свите и друштвене Управе, Његово је Величанство с највећим интересовањем разгледало сва одељења и о свима се појединостама до најмањих ститина распитивало. Највишњи друштвеној Управи своје највише задовољство и допадање на одлично заступљеним и срећеним изложбама, вратио се у Двор.

*

За време ових изложба, држана су — према утврђеном програму — и јавна популарна предавања и то:

28. септембра по подне, држао је у друштвеној дворани предавање г. Паја Тодоровић управитељ шиподел-воћарске школе: „О садашњем стању америчких подлога, које су код нас употребљаване за обликовање винограда“, објашњавајући своје излагање нарочито спремљеним примерцима свију сората винове лозе, које се у предавању пошну.

29. септембра пре подне, предавао је г. Велимир Н. Стојковић писар Министарства Народне Привреде: „О циклози вина“, прикупљујући вина и бурад која су му служила за дужа испитивања, чије је резултате оном приликом приказао.

30. септембра у 5-10 по подне држао је предавање друштвени члан г. Јован Јовановић учитељ: „О вредности и користи од пчеларства и мере за унапређење истога“, коме је предавање од почетка до краја изволео најмилостивије присуствовати и Његово Величанство Краљ.

III.

О књижевном раду друштвеном.

За ширење поука по свима гранама домаће пољске привреде путем књиге, намењене ширем кругу наших пољопривредника, Друштво је и ове године наставило свој књижевни рад — према утврђеном програму — који се састоји у следећем:

1.) Друштво издаје лист „Тезак“, који је намењен чисто практичном савременом пољопривредном животу и потребама, па се у том правцу и уређује. Њега издаје недељно на целом табаку, а према потреби и са додацима. Ове године штампан је у 1500 примерака и растуран:

а. Члановима оснивачима 3

б. „ добротворима 22

в. „ утемељачима 101

г. „ редовним 247

д. Преплатницима 582

ђ. Пољопривредним Подружницама 15

е. Окружним Одборима 17

ж. У замену страним и домаћим листовима 66.

з. Остало школама, читавницама, ђачким дружницама итд. *бесалтно*.

У 1908. години сем сарадника који су „Тежаку“ остали верни кроз дужи низ година и у свима приликама, уредиштво су а и Друштво чији је он орган обавеза с благодарношћу: — окупиле самоуправне скупштине округа чаљаског која је претплатила све основне школе у своме округу на „Тежак“ и округа пиротског која је сем тога што је претплатила све основне школе у своме округу (них 52 на броју), претплатила и све своје општине, као и срез пожарнички за свој срез. Кад се узме у обзир, да су то учинили окрузи који спадају у окупштинске наше округе, онда је то тим већма за похвалу, јер су тиме показали колико умеју да цене значај ширења писмености и пољопривредног знања у народ. — Од стране друштвених повереника најуредније се заузимао за прикупљање претплатница на „Тежак“ и слањем предплате, економ среза млавског и редовни члан Друштвени г. Сава Ратковић. Затим г. Огњан Луковић државни економ среза сокобачког, и Мил. Ц. Павловић економ среза пожарничког, Јосиф Пуцаревић економ среза моравског окр. пожарничког. Кад би се на горње округе и срез и на ове поверенике Друштвене, хтели угледати остали окрузи и срезови, као и друштвени повереници и чланови у Србији, онда би „Тежак“ могао обилатније и чешће излазити и имати много шири и много јачи утицај на пољопривредни напредак у нашој земљи. Друштво са задовољством истиче ове примере достојне угледања и поштовања и на овом месту изјављује своју захвалност свима онима који су својим заузимањем оводили истаљати своје округе и срез, испред осталих и напреднијих и богатнијих округа и срезова.

2.) Пољопривредни Гласник намењен више научним поукама и расправама, који излази повремено, кад се укаже потреба, а има за то довољно материјала и новчаних средстава, није ове године издан ван с тога, што није било довољно подесних радова за њега. Досада су штампане четири књиге.

3.) За ширење практичних пољопривредних поука у ширим, пространим облицима, Друштво по могућству издаје, у свескама од 3 и више штампаних табака, и „Практичне Пољопривредне Поуке“, које сачињавају уједно и практичну пољопривредну библиотеку за српског пољопривредника, од којих је до сада изшло XVII. свезака. У тогу ове године није прислело радова по расписаном Стечају за ове поуке, па се с тога нису могле ни штампати.

4.) Друштво издаје и „Пољопривредни Календар“ у црњу, д4 и у виду ове јединствено народне књиге унесоу у народ што више савремене пољопривредне поуке. У овој години штампан је Календар у 6000 примерака, од ког је броја само 76 примерака остало непродато.

Међутим, Друштво је и ове године откупљивало *готове књиге* од пољопривредних писаца, пошто се претходно о вредности њихове садржине уверило преко умовљених стручних рецензента, а то је, као и прошлих година, учинило у том циљу, да с једне стране и на тај начин утиче на ширење пољопривредног знања међу пољопривредницима, а с друге овет стране да у неколико помогне приватне писце у издавању таквих књига. Тако је Друштво откупило у овој години ова дела:

Наука о ђубретима од Мите Николића и
О одржавању зрелих ластара на калемљеним до-
зама од Вел. П. Стојковића.

Од својих издања, као и од издања Министарства Народне Привреде, која се код Друштва на продаји налазе, растурено је у овој години продајом, а нешто и поклањањем у народ, а нарочито приликом из-
докаба:

1.)	Од Практичних Пољопривредних Поука.	
Од П.	поуке: Гајење бидљака за исхрану стоке	8 ком
» III.	» О берби грозња	26 »
» IV.	» одржавању стоке	5 »
» V.	» гајењу пољских усева	2 »
» VI.	» гајењу равог поврћа у то- њалим дејима	56 »
» VII.	» подизању винограда	6 »
» VIII.	» гајењу ниских вокава	11 »
» IX.	Шљива	21 »
» X.	О пасуљу итд.	7 »
» XI.	» гајењу пиварског јечма	4 »
» XII.	» гајењу живине	52 »
» XIII.	» хрвенеу стоке	51 »
» XIV.	» подизању и гајењу шума	14 »
» XV.	» болестима и штеточинама	45 »
» XVI.	» подизању четинара	64 »
» XVII.	» ђубрету и ђубрењу	457 »

2.)	Од других издања друштвених:	
Ратарство		35 комада
Све о пшеници		1 »
Грађа за пољопривредни речник		2 »
Енглеско Сточарство		1 »
Сушење дувана		1 »
Пољопривредни Гласник I. свеска		1 »
» II.		1 »
» III.		1 »
» IV.		2 »
Луцерка		37 »
Грађа за проучавање стоке у Србији		2 »

3.)	Од издања Министарства Народне Привреде:	
Сточарство II. део		41 комада
Граднарство		49 »
Ливадарство		2 »
Гајење живине		35 »
Пољопривредне аграде		5 »

4.)	Од откупљених књига од појединих писаца:	
О гајењу дувана		1 комада
Пчеларство С. Г.		4 »
Практично коњарство		3 »
Пчеларство И. М.		8 »
На мирисном Златибору		3 »
Управа добара		46 »
Повећавање народног богатства на- водњавањем		6 »
Одмоци из аграрне политике		1 »
Прерада воћа		3 »
Српска коњица		7 »
Значај шума у прошлости и садашњ.		2 »
Природни и шумарски односи		2 »
Шип и устобоља		402 »
Прострел		103 »
Увод у важнија правила за живот земљорадника		1 »
Сеошки пријатељ		1 »

Бактериологија у млекарству 2 комада
 Пољопривреда у Србији 1
 () орезивању зрелих ластара на калем-
 љеним дозама 4

Према напред изложеном, растурено је у народ у овој години збога разне садржине из појединих грана пољске привреде и њених сродних струка 1645 примерака, а то је, према ранијим годинама, посве задовољавајућа појава.

При распродаји књига и календара највеће су услуге учинили Друштво државни економ, на чему им Друштво и на овом месту срдечно благодари!

Библиотека Друштвена повећана је у овој години куповином са 14 дела и добвеним поклонима са 8 дела; према томе броји Друштвена библиотека сада 1070 дела.

Стручних листова примао је Друштво у овој години куповином и у замену 24 и то: 4 српска, 5 хрватских, 3 чешка, 2 бугарска, 1 словеначки, 1 француски и 8 немачких.

IV.

О сесцијама.

Ради решавања извесних предмета који спадају у делокруг појединих Секција, Председништво је, према чл. 11. Друштвеног пословника, сазивало конференције свуј Секција, на којима су вршени ови послови:

Према чл. 13. пословника изабрани секретари за поједине Секције и то:

За ратарство г. г. Јоца Марковић и Владимир И. Стојковић.

За сточарство г. Александар Мијковић.

За шумарство г. др. Миливоје Васић.

За техничке послове г. Јов. Ф. Витетичка.

За привредне услове и законодавство г. Милутин Савић.

Даље су на тим Конференцијама а по чл. 17. пословника и с погледом на чл. 9. и 12. правила предложена ниже именована лица за почасне и редовне чланове, која су на одржаном Главном Збору изабрала и то за почасне чланове:

г. Бура ал. Илић уредник „Gospodara“ у Осеку и г. др. Ј. Заводић у Прагу.

За редовне чланове:

г. Борисла Станиславић сулент Виноделско-Вођарске школе у Вукову.

г. Михајло Петровић сулент Виноделско-Вођарске школе у Вукову.

г. Владимир Тадић Председник Окр. Пољопривредне Подружине у Ваљеву.

г. др. Коста Поповић агроном у Нишу.

г. Милоша Н. Јаковинац књијар у Зајечару.

г. Божја А. Поповић економ Српског Пољопривредног Друштва.

г. Коста Тодоровић хемичар у Београду.

г. Стевозар Гођовац индустријалац у Београду.

г. Стојан Ђ. Симић председник Првостепеног Сада у пензији.

г. Сава Вукосљевић виши војни ветеринар у Београду.

г. Милоко Ђ. Ђедовић економ из Стубаа у срезу ваљевском.

г. Миливоје И. Пауновић учитељ у Миоцици.

г. Драгутина Радовасљевић државни економ.

г. Милан Аластасијевић државни економ.

г. Зоранко Петровић државни економ.

г. Светозар Максимовић државни економ.

г. Милоша М. Миловојић државни економ.

г. Павле С. Петковић вођар топчидерске економије.

г. Брана Обрадовић учитељ у Миоковцима у срезу љубићском.

г. Јакшица Ђ. Божић економ у Бадињевцу.

г. Стевозар Хаџић учитељ у Сврљигу.

г. Цветко Павловић економ у Веа. Саду у срезу пожаревачком.

г. Васја Живковић економ у Станшпој Редци у срезу подгорском и

г. Драгутина Ђурић пензионар и економ у Београду.

И на примедбе Збора, да се у будуће при изабривању лица за почасне и редовне чланове, за сваког појединца изложити, по чему заслужују, да их Друштво одликује избором, шта су урадили на напретку пољске привреде или њених сродних грана или на задатку и циљевима друштвеним, конференција Секција прихватила је те жеље Збора и препоручила Друштву, да се у будуће тако и поступа.

На последку је решено, да се расписне Стечај за напредније начина рада, у циљу, да се и у будуће напш пољопривредницима подстицају на бољи, савршенији и савременји рад у појединим гранама домаће пољске привреде, јер се је Друштво из до сада постигнутог успеха по томе уверило, да је расписивање награда много утицало на подигнуће многих угледних вољњака, винограда калемњених на америчкој подлози, лепих дегелишта, вештачких љвада итд. Према томе решено је, да се расписне Стечај по следеним предметима и да се главном Збору на одобрење поднесе и то:

а) За подизање угледног живинарника за кокошке, ћурке, гуске и шљавке за најмање 200 грла, но тако, да једна или две врсте од те живине преовлађује према месним приликама у којима се одгајивају наљави и према томе, шта се на најближем тргу највише тражи и најбоље плаћа. I награда да буде 300 динара, II 200 и III 150 динара, а рок да буде до 15. октобра 1911. године, но пријаве да се узму у поступак само у том случају, ако се пријаве најмање 10 такмичара, а да се могу такмичити привредници из целе земље.

б) За подизање угледног чланицама са најмање 25 коњица са покретним сајем и целим погрбним прибором за примерно пољство.—I награда да буде 300 динара, II 200, а III 150 динара. Рок за пријаве да се узму у поступак, ако се пријани најмање 10 такмичара из целе земље.

в) Која сеоска општина две године држи најмање два пригодна бика, добра и подесна за своје прилике, пропитно их негује и храни и о пуштању их из на сеоске краве прибешку води. По овом Стечају да се могу такмичити сеоске општине округа врањског, широтског, топличког и ужичког а за сваки

округ да се распишу награде од 300—200 динара; рок за prijave да буде крај 1910. године.

г) За *Љубриште*, било уз сточну стају, као њен саставни део, било у дворшту, по прописима за рационално неговања љубрета на љубришту. Ђубриште да мора бити подешено за најмање 3 грла крупне стоке (говеда и коња), или за толико грла ситне стоке, колико одговара 1 грлу крупне стоке као јединици. Награда да буде осам и то: I. од 500, II. 300, III. 250, IV. 200, V. 150, VI. 100, а VII. и VIII. од 50 динара. Рок prijave да буде 15. јуни 1909 године. Такмичити се могу привредници на целе земље, а prijave по овоме Стечају да се уму у поштуак само у том случају, ако се prijave најмање 25 такмичара.

V.

О награђивању такмичара за увођење напреднијих начина рада.

Расписивање стечаја за такмичење за награду у појединим начинима напредније пољопривредног рада који је пре толико година најпре увело Српско Пољопривредно Друштво, показало се као врло практична и корисна мера за подстицање наших пољопривредника, на оне усавршене и напредне у привреди на њиховом имању које су и савремене и прешне и потребне, а које вреде да послуже и околина њиховој за углед. Та мера у рукама Друштва као стручног тела која најбоље зна и најбоље уме да цени, шта и у чему треба утцати на савремени пољопривредни напредак у ширим размерама, показала се од пресудног значаја у постизавању намера и задатка друштвеног. Стога Друштво може овде с великим задовољством констатовати, не само то, што је ова мера добила на значају тиме, што су је угледајући се на Друштво прихватиле за своје округе и подружине које ближе још познају и могу да цене праве и најпрешније потребе својих округа, но и успешније неосредно да учну на њихов пољопривредни напредак, већ што је ова мера почела добијати и на обиму и пространству, од како су се њоме почели служити и поједини напредници самоуправни округи.

У 1908 г. округ пожаревачки расписао је награде, по две за сваки срез, у суми од 500 динара, једну од по 40, а другу по 30 динара за најбоље подигнуте животињарске система белгијског — земунског — по угледу на оне подигнуте у срезским расадницима; округ ужички, у циљу да потпомогне унапређење и ширење воћарства, најпрешније пољопривредне гране у округу, расписао је награде за унапређење и ширење воћарства и то на овај начин: свима општинама у округу окружни одбор набавиће из својих средстава саднице племенитог воћа, а у првом реду јабука, да засаде своје утрине по прописаним условима. А сем те помоћи одбор је предвидео и две награде у новцу, једну од 80 а другу од 30 динара, оним општинама које се у овоме послу буду најбоље показале.

Од како је Друштво отпочело расписивати награде за напредније начине рада, па до краја ове године, награђено је свега 82 лица од којих су:

58 пољопривредници

- 1 занатлија
- 7 учитеља
- 2 свештеника
- 2 манастира
- 3 чиновника
- 2 општинe
- 6 трговаца и
- 1 задруга,

из чега се види, да интересовање за такмичење на унапређењу појединих грана домаће пољске привреде, сваке године све јаче бива.

Према расписаном Стечају за *увођење напреднијих начина рада*, Друштво је и ове године имало прилике да награди повећи број занимљивих пољопривредника у земљи, који су се као такмичари по појединим тачкама расписаног Стечаја пријавили. Тако је за ову годину био расписан Стечај по следећим гранама пољске привреде и то:

1.) Ко подигне *вештачку ливаду* на површини од најмање једног хектара, са најбољим ливадским травама, а за који су се рад могли такмичити привредници из целе земље, биле су расписане награде: I. 300 динара, II. 200, III. 100 и IV. 50 динара.

По овој тачки пријавио се само један такмичар: г. Милаш Илић свештеник из Лојаница у срезу посаво-амбаском, и по одлуци комисије за преглед и оцену његове ливаде, издата му је прва награда од 300 динара.

2.) За *најбоље уређено имање* у величини од 5—20 хектара у округу пожаревачком и средеревском, расписане су две награде и то: I. од 500, а II. од 300 динара.

По овој тачки није се нико јавио, изузев Станисава Милића из Н. Лубеговца у срезу вел. орашком, који се пријавио са једном њивом, која је била поводна и коју је он испунио и сад је с успехом засејава. Пошто се Станисав није могао за то наградити наградом предвиђеном расписаним Стечајем, јер уређење његовог целокупног имања не одговара условима расписаног Стечаја, то је Друштво ипак имало у виду труд око испуњавања и уобравања поменутих њиве, која сад служи за углед осталим сељацима који тако поводних земљишта имају, и решило, да се Станисав награди са једним Саг-овим плугом.

3.) За *сталну израду у већем размеру једне нарочите врсте домаћег сира*, који би био маснији и укуснији, но — што је данашњи наш тврди сир, а који ће поред тога бити трајан за чување и подесан за пренос. По овоме Стечају могли су се такмичити У-Дружења и појединци из целе земље. Па и ако су награде биле по томе обилате: I. 300, II. 200, а III. 100 динара, ипак се по овој тачки нико није пријавио.

4.) За *правилно засејан простор од најмање пола хектара блим грађанским пасуљом као засебним усевом*, по коме се могли такмичити земљорадници из округа пожаревачког, а за које су биле одређене следеће награде: I. 100 а II. 60 динара.

По овој тачки пријавио се је само Љубомир С. Обрадовић из Берање у срезу пожаревачком, коме је, по предлогу одређене комисије за преглед и оцену Љубомировог пасуљништа, досуђена и издата II. награда од 60 динара.

Осим тога, издате су у овој години по расписаном Стечају из прошле године следеће награде:

а) За *подигнута и добро одржавана детелишта*:
I. награда од 100 динара Јакши Б. Божићу епоному из Вадњевац у срезу лепеничком.

II. награда од 80 динара Ђорђу Томићу из Пирота и

III. награда од 50 динара Радоју Бабићу из Коњуха у срезу расинском.

По узев у оцену мишљење писалника и за остала пријављена и прегледана детелишта, Друштво је наградило *изван Стечаја*, са по 40 динара и Димитрију Миливојевића из Јуковца у ср. лепеничком и Драгута Јанковића из Кијева у срезу крагујевачком.

б) За *виноград правилно засађен америчком лозом, окарлењен са најбољим винским сортама, а на простору од најмање 40 ара, с тим, да свака сорта буде издвојена*. По овој тачки могли су се такмичити пољопривредници из округа чакаског, а награде су биле: I. 200 динара, II. 150 и III. 100 динара. Према мишљењу и оцени одређене комисије, ове су награде издате:

I. од 200 динара Тихомиру Николићу из Пакораће у срезу тринавском;

II. од 150 динара Добросаву Протићу из Гуче у срезу драгачевском и

III. од 100 динара Милошу Петровијевићу из Атенице у срезу тринавском.

Поговацима пак да се награде:

Сретен Ковачевић из Дучаловића у срезу тринавском и

Никола Ристић из Крајева.

VI.

О друштвеним члановима.

Број друштвених чланова прирастао је у овој години са:

5 утемељача са по 100 динара

10 помажућих „ „ 6 „

2 почасна и

24 редовна члана.

Чланови Утемељачи:

а.) Г-ђа Марија Д. Јовановића уписала је свога нов. синура Драгољуба К. Јовановића бившег окружног Начелника у пенсији и другогodiшњег редовног члана друштвеног за члана утемељаче.

б.) Милош Вилотић тежак из Војића у срезу поцерском, да би очувао трајан спомен своје покојној оцу Ранку Вилотићу и покојном брату Миланку Вилотићу — уписао их је за чланове Утемељача.

в.) В. Тороман из Гор. Горенице у срезу љубишком, уписао је свога покојног сина Миленка за члана Утемељача, и

г.) Драгутин Р Јанковић из Кијева у ср. крагујевачком.

Чланови помагачи:

г-ђа Катарина Туцаковић из Виништа у ср. гужанском.

г. Иво Камуђеровић из Никшића у Црној Гори.

Суд општине препољинске у срезу хоњољском
Суд општине Влашко у срезу хоњољском.

Суд општине Крупањске у срезу хоњољском.

г. Милан И. Марковић из Доње Шаторње у ср. јасеничком.

г. Велимир С. Бранковић из Влашког Дола у ср. моравском.

г. Др. Никола Х. Николић из Београд.

г. Михајло Р. Костић из Стубла у ср. гужанском, и

г. Јов. Ст. Грчаревић из Паланке.

Почасни и редовни чланови поименично су побројани у одељку о секцијама.

Смирћу пак, имало је Друштво у овој години велике губитке. Оно је изубило свога главног оснивача и другогodiшњег првог Председника господина *Др-а Милована Спасића* државног саветника у пенсији, на онда:

свога члана Утемељача г. *Миливоја Прајзотића* касационог судију у пенсији.

редовног члана г. *Ђеорђе Новаковића* начелника Министарства Народне Приреде у пенсији.

Члана Утемељача г. *Блазоја Микоковића* инспектора Министарства Народне Приреде.

Члана Утемељача г. *Ђорђа Р. Одавића* бивш. банкара и

Почасног члана г. *Милана Ђ. Милићевића* државног саветника у пенсији.

Друштво позива Главни Збор, да покојницима ода пристојну пошту са „Бог да им душе прости!“

VII.

О распрострањавању савршенијих справа, алата, машина и бољих врсти семенја.

Друштво је од постанка свог сматрало као један од најглавнијих својих задатака да унесе у земљу што више савршенијих машина и справа, да наше пољопривреднике са њима упозна и да им иде на руку, да их што лакше и што јевтиније могу набавити, па је у томе правцу уложило највише старање и учинило све могуће олакшице за набавку истих, и тиме законило поручице од изливних трошкова и заштитило их од обмањивача, којима је сваки невест поручилац изложен.

Исто је тако утицало Друштво и на распрострањавање што бољег семенја оних културних биљака, које за уневање и код нас имају повољних погодаба.

У том циљу, Друштво је, због развијеног рада, морало да образује један нарочити одбор од 3 члана, који има непрекидно, да се стара о набавци и распрострањавању машина, справа и семенја, и који све те потребе има непосредно од произвођача да набавља, па било то у земљи, или према потреби и са стране, и на тај начин све те потребе да нашим пољопривредницима много јевтиније добавља. У томе је поменути Одбор у овој години већ знатне успехе показао и Друштво са задовољством може Главном Збору саопштити, да и у овим условима постоји стални напредак, што се из доњих података и бројева јасно види.

Набавка и раздавање семенја од усева и пшеничних биљака — у 1908 години узело је већег полета, што

ретko koje godine. Sem Ministarstva Narodne Privrede koje je na 50000 dinara uduzilo u nabavku veće količine semena pšinih biljaka, naročito graorice, mulara i razdavalo ga u polovinu cene, s isplatom do kraja godine, Srisnog Poljoprivrednog Društva, čiji je uticaj nije obelozjen u izvetnim brojevima, uzeli su u razdavaњу semena znatnog učešća i pojedini okruzi, pa i pojedina preduzeća poljoprivredne radinosti.

Okružni odbor okruga užičkog naručio je preko Društva na 600 kg. semena luterke i 200 kg. esparzete, kao i izvesnu količinu semena livadskih trava, da ga razda narodu u okrugu u polovinu cene, a za gotov novac.

Okružni odbor okruga beogradskog nabavio je za 4000 dinara preko Društva semena banatske pšenice i razdao ga narodu svoga okruga u zamenu za običnu domađu pšenicu.

Okružni odbor okruga požarevačkog koji je od okružne skupštine dobio znatnije sume na unapređenje poljske privrede, na ime 11.500, izdvojio je 2000 dinara da se upotrebi na nabavku semena biljaka za ishranu stoke, pa da se razda u polovinu cene, a da se nikom ne da više no koliko je potrebno da se zaseje $\frac{1}{2}$ hektara.

Svež belički okruga moravskog rešio je, da se jesenas nabavi 10.000 kg. banatske pšenice i razda u zamenu za domađe.

Država je nabavila i preko Društva i ove godine razdala znatnu količinu semena od konopca, a fabrika kudele iz Vrađe nabavila je 20000 kg. i razdala proizvođačima po ceni koštana.

Fabrika šeherne repe, nabavila je i razdala je ođabrano seme šeherne repe proizvođačima po ceni koštana i t. d.

Sem toga, da bi podsticalo gađenje olajne rešice Društvo je seme od iste u ovoj godini razdalo za $\frac{1}{4}$ cene koštaća, a u znatnijoj je količini prvi put nabavilo i semena mašave graorice, pošto se уверilo o њеном изврсном успевању и добром држању под нашим климатским околностима.

Ali i ako je Društvo blagovremeno, u početku 1908 g. poručilo potrebnu količinu semena od luterke od semenara koji je na sto хиљада динара плаatio od Društva, seme je prispeto na vreme, ali zbog neistošte и рђавог квалитета морао је бити одбавно и Društvo је због тога морао путем огласа у страним новинама и стечаја, накнадно извршити набавку овог семена из Моравске и с тога за неких 15 или 20 дана задочишту у набавци семена од лутерке. На ипак и поред свију невољних прилика за сејање лутерке у пролеће због рано настале суше, Društvo је у 1908 извршило знатне поруџбине овога семена и ако је морао редуцирати многе веће тражње и оне које су биле узбуђене на чисту спекулацију. На ипак је 1908 године раздаваље семена од лутерке количином материјала неколико претходних година, ма да је због двогодишње узастопне суше, и цена семени била необично велика. На тај начин само 1908. г. прирштио просторства засејаног лутерком набављеном преко Društva износи око 500 хектара.

Из године у годину као што видимо расте тражња семена од бољих усева и њихових сората, а наро-

чито од семена пшених билјака тако, да је наступило већ време да се позишља на производњу овога семена у земљи. Министарство Народне Привреде већ је издало потребна наређења државним економијима, да издвоје и засеју извесна државна земљишта, ради производње семена пшених билјака. У многим крајевима и местима производња семена, нарочито лутерке, узима све већи мах. Društvo су познати многи случајеви где производња овог семена подмирује тражњу истог. Па су учествоа и понуде семена пшених билјака произведених у земљи и Društvo. Но Društvo са своје стране није могло јаче утицати на развијање и те важне гране производње са немања довољно повчаних средстава за тај циљ, али и због немања довољно јемства у чистоту и каквоћу понуђеног семена, пошто произвођачи још нису вични ни у производњи семена, ни беспрекорном чишћењу семена, за које се изискује више знања и савршенијих справа. Društvo није било у стању да одвоји иоле знатнију суму за откуп овога семена произведеног у земљи, јер би морао улагати од својих и онако скромних средстава, одмах по берби и вршању семена, готов новц који би тек до године, после неколико месеца могло да уновчи. Стога би и државна морала потпомоћи ову грану производње у земљи: с једне стране кредитирањем Društva за семе произведено на државним економијам, а друге стране оснивањем фонда за куповину семена готовим новцем, као с треће стране и премијама за ваљане произвођаче семена. Из тих разлога Društvo се и обратило Министарству Народне Привреде с молбом за помоћ и издало се, да ће државни буџет бити ускоро у стању, да и ту земаљску потребу задовољи и ту грану производње потпомогне и подстакне.

Што се тиче *избавке и распростирања полjопривредних справа и машина* и тај се део рада Društvenог налазио на једном великом прекрету. Srisко Poljoprivredно Društvo од почетка уживало је повластицу *увоза* справа и машина без царине и других дажбина. Оно је ту повластицу као законодавчево благовољење схватало уек у том смислу, да се тиме фаворизирају полjопривредници који набавке врше преко Društva и оно је све користи од тако повољне набавке, јевтинијом ценом справа добављених без царине, уступао полjопривредницима. Законодавац је нема сумње првобитно хтео тиме, да увоз полjопривредних потреба, а посебне справа и машина подвргне стучном избору и контроли, поверавајући је Društvo као стучној корпорацији. По времену се то право друштвено сужавало и ограничавало, докле сад новим законом оштре царинске тариве, нису укинуле све повластице, па и овом Poljoprivredном Društvo и без икаквог ограничења и контроле и тиме Društvo појединачно с обичним предпродавцима и заступницима страних фабрика.

И ако је Društvo и докле главну пажњу обраћао при набавци справа и машина квалитету материјала, солидности параде и конструкцији која ће одговарати природним и привредним приликама, умном и материјалном стању већине наших полjопривредника, ипак немогући сада више такмичити се с продавцима и јевтином осправа и машина, Društvo је морао с једне стране удружити своју пажњу на избор квалитета, а с друге стране изна-

лажењем најпodesнијег начина, тежити да има увек у допoљној количини на стоваришту своју потребних справа и машина, за сваку тражњу... па шта више, да може сам већ увести т. зв. потрошне робе, имати за углед и показивање многобројним посетиоцима и оне ређа справе и машине које су мање познате и које су се тек увести почеле. Кулошња за готово, па и на отворен рачун с малим роковима, због недогодних друштвених средстава била је немогућа, јер и дотле се кубурило и натежало и Друштво никада није могло имати на стоваришту увек благовремено онолико справа колико јој се потраживало. Стога је Управа друштвена почела преговоре с фабрикама; за оснивање комисионог стоваришта, да Друштво на њему има увек целу годишњу потрошњу у разним потребама, а да продате предмете исплаћује у дугорочним роковима. На тај начин Друштво је за крушнице и неке ситније справе већ постигло повољне резултате и било је у стању да увек и на време одговори сваком потраживању.

Будући успех овог рада зависиће од Подружња, ако оне премо смислу друштвене организације и правила, све своје набавке буду увек вршиле само посредно од Друштва и преко Друштва, те да се одржава могућност, да се тако у неким набавкама подкрепе све оне користи које се могу прети само код великих заједничких набавка. Општи интерес и Друштва и његових Подружња лежи у светом придржавању тога начела, јер ће само то дати некада могућности, да се на исти начин, друштвеним посредовањем, могу таква стоваришта отворати и одржавати и код Подружња.

На овом месту Друштво има са задовољством да истакне и то, да по угледу на државу и округ нишњи, на срез колубарски, округа ваљевског који су набављали нарочито тријере па и остале справе, да их ставе на расположење својим пољопривредницима, преко среских расадника, окружних Подружња и општина за боље приређивање и чишћење семена за сетву и усева за триштите (односно за давање појединцима на почек — као окр. нишњи), у овој години су најпре срез јасенички округа крагујевачког, а потом и срез таковски округа рудничког набавили, први 3 тријера и 1 сецкалицу, а други: 7 тријера, 14 сецкалица и два прекрпача за прекрпу кукуруза у килу, те да их по реду пријаве, у појединим општинама, ставе пољопривредницима на расположење и бесплатно употребу. Друштво се радује оваким појавама које најбоље показују колико је јако продора свест у нашем народу за пољопривредни напредак и за примену савршенијих пољопривредних справа и машина.

Тако је у овој години набављено и у народ растуло:

I. Машина, справа и алатака по свима гранама пољске привреде.

Плугова Сзк-ових	127 комада
„ Других система	8 „
„ брдских обртача	43 „
Прашача и ортача	24 „
Дрљача разних система	7 „
Вршница с вилком	1 „
Вејалица	3 „

Тријера	24 комада
Крушача	17 „
Сецкалица за сено и шашу	97 „
Прекрпача	2 „
Сејалица претача	2 „
„ ручних	5 „
Плажних трушина	16 „
Раошња	269 „
Сецкалица за репу	3 „
Прекрпача за винограде	240 „
Разних делова за прекрпаче	1158 „
Муљача за грочје	2 „
Мотина и мотичица	7 „
Ашова	24 „
Грбача	1 „
Буњкалица	1 „
Центрифуга	12 „
Алатка и прибора за пчеларење	435 „
Трокара	42 „
Протеза за бикове	7 „
Копти млекарских	7 „
Масаза за стрижење оваца	42 „
„ воћарских	429 „
„ за скидање гусеница	129 „
„ за живу ограду	5 „
Ножева за цалемљене	928 „
Тестерца воћарских	176 „
Стругача воћарских	7 „
Берила за воће разних	84 „
Лампи за спаљивање гусеница	58 „
Гвоздених четка за воће	67 „
Термометара за сушнице	41 „
Калциметара	5 „
Шпирометра разних система	21 „
Прибора за прање и задушивање боца	33 „
Мехова за запрашивање	23 „

II. Семена.

Детелине луцерне	9563 килогр.
„ црвене	493 „
Сточне репе	877 „
Мухари	9886 „
Еспарзете	402 „
Грахорине обичне	5300 „
„ маљаве	4301 „
Енглеске траве	300 „
Разних ливадских трава	1624 „
Јечма пиварског	610 „
Овса	612 „
Ражи	304 „
Пшенице	1000 „
Сточног Грашка	3185 „
Слачине беле	881 „
Репице олајне	1422 „
Ситне проје	774 „
Репе угарљаче	126 „
Лана руског	276 „
Коповље талијанске	3211 „
Кукуруза	996 „
Гвадичије за ограду	317 „
Багрена за ограду	110 „
Дуда	5 „
Воћног семена	8 „
Разног поврћа у збиркама	56 „

III. Разних других потреба.

Жице бољњикаве	4285	килогр.
Жице глатке	763	»
Кукце за пету	65	»
Планог камена	34.770	»
Сумнора за запрашивање	1704	»
Раџије	8179	»
Сиришта у течности	386	литара

VIII.

О суделовању на конгресима.

У циљу, да се одрже добре везе са Српским Земљорадничким Задругама, и да се тиме што боље постигну заједнички циљеви у корист српског пољопривредног напретка — Друштво је суделовало преко свога Председника г. Вучка С. Богдановића, као свога изасланика, на XIII. Конгресу Српских Земљорадничких Задруга, који је одржан у Аранђеловцу од

28. до 30. августа о. г. — Председнику друштвеном г. Богдановићу указивача је том приликом одлична пажња и председник Конгреса нарочито је изјавио радост и захвалност, што види, да је и Српско Пољопривредно Друштво заступљено на Конгресу, пошто се и оно, као и све Земљорадничке Задруге у мношгме сусрећу у раду на унапређењу домаће пољске привреде.

Осим тога, Друштво је позвано да суделује и на Конгресу хрватско-словенских пчелара, који се имао одржати у Руми (у Срему) у месецу августу. Друштво је на суделовање пристало али суделовање није могло због тога што се у Руми појавила опасна епидемијна болестина, па је и Конгрес одложен.

Исто тако Друштво сажаљева, што се није могло, због наступивших политичких прилика или њихових предзнака одазвати ни љубавним позивима: Српских Земљорадничких Задруга у Христепољу и Славоновији, и царско-руског друштва за аклиматизовање

ГОДИШЊИ

Прихода и Расхода Српског Пољопривредног

Ред. број	П Р И М А Њ Е	БУЏЕТОМ ПРЕДВИЂЕНО		ПРИМЉЕНО		ВИШЕ ПРИМЉЕНО		МАЊЕ ПРИМЉЕНО	
		ДИНАРА	БР.	ДИНАРА	БР.	ДИНАРА	БР.	ДИНАРА	БР.
		1	Остатак по дневнику кесе од 1907. године	110	64	110	64	—	—
2	Државна помоћ за 1908. годину	25.000	—	25.000	—	—	—	—	—
3	Улог добротвора и утемељача	1.000	—	450	—	—	—	550	—
4	Улоги чланова помагача	150	—	58	—	—	—	92	—
5	Каленат од издата пољопривредног фонда	2.200	—	3.015	71	—	—	184	29
6	Од претплате Тежана	5.000	—	2.311	05	—	—	2.688	95
7	Од продаје пољопривредних календара	2.620	—	2.766	05	146	05	—	—
8	Од продаје пољопривредних књига	1.000	—	1.059	39	59	39	—	—
9	Од продаје семена и садница	70.000	—	38.242	75	—	—	31.757	25
10	Од продаје раџије и пољопривредних справа	60.000	—	61.168	59	1.168	59	—	—
11	Од продаје изалог камена и сумнорног протика	80.000	—	35.431	—	—	—	44.569	—
12	Од подружња 1/4 улога подружњивих чланова	500	—	489	75	—	—	10	25
13	Од изалате дуга из ранијих година	2.500	—	848	60	—	—	1.651	40
14	Вашредни приход	800	—	1.176	67	376	67	—	—
15	Од продаје изложбеног воћа, узаница и помоћи Министарства Народне Привреде	—	—	6.547	10	6.547	10	—	—
16	Позајмице из фонда изалог камена	—	—	21.000	—	21.000	—	—	—
	Свега примљена	250.880	64	198.675	30	39.297	80	81.503	14
	По одбитку више примљене суме по што је буџетом предвиђено	—	—	—	—	—	—	39.279	89
	Стварно је мање примљено по што је буџетом предвиђено	—	—	—	—	—	—	52.205	34
	По одбитку издвајања у	—	—	197.797	83	—	—	—	—
	Остатак за пренос у дневник кесе за 1909. годину	—	—	877	47	—	—	—	—

И словом: осам стотина седамдесет седам динара и четрдесет седам пара.

Г О Т О В И Н А :

17	Остатак по завључним рачунима за 1908. годину	—	—	—	—	—	—	—	77	47
18	Пољопривредни фонд Српског Пољопривредног Друштва у злату	—	—	—	—	—	—	37.192	95	
19	Пољопривредни фонд Српског Пољопривредног Друштва у сребру	—	—	—	—	—	—	3.890	97	
20	Пољопривредни фонд Српског Пољопривредног Друштва у хартијама	—	—	—	—	—	—	5.052	15	
21	Фонд Српског Пољопривредног Друштва за набавку изалог камена у злату	—	—	—	—	—	—	463	30	
22	Фонд Српског Пољопривредног Друштва за набавку семена у оскудне године	—	—	—	—	—	—	3.467	80	
23	Фонд Српског Пољопривредног Друштва од овука крагујевачког	—	—	—	—	—	—	2.648	30	
24	Фонд пок. Фране Вишечког у злату	—	—	—	—	—	—	11.422	40	
25	Депозити приватних лица у хартијама 1.920-00 у новцу 10.504 04 динара	—	—	—	—	—	—	12.424	04	
	Свега готовине	—	—	—	—	—	—	77.439	28	

И словом: Седамдесет седам хиљада четири стотине
златанина,
Павле П. Стојановић

животиња и растиња, у Москви, да суделује на конгресу првих и на јубиларној изложби од 24 августа до 8 септембра 1908 другог; но се ограничило само на честитку.

На последку наше Друштво изабрало је од стране Француског Живинарског Друштва у Паризу за свога редовног члана, чега се оно са задовољством примило.

IX.

О друштвеним финансијама.

Буџетом за 1908. годину било је предвиђено примање 250.880-64 динара, а толико исто и изданање. Као што рачун показује стварно је примљено 198.675-30 динара а издато 197.797-83 динара. Према томе готовина за пренос у 1909 износи 877-47. Види годишњи рачун на страни 38 и 39.

На рачуна види се колико је по којим буџетским партијама више или мање примљено но што је буџетом предвиђено.

Од редовних друштвених прихода, партија прихода од предаплате „Тожска“ тачна б. дала је мању суму него што је буџетом предвиђено. Ово се тога, што већи део предаплатника привада оним особама, установама и удружењима који се користе повластитошћу издавања листа у пола цене, и што се сви окружни одбори, на које се рачунало, нису могли одавати молби друштвеној, да предаплативањем листа заручито за школе у савној округу, потпомогну Друштво у издавању овог јединог опште пољопривредног листа.

Политичке прилике које су наступиле месеца септембра пр. год. споља и угрозиле самосталности српских слободних држава, баш у току држања окружних скупштина, нису давале наде, да ће се окружне самоуправне власти моћи одавати молби друштвеној и повећати број предаплатника.

По партијама тач. 3. 4. 5. 12 и 13. дате су мање суме него што је буџетом предвиђено зато што није било више уписаних чланова; што је мање изнела

РАЧУН

Друштва за рачунску 1908. годину.

Ред. број	ИЗДАВАЊЕ				БУѢТОМ ПРВДИЂЕНО		ИЗДАТО		ВИШЕ ИЗДАТО		МАЊЕ ИЗДАТО			
					ДИНАРА	ЦР.	ДИНАРА	ЦР.	ДИНАРА	ЦР.	ДИНАРА	ЦР.		
1	Пољопривредном фонду — узлом добротвора, утемељача и друго				1.000	—	547	50	—	—	—	452	50	
2	На награде за напредније радове по стечају				4.000	—	3.062	80	—	—	—	937	20	
3	На приређивање пољопривредних изложба и помагање так изложба и на даваше награде излагачима				12.000	—	17.655	06	5.655	06	—	—	—	
4	На помоћ подружницама и све трошкове у раду са подружницама и око оснивања нових				10.000	—	9.000	—	—	—	—	1.000	—	
5	На трошкове о друштвеној слави				800	—	548	80	—	—	—	251	20	
6	На помагање пољске привреде и на ороузавања домаће привреде и привредних задника				2.000	—	1.631	20	—	—	—	368	80	
7	На набавку семена и воћних садница				60.000	—	32.798	15	—	—	—	27.201	85	
8	На набавку разије и пољопривредних справа				53.000	—	58.232	32	5.232	02	—	—	—	
9	На набавку плавог памоча и сумпорног прашка				75.000	—	42.312	02	—	—	—	32.687	68	
10	На набавку књига, новина, влишца, повес календара и друго				2.000	—	1.883	56	—	—	—	116	44	
11	На штампање пољопривредног календара, Пољопривредног Гласника, практичних поука, Тождка у којико је недо-возмоан кредит државне штампарје и друго				6.000	—	6.000	—	—	—	—	—	—	
12	На награде за штампане радове у Тождка, пољопривредног календара, Гласнику и практичним поукама				5.000	—	4.260	—	—	—	—	740	—	
13	На санцедаријске потребе, огрев, осигурање, осветљење и телеоси				2.500	—	2.493	59	—	—	—	6	41	
14	На одржавање друштвене зграде				600	—	600	—	—	—	—	—	—	
15	На плату друштвеног секретару				3.000	—	3.000	—	—	—	—	—	—	
16	На плату, администратора и роверента подружничких по-слева				3.000	—	3.000	—	—	—	—	—	—	
17	На плату друштвеног благајника				1.800	—	1.800	—	—	—	—	—	—	
18	На плату друштвеног исара				2.000	—	1.999	92	—	—	—	—	08	
19	На плату друштвеног економи				1.800	—	1.800	—	—	—	—	—	—	
20	На плату друштвеног ексендатора				840	—	800	—	—	—	—	40	—	
21	На хонорар уреднику Тождка				840	—	840	—	—	—	—	—	—	
22	На плату друштвених посуржатеља				2.400	—	2.400	—	—	—	—	—	—	
23	На експедицију календара, Тождка и других књига				500	—	386	31	—	—	—	113	69	
24	На непредвиђене потребе				800	64	746	60	—	—	—	—	54	04
	Свега изданања				250.880	64	197.797	83	10.887	08	—	63.969	89	

По одблатку наше издате суме но што је буџетом предвиђено у	10.887	08
Стварно је мање издато	53.082	81
Кад се оној суми дода стварно издате сума у	197.797	83
Равно је суми буџетом предвиђеној за издавање	250.880	64

тридесет девет динара и двадесет осам пара.

Председник Српског Пољопривредног Друштва
Вучко С. Богдановић

камата од пољопривредних фондова; односно што није у свему завршена плата дуга од душника.

Тако и по партијама тач. 9. и 11. дале су мање суме него што је буџетом предвиђено зато, што у овој години није вршена набавка семена за рачун Министарства Народне Привреде, као што је то у 1907. години рађено; и што је плави камен услед суше године много мање употребљаван него што се рачунало.

Већа издавања него што је буџетом предвиђено учињена су по следећим партијама.

1. На приређивање пољопривредних изложба и помагање тих изложба и на давање награде излагачима 5.932-02 *
 2. На набавку равије и пољопривредних справа 10.887-08 *

По тачци 1-ој. На приређивање пољопривредних изложба и помагање тих изложба и на давање награда излагачима, у самој ствари није учињено прекорачење, јер је по гласу рачуна прихода тач. 15. добијено од Министарства Народне Привреде на име помоћи за награђивање излагача и дуго потребе 5000 динара; од Ваљевске пољопривредне подружнице за плаћене штампане пласате 30 динара; од продајних уложница на изложби 929-40 динара; од продајних каталога за изложбу 36 динара; и од проталог изложбеног воћа 541-70 динара; свега 6.547-10 динара. Кад се од ове суме одбије веће издавање у 5.655-06 динара, онда износи више примања од издавања на чисто 892-04 динара.

По тачци 2-ој. На набавку равије и пољопривредних справа такође нема у ствари никаквог прекорачења, јер на основу буџетског оцлашћења у колико је било већег издавања сразмерно је било и веће примања. Разлика између примања и издавања по овој партији која се показује у 4063-43 динара састоји се у равији и справама које се налазе данас у друштвеном магацину.

Пољопривредни фонд:

У почетку 1908. год. овај фонд износио је:	
У злату	36.742-95 дин.
У сребру	3.781-92 *
У хартијама	5.052-15 *
Свега	45.577-02 *

У току 1908. године увећан је уложима утемељача у суми од 450 динара, и сумом од 97-50 динара колико фонду припада од чистог друштвеног прихода у 1908. години, и 11-55 динара од процента за продајне књиге Министарства Народне Привреде.

Према томе укупна готовина овога фонда на крају 1908. године износи 46.136-07 динара и налази се на прилоду код Управе Фондова.

У злату	37.192-95 дин.
У сребру	3.890-97 *
У хартијама	5.052-15 *
Свега	46.136-07 *

Поред овога фонда постоји још

Фонд за набавку семена у окупне године који је на крају 1907. год. износио . . . 3.376-80 дин
 прирастао каматом у 1908. години . . . 91— *
 а на крају 1908. године износи . . . 3.467-80 *

Фонд округа Крагујевачког као помоћ Друштву На крају 1907. године износио је . . . 2.573-80 дин.
 прирастао каматом 1.908. години . . . 74-50 *
 тако да на крају године 1908. износи . . 2.648-30 *

Фонд окр. Фране Вишњевског На крају 1907. год. износио је у злату 10.872-05 дин.
 прирастао каматом у 1908. години . . . 550-35 *
 а на крају 1908. години износи . . . 11.422-40 *

Фонд за набавку плавог камена На крају 1907. год. износио је у злату 21.440-95 дин.
 порастао каматом у 1908. години . . . 22-25 *
 а на крају 1908. године износио би . . 21.463-20 *

Како је друштвена благајна на основу одобрења Управе од 19. септембра 1.907. године зан. бр. 180. изузела од Управе Фондова 21.000. динара ради исплате рачуна за набављени плави камен, равију, справа и семена у износу 22311-68 динара, који се рачуни услед недовољног прихода нису могли развести, већ су се у каси водили као привремени издатци, то да би се ови издатци могли развести у 1908. години, Управа је у седници од 28. новембра исте године решила, те је из Управе Фондова изузет фонд од плавог камена у 21.000 динара, особине рефератом наведен из депозитног дневника и по гласу рачуна примања тачка 16. уведен у дневник кесе под засебну рубрику, као позајмица из овога фонда, и по тој партији предвиђен је у буџету 1909. године, као дуг Друштва томе фонду.

Према томе на крају 1908. године налази се од овога фонда код Управе Фондова свега 463-20 динара.

Обрт друштвене благајне:

По дневнику кесе било је свега и то:	
Примања:	198.675-30 динара
Издавања:	197.797-83 *

По депозитнику било је и то:

Примања у новцу:	28.859-80 *
Примања у хартијама:	6.127-95 *
Издавања у новцу:	43.782-41 *
Издавања у хартијама	10.127-95 *
Укупан обрт у 1908. год. износи	485.371-24 *

X.

О подружницама.

У циљу друштвене организације у целој земљи, Друштво је и у овој години одржавало пословне и административне везе са својим подружницама и исте је, у колико су се Друштву обраћале за помоћ и подносиле програм годишњег рада, у њивом раду потпомагало и материјално и стручним саветом. Циљ је организације, да се првенствено у сваком округу оснује по једна окружна Подружница, а даља организација: срећних и месних Подружница и дружина за поједине гране или предузећа, да се изведе потешено, према потреби и равнвију рада. На основу

тога, постојале су на крају 1908. године окупне Подружине:

- За округ ваљевски у Ваљеву
- » » београдски у Београду
- » » врањски у Лесковцу
- » » крушевачки у Крушевцу
- » » моравски у Јагодина
- » » крагујевачки у Крагујевцу
- » » нишки у Нишу
- » » пиротски у Шпроту
- » » подрински у Шапцу
- » » тимочки у Зајечару
- » » крајински у Неготину
- » » топлички у Прокупљу
- » » ужички у Ужину
- » » руднички у Гор. Милановцу

Још би имали да се овој организацији одазову окупни: пожаревачки, смедеревски и чапачки, и Друштво се нада, да ће се заузимањем друштвених чланова и пријатеља нашег пољопривредног напретка, у скоро и у тима окупним образовати Окупне Подружине и тиме друштвена организација у целој земљи успоставити.

У састав друштвене организације примљена је и стара жичка Подружина са седиштем у Краљеву.

Као средња Подружина у саставу крушевачке Подружине, примљена је Подружина копаоничка са седиштем у Брусу. Остале старе средње и месне Подружине имају још да се саобразе правилима, која су нарочито за те Подружине израђена и која ће се ускоро штампати и кад то ураде, онда ће се и оне примити у састав својих Окупних Подружина, и на тај ће се начин одржавати једнообразни рад на унапређењу домаће привреде у целом друштвеном организаму.

1908. године имало се прославити за српску пољску привреду и за Српско Пољопривредно Друштво једно ретко слање: *25-то годишњица Крушевачке Пољопривредне Подружине* која је основана 29 јуна 1883. год. и од тога дана до данас, пуних 25 година непрекидно и успешно радила на унапређењу пољопривреде свога краја.

Ова вредна, а најстарија Подружина друштвена својим неуморним а смисљеним радом знатно је утицала на напредак и развиће свога округа а нарочито у воћарству, свиларству и виноградарству. Приређивањем двеју окупних изложба, једне опште и једне сточарске и давањем обилатих награда, успела је подстаћи много пољопривредника на бољи и савременији рад и привређивање, чиме је постигла лепе резултате и истакла се међу највредније Подружине друштвене.

Као најоригиналније код ове Подружине, што се иначе ретко где може видети и наћи, јесте, што је њен први покретач и оснивач, од првог њеног постанка, па за $\frac{1}{2}$ века све до данас стално остао у њој и редовно бран за председника и руковођу пољопривредних послова којима и данас врло управља, те је и он као њен оснивач дочекао и 25-годишњицу председниковања у Крушевачкој Подружини, залажући се и морално и материјално, понајвише и сам лично, за испуњавање програма и свију радова пољопривредних. То је редовни члан друштвени г. Верамир Виторовић пензионер из Крушевца.

Српско Пољопривредно Друштво, држи да испуњава жељу целог збора, ако на овом месту најави своја честитана и Крушевачкој Подружини и њеном неуморном председнику г. Виторовићу жељу им, да и на даље истражу осведоченом ревношћу и постојанством на бољитку пољопривреде свога омиљенога округа и краја.

Материјалну помоћ добила су у овој години следеће Подружине:

По 1000 динара:
крушевачка и нишка.

По 800 динара:
ваљевска, пиротска и ужичка.

По 600 динара:
крајинска и тимочка.

По 500 динара:
моравска, подринска и рудничка.

У овај распоред нису ушле Подружине: врањска, крагујевачка и топличка с тога, што ове Подружине ни на нарочити позив друштвене Управе или нису поднеле извештаје о својем раду у 1907. години, или ни Програме рада за ову годину.

Осим тога, дават је Подружинама кредит по отвореном рачуну за набавку семена, плавог камена, рачије и осталих потреба, до суме одређене им помоћи.

За приређивање изложба пак, издато је, поред напред наведених зума.

Подружини подринској 1000 динара
» рудничкој 1200 »

Друштво је и у овој години настојавало, да државне економске, окупне и средње, доведе у пословну везу са подружницама, како би се међусобним помагалам за унапређење домаће пољске привреде створиле што подесније погодбе за постигнуће жељеног успеха. И у томе је Друштво успело благодарити државним економима на одану и потпору.

Рад појединих Подружина које су благовремено своје извештаје до 9 фебруара 1909 поднеле штампан је на крају друштвеног извештаја.

XI.

Закључак

У току ове године одржала је Управа XXIX седница, на којима су решавани важнији предмети који се нису могли обичним административним путем решавати.

Подносићи овај извештај Главноме Збору, Управа износи, да ће погодити жељу свих друштвених чланова, ако исти заврши са ускликом:

Да живи Највиши Заштитник Друштва Његово Величанство Краљ и Господар Србије *Petar I!*

Да живи Његов Пресветли Дом!

Бр. 285 На седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва 2 фебруара 1909. у Београду.

ИЗВЕШТАЈ

Подриноне Пољопривредне Подружине о раду у прошлој години.

Управном Одбору Пољопривредне Подружине Округа Подриноског част је а на основу чл. 29. правила подружнички, поднети друштви извештај о своме раду у 1908. год. у следећем:

Сходно разним прописима правила Подружничких као и програму Подружничког рада за 1908. год., који је на наредном збору 11. фебруара 1908. год., одобрен и према буџетским могућностима, који су Подружници стојали на расположењу, управа је радила и урадила у толико, да су скоро све тачке програма биле испуњене.

Ова Подружнина у 1908. год. имала је чланова: Добротвора три; — г. г. Ђоку Куртовића, економиа, Милу Матића, адвоката и Јешу Петровића трговца. Утемељача једног, г. Милу Спасојевића економиа, и 77 редовних чланова, од ових 15 чланова редовних Срп. Пољ. Друштва, који су по правилима Подружине и редовни чланови Подружине, 41 члан платило је улоге.

Целокупни обрт као што се види из извештаја благише за 1908. г. износи 47.446⁷² дин. односно:

Примање: 21.269⁷⁰ дин.

Издавање: 20.795⁷⁰ дин.

Да би Подружнина остала доследна свога програма, то је највише радила на остварању Пољопривредне изложбе, која је и одржата и сјајније изпала него што је се надало, и нема сумње да се оваква изложба и при велим средствима неће моћи одржати овако како се одржала, јер и поред најбоље воље нећи бити оног пожртвовања.

Изложба је одржана од 26. септембра до закључно 1. октобра 1908. год.

За ову изложбу био је изабран нарочити привреднички одбор, који је у споразуму са управом радило. — Одбор је био подељен на секције: Ратарску, Сточарску и Индустриску.

Председници ових секција били су:

г. г. Белобрк окруж. економ за Ратарску,
г. Нешћ управитељ рат. шк. за сточарску и
г. Валента проф. рат. шк. за индустрију.

Како је г. Валента за време највећих послова око припремања изложбе отпутовао на своју нову дужност, то су његов посао отпиривали г. г. Нешћ и Белобрк.

Почасни председник свих секција био је г. Милорад Вучић окр. начелник, а пошто је и он за време припреме отпутовао на своје ново одређење, замону га је новопостављени окружни начелник г. Милош Ђорђевић.

Чланова ратарске секције било је 12

„ сточарске „ „ „ 11

„ индустриске „ „ „ 9

За сваку секцију одређен је нарочити оценљивачки суд, којима су као председници били г. Белобрк за ратарску, г. Нешћ за сточарску и г. Лукићевић управитељ сточар. завода, за индустријску, — Председник свих секција оценљивачких судова био је г. Милутин Савић Начелник Министарства Привреде у пензији.

Цео посао око припремања био је поверен председничким секцијама, Управа Подружине и државним економима из округа.

Од земљорадничких задруга учешће су узеле ове задруге: Вукоинишка, Салашка, Ноћајска и приватна задруга Јанка Спремића из Ступнице оп. Јадрански са 94 предмета.

На овој изложби учествовало је 5917 излагача са 9000 разних предмета и то:

из ратар. секције 4750 излагача са 6007 предм.

„ сточар. „ 1062 „ „ 1193 „

„ индуст. „ 105 „ „ 1800 „

Из ратарске и сточарске секције учествовали су пољопривредници из округа Подриноског, а из индустријске секције разни мајстори из округа и пољопривредне фабрике из Ческо, Немачке, Бугарске, Белгије и А. Угарске.

Детаљније колико је излагача и са којим предметима учествовало итд. виђеће се из „Споменике“ коју Подружници намерава састанити П. Председник Подружине г. Белобрк и негу оштампати са 10 слика, снимка са изложбе.

Са новчаним наградама, семеном, справама итд. награђено је 452 излагача са 560 предмета у суми од 6780 дин.

Од овога награђени су са 4816⁷⁰ дин. у готовом новцу, и семену, справама и плавом камену у вредности од 1963⁷⁰ дин.

Преглед колико је по којој секцији издато награда, као и о томе колико је издато награда у појединим превозима у новцу, семену и похвалницама види се из приложеног под 1. и 2. прегледа, као и о томе какве су исправе издате за награде што се види из под 3. прегледа.

Ко је и са каквом наградом награђен такође ће се моћи доцније сазнати из „Споменике“.

Сем тога одликовано је са дипломама за индустрију 16, за привреду 50 и похвалницама 215 излагача.

Од ових је дипломама награђено за ревност рад г. г. Славољуб Пашић, Тихомир Трифунац, Синиша Протић, Никола Јавић, и Миливоје Исакловић, учесници и Јован Кошуткић конструктор изложбе, — а треба сем ових да се награде и друга лица за која скупштина највећ саходно, да су својим радом заслужили.

Изложбу је посетило 6518 која су платила улаз и 3000 бесплатно. Од ових 1500 деце и ђака разних школа.

Услед догађаја о анексији Босне ову изложбу није могао отворити Његово Величанство Краљ, нити пак Господин Министар Народне Привреде, који је дешеном у очи дана отварања изложбе известио Управу Подружине.

Изложбу је отворио председник Подружине г. Милан Јов. Илић свештеник, у присуству епископа шабачког Господина Сергија, Начелника окружног, чланова окружне скупштине који су корпоративно са својим председником присуствовали, Председником Првостеног Суда и осталим чиновника, грађана и пријатеља пољске привреде.

Водо-освећење извршио је Епископ шабачки Господин Сергије уз асистенцију свештенства шабачког.

Отварање изложбе pozdravili su депешом Н. В. Краљ: Г. Министар Народне Привреде и Српско Пољоприв. Друштво.

Писмено су честитали Н. В. Преосвештенство Матрополит Србије Гелодиј Димитрије.

Према изложби која је била обилно заступљена и изврсно уређена, услед догађаја анексије Босне и Херцеговине, није посета била Бог зна каква.

Са стране су изложбу посетили мали број и то: Окружна Подружнина Тимочка послала је своја два изасланика г. г. Боју Милановића окр. и благајника и Стојана Петровића држав. економа.

Српско Трговачко удружење из Новог Сада као свог изасланика послало је г. Перу Кретића директора истог удружења; фабрика шећера из Београда свога чиновника г. Милана Поповића; Срп. Земљорадничка Задруга из Буђевоца у Срему г. Машу Белобрка трговца; Друштво за осигурање стоке „Агрикола“ из Пожеге у Славонији свога директора г. Н. Давидовића.

На унапређењу пољске привреде, радила је Подружнина у свима правцима, тако је за унапређење сточарства издествовала од Г. Министра Народне Привреде, да се од ратарске школе уступе два бика колаубарског соја, један за срећ Поцерки, а други чланову подружнине г. Стевану Јелчићу из Вукошића, с тим да су дужни бесплатно пуштати бика на околне краве.

По добиеном извештају први бик оплодно је 57 крва, и изглед је да ће се при нормалном телу добити око 50 телад, а други је оплодно 27 крва, од којих су све остале стоене.

На унапређењу ливадарства такође је рађено, јер је Подружнина набавила извесну количину семена културних трава и завршила оглед у три среза: Мачванском, Поцерском и П. Тамнавском.

Услед прошлогодишње суше оглед је извршен на задовољство само у П. Тамнави, која је ливада добила од Срп. Пољ. Друштва као једини такмичар у целој земљи прву награду — што служи овој Подружнини на понос.

За постизања што већег успеха у рационалној обради земље, Подружнина је растурпила и повећи број разних справа и алата, које су набављали пољопривредници или што је подружнина издала као награде.

На Немачке су набављене нарочите компликоване дрљаче, које су уступљене економију ср. Мачванског и Поцерског, а растурпила је и повећи број Савкових плугова.

Подружнина у овој години није располагала са својим локалом за канцеларију и смештај справа, семена итд., већ је сваки чланик подружњински вршио посао код своје куће, локале за смештај справа и семена у 1908. г. уступило је бесплатно подружнини окр. економ и п. председ. подружнине г. Ник. С. Белообр, свој приватни магацин.

У току 1908. год. управи одбор одржао је 22. сед ште.

На првој седници конституисала је се подружњинска управа, која је изабрала централну управу; за председника г. Милан Јов. Илић свештеник, за под председника г. Ник. С. Белообр окр. економ, за секретара Рад. А. Нешћ управ. рат. школе и В. Валенту професора рат. школе, за благајника г. Со-

фронија Радовановића учитеља, као чланови су били г. г. Марко Брајић пољопривред. из Шеггара, Марко Поповић агроном из Синошевића, Стеван Јеричић пољоприв. из Вукошића, економ сред. Рађевског, Абуковачког и Јадранског.

На својим седницама управа је ренавала о свима пословима, који према програму рада спадају у делокруг.

Да би Подружнина била заступљена према правцима набору Друштвеним у фебруару пр. године изаслала је своје изасланике г. г. Ник. С. Белообрка подпреседника, В. Валенту II деловођу, Уроша Палеташевића учитеља, члана Подружнине и Стевана Јелчића члана управе, — а на конгрес српских Земљорадничких Задруга у Аранђеловцу г. г. Н. С. Белообрка, п. председ. В. Валенту II секретара, Милана Марковића проту и Петра Дамјановића земљорадничка чланове подружнине.

Стање благајне, магацина и инвентара подружњинског види се из извештаја благајничког.

У току године умро је члан ове подружнине г. Милоас Ковачевић, — а премоћен је за професора у Буково, други секретар Подружнине г. В. Валента.

Кбр. 28.

В. Председник Подруж.

Ник. С. Белообр

Секретар,
Дим. Ф. Кошић

ПРЕГЛЕД

Целокупних награда издатих награђеним излагачима на Подружњинској изложби у 1908. год. у новцу и справама.

Укуп. оп.	ИЗДАТО НАГРАДЕ ИЗДАЈИМА ИЗ:	У НОВЦУ ГОТОВИНИ		У СПРАВАМА		УКУПНО	
		ДИН.	БР.	ДИН.	БР.	ДИН.	БР.
1	Шавца „	1223	95	556	05	1780	—
2	среза поцерског	373	70	250	30	624	—
3	„ „ јадранског	588	15	85	85	674	—
4	„ „ о. тиманског	1040	15	242	85	1283	—
5	„ „ абуковачког	406	10	63	90	470	—
6	„ „ рађевског	342	05	47	90	410	—
7	„ „ мачванског	832	20	63	80	1519	—
8	за Валенту	20	—	—	—	20	—
	Свега	4816	30	1963	170	6780	—

Иј словом шест хиљада осамд стотина осамдесет дин.

ПРЕГЛЕД

Издатих награда по секцијама и то:

По ратарској секцији 2445 дин.
 „ сточарској „ 4010 „
 „ индустриј. „ 325 „ (разни занати)
 Свега . . . 6780 дин.

NB. Драгунци Риетли трг. из Богатића није хтео primitи премцију у 60 динара за удеојено свињче и IV награду за суву боранију у 5 дин.

По ратарској секцији издато је и то:
 За ратарство 520 дин.
 „ градинарство 225 „
 „ воћарство 1435 „
 „ виногр. с подр. 265 „

Свега . . . 2445 дин.

По сточарској секцији издато је и то:
 За бикове 430 дин.
 „ краве 529 „
 „ тегађе волове 190 „
 „ свиње 273 „

» јунце од 2 год.	420	дни.
» јунци	305	»
» овце и овнове	120	»
» пчеларство	175	»
» свидарство	10	»
» ћилимове	107	»
» кокошке	840	»
» пловке	150	»
» гуске	145	»
» ћурке	40	»
» јаја	36	»
» убојену заклану живину	10	»
» сир и кајмак	200	»
» вокарске производе	20	»

Свега 4010 дни.

По индустријској секцији разни занати и то:
 Плугови, разне параде од кострети, кола, ваге,
 справе за чеђење меда, справе за јабучкачу, разни
 ножеви свега 325 дни.

КБр. 28.

П. Председник
 Ник. С. Белобри

ПРЕГЛЕД

Одликаних излагача дипломама и похвалницама
 на Подружничкој изложби:

Тек. број	МЕСТО ГДЕ СУ СЕ ИЗЛАГАЧИ ПРИЈАВИЛИ:	КОМАНДА		
		ДИПЛОМА		ПОХВАЛНИЦА
		ПОДОР.	ИДУСТ.	
1	Шабач	17	16	19
2	српс мачвански	6	—	45
3	» п. титинашки	8	—	41
4	» јадрански	4	—	29
5	» рањевски	3	—	32
6	» јабучкачки	2	—	21
7	» поцероки	10	—	28
	Свега	50	16	215

Лица која су одликана могу се видети из опис-
 кова излагача.

КБр. 28.

П. Председник
 Ник. С. Белобри

ПРЕГЛЕД

Иданих награда излагачима у разним сировинама, алатима и селену и то:

Текст. број	НАЗИВ СРЕЗА — ОПШТИНЕ —	ИДАНОГРАМА																										
		Ауториз	Стегна репа	Равија	Палик палик	Сумпор	Масне за палик. свака по 8 лит.	Гуче Сувацко	Масне за савр. по 4 лит.	Масне за куо- вине по 2-30 л.	Трновац за овце	Трновац за оштра Трваја	Бугаџа	Паутова по 75 л.	Хауза, уок.	Борачко по 3 л.	Малар, вођафес по 7 лит.	Масне за ошче по 3 лит.	Капа за мачко	Тетера мачарска	Сојани по 17 л.	Српши у за- пала	Малар, вођафес по 3 лит.	Нисе вадарски по 2 лит.	Борачко 7 лит.	Масне за ошче по 3 лит.	Селене	Пуми
		К	М	А	В	К	К	К	К	К	К	К	К	К	К	К	К	К	К	К	К	К	К	К	К	К	К	К
1	Шабач	13	5	36	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	српс радвански	8	8	28	54	30	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	» јадрански	8	8	5	5	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	» титина-тимањски	6	6	83	10	10	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	» мачвански	10	—	83	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	» јабучкачки	17	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Свега	17	69	76	188	251	14	11	4	2	18	15	1	1	2	18	12	12	14	7	14	3	2	1	2	1	1	2

Председник
 Ник. С. Белобри

Извод из магацинске књиге за 1908. год.

шипа предмета	премање	издавање	артекла
1. Граховица	527	кгр.	527
2. Ситна проја	50	»	50
3. Цакови	28	ком.	20
4. Чаџића	6	»	5
5. Луџерке	762	200 кгр.	762
6. Соџива	62	500	62
7. Хедде	46	»	46
8. Лана	40	»	10
9. Сумпора	50	»	50
10. Дивадских трава	151	»	151
11. Стојче репе	125	»	125
12. Плавог камена	708	»	708
13. Равије	327	»	327
14. Равних справа	186	»	177

NB. ових девет комада справе су браће Нико-
 лића, трг. из Београда заступник Еберхартове фа-

брике из Немачке, — које су на стоваришту код
 подружине.

31. децембра 1908. год.
 Шабач.

Преглед извршио:
 П. Председник
 Ник. С. Белобри с.р.
 Благајина,
 Софр. Радовањски с.р.

Сем напред напоменутог претичу у магацину и
 једна пумпа за воду у вредности 28 дни, која је прет-
 тежда од награда.

22. јануара 1909. год.
 Шабач.

П. Председник
 Ник. С. Белобри с.р.
 КБр. 28.

Ивентар ствари Подружничких.

1. Једна децимална вага са теговима.
2. Један модел Глазничеве сушнице, 1/4, вели-
 чине своје.

3. Десет урамљених слика са изложбе подружњине 1908. год.
4. Пет комада барјака тробојних.
5. Осам комада великих натписа и шеснаест малих на платну са изложбе.
6. Један печат и један штампбиљ подружњински.

Прегледали:

31. децембра 1908. год. П. Председник,
Шабач. Ник. С. Белобрајски с. р.
члан — благајник
Софр. Радопановић с. р.

ИЗВЕШТАЈ

Благајника Пољопривредне Подружњине Округа Подринског, поднесен редовном годишњем збору Подружњине на дан 28. јануара 1909. г. у Шапцу.

А. Пријављено:

1. Готовина од прошле године	16-25	дин.
2. Наплаћено старог дуга	126-40	»
3. Чланских улога	380—	»
4. Од окружног одбора помоћ за 1908. г.	9000—	»
5. » фабр. шефера помоћ за изложбу	200—	»
6. » Срп. Пољ. Друштва ред. помоћ	500—	»
7. » Нар. Банке помоћ за изложбу	200—	»
8. » Мин. Нар. Прив. пом. за изложбу	4000—	»
9. » Кузмана Николића Београд помоћ за изложбу	30—	»
10. » Општ. Шабачке пом. за изложбу	1000—	»
11. » среза рађевског	100—	»
12. » среза јадранског	200—	»
13. » Продате грађе	129-50	»
14. » Продатих предмета ратар. секц.	122-90	»
15. » Продатих уљаница за изложбу	616-60	»
16. » Калн Синдиката пом. за изложбу	150—	»
17. » Срп. Пољ. Друш.	1000—	»
18. » Индустиј. Банке	600—	»
19. » продатих справа семена и др. из магацина	1442-70	»
20. » Благ. окр. подружњине за продате справе ср. расад	600—	»
21. » Мачван. пор. одељ. пом. за изложбу	586-50	»
22. » разних прихода (реф. бр. 278)	10—	»
23. » Хофера и Шранца пом. за изложбу	208-75	»
24. » Вој. Петковића закупца ресторана	50—	»
Свега	2126-60	»

В. Издавање:

1. Редовни издаци:

1. Дугована награда служитељу	15—	дин.
2. Понути чл. за Гл. Збор у Београду	120—	»
3. Срп. Пољ. Др. дуг. из пр. године	290-50	»
4. За штампане правила	25—	»
5. Срп. Пољ. Друштво за колени. Ливад. трава	393-40	»
6. Плата магационеру	60—	»
7. » послужитељу	30—	»
8. » благајнику	200—	»
9. Оправка и кирија за подр. локал	40—	»
10. В. Валенти за пред. у Г. Врњској	15—	»
11. Изасл. за Конгрес Зем. Задр. понуг.	150—	»
12. Шабач. телеграму (чест. за Ваљеву)	2-60	»

13. На канц. потребе	79-20	дин.
14. Срп. Пољ. Друштво 1/4 чл. улога	90-50	»
15. За Пољопривредне календаре	30—	»
Свега	1.544-20	»

II. Изложбени издаци:

1. На припреме око изложбе	11.960-29	»
2. На награде залагачима	6.780—	»
Свега	18.740-29	»

III. Посреднички издаци:

1. Под бр. дн. г. 228, 229, 230, 234 и 235	510-80	»
Свега	510-80	»
Укупно	20.795-29	»

Примање	21.269-50	»
Издавање	20.795-29	»

Остатак 474-31 »

Растур у семену пл. камену и др. 34-74 »

Готовина за 1909. годину у новцу 411-57 »

» » 1909. » » пуници 28— »

Свега 439-57 дин.

Подружнина је учинила обрт у куповини семена, плавог камена, рађење и разних пољопривредних справа у суми од 5.381-40 динара.

Целокупни обрт у 1908. г. износи 47.446-27 дин.

Подружнина не дугује ником ништа; њена примања унесена су у пројекат буџета за 1909. год. и износи нешто више од једне хиљаде динара.

24. јануара 1909 год.
у Шапцу

Благајник,
Софроније Радопановић

Оверерају овај благајничков извештај.

Члански Управни Одбор:

Милаш Јок. Илић с. р. Ник. С. Белобрајски с. р. Рад. А. Вешки с. р.
М. Поповић с. р. Чед. Илић с. р. Стев. Јеричић с. р.
Марко Брајкић с. р.

Оверерај:

Друштвени и-председник,
Ник. С. Белобрајски

ИЗВЕШТАЈ

Подринске Пољопривредне Подружњине о стању пољске привреде у пр. години у округу.

На основу чл. 39. правила, Подружнина је част поднети Друштву годишњи извештај за 1908 г. о стању пољске привреде и пољопривредни установа у округу Подринском у следећем:

У овоме округу у срезovima: Азубовачком, Рађевском извесним делом среза Јадранског, Поцерског и П. Тамнавског, терен је брдовит; нарочито последња три среза одликују се са леним висоравнима на којима успевају сви стрмни усеви и кукуруз. Сена која се косе са ливада на овим узвишеним местима, одличниог су квалитета.

Срез Мачвански, извесни део среза П. Тамнавског, Подринског с малим делом ср. Јадранског терен је равни са добром орицом, која даје одличне приносе свих пољских усева.

Равнице ср. Мачванског, Поцерског и П. Тамнавског, које се налазе на обали реке Саве, као и равнице које се налазе на обали реке Дрине ср. Јадранског и Азбуковачког, — изложене су поплави с пролећа, кад се снег стане топити, а која причињава велику штету, као и појединим лукама поред речница у ср. Рађевском и Азбуковачком.

Те равнице кад их вода не плави одлично роде кукурузом, конопљом и осталим ратар. усевима.

У срезу Мачванском, П. Тамнавском и Поцерском, народ се највише бави ратарством, а мање сточарством, а у ср. Јадранском, рађевском и азбуковачком и то на оним положајима, који су за обрађивање подеснији, ратарством, већим делом воћарством, сточарством и виноградарством.

Округ Подрински кад се узме са теренског и климатског гледишта има услове за све гране пољске привреде.

Посматрајући навесне гране пољске привреде на посе, стање изгледа овако:

Ратарство напредује доста добрим путем.

Сточарство је прилично развијено, но нема нарочитих раса, већ су грма мележењем разних сојева јаво мушритана.

Воћарство и савинарство је добро развијено, али су сојеви јако изукритани.

Грешка што сточарство у овоме округу није напредно, — а према условима које је сама природа дала, јесте у томе, што се слаба нажда обраћа на негу стоке.

За воћарство и виноградарство у последње време примећује се већи покрет за напредном, што су несумњиво допринели срески расадници и државни економи.

У Живинарству и Пчеларству осећа се такође већи покрет за напредном.

Свиларство је такође достигло јачи покрет за напредном, јер се отпочело живље радити, на гајењу свилабуба, и подизању духова.

Градњинарство је код нашег привредника још у повоју, јер производи најпотребније поврбе за долажу потребу.

Шумарство и ако смо богати са природним шумама, стоји врло хрљаво. Шума се не подиже по правилима, а и сеча се не врши рационално.

Према наведеном има се још доста утицати, на народ у овоме округу, док се не постигну оне цели, које ће бити од користи како за народ тако и за целу државу.

Трговина и занати који стоје у тесној вези са пољском привредом развијени су само по варошима.

Нарочито је трговина са пшеницом, кукурузом и сувом шљивом врло развијена.

Према добијеним подацима за иностранство је извезено у 1908 г. и то:

Сирових шљива	155 вагона.
Сувих „	18,435.248 кгр.
Пекмева	146.710 „
Пшенице	12,379.800 „
Кукуруза	20.000 „
Јечма	3,999.802 „
Овса	58.116 „

Квалитет сувих шљива и хране је у опште према досадашњим годинама врло добар.

У новље доба отпочело је се живље радити на извозу сирових воћа, дрвене грађе и т. д.

Вештачких радова и индустријских предузећа има само у Шапцу, Лозници и Круњу.

У округу постоји Округна Пољопривредна Подружница са седиштем у Шапцу, која је заснована у 1907 год.

У току за ове две године, од кад је Подружница заснована, нарочито је настала да растури што више семона пшеничних и других биљака, као и појединих савремених сирава.

У овој години Подружница је приредила и општу Пољопривредну Изложбу, која је такође од великог значаја за напредак пољске привреде.

Ова изложба је била једноставна међу свима, које су се до данас одржале у Краљевини Србији.

Ова изложба показала нам је право огледало богатства, које се налази у пољској привреди из свију крајева овога округа.

Овом изложбом дошли смо до закључка, да и најсиромашнији крајеви овог округа и пр. срез Азбуковачки, крије у себи неизмерно благо у воћарству.

Оно дивно воће, треба да иде на царске трпезе шпрод целог света, — али нашем пољопривреднику не достаје што је главно, пољопривредно знање и агодне комуникације; а кад буде тога сам предмет стехи ће себи циљати.

Земљораднички задруга у овоме округу има 51. и две Млазарске Задруге, од којих она у Ковиљачи добро напредује.

Поред наведеног у округу Подринском постоје и ове пољопривредне установе:

У Лозници постоји приватна воћни и лозни расадник г. Драг. Настаћа трговца. Оснивање овога расадника одобрио је Г. Министар Народ. Привреде, — расадником управља г. Милаш Петровић срески економ у пензији.

У срезу П. Тамнавском у Белину постоји приватни лозни расадник г. Вранислава Тожића свршеног ђака в.н. воћар. школе, који истим управља.

Према закону о државним економима овај округ има поред окружног економи и његовог помоћника, у свих шест срезова и среске економи и њихове помоћнике.

Срески расадници постоје у свима срезovima, сем у срезу мачванском, где се ради на откупну земљишта.

У срезovima: Поцерском, Рађевском и Азбуковачком расадници су основани у 1907. г. а у срезу Јадранском и П. Тамнавском расадници су раније установљени.

Постојећи расадници показали су одличне успехе, јер се примером и саветима управника расадника утицало на пољопривреднике и радило је се на побољшању пољске привреде у опште.

У Шапцу а на имању бивше опш. пољопривредне станице, подигнута је 1906. г. Ратарска Школа, која има задатак да да потребно знање васпитање сељачком подмлатку у свима гранама пољопривредним, како практично тако и теорично.

Сем тога, ова школа служи као углед нашим богатим пољопривредницима, са великим имањима, како и на који начин да боље, брже и лакше обрађују своја земљишта, са савременим сиврама, и на овај начин повећају принос а према томе и приход са имања.

Сем тога, и само уређење служи им као углед и пример при организацији имања.

Време у овој години било је доста неповољно и за пољске радове и за напредак усева, нарочито је поплава која је у овоме округу била с пролећа, кад је требало јаре усева сејати, учинила знатну штету, јер јари усеви нису могли на време, да се засеју. Преве лета била је суша, која је била узрок што су усеви мање приноси дали. Такође је и град прилично штете у Мачви и у извесном делу Подерине, Рађевине, Азбуковице, Пос. Тамнаве а мање у Јадру.

У срезовима: Мачванском и П. Таннавском берба воћа била је врло хрђава, у осталим срезовима пак врло добра.

Виногради су свугде врло добро родили и дали врло добру бербу.

Ратарски и Повртарски усеви, свуда су дали добре приносе, сем у крајевима где је било поплаве и града.

Ливаде су дале слабије приносе сена, а оне које су ближе води оданче.

У опште узевши приноси су били задовољавајући.

И ако је округ Подрински по свом климатском и теренском положају добро обдарен, — напредак пољске привреде је доста заостао из главних разлога што наш народ тешко прима новине, а иначе доста је аљак и немаран и са старавом о својој имовини, па и о самом себи.

Но у најновије време почео је да уишва и сам потребу, бољег и савременог рада и рационалности да обрађује земљу, боље гаји стоку набавља семе, сиврае и алате, подиже винограде на америчкој подлози, прави ливе воћњаке, боље сушнице и гаји пилне биљке и т. д.

На постизању овога напретка, који ће се постепено подићи на већи ступањ, има извесних заслуга краљевска влада са својим окружним и среским заумњаним претставницима и државним окружним и среским економима, а и саме трговинско-економске правде у којима се налазимо, допринеле су много, да је привредник отпочео више бринути о себи и својем опстанку.

КВР. 28.

И. Председник Подружине,
Ник. С. Белообр

Секретар

Дж. Ф. Ђосић

ИЗВЕШТАЈ

тимочке Пољопривредне Подружине о раду у прошлој години.

Саобразно чл. 39. Правила подружњинских, Подружњини овој част је послати Друштву свој годишњи извештај у следећем:

По утврђеном програму рада за ову 1908. годину подружњина је ставила себи у задатак да уради:

I

Уређење и обрађивање имања подружњинског, и то:

1. Правилно обрађивање матичњака америчке лозе;
 2. Редовно обрађивање и чување од пероноспоре калемљеног винограда;
 3. Сађење калемљене лозе на површини која је овог пролећа изриљана;
 4. Продужити риљање у истом правцу и на томе месту подићи сортименски виноград од лоза које у свом расаднику има;
 5. Нише да се засеју пилним биљкама.
- У току године све су напред поменуто тачке програма потпуно извршене.

За извршење свега овога утрошено је надница 333, и исплаћено је 480-90 динара; а поред овога утрошено је за риљање земљишта за нов виноград 475-78 динара.

II

Други део програма садржи:

1. Држање предавања о благовременој жетви стрмина и сређивање усева уз демонстрацију са сиврама у селу Гршићу;
2. Да се у Зајечару држи предавање о берби грожда, чишћењу судова и сиврањању вина са гроњем са подружњинског имања;
3. Да се у Вољевцу држи предавање о подизању воћњака;
4. Да се у јесен припреде предавања о зимском хрпању стоке у Краљевом Селу, Жукову, Слатини, Васљу, Буџу, Горњем Зуничу, Бору, Вражогрину, Гамзиграду, Горњој Белој Реци, Лукову, Подгорци, Сумракову, Ласову, Паланци и окружној пољопривредној станици.
5. Да се ове јесени приреди изложба грожда ове у Зајечару.

Од предавањих спољних послова, тачка прва није могла бити извршена са успехом зато, што су стрмини усеви у селу Гршићу били сасвим кратки услед претерано јаке суше тако, да су се морали чупати а нису се могли жети ни косити а најмање жетлицом.

Тачке 2., 3. и 4. нису се могле извршити за то што баш у време кад их је требало извршити, кад је подружњина то могла да учини, десиле су се нередовне прилике — демонстрације против Аустрије т. ј. изненадна поплава на вежбу првог позива и у опште рећи momenti су били такви, да се о извршењу ових тачака није могло ни помислити.

Тачка 5. није се могла извршити за то што се никаква ценов није могла добити од окружног одбора — окружне скупштине, а сама новчана средства подружњинска била су сувише мала за извршење предњег.

У току године подружњина је набавила и растурила у народ:

Раџије	150 кгр.
Плавог камена	280 „

Тријера	1 ком.
Саков плуг	1 "
Сечка за сламу и сашу	5 "
Прекалница „Крајина“	7 "
Семена од детелине	100 кгр.
Кундеових ножева	14 ком.
и разне друге ствари (делови за прекалнице и др.).	

Од набијеног материјала, подружина има у свом магацину непродатог и то:

Плугова	1 ком.
Плавог камена	320 кгр.
Кундеових ножева	20 ком.
Прекалница	4 "
Рашије	58 кгр.

Преглед буџетом одобрених кредита по буџету подружничком за 1908. годину, као и утрошених сума по њему у току исте године:

ТЕМ. БРОЈ	ПОЗИЦИЈА	БУЏЕТ ЗА 1908 Г.		УТРОШЕНО 1908 Г.	
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
1	За уређење и обрађив. имања	1.100	—	974	38
2	„ плату чувара	360	—	360	—
3	„ канцеларијске трошкове	30	—	17	35
4	„ трош. на др. камање предав.	100	—	—	—
5	„ кирају магацина	180	—	—	—
6	„ пет акција живин. акцион. задруге по 10-25 динара	5125	—	—	—
	Свега	1.821	25	1.351	63

и словом: хиљаду осам стотина двадесет и један динар и 25/100.

Приходи:

У овој години подружина је добила на име помоћи од српског пољопривредног друштва суму од **600** — а поред овога и одобрени кредит за набавку справа, семена и т. д. дин. **600** —

Приход од имања износи:	
од лозе	дин. —
„ грожђа	„ 1.108-40
„ бостана	„ 274-35
„ сена	„ 314-40
„ разног материјала (процент) 5%	„ 35-17
„ продатих справа (процент) 5%	„ 47-20
„ Свега	„ 2.279-52

III

Рад управног одбора.

Управни одбор држао је у току године 8 седница у којима су решени ови послови:

1. Конституисање нове управе;
2. Састављање програма рада за 1908 годину;
3. Решено да се подружничко имање ограничи и у план тачно унесе;
4. По завршном рачуну примљени су рачуни од бившег благајника за прошлу годину;
5. Примљен извештај управног одбора за 1907. годину;
6. Састављен пројект буџета за 1908. годину;

7. Спремљен извештај за годишњу скупштину;
8. Одредио изасланике за годишњи збор Српског Пољопривредног Друштва;

9. Одобрено молбицама — члановима подружничким бесплатно узимање резница домаће лозе из подружничког имања;

10. Саставио програм дежурства чланова управног одбора, над радом око уређења подружничког имања;

11. Одобрено путне трошкове изасланицима подружничким;

12. Саставио требовање пољопривредних справа и алата за свој магацин, према одобреном кредиту од Пољопривредног Друштва;

13. Решено да се подружничка Правила општавају у 500 примерака;

14. Да се подружничке њиве уступе за ову годину Окружној Пољопривредној Станци у обрађивање;

15. Да се ове јесени приреди изложба грожђа у Зајечару;

16. Да се умолу Окружни Одбор да унесе потребну суму у окружни буџет за 1909 годину на приређење окружне изложбе свију земалских производа;

17. Одобрено лиценцију за продају сена са подружничког имања;

18. Одредио два изасланика, који ће ићи на изложбу у Шабац и Београд;

19. Одобрено лиценцију за продају грожђа из подружничког винограда;

20. Одобрено да се потражницима може дати на усугу подружничка муљача, а да се од потражница наплаћује по 2 динара дневно за усугу;

21. Позвао дужнике подружничке, Цветка Николића и Стеву Најдановића и од ових тражио дугујуће суме.

Да би Подружина одговорила свом позиву што боље, Управни одбор је — као што је напред речено решено да се у идућој 1909. години приреди овде у Зајечару изложба за округ тимочки свију земалских продуката, као и занатских и индустријских исто онако као што је то у овој години урадила окружна подружина округа подринског у Шапцу, окружна ваљевска подружина, београдски округ, на Умци и др., па је ради тога одбор послао два своја изасланика на изложбу у Шабац са задатком да они проуче уређење изложбе, како би и ова подружина што боље своју изложбу уредила.

А у исто време одбор је поднео молбу Скупштини округа тимочки, да она одобри помоћ на држање изложбе у суми од 2.000 дин.

Дакле Подружина — односно одбор, чинно је све што треба, да се као предходни радови за приређење њено изврши, али се и поред тога не може изложба у 1909 години извршити зато, што окружна скупштина није одобрила на то никакву помоћ, а подружина нема довољне новчане могућности да је сама приреди.

Подружина сада има пуноправних чланова и то:
 почасних 1
 добротвора са по 100 дин. улога . . . 1

новима и привредnicima своје околине може јевтино пружити. А да би пак Подружина што више привредника заинтересовала, и гајење конопље изазвала на већим просторима, с погледом на могућност доброг моћења, одредила је на тај циљ две награде! I 60 и II 40 динара за оне привреднике, који засеју најмање један хектар земљишта конопљом, у близини Матарушке Бање, и чија конопља буде најбоља и најлепша. Ове расписане награде нису се могле издати због познате нарочито пролетње суше, која није дала могућности, јер нису могли на време засејати потребне површине конопљом, те је и конопља већином доцне посејана, па и принос није био као у обичним приликама.

3. Подружина је добила од Српског Акц. Свицларског Друштва 150 кутија семена од свицлובה и ове раздала привредnicima своје околине. За продате меурке пом. Друштву, одгајивачи су примили преко 2300 динара. Због рђавих саобраћајних околности, гајење свицлובה у овој околини, датра се од скорањег времена, јер се раније за ову привредну грану знало само толико, колико је коме било свиле нужно за домаћу потребу, за поједине женске радове, док међутим има поволних погодба за гајење свилене бубе, јер према последњем попису, у срезу има око 6000 комада више мање одраслих људова, који би могли изхранити свицлובה, изведене из 700—800 кутија семена и у средњу руку добили за продате меурке 15 000—20 000 динара. Подружина и у овом погледу, да би заинтересовала привреднике за гајење свицлובה, расписала је и објавила пет награда за оне одгајиваче, који докажу, да су довели на откуп највећу количину и најлепших меурава изведених из једне кутије семена. На основу овог наградила је: I наградом у 45 динара Милуна Митровића из Матаруга; II наградом у 12 динара Станку женоу Петра Петровића из Овдешња; III наградом у 10 динара Будимира Чорбића из Сирче; IV наградом у 8 динара Марту женоу Петра Кановића из Крањева и V наградом у 4 динара Милеву Вучићевић из Милочаја.

4. Приредила је уз привомоћ школе за сточарство и планинско газдовање седмодневни виноградарско воћарски калемарски курс, на који је позвала по једног млађића из сваке општине у срезу жичком, али на жалост пријавило се само шест куристана, који су свршили све начине пролетњег калемљења воћа као и калемљење лозе на зрео за стратификовање. Успех постигнут је добар у обуци куристана.

Приредила је такође и 25-дневни курс за обуку млађића у плетарству, у ком циљу је и Господин Министар Народне Привреде изводео помоћ Подружини новчано у 200 динара. Куристана је било 21, од којих су 4 напустили рад пре завршетка курса, због болести или домаћих разлога, а осталих 17 свршили су цео курс. По свршетку курса, израђени плетарски предмети били су изложени кратко време у оид. плетарској радионици на углед. Курс је завршен кратким говором председништва, у коме су изнете све користи од плетарских радова, по овај наш више мање воћарски крај, са саветом, да оно што су на овоме курсу научили, продуже и код својих кућа радити, па и своје ближње у овом раду поучити. Куристи су сви награђени са по једним пошем.

5. Учињено је све шта треба, да се од 15—20 августа одржи калемарски курс, за обуку у калемљењу воћања очевем, на који је позвала по једног млађића из сваке општине у срезу жичком, али ни једна општина није изшла за сходно послати свога куристана, и тако се овај курс није могао држати.

7. И у овој години Подружина је давањем својих вршалаца, од којих има једну за ручну а другу за сточну снагу, олакшавала привредnicima вршиј стрмицу. Овај посао Подружина мисли продужити само докле, докле и сами привредници не увиде корист од ових справа, када ће их сами нарочито муњавији, или сиромашни здружено почети набављати.

8. Да би се због оскудице у сточној хран, могла шаша што корисније употребити за исхрану стоке, Подружина је од своје стране благовремено урадила шта треба и привреднике упознала са користима, које се могу имати од сирењене шаше на сецкалицама за исхрану стоке, и позвала привреднике да се у овој оскудици са сточном храном овим справама користе. Одзива није било због новчане оскудине, али за то раније набављене сецкалице од стране Подружине и раздаје у разним наградама, и до сада неупотребљаване у овој врлици искористићене су, а многи путем кредита преко трговца набавили су себи сецкалице.

9. Подружина је и у овој години посредовала у набавци бољих семена, чистог плавог камена и осталих потреба за привреднике своје околине. Благодаћени добијеном кредиту од стране Српског Пољопривредног Друштва, Подружина је била у могућности, да не престано има у довољној количини на стоваришту, нарочито плавог камена, тако, да у овоме оскудице није никакo било.

10. И ове године подружина је утицала на привреднике своје околине, да што више заму учешћа на изложбама, које је Српско Пољопривредно Друштво приредило од 28. септембра до 2. октобра. Због кратке време, одзив је био мали, али је ипак изложено било оно, што се у овој околини најбоље могло добити и по квалитету и по квантитету. Излагача је било: три са разним сортама стогом и вишиког грожда, и пет са разним сортама воћа, од којих су награђени, један за грожде, а други за воће са по 20 динара.

11. У току ове године Подружина је добила једног члана добротвора са улогом од 100 динара г. Аврама Крстића трг. ова.

12. Питање о образовању окупне Пољопривредне Подружине за округ чахански остало је и у овој години нерешено. Са надлежне стране обећано је, да ће се и ово питање што скорје привести крају. По томе, ии Подружина није могла ништа радити на измени својих правила, саобразањем новим правилима Српског Пољопривредног Друштва.

Стање касе подружинске види се из 7. прилога.

Бр. 1.

27. јануара 1909.

Крањево.

Секретар,

Миле Т. Боганац.

Председник,
Благ. А. Тодоровић.

примене показивања и давања Нароу на пробу и услугу, а првенствено, члановима среских Пољопривредних Подружја.

Да би рад са овим копачима са задргом од једног вола, што правилније употребљен био у целом Округу, приређен је, на имању овдашње Округне Пољопривредне Станице, нарочити састанак Среских Економи из целог Округа, који су том приликом се о корисности и практичности копачне уверили, и после састанка, собом копачице са припадајућим прибором за и примену у своје срезу понели.

Две овакве Копачице радиле су одлично, целога лета, на имању овдашње Окр. Пољопривредне Станице, са уштедом више од половине раденика копача и надничара; прашеви: Виноград, Кукурузе, Кромпире и Сточну Репу.

У осталим Срезовима зависаће од уметности и заузвјемности Ср. Економи, да ова најкориснија справа за овај Округ, добије практичне примене у Нароу.

7.) *Учешће на изложби*, коју је Пољопривредно Друштво приредило 28 септембра у Београду, из воћарства, виноградарства, пчеларства и рибарства, узела је и наша Подружја учешће, и на изложбу испослала доста воћа, грозња, вина, ракије, меда и пчеларских справа и кошица, и на то утршила 80 динара. Иасланици Подружјински, о изложби, били су: Председник Подружја г. Велимир Виторовић и деловода Г. Митар Рајковић. И, према извешњу, изложба је била богата и одлично уређена, али слабо посећена, због узбуне ради анексије Босне и Херцеговине.

На изложби одликовано је из овог округа за воћарство, винодјеље и пчеларство пазача 10 у разним срасама, алату, ноцу и похвалницама. Међу одликованима је и наша Подружја, похвалницом, за изложбу кошицу Ђеронку.

Поред иасланика Подружјине, изложбу је посетило још 84 помажућих чланова ове Подружјине, са уверењем у четвртину цене подвоза.

8.) *Посреднички радови* подружјински, састојали су се ове године у снабдевању магацина и сложништа подружјинског, за снабдевање округне и среских Подружја: у семену, прескалицама, разним срасама и алатима, плавом камену и рафији, а вршене су и разне набавке за приватне наруке.

Према магацинској књижи Подружја је имала промета:

Са Среским Пољопривредним Друштвом дин.	4641-15
» Жупском Подруж. у Александровцу »	450-30
» Колоначком Подружјом у Брусу »	703-20
» Медвећком Подружјом у Медвећи »	971-40
» окр. Пољопривредном станицом овде »	659-40
Свега	7425-40

По књижи наруџбина протурено је:

У семену разном динара	1325-50
» лози калемљеној »	35-85
» срасама и алатима разним »	3252-05
» књигама и листовима разним »	66-66
» плавом камену, рафији и другом »	842-15
Свега	5522-15

Укупно посреднички промет износио је ове године свега: нарука 133, у вредности 12947-60 дин. Од тога преостало је у магацину подружјинском непродато: плавга камена, рафије, разних сечива и прибора у вредности 925-80 дин.

9.) *Администрација Подружјинска* стојала је у вези са: Срп. Пољопривредним Друштвом у Београду, Жупском Подружјом у Александровцу, Колоначком Подружјом у Брусу, Медвећком Подружјом у Медвећи, окр. економом и Пољопривредном Станицом у Крушевцу и среским економима, преко окр. економи овде, и имала је преко 430 нумера деловодника, и 67 експедиција аманетних, у вредности 7307-10 дин.

На организацији среских подружја у округу, у овој години није рађено због тога, што и ланска правила нове Колоначке Подружјине, која су прилагођена новој организацији друштвеној, још од ланске године чекају на потврду код Пољопривредног Друштва.

Друге две подружјине — Жупска и Медвећка, нису ни прилагођавала своја правила, већ су радиле по старој организацији и леп су промет и услуге учиниле својим члановима и привредницима.

10.) *Помоћи*. Ова је подружја добила ове године две помоћи: једну од Пољопривредног Друштва у 1000 динара, за извршење свога програма рада и другу од Г. Министра Народне Привреде у 150 динара за сузбијање гусеница. Подружја пак издала је ове године на потпомагање пољопривреде 806-80 дин. Но Друштво је од ове помоћи његове одбило 925-80 дин. за преостали материјал у магацину, — плавни камен, рафију и друго.

Стање Подружјине у 1908. години било је следеће:

Подружја је имала:

а) Чланова Добротвора	1
б) » » Утемељача	10
в) » » Редовних	24
г) » » Помажућих	84
Свега чланова	119

ИЗ. Но, многи чланови редовни, због садашњих мутних прилика, нису измирли своје улоге за 1908 годину.

Влагацина имала је:

1. У прималу динара	17787-41
2. » давању »	14782-75
3. » обрту »	32570-16
4. » готовину »	3004-66

Ова се готовина находи на приходу код овдашњих пошачких завода, три земљорадничке задруге и општинске крушевачке.

Од исте припада:

1. Пољопривредном Фонду дин.	250—
2. Каси Подружјинској »	2754-66

У хрговости има:

1. У намештају дин.	90—
2. » књижици »	250—
3. » збирки справа »	1069—
4. » материјалу у магацину »	925-80
Свега дин.	2334-80

Укупна извојна износи: 533946 динара.

Још кад напоменуемо, да је Управни Одбор у току године одржао 10 седница, и, да је одлучено, да Председник ове Подружине г. Виторковић, као њен први оснивач и 25-то годишњи председник ове подружине, која је 29. јуна ове године направила изиш 25 година свога непрекидног рада на болитку пољопривреде ове околине, да он, као стaдaни руковођа свију њених радова, изradi један извештај, или *Споменицу 25-то годишњег рада*, која би се имала заобезбедити штампати и члановима раздати; али, коју он због разних сметњи и своје слабости није могао довршити досада, — онда смо у главноме извели целокупан рад ове Подружине у 1908. години.

За извојну
Београдске,

Свет. С. Бабовић

Председник Подружине,

В. Виторковић

ИЗВЕШТАЈ

о раду Рудничког Округање Пољопривредне Подружине за 1908. годину.

Према члану 39. подружњинских правила Управа Подружине има част поднети збору извештај о раду Подружине у 1908. години у овоме што иде:

Као и 1907. године, Управа је на основу чл. 40. својих правила саставила програм рада за ову годину.

Шта је и колико урађено по утврђеном програму плаже се овде у овом извештају:

1

Практични курсе.

Управа је приредила и одржала пролетњих калемарских курс за калемарења воћа у расаднику среза таковског. На курсу је било 9 младина која су се показала веома вредни и пажљиви у раду. Курс је одржао 14., 15. и 16. марта. На курсу су били ови младићи: 1) Гојко Солујић из Бершића, 2) Ђурђе Мирковић из Невада, 3) Велислав Филиповић из Ба, 4) Милош М. Гавриловић из Живковаца, 5) Драгомир Данојић из Илановаца, 6) Михаило А. Којић из Шигавице, 7) Бошко Милошевић из Прислонце, 8) Павле П. Марић из Бечића и 9) Милоград Баковић из Бренице.

Младићи су били и сва три среза по тројица а сви синови угледних земљорадника. Курзисти су обучени поред калемарења воћа још и неки вођака као и у лабораторија трговинске вредности.

II

Изложба.

Управа је приредила и одржала на дан 20. и 21. септембра округну сточарску изложбу стокe и сточних производа и пивних биљака.

За приређивање ове изложбе Подружину су помогли: Министарство Народне Привреде, са 1000 дина Српско Пољопривредно Друштво са 1200 " Руднички самоуправни округ са 100 "

Свега динара . . . 3200 "

Сем ове помоћи општина Г. Милановачка помага са једном зградом — комесаријом — која је послужила за смештај сточних производа. На ме-

сец дана пред изложбу чланови управе настали су да изложба буде што више посвећена, како би се што већи број земљорадника уверио о користи оваквих изложба пошто је ово била прва изложба овакве врсте у рудничком округу.

По изложбеном програму на овој изложби су могли учествовати и редовни чланови из других средина и округа, те су због тога земљорадници из неколико села гужванског среза појурили са пријамама, али то је управа одбила, пошто се пријављени нису били раније уписали за чланове већ су хтели то учинити из шпекулације, јер су знали да је њихова стока боља од стоке наших земљорадника; нарочито село Добрача одликује се добром стоком.

Пријаве су примате дакле само из Рудничког округа.

На изложби био је присутан изасланик Српског Пољопривредног Друштва председник друштвени г. Аца Живановић.

Сем привредничког одбора Подружину на изложби представљали су: гг. Урош Ломовић председник Подружине, Влајко Радичић, Миленко Тодовић и Сретен Сретековић чланови подружњинске управе.

21. септембра у 9 сати пре подне отворио је у име Подружине изложбу Председник Подружине г. Урош Ломовић говором којим је рекао:

Да је пољска привреда код нас темељ народне снаге и да је Подружина позвана задатком својим да ради на утврђењу пољске привреде поклањајући велику пажњу и развитку сточарства у нашем округу. У низу мера које Подружина мисли предузимати долази на прво место ова изложба која ће послужити као смотра и као жива школа за одгајиваче, јер ће само такмичењем за награду дати подстрек за савршенји рад. Изјавио је благодарност Српском Пољопривредном Друштву, Министарству Народне Привреде и Рудничком самоуправном округу на обилатој потпори. Отварање изложбе пратио је пуцањ прапција.

Сем многобројних излагача и посетиоца отварању изложбе присуствовао је окружни начелник, г. А. Видовић, окружни шумар са Рудника г. Игњат Мирковић, четири државна економ, већи број учитеља народних основних школа. Попова се најмање видело.

Пошто је изложба овако отворена оцењивачки суд приступио је свом раду а посетиоци разгледању. Посета је била обилата. Тачан број посетилаца није се могао констатовати. Али од прилике може се рећи да је било између 2—3000 посетилаца.

У оцењивачком суду били су за говеда: Милоје М. Борђевић државни економ среза таковског, Бранислав Обрадовић учитељ из Милоковаца, Жика М. Илић трговац из Г. Милановца, Адам Новчић окружни посланик, Чедомир Ђурић економ из Г. Горевине, Кузман Повреновић земљорадник из Калимажића и Вук Новаковић економ из А. Горевине.

За стипу стоку, сточне производе и пивне биљке били су: гг. Боривоје Нешић државни економ среза љубићког, Влад Рајчић, Петко Петковић учитељ из Брајина.

Међу члановима оцењивачког суда за крупну стоку, управа је мислила увести орд. марвеног лемара, али овај није био овде у месту већ по службеном послу у Белановици.

За оцењивачки суд управа није прописивала никакво упуство већ је оставила на чисту савест и оцену члановима оцењивачког суда. А да се не би десило да се награђује човек а не грло, управа је навела, те је за чланове оцењивачког суда поред стручних лица узела и савесне земљораднике који су и добри сточари.

По одлуци оцењивачког суда награђени су:

Премјом рудничког округа: сечка у вредности 100 динара и 50 у новцу Војислав Тороман из Г. Горевнице.

а) У оделу за изложене краве с овогодинашњим теладима.

1) Бранислав Обрадовић учитељ из Мијоковаца I награда плуг за брдске пределе у вредности 40 дин. и 10 дин. у новцу.

2) Јеврем Лицовић из Велеречи I наградом плуг за брдске пределе у вредности 40 динара и у новцу 10 динара.

3) Сретен Радосављевић из Белоанице II наградом у новцу 30 динара.

4) Чедо Солујић из Љубића II наградом у новцу 30 динара.

5) Арсеније Јовановић из Мојсиња II наградом у новцу 30 динара.

6) Боле Павловић из Рудина II наградом у новцу 30 динара.

7) Драгомир Трифуновић из Луњевице III наградом трокар за говеда у вредности 5 дин. и у новцу 10 динара.

8) Војислав Томић из Шарана III наградом у новцу 20 динара.

9) Максим А. Сретеновић из Г. Милановца IV наградом у новцу 10 динара.

10) Војин Новаковић из Озрема IV наградом у новцу 10 динара.

11) Живан Јовановић IV наградом у новцу 10 динара.

12) Љуба А. Поповић из Такова IV наградом у новцу 10 динара.

13) Љуба Петровић из Јанчића IV наградом у новцу 10 динара.

14) Војин Петровић из Јанчића IV наградом у новцу 10 динара.

15) Сава Самајловић из Љутовнице IV наградом у новцу 10 динара.

16) Лука Боровњак из Брезне IV наградом у новцу 10 динара.

17) Милорад Бркивић из Теочина IV наградом у новцу 10 динара.

18) Павле Капетановић из Грабовице IV наградом у новцу 10 динара.

19) Љуба Дробњак из Накучана IV наградом у новцу 10 динара.

20) Љуба Мишовић из Јабланице IV наградом у новцу 10 динара.

21) Василије Николић из Бершића IV наградом у новцу 10 динара.

б) У оделу за изложене јунице испод две године.

1) Бранислав Обрадовић учитељ из Мијоковаца I награда у новцу 50 динара.

2) Димитрије Смиљанић из Такова II награда у новцу 30 динара.

3) Милан Николић из Грабовице II награда у новцу 30 динара.

4) Миладин Адић из Јабланице III награда у новцу 20 динара.

5) Сретен Радосављевић из Белоанице III награда у новцу 20 динара.

6) Тодор Пантовић из Г. Милановца IV награда у новцу 10 динара.

7) Павле Милетић из Велеречи IV награда у новцу 10 динара.

8) Прока Марић из Грабовице IV награда у новцу 10 динара.

в) У оделу за изложене јунице испод 2 године.

1) Драгомир Јанковић из Б. Поља I награда окопача у вредности 60 дин.

2) Војислав Тороман из Г. Горевнице II награда у новцу 30 динара.

3) Обрад Кузмановић II награда у новцу 30 дин.

4) Радван Кузмановић из Линовца III награда у новцу 20 динара.

5) Чедо Буровић из Г. Горевнице III награда у новцу 20 динара.

6) Кузман Повреновић из Калиманића IV награда у новцу 10 дин.

7) Љуба Дробњак из Накучана IV награда у новцу 10 дин.

8) Петар Томић IV награда у новцу 10 динара.

9) Светозар Кустурић из Моравца IV награда у новцу 10 динара.

10) Живојин М. Илић из Г. Милановца IV награда у новцу 10 динара.

г) У оделу за изложене бикове.

1) Глиша Јајимовић из Мојсиња I награда сечка у вредности 100 динара.

2) Милан Милојевић из Велеречи II награда плуг за брдске пределе и у новцу 10 динара.

3) Тихомир Гавровић из Праљана III награда у новцу 30 динара.

4) Љубивоје Вукомановић из Срезојеваца IV награда у новцу 20 динара.

5) Љуба Петровић из Јанчића V награда у новцу 10 динара.

6) Алекса Читовић из Љутовнице V награда у новцу 10 динара.

7) Живко Лдович из Велеречи V награда у новцу 10 динара.

д) У оделу сточних крава.

1) Војислав Симовић из Г. Горевнице I награда сакон плуг у вредности 70 динара.

2) Владимир Лесковић-поп из Љубића II награда у новцу 30 динара.

3) Мил. Продановић из Праљана III награда у новцу 20 динара.

4) Милосав Шолајић учитељ из Мијоковаца IV награда у новцу 10 динара.

5) Живко Ристић IV награда у новцу 10 дин.

6) Драгомир Добричић из Клатичева IV награда у новцу 10 динара.

7) Тимотије Радвановић из Прилонце IV награда у новцу 10 динара.

8) Љубомир Смиљанић из Такова IV награда у новцу 10 динара.

9) Арсеније Јовановић из Мојсиња IV награда у новцу 10 динара.

10) Милан Ковач из Велеречи IV награда у новцу 10 динара.

б) У одељку за телете волове.

1) Владислав Милошевић из Прислонце I награда плуг за брдске пределе и 10 динара у новцу.

2) Владислав Бриковић из Трбушана II награда у новцу 30 динара.

3) Драгољо Петровић из Велеречи III награда у новцу 20 динара.

4) Љуба Петровић из Јалчића III награда у новцу 20 динара.

5) Милош Продановић из Прањана III награда трокар за говеда и 15 дин. у новцу.

6) Симеун Радисављевић из Прислонце IV награда у новцу 10 динара.

7) Живојин Лукић из Г. Врбаве IV награда у новцу 10 динара.

8) В. Јовановић из Мутња IV награда у новцу 10 динара.

в) У одељку зајених говеда.

1) Ђорђе Марић из Бечња I награда плуг за брдске пределе и 10 динара у новцу.

2) Миња Живановић из Коњевића II награда у новцу 30 динара.

3) Светозар Петровић из Јанчића III награда у новцу 20 динара.

4) Павле Маринковић из Враћешнице III награда у новцу 20 динара.

5) Кузман Повреновић из Калиманића III награда у новцу 20 динара.

ж) У одељку оваца

1) Драгомир Добричић из Клатичева I награда плуг за брдске пределе у вредности 40 и 10 дин. у новцу.

2) Милан Никитовић учитељ из Грђена III награда маказе за шишање оваца и 16 дин. у новцу.

3) Урош Ломовић адвокат из Г. Милановца III награда маказе за шишање оваца и 16 дин. у новцу.

4) Урош Брковић из Теовина III награда маказе за шишање оваца и 16 дин. у новцу.

5) Драгутин Глашић из Мађана III награда маказе за шишање оваца и 16 динара у новцу.

6) Илија Јовановић из Врусине IV награда у новцу 10 динара.

7) Здравко Ранковић из Љутовнице IV награда у новцу 10 динара.

8) Љубомир Дробњак из Накучана IV награда у новцу 10 динара.

9) Група Хаџић из Јабланице IV награда у новцу 10 динара.

10) Максим Дамњановић из Коштунића IV награда маказе за шишање оваца и 6 дин. у новцу.

11) Павле Калојевић из Грабовице IV награда у новцу 10 динара.

12) Драгутин Дамњановић из Љутовнице IV награда у новцу 10 динара.

13) Мијанло Марић из Грабовице IV награда маказе за шишање оваца и 6 дин. у новцу.

14) Милош Капетановић из Грабовице IV награда маказе за шишање оваца и 6 дин. у новцу.

15) Риста Бојовић из Г. Милановца IV награда у новцу 10 динара.

16) Тодор Поњавић из Невада IV награда у новцу 10 динара.

17) Теша С. Томић из Г. Милановца IV награда у новцу 10 динара.

У одељку прикладних оваца

1) Милош Марић из Калањеваца I награда у новцу 30 динара.

2) Павле Маринковић из Враћешнице II награда маказе за шишање оваца и 16 дин. у новцу.

3) Максим Дамњановић из Коштунића III награда у новцу 10 динара.

У одељку свиња

1) Јован Поповић из Г. Милановца за изложене свиње шумадског соја I награда плуг за брдске пределе и 10 дин. у новцу.

2) Срећко Ђурић учитељ из Мојсиња за изложене свиње II награда у новцу 30 динара.

3) Кузман Повреновић из Калиманића за свиње III награда маказе за шишање оваца и 16 д. у новцу.

4) Димитрије П. Смљанић из Такова за свиње III награда маказе за шишање оваца и 16 дин. у новцу.

5) Паун Николић мех. из Прељине за свиње IV награда у новцу 10 динара.

6) Светозар Ђорђевић из Г. Црнуће IV награда у новцу 10 динара.

7) Радосав Љубичић из Мрчајеваца IV награда у новцу 10 динара.

8) Милета Продановић из Прањана за изложеног нераста I награда плуг за брдске пределе у вредности 40 и у новцу 10 дин.

9) Јован М. Поповић из Г. Милановца за изложеног нераста II награда у новцу 20 динара.

10) Василије Николић мех. из Г. Милановца за изложеног нераста III награда у новцу 10 динара.

11) Љубомир Дробњак из Накучана за изложеног нераста у новцу 10 динара.

У одељку за сточне производе

1) Милоје М. Ђорђевић државни економ из Г. Мил. за изложено једно руно неспране вуне са кривоверских оваца I награда 20 дин. у новцу.

2) Урош Ломовић адвокат из Г. Милановца за изложену вуну II награда у новцу 10 динара.

3) Павле Маринковић из Враћешнице за изложену вуну II награда у новцу 10 динара.

4) Милош Капетановић из Граббвице за вуну III награда у новцу 5 динара.

5) Тихомир Гавровић из Прањана за вуну III награда у новцу 5 динара.

6) Владимир Блажковић из Невада за изложену вуну III награда у новцу 5 динара.

7) Љубомир Дробњак за вуну III награда у новцу 5 динара.

8) Бранислав Обрадовић из Миђоковаца за изложени сир I награда музлица у вредности 15 дин. и у новцу 15 динара.

9) Недељко Вукомановић из Срезовеца за изложени сир II награда маказе за шишање оваца и 16 динара у новцу.

- 10) Милосав Никитовић учитељ из Брђана за изложени сир II награда у новцу 20 динара.
- 11) Милешко Тодовић мех. из Г. Милановца за сир III награда у новцу 10 динара.
- 12) Радошје Домановић из Соколица за изложени сир III награда у новцу 10 динара.
- 13) Милош Калетановић из Грабовице за изложени сир III награда у новцу 10 динара.
- 14) Мелентије Банковић из Г. Милановца за изложени сир III награда у новцу 10 динара.
- 15) Драгутин Љубичић из Мрчајеваца за изложени сир III награда у новцу 10 динара.
- 16) Драгомир Трифуновић из Луњевице за изложени кајмак I награда у новцу 30 динара.
- 17) Милешко Ристић из Сревојеваца за изложени кајмак II награда у новцу 20 динара.
- 18) Арсеније Прић из Такова за изложени кајмак II награда у новцу 20 динара.
- 19) Бошко Жуњић из Соколица за изложени кајмак III награда у новцу 10 динара.
- 20) Десимир Петровић из Велеречи за изложени кајмак III награда у новцу 10 динара.
- 21) Лука Боровњак из Брезве за изложени кајмак III награда у новцу 10 динара.
- 22) Перса жена Радосава Јовановића из Врчана за изложени кајмак III награда у новцу 10 динара.

У одељку за пилне биљке

- 1) Павло Маринковић из Враћешнице I награда троцар за говеда и 25 дин. у новцу.
- 2) Павле Калетановић из Грабовице II награда у новцу 10 динара.
- 3) Драгољуб Грковић из Трбушана II награда маказе за шишање оваца и 6 динара у новцу.
- 4) Крста Вујичевић из Остре II награда у новцу 10 динара.
- 5) Радоје Домановић из Соколица II награда маказе за шишање оваца и 6 динара у новцу.
- 6) Божа Жуњић из Соколица II награда маказе за шишање оваца и 6 дин. у новцу.
- 7) Драгутин Тошић из Мајдана II награда у новцу 10 динара.
- 8) Војислав Јовановић из Мутва II награда у новцу 10 динара.
- 9) Петко Петковић учитељ из Брајића II награда у новцу 10 динара.

Издато је које у новцу које у справама свега 2700 динара.

Уз изложбу било је засебно уређено одељење пољопривредних справа које су биле набављене и одређене за издавање на награде.

Биоу изложбе показиван је посетиоцима и излагачима рад Савовим плугом, секалицама и другим справама.

Управа је хтела све награде издати у справама, али Српско Пољоприв. Друштво није могло више справа послати те само због тога већина награда издата је у готовом новцу.

И по броју изложене стокe и по учешћу одгајивача и осталих посетилаца ове изложбе успех је био повољан. Ова прва изложба говеди, оваца и свиња у рудничком округу, а нарочито многобројне награде, учиниле су добар утисак толико да ће друга изложба,

када се буде приредила у оном округу бити куд и камо јаче посећена.

Многи земљорадници на изложби изјавили су кајање што нису spremili боље стоку за изложбу, а многи су се кајали што нису никако ни пријављивали и изводили на изложбу.

На овој изложби било је врло добрих јунаца и јуница. Имало је добрих теглевих волова. Најбољи су били волови Владисава Милошевића из Прислонце.

Бикови су били слаби. Само бик Глише Јаћковића из Мојина имао је особине одличних приплодног бика. Глишић бик имао је снажне прси, ноге јаке, бутине широке и доста сјајну длаку. У други ред долазио је бик Милана Милојевића из Велеречи. Остали сви бикови били су са леним изравом и држањем — сви су изгледали на радне волове. Имало је неколико бикова који су преоптерећени у теглеву.

О раси говеди не може се ни приближно говорити пошто су сва говеда изукрстана. Но највише су преовлађивала сива и зелена говеда.

Овце су биле домаће расе које су доста крушне и узунте, али вуна је била код свих оштра. Изузетак је чинио један ован и овац кривоноског соја које је био изложео г. Урош Ломовић а које је пре годину и по кушио у самом Кривом Вуру.

Штета је што се нико од 21 земљорадника који су добили кривонорске овнове од самоуправног рудничког округа не нађе да изложи јагњад, те да се на изложби види и оцени има ли и колике разлике између наших домаћих јагњада и умележених. То би био добар материјал да се види треба ли и даље кривоноски сој код нас укритањем помагати или не.

Свиња је било добрих. Неколико крмача и перастова биле су праве Шумадинке. Најчистија раса свиња била је Јована Поповића учитеља из Г. Милановца; оне су биле прави шумадиски сој.

Од пилњих биљака било је изложене сточне репе, мухара, луцерке и сачме. И ако се од скоро пилне биљке гаје у рудничком округу ипак су биле по квалитету добре.

За све време трајања изложбе оцењивачки суд радио је свој посао и до 4 сата после подне на дан 21 септембра био је готов.

У 4 сата после подне прочитан је извештај оцењивачког суда и по прочитаном списку досуђених награда издата је лично свакоме излагачу пред палим збором досуђена му награда.

На завршетку изложбе изаслани Српског Пољ. Друштва г. А. Живановић познатим својим живим говором похвалио је Подружину и пољопривреднике рудничког округа за обилато заузимање и суделовање на овој изложби и обећао да ће Српско Пољопривредно Друштво и у будуће помагати Подружину у њеном раду.

После говора друштвеног изасланика председник Подружине г. Ломовић затворио је изложбу.

III.

Посредовање набавка пољопривредних алата, семена и других потреба.

Подружнина је и ове године посредовала у набавци пољопр. справа, алата и семена. Све набавке Подружнина је вршила преко Српског Пољопривред-

ног Друштва. У овој години набављено је и протурепо у народа:

сечки	3 комада
луцерке	200 килограма
коновањаног семена	1000 "
плавог камена	300 "
сумног цвет	4 "

Сем овог Подружника је чинила предлог преко Српског Пољ. Друштва да се земљорадницима у овом округу уступи бесплатно или по скупљеној цени семе пшених биљака. Друштво је овај предлог прихватило и помогло те је Министарство Народне Привреде послало преко економских органа овога округа 1500 кг. граорнице, 300 кг. мухари и 100 кг. сточне репе. Све ово семе економи су раздали земљорадницима по 0-10 дпн. од једног кгр. са почетком. С овим семеном у овакој сушитој години када је сена неапањено мало родило, помогли су се сиви који су узели, јер мухар и граорница издашне су траве а познато је да се не боје и највеће суше нарочито мухар који још и земљу нимало не пробирар.

Коповљано семе управа је добила од Друштва у пола цене на отворени рачун са почетком од 3 месеца. При раздавању семена била је велика навала. Имало је дана када по 150 људи дође и тражи семе.

Набаанком семена по веома високој цени управа је допринела да су земљорадници дошли до семена много јефтиније, јер овим семеном обављена је цена и на вијаци: помогнути су многи који би иначе остали без конопља.

Сем посредовања у набавци свих потреба за земљораднике Подружника је помогла земљораднике и са својим сечкама које је ове зиме распоредила по једну у ова места: Живковце, Тамник, Бањане, Љубић и Браћевићу.

У овим местима која су удаљена од центра Подружнице сечке ће најпре и највише одговорити намењеном циљу, пошто су и набављене да земљорадницима послуже као очити пример који ће их навести да ове и све друге справе набављају било сами било удружени.

Међу тим кад неких чланова влада мишљење да су сечке набављене да се sluже само чланови Подружнице, па су потраживали да им се сечке продаду, то њихово мишљење управа није делила већ настојавала да сечке иду по крајевима најудаљенијих места овога округа.

Управа је била пољна да својим члановима набави сечке са почетком и исплатама у месечним ратама, али они нису хтели само зато да би се њима могли користити бесплатно.

Управа је помогла свога члана Радосава Љубичића из Мрчајеваца у набавци америчке лозе. Радосав је почетник у раду, вредан и велики трудбеник на произвођињу америчке лозе.

Управа је радосна што може данас пред збором изјавити да је за 1909. годину по предлогу члана ове подружине г. Крете Солујића окружна скупштина одобрила помоћ у 3000 динара.

Исто тако по писменој престајци Преседника Подружине г. Ломовића скупштина срезва таквоског одобрила је за ову годину помоћ од 300 динара.

Пошто су г. предлагачи чланови Подружине и чланови окружне скупштине а такви људи и позвани су, да

као чланови самоуправног округа поклањају највише пажње пољској привреди а пошто неће изостајати помоћ и Српског Пољопривредног Друштва, то управа може смело пред збором изјавити да је Подружници останак осигуран и да ће Подружници у своје светом задатку радити на унапређењу пољске привреде истрајати.

У овој години Подружника је остала без своја 2 члана г. Михаила Бенића и г. Дим. Ф. Ђосића који су као чиновници прешетени у друга места. Због чега неће моћи својим присуством користити Подружници у оној мери којом би да су у месту.

IV

Број чланова.

Подружника има чланова: утемељачи, редовних и помажућих. Утемељачи су: г. Урош Ломовић народни посланик и адвокат и Срета Сретеновић трг. Редовни су: гг. Димитрије Ф. Ђосић, Шабац, Крета Солујић окружни посланик, Владимир Рајчић трг., Недељко Милчевић учитељ, Јован Поповић учитељ, Милоје М. Ђорђевић држ. економ, Бранислав Обрадовић учит., Жика М. Илић мех., Миленко Тодовић мех., Милосав Никитовић учитељ, Милојко В. Лазић помоћ. економ, Милан Данојичић, Иванчац, Владисав Милошевић, Присловица, Мијалко Васљевић, Полом, Војкидар М. Рељић, Болковић, Матија Којић, Штгавица, Ђорђе Марш, Бечан, Милета Продановић, Пращани, Љубомир Савковић, Шилопај, Видосав Симоновић, Д. Горевница, Аксентије Маринковић, Браћевић, Тодор Пољевић, Невали, Владимир Б. Јакович, Невали, Александар Смиљанић, Арађевовац, Живојин К. Ђорђевић, Рудник, Војкидар Смиљанић, Таково, Чедо Симоновић, Пращани, Милан М. Петровић, Травник, Милош Капетановић, Грабовица, Гаврило Вучићевић, Остра, Радосав Љубичић, Мрчајевић.

V

Подружнице финансије.

У овој години Подружника је имала примања 4163-20 динара а издавања 3274-10 динара. Чиста готовина за 1909. годину пренета је у 889-10 динара.

Преседник Подружике,

Урош Ломовић

Договор,

Милоје М. Ђорђевић

ИЗВЕШТАЈ РУДНИЧКЕ ОКРУЖНЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПОДРУЖИЦЕ о стању пољопривреде у округу.

Према чл. својих правила, Подружника има част поднети друштву извештај о стању пољске привреде у 1908. год. у овоме што иде:

У почетку културне године посејано је озимих стрних усева у довољној мери. Усеви су изишли добро. С пролећа их је суша ометала у развићу али ипак су стрни усеви дали добар принос и добар квалитет.

Пролеће је било неповесно за сетву јарих усева. Но благодарећи искуству из 1904. године, земљорадници су у први пролећни дана отпочели сетву кукуруза као најважнијег усева. И у првој половини априла главна сетва кукуруза била је свршена. Рана пролећна влага помогла је те су кукурузи свуда правилно изникли.

За време прашења изгледало је да ће кукуруз остати слаб, али допније у почетку јула неколико кива натопиле су земљу те се кукуруз одмах опоравио и бујно напредовао и дао врло добар принос тако, да су и сиротни земљорадници дошли до довољне количине хране преко целе године. Овас је посејат у фебруару и почетку марта, дао је одличан приход у зрну и у слами.

Остали пролећни усеви као пиње биљке, конопља, па и градинарски усеви тешко су ницали. На много места дуперка је пропала, тако и конопља. Мухар и грахорица задржавали су се у ницању али ипак су доцније се развијали доста добро и добар откос дали.

Ливаде су од пролећне суше страдале. Има брдних ливада које скоро нису дале никакав принос. Кољико је томе узрок суша, толико су и сами земљорадници, јер дошкан забрањују ливаде. Има земљорадника који су задржали стару навику да о младом Никољу дне и Костантину и Јелени изгоне стоку из ливада. Но ова ће их година добро поучити и многи се неће више усудити ни да доцно забрањује ливаде ни да доцно коси.

Воћарством округ руднички изобилује, нарочито шљиварима. Ни једна земљорадничка кућа није без шљивара. Ове године и ране и пожељне шљиве родиле су само тако како се могло пожелети. Нешто услед суше а нешто услед преоптерећености у роду шљиве су биле већином ситне. Имало је велики број пекмезара и сушице и једне и друге рађе биле су у довољној количини снабдеване сировим шљивама и поред тога сваки је домаћин попуно све своје судове са дибром. На више места копане су и рупе и шљиве метале, јер је каца било мало. Цена је била ниска али зато опет велика количина наквадила је у цени. Веће воћаре једва су савлађивали у брану, јер се оскудевало, у надицама које су биле и скупе. Остало воћа било је мало а јабуке су биле са свим рђаво родиле. Болести на воћама и штетних животиња није било.

Виногради у којима их има били су добро родили и правилно дозрели. Виногради су нагло подизани. При подизању нових чине се грешке у томе што се саде и на оним местима где никад неће моћи дати добар квалитет ни у грођу ни у вино.

Сточарство је добро развијено и из године у годину поклања се све свећа пажња и у нези и у избору стоке. И ако је година била већином сушна опет је стока излазила довољно паше, јер руднички округ изобилује великим просторством у приватним пашњацима, селским, општинским и државним испустима.

У земно хрвање стоке ућиће се са мало хране као никад пре. Но благодарећи добром приносу у ратарским усевиима, мањак у сени наквадиће знатно слама, паша, оvas и друга врњета храна као и доста насеченог и спремењеног лисника, који ће послужити корисно нарочито за овне. И сва стока извешће се до нове хране без рђавих поседница.

Живинарство се поклања мала пажња. Томе су узрок удаљеност од већих градова и земљорадници нису још увидели оне користи које живина може и треба да да. Од бољих раса у округу се вића бела телјанка иначе преовлађује домаћа раса која је доста крупна.

Пчеларство је мало развијено, већином се пчелари на примитиван начин. Има неколико лица из земљорадничког реда који су почели пчеларење са Ђорановим кошницама, за тим неколико учитеља.

Свјетларство је тако рећи непознато у овом округу а нема ни белих дудова. Расадник: среза таковог даје саднице белог дула бесплатно, али опет за то земљорадници не поклањају довољно пажње.

У округу нема пољопривредних завода, од пољопривредних установа има три среска расадника. Расадник среза таковог има у довољном броју воћних садница које у већим количинама издаје у народ. Имао је 6. окр. биковца, једног среског пастува има справа које даје земљорадницима на послугу; срез калески и љубињски тек су приступили оснивању расадника.

Пољопривредних удружења за заједничку набавку справа нема.

Има велики број земљорадничких задруга и оне се нагло оснивају.

Општински кошени у исправном су стању. У кошенима има хране на 600.000 килограма. Ова храна прикупљена је ове јесени.

Деловао,
Председник Подружине,
Урош Локвић

Милоје М. Ђорђевић

НИШКА ПОЉОПРИВРЕДНА ПОДРУЖИНА

Среском Пољопривредном Друштву

Рад управе Нишке окружне Пољопривредне Подружине у прошлој години ограничено се на главни задатак подружине: да унесе у народ што више савршенијих справа и алата, да помогне пољопривредницима да лакше и по повољнијој цени набаве семе од делетине, плавни камен и ратњу.

Што се рад подружине у прошлој години кретао само у томе правцу, те није пристунаво извршењу другог дела програма рада, — да се држе поучна предавања и очигледни прикази бољег начина рада са употребом савршенијих справа и алата, — узрок је тај, што је подружина у 1907. години имала у томе правцу једно искуство, недовољно за чланове Управе, на име: на сазивате пољопривредне борбове био је слаб одиан пољопривредника, а у неком месту и никакви. То је дало повода Управи подружничкој да у прошлој години не одржи ни једно предавање. Међу тим у томе правцу пак, није занемарен рад, јер су срески економи, који су и редовни чланови подружине и чланови управе, свуда у својим срезонима према времену и приликама држали поучне говоре и давали поуке у сваком раду пољопривредницима.

У осталом подружника и неби имала потребе држати нека нарочита поучна предавања, кад су ту срески економи као њени чланови, да путујући по општинама и селима шире поуке и знања у пољопривредним радовима и да препоручујући боље и савршеније справе ове шире у народу. Они су на томе послу позвани да раде по својој службеној дужности и као чланови пољопривредне подружине. Уверени смо да они тој својој двогубој дужности и одговарају савесно.

Управа подружине, уверена да пољопривредници у округу нишком још ору дрвеном ралицом, сматрала је да главни рад треба да јој буде распрострањивање добрих савршенијих плугова и брдских гвоздених ралица и плугова. Све докле, докле се на томе раду не постигне жељени успех, Управи Нишке Пољопривредне Подружине треба да је главни задатак, да под повољним условима распростире у народу савршеније плугове и остале справе.

Колики је успех пољопривредна подружина у прошлој години постигла на томе главном раду, види се из следећег прегледа:

На почетак а по вредности коштања, дато је пољопривредницима:

1. Сакоких плугова	35 ком.
2. Полусакоких с челичном даском	8 "
3. Брдских плугова	4 "
4. Окопача	3 "
5. Ливадских дрљача	1 "
6. Гвоздених	1 "
7. Круњач за кукуруз	1 "
8. Тријер	1 "
9. Присадница	2 "
10. Ситних алата	30 "
11. Поучних књига	27 "
12. Семена детелине	120 ¹ / ₂ кгр.
13. Пљавог камена	276 "
14. Равије	100 "

Целокупна вредност раздатих справа, семена и предмета износи 4316-60 динара.

Када се узме у обзир, да је подружина само једну годину дана раније отпочела свој рад без икакве материјалне подлоге, може се благо рећи, да је подружину у току рада за две године учинила добар успех. Јер, као што ће се видети из посебног наештаја благодате и магацина, Подружину је свој капитал повећала на 4482-77 динара, благодареша потвори Српског Пољопривредног Друштва на помоћи од 1000 динара и Нишкој општини на помоћи добротворног улога у 500 динара.

Подружину у прошлој години имала је чланова и то:

добротвора	11
утемељача	3
редовних	14
помажућих	25

Према чл. 17. правила две године иступају из Управе:

- Вића Т. Радовановић
- Тодор Станковић
- Цветан Гроздановић
- Димитрије Коџић
- Димитрије Цветковић
- Ига Петковић из Миљковца
- Илија Стојановић из Варбатова
- Раићел Симоновић из Сопотнице
- Димитрије Х. Павловић из Соко Ваље
- Василије Николић из Јоманице
- Петар Тривунац из Алексинца и
- Коста Здравковић из Лужана, на чија места имају се изабрати нови чланови Управе.

Подносећи извештај о свом раду Управа моли збор да јој да разрешницу за рачуне за 1908. годину.
5. фебруара 1909. г.
Ниш.

Председник
Нишког Окр. Пољ. Подружине,
А. Радојковић.

ПРЕГЛЕД

о набављених справама, материјали и материјалу у 1908 години о издавању истих и о томе колико је прелетало у магацину за 1908. годину. Извод из магацинске књиге Нишке Округне Пољопривредне Подружине за 1908. годину

Редни број	НАМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	Прелетало из 1907. г.	Набављено у 1908. г.	Прелетало у 1908. г.	Остало на 1908. г.
		Колоника или износница			
1	Плугова	10	31	33	1
2	Брда, плугова и ралица	1	7	4	4
3	Окопача	11	1	3	9
4	Ливадских дрљача	1	1	1	1
5	Круњач за кукуруз	—	1	1	—
6	Тријер	—	1	1	2
7	Дрљача гвоздених	—	1	1	6
8	Присадница	2	6	2	5
9	Закрпљивача	5	—	—	—
10	Поучних књига	76	7	27	56
11	Семена детелине	—	147	120 ¹ / ₂	24 ¹ / ₂
12	Пљавог камена	26	500	276	250
13	Равије	—	100	100	—
14	Ситних алата	110	33	30	113

Целокупна вредност веоосталих и набављених предмета по магацинској књизи у 1908. год. износи динара 5852-90

Вредност издатих предмета у току године износи динара 4316-60

Према томе вредност истих који се налазе у магацину износи динара 1536-30

Целокупни обрт у магацину у току 1908. год. био је динара 10.168-50

Стање подружинске имовине на дан 30 јануара 1909 год. било је:

- а) у готовини динара 331-27
 - б) вредност у магацину дин. 1538-65
 - в) код средских економа " 845-15
 - г) у 40 обавеза " дин. 1688-75
 - д) код два лица на дугу " 78-95
- Свега динара 4482-77

И словом четири хиљаде четири стотине осамдесет два динара и 77 пара динарских.

30 јануара 1909 год.
Ниш.

Председник
Нишког Окр. Пољ. Подружине,
А. Радојковић

Руководила магацина
члан Управе,
В. Т. Радовановић

Благодате
члан Управе,
Цветан Ђ. Гроздановић

како је време у берби било такође pogodно, вреће је убрзо наступило, јер је грозђе донело собом изобилно и алкохолских гљивца које производе вреће шире и кљука. Зрело и здраво грозђе, изобилно гљивце производа, удесна температура јесу полава тачка у провадиња вина, јесу погодбе од којих зависи добивање једне здраве, постојане сировине, подесне да се однегују финија вина.

И доиста, под тако повољним погодбама вреће је брзо довршено, и бела вина могла су се ове године раније оточити од талого, јер су се раније оточила. Осим тога утврђено је, да је, поред постигнуте бистрине, постигнута максимална садржина алкохола и нормална садржина киселина. Десертна вина — Тампањина и „Сотери“ — задржала су преко најбоље садржине алкохола и доста шећера. И према томе, накнадна врећа или предовирања изостаје или ће бити уопште од мањег значаја за квалитет и карактер вина.

По, изобилности бербе минуле године изазвала је једну неагоду, што су се услед оскудне судова за смештај шире и кљука, морали употребити и стари, забачени судови. Како у нас још није продрло у довољној мери једно од главних начела рационалног Подрумства: чистота судова, то су, нема сумње, могла шира и кљука врећа у таквим судовима, који су на вина пренели мање (најобичније „судовност“) и болести (нарочито „циркулус“). И тако, поред најбољег материјала и свих повољних погодба, прошла година донела нам је и вина више с мањима и наклоњена болестима. Свега тога могло је не бити, да се у нас употребљавају средства за одржавање чистоте судова, а ова нити су скупа нити приметна. Старе, забачене судове потребно је било безудолжно изнутра саеструвати; јер да се добро очисте и спреме за држање вина није било довољно само прање водом, а сумпорисање непосредно пре употребе од штеће је за вреће. Зато и за бербу треба се исто тако раније спремати, као год и за жетву и за сидбу; јер се у последњем часу не може никад урдити како треба. Обавештења државних економиа и на овом послу веома су потребна, нарочито кад је томе управо време.

Ма да, у опште увезених минула година има тако повољан завршетак за Виноградство, није она прошла без икакве штете за чокок. Прошла година, је у Крајини трећа због јаке суше, али је она била и најуништа. И сушење чокока било је процентуално веће но других година. Нарочито је тога било више на сувљим земљама и код чокоћа с подлогом Рипарија Портајса. На сваки начин, поред суше, на којој је Рипарија слабија, сушењу је припомогла изнуреност земље. Рипарија без ђубрива постојеће, те је то била једна деценија свакоме, да винограда с том подлогом не сме оставити без редовног ђубрива, бар сваке четврте године, ...

Сад је питање: шта ће се с вином? Пуну судови, а плитку пивнице. Још ће се и моћи једно лето протурити са једном великом борбом да се сачува од квара; а шта даље?

Пред тим и таквим питањима налазе се виноградар. Саборај тежак, а куваца нема. Ништа се за лакшу робу, а на болу нико и не помишља. И због тога, што се више тражи лака роба, долази се

и у искушење да се боља кеари, те да се и она може продати без штете. Отуда и купци бољих вина кад „залутају“ у виноградске крајеве мачину вина, јер су, веде, „слаба“. И јесу слаба, али су она била најпре јака. Немојте ви тамо у Београду упирати очи само на турска, грчка и талијанска вина, него отидите у своје време у Крајину и Жупу, па ћете наћи и тамо не само довољно јака вина, него и вина мирисна и која нашим старом укусу боље годе. Ограничите увоз турског грозња, управо примените према њему све оне царнике и шељевничке прописе, којима подметки грозње француско при увозу у Немачку¹⁾, па ћете већ и таме доста помоћи Крајини и Жупи, да своје производе брже и боље продају. Али који је тај, који у таквом поступку неће да загледа више у ови политички приредби! Међутим тако не раде они, који у јакој привреди траже ослонца за политичке успехе.

— — Ђ.

ТРГОВИНСКИ УГОВОР НОВА УЦЕНА АУСТРО-УГАРОКЕ

При вођењу у преговора о закључењу трговинских уговора, суседна монархија уценивала је Србију, стављајући јој нож под грло — у виду политичких смислица. Постајала је као услов, да Србија своје изоружање изврши из аустро-угарских фабрика, а нарочито да тонове набави од Шноде. Колико је та уцена данас могла бити судбоносна по Србију, да је није сузбила, види се најбоље по томе, што је Аустро-Угарска, матерала фабрику која је пушко имала да испоручи, да прекине уговор, одмах по објави анексије и ако је фабрика изгубила кауцију преко 1 милион динара. — Данас Аустро-Угарска, прибегавши истом средству, опет уцени — само у обрнутом смислу: Закључење трговинског уговора, робајаци на проширеним осевина, подисеи нашој влади, као услов за одрицање Србије од своју својих идеала, народних тежњи, протеста, захтева накнада, у босанско-херцеговачком питању. Велика, моћна, надувена, аристократско-бироократска Аустро-Угарска, ево је где прва куца на вратима, сиrotног, поробљеног и оглобљеног, покраденог, демократског српског народа. Заборавила је на своје достојанство „велике силе“, на своје претње, с утихатумом, на све што је истицала као свој државни повос и као своје достојанство ... пре неколико недеља. Заборавила, да одмах после 24 септембра није хтела нипотом да прими протестну ноту малих слободних српских држава Србије и Црне Горе, које је пре тога била успела криво да завади. Заборавила је тврђе своја уверења, да је анексије Босне и Херцеговине, чисто њена унутрашња ствар која се може регулисати царским указом... кад је скочила цела Европа против те отимањаче као поврале међународног уговора и права. Заборавила, да је надмено истицала, да се Турске ништа не тиче анексија Босне и Херцеговине, пошто она није више ни имала каквих суверених права на те покрајине... јер је бојкот њеног увоза, удар по кеси и енергичан протест Турске нагнаше, да

¹⁾ И то све на основи међународне Конвенције о финансирању, која и за нас важи.

с њоме преговара и да за милијуне од ње откупљају те порицају јој суверено право. Кад је и тим по цену свога образа и свога достојанства прекапала, онда је ликујући објављивала широм света: погодбу с Турском и да даље нико нема права, да се меша у међусобне односе старог и новог господара Босне и Херцеговине. И пошто је знала колика јој је опасност: незадовољство српског народа у поробљеним српским земљама и гњављење и даљење словенске већине у сопственој држави, изражено у отпору и немирима у Крањској и Чешкој, колико јој је немирна савет у пазаном и намештеном „веленајадничком процесу“ у Хрватској, колико је страховање њених народа од рата, нарочито у Мађарској... то јој је оружјање и срчано држање малене Србије са Приом Гором и једнодушност оних српских слободних држава, била и остала обавља и највећа брига, по њене алапљаве прохте. Она је гомилала силну војску у Босни и Херцеговини и на целој граници Србије и Црне Горе, држала је и држи месецима на потпуно ратној ноzi. А то стаје много. Она новача нема. Једном је на поругу своју и свога државног достојанства већ банкротирала. Сада је место банкротства изабрала издавање „кажи“... банкрота без подлоге звечићег новца, принудни зајам!

И пошто је, као последњи хор-финек, изабрала пред европске кабинете који се плаше рата и желе мира, питање: о рату или миру између Србије и Аустрије и тражила одржање од територијалних намера и разоружање Србије, као услов да са њоме поведе преговоре о „економским користима“ — пошто је стубила и једнако труби, да Србија треба да приложи главу и да је моли за милост и опроштај, да са њоме непосредно преговара... и ако је придобила, у јако намењеној форми, за овај корак све европске кабинете, после мудрог и енергичног одговора Српске Владе: да Србија од Аустро-Угарске неће и не тражи ништа, да питање о анексији и српско питање, сматра као европско питање и признаје за њ једино надлежност међународног суда, чијем ће се решењу Србија безусловно покорила, та уста Аустро-Угарска, као сваки њишта, понижава се и даље и куца на врата малене Србије, нудећи јој преговоре за шире основе трговинском уговору и... ако је он већ закључен.

Пама је жао, што г. Форгар, аустро-угарски посланик није добио на ту нову дрскост и безобзирност спрам Европе и Србије, на то ново и подругливо изазивање, једино достојан одговор: — финек српске бравометке!

Јер шта хоће Аустро-Угарска с тим трговинским уговором који је Србија редовним, парламентарним путем озаконоила, а Аустро-Угарска провинорно увела до 19 децембра 1908, па потом — Аустрија га продужила до 19 марта, а Угарска до 19 јуна 1909 г.? Уговором који нам није прирастао за срце и у коме за једини привредно корисан уступац: провоз сточних и осталих пољопривредних производа из Србије, ова даје аустро-угарској индустрији тако огромне користи за њено одржање и опстанак. Уговором који њој више треба но Србији и који ће се с престанком важења, 19 марта ове године, претворити не само у бојкот који је досада већ сарвином многу грану индустрије у суседној монархији — већ царински рат

који ће Аустро-Угарској у привредном смислу, задати смртни удар, а Србију привредно осакати и препородити. Већ се чују гласови у европској јавности, да је признавање независности и краљевине бугарске везано за услов: царинског савеза са Србијом. А то значи: Србија која мора добити потпуно обезбеден излаз на море и која је много раније већ успела, да обезбеди себи велики део свога извоза у савесним другим правима и да за своје изврне производе вађе још повољније светске трговне... може бити потпуно без икаквог, па и најповољнијег уговора са Аустро-Угарском. Другим речима: трговински уговор с Аустро-Угарском није никакав блаук за Србију, а још мање, да је ма каква навазда и економска корист за њу. Стога Аустро-Угарска неће никада обратити Србију, да јој призна и благодолно отимаичину двеју дивних чисто српских покрајина.

Да, једини одговор на толану безобзирност, био је од стране Србије, одговор кнеза Данила потуриши Омер-паши: финек!

Али Европа мора бити мудра и правична... а њено јавно миљење потпуно обавештено о новој политичкој симуланци Мепингте, да вољу Европе и опет изигра.

Воља те исте Европе мора рачунати с достојанством и крајњим стрпљењем Србије, јер све има својих граница. У овим тренуцима поштуната и даље Аустро-Угарској — то је врхунац стрпљења српскога народа... Ко сме тражити разоружање Србије пре но што конвергенција европских сила не реши судбину Босне и Херцеговине?!

О НЕЗИ СВИЊА

„Journal d'agricult. belge“ доноси из пера најприватнијег белгијског сточара, следећи, да за наше привреднике, који се гајењем свиња баве, врло поучан чланак:

Изнаност енглеских свиња са кратким ногама, широким боковима и збијеним телом — призната је данас од свакога, који је имао прилике да се с том расом свиња узноса. Од напихх домаћих свиња разликују се углавном у томе, што се при једнакој храни много боље угоје и што се и с лошијом, слабијом храном задовољавају. Многогодишним искуством доказано је, да се један килограм меса код енглеских свиња може много јевтиније произвести, но ма код којих других. Ова раса свиња дакле, с пуним правом заслужује, да се препоручи и нашим, нарочито сиромашнијим пољопривредницима.

Ова раса свиња произведена је најпачијим укрштањем (мележењем) европске расе (енглеске) са кинеском. И напхх домаћа свиња даје се вичито пошривати укрштањем с енглеском свином. Ту би изишло мележа, који би себи природно добре особине енглеске свиње, а те би се особине све више и више усавршавале и развијале, што год би се више и пажљивије то укрштање продужавало. При избору грла за приплод треба нарочито на то пазити, да се изабере она млада грла, која се одикују плодношћу, продржљивошћу, мирношћом и особито, да се лако

goje. Tanke kosti, tanka, fina koža, kratak vrat, široke prsi, i jako razvijen stražnji deo, to su jasni znaci dobrih osobina, koje englesku свињу од других одликују.

Од 8 месеци стара грла, обично се узимају већ за прилод; али је са сваког гледишта и боље, да се то учини онда, кад прилодна грла наврше годину дана своје старости, нарочито је то добро за крмачу. Веира (нораста), на кога се до 20 крмача рачунају може, не треба дуго од 3—4 године за прилод употребљавати, а добре крмаче 6—8 година. Преко године треба их пустити да се два пута прасе. За букарење је најбоље време месеци октобар и март, да крмаче не би у најкештој зими праселе. Да је крмача вољна за букарење, познаје се по њеној немирноћи, што на друге свиње скаче, што на устима баци и пени, што јој полицине порумене и набуре и што сама тражи веира. Дак букарења треба приобележити, да се може одредити дан прасењу, а супрасност траје 16 до 17 недеља.

Супрасну крмачу треба од других свиња одвојити и с њом благо и човечно поступати. Њу не треба хранили одвише снажним храном, а нарочито јој не треба давати ражи. Њу треба тако хранили, да се само одржава у снази, али да се не гоји, јер гојаност би могла имати рђавих последица при прасењу. На здравље много уливине и чистота. Кад наступе топли дани, онда треба супрасну крмачу терати да се чешће кува, ако је то могућно учинити, ако има воде на расположењу; а где нема тога, онда добре услуге чини и поливање кантом и решетком, да се крмача по мало расхлађује. Преко зиме је треба чувати од велике студени и на послетку је треба снабдевати са довољно пијаће воде.

Да се време прасењу приближава, познаје се по набурељним сисима, које се називају млеко. Кад се ти знаци већ укажу, а и по беленици већ знамо које је време да се опраси, онда јој треба спремити مکانо лежнице од ситније сламе, или неке друге добре простирке. Велики, *ситније* сламе, јер се врло често догађало, да се луто прасе у гутачку сламу завуче, па га мајка и некотиче пригњави. У то доба треба је хранили мекшама, јечменом или кукурузном јармом (прекрупом) и у онште лако саврљивом храном. Супрасну крмачу не смею оставити да пред прасење гладује, јер би огладнела врло лако и на своје рођење прасице могла издицати. Кад се на сиса даје млеко испедити, знак је, да ће крмача скоро прасити. Сад треба на њу боље припазити, да би јој — за сваки случај — при прасењу могли бити од користи, да не би младе пригњавила или их прождрала, јер има крмача, којима је та хрљавна навика својствена. Код племенитијих раса свиња потребно је, да се свако прасе одмах, чим се опраси, од мајке уклони, да га мајка не би чула да дрчи, јер те може да буде врло штетно за даљи ток прасења. На кратко после прасења, испаше и постелања, коју тактофер треба одмах уклопити. Не учини ли се то одмах, онда је врло лако може крмача прождерати, а то би је врло лако могло надразжити да и прасад пождере. На постелању се још и стога мора припазити, што се лако може догодити, да се доцније с постеланом још и једно или два прасета избаце, који би у постелани пропали. Да крмача не би своје прасице ждерала,

врло је добро, да се они одмах по прасењу натрљају лутом ризијом. Ово је старо, али поуздано средство.

Одмах после прасења треба крмачи дати снажећи ићпој, који се састоји из млаке воде, у коју треба размутити мало јечменог или кукурузног брашна, па јој онда принудити прасице. Ако их крмача одмах у почетку још мирно сиси принудити, онда можемо на сигурно рачунавати, да им мајка више никадава ала учинити неће. Често се догађа, да по нево прасе, својим шљавици предњим зубима, при сисању бокпа мајшину сису и прозурукује јој болове; у том случају треба кљештама те врхове помолити. Лежнице ове младе породице треба да је увек доста топло, чисто и заклоњено.

За сваки је случај добро, да мали прасици имају за себе сасвим засебно оделење у које се могу склањати и из кога би мајка само онда прилазила, кад би хтели да сисају. У случају, кад крмача опраси више младих но што има сиса, онда треба после 8—12 дана оне слабије прасице одвојити и продати, или их подметнути некој другој крмачи, која их има мање. Преко 10 младих, не треба ни једној крмачи остављати, да прекомерним дојењем не би ослабила.

За време дојења, које обично 5 до 6 недеља траје, треба дојићу довољном и сочном храном хранили, али је опет зато не претоваривати, у ком би случају прасици могли добити пролив, или неку другу опаснију болест; нарочито првих дана треба на то пазити. По мало, али чешће хранили, то је најбоље правило, кога се треба тачно придржавати. Рена — кад има — с мекшама, јечменом или кукурузном јармом, најбоља је храна за то време. Неки дају и сурутку, кад је имају, али то није добро, јер свакојак прозурукује пролив.

После прасења је крмача изнурена, изгледа слаба и немовна, али се она после неколико дана опорави. Ретко кад да мајка у тој мери ослаби, да не може да се подигне и да прасад надоји. Она ипак понавине при дојењу лежи, али у први мах брже дише по обично, налази се у грозничавом стању и слаби, ако се за то време боље не прихрани.

Сад треба обратити пажњу и на угајо прасиди. После 15 дана њихове старости, треба им одвојено давати по мало млавог млека, у које треба помешати мало шпенчиног брашна и надробити хлеба. Та им храна многогоди и много се брже онда разиојају. Мало по мало, треба им све веће оброте од ове хране давати, а до 6 недеља треба им додавати и по мало наквашеног јечма. За то време треба прасад полагамо одучавати од мајке и привикавати на особу храну, а после 6—8 недеља треба их сасвим одлучити и никако не дозвољавати да до мајке дођу и сину.

Док сину, од прилике после 3 до 5 недеља, треба оне прасице штројити, који неће бити одређени за прилод. Дан пре, и онога дана кад се уштроје, треба их пустити само да сисају, а од друге, напред поменуће хране, треба им врло мало дати. После штројења треба прасице потпуно за миру оставити.

Ако би прасад случајно добила пролив, треба им дати врелом водом прасицевог шпенчиног брашна. Ова се болест обично појављује од хрљавог, лутог мајчиног млека; у том случају најбоље помаже про-

мена хране, или коначно одбијање прасади, ако су толико порасла и ојачала, да се то учинити може. Ако прасаћа погна удара на носило, онда им треба дати по једну кавену кашчицу састругане креде са једним жуманцем. Кад се ово неколико пута повтори, прасићи ће оздравити. И красте могу да се појаве за време сисања, а и после. У тој су болести очи код прасади сасвим затворене, по целом се телу осећу гнојавне крастине, нарочито око очију. Ова болест долази такође од сувихне хране, којом хранимо или крмачу, или прасад. Ових ће краста нестати, кад смањимо храну и кад је мало поспирмо. За време болести треба и очи и ранце испирати млаком водом, докле год ових краста нестане.

За прилод треба изабрати најлешњу прасад, и то ону, која су се с пролећа опрасала. Одмах пошто их одлучимо, треба већише од крмачица одвојити и одвојено чувати и неговати. И јаче од слабијих треба одвојити, да јачи од слабијих не би отимали храну, услед чега би слабији у порасту и развоју још више заостали.

И после одбијања од сисе, треба прасад највише неговати. Њима треба давати сурутке, јечмене јарме, обарених кромпира итп., а доцније и зеља, што они врло радо једу.

Енглеан — признати одгајивачи најбољих свиња — хране своју прасад, коју одвоје на прилод, дневно са 500 грама јечмене јарме и 700 грама киселог млека, све докле, док не наврше 3 месеца старости: а од трећег до шестог месеца хране их дневно са 500 грама јечма, 500 грама овсене јарме (прекрупне) и са 1—1½ килогр. сурутке.

После 6 месеца хране их већ као и одрасле свиње. За одржавање и за порашивање довољна је и зелена храна, као што је детелина, грахорина, лишће од купуса, салата, штир итд., што све треба исцедити: и лишће од цвекле, репе, шаргарепе, паштрака итп. врло радо једу. Ако им се поред ове зелене хране дода још и повеза репа, кромпир, сплачине (помје) итп., онда ће у сваком погледу бити напреднији. И комнина је за њих добра.

За гојење пак, овакова је храна недовољна. Али ако је што скупо, можемо уместо њега употребити разне репе и кромпире. Кромпир је признати гојавна храна и Енглеан већином њега употребљавају за гојење својих свиња. У многим крајевима западне и северне Европе гоје свиње — нарочито енглеске и мелане од њих — шаргарепом (крвком), коју, за тај циљ нарочито у велико сеју, а то је неоспорно доказано, да се шаргарепом храњеће свиње, у сразмерно кратком времену брзо угоје и врло укусно месо добију. Свиње радије једу шаргарепу но кромпир. Врло је добра и гојавна храна — боб. Шаргарепу, репу и кромпир треба најпре одземље добро опрати, па онда исцедити на ситно комађе. Пиварска млада такођер је врло добра храна за гојење свиња; кад је млада старија, устојана, треба је мало посолити.

Поред добре хране, треба припазити и на чистоћу, а валове треба после сваког храњења добро испрати. Свиња се ле ваља у блату што тражи каљугу, него зато, што тражи воду да се расхлади; она боље напредује кад се у чистој води купа, него кад се у блату ваља.

За боље напредовање гојавних свиња много је боље, кад су свињци зими топли, а леги хладовити и довољно пространи. Они треба да су питосани, било даскама, било циглама, било каменом, да свиње не могу да рију, а треба да су и мало нагнути, да се влага може да одлива. И свињама шкоди промаја.

За једну прилодну крмачу, или за две гојавне свиње, треба да је свињац у простору 180—200 сантиметара у квадрату.

За прилодне, као и за остале свиње, врло је потребно, да уз свињац имају и мали отворен простор, где свиње могу излазити, проhodати и сунчати се: а кад би ту још и воде за купање било, онда за њих никад боље. Вода и чистоћа толико утицајешу на телесно развиће свиња, као и најбоља храна.

Др. В. Р.

АНГОРСКА КОЗА

У многим чисто планинским крајевима јужне, југоисточне и југозападне Србије, државне оваца и коза има нарочито привредни значај и ако су козе од све домаће стоке највећи непријатељи шума. Колнику неизмерну важност имају шуме нарочито за кршевите, планинске крајеве зиа сваки ко такве крајеве позаје. Како је тешко знаво подизати употребне и сатривне шуме уопште, а на голим, кршевним положајима посебно, уче нас искуства свију ових држава које су морале првствуити подизању шуме на таквим положајима.

Па ипак и при свем том има таквих места, у узвишеним планинским положајима, у овим крајевима Србије, где је коза више но овца, главна домаћа, нарочито музана стока, где је остатак планинца и његово имућство управо везано за државне козе. У тим и таквим местима и положајима, у којима наступа и најнеминовнија потреба шумњивања, односно чувања и одржавања шума, немогуће је заштитити земљораднику државне козе у већем броју, јер све остале врсте стоке тула много слабије употребљу и много мањ доходак дају.

Стога се и у гајењу коза треба овим нашим планинцима да помогне и од стране државе, те да они и с мањим бројем коза бар одржавају, ако не и повисе своје приходе од козарства.

Као што у осталих врста стоке, а нарочито, у еродним им овцама, има раса које се постиху млечношћу, или гојавношћу, или на првом месту добротошћу, тако и код коза.

Ма да све „Овиде“ и козе, као и овце спадају у ону врсту домаће стоке, у које су најкадашњим запатништвом, у пуној сагласности високо одгајене „мешовите подобности“ т. ј. уз добру вуну и козину, млечност и добро и дебело месо, овет и међу козама има раса које су природним или вештачким запатништвом одгајене посебно у великој млечности и у давању фино, свиловрне козине.

„Тезак“ је већ више пута описивао јако млечне козе које су као савске, уведене и код нас и познале прилично добро резултате.

Но врло је мало досада говорио о оним расама коза које се одликују особитом фином козином.

У козе са свилоном, фином козином спадају сириска, мамберска коза с дугачком, као свила сјајном козином и дугачким, ослембешним ушима, крупна а при том једра облика. Кашмирска коза је мања и ако и она има стомболене уши, ове су знатно мање. Ова се коза одликује фином и обиљем козином, која се састоји из других правих сржних влака и врло финог и mekanог подраска бело или жућкасте боје. Постојбина им је Средња Азија. Слична јој је по облику тела, али са мање фином подраском, тибетска коза.

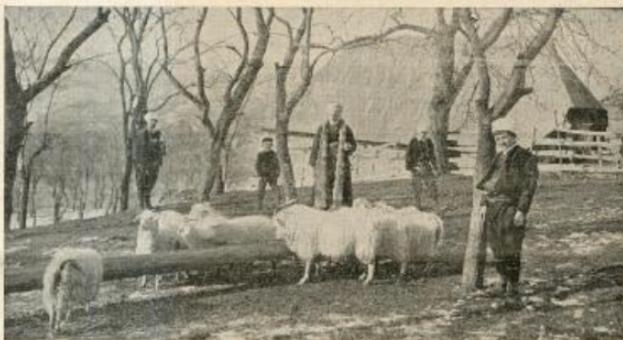
Али ангорска коза важи у опште за најблагодороднију међу свима осталим светским расама коза. Њена је ошчије као лепу, крупну расу, једног телесног облика, с јаким ногама, кратким вратом и главном, нарочито извијеним роговима и код коза и код

из којег саопштавамо оно, што је о овој кози и њеном гађењу у Босни донео. Благодарни уредништву истог стручног листа који нам је позајмио клишета, у стању смо довести и приказати и три његова врло лепа снимка.

Што се тиче величине, тежине, млека итд ова коза није ништа лошија од домаће наше козе. Могло би се обратити рећи, да је у ње месо финије и да даје и мало више млека по домаћа. Али највећа привредна корист од ње је — козина.

Козина домаће козе употребљује се само за прсте, грубе тканице, костретне израде, од сасвим подређене вредности, докле козина од Ангорке по вредности својој надмашује двоструко, па и троstrуко вредност и од најбоље и од најфиније вуне свиловрних оваца.

Слика 1 показује нам непотлико ангорских коза које је одгајио веленоседник Мујага Сврзо (онај седи старац на слици) у Кошеви код Сарајева. Како нас

Слика 1. Стадо ангорских коза Мујага Сврзо у Сарајеву.

јарчева и с козином која пада у очи. С изузетком лица, ушију и доњих делова ногу, на којима је кратка и глатко прирубљена длака, остали део тела обрастао је дугом, густом, фином и mekanом козином која пресијана као свила и која је испрамењана у крупне дуге увојте, готово коврине. Козина се махом састоји из пунате длаке (подраска) која готово сасвим прекрива дуге сржне длаке. По боји преовлађује блескаво равномерно бело. Руно опада лети у крупном прамцу, али убрзо опет подраста.

Ова коза добила је своје име од варошине Ангоре у пашалуку турском Анадолија у Малој Азији. Одатле је се даље раширила, и тек у прошлом веку увезле су је и неке европске државе, па и Аустро-Угарска за Босну и Херцеговину. Недавно је „Телџак“ донео вест, да је турска влада забранила даљи извоз ове козе, у страховању да се не утрје и да одгајачка вештина у европским државама, не претрпе мах и првенство у гађењу ових коза.

Није ми познато, како су испали у нашем државном сточ. Заводу ранијих година огледи с гађењем ове лене и корисне козе, од чије се козине на Истоју, израђују најфиније тканине. Стога нам је добро дошло саопштење, што га је о томе, ту недавно, учинио: „Босанско-Херцеговачки Гласник“ (бр. 2. од 19 јануара 1909)

уверав а овај у снагом погледу брижљиви и за сваки напредак заузимљиви ага, постигао је с ангорским козама посебно велики успех. У прошлој години имао је само пет бржава и од козине тих пет бржава, дао је у државној ткачкој радионици вилимова у Сарајеву отпати срцаду¹⁾ коју показује слика 2. Ова срцаду широк је 1 метар, а 1'5 м. дугачка и вреди око 150 динара.

Слика 3. показује један прамен ангорске козине и то у $\frac{1}{2}$ природне величине. Уредништво „Босанско-Херцеговачког Гласника“ послало нам је углед ове козине, па и оригиналан прамен који је снимљен за слику 3.

Козина је чисто бело, мекана, сјајна и фина, као најлепша свила и порасте 25—30 см. дужине. Ова козина била је у старо још доба у Малој Азији на главу и употребљавана за израду најфинијих тканина, званих „Мохер“ за које велу, да се цело једно одело може кроз прстен провући.

Гађење ангорске козе и производња њене козине коју су свуда тражили и добро плаћали, сматрало се кроз дugo времена као нарочити неки монопол онамошњих азијских крајева. Отоманска влада

¹⁾ На срцаду се Мусолиани козе Богу (каша)!

заштита је тамошње одгајаче тиме, што је строго забрањила извоз тих коза у иностранство.

Пре десетак година аустро-угарско посланство у Цариграду било је успело, да испослује султанов

Од одрасле ангорске козе може се добити млеко и меса, као и од домаће, а од њезине косине толико колико износи у новцу вредност вуне добивене од 2—3 добре овце. Значи ко држи 25 ангорских коза

Слика 2. Свила од косине ангорске козе.

Слика 3. Пракча ангорске козе $\frac{3}{4}$ природне квалитете.

ферман којом је босанско-херцеговачка управа била овлашћена, да може купити неколико ангорских коза у Кара-Хисару у Малој Азији и извести их преко Цариграда.

„Оглед је потпуно успео. Ангорске козе биле су најпре смештене у Мостару, па потом премештене на пољопривредне станице у Лијевну и Гацком и потпуно су се прилагодили и без великих тешкоћа на онамошње поднебље.

Ангорска коза, по онамошњем искуству, задовољна је и са слабијом пашом, није осетљива на студени, једино младе јариће ваља у првој младости брижљиво чувати од мокрине а одраслим козама претресати и протирати чисто лежиште у стаји, да се не би лепа сјајна косина брљала, те јој се вредност умањавала. Кад јарад једном узрасу, онда поднесе све што и домаће козе водети могу.

имао би од њих већу корист, но од 100 обичних домаћих коза.

Србија би требала да нађе пута и начина за поповне огледе и увођење ове лепе и корисне козе.

С. Г.

ПЧЕЛАРСТВО У СВЕТЛОСТИ НОВЕ НАУКЕ.

(НАСТАВАК)

1. Докле би пчела самца (поједина пчела), укључена на заједнице, морала загревати велику масу ваздуха, да би онстала могла, што је као што је познато немогуће, дотле пчеле као заједница, као једна органска целина, држећи се припојене у густо, имају

да zagrevaју сразмерно малим ваздушним простор. У том густом склопу, клубету, у коме се дрвце челег делог једног преседа, свака појединачна пчела удише, од осталих пчела једном већ удисани и издасани ваздух који је тиме био већ претходно згрејан. На тај начин свака та појединачна пчела, као саставни део целине, добија из те целине толико топлоте, да она са своје стране потребује да дода само најмању количину један делчић, па да покрије целу своју потребу на топлоти. Па шта више да произведе још и један новесан сувинаш који ће издасивањем вратити преседају за употребу осталим члановима заједнице и за покривање оног губитка који настаје ласењем топлоте у околини ладнији ваздух.

Узмимо ради примера, да Пчела као заједница за свој отањак потребује просечно 20° топлоте и да се тај пресед састоји из 20.000 припадника (пчела), онда ће сваки поједини тај припадник имати да придодне удисаном ваздуху само $\frac{1}{1000}$ један хлађадни део (степен) те да стално одржава 20° топлоте. Како једном постигнути 20° топлоте не могу изапати при сваком издасивању, то се у самој ствари не морају сваки удисајем производити у целој пчелиној заједници изнова свих 20° топлоте, но управо толико, колико се из преседа изгуби топлоте ласењем.

Нека би, да речемо, то била за тренут једног данаја 1°, онда би свака пчела сваког дана требала да дода к удисаном ваздуху само $\frac{1}{20000}$ један-дваест-хлађадни део (степен) те да се у преседају држи постојана топлота од 20°.

То је тајна произвођења топлоте у Пчели, право чудо у органиској техници грејања, где се са једним минимумом (најмањом мером) угљеника и кисеоника постиже највећа моћ грејања. Сви човјечји системи грејања спрам тога су играчка.

И ова савршена економија топлоте проводи се с потпуном сигурношћу кроза све поступне разврха и са све различите потребе на топлоти код једног створења, чији поједини припадници, као што први систем Пчеле доказује, немају ни трунке интелегенције, но су просте глупе одбоје (рефлексије) машине спољњих и унутрашњих утицаја!

2. Произвођење топлоте у преседају знатно се потпомаже распоредом своју припадника Пчеле баш у доба, кад је нужно издржавати највећу борбу с ладноћом, дакле зими. Матрица која има највећу потребу топлоте, држи се у средреди, око ње се окупљају произвођачи топлоте првога реда, најмање пчеле које баш као најмањи припадници пчелине заједнице немају и највећу маљаву "бунду", тако, да се њима произведена топлота у маљавом склопу њиховом што дуже одржава. Старији припадници имају живу потребу топлоте, али као старе пчеле оне не могу више производити довољно топлоте, са чега све оне теже да се примакну "огњишту" т. ј. средњити топлоте и сваки пресед који највише из њих показује нам, да се старије пчеле, чврсто прикупљају и леже једна до друге умирене још и у смрти о топлотно среднине своје. Ако оне среднине попусте и отикује, онда умиру најпре оне својне пчеле, ва крајњем обиму куне, док се најзад не укочи и матрица, срце Пчеле!

3. Уз склоност ва оваквом нарочитом груписању појединих чланова Пчеле за боље произвођење и пе-

коришћавање топлоте, придружују се томе и одике које има облик кугле, у коме Пчела презимљује, спрам своју других телесних облика. Тај облик Пчела одржава докле јој је год могуће, како у пролеће тако и у лето. Облик кугле — кугле — при највећој саддржини има најмању површину, и пошто при загревању једног тела површина исто толико значи, колико и површина за зрачење топлоте, то Пчела има увек и најмању површину за зрачење (лапање, испуштање) топлоте. То јест од топлоте произведене у изнутрици пчелине кугле, губи се зрачењем само једна најнезнатнија количина и Пчела сама по нагону своје, при наступању јаче ладноће, тражи не само да смањи своју површину, но у исто доба с тиме да смањи и саму површину за зрачење, пошто она у свом зимишнику поседне сваку празну ћелију и тако се сабије у што је могуће мању куглу. Ова на најмању меру смањена кугла представља опет сразмерно најмање ваздушно тело које има да се одржи произвођењем топлоте, на одређеном степењу топлоте. Смањивање кугле према томе дела у поље и унутра, дакле двогубо повољно.

4. Пошто се Пчела сабија што више може, она оставља за собом, свуд наоколу, читан венац празних ћелија које као изолирани ваздушни слојеви делују спрам споља придруже хлађаће као двогуби прозорци на кући, али спрам зрачења (лапања) топлоте као бунда, у којој се топлота одржава.

5. Најзад је распоред и смејтај зимице, дакле горива (меда) зими и иначе такав, да се Пчела држи у клубету увек уза саме напуњене ћелије, тако, да и оне крајње пчеле могу увек доспети до венаца медних ћелија у изнутрици кошнице и отуд дотурити потребно им гориво и изнутрици пчелине кугле. (Најновија поштивања Славјакова у Француској поричу то дотурање меда, већ свака се пчела у зимињем клубету снабдева сама медом према својој потреби.)

Све те околности заједнички делују, те да у Пчели одржавају економију топлоте, што је толико циљскодно, да то може изапати само наше дивљење. Под повољнијим топлотним приликама Пчела развлачи и разлабава своју куглу толико, колико то топлота допушта, а да њој то ни у колико не штоди. Пчела би се могла сматрати као један сферични (кугlast) топлотом који се на топлоти шири, а на ладноћи скупља. —

Чим у изнутрици Пчеле настане несвоје и стварање легла (пчелине млади) и легло посматрано у својој целини, докле год је то могуће узимама облик кугле, како би из среднине топлоте које пчеле као белед околжавају, могле прихватати отуд долазећу топлоту и чувати је да не изапаи.

Као што рекосмо познато је, да кад напољу влада велика жега, пчеле остављају кошницу, испињају на поље на седају и на пролеће и, на лету удесе снажно промахвање (вентилацију) да би прохладиле изнутрици кошнице.

Тако уме Пчела по нагону своје и овладава спољњим и унутрашњим животним утицајима, да своју потребу на топлоти подешава, тако, да та потреба буде управо увек у правој мери подмирена.

Али ако код високе спољашње топлоте настани случај, да Пчела није више у могућности да гориво

своје крви претворају у топлоћу, онда као вентили (одушне) безбедности ступају у делатност испуштајући жљезде, те да организам Пчеле сачувају од... прекојености.

(НАСТАВЛЈЕ СЕ)

НАЈВАЖНИЈЕ СОРТЕ АМЕРИЧКЕ ЛОЗЕ

(СВЕТСТАК)

3. Поред Рипар. порталаса и R. du Lot-а за слабо кречна и бескречна земљишта су и хибриди Рипарије X Rupestris. Њих има и суншине много; али између свију само три хибрида су добила збиља практичну вредност. О сваком од њих биће посебне говора мало доцније, а сада да сасвим укратко објасним: шта се разуме под *хибридацијом*.—

Хибридација или хибридирање или мелезење је радња, код које се пренапоњем цветног прашка са једне сорте лозе на туч.лове друге сорте лозе врши оплођивање. На тај начин оплођена и добивена семена из пучета посеје се, па лоза која из ње израсте добије помешане особине оних сората, међу којима је укрштање вршено. — Најбољи резултати у хибридацији постигу се код сората, које су по природи сродне и код којих цветање бива од прилике у исто време.

У Виноградарству хибридирање има своју велику важност. Њиме се постигло те смо добили подлоге за кречна места, које се добро оживљавају и које се при каламљењу добро примају. Најсигурнији хибриди Рипарије X Rupestris-а ови су:

1. Ripari-а X Rupestris № 3306 је хибрид од француског научника Кудера, а добивен је укрштањем рипарије Томагозе са Рупестрис Мартеном. Чокот му је врло бујан. Јак и производи добре и другачије резнице у матињацима; млади ластари су врло карактеристичне мрњо-жуће боје. Зрела је лоза дубинчато-тамна и прелазна се у прио; ластар је гладак а по кад кад и пругаст; он је обао и прав. Чланци су дужине од 8—13 см. Лишће шире но дуже, са неједнаким ауцима, иначе кокасто и сјајно. Лист је по изгледу приближнији рупестрису но рипарији.

Између № 3306, 3309 и 101¹⁴ досада су се више препоручивале последње две сорте, т. ј. 3309 и 101¹⁴, али се у последње време на делу доказало, да № 3306 аки није боља од оба горња хибрида, од за цело није гора ни у ком случају. У погледу родности, окалењена лоза на 3306 даје много више влада и од 3309 и од 101¹⁴ па и од чисте рипар. порталаса. Тако исто потврдило се, да калемови на овоме хибриду подnose већу сушу од калемова на Ди-лоту, порталасу, па и свима њиховим хибридама; и на влажним местима могу успевати. Каламљење и оживљавање хиб. № 3306 даје одличне резултате. Према овоме хиб. № 3306 усевно замењује и Ripari-у и Rupestris.

2. Ripari-а X Rupestris № 3309 је сорта — производ укрштања Рипарије grande glabre са Rupestris—Martin-ом, што је, као и код претходне извршио споменути научник Кудер. — Лоза средње пораста; ластари глатки, жућкасто-зеленасти, који прелазе у отворено црвено и сазревањем лозе добију тамно-

црвену боју; они су веома глатки и обли. Чланци су средње дужине. Лишће ситно, округласто, сјајно а свагда глатко.

Каламљење наших сората на овом хибриду испода успешно; тако исто и припорење резница. Садићи га ваља на шљунковитим и слабо кречним местима.

3. Рипарија X Рупестрис № 101¹⁴ од Миларде-а је произведена још 1882 г. Ова сорта подлога, како својим спољним (ампелографским) изгледом тако и особинама приближнија је рипарији но рупестрису. Па како своје жиле тера више водоравно но у дубину, не треба је садити на плитким и суним местима. Чокот је бујан; зreo ластар црвенљаве боје; лишће слично рипарији.

У погледу издржљивости на креч. карбонату много је 101¹⁴ осетљивији од оба претходна. Треба је садити на плодним и дубоким земљама, слабо кречним односно бескречним...

Ова три хибрида Рип. — Рупестрис, полако али све више и више у виноградарству истискују Рип. порталасе и Рип. ди Лот. Јер својим особинама, како у погледу издржљивости на кречњаку, тако исто и у погледу родности њихових калемова, као год и избору земље, далеко су бољи и надмашнији и од Рипарије и од Рупестриса. — Рип. порталасе нпр. не издржи више од 8—10% Со² Са, а за своје успевање и родност својих калемова, изнекује нескључиво плодна, свежа и дубока земљишта. На Рип. ди Лоту пак, и поред тога што се задовољава и најмрашњијом земљом и што је веома бујног пораста, као и што издржи 10—15 па и више $\frac{1}{4}$ креча — често калемови *ометнују у роду*; која се мада само резидиом испрваља, што сваки виноградар не зна да врши. Ето због тога, именована три хибрида, будући производ од Рипарије и Рупестриса, а немајући (бар за сада) никаквих мана, могу се најгодније препоручити за размножавање, и то: № 101¹⁴ за земљишта на којима се рипарија сади, а № 3306 и 3309 за земљишта на којима се ди Лот сади.

II. *Сорте подлога за средње кречна места* (са 30—40% креча).

У сорте подлога за средња кречна места, данас се сматрају само хибриди добивени укрштањем Рип. са Берландијером. Хибриди произведени укрштањем Берландијере са Рупестрисом, показали су се на праван много гори и много осетљивији на кречном карбонату од хибрида Рип. X Берландијере. До спора је владало уверење: да ови хибриди Рип. X Бер. могу послужити и за обнављање виноградаства на много кречним местима, са 40—50% креча. То је погрешно; јер је са свим природно, да производ хибридације између Рипарије као сорте за бескречна места и Берландијере као сорте за много кречна места — не може попети као подлога за много кречна места.

Од хибрида за средње кречна места јесу најцененији:

1. Рипарија X Берландијери № 33 и 34 ЕМ. — То су два најстарија хибрида између Рипарије и Берландијере, а произвела их је Виша Пољопривредна Школа у Монпелјеу. На њих се веома много полагао онда, када се још није била испитала и сазнала

издржљивост protivу филосере и хлорозе, Европско-Америчких хибрида, и мислио се, да ће они бити ти, који би могли успешно да замене није берландијери. Међутим замишљени резултати у томе нису постигнути. Чак, шта више, у новије се време све више увиђа, да и родност каламова на овим хибридама постоје иза родности осталих хибрида Рипарије-Берландијерских. Ну и поред свега тога № 34 ЕМ и 33 ЕМ много се узимају за подлогу. Разлике између једне и друге нумере нема, ма да се веровало, да је № 34 ЕМ боља.

2. Рипар. × Берлан. № 420^а, и 420^б — Сви су добивени укрштањем Рипарије са Берландијером, што су извршили француски научници Миљарде и де Грасе. Најбољи и најсигурнији од њих је № 420^а, чије је лишће затворено зелене боје, а чији су углавном код великих ластара црвенкасто-карминске боје. № 420^б се одликује: великом издржљивошћу противу филосере, издржљивошћу противу хлорозе; подноси сушу; чокоти јаке бујности; извршним прирорем; одличним сраћивањем и примањем када је окаламањен, као и добром родношћу каламова на њему. То је једна од најбољих подлога из групе Берл. Рипаријских хибрида.

Берл. Рип. × № 157¹¹ је производ укрштања између Берландијера de la sorttes и Рип. gloire који је добио Кудер. По особинама сличан је рипарији, а другим својим особинама је сродан Берландијеру. На арело калемљен тешко се прима; отпоран је филосери и хлорози; каламови на њему су врло родни.

4. Вредно је овде споменути и Берландијера × Рип. 161⁴⁴ од Кудера, хибрид који је мало познат, а који се је на огледним пољима показао као једна од најбољих подлога своје групе. У нареду је, да ће ова подлога узети веома видну улогу међу хибридама, јер она то заслужује, како својом издржљивошћу противу филосере и хлорозе, тако исто и оживљавањем, примањем и родношћу својих каламова.

III. Сорте подлога за много кречна земљишта.

Питање о сортама америчке лозе за подлогу на много кречним местима, занимало је виноградаре дуже времена. Како теоретичари, тако практичари на њему су неуморно радил, и благодарећи њима може се рећи, да је оно, ако не са свим приведено крају, а оно да су бар постигнути врло добри резултати. Подлоге које данас служе за обнављање виноградарства на много кречним местима, одликују се извршним особинама и потпуно одговарају намењеном им задатку. — Оне су:

1. *Berlandieri Reissiger* № 1. Е 2. је најсигурнија подлога за сасвим кречна места. И ако берландијери у виноградарству не заузима онако видно место, како се то у почетку замишљало, а то због тога, што се веома тешко размножава, ипак је од њега доста и то: што је послужило за стварање његових хибрида најодличнијег квалитета. — Берландијер № 2 је много бујнији и роднији.

Калем на Берландијеру првих година нису баш тако бујни, али доцније, око четврте године много су бујнији и достижу каламове на подлози № 3309.

Родност каламова на Берландијеру је обилна и правилна; Берландијери подноси сушу и није про-

бирач земље; напредује и на најпоснијим и најсувијим земљама. У кратко речено, Берландијери је обележен као најиздржљивији противу хлорозе и филосере и као подлога на којој каламови много роде. Родност каламова на Берландијеру је таква да ће ни било на одмет садити га и на непродуктивним земљама или средње кречним. —

На жалост све побрале лепе особине ове сорте губе важност испред његових маћа, а на име: и сувише тешког размножавања и оживљавања његовог. Због тога се Берландијери као подлога све више и више замењује са Паслоз Берлан. № 41².

2. *Шасла Берландијери* № 41². Та је сорта добиена хибридацијом између европске Шасле и америчке Берландијери, као и сам назив што каже. Укрштање су извршили Миљарде и Грасет, а тиме виноградарима учинили велику услугу, јер је Шасла × Берландијери једина и ненамаленима сорта подлога за много кречна места. Поред тога својим личним особинама: што је јако издржљива противу филосере и хлорозе; што прирорем њених реалца врло добро узевана; што је обилна родност каламова на кој, као и убрзавање зрелости њиховог плода (грожђа); и најзад што се задовољава и најпоснијим и најсувијим земљама, на шта више не страда ни на влажним местима — свима тим, велим, личним особинама њеним, Шасла × Берландијери се, се пуно разлика, може најпрецизније препоручити као подлога прве врсте, чак и за земљишта слабо вредна или безвредна.

3. *Мурведер × Рупестрис* № 1202 од Кудера. — Има веома бујан чокот и дебеле ластаре; хибрид Европско × амерички, као и предходна сорта № 41² обдарен потребном издржљивошћу противу филосере, он се врло добро оживљава, и, кад се калами, прима. И ако № 1202 није у оноликој мери издржљива противу хлорозе као 41², овет подноси и за врло кречна места, до 45—50¹/₁₀₀. Задржавајући особине рупестриса № 1202 има мзну као год и рупестрис а на име: да му калемови ометају у родности, особито првих година по сађењу. Као год и код рупестриса мања ова отпада, ако се врши висока резидба.

И ако Мурведер × Рупестрис као сорту за подлогу ценим, ја јој, што се мене лично тиче, свагда претпостављам Шасла × Берландијери № 41².

Да резимирам све што сам о подлогама рекао, дакле.

Рипарија порталис се све више као подлога одбацује, а то због њене велике осетљивости у избору земље.

Рупестрис ди Лог се још доста употребљава и цени. Родност окаламањене лозе на њему поправља се подесом и разумном резидбом.

Берландијери-и поред своје велике издржљивости на хлорозу, као и родности његових каламова, због и сувише тешког размножавања, нагло се замењују хибридама, а особито са № 41².

Од свију хибрида Рипарија-Рупестрис, № 3306 показало се је као најважнији, колико због родности окаламањене лозе на њему, толико и због издржљивости на суши; № 3309 долази за њим, а најзад 101¹⁴.

Група хибрида Берландијере × Рипарија садржи повисе сората, али је од свију најбоља № 420^а, па после долазе: 420^б, 157^а и 34 Е М.

Имењу хибрида Европско-Америчких, Шаела × Берландијери № 41^а заузима прво место. Она је за многе креча земљишта после чистог Берландијери најиспунија; каламови на 41^а одликују се обилном родношћу.

Одмах за Шаела × Берландијери долази Мурвасер × Rupestris № 1202, код чијих каламова треба примењивати високо орезивање, те да се регулише родност. —

Што се тиче издржљивости ових подлога на кречни карбонат могу се уврстити овако:

1. Рипарија Порталис највише 8—12%_о
2. Руестрис Ди Лот 20—25%_о
3. Рипарија × Rupestris 20—25%_о
4. Берландијери × Ripar. 30—35%_о—40
5. Vinifera × Berland. (gl.) 50—55
6. Берландијери № 1. № 2. 60%_о.

Из овог кратког прегледа најиспунијих подлога за обнављање винограда, види се да хибриди: Рипарије са Руестрисом Берландијере са Рипаријом, и Берландијери са европским сортама, — имају данас највећу вредност као подлоге. Најсавременија и најпотпунија испитивања на практичним огледним пољима то потврђују. На нама је самима сада, да се разумно поретимо тиме, те да зближа приемо користе од виноградарства. — Све америчке лозе, које рађају без каламања (директ-продуктери) треба савесно напустити, јер оне нити дају добра вина, нити су у довољној мери издржљиве противу филккесере.

Виноделско-Воћарска Школа, снабдела је у последње време својим расадник са свима сортама подлоге, које су за препоруку и употребу. Њена је циљ, да те сорте што више развијемо у својим матичњацима и да их у што већој мери растури у народ, па било окалемање или као резинце. Особиту пажњу Школа поклања размножавању сората за јако кречна места, пошто таквих земљишта има доста у овој крају.

Сматрам још за потребно да вам скренем пажњу на једну врло важну ствар, а то је *испитивање земљишта*. — Само онда, када се виноградоко земљиште тачно испита и то како с обзиром на садржину кречњака у њему, тако и осталих његових особина, — може се одредити она сорта подлоге, која ће на истојмо успешино да напредује и обилан плод да даје, иначе не. Испитивање земљишта је доста компликовано и заматан посао, те га прост виноградар није у стању сам да изведе, али он треба да покљони, и овде, као и у свему другом, пуно веру пољопривредним државним установима и стручним људима. Придржавати се тога и тачно поступати по саветима и упутствима свога економ, виноградар (био почетник или не) са свим се обезбеђује да узалудно троши и време, и снагу и новац. —

Са овим, поштовани виноградари, завршавам моје предавање. Мило ми је што сте ме пажљиво саслушали и ја вам на томе лево благодарим.

Н. Ш. Штроскић

ХРАЊЕЊЕ СТОКЕ МЕЛАСОМ ОД ШЕЋЕРНЕ РЕПЕ

Подизањем шећерне фабрике у Србији створена је једна нова врста хране за исхрану домаће стокe а која је нашим привредницима скоро непозната.

Од када је отпочела проваљивања и прерада шећерне репе, наши су се привредници при исхрани стокe до сада, користили донекле само оним отпадцима од шећерне репе познатим под именом „реба-наца“, а исхрана стокe меласом, бар за сада, и не постоји код наших сточара, па чак и не знају шта је то меласа и како она изгледа.

* * *

Меласа је онај сируп исцеђен из репе, па која је кристализацијом извањен шећер и у овој течности аостава она количина шећера који се даље не може кристалисати ни видети.

Каквоћа меласе зависи од каквоће прерађене репе, и начна прераде — фабрикације — Али се са довољном сигурношћу оме просечно рачунају да у меласи има:

Воде	20% _о
Сувих састојака 80% _о и то:	
Азотних материја	10% _о
Шећера	50% _о
Безазотних матер.	10% _о
Соли	10% _о

У меласи има азота 1—3%_о а есенцијално некад и више, али у њој нема никаквих белачевинастих једињења.

Главни чиниоци у меласи за исхрану стокe јесу: шећер и соли (угљико-кисели кали и натријум, хлор, креч, сумпорне и фосфорне соли).

Шећер као што смо видели сачињава половину хранљивих материја у меласи који се јавља у облику угље-хидрата који су неопходни при исхрани људи и стокe; од њих се у главномe образују у организму животињском месо и маст и развија потреба топлота за одржавање тела. Према овоме, у колико је меласа слађа, у толико има већу вредност при исхрани стокe.

Соли у меласи при исхрани стокe дејствују на потпомагање варења а служе и као храна; само ако их у већој количини има у меласи, јавља се код стокe пролив.

Меласом се храни стока на два начина:

Или се сама меласа у течномe стању даје стоци за храну, или се пак меша са другом каквом снажњом храном: мекњинама, јармом, овсом итд., па тако сиправљена даје стоци за храну.

I.

Ако се сама меласа даје стоци за храну, нарочито рогогату мари, онда ваља поступити овако:

Узме се какав згодан повећи суд и до пола сипа у њега меласа, па се онда друга половина, не сасвим допуни врућом водом; по том се јединим штапом меша течност (меласа са врућом водом) у суду дотле, док се меласа потпуно не раствори и са водом измеша.

Кoliko треба меласе, а колико вруће воде смешати, нека нам послужу за мерило: један литар ове

помешане течности, не сме више težiti од 1:4—1:5. 1. грам. — дакле као што је поменуто: узима се пола и пола (меласе и вруће воде) по запремини.

На случај пак да немамо при руци топле воде, онда се поступа овако:

Над судом у који је сипано до половине (суда) хладне воде обеси се њак напуњен меласом но тако, да доњи део њака дотакне воду у суду — да је умочен, — на тај се начин меласа на њака педи у онај суд у коме је вода и потпуно раствара у води тако, да се са овом сасвим измеша.

Разблажена меласа даје се стоци у води приликм нојења или се њоме кроши храна спремајена (справљена) као сечка од сена, сламе, плевне, тулузине, резанаца од шећерне и сточне репе и т. п. Ова накропљена храна за стоку, остави се да стоји на гомили, докле се меласа не упије и окроз са сечком не измеша.

Разблажена пак меласа мора се одмах за храну стоке употребити; не сме се оставити да преноћи за југарње хранење, јер се укисели.

Искуство и праксом утврђено је: колика се количина меласе сме стоци дати на оброк да јој не шкоди.

Узима се, да је довољно дневно давати и то: воловима за гођење 4—6 кгр. на 1000 грама телесне тежине — дакле 2—3 грама на једно грло од 500 грама телесне тежине.

Тоглећим воловима 2—3. кгр. на 1000 кгр. телесне тежине.

Кравама музарама 1—1.5. кгр. на грло средње величине — тежине.

Свињама за гођење 0.5 кгр. на грло.
 Овцама 0.200 кгр. » »
 Ковњма 1. кгр. » »

Но при свем том ваља имати на уму да се у почетку док се стока не навикне на ову храну, не сме

у почетку давати горња количина већ почети са знатно мањим оброком како би се отклониле могуће штетне последице по здравље стоке и избегло побољшање од протива и колике које болести при несогледану хранењу меласом редовно настајују и ионављају се. — Нарочито треба бити смотрен при хранењу сточних крава пред телене, јер побацију телад.

У шећерној фабрици у Бооруду (на Чукарици) има на продаји, за све врсте прераде репе, ове тако зване „зелене меласе“ — и само зато, што наши приредници не познају ову врсту сточне хране, а још мање начин употребе исте при исхрани стоке, — врло је мали број који су се одважили да меласом стоку хране.

Продавање сирове меласе ограничено је само на најближу околину а за унутрашњост земље споро је изнукло, услед веома отеканог транспорта јер Срп. Држ. Железница не располаже са „кесон вагонима“ са резервоарима који су за ову циљ најповољнији. Из тих разлога, фабрика да би омогућила и лакши транспорт и корисност од употребе меласе проширила на што већи круг, почела је израђивати готову сточну храну. Употребе оваке — гођење сточне хране, далеко је кориснија.

(свршило се)

БЕЛЕШКЕ

Допуна чланку „Гјаолаан“. — У броју 3 „Тежак“ описали смо гјаолаан—мансурско жито. Користећи се добротом г. Љубомира Стјепановића уредника „Босанско-Херцеговачког Тежак“, у стању смо данас, утврдити нашу прелоставку, да је гјаолаан једна врста слатког сирка (метална) и да му је ботанички назив: *Sorghum saccharatum* — Gaolian.

ПОДЛИСТАК

ДРЖАВИН ЕКОНОМ КАО — СУДИЈА

(Из дневника једног српског економа)

(СРБИЈА)

Сад је зора прегледања и градовање се „обријати“ по овет омамо на оној тачкој а другој зоди у оном мало ћени који наћа. Поред тога у хладу хладу најчине кајџа семе од „плавчачице“ јер има вагаче а у ово доба године ташоче обично има доста за то. А кад се плавчача појми код Веље у виноградју онда јој је лако прећи и код Милана. Ако нам је објаснило тако баш да имате овде живу ограду, онда дођете да вам дам на расадника једну маљу и боду биљку т. зв. „гледичију“ која не пушта тако жеде. Но ваши виноградни њиву за живу ограду. Њима треба све одбацити што смета сученом зранку, да у њих допре. Ја вам саветујем, дакле, да онде не мећете никакву преграду а ако она баш мора бити, онда преграду од то 2—3 летве узте и једну од друге радате. Тако на северу, где је много хладније но код нас, људи се позлажу на венчачки начин, да сунчане зрне тако рећи савгају у виноград. Они од

севера и запада заграђују виноград честом летвом, коју одрече, или у време зрелости са те стране рашире баш платна како би се сучени зрци објави и пали у виноград те убрали топлотом зрелу.

„Да не говорим о томе што ће може бити ускоро доћи време, да и Милан од Веље затражи извесну драговољу услугу ја вам кажем, да је Милан по оциени венчачка платати шитету Веље и оиет искрпичи багрен — ако ова парница поје својим током.

„Да вам најпознате, браћо, попричам, шта сам прочитао у једнај страници дваљених новинаца о једној парници два рођења брата — Поделзани су, каже, сву змиоину, само им остаза једна крава коју је тражио и један и други брат. Препријучке се тако стао је један брат код сипи краваа и други код главе, на кад им један не попусти од овога захтева, дозваше адвоката, е да би их насуљно дошли им пресудио. Али адвокат место мрења, донео је ообом видрцу, волмету под њиме и стао мусти... док су се браћа и даље свађаде.“

За овни наста мали тајад згадема се људи и чу се њасак длава о длава. Парница је била свршена. —

За овни се поздрависмо, сељацин одоше да пију „лаваљу“, расправљајући о

овом „суђењу“ своје врете, а ја ободох кова, да потражим — механу.

М. —

Делаваре, један родни хибрид. Пошто има више битаља о новој сорти лози која би као дивља, некалтезна рафаља, па је неки мађарски проваљачи лозе много и рекламишу, да је оваква продрла и у нас, то смо се обратила Ванод, Воћарској Школи у Букопу за мишљење о предности ове хибридне сорте. У погледу њилосвете, те сорте непоуздана, коју њилосквара сатири, у погледу пероносности најгора је жељу америчким дивљим лозама. Ино има стран непријатан укуо итд. Дакле све толико уапшешје Делаваре је чиста спекулација и ништа више. Чланак о томе донеше „Тежак“ у идућу бројенима, ако опширан одговор овима који су били, у овом броју мојега интересу толико обавири, да предходно приштају за стручан савет.

Чинимо обавриваи наше пољопривреднике, да у сличним случајима, пре но што би се по трговачким рекламима појаснили, да набаве нове сирове и машине, нова средства за сузбијање штеточина на лози итд. нова средства за лезивекцију, стране расе стоке и живине, прегходно приштају Пољопривредно Друштво и сачекају његов савет и мишљење.

Друштво је добило неколико порубина омањих количина овог семена ради гајења за оглед и семе поручило преко Српске трговинске агенције у Москви.

Ми јављаш нисмо хтели саопштовати из књижице г. Казакова никакве подобије податке, нарочито о родности која је по његовом тврђењу огромна, докле се огледима у маломе не будемо уверили, да он и у нас успева и да је његово гајење онако приходно, као што нам се то са разних страна „слади“ (густира).

Огледе ће вршити људи устаници и савесни испитивачи наши, и онда ће резултати бити позитивни и тачни, на које ћемо се моћи сви ослонити.

С. Г.

Лов у Србији. — Под горњим насловом донео је чешки лист „Шума и лов“ ову интересантну белешку.

У Србији је дивљач веома разнолика. Од дивљачи, која служи за јело, наводи се: јелен, срна, дивокоза, зец. Од птица: тетрбел велики и мали, дивља кокош, јаребича, јаребича грчка (perdic saxatilis), араулица, ардавак (scex pratensis), голуб каменац (columba livia), голуб сунчани, глица дивља, шљунка шумска зебрал (grus cinera), дроња (otis tarda), лабуд, дивља зуска, дивља патка, коњица теленоза (gallinula steoropus), дивља (mergauter). Штетно зверице: мевод сурп (ursus arctos), вулк, курић (canis lupus), лисица (canis vulpes), дивља мачка (felis catus), дивља овцар (sus scrofa), јаванац (meles tatus), северица, шумска kuna, kuna каменоврка, теор, ласица, андра, сиве врсте орлова, јастрбел (astur palumbus rian), краљуј (ascipiter nisus, Briss), орна (bubo bubo), орна петлава (corvus cornix), сорока (pica candata), сојка (garrulus glandarius), и вољака.

Ма да је у Србији штеточина звериња у изобиљу, ипак се мало лови. Дивљачи у Србији нема много. Лов је био занемарен, јер до пре кратког времена није било закона о лову, који би одредио правила, средства и време за лов. Сваки је имао права лова где хоће и ма у које доба године. Истина године 1898 донесен је закон по коме је право лова свуда и на сваком месту било забрањено, већ да право лова припада држави. Право на лов добија онај, ко купи ловачку карту, Оружани шумари и полицајци контролишу, да се строго поступа по тим правилима. Тај закон изрично забрањује лов јелена, срна, дивокоза, тетрбела и фазана. Остале врсте корисних дивљачи заштићене су у времену умножавања и храњења младунца. Закон даје свакоме право убити крволочну звер а хајке из њих крећу полиција и ловачка друштва. За свако убијено трло прописана је награда. Зверине корисно слободно је тући само на пушке, уз при помоћ ловачких паса (зависајући хрпа). Али је забрањено имати више од два ловачка пса (на једног ловца). Осим тога забрањено је хватати птице на летак, помоћу мрежа и других сличних средстава. Убијати птице када гнезда праве забрањено је. Кани се распористу и на ловачка удружења, којих има скоро у свима местима. Таквих удружења има данас око 65 са 5300 чланова. Главина их је управа у Београду, где је излазио и њихов лист **Ловац**. Осим тога од године 1865 егзистују и стре-

љачке дружине, којих је око 253 са 6.847 чланова. Лист им је „Стрљачки Гласник“.

Г Л А С Н И К

Одподрзав Највишег Заштитника на подрзав XL главног годишег збора Српског Пољопривредног Друштва. — На подрзав Његовог Величанства Краља Петра I. упућен ми од чланова друштвених и пријатеља пољске привреде са Збора на дан 22 фебруара он. г. добило је Друштво преко председништва овај врло топли и значајни одподрзав:

Председнику Пољопривредног Друштва

Београд

Врло сам дирнут одподрзав са Збора вредних српских пољопривредних Најдржачице им захваљујем на лепим жељама. Нека српски пољопривредници и даље истрају раде на свом врло корисном задатку.

Петар

Подрзав Збора је гласно:

Његовог Величанству Краљу и Господару Србије Петру I

Београд

Чланови Српског Пољопривредног Друштва и пријатељи српске пољске привреде, сакупљени данас на свом 40-ом главном годишњем Збору, хитају, да на првом месту, пољске Ваше Величанство, свом Највишег Заштитнику, излажу своје неизоклољене верности и оданости, дубоко захваљујући на првенственој пажњи коју Ваше Величанство покљана Српском Пољопривредном Друштву и домаћој пољској привреди, једнодушно кличући: да живи Његово Величанство Краљ и Господар Србије Петар I! Да живи Његов Превисети Дом!

Нова Влада. — Како је изашла г. Великировања, у којој је наш пријатељ г. Коста Главанић, био Министар Народне Привреде, поднео оставку, то је 11 фебруара он. г. изашао краљев указ о образовању владе г. Стојана Новакоски са г. Јанком Прдановићем народним послаником као Министром Народне Привреде. Влада г. Новакоски дочекала је од српског народа са великим надира и одушевљењем којима се придржује и урамништво „Томака“ у име своје и у име Српског Пољопривредног Друштва.

Збор шумарског удружења. — одржат је, уз велико учешће његових чланова из Београда и унутрашњости 20 и 21 он. мес. у дворани Српског Пољопривредног Друштва.

Са XL Збора Друштвеног. — Уз велико учешће друштвених чланова и ванстаника подружничких одраја је 22 фебруара он. г. XL главни годишњи Збор друштвених чланова, на коме су површени пољски предивени чл. 43 друштвених правила; примљен извештај о раду друштвене управе у 1908. годишњи рачун о приходу и расходу и извештај о стању целокупне друштвене имовине; одобрљив предрачун прихода и расхода за 1909 г. и изабрано 7 чланова друштвене управе, на место оних која ове године одступају и који су временито са службом ван Београда. На збору је било 67 чланова и 4 изванлика подружничка са правим гласом. Био је велики број гостију из Београда и из унутрашњости, новинарских извештача и пријатеља пољске привреде. Друштвена дворана, у којој се обично држе скупови, кроа толике године, била је и сунске текобица, да смешти толики број учесника Збора, па су и споредно одаје биле заузеле њима и један прилачак број чланова морао је стојећи саслушати и поједине говоре и притице тек тог Збора, да би могли бар гости добити места за седење.

Нова друштвена управа. — У друштвеној управи остају још годину дана: Председник г. Вучко С. Богдановић, начелник пољопривредног одељења, Петарпредседник г. Аца М. Живановић инспектор Мин. Нар. Привреде и Чланови управе: г. г. Бориса Тодоровић управник трговинске академије, Јов. Вишетица индустријалац, Јоца Марковић управник топионичке економије, Нинко Јовановић шеф управе држ. монопола

у пензији, Мирко Милковић секретар министарства народне привреде.

За изабрани су за чланове управе (из две године): г. Влад. Кушаковић, начелник шумарског одељења, Алекса Љ. Поповић главни заревна лекар, Александар Митићовић инспектор министарства народне привреде, Сретен Јејић окружни економ, Милоша Ј. Петровић секретар пољопривредног у Милади Јовановић секретар шумарског одељења, (и на годину дана): г. др. Ђока Јовановић секретар шумарског одељења и председник шумарског удружења.

Избор нових почасних и редовних чланова. — На предлог конференције снају друштвених секција и друштвене управе која је тај предлог прихватила, изабрани су:

За почасне чланове: г. др. Јован Цвијић професор универзитета, др. Фердинанд Волман професор хемијског универзитета, др. Абеларо Бонказари главни заревна лекар запљаничанија у Ђенови, др. Бјоре Маскерони ветеринарски инспектор у Турину.

За редовне чланове: г. г. Урош Димовић адвокат из Горњег Милановца, председник рудничке оружике подружнице, Милорад Грбић учитељ и ишчелар из Попучаца ср. и оир. валеовски, Цвето Николић ишчелар и виноградар из Зајечара, Михаило Жуњић економ из Кладнице ср. и оир. валеовски, Соверино Јаурговић државни економ срезва земљоправ, Стеван М. Радановић учитељ из Вих Поповића, Петар Павловић професор и управник Музеја Српске Земље, Душан Стојичевић пољ. пом. оир., управник Музеја Српске Земље, Никола Ж. Милановић економ из Витанца срезва земљоправ, Синиша Протић учитељ из Вукошића ср. посаво-тамањавског, Димитрије Ф. Косић учитељ из Шапца, Бошко Ж. Бомковић руковолац логног расадника у Јагодина и Никола Петровић руковолац логног расадника у Топчедеру.

Забрана извоза лудске и сточне хране. — 18 фебруара 1909 год. Српска Краљевска Влада, на основу ошлешања закона о ошитој царинској тарифи забранила је, до даље наредбе, извоз: пшеница, ражи, кукуруза, јечма, ова, брашна, мекани, пасуља, сена, сламе, шпане (тузунца), што је с погледом на срању или рђаву родност две последње године узастопе, на домаћу потребу за исхрану становништва и остану за семе, на попуњавање општинских коњева и... на зането политичко стање у Европи, потпуно мудра и корисна мера. Од ове забране изузети су ранији трговачки закључци који се до 28 фебруара закључно израђивати и доказати и чије ће доказе имати да цени нарочита комисија коју је поставио г. Министар Народне Привреде. (Забрана извоза кукуруза дигнута је.)

На пријатељима произвођачима лежи родољубива дужност, да обавне произвођаче, да је то припреме мера, користи по нашу унутрашњу безбедност на случај спољашњих зацелата; како би се могло у том случају сасвим обуставити Србији сваки извоз хране и да не допусте, да се поједина шпекуланти користе и овом забравом толико мудрог и неопходно-потребног, да обале цену храна и да је разним смислицама својим покушају будухати. Нева знају, да државна мора куловати знатну количину хране и да је иже дужност због ове забране у јеру извоза, да нацијати нарочито произвођачима разлику у цени, ако ова храну не би куловала и ако би доцније кад се извоз оиет одобри, произвођачи морали исту јестину продавати. Сваки ко има хране иже је причува и нека с продајом причака, докде се не буде знао даљи развој саслешне тоишке ситуације. То је савет који им даје „Тешка“.

Нова Управа Тимочког оир. Пољ. Подружнице. — Нова Управа, изабрала на главном годишњем збору 5. о. м. одржала је прву снују седницу 9. о. м. и конституисала се овако: Председник: г. Милорад Тројановић оир. економ; потпредседник: г. Илија Живановић трговац; Благајини: г. Љуба Палачић трговац; Деловођа: г. Стојан М. Петровић оир. економ. Чланови: г. Станимир Нешић оир. мар. лекар, г. Никола Јовановић пензионер; Стеван Павловић деловођа оир. одбора; г. Милош Милановић пензионер; г. Светозар Марковић трговац; Живини Недековић трговац; г. Лазар Симончић председник оир. одбора и г. Богдан Рањковић из Саставака.

Нова управа Подришке окружне подружнице. — Према чл. 13. правила, Управни одбор подрушке подружнице, на првој својој седници одржаној 26. п. м. конституисао се и изабрао: за председника: г. Милана Јов. Нишпа, свештеника; за пот-

председника: г. Ник. С. Водобрица оир. економ; за секретара: г. Димитрија Потића, учитеља; за благајника: г. Соверино Радановића учитеља; за чланове Управе: г. г. Радимира А. Нешића, управника ратарске школе; Марка Браћа пољопривредник из Штетира; Машу Поповића агронома из Савошенића; Стевана Јаљчића пољопривредника из Вукошића; Милоша Николића оир. економи из Ташнице; Јована Стојановића оир. економи из Љубовије и Чедомира Илића оир. економи из Крупа.

Заслужан помен. — Жчка Пољопривредна Подружница, у седници државној 7. фебруара ове године, поводом смрти њеног добротора Аврама Кретића уваженог трговца, извозника из Краљева, желећа га одржати међу привредницима и трговцима извозницима у што трајнијој усмени, ради подстрекла млађег параштаја, на његов корисан и шлодан извознички рад, упусила га је за члана утемељача Српског Пољопривредног Друштва, и улог од 100 динара послала благајин друштвеној.

Леши помен Подружница иже могла изабрати своје добротору, а покојник тај је својим радом за живота потпуно и заслужао, а иже у недовојној прошлости, кад нашој извозној трговини, а нарочито извозу стоке, беху затворена путени за северне пијале, пок. Арам међу прима бехе, који крчачу пута нашој извозној сточној трговини на јужне прекоморске пијале, за који рад, не само што је покојник одликован од стране наредњих као доб извозник, већ постигнути извоз тражаног континента стоке, награђен је и почаном премјио.

Бог да му душу прости и почам му помен био међу нама.

Трговински саобраћај Аустро-Угарске са Србијом. — Податички и привредну занетост, што између Аустро-угарске и Србије већ дуго влада, јасно показују статистички подаци о извозном трговинском саобраћају најновијег времена који је осетно опао.

Тако је извоз Србије у Мађарску чинио још године 1906, вредност од 6.272.738 круна. Увоз робе из Мађарске у Србију износила за то исто време дигоа се са 8.118.682 на 9.529.161 круна.

Статистички подаци од године 1908 до сада још нису обрађени и сручени те се не може знати у колико је се трговински саобраћај Србије према Аустро-Угарској монархији побољшао за то време. Подаци ваљитијих прста робе што иже месечно износи статистичко-знање иже показују само нашав увоза у месу, али и то чини тек једну четвртину увоза од године 1906.

Увожено је у Србије у Аустро-угарску године 1906, а то: Хране 494.432 тонара, докде је увоз хране чинио у 1907 г. само 12.632, а у години 1908 од јануара до новембра овега тек 2804 тонара. Вредност увозне хране била је у 1906. године 6.219.036 круна, а у години 1907 само 173.615 круна.

Увожено је пак стоке за кљане у Србије у години 1906 свега 69.871 грла, а у години 1907. само 1054, грла, у години 1908 до децембра тек 463 грла. Вредност увозне стоке чинила је у години 1906 11.273.866 круна, а у години 1907. само 120.674. круне. Других животиња је увозено из Србије у тој години 869.67 комада, а у години 1907 само 24.102 комада. Губитак чини у вредности 1.201.412. круна.

Извоз из Аустрије у Србију, на против за то време не само да се није умаљено већ се и дигоа. Јер док је увоз шећера у Србију чинио год. 1906. 23.036 тонара у вредности 472.142 круне, та количина се у години 1907. удвојила, дигоа се на 45.510 тонара у вредности од 979.596 круна.

Порастао је увоз у Србију још и у дрвима и дрварској роби, стању, каменјој роби, ваљку, хемјјеском фабриката и т. д. Увоз аустријског шећера прошле године према години 1907 нешто је опао, али је био ипак знатно јачи него у 1906 години.

Трговина и снабдевања војске у Босни. — За осигурање Босанско-Херцеговачке границе многобројне војничке групе су одсласте у Босну и Херцеговину. Сметатиће ови трупа, попуњавање појединих јединица, припреме за рат и разне војничке набавке и опреме произлазе су до сада тронак око 100.000.000 Крупа. Војнички корпус ће тражити од аустријске и мађарске владе ову суму и обе владе ће платити исту према закљученој законитој квоти: Мађарска 36-4%, а Аустрија 63-6%,!

Наподај на српске новчане заводе у Босни и Херцеговини. — „Penzióférté Zsemle” службени орган Земалског Савеза мађарских новчаних завода доноси чланак о раду Српских новчаних завода у Босни и Херцеговини. Чланак је јун мржње против ових привредних установа српских, а очигледно је у смер да им убије углед у страном свету, а то је „босански дописник” овога листа могао с тим лако учинити, што се веома лако могао објашњавати уверењем да његова извртања веће ни доћи до умишљаним Српству.

Шта пак дописника боли то он одлаже одмах на почетку свога чланка. Он сам вели чим је народна свест у овим крајевима почела добити слободнијег израза, одмах се појавиле тежње да се народ у Босни и Херцеговини ослободи од странаца и да сам собом подигне и развије своје економске прилике. А то су вели дописник у правом реду покушали учинити Срби и за 3—4 године основали су с великом муком и с мало новца 12—14 средњих и мањих новчаних завода.

„Свугде, вели даље, седе, у уграви необразовани себични и каварски трговац, који још од турске владе носења и слаби ону малу производњу снагу селскоју, коју му је турски бег оставио. Веома је много трговаца овде, који само на зло употребљавају оне име. Има протоколосавних трговаца, који играју улогу као „угледни” грађани, а цео дан ширлају и живе без занимања једино од каварства. Нарочито се у воданим крајевима тузе, да им ни за турска времена није био живот тежак, јер Турци је само оно могао узети од селска што заоста има и што није могао склонити испред његових очју, а сад пак нампожени „трговца” надгичују се један с другим кредитирају, дају позајмице на храну, на шаљу и тако метну шаке и на догодишњи род.

„Природно је вели даље, да су са множењем српских новчаних завода ове прилике постале још жалосније. Јер до тада је зеленаши трговац днао само толико новца колико је сам имао, од како се основали ови заводи, у којима неограничено и без контроле господаре они сами — ствар иде још простије. Сиромаш селак потпише менџу и редовно 10% мора исплатити каваршару као јемцу“.

„И сада дописник слика стање и рад српских новчаних завода. Али за бољу слику тога, како он то чини довољни су и горе наведени редови. За свакога овде мора бити јасно какав смер руководи „босанског” дописника. Он чак поимено сумњичи поједина новчане заводе с јасном намером, кад већ не може да им убије углед у земљи, а оно — бар да га љубије на страни. А тоу пак с којим је нисав чланак сведочи да му цео привредни покрет српски не иде у рачун, да би га радо омео, што овог поборника српског привредног покрета у Босни и Херцеговини може послужити најбољим доказом, да су на правом путу.

Али с друге стране у интересу не само доброга гласа српских омањоших новчаних завода на страни, него и у интересу њихова рада на уређењу кредита у земљи, било би веома потребно, када би српски новчани заводи у Босни и Херцеговини удружилни се, основали своју средњу банку с јаким капиталом, јер без овакве банке рад ће им бити расстројен и неорганизован. Таква банка уједно би била и контрола раду мањих новчаних завода, регулисала би њихов кредит — те би тако и сам народ долазио до лакшег и здравијег кредита.

Што пак износи о српском трговачком реду у Босни и Херцеговини — ту нам је довољно да укажемо на то, да српски трговци из ових земаља уживају у страном трговачком свету најјачи глас, које овако извртање, као што је у томе чланку ноће моћи наудити.

Са задовољством бележимо, да је овај мањина уређиваних донаста народни лист, са својим право народним, поаоприредним обележјем, претрпо кризу коју му је претрпа одоставку и мањо пута и начина, да настаји своје излажене и да постигне редовно издавање, до краја 1908 године.

Изворне Новине излазе крајем сваког месеца (унесак са едикном) у књигама од 32 страна, и стају за Србију само два, а за све остале земље три динара на поштом.

Напољњило препоручујемо овај лист свима пријатељима народног просвећивања и свима српским поаоприредницима.

Шумарски Гласник, лист за шумарство и шумску индустрију, орган Српског Шумарског Удружења, власник и уредник др. Ђока Ст. Јовановић секретар Министарства Народне Привреде, бр. 1—3 Београд јануар—фебруар 1909, година I, у свескама 8^о стр. 73.

У ови Збора шумарског удружења ишломо је на питање овај стручни часопис који смо дано очекивали и који радосно поздрављамо као орган удружених српских шумара, јер је потреба једног стручног шумарског листа очигледна и неумуљна.

Шумарски Гласник излази у месечним свескама, а стаје за Србију } за чланове 6 динара
} за нечланове 12 „

за иностранство } за чланове 10 динара
} за нечланове 20 „ у злату; поједина свеска стаје 150 дина.

Садржај I и 2. броја:

I Дружњски послови:

Наша реч

Правила удружења

II Пошвна дее:

Понаша у шумама од Јак. Марковића,

Један нормалан тип планинског шуме од Владете Поповић,

Наше шумарство од Миљана Јовановића,

Израда и прорачунавање каварске грађе од др-а Ђока Ст. Јовановића,

Потреба измена у закону о шумама од Јов. Буковале,

Треба ли допустити да се и даље (развоја) Рударство у Србији на итегу Шумарства, од Јеђ. Јон. Марковића,

Реч—дее о независном гадовању с општинским и селским шумама и уграњима од Свет. Тодоровића,

Кд треба ели шуме? од Миљана Јовановића,

Превидни план од др-а Ђока Ст. Јовановића,

III Белешке

IV Липњације

V Књажњин преглед

VI Огласи

Землоградњачка Задруга („La Coopération Rurale”) орган Главног Савеза Српских Землоградњачких Задруга, почео је излазити у свескама. Изаште су свеске 3; 2—3 за 15 фебруар заједно. Стају годишње 4 динара која се шаље у напред.

По досадашњим свескама изгледа, да је садржани онот часописа, сев задружних послова и ствари из задружног живота, више се бањати распршвом поаоприредних питања из савременог живота.

Изтељу осталога г. М. Савић наш уважени поаоприредни ветеран, заведе у рубрику: „Поаоприредне поуке“ за савремена своштења из свију грана пољске привреде.

У одељку **Новинарство**, до тадака се „Задруга“ свесним невини зареде, да „Тешак“ није добио на приказ књијелу г. др. Јулија Стокаса, но је реверент Књијевног прегледа, као извину што „Тешак“ није развије проговорно о тој важној појави, напоменуто, како је купио књијелу за своје наре. Што је еакт и истина. Али иако па ни „Земљ. Задруга“ нема права, да сумњичи сарадника који се потписује са С. Г. а зна се добро и ко је он, из тако једне невини напомене, као човека који хоће да помуга тако искрене и толико срдљиве односе намећу Поаоприредног Друштва и Главног Савеза Землоградњачких Задруга; па чак да ту „замерку“ С. Г. коју сматра за неуомону, жели да представи, да је она могао ући у „Тешак“ само без знања Уредништва и Друштва.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Народно Новине лист за народно просвећивање, Београд 31. децембра 1908. Бр. 12. Год. II. Власник и уредник Живојин О. Дацаћ.

С. Г. најмање заслужује такву строгост приговора, као доказани пријатељ. Земљорадничких Задруга тим мање била, кад је реч о раду др. Јулиана Стоцкаса, његовог личног пријатеља. С. Г. то је овај исти човек који је пошредовао у позивању поштованог г. С. Лозанића са Стоцкасом и који је са знањем Управе Пољопривредног Друштва, на предлог г. Лозанића, упутио г. Стоцкаса, да он предавање не држи на Збору друштвеном, но на конгресу Задруга, где га је и др. Јоко. За то, што г. Лозанић као највећи поборник питања о снажњу земље вештачким средствима за љубрeње, у нашој земљи, има потпуног права, да ратуна на заслужно припадње своју стручњачку припадница исте мисли, као и Српског Пољопривредног Друштва, чија је члан г. Лозанић био већ много пре, но што су Земљорадничке Задруге и постојале.

Скопни смо да мислимо, да ће се после свега овога поворати, да је „замерка“ „С. Г.“ у још једној „Тежаци“ једино у ономе смислу учињена, у коме је то и речено, а ипакмо у жељи за истргом како „Земљорад. Задруга“ узима. Ми се могамо само радувати што „Земљор. Задруга“ тако суревнички себа да се ипач не помути слога са нашим Друштвом и што се у тако важним питањима, које спада и оно што га је прихватило и разрадовао г. др. Стоцкаса, води рачуна „да је Савез наша у Српском Пољопривредном Друштву само потпоре и савезника“, пошто је то најважнија жеља и тежања уредништва „Телавка“ и Пољопривредног Друштва.

НЕКРОЛОГ

† **Др. Венослав Керешкевић**, кр. професор, доктор за практику економију на Универзитету у Загребу, чланови ордена Св. Саве. — Посмртном листом известили смо да је овај заслужан професор, предава пољопривредни исцед и добар човек умро 9-ог (22) фебруара о. г. у Загребу.

Пок. Керешкевић је познати члан и учесник Српског Пољопривредног Друштва, те и стога већ заслужује да му се ипач помен у Тежаци. Но, он има и већих заслуга за српску пољску привреду, које треба да се помену на овом месту. Он је написао и посветио српском народу¹ једно прекрасно дело, које поред научне има и цео практичне вредности: *Домаћи шљива и њено гађење* (IX. Практична пољопривредна наука). Овим трај, постоји у рукопису и опис: „Земљаник“, јабучке изврне за извод, који је он такође наменуо по истом пољу. При свем том његова је ипак највећа заслуга за нашу пољску привреду, што је био први учитељ једној повећој генерацији Срба које се школовао у пољској привреди и шумарству, у „Господарско-Шумарског Завода“ у Крижевцима. Кад је овај завод био на угледном ступњу, кад је претстављао био и многим чешким пољопривредним школама, јер му је директор био Карл Ламб, чувени економ и пољопривредни исцед, високо пензио од његових суродника Чеха, тада је професор у том заводу био Др Керешкевић. Млад, предан, обавио сирепањ, попузда у своје знање и рад, он је од својих ученика био поштован и вољан ма да је имао мање занимљиве предмете: математику, геодезију и пољопривредно грађевинаство. Поред Ламба, Вање, Убла и Хлаве, вредних Чеха, Др Керешкевић је узимао, међу професорија Југословенских, одлично место. Српским студентима је издао самостално, јер су му имовински својом зрелому мисли и темелним сирепањем у студију. Те симпатије он је, на супрот свима рођењима противу узајамности Срба и Хрвата, задржао ипривидно и даље, које су претворене биле у лично пријатељство, а према народу српском осећао се ипач обавезан одавошћу. Заслуге његове уважене су биле достојно, те је на предлог г. Рање Мило-

шевића, као Министра Народне Привреде, одликован орденом III степена Св. Саве, којим се одликовањем он носило као ретко који.

Др Керешкевић има неоспорно и највећих заслуга за пољску привреду своје земље. Био је и директор „Господарско-Шумарског Завода“, али је убрзо пензионисан, те се преселио у Загреб. У Загребу је узимао много учешћа у радним хрв. слав. „Господарског Друштва“ и „Шумарског Друштва“. У исто време заузео је и професорско место на тамошњем Универзитету за „Господарство“ и био лектор практичне пољске привреде. Под његовом редакцијом преведено је и прерађено за тамошње пољопривредне припадње чужено немачко популарно дело Шлифова о целокупној пољској привреди, те је и штампано о трговну државном као „Прта и gospodarstvo“.

У исто време Др Керешкевић специјално се одао био пручању напредака двете пољопривредне грана, које нарочито мазог пољопривредника могу материјално и брзо да помогну: *Вобарства* и *Виноградарства*. Он је, оцено, да су у његовој Отаџбини, да и у свима југословенским земљама, прво повољне погодбе за напредо развијање ових грана, само их треба поставити на рационалну основу. Да би и сам томе прилагодио тежио је, да пручи призма развијања и техничког напредовања тих грана у земљама и пределима где се он већ излазе на већем ступњу. И тако се до на стручна путовања, које по својој иницијативи које по поручу и потпором државе. Зато његова дела имају велику практичну вредност, што се напреднији родови цитирају ипач како их је забележио у напреднијем свету и како их је он по критичној оцено нашо као угледне. Ево једног примера из „Домаћи шљива“ (стр. 13)... „Кад смо проšli расаднике светскога гласа у Вартеберино, Баденско, Елзасу и Француској, изаћи смо прилику уверити се, да се обдогођањем сада приг скоро искућуно напалачењем с шљивом (очевек, окућуно, „на лист“)... И резултат тих његових селекцијалних студија јесу многа писани и ипачно из области ових пољопривредних грана, међу које спада и „Домаћи шљива“. Од најважнијих дела су му још: „Стеце и виноградарство“ и „Привагитив“². Оба су дуга научна садржина, а последње ипач популарно и ипачно дело: „Географија са 201 дрворезом и 1 ипачног српским планош, написана за ученике „Господарско-Шумарског Завода“, дело којим би се дошта и напреднији народи могли подучити.

На крају додајемо, да је већ од неколико година уредник „Господарског и виноградарског Календара“, који излази извазком ипачијарине Л. Харгиња у Загребу, и који је ипачно стога, што поред обичних попуа сваке године износи научне и практичне ипачне подгавито у Виноградарство које ипачносеју јури криг практичних виноградара. По томе, календар је овај ипачно и задатак једног пољопривредног домаћина, и стога је био врло добро пријеман код ових којима је био намењен...

Сагда претдугретија и отмен, Др Керешкевић био је познат и као добар човек. Па већ својих великих заслуга, које је стекао као професор, исцед и као човек ретких личних особина, остаје у дугој и понављаној упомени, како у својој Отаџбини тако и међу нама. Он је доживео лепо старост, око 70 година, али се и достојно одужио својој нашој.

Љак му земља, и свега ошмен Др Венославу Керешкевићу!

— — Ђ.

Преглед 6 и 7. броја „Тежаци“: Чланци: Виноградарство у минулој години — Трговински уговор нова удона Аустро-Угарске — О вези шљива — Ангорска кола — Пчеларство у светлости нове науке — Најважније сорте америчке лозе — Мелса као сточна храна — Подстиак — Белешка. — Гласник. — Њмжевић Преглед. — Некролог.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
10, 20 и ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУТУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОБИЧНО НАЈБОЉЕ ПЕЊЕЖА ОД АПРЕЛА
1909. ГОД. № 204 ПЕЊЕЖАК ДРУШТВО
ПОСН ПОШТА ПОСЛАЉО

Цена огласна наложна је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИЊУ 8 ДИНА, НА ПОЛА ГОДИЊЕ 5 ДИНА
ЧЛАНОВИ ПОМАГАЈУ, ЧЛАНОВИ СВИХ ДРУГИХ
ПОДРЖИВАЈУ, ОСН. ПЕЊЕЖА, ЧИТАОНИЦЕ, ВОЈ
НИЦИ СТАЛ. КАДРА, ТАКМ. НАСТАВНИЦИ, СЕЖ
ДОМАЋИНЕ ЗАДРУГЕ И ЧИВАРИ ПУЖА. ДО
ПЕЊЕЖАК ЛИСТ У ПОЛА ПЕЊЕЖА, УКО ПЕЊЕЖА
ПРЕДПЛАТУ ОБАВЉА ЗА ЦЕЛУ ГОДИЊУ.

ИЛИ СРБИЈЕ

НА ГОДИЊУ 8 ФРАКАЛА ВО СРЕ. ПОДРОБНО
ПРЖИВАЈУ И ВИЖОКО ЧЛАНОВИ КАО И СРП-
СКИ ЗЕМЉОПРИВРЕДНИ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ,
ПРЕЖИ, ПЕЊЕЖА И НАСТАВНИЦИ ДОКЛАД ЛИСТ
ЗА 6 ФРАКАЛА. КАО ЧИТАОНИЦЕ ПОМОЖЕ ПРЖИ-
ВАЈУ И КАО СЕ ПРЖИВАЈЕ КОД СВОЈИХ ЗАД-
ЖЕЊА ПРЕКО КОГА ЊИ СЕ ЛИСТ СЛАЖЕ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

34 СРП. ПОДРОБ. ДРУШТВО ВЛАСТИК, ПРЖИВАЈУ ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 8. и 9.

НЕДЕЉА 29. МАРТА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

ПРОГРАМ РАДА

Српског Пољопривредног Друштва за 1909 год.

Према могућности и према средствима, која су предвиђена и стављена у друштвени буџет за 1909 годину; према потреби Пољске Привреде у земљи и према приности потребних мера, које треба предузимати и изводити за унапређење домаће пољске привреде, и које се истичу као неопходно потребне, а сходно у задатак и дозакрут рада друштва. — Управа Српског Пољопривредног Друштва ставља себи у Програм свакодневних рада, да поред редовних послова, које по својим Правилима има да врши у овој години, изведе и ове радове:

I.

Да би се организовао друштвени, започета оснивање Окружних Пољопривредних Подружја, изводио и даље у духу и смислу правила и да би се јаче утицало на њихов бољи и обилатији рад у извршењу друштвених намера за унапређење пољске привреде у земљи, Управа ће се постарати, да се пронађе пут и начин за што јаче њихово утицање у том правцу и да се у окружња, у којима Подружја још не постоје, исте оснују, а омако где су се оне утврдиле и добиле маха и полета, да се податакн на оснивање својих сродних подружја, где за то буде потребе, узлова и повољних прилика.

II.

У том циљу Управа друштвена у овој години веће сама припремати никакве изложбе, но ће пружити своју материјалну и моралну помоћ у припремању изложба овим Подружјама, које и досадашњим радом и саставом својих чланова, усрени и жаром у своје раду буду ту помоћ заслужиле, а које буду обимбиле све услове, потребне за припремање успешних и савремених пољопривредних изложба.

III.

Према начелном решењу XXXIX. главног годишњег Збора од 24. фебруара 1908 године, Друштво ће наставити рад на припремању за припремање једне Земљаске Осигне Пољопривредне Изложбе, у ком циљу, да се доуину раније изабрани ообор.

IV.

Пошто је питање о оснивању Пољопривредног Друштва које је Друштво стављено у задатак тачком 15. чл. 2. Правила и чл. 34. Посебног статута у попу езу, јер је Министарство Народне Привреде у прошлој години приступило оснивању

Привредног Музеја, Друштво ће са своје стране учинити све, да се остваре тога Музеја што интензивно изводи и потпомаже Управу Музеја савремено и прибирањем објеката за Пољопривредно Осигне овога Музеја.

V.

Настаје живљом непосредном агитацијом преко својих Подружја и преко предстаника државних установа, као и подружјских чланова у опште, на подстицању напреднијег начина рада по рационалним степачима, како би се постигао што бољи успоси и у већој мери, но досада. Да на тај начин подстаре и заинтересује приватну иницијативу у нашим, за напредак привреде сузумљивијих привредника, како би се успело да они постигнути напредцима у већој мери послуже угледом својој околини.

VI.

У вези са досада предузимањем анкетоу привредног стања у земљи, прегледајући детаљном, систематском и стручном проучавању стања и развића пољске привреде по појединим областима земље у свима њеним за ту област карактеристичним грамама.

Пошто се изради нарочити план за изучи и систем тога проучавања, оно ће се ове године отпочети с проучавањем југозападног краја Србије.

VII.

У последу посредовања у набавкама пољопривредних потреба за друштвене и подружјске чланове и остале пољопривреднике у земљи, нарочито семена и пољопривредних справа и машина, Друштво ће проширити своје везе са задругама и радњама, за испоруку пољопривредних потреба и настаје, да се између Друштва и Подружја одржи најусрдније принцип изједничке набавке, како би се отуда могло узимати и све користи. — Но како ће у овим обилним политичким приликама и Друштво само морати да набавља све потребе за готов новат, то ће успел тога и Подружјама морати да сведе вредат за набавку на најмању мери.

VIII.

Да се о слави друштвеној одржи Пољопривредни Конгрес, на коме ће се расправљати најпростија и најваљемзија питања од свитог привредног интереса у земљи, као и питања чисто унутрашњег уређења друштвене организације. У том смери Друштво ће позвати дотачне секције да обраде за Конгрес и потребне ресурате по овим темама:

1. Прегрести досадашње огледа и успосих предузимљивих мера за опоравку своју врста стоке у земљи и расправити,

шта треба na даље чинити да се постигне неки успех u систематској рад?

2.) Донети оцену, у колико пољопривредне установе (стручне школе, државне економије, пољопривредне станице и сродни расадници) одговарају савременом духу и потребама, као и привредним приликама и намењеном им задатку и јесу ли им и какве резерве потребне?

3.) Претрести питање о подизању пољопривредне Индустије у земљи (поглавље шећерне индустрије, пивско алкохолa и ракије итд.)

П. 4.) Претрести питање о слојеном, систематском раду, по нарпед утврђеном плану за дужи низ година, у подоби улога између Друштва као средишта и Подружја као његових системних делова, нарочито у везама са извођача и осталих мера за унапређење пољске привреде.

5.) Претрести питање о организовању кредита у давању на почетак и отплату пољопривредних потреба за усавничање рада на производња, за чланове Пољопривредног Друштва и његових Подружја.

IX.

Поред редовног издавања друштвеног листа „Тежака“, „Пољопривредног Календара“ за 1910. годину, у границама будућег могућности, Друштво ће наредити, да се изда једна или две „Практичне Пољопривредне Поуке“

X.

Како је основано Српско Шумарско Удружење и отпочело своју делатност, те у његов обиму преузео ову врсту послова на друштвеном задатку, која је складала у делокруг рада друштвене секције за шумарство, то Српско Пољопривредно Друштво, размишљају се о тој појани, изјављује, да ће Српско Шумарско Удружење потпомогати свима свима морално, на не могућству и материјално.

ПРЕТХОДНИ УСЛОВИ ЗА ТЕМЕЉНУ РАСПРАВУ ПИТАЊА

0

ПОПРАВЦИ ЗЕМАЉСКЕ СТОКЕ

Нема спора да за сваку привредну област, за сваки природно-привредни рејон у смислу сточарском, у нашој земљи, и за сваки поједини онамо усвојени систем сточарске привреде или сточарења, мора постојати и извесни, одређени сточни тип, као најпљусходнији... и онда како се ма који други изабере, он је од штете и не може се уштеди с њиме. И то без обира на то на који се начин поправка стове постићи жеља: било једноплеменним заплатом, заплатом из себе или разноплеменним (укрштањем). У избору раса и одбирању заплатних грла, поред добре прилагодљивости њихове на прилике, главно је дакле погодити тип који ће у свему одговарати природном и привредном стању области. А потом они морају одговарати и заплатном правцу или смеру, пошто од њега зависи и избор привредних подобности за дотично опредељење стове.

У томе, по мом мишљењу, лежи махом и већим делом сваки досадашњи неуспех, ако га је било, што се до данас врло мало мотрало на ову подударност између природних и привредних прилика краја и сточних раса или сојева с друге стране. Докле баш од тога, у првом реду значиштоње успевање сточарске привреде, па с тим посредно и целокупно привредно тога краја, благостање њихово. Другим речима ствар лежи у томе, да се за сваку област

пронађе и одомаћи, или према потреби заплати и произведе она раса или соја која је је према телесној грађи и према потреби својој на храну и мези, сразмерно најповољнија за овај или за онај део држања и која у себи, по природи и склоностима својим, има само такве подобности или потребе за своје успевање, какве стварно и постоје у дотичној области, гди је одомаћити имамо.

Према задатку нашег Државног Сточарског Завода, који му је намењен да га врши у унапређењу сточарства у земљи; према задатку који је у томе, да он има да послужи као матичњак за размножавање и присађивање производније и корисније, побољшане и усавршене стове, прилагођене природним и привредним потребама целе наше земље, питање о држању раса и сојева стове у том Заводу, врло је важно питање које се тиче дела наше земље. У томе задатку Државни Сточарски Завод у Добричеву, с одеоком у Љубичеву, помалу и остали државни заводи којим је поверено заплатништво стове, одгајање раса поправљачица, она одабрана заплатна грла, за која се налазило, да ће послужити поправци домаће стове, да ће унапредити Сточарство. То су државна економија у Топчидеру, стручне школе у Краљеву, Букову и Шпану и неке околне пољопривредне станице.

Питање о расама и сојевима који се у тим заводима гаје, да послуже као расе поправљачице домаће стове и питање о њиховом утицају на Сточарство у земљи, само по себи већ је сложено. Оно је у разна времена разио и решавано. Али оно постаје још сложеније и теже, његовим примисањем и свршењем на прави законски смер Државног Сточарског Завода.

Закону је био смер, да Сточарски Завод истане стојер целокупног унапређења Сточарства у земљи, да буде заплатни матичњак раса поправљачица и одабраних заплатних грла свију врста домаће стове и за целу земљу. Да би то и постаћи могао и са средствима која му стоје на расположењу, морао би вредити као врховно правило: да би расе и сојеви изабрани за заплатништво и расплод у Сточарском Заводу морали одговарати што више потребама саме земље; да би морали бити прилагођени природним условима и одгајаји за привредне услове заплатништва и сточарења у свима природним и привредним областима наше домовине.

И то не заборавајући, да је држање стове у народу примитивно и екстензивно... Значило би, да би се Државни Сточарски Завод (уз издат осталих државних заплатних станица), да би могао, ма поде одговорити тако пространом а крушном задатку, надама и очекивању које је законодавац полагао у њега, морао разрасти до невероватно огромних размера. Не само тога, што је он матичњак свију врста крушне и ситне стове (пљоња, говеда, оваца, коза, свиња, живине) за целу земљу. Већ што свака природна и привредна област у земљи, инакспире и по врстама и по расама и држките типове, који одговарају систему држања или сточарења једне или друге врсте стове, једног или другог заплатног правца и у истој врсти, па и у истој раси, или и у разним расама исте врсте стове.

Пњеги ми смер, у овој прилици, да се упушта у оцену и критиковање закона о Државном Сточарском

Заводу, ни закона о унапређењу сточарства, ни уређења самог Сточарског Завода и осталих запатничких станица у земљи, ни о распробљати питање о спреми њихових руковођа, ни о осталим средствима за постизање главнога циља, па ни о могућности завршене свију потребних захтева, како према уређењу завода, тако и према уређењу привреднога система на имању и уређењу стручно-запатничке и научно-водско-контролне стране њихове. Али за оцену успеха и рационализма целог рада, морам се ипак доста вехих прилика.

На првом месту, према бројном стању домаће стоке свију врста у целој земљи, *посеб је недовољан број запатних грла од раса поправљачица*, а да и може вршити какав такав шири или општи утицај на поправку домаће стоке уопште.

Државни Сточарски Завод гаји пунокрвне коње арапске, енглеске и чистокрвни англо-норманске расе, а полукрвна грла поменутих раса, у веома размеру.

У Добричеву и Белог Реци производи и одгајује *говед* искључиво сименталске расе.

Од *свиња* у Добричеву гаји чистокрвну Шумадинку, а у Лубичеву прие Моравне аване енглеске.

Од *оваца* гаји чистокрвни а и врши и укрштање у одевку у Белог Реци и то: Хемпширдане, Каракуле и Цагаје, а са домаћим Кривоверкама врши укрштање.

Од *коза* чистокрвне савске козе.

Почварска Економија гаји говеда сименталске расе и овце лиске домаће расе

Школа за Сточарство и Планиско Гадовање у Краљеву гаји аване полубарских говеда и сименталске расе, коње арапске и англо-норманске крви, и свиње Шумадинке и овце Цагаје.

Школа за винодеље и Воћарство у Букову: говеда монголске расе и свиње Шумадинке.

Ратарска Школа у Шацу: — говеда сименталско-бериске расе, овце источно-фризичке, свиње Мачванке и Јоркширске.

Друго је питање овде, да ли су све те расе поправљачице и добро изабране и на своме месту. Број њих је врло незнатан број запатних грла њихових а да и могу вршити некакав јачи утицај на поправку домаћег сточарства.

Најважнији је део питања потом у томе, што ни у погледу на истакнуту различност и разноликост наших запатничких области, и међу расама поправљачицама на запатним станицама, ми немамо ни правих представника раса и запатних грла **за све наше запатне области**.

Значи, према законском смеру Државног Сточарског Завода, он би у свима врсима стоке морао имати и гајити онолико раса и то раса разних привредних одређења, колико има природних и привредних области у земљи.

Да упростио свој ток разлагања, те да будем разумљивији. У претходном чланку¹⁾ навео сам да у Србији у главне постоје *два рејона привредних области: планинских или запатничких и долињских или ратарских*

рејон. Значи државне сточне запатне станице, морале би располагати са *расама поправљачицама за обадва рејона, за планински и долињски, а за све врсте стоке. Морале би гајити и пагити најмање по два типа из сваке врсте* нарочито крупне стоке (говед и коња), а да се и не обзиремо, како су ти типови прибављени или створени, да ли са стране или из земље.

А то би, као што видимо цело питање о поправци стоке и ако је и при оваком стању и уређењу Државног Сточарског Завода и осталих запатних сточних станица, веома доста сложено, учинило још сложенијим и заплетенијим.

И ако према смеру овог другог свог чланка, остављам на страну критично разматрање и закона и његовог завршења, па и уређења Државног Сточарског Завода и осталих запатних станица, морам и овде утврдити, да не сматрам да је и могло бити досад правилно решено питање о поправци домаће стоке свију врста и ако и Сточарски Завод и остале запатне станице свој утицај годинама врше. Питање је важно толико, да се мора, сваки прави стручњак огледати на њему и подстаћи га и са своје стране, ако не и допринети његовом правом решењу.

Да се може при решавању овог важног државно-привредног питања, толико важног по успех и рентабилности (приходности) сточарске привреде у земљи, погодити и изабрати прави пут или на проју рејона да се могу изабрати и погодити праве расе, морају се с једне стране познати природне и привредне прилике свију главнијих земаљских области, а с друге стране, морају се познавати и расе стоке, од оне жеље набавити или за избор препоручити. И то, познавати темељно по целом бићу њиховом — познавати не само по чувењу, или у повећењу по моди и за другима, **но на основу темељно извршених и многобројних огледа или... посматрања, у пракци предухватних испитивања.**

И тако питање о избору раса и сојева за поправку домаће стоке и ако постаје још заплетеније, у самој ствари своди се на оне главне захтев који би имали да претходно решавању његовом:

1. Познавање земаљске стоке свих врста, под природним и привредним погодбама њихке постојбине; познавање не само по особинама и подобностима њихким, већ и по вероватном постанку и пореклу њиховом;

2. Познавање природних и привредних погодба државна стоке, бар у главном, по целој земљи;

3. Познавање из темеља, досада постигнутих успеха или неуспеха са расама поправљачицама, одгајеним на страни или у земљи, уколико су се *сложиле* по крви, или по тинској полударности с домаћом стоком и уколико су с једне стране постале прилагођене, а друге стране остале постојане у нашим приликама, ако су биле набављене са стране;

4. Познавање на исти начин и оних страних раса и сојева стоке који би се могли препоручити за избор у циљу исправке наше стоке, на место оних који било не достају за поједине рејоне или који се заменили морају новим и бољим, подударнијим и прилагођенијим. И то, познавање не само у погледу подобности, особина и порекла њиховог, теоријски и

¹⁾ Поднавање сточне привреде и питање о поправци стоке бр. 34 и 35. „Тожина“ 1906 године.

практички, veћ i poznavawe њихово према њиховој подобности како за прилагоду нашим природним и привредним приликама, тако и практички, огледима. Позnavawe њихово према степењу крање подударности и тишине сличности, са нашим расама и сојевама стоке, под разним привредним приликама наше земље.

И на послетку овоме се придружује и још један врло важан захтев из групе привредних погодба по рентабилитет (приходност) сточарства, управо један од ширих народно-привредних захтева:

5. Позnavawe захтева тражње на светским тржиштима и ван уског хоризонта будимпештанског или бечког трага.

Или другим речима: позnavawe нарочито из претходне две тачке напоменутих раса и сојева, по њиховим резултатима у укрштању са нашом стоком тј. у колико припатак (потомство, мелеви), као производ тога укрштања стварно одговара тражњи светског тржишта и у колико ће је он моћи задовољити, те да сточарство Србије постигне двоје: сталност тражње и одржаване спрам стране утакмице...

Ако претходно у виду једнога извода у кратко сумирамо све досада речено, пре но што станемо даље расправљати ово овако сад рашчлањено питање; ако то учинимо тако да подвојимо оно, што се може генерализовати, што се може утврдити као несумњиво оште искуство свију нас, од онога што може бити шире или уже искуство појединаца у већем или мањем степењу, онда ћемо по све четири главне групе захтева наше позnavawe сточарства и сточарења и нашег позnavawe раса и сојева стоке добити ове важне закључке:

1. Позnavawe земаљске стоке свих врста

Сем мало података прикупљених од стране Српског Пољопривредног Друштва и у два — три маха њиме потпомогнуте научне студије сточарства у окупационим ваљевском, пиротском, тимочком и моравском и појединих још необјављених окупација појединаца, нема никаквих других радова од вредности, по питању о проучавању раса и сојева земаљске стоке, у погледу на њихово порекло, њихове производне способности, њихове захтеве у погледу на исхрану итд.

И данас се у томе сврху руководио ширим или ужим искуством распорестив на већу или мању област наше доминице, прибраним приликом досада приређених окупација и обласних изложба, посматрањем чинињених у разним приликама, утред или кроз дужи или кроз краће време у заводима.

Оно у чему се слажу сви стручњаци из реда то је: да нам стока свих врста у квалитативном погледу врло рђаво стоји, да је дегенерисала, закржљала, да су производне способности њене и крушноћа или тежина јако опали, да су облици појединих телесних делова, услед оскудне хране и никакве неге, постали рђави и несразмерни (непропорционални) и да у опште у свима врстама већина раса и сојева наше стоке, нити је очувала такву крушноћу, каква се тражи, нити је развила омакне производне способности, које одговарају одређеној стоке, како то изискују савремене потребе. Исто тако, изузев овце и доњекле свиње и коњи и говеда, у грдној већини прилика, нису очували чистокрвност, чистоту типа, по су их изме-

њили мешавином са страном стоком, било на боље или на горе.

Ови ретки случајеви измене на боље, могу се и учинити и морају се и признати, јер са њих Србија је у стању, да се одржава на утакмици светских тржишта и благодарети њима смела је и помпшиљати, у овој прилици (заједно парничког с Аустро-Угарском) на западне тргове.

Чистота типа очувана је код оваца скоро свуда, код свиња шумадијског типа и планинског типа, тако званих ковара и кострешки; у говеда и коња, једино још по вишим планинским рејонима, али су и ту свуда у нуној жеку опште мање квалитативног одањања и дегенерисала (измешала).

Добре стране наших раса и сојева свих врста стоке, у томе су, што су сви они прилагођени природним и привредним погодбама земље, издржљиви против сточних болести, издржљиви при овако примитивном начину запата и држања, краћења и неге, на зими и ладноћи и са малим задовољњем, без стаја, под ведрим небом и лета и зими, права напашка стока.

Али због тога су и слабо производни и познотасти, споро се развијају, дуго времена им је потребно док не стигну на снагу и док се не могу употребљавати за службу, према својем одређењу, докле се не могу приети од њих ове користни рад којих се и гаје. Стога обрт економски с њима није ни толико приходан, колико би могао бити код раностасних раса свију врста за клање (говеда, оваца, свиња). Докле наше познотасти свиње расте 2 и 2 $\frac{1}{2}$ године, па да се може бацити на храну, угојити и продати, кад достигне 120—150 ггр. живне или 80%, од тога клање — 96—120 кгр. — тежино, докле раностасно расте и гоји се и може се 2 пут или 3 пут за ове 2 и 2 $\frac{1}{2}$ године погојити и продавати.

И према томе за све мора бити јасно, да се скоро сви наши сојеви стоке морају поправљати, побољшавати и да томе у првом реду има да послужи Сточарски Земаљски Завод.

Исто тако већина стручњациа сагласна је и у томе, да ову потрашку ваља извршити путем укрштања са страним добрим и признатим расама свих врста стоке, пошто је то најбржи и сразмерно јевтинији пут, само кад се погоди правца какво ваља. На име да се у наше стоке поправи оно што не ваља, а задрже све оно добре и користне особине, што их наша стока још има. Укрштање се препоручује само собом и намеће нам се самим приликама, духом времена и условима тражње страних тргова. Управо начин поправке стоке, налаже нам утакмица, а захтеви трговине са стоком, у томе је потпонамак. Тако је гледиште тих стручних представника наших. Овде је обухваћено у најкраћим потезима оно, што сам изумио данас рећи по тачкама 1) и 3).

(свршила се)

ОВРАДА ЗЕМЉЕ ЗА ПРОЛЕТЉЕ УСЕВЕ

Успех или неуспех гајења усева зависи у велико од две ствари, од времена (погоде) или поднебља и од какоће земље. На време не можемо утицати, оно је ван домањаја наше моћи. Једино што

овде можемо учинити то је, да што више искористимо повољно време у нашем раду на имању и да се колико год је више могуће одупремо против утицаја рђавог времена. У толико више морамо настати, да разумно обраду земље подесимо према приликама земље, климе и времена и о њима једнако најусрдније водимо рачун. Да обрадом обезбедимо овим чињоцима пун и неометан утицај на успевање наших усева а с друге стране, да их што је могуће више учинамо отпорним, издржљивим против неповољних утицаја.

Чим се земља открани и одмране и толико се просуши, да по њој може стока газити, ваља отпочети пролећну обраду.

Ну ћемо отпочети са поправком озимих усева. Често се преко зиме земља издигла, пун показује пукотине и у том је случају од користи прећи је тежким ваљком и сабити, те да се земља опет причврсти и да оголићене илде буду прекривене. У исто доба ваљањем се земља поравни и на тај се начин олакшава доцније жетва или косидба.

Није наметно у Јесеи, при орању за озиме усеве, потпуно истрошити ораницу, боље је ако остану мање или веће грудвице или неравнине, јер око њих се напуну и завајава, те стога и задржава зими снег, а оне заштићују и усева од оштрих ветрова. Стога се и каже на Јесеју обраду земље: „по орању зими свака грудвица — лети по гочањина.“

Што није преко зиме мраз истрошио, то ће у пролеће ваљак, кад се с њиме преко оранице пређе.

На земљи која се сивескала и скорела, за дробљење покорнице, боље је употребити равал или зубаст (Камбрицов или Кроскилов) ваљак, по гладак, јер овај само равни, сабија, а кад је земља влажна утаба је и сивеска.

Да се при окретању запреге са оравном (ваљком) не усеку у усеву Јаружике, треба запрегу терати у наоколо око њиве, на обашка уздуж и попречно новаљати места на увратинама (на окретању).

Троделини ваљци су бољи од једноставних, као што су бољи они који се састоје из неколиких покретних колотова и арстенова, јер се оваки ваљци боље припијају, прилагођавају неравнинама по орању.

Али *пшеницу* морамо у исто доба и подрђати, што се може удесити тако да се иза ваљка приврди (привезе) лака дрљача за затрпавање семена, те се на тај начин штеде људске и сточне наплице. Управо, пошто немамо ваљана још у употреби, много је боље употребити за обраду посејаних усева дрљачу, јер она још боље разбија покорницу сивескане земље и у исто доба њеним се повлачењем почуна коров с ошљиним жиљама, на се пшеница подстрепље на боље убокоравање. Али ако се после дрљача за парвањем орања зупцима, имамо бојати мразова или ветрова, онда је добро земљу распарати дрљачом, прећи опет ваљком, да се слегне.

Раже не подноси тако добро дрљање као друга отршина.

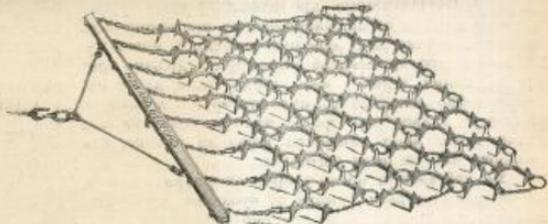
Као што ће бити познато у већ усејан озимих усева, може се у пролеће усејати други какав усева за пшћу стоци. У озимим стрв који је рецимо промрзао, па стога остао местивач, местимично оредак,

можемо подсејати јарик. Увек треба према стању измрзалих усева претходно ценити, је ли боље и користније подсејати га, или ако је сувине местивача и оредак, сасвим га преорати и ораницу наново посејати. Али се и у исправно успео озимих стрв: пшеницу, јечам или и овав, може у пролеће усејати какав пшћин усева, као што су детелина с травном смесом, серадела, слаичица, итд. која ће нићи и расти, док се стрвина не покнаје, а по том остати на њиви, докће и оне не става за косидбу. Семе пшћног усева, нарочито травне смесе, могло се на њиву усејати озимцом бацити оретко још преко снега и кад се овај отопи, онда ће пасти у земљу и клијати. Иначе би могли повући браздачем бразде кроз усева и усејати семе пшћног усева, па га лаком дрљачом прекривити. За овако и *много друго случајева*, може се употребити и *на њиви* лака члаковитца, или *зубаста ливадска дрљача* (сл. 4). Разуме се, да је много боље оваку њиву подсејати семеном пшћног усева помоћу вртачне сејалице ко је има.

На тај начин се од *једне њиве* *црту две користи*: озимца и пшћин усева за стоку. После двогодишње узастопне окупаци у сточној храни није рђаво ко може, да се користи и овим искуством.

Ието тако морају се у пролеће обрадити, ваљком поравнати или дрљачом распарати: *детелишта*, *ливаде* и... *пашњаци*. Крчињачке и мрвањачке, као и локвине и неравнине уравниши и растуриши ливадском дрљачом или ливадским рецдетом, на и добром трновом браном, оптерећеном бурумцима, земље или камењем.

Дрљаче ливада у пролеће потребно је нарочито онда, кад се она ућетила маховином, те трава не

Сл. 4.

може да прораста. За тај циљ боља је зубаста њивска дрљача, јер њени клинасти дугачки зупци боље запарају травну бус и боље коров почунају, сем што боље раскидају и купе и ућену маховину. Подешавањем дрљаче, а нарочито оттерећавањем лакше њивске дрљаче, лежи у нашој руци, хоћемо ли према потреби ливаде, иету дубље или пшћне распарати. На тај начин не само што отклањамо наметнице као смећу порасту и буњају траве, но парвањем травног буса, подстреканамо бујици пораст, а што је главно, отварамо приступ ваздуха травним жиљама. По себи се разуме, да у исто доба можемо и мешавице (или вештачко хубре), то ваљбоље ливадско хубре, растуриши тим начином под земљу. (сл. 5).

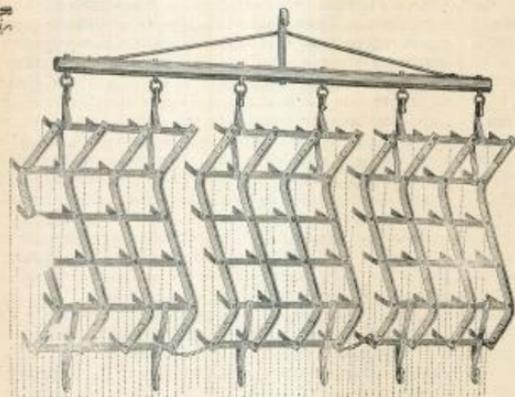
Али тек засновано, новоподигнуте ливаде које су још слабо убусале и живе утврдије, не смею дрљати, јер се тим путем може лако нашкодити травном бокору и почупати пшћко ожиљене траве.

Исто tako nije dobro otpочети с дрвањем однећ рано, јер баш најдрагоценије травке су и најосетљивије и оне би могле патити, ако им се распараним браздама одголите бокори и жилице, па би потом надошао мраз.

Ливадска дрљача, као лакша и гичија, зглобаста, може се врло добро употребити за дрљање штећеног усева и за многе друге важне пролећне послове

важности, да земља и за пролећне усеве, буде још пре зиме аерорана, јер мраз је најбољи орач⁴. Њива која је преležала у раваној, суровој бразди, с највећом површином својом, изложена преко целе зиме ветру и времену, за то ће се време растршити и угрети, биће доведена у такво стање, да прими сву влагу.

На таквој измралој и угрешеној земљи, сви радови у пролеће и преко лета бивају лаки, штеди се људски и стојна снага, може се рано сетва предузети и стине нам је тако рећи половина жетве обезбеђена. Остало је у Божијој руци.

Сл. 5.

у обради земље, а нарочито за дрљање детелиншта (Луцерншишта). Детелиншта треба дрљати сасвим оштро при почетку вегетације (пролећнег буђења, бујана усева и слично) и после сваког откоса, ако нисмо ради да и рон пађика и да детелину загуши. И иначе кад се много прилика за употребу ове дрљаче кроз пролеће: при сетви и нези усева, тако, да се набавка добре ливадске дрљаче стоструко исплакује. И што је главно оне троше мало теглеће снаге, а сва и може лако изменати поједине чланке, или зглобове ако би били оштећени.

Ма најважнији посао у пролећној обради земље, то је ваљана обрада орнице за пролећне усеве. Никад се у обради земље не сме поступати шематски, по неким старим правилима и по „месечним радонима“ у календарима, то ће рећи увек по једном шаблону. Јер свака бразда, свака земља и свака година изискују друшчију обраду. У сваком послу и раду земље морамо бити с тиме начисто, за шта га хоћемо, зашто га чинимо, кад је ваљ право време и какве ће последице имати. Свакој обради земље мора бити циљ, *испомаћи природне силе*: добро се чувати, нешљаусходном и превременом обрадом да не идемо у супрот делатности природе, јер у противном сваки пут морамо своју лекцију скупо плаћати што ће нам оманути жетве.

Главна ствар је у обради земље, да се њоме постигне растреситост и угарност (види: Пољопривредни Календар 1909 г.).

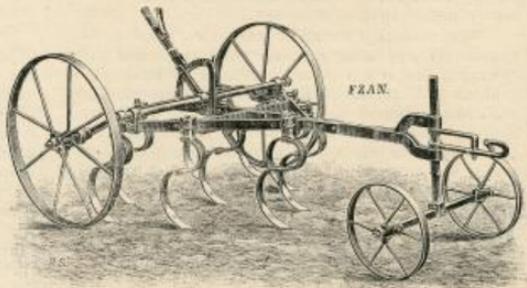
У сувом поднебљу и сушне године, а и на сувој земљи, од одсудног је значаја одржање зимње влаге у земљи. Због тога и јесте од толико огромно велико

„Благосештенски орас — чист плавац (штурца)“ вели се с правом, па ни с осталим житом није ништа боље. Јарике и варива, маунасте биљке, треба што је могуће раније затрпати у земљу.

Обраду за пролећне усеве ваља отпочети тиме, да се њива употребом преко бразда пораним, за шта можемо употребити трнову брану или ливадско ренде, а можемо употребити и ливадску дрљачу, па у нужди и превртну дрљачу (тегље по земљи, а зулицу у вис). Њиву можемо отпочети да равнимо пре, но да је дрљамо и она ће одмах потом толико се провентути и просушити, да се може предузети даља обрада. Овим влачењем или брљањем, земља се поравни и најбоље угроти. Једним свакиим влачењем више се постиже но дуалим дрљањем. Земља се при том не скоре и коровско семе плитко преграло под површином, брзо изникне, те се може брзо потом и утаманити.

Ако се земља мора још једном дубље разрабити, или ако научен љапор или ђубре (нарочито вештачко) хоћемо темељно са земљом да измешамо, досадну пиревину да истрамо, онда нема боље оруђа за то од *перастого обрађивача* (сл. 6). Земља се овим оруђем не преврће као плугом и готово никако и не долази у додир са пролећним ваздухом који јако исушује, већ пераста као и сваки други култиватор (обрађивач) само тропи и растреса земљу. Овом врстом обраде земља се тако јако не исушује.

Код осталих ковача или обрађивача, (сл. 7) које су за исти циљ употребљавали, то је рђаво, што преко-

Сл. 6.

мерно напрежу спрегну стоку, у земљу пак не заширу толико дубоко колицо би требало, но су се морали оптерећавати теретом на пр. гониоц да седи

на њима итд. при свакој препречи силно сепају и коње тразују, или се орубе ломило и крхало. Међутим нови перасте обрађивачи много су подвознији, за теглење лакши, у земљу сами заширу, пера су гинка и повијају се, ако на препречу навишу и штеде стоку и материјал. Ово практично оруђе је дошло из Америке и израђује се у свима већим европским фабрикама, има их и савним лаким за једног

никог корова погодне су дрљаче са оштрицом спред као пољени (трагала на плугу, за њељење и тргање пиревине бољи су округли зупци који не секу. За прекривање семена, љубрета, мешање земље, бирају се трбошпасте зупци са оштрим ивицама.

Повене дрљаче имају разна израђена ивице и удешене су, да кад се стока запрегне обратну или са стране, онда и разво делују, према томе да ли у земљу продире зупци са оштром или тупом ивицом.

Дробљење и ситњење земље повећава се тиме, што дрљача ради тразјући, сепајући. Зато једна дрљача све боље ради, што је покретнија, што ивице игра у раду, али стога је опет за спречну стоку опаснија. Рад с дрљачом израђава ират и груди у стоке, као никоји други. Стога се млада стока не сме запрезати у дрљачу а и старију спречну стоку треба на пола дана мешати. На мокрим земљама и кишовитом времену не сме се никад дрљати, јер у место да се земља дроб и троши, она ће се спљескати и скоравати, добити тврду коровицу, кроз коју не могу да продру ни ваздух ни влага.

Да се дрљаче не загушују, не смеју зупци стојати одвећ густо, и избегавати оне са много пречника. Стога су најбоље дрљаче, с уздужним полулама изајеним у виду латинскога S.

Поред плуга дрљача је најважније оруђе за обраду земље, али њена примена и њен облик, према циљу рада, могу бити врло различити. Код добро склопљене и љуци запрегнуте дрљаче, сваки зубца понашају подједнако удаљену сопствену браздину и поклања радник с дрљачом при вичану новог постанта, мотриће брижљиво да леви коњ или во успрзан, увек левог ногом гати по крајњој браздини већ подрљаног постанта: да не пропусти ништа неодрљано и да ништа во двапут не подрља.

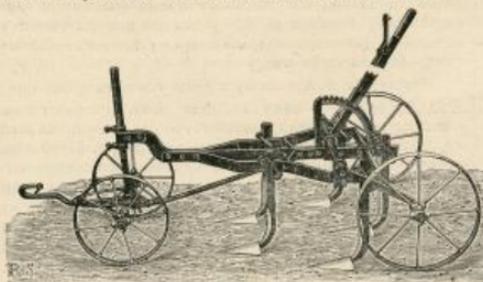
Дрљачом се пред сетву орање освежи и земља уситњава за семе, те стога може бити лакша, па и што шира, да што више оједном уради. За сетвом се опет употребљава, да семе прекриве ситном земљом. Али њена примена није с тиме исцрпљена. Час ће пазићи коров који почуцати треба, час ће плаха кина спљескати земљу, те усев застане у порасту. Дрљача је ту да помогне усеву.

Овогазивне које дубоко желе пуштају хаће и дубоко шмрљене земљу, али да је ово горда. За сабијање и слагање земље на површини, имамо ваљке који и земљу озго дробе и граве разбијају. Али тај посао треба већ пре, и преко зиме, да су нам површили плуг и мрак.

На тежим земљама, нарочито смоницама, често се не може плаћи на крај с гравцама, без примене ваљала разбијања, па шта више морају се поједини бурумци разбијати и ушником од мотика или будака. За тај циљ најбољи су сада Кроскилови ваљци из по 7 двојним пречацима наудубаних колотова у 3 склопа.

Растресите лаке земље морају се ваљком приталкати, да се земља слегне и сабије, нарочито при употреби љубрета стајским љубретом и љубрета зодешеним на њима.

Али у пролеће не сме се никад земља за дуго остављати поваљана, јер се брзо сасушује зато што

Сл. 7.

коња, те нису скупи. Много могу да ураде и имају многостручну примену. Граде се до 1'60 м ширине и на његовом постољу могу се и друга оруба наместити, кад се пера скину.

Ако се земља обрађивачем дубоко испара, мора се потом заравнати дрљачом. На тај се начин спречава непотребно испаравање влаге. Дрљача њеним радом чини, да се постигне тршна и растресита површина оранице, и како су између ње парчећем начињене крупније шупљике, то је прекнуту веза с доњим ситаним т. зв. кокастим цевкама у земљи и вода се озго кроз њих не може да пење. Истина горњи испрошени слој земље осуши се, али земља под њим остаје влажна.

Због тога је прво и основно правило сваке добре обраде земље у пролеће, да одмах за радом сваког другог оруба, морамо земљу водрљати, да се сиречи исушивање земље. Оно што је изјутра поорано или окопано, мора се већ у подне водрљати. Тодино је важан рад дрљаче, да се она може сматрати као најбоља чуварица влаге у земљи, као највећа отпорница суши и њеном сатирању.

И дрљача служи ситњењу и мешању земље, као и за прекривање љубрета, само што она не продире толико дубоко, као обрађивач, али и рад с њоме често је довољан, нарочито код усева који плитко живе пуштају.

Дрљаче нису подешене, да се могу за равне дубине удешавати, но оне продире у земљу сопственом тежином и према попустљивости земље. Због тога се ради дубљег дрљања и на тежим земљама, морају навешћати и употребљавати и теже дрљаче. Ако љаву само плитко хоћемо да уситнимо, издробимо, или ако лакшу земљу имамо, онда ћемо изабрати и лакше дрљаче. Дрљача се употребљава и за тргање и тамење корова, који је плоче ожиљен. За коров с дебелим кореном мора се употребљавати и оруђе које дубље у земљу продире.

Начин рада и утицај дрљаче зависи и од облика њених зубаца. За дробљење земље и чување тек из-

је ваљавом, склоп косастих цовчица у земљи опет састављај горје до површине оришица.

Ивице за јарв усеве, чија је површина још мало неравна, боље је поваљати кад се наника. Ваљањем се непосредно потпомане и убрзава избијање дивље роткивице — слатчице — чије би семе остало испод грудава да доцније никне.

Стога у пролеће ваља бити обаврив с применом ваљка у обради земље, те да се не расипа готовина влаге у земљи.

ДЕЛАВАРЕ

ЈЕДАН РОДНИ ХИБРИД

Од више њих добијао сам питања о овој лози, па и од својих бивших ученика, ма да о њој у предавањима није било ни спомена. Нагледа да је неко узео на себе, разуме се из неког важног интереса, да унесе забуну овом лозом и у нас, као што је раније јединим чланком у *Тажнику* покушавано да се увери наш свет како већ има тако добрих родних хибрида да није потребно више каламбурна лоза. И како се ни сами Французи, код којих се хибриди, захваљујући њиховим вредним хибридерима и научницима светскога гласа, умножавају непрекидно, не пограбите за њих, изашло је, да је таква покушај у најмању руку изисао за основу: да унесе забуну међу наше виноградаре, али — без успеха.

Па и сад може се констатовати исти случај са хибридом *Делаваре* (*Delaware*). Али, по извештају г. Јов. Ђирића, учит. из Винараца (код Лесковца), са овим се удружила и једна проста лична спекулација. „Гаврило Нађ, сопственик добра у Великој Кањи у Мађарској“, како наводи г. Ђирић, има велико добро засађено виномом лозом. У свом ценовнику највише хвали једну врсту даље лозе, под именом *Делаваре*, која у дивљем стању рађа. Ево шта вели о њој:

„Лоза *Делаваре* сади се на земљишту нередином, не казали се, не преска се, успева на сваком земљишту, од зиме не мари, те се и не загрђе, издржљива је и на потпуно сушном легу као и кишовитом. Има црвене *Делаваре* са грождем као у наше *Тамовине*, а има и Беле *Делаваре* са грождем као у *Тамовинке* или *Шасла Беле*. Пропенат шефера у грожду варира од 23—28 %. Позива се на једну стручну књигу: „Америчанске лозе при одбору против *Филоксере*.“

На том ценовнику као што вели, гаји се та лоза више од 18 година, и нити у снази нити у роду попушта. Вино сравањује се тако-званим „Тонајским самотомом“, и као такво добило је више пута награду....

Делаваре нема у нашим лозним расадницима, нити је те сорте кад год било у расадницима. Зато о њој немамо домаћих искустава. Да би се пак о њој добило што ближе обавештење навешћемо описе по страним писанима, а и резултате гајења на страни.

Вијала и *Раваз*¹⁾ увршћују *Delaware* међу хибриде *Винифере*, *Лабруска* и *Естивалиса*. Разликују

је: *Бела Делаваре* и *Сура Делаваре*. С њима су сродни и ове сорте: *Емелан* (*Eumelan*), *Сантениад* (*Emelan* и *Delavare*), *Кротон* (*Delavare* и *Шасла де Фонтенбло*), *Дшес* (*Колкор* и *Делаваре*), *Боти* (*Делаваре* и *Максативен*).

Издржљивост ове сорте према *Филоксери* обележена је само бројем 3.²⁾ Према томе, кад се зна да се апсолутна издржљивост према *Филоксери* (реконституција) бележи са 20, може се већ разумети у колико је *Делаваре* издржљивија од домаћих—европских—сората које имају број 0—1.

Вијала и *Раваз* ишћу о овим сортама даље ово: „Ниједан од ових хибрида нема вредности за обнављање винограда (реконституцију), из нукова што су слабе издржљивости према *Филоксери*. Неке које су се препоручивале у почетку доношења америчанске лозе (*Емелан*) брзо су опет напуштене; друге пак које су биле врло родне (*Боти*, *Делаваре*) давале су грожде с доста непријатним страним мирисом, те се по томе ишћу препоручивале ма за какву прилику. *Делаваре* се много гаји на северу Сједињених Држава (у Америци), где *Филоксера*, услед терена и поднебља, није тако активна. По односно адаптације има да се забележи: да су ове сорте издржљивије према *Филокси* на кречним земљама од *Естивалиса* и *Лабруске*; *Делаваре* је издржљивија од *Емелана*, и има такође карактере ближе *Винифери*; *Кротон* пак од ових хибрида прилагођава се већини кречних земљишта и, као и *Отело*, успева добро на овима, док га не нападне *Филоксера*, али *Кротон* има и два елемента *Винифере* (*Естивалис*—*Лабруска*—*Винифера* *Винифера*).

У погледу издржљивости према *Периносори*, *Делаваре* се ставља у последњу (IV) категорију америчких лоза, „које треба обилно прекати па и у сезонама нормалним и о којима се не може никад рачунати да су, са изузетком једног малог броја локалитета, безопасне од *Периносоре*“³⁾.

А. *Телеки* има ове речи о *Делавари*:⁴⁾ Несвесени трговци с лозом препоручивали су *Делаваре* као одличну сорту која непосредно изгледаљена рађа, и продавали је по високој цени. И ако се од стручних људи помињало, опет су се многи наслепили и онда су се из искуства уверили, да хвалама нема никакве солидне основе. *Делаваре* доиста даје вино с великим процентом алкохола, али ово има непријатан стран укус, и осим тога је сорта врло мало издржљива од *Филоксере*. Из тог разлога је она као и све њене претходнице, шигвала са површине.“

Ово су резултати гајења *Делаваре* у *Мађарској*. Овима имам да додам и два своја лична опажања о истој сорти,—једно опет у *Мађарској* а друго у *Славонији*.

У окскурзији ученика III разреда Школе за Винодеље и Воћарство по јужној Мађарској 1906 године похотен је и један од највећих мађарских државних лозних расадника у Чеди (код *Арада*). Пред осталих разгледања свраћена сам је пажња и

¹⁾ Од познатијих родних хибрида ишћу издржљивост према *Филоксери*: *Жанс* 12, *Јорн-Малера* 11, *Отело* 6, *Секретари* 2.

²⁾ G. Foer: Cours complet de Viticulture, 1891 стр. 225.

³⁾ Die Reconstitution der Weingärten 1907, стр. 112.

⁴⁾ Les vignes américaines etc. 1896 стр. 233

на један виноград од Делавара. Виноград је на раником положају где је и земља била доста родна: али је слика тог винограда била веома бедна. Готово половина чокота пропала је од филоксере, а велики доо мазале се у хлоротисању. Виноград је био у 4 године.

Други случај је био опет у екскурацији 1908 год. после разгледања великог и уређеног винограда од каламљене лозе кнеза Одескалхија у Плазу, прошао смо и поред једног сајда од Делаваре. Био је одвојен од осталог винограда. И овде је Делаваре била у онај дану, и никакво повољно мишљење нису имали о њој.

Делаваре, према свему досадашњем, јесте:

а) амерички родни хибрид, којег, као и остале родне хибриде који се зову „директни продуктери“, прати карактеристична особина: непријатан страни мирис и укус грозђа и вина (на јагоде и стенице, француски: foxés, немачки: Fuchsgeschmack), као што га имају: Отело, Жакеа, Хербемонт, Јорк—Мадера, Евира, Ноа и др.;

б) сорта лозе, која је врло слабе издржљивости према филоксери, тако да је у томе врло мало одмакла од наше домаће лозе;

в) сорта лозе, која подлежи Пероноспори скоро у истој мери као и домаћа лоза.

Из овога следује: да се Делаваре ни код нас не може препоручити за обнављање винограда, као год што није могла да послужи у Француској и другим виноградским земљама. Ове лозе, дакле у ред тако названог „виноградског корова“; а ту је место свима америчким „директним продуктерима“, којим су именом прозвани сви амерички родни хибриди (који рађају без каламљена). Они су у нашим државним лозним расадницима истребљени из истих разлога због којих се и Делаваре не препоручује. А дужност је свих приватних сопственика и ради њиховог интереса, да се у пословима обнављања винограда управљају по државним лозним расадницима, јер је њихов задатак: да производе само ону лозу која по науци и свестраном искуству заслужује препоруке. И кад ови у својим матичњацима немају Делаваре, зашто примати за готово туђе препоруке? Државни лозни расадници имају право, да им се од интелгенције у првом реду призна познаност, и да се мимо њих не верује тако лако ни у препоруке туђих завода а то ли појединих приватних лица која у рекламама траже богате зарде, а посредно уносе пометњу међу необавештени смег.

ПЧЕЛАРСТВО У СВЕТАЛОСТИ НОВЕ НАУКЕ.

[НАСТАВАК]

Воштина и њена улога у Пчели

Што је, у обичном смислу, костур за животињско тело, то је воштина у кошници или саће за Пчелу. И до данашњег дана сматрали су и сматрају ову чудновату воштану грађу као дивљена достојно сведобу некаквог вештачког чуда или вештачког нагона који би требало да је својствен пчелима градаркама. Ни једно вештачко дело пак не може пос-

тати овде, где нема интелгенције (разумеа), а ми смо већ споменули, да баш Пчели о свим недостатајима ова духовна моћ. Све што се код Пчеле приписивало и приписује некакој вештини, што се сматрало као вештачко дело, све то није ништа друго до заблуда, до наше неразумевале Пчеле и њеног живота; другим речима то је преношење људског схватања и на Пчелу и на њен рад. Тек тако звано органошко схватање Пчеле омогућило је правилно разумевање воштине, по скопу и намени њеној, разумевање које одговара бићу Пчеле као инсекта.

Сваки поједини уљ (прв или ларва), према добу и степену свога пораста има да прође разна кожурања или пресвлачења кожа. Исто тако и воштина представља кожурање зрелог инсекта (Пчеле). Оно наступа одмах, чим у већој једној групи пчела хранилна настане у крви прегојеност услед тога, што оне немају куда са прекомерно нагомиланом и произведеном млечи. Другим речима чим невадне младих уљева да их хране: да своје масне, односно шећерне сокове утрпе на храну тих уљева, нити потребу, да их прераве у ... топлоту.

Нагон за грађу саћа оживљаје у Пчели тек онда, кад почну из легла Јатомице навирати младе пчеле дакле које у челивљем гнезду не могу више да нађу задовољена своим нагоном, да хране и да одгађују легло (млад). Значи грађња саћа представља само други један вид делатности одгађања легла: нагон хранења преобраћа се у нагон рашћења. И стога грађу саћа морамо сматрати као „женски посао“ у кошници, исто овако као што је то и нагон хранења или нагон одгађања легла.

Кад наступе такве прилике, онда нагон за грађу саћа највећ најире код појединих пчела, па бива све јачи и све се више шири, док најзад не овлада свима младим пчелама. То је онда сигнал за ројидбу, у ком акту цео пчелини рој бива подвргнут кожурању са стварањем нове воштине. Тиме се и објашњава, зашто сваки редован и правilan рој првенца увек носи собом и цело потребно му градиво т. ј. сву масну материју која му служи за грађење нове воштине.

Према томе мериу за количину своје воштине има рој у себи самом. Та је мериу у броју припадника ројевих т. ј. сваки рој ради себи од прилике толико ћелија (воштине), колико он броји пчела. С предпоставком да свака појединачна пчела носи собом толико сувшика масти, колико је довољно, да се сагради једна ћелија.

Но и у томе има разлике. Рој првенца представља највећу меру плодности матичног јајника. И онда се може рећи да зрео јајник т. ј. рој, из воштаних ћелија свија себи толико гнездо, колико износи његова плодност. То ће рећи колико наноси број јајних клица које тај зрео јајник (рој) у најбољем случају може произвести и смети. Тако је у последњем степену, матични јајник и плодност његова мерило за величину ројеве воштине. Отуд и долази што ројеви првенци са старим, слабо плодним матицама, граде само мален кољач воштине за дело, што до одмах потом пређу на грађу „неоплођених“ — труповских ћелија. Док обратно добар потоњи рој (дрвтенца) с младом матицом, чија је плодност још у црној снази, гради за легло врло велику куглу воштине а без труповског саћа. Тако је онда матични јајник

у самој ствари меридаван не само за величину ројеве воштине, по и за врсту ћелија, да ли ће рој градити пчелињи или трutowски сат.

По себи се разуме, да се овај уноред воштине с матичним јајником не сме терати у крајност. Њу смо само с тога узели за пример да би побуђили боље разумевање за органску особину воштине и да би јасније представити могли, колико су присни одношаји између јајника и склопа и кроја воштине у кошници. При том хтели смо нагласити како увек треба узимати у обзир, да врта и каквоћа јајника мора стојати у сагласности с каквоћом пчелињег народа.

Цела воштина, уколико долази у питање радничко или пчелиње саће, представља увек куглу која је по својим вилицама за припојавање утврђена тако званим својним ћелијама. Ове својне ћелије тиме се разликују од ћелија за легло, што су далеко више издубљене и што њихове оне имају велики нагиб навише. Пчеле их увек употребљују само за смештање меда, или у нужди још и за смештање рђе (цветног пра, полена). Крајња је реткост да ће се у њима наћи и легло.

На крајевима обима кугле од воштине за легло, појављују се полне ћелије: трutowске, а на врхунцу равнића и матичне колевке, матичњади.

Никад пчеле не изводе матичњаке у склопу, већ увек као засебне, усамљене куцулке, са чега они и немају шестострани облик него округло и ваљкаст, па и осом својом нагну јаво на нине. Матичњаке можемо сматрати као неразвијене пчелиње кошнице у минијатурном (јаво смањеном) издању, као пречетач (кошцу) целе Пчеле. Стога пчеле да спољашњој страни граде ситне пчелиње почетке свуда наоколо око још неразвијеног јајника у матичњаку.

Трutowске ћелије као полне, пчеле врло нерадо употребљују за смештање меда и рђе. Стога се у њима рђа врло ретко наоходи, а пре но што и оно буду медом науњене, мора да су пре тога већ све остале ћелије којих је било, биле медом науњене. Стога је погрешно у медишта вешати сат с трutowским ћелијама, јер оне увек као магнет врше врло велику привлачност на матине.

Према овом органском схватању Пчеле, поједине сатове у кошници треба замислити само као поперичне пресеке кроз куглу од воштине; као равне кришке исечене јабучке. Исто тако, биће јасно и то, да сваки од ових пресека (кришки), дакле, да сваки поједини сат, па шта више да и свака поједина ћелија на њему, у кугли од воштине, заузима своје нарочито јој одређено место.

Из овог облика кугле за укуну воштину једне кошнице, провлази као природни закључак, да сви пресеци кроз њу чине когуре (крugове). Они се придодавањем оних својних ћелија за припојавање сатова о поплет трмке или оквире, преобраћају у неглате пресеке (парабеле, кугле) и они тада тачно одговарају облику пчелиње ниске (фермана) кад пчеле граде сат.

Линсебуршка ваљкаста и бокаста трмка, рекао смо, да је особито погодна да пчеле у њој своју воштину саграде у виду који најбоље одговара природи Пчеле, како нам се она представља у органском схватању њеном т. ј. у виду готово правилне кугле. Кад рој у ову трмку смештен оптично ствараати своју вош-

тину моћи ћемо јасно видети, да је средњи пресек (средња сат) кроз куглу од воштине, највећи и да остали пресеци (побочни сатови) постепено опадају тако, да укуни склоп воштине нагледа одрпикле овако:

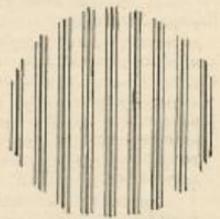
Мишљења о схватању пораста у оште, као и о начину постајања или израде ћелија, једнако се још јаво размисолазе. Нећемо се бацити на с представљањем, ни с обарањем свију оних мишљења, по којима пчеле треба да граде — знадају — као људи, но ћемо место свега тога упутиати се да представимо како се то, према органском схватању пчеле, замислилати мора и како то у истини једино тачно бити мора.

Ако је неоп посао грађе воштине „женски“ тј. полни посао, онда је то и грађе поједине ћелије. Кад би пчела градила само једну поједину ћелију, онда би је она зацело градила округлу, али тек радом већег броја пчела у заједници, постаје правилна шестострана пирамида. Најпре пчеле радине на једном месту гомилају производ својих воштаних жлезда. Онда пчеле градарке (зидарке) почињу кружним покретима својих горњих вилица, у том воштаном „струву“ (гомилу) губити округлу дупку, као напистак. Исто тако, разуме се само од другог грађина, видимо да и птице поступају у грађи свога гнезда. Треба овде да приметимо, да у овој изради гнезда с горњим вилицама, ступају у посао жлезде горњих вилица чији рад није још довољно био признат. Међу тим изгледа, да те жлезде дучењем свога сока који мешају с воштаним градивом, по свој прилици доприносе томе, да воштане виличнице по себи крте постоју вите и жилаве. Може бити и то, да сок ових жлезда прилаје воску и органске мирисне материје које би могле играти значајну улогу у односу ћелија као матичном јајнику. Овај сок могао би напослетку врхити сличан утицај и на проволне (лем), при његовој обради.

Кад три подједнако јаве снаге, толико приљубљене једна уз другу, колико је то према њиној телесној величини а на толиком простору могуће, дубе толико извршене дупке у жилаво-растегљивој маси воштаној, онда дуварови те дупке на крају крајева морају бити изтањени. Последица тога је, да се провобитна округлана дупке растива, расплочити. Како ће се танани дуварови трију таквих једно поред друге издубљених дупки сучељавати, онда ће постати једна тако звани троаку. Он представља основни стварања ћелија, јер сваки крак или зрак такног троаку, то је ивица правилнога шестоугла пчелињих ћелија.

Сл. 8. Удужни пресек кроз воштину

Сл. 9. Попречни пресек (око)

Како се ова три прва кружића свуда унаоколо све више постављају, исто толики кружићи и додирне линије извлаче, то се добијају све сами шестоугли са ћелије. Паше основа ћелијички једнако још изгледају дебеле, јер пчеле на њих једнако нагомлавају ново градиво (восак). Њих оне потом све више постављају изнутра у ноће и оздо на више, докле не постану ћелијички цилиндри са појачаним вивцима.

Али сад не само да врти и дуби с једне стране на сату извесан број Пчела, но и с *противне стране* врте с истом снагом и с истим кружним пречником исто толико других пчела. Последња је томе, да дно ћелија бива још тање и да површине ћелијичке основа постају ромбичне (заклиштене).

Трутовске ћелије разликују се само тиме, што за њих бива употребљен већи размерни, односно пречни, услед појачаног напона сокова за стварање, у пчелама градарицама.

На тај начин, та толико хваљена вештачка грађа воштине, објашњава се потпуно задовољавајући као полини производ пчеле из чисто механичке неопходности, према закону скелетне механике који и иначе свуда делује у органскоме свету, на исти начин, на који и код Пчеле. На ни градиво за грађу сата не справља се за намењени циљ никојим начином намерно, већ оно је жељедани производ пчелиног тела који се сам собом и природним начином јавља, правилном објашњене прегојености Пчеле.

Знамо да воштину у кошници сачињава извесан број саћа, с обе стране испуњен ћелијама. Укупна воштину у кошници која одговара природном развићу Пчеле, то је једна на пресеку сатове подељена кугла. Сат у средину гнезда с живим леглом, с обе своје стране, има у виду круга највећи колач ћелија заузет леглом равне старости. Спред и са страг на оба суседна сата које Пчела оједном хвата у систем свог легла, с обе стране онога сата у средину, ти су кругови или колачи, запремљеним леглом мањим. Међу тим на оба та епередна, побочна сата, колач или колуц легла је поједнак. На тај начин имамо три сата у леглу. Иза другог и трећег побочног сата, Пчела хвата полагањем свога легла, дакле спред и састрг од срединта легла, опет два сата—четврти и пети итд. На њима су колути или колачи с леглом још мањег пречника. Укупан склоп и крој ћелијичког тела запремљеног леглом, с обзиром на то, што он представља куглу, већ казује рационално пчелару, да роју ваља обесити у кошницу према његовој јачини извршен број оквира: 5, 7, 9, 11 итд. *Мерило* за то дају пчеле саме: *толико, колико, рој може добро посетити, односно заузети, кад буде почео грађу сата.*

По себи се разуме, да Пчела ту воштину куглу гради увек изједна, из платна ћелија а без икаквога прекида. Сваки уметак или заглавак, свако страво тело у овом воштаном склопу који Пчели служи за легло или гнездо, у највећем је степену противан природи Пчеле, потпуно је штетан за Пчелу у њеном постојању и развићу. Због тога се с највећом одређеношћу може рећи, да су се оквири с прегардама или пречагама у средини, или полуоквирићи преживели у Пчеларству и да их без поговора треба из кошнице избацити.

У већини убиених пчеларства препоручују лепши почетке у виду кружића или панџика. То је погрешно и природи Пчеле противно, јер пчеле отпочињу грађу сата оједном на више места, те кружице тако, да грађећи две или три куласте пластичне сата у изнутрици једнога оквира, при састављању тих пластича као посредних клинова у једоставан сат, бивају повод оласцима, збоговима тј. инау прелазних неправилних ћелија. За то треба почетке давати у виду троугластих парчади вештачке воштине и то тако, да се на средњем сату насели највећи троугао, па на побочне сатове с једне и с друге стране све мању парчад. Тај облик допушта Пчели, да према природи својој настави грађу сата у виду терасе, *често*, починући са срединним сатом легла.

Већина практичних пчелара једногласно потврђују искуство, да правилно изројени ројеви бивају надражени на највећу жустрину грађином свога „дома“ изнова, докле је последица потискивања нагона за грађу само лепост и нерад. Стога сматрамо да је велика погрешка ројевицама који падају под нормалним околностима, од народа за ројилом зрелих и у повољно доба године што се тиче паше, дати више сотовог саћа или вештачких сатних основа, но што је неопходно потребно за основицу њихној грађи. У ројевитом стању Пчеле граде себи исто тако брзо нову воштину колико год им ни требало да би ишчистили и приредили дату им готову.

Правилно је, кад Пчеле граде трутовски сат или ћелије иза кугле радничких ћелија с леглом, и то онда када рој, према својој бројној јачини, или што је свеједно према плодности своје матице, буде потпуно доградио своје гнездо.

Разуме се да све ово сваки пут вреди с предпоставком, да оскудица или обиље паше не изазову прекиде у нормалном физиолошком стању изројених пчела.

Слаб првенца са старом, још малко плодном матицом саградиће и мало гнездице у виду кугле, без трутовских ћелија, али ће ускоро на целој периферији (обиму) кугле прећи у грађу трутовских ћелија. Док међу тим бујни другенци, с њиховом младом матицом која је у пуној снази своје плодности, неће с прва краја никако ни градити трутовску воштину.

Мерење воштине нормалних, снажних природних ројева, из кошница, у којима се Пчела могла пре ројидбе развити до врхунца своје природне моћи, показало је, да такав пролиско исправан, правилан и зreo рој не само да може да саради куглу воштине око 25—28 см. у пречнику, но да има потребу, да је изцела и како треба и изради.

(НАСТАВЉА СЕ)

БЕЛЕШКЕ

Лоза као сточна храна — Познато је, да је суво лишће лозино добра храна за стоку, и да су ради тога обично овеце пуштане по виноградима, које су најмање штете могле начинити чокоту. Но, то је могло бити раније, кад чокоће није морало да се брани од

равних bolesti na lišću, lasturu i rodu; ali od kako se upotrebljavaju razna sredstva za sprječavanje i lečenje bolesti, lišće već nije tako bezopasno za hraneće stoke. Narочito prskanjem borovskog čorbom, pa ako je ovo izvršeno poznije pred jesen, na lišću ostanu plavi kamen, koji i u mašim kolončinama deluju otrovno na organe za varenje kod stoke. Ako je pak prskanje izvršeno ranije, usled toga što pogodaba za peronosporu doznije lišće bilo, kao što je bilo prošle godine, lišće od loze moglo je da bude dobra zamena boljoj hrani, bar tako isto kao i lišće od lisnika, ma da je hranljivije od ovoga.

Dok se još i zna da se lozinu lišće može upotrebiti kao hrana stочна, o lozi koja otpada pre rezidbi nije nimalo niko vodno račun. Još se i danas ona povlači ukraj vinograda i upravo se ne zna šta ће se s њом, ma da iscedkana može, s drugim materijalima, da posluži odlično za spravljanje komposta, potrebnog za hубрене vinograda. No, našlo се, da се једногодишња лоза, приправљена на поделан начин може употребити и за храну сточну, а старије дрво, које се при резидби одбаца, за сточну простирку. По томе, у данашњој оскудици у храни сточној, није агорета прихватити се свега, чиме се год може помоћи у исхрани сточе до нове хране. Помаже се овим и други свет, који падне у такву оскудну, па зашто се и у нас не би то исто чинило.

Наводимо о томе један кратак налис из једног стручног листа (Allgem. Wein-Zeitung br. 9 стр. 85 o-год.) као што следује:

„Употреба једногодишње лозе, која отпада при резидби, за сточну храну као и за простирку, најпре је покренута била пре више година у јужној Француској, па је извршена била и практично у широком обиму. По томе, нема сумње да лоза и у другим крајевима и у истим приликама, кад је оскудица у храни и простирци, може да се употребити у истом циљу као замена вредна највише. Ранije је и у овим новинама скренута била пажња на ову употребу лозе, на како се усред дуготрајне суше прошле године у многим крајевима осетила оскудица у сточној храни, од познатих страна покренута је поново употреба лозе на овај начин. Исто тако је Министарство Пољске Привреде (аустријско) набавило машине за приправљање и послало их у разне виноградарске крајеве ради огледања и употребе. И сад већ имамо извештаје о овом начину употребе лозе, те за виноградаре није од мале вредности да дознаду, каква су искуства добивена у пракси. Тако известавља Г. Година из Верзе у Приморју, да је на посредовање Земалског Одбора од Пољопривредног Министарства добивена једна машина за расчешљавање лозе која се покреће моторном снагом, и даје се на општу употребу с малом наплатом. Већ први огледи били су врло добри; расчешљану лозу јели су волови и краве врло радо. Само је и то утврђено, да лоза треба да буде свежа; ради чега храну од ње треба спремити највише за три дана унапред. Известилац је полагаво рогозот стоци на грло по 8—9 кг. расчешљане лозе и по 3—4 кг. цибре. Цибра је по печењу ракије смештена била у велике каде за врење, помешана са мало соли (1/4 кг. сол на 100 кг. цибре), и каде су после напуњене водом. Цибра је

на тај начин могла бити очувана дуго у добром стању. Може се цибра заменити раином од 3 кг. сова ил рене. Коњима и магама је полагана такође храна од лозе, али је они нису јели тако радо као говеда.

И за простирку овако припревена лоза може послужити врло добро; али је за то омет боље употребити старију лозу која се одбацује при резидби (ковдирн, лукови, делови од краве)“

Скреће се пажња нашег Министарства Народне Привреде и Срп. Пољопривредног Друштва на ове редове с тим, да би требало свакојако и у нас ове године опробати неку од ових машина преко Подружница (а у првом реду у Крајини где је неопходна оскудица у сточној храни).

Семе бундева и сунцокрета. —

Лавске јесени, на захтев једне аустријске фабрике уља расписало је Српско Пољопр. Друштво куповину семена од бундева по повољној цени и за боље поуздање напих пољопривредника у озбиљност посла, било добивано и кауцију од дотичне фабрике.

Ове године добило је Друштво од Трговинског одељења министарства народне привреде Тбр. 1698 овај акт:

„Трговинска Агенција у Варшави известила је Министарство, да је у Јужној Пољској, као и у целој Русији велике грожње семена од бундева и сунцокрета. Цена је семени од бундева 28—29 динара, а семени од сунцокрета 15—17 динара за 100 кг. и то тесним Београд.

„Агенција је мишљења, да би се ови производи могли с успехом извозити у Русију.

„Министарство народне привреде има част скренути пажњу Пољопривредном Друштву на предњи извештај Агенције у Варшави, којој се и обраћати за ближа обавештења по овоме, на адресу: улица Круча бр. 31...“

Према томе изгледа, да ће се многоме нашем пољопривреднику рентирати да ове године засеје бундева и такана у већој мери но досада и можда само за овај циљ, као и сунцокрет. За тај циљ имаће сваки доста места, на увратинама, предошима, хубриштима и кутовима по дворшћу и градини за сејање ових биљака.

Месом бундева може хранити стоку као и обично, а семе остављати, сушити на сунцу, па га може лако продати. За купање овог семена из целог једног села или из више околних села, могле би се подухватити Земљорадничке Задруге, општински писари, учитељи итд. и на тај начин створити једно нова грана производње, најпре само за пазов, па Боже здравља и за справљање једног од најфинијих и најкупијних уља за јело.

Семе од дотелане луцерке. —

С погледом на велику потребу пољопривредника у земљи, због две прошле сушне године, да посее што више пиће за стоку, Друштво је ове године набавило 15 хиљада хилграма семена дотелане луцерке коју продаје 1 кг. по динара 2-20. Семе је присељо и раздаће се одмах поручиоцима који су се обраћали Друштву непосредно, или преко Подружница.

За засејавање 1 ара (сто метара квадратних) треба семена од луцерке 300 грама; за засејавање 10 ара (1000 квадрат. метара) треба семена 3 кг. за

На захтев Министarства народне привреде, 29 Марта прошle год. održana je zajednička sednica skupština srednosa gruzijanskog i kragujevačkog da rešimo; pristaju li da se u njihovi sredni rasadnici ali i da se oba unijeste, na svoje u jedan ili jedan zajednički i okružujući poljoprav. stanicu, ali sredokraja oba srezna.

Kad se zna, šta znači napuniti već zasnovane rasadnike, koliko je i šta potrebno za zasnovanje novog rasadnika i koliko je potrebno vremena da da on počne davati zemljoradnicu ovo, zašto se ustanovljavala, onda je ovakav zahtev samo jedno popunjavanje i ništa više. Ali, sreske skupštine su ovaj zahtev jedinstveno odbile, misleći da im rasadnici i dalje ostaju gde su.

Ovim rešenjem, Ministarstvo je bilo zadovoljno, ali ne i okružna skupština. Ona je htela da bude dosledna, te je na svojem redovnom sastanku u septembru prošle god. rešila: da se ponova sazovu skupštine srednosa gruzijanskog i kragujevačkog i da se pred njih iznese na rešenje odluka okr. skupštine, pristaju li one, da im se sredni rasadnici uzmu u prenosu u jedan zajednički na okružnu poljopr. stanicu.

Povodom ovoga rešenja okr. skupštine, 1. okt. mes. održana je skupština srezna gruzijanskog a 10. okt. mes. skupština srezna kragujevačkog. Obe su skupštine odbile ovaj zahtev okr. skupštine i rešile da im rasadnici i dalje ostaju podvojni i gde su.

Posle i ovoga drugog o ovakvog rešenja srednosa skupština: okružna skupština sa svojim odborom može uvideti, da zemljoradnici hoće one ustanove, jer uviđaju da su im potrebne, te će bar od sada, u koliko do njih bude stajalo raditi, da ove ustanove što bolje i što brže svome cilju posluže. Ovim će se svojim biranim i sugrađanima odvajati, a ustanove u njihove upravne poštetići desetakih godina, a ustanove u njihove upravne poštetići desetakih godina, te da se mogu na živu predavati svome po narod korisnome poslu.

28. februara 1909 god.
Kragujevac

Rad. M. Šibanovič.

КЊИЖEVНИ ПРЕГЛЕД

КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Практична наука о подизању винограда. — од Б. Ђ. Пећића. Наш 1909. Мала 88 стр. Цена 0.40 динара.

Садржај: Избор положаја и земљишта, ривање и ривање, испитивање земље у погледу садржине креча, набалка и порубина лозе, чување лозе до сађења, тачење, понављања — руна — претходна спрема за сађење, сађења кадема, радни процес лета, оризивање и загревање, рад у другој години, рад у трећој години и рад у четвртој години. Додатак: Вештачко калемљење америчке лозе.

Писац је ово дело из практике за практеку, па основу свог многогодишњег практичног искуства, нарочито за потребе практичних виноградара старујућих се, како вола, да буде што краћи и што разумљивији, ништа присто, народски. Он види да се не јавља с овом књижицом као неки модерни писац с извесним претензијама, но као практичар, с оном, што може слободно сваком виноградару препоручити.

Народно поштом, лист за народно просвећивање, власник и уредник Живојин О. Дачић, проф. излаже крајем сваког месеца, увек са сликама у св. од 32 стране и стају за Србију два, а за све остале земље три динара на годину.

Преглед 8 и 9 броја „Тежак“: Програм — Чланци: Претходни услови за поправку стове — Обрада земље за просвете ушце — Делаларе — Пчеларство у светлости нове науке — Велике. — Гласник. — Гласови из земље и са стране *Књижевни Преглед.* — Некролог — Огласи.

Изашло је број 1 од 31 јануара ов. г. е одабраном, корисном садржином: Наравно му да кућу, Масирска околба, Задруга и задруге имање, из грађ. зав., Војни песма Вл. Станисавров, Замто свакоме? од др. Бран. Петровићева, Рано пошље од Марка Тодоровића, Како се наш народ одена од др. Свет. П. Стевановића проф. Веда је сваком човеку потребна, од прот Алекса Влађа, Да се отарбина вози треба, је познатији, од Милена М. Вукићевића проф., Гушобоља код жанине од учитеља Свет. К. Ђорђевића, Да направимо добар друм од Јевре Стевановића, Како су се у Добрицама ослободили кукуца, а овет су имали увен добре путеве, прича, Дејбо Јакшића нар. песма, Благословена је наша земља (је 4 слике), Стама као храна за стого до врши, пољопр. вистовима, Пушта нека је војинку увек у добром стању, од Драг. Михаиловића мајора у пенс., Чему нас живот учи, итд.

Овај народни лист најбоље можемо препоручити свакоме и лежино му, да што пре и са све бољим и обилатијим садржином достигне своје редовно и благовремено издавање.

Здрава лекарске поуке о здрављу и болести, издаје Друштво за чување народног здравља, уређује проф. др. М. Јовановић—Багун. Излази: Једнапут месечно на 2 табала. Цена годишње за Србију 2 динара; за Аустро-Угарску, Војну и Херцеговину и Прву Гору 2 круна, за друге земље 3 франка. Год. IV бр. 1, 2 и 3.

Наш драги и никада непорењени друг

ЉУБОМИР ТЕОФИЛОВИЋ

ученик III раз. Школе за Винарство и Вољарство у Букову

преминуо је 29 Јануара о. г. после другог и тежког боловања код своје куће у Вршци, у 18-тој години свога млађаног живота. Покојни Љубомир био је за све време бављења у школи вредан, послушан и скроман међу друговима, и жеља му је била да са нама заједно сврши школу и ода се своје позиви за који нас школа спрема, али му промисао Божије узрати живот и растати га за наред од родитеља му и нас његових другова.

Ову по нас тужну вест јављамо свима његовим родницима и пријатељима, а и старим нам друговима а молимо Бога да му удела рајског насеље.

Ожалошћени другова Љубомирџи ученици III разреда шематског кола Школе за Винарство и Вољарство у Букову.

ОГЛАСИ

ДРЖ. ЖИВИНАРНИК У ТОПЧИДЕРУ има на продају јаја на насал од ових врста и раса живино:

Од **кокишњих** расе: Плимес-рок, кутни Оригинтон, жути Тацзијанки, Јарембачисти Виландтска, Мелелни, Минорни, Лангшан и Златни Виландт.

Од **главањих** расе: Пекињски и Франске; Од **српских** и Ендеских и Тацзијанске и Од **Курјак** белих Тацзијанских.

Цена јајима је: кокишња и шловитја 10 пр. дин.; Курјећа 20 пр. дин. и гушчња 30 пр. дин. 1 комад.

Са потражљивом јавице се Управи Топчидерске Екопознице — пошта — Топчидер.

За унутрашњост шаљу се јаја за доплату. Паковњене се наплаћује по контању.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИЊУ 6 ДИНА, НА КОЈА ГОДИЊУ 3 ДИНА,
ЧЛАНОВИ ПОСТАТИ, ЧЛАНОВИ СОНЕ ДОПУ-
ДОДЖИВА, ОСН. ЧЛАНОВИ, ЧИТАОНИХ, ПО-
НИШЕ СТАЛ. КАРДА, ЗАБИ, МАНАСТИРИ, ЕМИ-
ДОДЖИВКЕ ЗАДРЖЕ И ЧУВАРИ ВЕНА ДО
ЕНОЛЈА ЛИСТ У КОЈА ДИНА, АКО БОЛШЕ
ПРЕТЛАТУ ТРАДИЦИЈА ЗА КРАЈ ГОДИЊУ.

НА СРБИЈУ

НА ГОДИЊУ 8 ФРАКАВА, ПО СРБ. ДОДОЖИВ-
ТАДЖИВА И ВЕЛОНИ ЧЛАНОВИ КАО И СРБ-
СНЕ ЕНОЛЈА ДОДОЖИВА ЗАДРЖЕ И ЧУВАРИХ,
ВЕНА, ЧЛАНОВИ И МАНАСТИРИ ДОДОЖИВА
КА О ФРАКАВА ЗАД ТРАДИЦИЈА ДОДОЖИВА
ИЛИ У КАД О ПРЕТЛАТЕ КОЈА СРБ. ЗАДР-
ЖИВА ПИШЕ КОГА ИЛИ НЕ ОД ЛИСТ АКА.

ПРЕТЛАТА И РУКОПИСИ
УПУКЊУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ

НА ОСНОВ КАЛЕНДРА РЕВИЈА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. № 204 ПИШЕКИ ДОДОЖИВА
ВОСН КОСТА ВЕНОЛАТНО

Цена огласица изложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА СРБ. ПОЉОП. ДРУШТВО КЛАСИКЕ, ПРЕДСЕДНИК ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

ОДБОРНИК УРЕДНИК ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 10.

ПЕТАН 10. АПРИЛА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

ПРЕТХОДНИ УСЛОВИ ЗА ТЕМЕЉНУ РАСПРАВУ ПИТАЊА

ПОПРАВЦИ ЗЕМАЉСКЕ СТОКЕ

(СВРШЕТАН)

2. Познавање природних и привредних погодба државя стокe у целој земљи

Такође је, само у општим потезима, ограничено на шире или уже, локално познавање. Гди се ова појединачна искуства узajамном разменом мисли и расправом само допуњавају и проширују, али ипак не распрострају до граница познавања свих наших области у целој земљи. Јер не само да су врло ретко, но слободно се може рећи, да ни једном приликом нису били ни окупљени на заједнички договор стручњаци и познаваоци сточарских прилика из целе земље, из свију главних области планинског и долињског рејона нашег. А како ли да је познат свима нашим стручњацима утицај тих разноликих природних и привредних прилика наших карактеристичних привредних области, на варијабилитет (моћ изменљивања) стокe и на успех уменшог и рационалнијег запата, државя и хрaњeња стокe, било оне гајене у чистој крви, било производа укрштања; утицај тих природних и привредних погодба на степен, моћ и брзину тога варијабилитета, изменљивања, нарочито на боље. А како ли да је познато како боље хрaњeње и нега утичу и на рентабилитет (приходности) сточарства, — на квалитативно побољшање производних добности, нарочито на равност, брже телесно развијање итд.

Све је то потребно знати и подробије и све-страније, но што лична појединачна искуства допире и постижу и то само у општим главним потезима, у завршном резултату прилагођивости одрасле стокe и припата, на такве измене прилике сточарства на боље. Појединости хрaњeња, врте хрaњeња, начини хрaњeња и њихов утицај на производне добности итд. итд. ... за њих могу знати — ако знају — само

они, који су практиковањем стекли у томе личној искуства.

3. Познавање оних страних раса и сојева стокe, који би се могли препоручити за поправку наших

Не зна се које је од оних питања важније, али готово ова група познавања и искустава, биће увек и једно од најтежих, јер у њему је и главни одговор и главно тежиште и осталих, а нарочито оних стручњака који су приврженици поправке стокe путем укрштања.

Темељно познавати ову групу овога питања, значи знати све огледе чињене до данас у нашој земљи, у поправци стокe путем укрштања. Значи познавати многобројне добре и признате светске расе и сојеве стокe по производним добностима, облицима, пореклу итд. и поред тога још умети ценити и увиђати типску сличност њихову, крвну подударност њихову са нашим расама и сојевима, с једне стране њихову надмоћност над постојањем наше стокe, или њихову потчињеност, а с друге стране моћ њиховог варијабилитета (изменљивања) под нашим, за њих новим природним и привредним приликама, моћ и степен њихове прилагоде — аклиматизовања. Значи добро познавати резултате свих огледа поправке наше стокe укрштањем са страним расама и сојевима, на основу темељног проучавања њиховог.

И ако у овој групи познавања, у стручњака наших може имати богатог и обилатог искуства, омет нема га у свој потпуности, у пуној мери. И ако има потпуно познавања страних раса и сојева и ако има посматрања и искустава, од ширег или ужег локалног значаја о успеху тих раса и сојева у нас, она се не распростире на све те расе и сојеве, а нарочито не на њихову моћ асимиловања — привртљивости — и аклиматизовања — прилагодљивости — на природне и привредне погодбе у свима нашим крајевима. Па се то познавање не распростире ни на све добности таквих мелеза, ако се оне не могу поуздано ценити само од ока, но се морају предузимати за-

метне пробе или dugogodišnji ogledi (kao pri oceni mlečnosti itd.).

4. Poznavanje захтева тражбе на светским тржиштима.

По овој тачци, у вези са нашим земаљским потребама и приликама, ваљало би такође имати више некуткова и то са чисто практичног, трговачког гледишта. Сви знамо, да производња меса и мачи играју сада у нас главну улогу у све три ове врсте стоке: говеда, оваца и свиња и да наше Сточарство мора и на даље тежити повећању крупноће и тежине и производњи веће количине сочног и укусног меса, *што сто има највећу продоњу.*

Не само да у овом погледу ваља у главним појединостима познавати укусе и захтеве страних тржишта, но их ваља познавати, у вези с тиме још и у односу подиривања њиховог од стране утакмиче суседних нам сточарских држава. Од тога ће зависити начин поправки, избор страних раса и сојева за ту поправку, ако се мора и у колико се мора приступити замени — досадашњих раса поправљачица. Али исто тако од тога ће зависити и однос, у ком поједине врсте имају бити заступљене и у запатном стаблу Сточарског Завода и запатних станица, па и у Сточарству целе земље, па на послетку и распоред појединих врста на поједине наше привредне или сточарске области.

Свиње за маст, за које у Шумадини или Мангулици имамо изврстан запатни материјал који вреди даље усавршавати и поправљати — ма и у ограниченом степену — у чистојрвном запату, гајимо ми у Србији, гаји их Мађарска и Румунија. Они су нам у томе такмаци и са њима ћемо умети и моћи и на даље да се боримо на светском тржишту. У последње време наступила је потреба и за свињце за месо и предузимати су огледи укрштањем са јоркширском белом расом енглеских свиња. Ма да ће се наш свет морати да привикава на дружије хранење тога припатка (меласа), да кукуруз не буде искључиво храниво, те да месо не прораста славнином, на што тај припатка има склоности, при искључивом хранењу са кукурузом као главном храном.

Али на пр. Мађарска сразмерно мало оваца држи, а велика је тражиња овчјег меса и на аустријском и на француском, швајцарском и белгијском тржишту. Србија мора помичљати на то, да поправком својих оваца постигне то, да добија више меса и више вуне, а те се две производне подобности слажу и чаједнички стоји могу, другим речима, да Овчарство не служи само за домаће потребе и домаћој потрошњи, но да извозом овнова, нарочито шкопаца, извозом овчјег меса, створи себи једну нову грану сточарске извозне трговине. Па ипак да и у Говедарству и у Овчарству главну бригу и старане повести одгајивању и стварању музле стоке, с бољим погодбама исхране, како би подизањем млекарства, у модерном облику, пошла у велику у напред у користовању са стоком.

И Коњарство има да послужи првенствено и више но и једна друга грана Сточарства — земаљским, и привредним и одбрањеновојим потребама. Али извоз коња и ако не може рачунати на западна и северна тржишта, може бар донекле и у већој мери но до сада, на источна и јужна тржишта.

Но поред свију ових подробијих питања, која чине појединости главнога питања, ваља се осврнути на још једну важну страну истог: *које производне подобности у наше стоке ваља да буду заступљене, или боље рећи, које производне подобности у појединих врста домаће стоке ваља развијати и поправком постићи?*

На пр. у говеда, ваља ли и на даље гледати, да се употребљава тип мешовити, у коме ни једна производна подобност не преовлађује? Или ваља у запатништу тежити подели раса на сојева: за вучу, млечност, гојазност?

Или на послетку ваља донекле тежити, да се мешовитим типом за две и две: — вучу и млечност — вучу и гојазност — производне подобности, у поправци на пр. говеда постигне циљ?

И ови делови главног питања морају бити расправљени и за коње и за говеда.

За свиње, то је расправљено у главном: тежном, да се гаје расе за маст и за месо, сваки сој за себе. И рејони су у главном обележени.

За овце, према нашим приликама јасно је да гојазност има да ступи, рад трговинских циљева, на прво место, уз производњу више вуне, ... али и мрсе, бели смок не сме се заборављати. Наш народ, ако овако потраје, за друго још имаће главну музару у опци. Дакле мешовити тип овде би био за сада још на свом месту ...

Све су то питања, по земаљско Сточарство врло важна, питања која се морају темељно проучити и изближе упознати. И стога радосно поздрављамо, што у овогодшњем програму друштвеном видимо две такве посвећене овоме послу. Једна нам даје наде, да ће се стручњачки извршити проучавање целе наше земље, по појединим областима веним, отпочињући с југозападном Србијом. Друга нам тачка обећава, да ће се о слави друштвеној, у месецу октобру ове год. — ако Бог да — држати Пољопривредни Конгрес који ће као прво питање расправљати баш питање о смисљенијем и систематскијем раду на поправци домаћег сточарства.

Секција за сточарство имаће, да настави онде, где је рад прекинула ... 1901 године.

С. Г.

ПРОЛЕЋНА ОБРАДА ЗА СЕТВУ

С овим што смо у прошлом чланку: *Обрада земље за пролетне ресе*, рекли, била би у већини случајева извршена пролећна обрада за сетву и остала би нам само још сетва. Али за основицу нашем разлагању узел смо, да је *земља пре зиме била поорана*, јер то је под свима приликама и најбоље. Међу тим могу настати такве прилике, да и поред најбоље наше воље нисмо у стању обрадити земљу пре зиме. И онда нема друге, но се мора орати у пролеће.

Само што се у пролеће не сме *никак одвећ дуго боко орати*, као што се код нас махом за кукуруз оре. **И чим се пооре, не сме се орање оставити онако у суровој брази да прележи, но се мора смецати, бар једанпут предрати, иначе се земља много осуши, врло се много влаже, таквом обрадом, упропасти...** У

нас се у том погледу сасвим **наопачке** поступа: прво ниш се земља за пролећне усеве у јесен припрема као што треба — не угари се, па потом, да се дубоко преоре, те да преко зиме прележи у суровој бради, а друго у пролеће се дубоко оре и одмах сеје, никако се и не дрља, но се семе одмах само завлачи. Истина, да се тако влага очува, али се земља ни мало не угоре и не приправи за нов усева, да може спремити потребну количину хране, да може постићи угарност, толико потребну за добро успевање усева.

Али сем те мане и грешке против добре обраде земље, која је у нас тако рећи општа, има и других неких случајева, у којима се њива у пролеће орати мора. Где-то смо преко зиме тек стигли, да па њиву ђубре навучемо, па га у пролеће затрпати морамо, или при ђубрењу зелеништем, оставимо преораване усева за ђубрење за потоњи први усева, за пролеће, или најзад понека земља до пролећа толико се сипљеска и угаба, да ју је неопходно потребно у пролеће још једном преорати.

За све те так случајеве довољно је извршити **орање плугом за угарење** т. ј. двобразним или тробразним плугом (Слика 10 и 11) који и далеко више преоре, но једнобразни или једноставни плуг. Поред тога, што и заоравање ђубрета и заоравање зелениша мора бити плитко извршено, те да добро и повољно утиче. Дубоко орање у пролеће штетно је стога, што земља тада врло јако дође у додир с ваздухом, па се испуши. Па се по орању орање одмах подрљати мора.

Промрале усеве које не вреди подсејавати, треба такође вишебразним плуговима преоравати, подрљати, па на novo засејати.

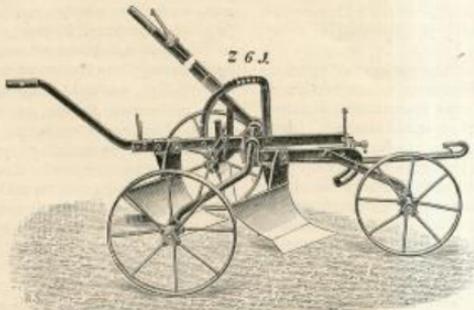
Један тробразни плуг пооре 4—5 пута више на дан, но један обичан једноставни плуг.

Како обрађиваче, тако и дрљаче, па и вишебразне плугове, уопште такве справе које тако разноврсно и тако често при обради употребљавати имамо, можемо с мирном савешњу саветовати свакоме да их набави. Јер оне се брзо исплате, а посао нам олакшавају, обезбеђују нам добру обраду, те за то и добро ницање, успевање усева, па најзад и обилату жетву.

На пролећну обраду земље за сетву дакле мора пољопривредник увек обратити највећу своју пажњу;

а нарочито семену и његовој се твима ра поклонити своју особиту бригу и старање. Од обраде за сетву и оно мало неге, потребне за боље успевање усева, зависи пољопривреднику врло много: управо то је све што је он учинити могао, а све остало је у божијој руци. Где се брзо, снажно клијање и избијање усева постигне, ту се уопште говорени, смемо надати и доброј жетви... у колико то „година“ т. ј. време буде доушло.

Стога у пролећној обради земље за сетву прва брига наша мора бити, да се покрене снажно клијање и брзо ницање усева. За то су потребни пре свега, ваздух, топлота и влага. Где њих недостаје или где једно од њих друго омета, кочи и искључује, ту млад усева неће снажно успевати, против утицаја времена, неће бити довољно отпоран и издржљив, јер је се на светлост појавио као слаботиња или као здуха. Оно што се при обради земље за сетву

Сл. 10. Двобразни плуг подигнут за пренос на увратинама.

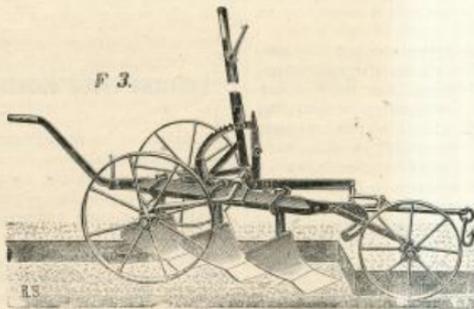
пропусти једном учинити, те се ничим више, доцније, надокнадити не може: ни ђубрењем, ни негом, па ни повољно време ту више не помаже.

За клијање семена и за успевање у земљи се наодећег хранљива од стране усева, од меродавног је значаја слободан, несрчан приступ ваздуха у довољној мери. Научком је давно доказано, да при клијању најзначајнију улогу игра кисеоник, тај најважнији састојак ваздуха. А у горњим земним слојевима приступ ваздуха далеко је јачи но у дубљим слојевима, па и рад кисеоника при клијању далеко бољи. И онда је јасно, да при сетви морамо семе затрпавати што је могуће плитче...

а да се при том то не мамо бојати осушнице влаге, услед испушвања. Према томе превећ дубоко затрпаване семена мора се сматрати као велика погрешка, чему је последица непотпуно развијање усева.

Уосталом у томе нас је давно и давно већ и искуство упутило. Дубоко ужиљене т. ј. претрпаване усеве, распознајемо по њиховом бледо-зеленом изгледу. А са чега већина наших корова онако бујно изгледа? За цело томе није један од последњих узрока, што они махом клијају не одвећ дубоко претрпани и стога за своје прво развиће тако повољне услове имају. Већ то па треба да нам буде путоказ при сетви наших корисних усева.

Предубоко затрпано семе избија касије, но плитко прекривено, међу тим дотле коров има времена,

Сл. 11. Двобразни плуг спуштен за орање.

да Весело iznikne, те да млад усеv угуши, кад оваj најпосле изникне. Као и све друге биљке, тако и семе наших усева шље своj корен и жиле да ниже, па и у страну, али никадa навише. Што дубље унесно семе у земљу смештимо, тим дубље ошкљавана настаје и онда божор жила у место да црне храну из оранице, тј. из слојева у којима је главна маса биљне хране, упућен је на доње слојеве и на здрављу, у којој храна није ни припремана за усеv. Међу тим аливе ошкљиве усеv, изастих своје жеље на сев стране, баш у оне слојеве оранице, где је спрењена богата тврста за усеv.

Разуме се, да као и код сваког другог правила, тако и правило о дубини затрпавања семена од усева, има изузетака. Семе се мора јаче препокрити у лаким, сувим земљама које стога што су мање влажне, лакше нешушу, влага дубље лежи, па и ваздух у њих дубље проретати може. Али у латиним, тежким земљама, дубље претрпавање семена под свима приликама ваља што више избегавати. Даље може важити као правило: што каснија пролећна и што ранија јесења сетва, у толико је мање штетно мало дубље затрпавање семена.

Није могуће рећи уопште колико дубоко мора бити затрпано семе, јер то се управља према врсти усева и према добу сејања. Као крајње границе могу се узети 1:5 до 6 см.

Семе трава и детелина сме се само мало препокрити. Али сме много чешиће доње дубоко, што пре сетве није засења била довољно добро обрађена: пре сетве није никако поравњена, а по сејању дрљача или брана је пуштена у рад. На свима земљама за затрпавање семена махом је довољно употребити обрађивач или лану дрљачу. Заораване семена, или сетва по бразди и стривци, па преоравање ради затрпавања семена, како се још доста често у нас прикитикују, тешко кад, да ће бити умесно употребити. Но где би се нашло и то као умесно, ту се мора више семена бацити.

Кодико год неспречен приступ ваздуха, толико и влага и топлота имају утицаја на клијање и шкљавне семена и на успевање усева. Али влаге и топлоте мора бити у земљи у довољно сразмери међу се и са ваздухом. Земљи прешањеној водом, наравно да ће недостајати потребна топлота. И у сувоме доба године испаравање сувашне воде одузима земљи њену топлоту. Напротив врела, незасењена земља, на жеви и суну, не може уздржати потребну влажност. Превећ велика суша и топлота неповољни су усевама уопште, а клијању посебнице, каогод и превелика влага, односно ладноћа. Још горе су преке и нагле промене у тим односима.

Да за сетву треба бирати одабрано, најбоље семе, семе прве доброте по себи се разуме, нарочито кад се помисли, да клијавац прву своју храну црпе екључиво из семена.

Правилан однос топлоте као влази, тежимо постићи мотреним на право време за сетву усева, у дотичном положају.

Потреба наших усева у топлоти и влази врло је различита и то како за њихово клијање, тако и за њихово даље успевање. Исто је тако различито и примање топлоте и моћ уздржавања воде код различитих врста земље. Знатан утицај врше при том боја, површина, склон и састав земље, као и њихов поло-

жај сиром разних страна света и сунчањом обасјавана птд. Наука нас учи да равна, отворене боје земља, јаче одбија сунчане зраке и према томе мање топлоте у се примити може, но њива тачнице боје и равнае површине. Кречуне и пескуше много лакше се загревају, но иловаче, глинуше и црнице (хумуше). Али што јача моћ примања топлоте, тим јаче је и зрачење топлоте. Даље: што је земља јаче снаге за уздржавање воде, тим мању моћ за спровођење воде има, зато су тешке иловаче и црнице у томе слабије но пескуше. У земљи засињеној водом пак, где је спровођење топлоте врло слабо, наши усеви једва су у стању ницати и расти.

На све то треба се освртати при бирању времена за сетву. Време за сетву морамо смотрено и мудро бирати, у најмању руку, по могућству барем, морамо се тако удешавати, да посејано семе чим клијавац из њега никне, угрони храниво нагомилано у семцу, са својим жилицама, може наћи у земљи храну која ће га прихватити. И ако сме и при истој топлоти може да проклија, опет не може бити речи о полетном порасту, докле топлота не ојача, но ово цмљан и наступни застој. Исто бива, ако земља нема довољно влаге, јер ни тада не може наступити довољно трошење биљне хране, пошто она не може бити растворена. Напротив прекомерна земна влага, доводи млад усеv у опасност да промрзне већ и на умерено ладном времену.

Уопште може се саветовати што ранија сетва. Само у сувом пределима и на мекрој и тошкој земљи препоручује се каснија сетва. Напротив у топлом поднебљу, на пропустљивим и нарочито на плодним земљама, препоручује се ранија сетва. Најзад морамо се при том обзирати и на трајање пораста у разних усева, колико им треба времена од сетве до жетве, као и на потону усеv која ће сменити овај сад усејани на њиви.

ДАНАШЊЕ СТАЊЕ ФИЗИОЛОГИЈЕ ХРАЊЕЊА СТОКЕ.

Наука о храњењу стокe све дотле није била наука, док није заснована на непобитним научним истинама, управо док нису откривени закони, који владају у тој радњи—храњењу стокe у најширем смислу. Те законе испитују друге две науке: хемија и физиологија, те је за судба те науке хтела, да се она тим именови смела знати тек од скора времена — од половине деветнаестог века. — Њени су напредци били, дакле, везани за хемију и физиологију, које су јој положили темељ, тако да би данас она без њих била проста емпирија, пробање—управо оно, што и тело без „душе“. Отуда се постепени напредак науке о храњењу почлава са историјом развоја ових двеју наука и кад је, овом приликом, за предмет расправљања узета важнија од њих — физиологија, то у онда — надам се, боље представити савремено стање ове науке, (у односу на њен одељак о храњењу), ако се мимоглед свуда обазрем на њен историјски развитак.)

* Разуме се, да је при том могуће избећи бар најгушавише напомене и о хемијским радњама, које су се физиолозијом у тесној вези.

Ma da je Lavoaizije sa drugim hemičarima još u 17. veku, svojim velikim radovima, obeležio početak najvaznijeg perioda hemije — t. zv. period kvantitativne hemije, i čak je nauka o hraneću a e njom i fiziologija, za svoje uspehe čekala pojavu Libiga, da on u četredesetima godinama pr. veka učini primenu hemijskih pronalazača na nauku o hraneću.

Fiziologija ili nauka o životnim radnjama organa životinjskog tela mnogo je mlađa od hemije, no ona je sa srazmerno kratko vreme učinila ogromne uspehe. Ovo naročito vredi za fiziologiju organa za hraneće, popularno rečeno — fiziologiju hraneća — u ovom slučaju naše domaće stoke.

Među prve spisice, koji se bave ovom granom nauke spada Libigovo delo pod nazivom: „organska hemija u њenoj примени на физиологiju и патологију“ — издата 1842. године. Но о физиологiju hraneћа у савременом смислу могло је бити речи тек са појавом: Хенсберга, Штомана, Волфа, Сохлета, Фојта и — нарочито — Штенкофера и Келнера.

У доба њихово пада и оснивање многих огледних станица, међу којима је најбоље резултате дала најстарија од њих, она у Мекерну (од 1851. год.), којом и данас управља највећи научник на овом пољу, поменути Келнер. Његови многобројни огледи открили су највише оних закона, који чине, модерно, савремено, гледиште физиологije hraneћа и науке о hraneću стокe. Та његови напори и ако до душе још нису сасвим изншли из стадијума дискусије, имају највише присталица и заслужују, да се „Тежак“ са њима позабави — заносећи у опште начела физиологije hraneћа.

У времена, кад су сено и слама односно паша били једина и искључива храна стојача, није се осећала потреба за испитивањем састојака те хране, јер нису разлике у храни ни падале тако у очи. Али доцније са напредовањем пољопривредним у опште, а нарочито са појавом оближњег плодореда у ратарству, где су окоповине и детелина пружили оближњу и разноврснију сточну храну, почело се о тој разлици у појединим врстама сточне хране више размишљати — и најзад испитивати.

У ово исто време када се у Енглеској почетком 19. века — појавио четвороделини т. зв. Норволшки плодоре, изашао је у Немачкој пред свет са скоро истим новинама и Адбрехт Тер. Он је први са својим хемичаром Ајнхофом почео и хемиско расчлађивање, анализирање — испитивање сточне хране. Но због слабих знања органске хемije испитивања она била су врло површина и није, према томе, чудно, што је Тер све врсте сточне хране упроћивао са сеном, које је он — у свом рачуну — узео за јединицу и за тај циљ саставио нарочите таблице.

Један знатан корак даље отишао је Либиг, кад је у поменутој књизи — међу прима — изнео да у храни треба разликовати две групе њених састојака, хранивних гравита — једну групу т. зв. „пластичних“ састојака, која стварају ткања у животинском телу и другу групу т. зв. „топливних“ састојака, који производе топлиноту у телу. У прау групу рачунао је он беланчевине и опште сва гравита, која у себи садрже азот, а у другу групу укључе-

хидрате [тј. шећер, скробац, влакнину — целулозу и др.] и масти.

Разуме се, да ни ови резултати, до којих су Либиг и његови савременици дошли, нису били потпуни и тачни. — Требао је открити методе, којима ће се поједина хранива гравита у храни поузданије испитати и тачним огледима познати промене хране у организму животинском, јер је очевидно неправилно рачунати са укупном количином хранивних гравита хране, већ само са оним делом њиховим, који органи варења сваре и пренесу у — крв.

Нарочиту заслугу за проналазак савршених хемиских анализа сточне хране стекао су Хенсберг и Штоман, који су још крајем педесетих година прошлог века дали и имена главних састојача хране, која се имена у Немачкој и данас употребљавају.*

Мало доцније испитани су и процеси варења и све хемиско — физиолошке промене којима је изложена храна у организму за варење. Тадашња знања о овим органским радњама слажу се скоро са свим са данашњим, те ћу их овде укратко изнети као основу за даља излагања.

Мишо Радосављевић

(НАСТАВНИК СЕ)

ОПОМЕНА ПРЕД САЂЕЊЕ КРОМПИРА

У Тежаку за 1908. год. (бр. 43., стр. 388.) забележио сам појаву нове болести кромпира (Vasculenringkrankheit) у прошлој години. Болест се појавила при крају месеца јуна, а већ у јулу уништила је кромпиршисту на многим местима у северном и средњем делу Србије.

Преко зиме болест се одржава у кртолама и земљи. Заражене кртоле не равнију се по спољашности од здравих, али на пресеку показују мрк прстен, отприлике за пола сантиметра испод површине. Из таквих кртола, ако се посаде, прелазе бактерије као узрочи болести у стабљике, често пута пре но што избију на површину земље, и осуше их, само ако су повољни услови за развоје болести. Болест се преноси и из заражена земљишта у кромпир произведен из здравих кртола. Најчешћи је такав случај проношења болести, ако се кртоле због крупноће своје при сађењу секу. Бактерије из земље прво продру у пресеке судове кртоле и ту се настане, а затим са соком прелазе у судове стабљике да је осуше. Најчешће се бактерије улаче кроз поворде и пукотине на подземном делу стабљике, што је ређи случај. Повреде производе штетне животње

*) Тим хемиским анализама употребљено је познати хемиски систем све три групе хранивних гравита. — Сањао се ипак, да је главни састојак беланчевина — у физиолошком погледу — азот. Утврђено је даље, да беланчевине — формом угљеника, кисеоника и водоника — који су саставни део меса и угљених хидрата — имају и непоравних гравита каог сумпора, фосфора, магнезија, патрија.

Са физиолошког гледишта значајно је том приликом значајно откриће, да је од оних — горе поменутих — три елемента, из којих се месо и угљени хидрати и састоје, угљеник онај састојак, који чини разлику између меса и угљ. хидрата. Понегдешки месо има у мени много мање, но у угљ. хидратима. Из доцнијих излагања може се зашто је то разлика месо.

или постојао од мотике приликом окопавања кромпира, а пукотинама су узрок честе кише после дуготрајне суше.

Болест се не може сузбити кад се појави, али се кромпир може од ње сачувати подешеним мерама против преношења болести. Оне се у успехом примењују у Немачкој и Аустрији, где је та болест последњих година постала стална појава. Ево тих мера, до којих се у осталом долази из изложене кратка прегледа о разлици и преношењу болести:

1. За сађење добавити кромпир из крајева где није владала зараза. Ради сваке сигурности прегледати спреман кромпир, и не употребити га за сађење ако му се на пресеку покажу мрки прстенкови.

2. Одабран кромпир за семе никако не сећи, него га читаво садити.

3. Не садити кромпир за извесно време на земљишту, на ком је претходне године владала зараза.

Н. Рањковић.

БЕЛЕШКЕ

Ново о бордовској чорби. — Бригање (прскање) бордовском чорбом у виноградама, воћњацима, по кромпир у гд. ради сузбијања и уништавања штетних гљивича, нарочито Пероноспор, нашло је општу примену у пољској привреди тако, да ће зацело бити добродошло свако искуство којим се постижу уштеде при том поступку. У том смеру имамо да саопштим овде испитивања С. Пинеринга који оспорава утицај оксид-хидрата бакара у бордовској чорби, но га приписује бакарном сулфату. И он саветује, да се одмах при справљању бордовске чорбе о томе води рачуна, да се то хемијско једињење ствара и за то даје ово упутство:

За справљање 500 литара такве чорбе, треба растворити 3 кг. плавог камена у 10 литара мекане воде; даље растопити 1 кг. свеже печеног креча у нешто воде, па додати онда 545 литара мекне воде, промешати неколико пута и оставити преко ноћ у покривеној ками да се сталожи. Онда треба из горње бистре течности одвајати 429 литара течности, па је смешати са раствором плавог камена и додати још 61 литар чисте воде, колико недостаје. Потом треба сачекати, док се сав плави камен не раствори и уверити се, на извађеној проби, да ли је добра: сунути у пробу неколико ками раствора жутог солп „крвог дећа“. Ако се проба не замути и не обоји мрко, онда је растопљен бакарни витриол (плави камен), иначе се мора допунити још мало бистре кречне воде док мрка боја не престане. Вазични бакарни сулфат ове чорбе, при употреби њеној у прскању, гради чини сптан талог који се добро хвата. Ако место 429 литара на горњу количину раствора плавог камена узмемо 437 литара кречне воде, онда се добија још волуминезнији, још боље се хватајући талог, но чије фунгицидно (гљивиче уништавајуће) дејство чини само четири петине првог раствора. На овај начин треба најм само три осмине иначе потребне количине плавог камена, а с тим се постиже исти резултат. Према томе рентира се овај начин справљања бор-

довске чорбе узети у оцену и опробати је ли и уколико је тачна.

Бордовску чорбу употребљају много и за прскање кромпира. Кирхнер је на основу вишегодишњег искуства утврдио, да осењавање произведено на стабљаци кромпирскеј сасушеним и спорелим талогом, пречи асимилацију усева и умањава принос.

На исти начин као код лозе прскање бордовском чорбом поуздано делује и код краставаца, бостана и буџева; нарочито краставици јако пате од сатирогна *Plaspor-a* или *Pegonspora cubensis*. Међу тим огледима лечења семена или стерилисања земље, нису дали никакве позитивне резултате. Као предохрана показало се успешно прскање са 1% [једнопроцентно] чорбом плавог камена и креча, сваким 8 дана пред почетак развијања биљака; што су били дужи ови размаци времена показало се прскање све мање успешно. Исти добар успех имало је ово средство и кад је болест већ избила, само се је још чешће морало прекати. Поступак се показао као врло корисан. Ако би се приметило, да прскање ради предохране, почиње ометати пораст врежа, онда треба употребљавати 1/2% чорбу. При извођењу ових огледа утврдио се даље, да су при гајењу краставаца на узвишеним оцањима и баницама, а још много више на приткама, вреже далеко мање патиле од гљивича, но краставаци гајени по површини.

Јапанско просо. — Јапанско просо (*Panicum crus galli*) од неколико година гаји се ради огледа у Мађарској као усева за пићу стоке. Ово семе у разне крајеве Мађарске разнаола је кр. мађарска огледна пољопривредна станица у Мађ. Атенбургу, ради огледног гајења. По извештајима стручњаци који су ово просо гајили и о томе у „Közlelet“-у и „Wiener landw. Zeitung“ извештаје поднели, оно ће се као пићни усева с успехом одомаћити. Из тих извештаја видимо, да је сетва овог усева јевтина, а да доноси велики принос у пићу који и који, а нарочито говеда и у свежем, зеленом стању и осушено у сено, врло радо једу. Њива се у главном обрађује као и за обично просо и за 1 хектар треба семена 7, 10—17,5 кг. према земљи, начину сејања (на врсте или омашке) и добу сејања. Из једног извештаја видимо, да је семе никло већ после 11 дана, да се брзо бокори и да с почетка не расте усаврно, но истерује 6—18 стабљика и рачва се готово подожено по земљи, докле не ојача и не уздигне се у висину. Из другог извештаја видимо, да је посејано 14 априла, а за косидбу етавало 16 јуна и добијено 460 твара пиће, а од другог откоса 14 августа још 257 твара, а после тога могле су још и краве добро пасти.

Земља снажна у једном случају кречно-песковита ливача, у другом хумусна пескуша. На првој косидби је предузета кад је просо достигло висину од 68 см. и дага је на хектар 374 твара. На другој, развијало се спорње и кошено је на крају јула, усева је достигло висину од 105 см. и дао откос јак 529 твара зелене пиће и 148 твара сува сена. Простор остављен за извођење семена дао је 13:22 твара, 52 кг. по хектограју тешког семена. Краве су хране овим пићем, почеле давати знатно више млека. Слама (од семена) била је одличне квалитете и во-

дови су је јели у слат. Бокори за чудо брзо избијају наново и стога се има по откошу још и добра паша.

Други откос, ако влада дозвољено време, обично је гушћи (дужни) а пића је сочнија и нежнија.

И ако није пробирач у погледу земље, воле само добро растрошену земљу.

Семе треба пилито затрпавати. Ако не би добро и често пилито, било због времена, или ма чега другог, због јетивног семена, рентира се по други пут га посејати — њиву пресејати. Ако плаха клипа земљу слњеска и на површини покорицу начини, треба је предраљати.

Ко жељи и други откос, мора с првим покурити, али свакојемо треба увек косити пре цветана, јер иначе зри стабљика, зато дебља и отворне, те је пића подређене каковоће.

И просо, као граоричу или густу кукурузу, можемо у равлику до 2 недеље сејати, те да се има са више њива, увек свеже пиће преко лета.

Стока не једе пићу толико радо у сасвим свежем стану, колико мало постојалог и провентуу.

Једино су мане Јапанског проса: што се теже коси по густу кукурузу, стога, што се по земљи рачва и што се јако бокори, а после што се због дебелих стабљика тешко суши.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Зашто се није пречистило бело вино?

Пит. Појединим задругарима ове задруге ни до данас није се пречистило бело вино тако, да је остало мутно и слатко. Стога се молите за објашњење, шта треба радити, да би се вино пречистило, и да ли треба да преври?

Д. црнубска земљорадничка задруга.

Од. Према овом кратком опису, сва је прилика да су вина о којима је реч, услед хладноће која је наступила, прекинула врење. То потврђује: што у вино има још шећера, и што је оно мутно уз то.

Вина та треба да доврше врење, па ће се после тога одмах избистрити. Ради тога треба одмах да урадите ово:

1. Треба их једанпут па и двапут преточити, али у бурад која су потпуно чиста и да нису скоро сумпорисана. Претакањем треба их изложити што више ваздуху.

2. Кад се преточе, бурад треба да буду на месту и у локалу, где се може дожити, ако температура ваздуха није између 15—20 °С. Унесе се пех (гнозден), па се стално одржава ова температура, докле год се не доврши врење.

3. Да би се врење убрзало, треба и стељу (талог) загрејати (у калвом котлу) до 20 °С., па синати у бурад у која су вина преточена.

4. Враћене на бурадина, у којима ће се пројужити врење, треба држати лабаво, а најбоље је метнути на њих *враћене за врење*, и оставити све док се врење не доврши.

Ако се и после овог поступка вина не избистре, треба послати пробе, у бочицама од 0-200 литр. ради микроскопског испитивања.

— Ђ.

Конференција сенција за ратарство, сточарство, шумарство и техничко—технолошка. — За 31 пр. мес. на захтев секретара секције за сточарство била је позвана сенција седница ради расправе тачке VI огоднашњег управног програма. Мади су поред секретара сенције, г. Александра Милошевића дошли на седницу и чланови гг. Пера Д. Тодоровић, Андра Вривћ, др. Ђорђе Митровић, Максим Николић, Светозар Гавриловић и Вожа А. Поповић — довољан број за пунољак решавње, али седница није државна, јер су чланови сматрали да је због важности предмета за решавње: систематског и стручног проучавања природних и привредних прилика у југоваљадној области Србије; проучавања стања и развоја пољске привреде у свима правцима и у свима за ту област карактеристичним грамама, потребно, да што више чланова сенције учествују у раду.

Како се предмет расправе дотиче свију грама пољске привреде и стога у везаности и осталих сенција, то ће по свој прилици првог недељног дана, бити сазвана конференција чланова свију тих сенција, да изједначи претресу начела којих се треба придржавати у овом проучавању и претусе изради плана по коме га предузети треба.

Забрана извоза људске и сточне хране. — из Србију финансира је решењем г. министра финансија од 28 пр. мес.

Пример за угледане. — Један се најероманијичнији округа у Србији, округ широтски, настојавањем овог окружног економ и благадарећи унијатности окружног одбора који уме да цени од колико су вредности пољопривредника поуне што их „Томаш пружа и ове године продатило је на паш лист све основне школе и све општине и свеле округу, што од великим задовољством безвизици, сви пр. што има богатих округа у Србији, где „Томаш“ не држи ни једна школа и ни једна општина и одале су поједини општински судони и вал окружни одбор за њих и поручи паш лист, једини често пољопривреднички лист, враћати се примедбом: „враћа се као непотребан, јер у њему на изазале министарски распис — ни указан!“

Нова управа жичке окружне пољопривредне подружнице. — На конференцији привредника, одржаној 25 марта г. год. у Краљеву, образована је Жичка окр. Пољопривредна Подружница за сирове: жични и студенчици у округу чачкомом, и у Урању исте изабрати су седница г. г: Владоје Тодоровић, управитељ Сточарске Школе, Александар Јовановић и Милан Дуњић, професора Сточарске Школе, Милан Дамјановић економ и разучовоља Сточарске Школе, Максим Богавић агроном, Вожа Новаковић економ, Душан Кожичевић економ, Милан Милошевић бантован, Јеврем Златић трг. Никола Растић трг., Светозар Бузак трг. Михаило Х. Алексић трг. сви из Краљева.

На основу својих прилики Управа се конституисала и изабрала: за председника г. Владоја Д. Тодоровића, за подпредседника Бому Новаковића, за деловођу Мако. Т. Богавића, за благајника Милана Дамјановића и за магационара Јеврема Златића.

Нова управа рудничке окружне пољопривредне подружнице — У нову управу изабрала су ова г. г: председник Урош Лозовић адв. потпретсед. Крета Сокујић окр. посланик Благотин Недељко Милићевић учитељ, деловођа Милоје М. Ђорђевић држ. екон.

За чланове:

Сретен М. Сретенковић трговац из Г. Милановца.			
В. Рајчић трг.	*	*	*
Милошко Тодовић начелника	*	*	*
Јанко М. Илић економ	*	*	*
Драгомир Тривуновић земљод из Луњевице.			
Чедо В. Симоновић екон. из Пращана.			
Рајко Стевановић екон. из Липова.			
Газарко К. Вучевић екон. из Остре,			
Чедо С. Буравић	*	*	Г. Горевница,
Милан Петровић	*	*	Тамника,
Матеја Којић	*	*	Болковица.

Државна имовина у Босни и Херцеговини. — Некадашња турска државна добра у Босни и Херцеговини, која су поседу-

жила као изговор Austro-Ugarskoj u sporazumu s Turcom, da za pravo ustupaju vlasništva turskog nad tim zemljama, platiti 55 mil. kruna, iznose ukupno 1-95 mil. hektara i ona samičavaju:

	Bosna	Hercegovina	Ukupno
	ha.	ha.	ha.
Državne šume	1,692,520	260,354	1,952,874
od toga visoke šume	1,269,562	97,108	1,366,670
• „ niske šume	292,585	58,283	350,868
• „ lužovica	130,373	104,963	255,336

Od svih visokih šuma pripada:

Jeli, smci, boru 363.092 hek. rasteu, 101.563 hektara
Bukvi 544.674 „ mešov. šumi 355.341 „

Prosечно godišnji prinose na hektar drжавne šume iznose 1-18 m³. U privatnoj svojinstvu nalaze se 153.280 ha. visoke, 215.300 ha. niske šume i 251.210 ha. lužovica, ukupno 619-790 ha. Ukupno dakle imaju Bosna i Hercegovina 2,572.664 ha. (50-49% prostora) ili na stanovnika 1-62 ha. dokle Austrija 0-41 ha. a Mađarska 0-52 ha) šume, od čega na Bosnu pripada 2.181.940 a na Hercegovinu 390.724 ha.

Izvoz drva iznosio je 1907 g. 5-8 mil. q. (tovara) u vrednosti 28 mil. kruna; od čega pada na Austriju 6-5%, 364.000 q., na Mađarsku 14% (846.000 q.) i preko 40% na Italiju.

Izložba novih izuma i pokazalazka u Petrogradu. — Od aprila do 1. juna o. g. biće u Petrogradu međunarodna izložba novih izuma i pokazalazka na oblasti tehnike i polske privrede.

Međunarodni kongres poljoprivrednih udruženja. — Privrednom svetice izložbe koja će iduće godine biti u Beogradu prestonici Brisavu, države će u prvi međunarodni kongres poljoprivrednih udruženja i za demografiju.

Opet o poljoprivrednoj izložbi u Pragu. — Ono je 60-ta godina kako je priređena u Pragu prva poljoprivredna izložba, na koje na ovogodišnju izložbu možda će se videti: „stimuli sa javne izložbe ovač. goveda i poljoprivrednog oruđa godine 1849“. Od 1889 g. na on izložbe česnog srednjeg poljoprivrednog društva, u neka o velikim trgov. za poljoprivredne sprave i mašine, priređuju se skoro svake godine i to s velikim uspehom, jer su one neretko otkladale poljoprivrednog razvika i uspešnosti Česke i oblasti škola za stručnjake svoju poljoprivrednih grana i na svoju zemlju.

Kupovina mekija za Belgiju. — Export Lagerhaus (Izložbo smetavnice) Semlin (Zemun) obratilo se Društvu s molbom za adrese savne parnih mlazova u Srbiji, pošto namerava kupovati celu njihovu proizvodnju mekija za Belgiju. Saopštavamo ovo našim mlazarima radi znanja i upravljanja.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Ograničavanje šuma u Srbiji, od dr-а Милоша С. Васића окружног шумара, Прештампано из „Дела“. Београд 1909. 8° 53 стране. Цена?

Народно Здравље лекарне науке народу, додаток „Српском архиву за целокупно лекарство“, уређује др. Јован Данић, власник: Срп. лекарско друштво, година XIV, бр. 157 јануар 1909, Београд 1909 8° стр. 32.

Изази сваког месеца из „Срп. Архива за целок. лекарство“ а и засебно. Са „Архивом“ стаје годишње: за Србију 8 динара, а ван Србије 10 динара или круна. Засебно за Србију:

4 динара, а ван Србије 5 динара или круна. Протизлату пријаму и све поште u Србији и u иностранству.

Својрај 1 број: За јачање здравља — Треба ли војници да пију ракију? — Гимнастика у школи — Клизавце — Кратка хигијенска правила за јаче своју школу — Ко се сме живити. **Поштомат:** Собе из „ардуна“. — **Велешке:** — Рад од осам часова. Вајаче Јеанке у млеку и маслу. Односот електричне енергије за очи. Слана раба уз пост. Колико треба јачи да одговара? **Вести:** Београдска општиска амбуланта за сиротни-у. Војна шећара у школи. Добровољачке легије Друштва итд.

Народне Новине лист за народ просвећивање, год. III бр. 2 од 28 фебруара 1909. Власник и уредник Живојин О. Дачић професор. 8° од 49—80 стр.

Изазе крајем сваког месеца (увег са сликама), у књигама од 32 стране. **Цена:** за Србију два, а за све остале земље три динара на годину.

Својрај 2 броја: Некад и сад, проета прича од Вој. Коштуца — Рад и одмор од др-а Храстислава М. Јокичића — Прибелешка и забрана, из грађанског поступања — Дукар и Куписар од Благоја Т. Недаћа — „Оне да ли се и ти кад молиш Богу“, од прете Алексе Нећа — Чисти предводник од Ст. М. Мајатовића унт. Шта да радимо од Милана Лукића земл. и народ. посланика — Сејте жук кукуруз и раније га сејте — Штедишнице, од Милана Ј. Поповића свешт. Како је Степан сачувао свој вољак од гуошница, од Благоја Радојевића јача учитељ, школе — Како треба сејати вољке од Јована Говелића. Старењаци у војци од Драгољуба Михаиловића мајора у пен. Милош у Латинија, народна песма. Шта ваља а шта не ваља. Чему као живот учи — Шта полjoprивредних ради у марту — Шта се ради у земљор. подружју у марту — На Србије — По српским земљама — Шта бива у свету итд.

Кратка поука о храњењу и завајању свилених буба. —

Издање јачке окруже полjoprивредне подружнице.

Поуке су штампане на једном листу за записивање на листу и објезне у 31 тацпа, у којима је изложено кратко и разумљано све оно, што о гајењу свил. буба треба знати.

ОГЛАСИ

ПРВА СРПСКА ФАБРИКА СИРИШТА у приамку и тежноти. — Ђоно Димитријевића из Ниша

Израђује најјаче и најбоље саринте, које је анализирао у Министарству народне привреде, и препоручено народу као корисно.

Продавница даје добру зарadu.

1—12

Г. Г. БРАЋА ВАЈЕР из Аузбурга, фабрикант млекарских машина и справа.

В. Готхард Алвајера фабрика најновијих и усавршених шуми, шпирева и остало.

Г. А. Грај и Кооп. фабрика најусавршенијих свилених машина „Клеманс“.

Моустре код Ђоно Димитријевића Ниш

1—12

СРПСКА ФАБРИКА СТАКЛА у Параћину. — Потребује 500.000 кгр. рачне стакле не вршине по руком отрепшени.

Пријем у Параћину и плаћа се 1. динар скупље од 100 кгр. но што је по најјачој цени.

Препоручује се привредницима да ово имају на уму при овогодњем засејавању стравина.

1—5

Српска фабрика стакла
у Параћину.

Преглед 10. броја „Гезика“ — Члаци: Прегледни услови за поправку стокe — Прогноћа обрада за сетку — Физиологија храњења стокe — Овоњене прод сајуне хромијара — **Велешке**, — **Питања и одговори** — **Гласник**. — **Књижевни Преглед**. — **Оглasi**.

ИЗДАЈИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
10, 20 и последњег дана у месецу

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЊУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ

НА ОСНОВ НАЈНИЖЕ ЦЕНЕ ОД АПРИЛА
1899. ГОД. У 204 КРЕНСКИ ДРУШТВА
НОСИ ПОШТА ОБИЧАЈНО

Цена огласна изложена је на
последњој страни.

ЦЕНА ЛИСТУ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИЊУ 6 ДИНА, НА ГОДИНО 3 ДИНА,
ЧЛАНОВИ КОМАНИ, ЧЛАНОВИ СРПСКИ ДРУШ.
ПОДРУЖИНА, ОСН. ПРОГРЕ. ЧЕТАНИЦИ, ВО-
ЈЕНИЦИ СТАЛ. КАДРА, ТАЦИ, МАНАСТИРИ, СИН-
ДИКАТНИЧКИ ЗАДРУГЕ И ЧИТАНИ ПИРА ДА
ИМАЈУ ЛИСТ У ПОШТА КРЕДИ, АКО ВОЛЈЕ
ПРЕПЛАТУ УПЛАТИТИ НА КРАЈ ГОДИЊУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОДИЊУ 8 СТАКАЛА, ПО СРП. ПОШТОМ
УДРУЖЕЊА И ИХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРП-
СКИ ИНЖЕНЈЕРНИЧКИ ЗАДРУГЕ И УЧЕБНИЦИ,
ПИСЦИ, ПИСЦИ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ
У 6 СТАКАЛА КАД УПЛАТИТИ ВОЛЈЕ ПРЕ-
ПЛАТУ И КАД СЕ ПРИБЛИЖАВАЈУ СВОЈ УДРУ-
ЖИНА ПИРО КОГА ЊИ НЕ СЕ ДИОТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за СРП. ПОШТОМ. ДРУШТВО ВАСНИКЕ, ПРЕДСЕДНИК ВУЧКО С. БОГДАНОВИЧ

Одговорни Уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЧ

БРОЈ 11.

ПОНЕДЕЉАК 20. АПРИЛА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

ВАЖНИЈИ ПРОЛЕТЊИ РАДОВИ У ВИНОГРАДУ

У нас је први пролетњи рад у винограду: од-
ртање. Овај рад пада у марту; кад је година ранија
у првој половини месеца, — а кад је познија у дру-
гој половини.

После одртања долази: сасецање жмљаница на ви-
ноже, и подушивање их подлоге. За одржање калам-
љеног чокота и његов дужики век овај је рад безу-
словно потребан; јер, налазећи се ове жмљанице у гор-
њој, роднијој земљи, имају моћи да се свагда јаче
развијају и да узимају маха, на штету доњих жмља
које набијају из подлоге, и које су за исхрану чо-
кота много важније. Поред тога, кад жмљце из вијоке
ојачају и чокот се у исхрану само на њих ослонци,
угинуће каламљеног чокота је неминуовно, јер оне од
филоксере страдају. Непознавање важности овога
рада било је на више места узрок, што је калам-
љено чокоче пропало, и то од филксерсе.

Нека, дакле, нико не испушта из вида овај ва-
жан рад, који треба да следује одмах по одртању.
Ради тога потребно је при одртању земљу што више
откопати око чокоче, како би се отрновањем руч-
ним ашовом око самог чокота, у дубини на 1—2
чланица подлоге, доспело до жмљце која треба одсећи.
А сасецање се врши оштрим ножем „кресачин“,
боље ножицама (маказима).

Сасецање жмљаница врши се и у јесен. Управно и
препоручује се, да се тај рад изврши још с јесени,
а из разлога, што тада свагда има више времена за то,
и што се реотице засуше и боље зарасту, на-
рочито, ако су жмљце већ ојачале биле. После бербе,
а пре одртања винограда, има и то увек доста вре-
мена и залишне радне снаге, много више но с пролећа.

Као најважнији је пролетњи рад у виноградама:
резидба.

Резидбу имамо двојаку: за одгајивање облика
чокота, и за одржање тога облика и родност чокота

У нас је, у виноградама општи облик чокота:
глава. Да се на чокоћу развије јака и темељна глава,
која ће носити све надземне делове чокота и који
ће се на њој моћи како треба распоредити, резид-
бом се на то утиче још од прве године сађења ка-
ламљеног винограда. То се постиже, кад се сви пру-
тови, једногодишња лоза, кратко орезују, до сланих
окаца, или само на једно окце. Тако се реже прве
и друге године; а треће године већ треба помислити
да се припреми основа за „родно дрво“, и тада се
по једна и две лозе орезују на 2 окца. То је резидба
„за одгајивање облика“.

Но, док се резидба врши за одгајивање облика
може се резидба вршити и у јесен. Управно, и пра-
внио је, да се једногодишњи сјд ореже редовно у
јесен; а друге две године реже се у јесен погла-
вито онда када су подлоге, које дају слаб пораст
чокоту (Берландијери, Рипарија и др.); или ако је
чокоче услед невођастих временских прилика или бо-
лести имамо слаб пораст, слабу лозу. Јер јесења ре-
зидба у главном потпомаже јаче развијање и буј-
ност чокота. Ради тога се она и претпоставља: у
младим садовима, старим виноградама који су изгу-
били лозу, па и после елементарних невођа, као:
града, суше, слане. Али је већ погрешно примењивати
јесењу резидбу на чокоћу са бујнијим подло-
гама, као на пр. на Рустици ди Лоту, особито у
лобу, када виноград треба да даје род.

С трећом годином обично се завршује резидба
за одгајивање облика, и од четврте настаје резидба
„за одржање облика и родност“. Одржање облика
постигне се тиме, што се сваке године она лоза која
је остављена била за род одреже сасвим до главе. На
тај начин ће глава са старошћу одбелати, али ће
увек задржати свој облик. На родност пак утиче се
тако називано: *мисом и вишом резидбом*.

Под њицом резидбом код каламљених чокота ра-
зумемо: кад се орезивањем на чокоћу остављају само
резици и кратки кондири; а виша је резидба, када се
поред резина остављају дужици кондири или локви.

Да се у винограду са обликом главе примени једна или друга од ових резидба одлучује: како сорта лозе која је калемљена, тако и сорта подлоге на којој је калемљено. По томе, резидба не може да се управља по навизи, како је некада владала у једном крају или целој земљи. Данас се управо код сваког чоцота мора мислити, па резидбу извршити како природа лозе и подлоге захтева. Ако је виноград у чистом саду и са једном подлогом, онда је лакше радити; а ако су сорте помешане, нарочито са висинским и стоне, и ако су подлоге разне, мора се обазривати радити. Тако, као опште правило важи: *да се вишке сорте режу ниском резидбом, а ствне вишом.* То је правило поглавито за наше, домаће сорте: али од тог правила јако одступају неке стране сорте, као што ћемо ниже видети. Исто тако, и подлоге које дају *нередовну родност*, изазивају сметање рода и *ребулатост*, изискују вишу резидбу; док подлоге, које дају *редовну родност*, допуштају како се хоће резидбу.

Резидбу, дакле, у калемљеним виноградима не можемо данас вршити ни по старом начину, ни по једном истом за све чоцоте, ако они нису од једне сорте лозе и једне подлоге. Тако, наше главније вишке сорте: Скадарку, Пронуцац, Зачинак, Багрина и Паводну треба резати ниском резидбом: на резике и кратке *кондире*, а никако само на резике и у главу, као што је резан стари, некалемењени чоцот. Смедеревку пак, Дронкове, Адакљике¹⁾ (белу, првену, приу), ако су у винограду треба резати по вишој резидби: на *резике* и *дугачке кондире*, а ако је чоцоте раздалеко од 1½—2 м, и са једним до 2 лука. Ако ове сорте имају насал од дирека с летвама или жицом (чардаклије, швалири), онда их треба стално резати на лукове; али старати се уједно, да свагда има и довољно резика. Ових, уосталом, као што се на претходног види, има код свих начина резидбе; а то је стога, да бисмо млађе године имали лозу за кондире и лукове, јер се они остављају само на *прутовима који су избели* и који се налазе на *резаницима*.

Од осталих познатијих, домаћих и страних, сората изискују резидбу:

Круна и *ситна* Белина, Тамњаника, Сланка-менка и *Ружаца*, као вишке сорте;

Рајски *Ризлинг*, дугачке кондире и кратке лукове (до 0.5 м.);

Црни Нико, дугачке кондире; тако исто и *Гаме* и *Бели Нико* (Шардоне);

Црвени Траминац (Совињо), дугачке кондире, или лукове (као Рајн. Ризлинг);

Португалац, кратке кондире;

Семијон, кратке кондире и по један лук (код бујнијих подлога);

Совињо (бели) кратке кондире (са 3 оцта);

Кабрне Фран, дугачке кондире; тако исто и *Кабрне Совињо*.

Меро, *Вердо* и *Дириф*, дугачке кондире;

Клерет, кратке или дугачке кондире;

Италијански Ризлинг („Ведриплинг“) дугачке кондире или краће лукове (као Рајн. Ризлинг);

Малинер, кратке или дугачке кондире;

Шаса (ранке), кратке или дугачке кондире; *Малага* (бела), кратке кондире, а и дугачке; тако исто и *Мукат Александриски*, и *Мускат Халбурге*;

Мадлен Анжевин и *Ројал*, дугачке кондире;

Чауи, кратке кондире.

Колико ће се на ком чоцоту оставити кондира или лукова зависи: од доба и развијености чоцота и подесности лозе за кондире и лукове. Млађи виноград треба да буду свакојако поштеђени од већег броја кондира и лукова на једном чоцоту; а за ове делове бирају се обично дебаљи прутови, за лукове још и дужи. Исто тако чоцоти са још довољно неразвијеном главом треба да носе мање кондира и лукова, да би им се дало маха да се глава ојача.

При раду треба нарочито обратити пажњу, да се рез на резнику изврши непосредно до оцта, а на кондирима и луковима за трећину дужине чланка (интернодије) од оцта. Осем тога површина реза да је што краћа и уколена, окренута увек супротно окну. Многих је резача мина, да главу не очисте од заоставних, ранијих, сувих патрљака и осушеног дела главе. Ради тога потребно је уз вожнице свагда носити и мале *тестерице*, те да се глава од ових делова очисти помоћу тестерице, ако не може само ножицама. Исто тако треба поштити и сву лозу, која је избила *испод* главе, ако није потребно да се од ње одгаји нова глава; по, за то, разуме се, може да се употреби само она лоза, која је избила из вишке.

После резидбе *садеју*: *побијање* или *трепоијање притака* (тачака). Притке се *побијају* у новом саду; а у старијим виноградима се *искривљене* и *оборене притке* *зашиљују* и *мањем утрђују*. Нове притке потребно је свакојако *пре побијања ошати* („задмити“) на оном делу, за којима ће бити у земљи; или их *умочити* у катран. Тај рад и тронак много чини за већу трајашност притака.

Код ових чоцота који имају лукове треба *побити* и *краће притке*, за које ће се узети лукови. То је потребно колико ради здравијег развијања, толико и за боље сазревање грозња.

Као последњи важнији рад, који се има извршити с пролећа јесте: *прев коња*. Она има задатак да темељно обради земљу у винограду, а ако је зимус и ђубре разбацано по винограду, да га *земљом* претрпа. На ову коњу *полаже* се, дакле, велика важност; зато се тада и најдубље копа у винограду, и тежи се да се земља што боље издриба. Да се то постигне треба имати и подесне мотике. Обичне виноградске широке мотике нису за ту коњу, него су *боље четвртасте*, тако назване „*немачке*“, а *понајбоља* је: *рајска мотика*. Она је са два у врху *раздвојена пера* и јаке направе, да се с њом може *дубље ископати* и *земља боље издрибити*. Желети би било, да се ова врста мотике *увек* и у нас, у свима виноградским крајевима. А ако је коме теже схватити *наглед* ове мотике, радо ће се *мустра послати* преко Срп. Пољопривредног Друштва.

При *копању* у овој коњи није потребно издати *банке*; на против то је штетно за развијање *ластара* и *рода*, јер им *бани* *намећу* *редова засењују светлост*. *Копање* треба да је *равно*; а на *стременијим местима* треба у *косом правцу* *поред чокоба ископати* *праве* *пантје* *јарчиће*, да би се *земља*

¹⁾ Многи именом Адакљике зову Чауи. То је погрешно.

ошак вуче, дотле не излази дим из пећи на врата и рупице, већ ваздух јури с поља, са свију страна к пећи, да би најзад допро у ошак. Ако се сад у чувањ, судулар између пећи и ошака умете тачан апарат, спрема за мерење ваздуха, који туда из пећи струји и ако је могуће, чак и на разлошке целих брвоваљ, испитати хемијски састав ваздуха, који улази у пећ и излази из ове, онда се имају сип подаци при руци, да се *утврди шта се смешало са ваздухом при сагоревању у пећи.* — Затим даље проф. Леман — у изводу — вели: На место пећи узмите овај апарат (респирациони), који је [свида затворен, па и око прозора, а само на вратима има отворе, да може ваздух споља слободно улазити. Ошак замењују на апарату велики ширкови, који се креху равномерно помоћу једног сата. Нарочитом пумном може се и најмањи део ваздуха, што из апарата излази или што у апарат улази, одијити и анализирати, штд.

Овај апарат респирациони имао је, дакле, у својој првобитној форми, да створи погодбе за испитивање, анализирање оног ваздуха, што га дотично грло издише на плућа и кожу. Јер тај издасани ваздух садржи у себи, за разлику од удисаога, оне гасове, који су постади у живом телу — услед извесних рађања органичних. И на велико чудо научника овог времена у овом удисаоком ваздуху нађен је онај исти гас, који постаје кад дрво гори, кад што бљано или животињско труди, кад шира и дибра превиру штд. — Нађен је *наиме угљени диоксид*, који постаје, дакле, само онда, кад што, органско гори било са пламеном или без пламена. Горене није ништа друго но спајање неког тела, елемента, са кисеоником. Кад је сад овим апаратом нађено да надисати ваздух у себи садржи *десет и више дејта угљеног диоксида* но што га има удисати ваздух, онда се одмах морало мислити, да се у живом телу животињском врши извесна рађања сагоревања, у којој сагоревају органска тела — једињења, спајајући се са кисеоником. Према томе количина овог једињења у удисаоком ваздуху служи као кључ за мерење сагоревања хранивних градива у телу, јер у колико је угљени диоксида више излучено, у толико је било веће горене у телу или као што проф. Леман вели — *„печи“*. — Како је пак даљим огледама доказато, да организам — тело, за ово горене најпре издаја угљеник из угљених хидрата (т. ј. шећера) а за тим одмах и из масти, то је угљени диоксид постао мерило утрошка ових двеју група хранивних градива у телу.

Помоћу овога апарата и на основу и других знања (анатомије) откривене су многе рађење у организмима за варење и промене, којима је храна после свршеног варења изложена.

— Сварени део хране прелази постепено — као што смо то напоменули, у крв и то прво у венску крв, било непосредно, било помоћу лимфних судова. На тај начин храна већ постаје материјал за умножавање крви а с тим и за стварање састојака тела. Кад се овако обогаћена венска крв врати из тела у срце, она одмах струји у плућа да се тамо поправи и добије један гас из ваздуха, који је гас испустила — пролазећи кроз тело. То се поправљање врши на тај начин, што су и најситнији цевчице,

(капилари), кроз које струји крв у плућима, омотане ограницима душника (алвеолама) до којих доире удисани ваздух. Сад настаје једна оваква размена између ваздуха и венске крви у плућима. Угљени диоксид или угљена киселина, која је у венској крви под великим притиском, [јер је има много више] пролази кроз зидове крвних цевки у душникове ограничене и меша се са ваздухом, који је ту удисат; међутим кисеоник из удисаога ваздуха прелази у венску крв, која са овом разменом престаје даље бити венска плава, већ постаје артерска, црвена крв. И угљени диоксид и кисеоник кад прођу у крв не остају у њој невязани, већ се везују за један састојак црвених крвних зрнаца на име за *хемоглобин*. Овај састојак је у венској крви засићен угљеником а у артерској крви засићен је кисеоником (када се зове оксимоглобин). Кад се сада ова променена крв — артерска — врати из плућа понова у срце и кад се отуда испресује у тело, да допре до најситнијих цевчица — капилара, онда настаје једна рађања донекле обрнута — оној описаној — у плућима. Овде кисеоник из хемоглобина оксидише — под утицајем животне енергије ћеличне — органске материје и отуда произведена угљена киселина пролази у крв, која од тада постаје венском и скупља се у све веће и веће судове — цевки, да се у срце врати. Материјал што сагорева сабирају — у редовним приликама, оне три групе хранивних градива, што су храном унете у тело, сагоревање омогућава присуство кисеоника а директни узрок целој рађењу, мисли се, да је протоплазма, или садржина најситнијих делова животињског тела — ћелица.

Ова веома заплетена и сложена рађања животињског организма, при којој храна завршује своју функцију (рађењу) ни данас није сасвим објашњена. Једино, што се са највећом сигурношћу може тврдити јесте то, да је та рађања *оксидација* или *„горене“* односно једна нарочита врста *горене*. Јер угљени диоксид постаје, као што знамо, само кад органска или угљеникова једињења горе. Или још један доказ. При овом раду ћелице стварају се извесна азотова једињења, која су много проститија но што су белачевина. То су т. зв. амиди и средња једињења. Како белачевине из хране имају на сваки атом угљеника само пола атома азота а један од поменутих амиди т. зв. карбамиди — урци — [који се из крви одваја у бубрезима у мокраћу] има три и по пута више атома азота од угљеника, то је, очигледно, да је угљеник из белачевина изгорео у телу.

У овој истој рађењу у организму постаје и вода — водена пара, која са угљеним диоксидом излази на плућа. — На тај начин ћелица органска — живећи и вршећи своју улогу — разлаже јако сложена органска једињења, примљена у храну, у најпроститија тела, која су највиши степен оксидације ових храна. Ова најпроститија тела обично су отрови за органе и стога се излучују одмах — једни на плућа или кожу а други у мокраћу.

Дисање на плућа изазива се овим радом организма. Оно је дакле последина овога. Услед тога потреба за ваздухом, кисеоником, односно за дисањем условљена је самом употребом кисеоника у организмима. Према томе та потреба зависи од богатства угље-

*) Чист ваздух садржи по запремини 0-04% угљеног диоксида.

нивоих једињења у храни, од величине самих органа, од рада тих органа итд.

Ова радна организма т. ј. размена градива између хране и ваздуха, односно спајање ваздушног кисеоника са хранивним градивима зоне се нарочито именовано: *„размена материја у животињском телу“*.

Овај описани сложени рад органа наше стове, на и тај, врши се са сваки ударом срца и дахом плућа. Тај рад чини управо живот и у њему ћемо наћи доста објашњења за многе појаве у животињском телу. То ће нам осветлити и законе стварања меса и масти.

С открићем ових закона о размени материја коначно је напуштен стари начин рачунања са укупном количином хранивних градива у храни и прешло се на рачунање са искључиво савршеним делом хране. Сад је шта више омогућено саставањем размере, једначине о размени материја у телу према ономе што је у телу унето и што је из овога излучено.

Овим законом откривено је и то, да сва хранива градива имају да стварају у главном две врсте састојала тела — белачевине (месо) и меса а у много мањој мери неорганска, минерална једињења (хлеб и др.). И ако су угљени хидрати врло важио храниво градиво ипак се та врста једињења као саставни део тела т. р. скорје и не ствара. Једини угљени хидрат, што се у телу, као његов саставни део (али ипак више као сок, који кружи кроз тело) налази јесте т. зв. гликоген. Његово је место понијашне црна цигерца, јетра.

Један део ових хранивних градива употребљује се у телу одмах на разне животне радње (производњу топлоте и др.) а други се таложи, претвара у главном у месо и маст. У месо управо онда, док је грло још младо, или у добу пуног развоја, само изузетно, — на дебаљења (а не и умножавање) власна мислићих и то у оних органима, који се вежбају.

Милош Радошављевић

(СВИРНИКЕ С)

БЕЛЕШКЕ

Дувански уварак у пољској привреди. — У нас при преради дувана у фабрици отпада неколико хиљада килограма ситних дуванских отпадака и прашине које не употребљавају ништа, по их просто спаљују. Садашњи директор фабрике дувана лично је изишао у сусрет Пољопривредном Друштву с питањем: не би ли се оно примило, да те дуванске отпаке, за свој рачун, употребљује у сиравање уварка који би се могао корисно применити у пољској привреди против штетних инсеката. И та се ствар налази на проучавању у наших стручњака по том питању.

У „Le progrès agricole et viticole“ № 13 од 28. марта ов. год. налазимо ово саопштење о томе:

Један декрет под 1. мартом ов. г. утврђује услове продаје уварка дуванског против инсеката, пољопривредним друштвима, као што иде:

Члан 1. — Продајна цена у Француској, пољопривредним удружењима правилно образованим, ти-

рираног (означеног) уварка, званог уварак јаки ни- котином, утврђена је на 1 динар по литру.

Члан 2. — Титриране (означене) уварке испоручују непосредно надзорници стоваришта управе посредних пореза пољопривредним удружењима у купцама од 5 литара или садржином преко 5 литара у целим кантама од 50 литара.

Члан 3. — Продајна цена пољопривредним удружењима окупних градова, уварка Дуванског обичног, или денатурисаног, утврђена је на две паре по литру и са стевен на даниметру преко 100 (густина воде).

Члан 4. — Испорука обичног уварка пољопривредним удружењима врши се непосредно, било у фабрикама, било преко посредника антропа (слагалишта), у најмањој количини од шестест литара, с тим да течност мора имати густину најмање равну 110 (кад је густина воде равна 100).

Пољопривредна удружења дужна су дати судове за сипање обичног уварка и списе трошкове преноса из фабрике у слагалишта.

Члан 5. — Пољопривредна удружења уживаће користи овога декрета једино под условом, да не смеју испоручивати ни уварак јаки ни уварак обичан до само и искључиво својом припадницима. Ова повластица биће одузета онима од њих за које се буде доказало, да се нису придржавала овога прописа.

Члан 6. — Пољопривредна удружења дужна су водити регистар проишле и утврђе који ће добити од управе посредних пореза, у који ће бележити редом ток примана и издавања уварка. Свака ова белешка бележиће дан и количине примљене или издате уварка, уписивањем имена и адресе купчеве.

Просторије намењене стоваришту или продаји уварка подлеже приступу и прегледу службеника управе посредних пореза.

Мелем за равање вошке. — За вошке, које су зечени прошле зиме оглодали, најбоље је средство, најбољи мелем, да се та равања места, пре свега, оштрим ножем добро саотружу и следећим мелемом заману: узми 1 килограм катрана и 4 килограма просејаног шенада од каменог угљена. Све ово треба заједно добро измешати и месити све докле, да буде као почвршле блато, па га онда, или одмах употребити, или га оставити за доцнију употребу, јер се на хладном месту остављен овај мелем, може дуго да држи. Ова смеса држи се на рамена намазана много дужи, но свака друга данас позната смеса за тај циљ: нити му хули преко лета јака вршнина, ни преко зиме дужи мразеци. Овај мелем и с тога је добар, што у катрану има карболне киселине, која свако појављивање штетних гљиваца одмах у почетку угушнује. Поједини опити, које је писао део белешке на својим вошцама чинио, испали су врло добро и дадоше задовољавајуће резултате, тако да на основу тога свога светскога искуства овај мелем сваком вошару најтоплије препоручује. Ово је средство добро и за премазивање пресека, кад се подобеће гране на вошцама одсецају. И за замазивање пукотина по хамбаровима, врло је добро, нарочито против мољца, жишка и других ситних штеточина, који се у пукотине по хамбаровима заалече.

Шта се не сме садити близу кошница? Близу кошница не сме се садити црни ни бели лук, купус, кољ,

карфијол ни самата. Пчеле не подносе мирис овога поврћа, па кад у лету падну на ове бљакве, оне се занесу и не могу више да се дигну отаде. Ко има близу кочишта засади кукусу, коњ отаде, најбоље преко лета у њима мртвих пчела.

Ко жели љубог рена, — нека га не сади у јаку, набуђену земљу. У набуђеној земљи бива корење дебло, али по укусу благо, а у слабијој земљи бива, истина, тање, али љубе.

Да понизимо маховицу на старијим ливадама, треба узети што ситније песка, па га натопити о-ским (стајском ипштевином), или, још боље, у кључалој води растопљеном чају из оцака, па тим натопљеним песком посути маховином обрасла места. На тим местима, не само да ће маховине нестати, него ће ту и много бунјије порастети питома трава.

Дуван против гусеница и бубача на поврцу. Ја сам гусенице и бубаче с кукуса (расада) и с ртвица растерињао с дуванским прашком. У јутру за росе, или после зајавњава, поспем преко расада кроз ситно сито правак од дувана и поменути штеточице све се разбегну, а гусенице и прљављу од оне љутине, а расаду ово средство ништа не шкоди.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖНИКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК I СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва

држане 2. јануара 1909. године у Београду.

Визи су присутни: Председник г. Вучко С. Богдановић, Подпредседник г. Ада Живановић и чланови Управе г. г. Борисав Тодоровић, Јован Ф. Вишечка, Александар Миљковић, Милево Ј. Петровић, Мирко Миљковић и Јоца Марковић.

Важно секретар Др. Ђ. Радић.

1. Чита се Записник XXIX седнице од прошле године. — Прима се.

2. Председник г. Вучко С. Богдановић, као уредник „Тешака“, износи на решавање питање: да ли „Тешак“, с обзиром на извесне тешкоће које су с издавањем листа скопчане — а у настујајућој 1909. години да изазви неколико као прошле године? у ком би случају требало повећати претплату.

Узев у обзир суму одобреног кредита, које Друштво за штампане „Тешака“ у Државној Штампарији има, и суму коју Друштво од претлаге добија, а које суме укупно никако не стоје у новоланој размери са трошковима око издавања листа, и ако Друштво не тражи за себе материјалне користи од тога, али иштећи своје материјалне изворе за потпомагање и унапређивање пољске правде и у свима осталим правцима и границама, — то је по дозвољеном објашњењу споразуму решено: да се „Тешак“ од нове године издаје три пута месечно у досадњем облику и величини и по досадњој цени. — Што се пак изакнутог предлога, у току дебате, о величини хонорара за радове у листу тиче, решено је, да уредник о томе учини извештај, засебан предлог и Управа га на одобрење поднесе.

3. Саопштава се акт г. Министра Народне Природе од 13. децембра пр. г. ШВР. 20.078. којим препоручује Друштво, да од друштвеног лиминарија у Рогозу збогоста заграду поруши и материјал изнесе, или да ту заграду бесплатно уступи Министарству. — Решено: да Друштво није у могућности да би поменути заграду и материјал могло Министарству уступити бесплатно и да се господ. Министру представити да би Друштво већ предузимало потребне корак за пројект у уздвољива материјала од тога лиминарија, али да је, уз непознатих услова, у томе, од стране крајољубивца шумеке Управе спречено, и с тога да се госи. Министар уложи, да пројект у корист друштвену одобри, јер је то друштвену

својина, па ће Друштво онда у најкраће време материјал ододе и уклони.

4. Износи се на решавање молба државног економа г. Петра Матејића, да му се одобри, да свој дуг од продајих Календара из ранијих година може отплаћивати у месечним ратовима. — Одобрава се с тим, да суму дуговања исплати у року од 3 месеца.

5. Саопштава се писмо Округне Пољопривредне Подружнице за округ Београдски, којим наставља Друштво о својој конституисању. — Прима се к' знању.

6. Иста Подружница предлаже неке измене у Правилнику за округе Подружнице. — Решено да се упути на мишљење резервенту за подружничке послове, Подпредседнику г. Ада Живановићу.

7. Саопштава се писмо Подружнице, којим шаље Програм рада за текућу 1909. годину. — Прима се к' знању с тим, да се и све остале Подружнице позову, да у што краће време поднесу Друштву своје Програме рада за ову годину.

8. Саопштава се ресерт државног економа средна врачарског о плугу, који израђује Лазар Ђокић конач из Милошевца. — Пре, но што би Друштво могло што учинити по молби Буквићевој и преторачу учињеној у поменутом ресерту односно распрострањена тога плуга, решено је, да се позове Буквић преко средног економа, да један плуг,probe ради, донесе Управи Топчидерске Винонице, која ће по извршеној проби поднети Друштву своје мишљење о употребљивости неговог плуга, и онда ће Друштво од своје стране учинити, што према приликама учинити може.

9. Уредник „Тешака“ предлаже хонорисање штампаних радова у 47. до 52. броју. — Одобрава се по предлогу и усвојеној норми, а извештај хонорара да опере чланови Управе г. г. Милево Ј. Петровић и Јоца Марковић.

10. Балагајник подноси рачун друштвеног примања и издавања за месец новембар пр. године. — Прима се к' знању и одобрава.

ЦЕНОВНИК ПЛУГОВА

Плугови рљачи или за дубоку орбу		дизера
R14 M N	за орбу 21—37 см. тежина око 148 кг. с кољечкама, по	104—
R14 S N	за орбу 21—37 см. тежина око 150 кг. с кољечкама, (са шир. димч.) по	105—

Универзални плугови с двогубим гредама

Универзални плугови с двогубим гредама		дизера
D10 S N	за орбу 15—26 см. тежина око 106 кг. с кољечкама, по	79—
D10 K N	за орбу 15—26 см. тежина око 104 кг. с кољечкама, (са широким димч.) по	77—
D8 S N	за орбу 10—21 см. тежина око 102 кг. с кољечкама, (са широким димч.) по	77—
D8 S S	за орбу 10—21 см. тежина око 98 кг. с кољечкама, по	75—
D8 K N	за орбу 10—21 см. тежина око 101 кг. с кољечкама по	76—
D8 K A	за орбу 10—21 см. тежина око 102 кг. с кољечкама по	79—
D8 S N	за орбу 10—21 см. тежина око 98 кг. с кољечкама по	70—
D8 M N	за орбу 10—21 см. тежина око 98 кг. с кољечкама по	75—
D8 M N	за орбу 10—21 см. тежина око 102 кг. с кољечкама (с предлађивањем) по	82—
D7 M N	за орбу 9—18 см. тежина око 90 кг. с кољечкама, по	70—
D7 M N	за орбу 9—18 см. тежина око 92 кг. с кољечкама, (с предлађивањем) по	75—
D6 M N	за орбу 7—16 см. тежина око 66 кг. с кољечкама по	64—

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
10, 20 и ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ

НА ОСНОВУ ВЪЗВЕШТЕГ ПЕЧЕМА ОД АПРЕЛА
1909. ГОД. № 204 ПРЕДСЕДНИ ДРУШТВА
ПОСЛ ПОШТО ИСЛАТЈУ

Цена огласима изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

из Спр. Пољобр. Друштва власник, председник Вучко С. Богдановић

Одговорни Уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 12.

ЧЕТВРТАК 30. АПРИЛА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

ХРАНЕЊЕ СТОКЕ МЕЛАСОМ ОД ШЕЋЕРНЕ РЕПЕ *)

(СРБИЈАК)

II.

„И ако хранење сировом меласом (кад се ова разредити са млаком водом па са тако разреденом нависаје се сува храна) — даје најјефтинију и најеконومیју храну, и због тога има своје јаке припаднице који је цене, јер у тој форми, меласа као хранење сретно, никаквих трошкова око прераде не захтева и као таква има најдужу и најбољу трајаност, ипак употреба саме меласе има и својих mana које истина није тешко уклонити, али и пак у понекима газдинствима могу осетити сметње причинити.

Поред тешкоће у транспорту течне меласе, онака се још у првоме реду тешкоћа у мешању са храном, као и околност да се полагањем сирове меласе, јасле и волови измаку — узне, услед чега се лако ствара буђ, која изазива појаве трудења и која по здравље стоке може имати непогодне штетне и хрљаве последне. Дале, околност, која не иде у прилог нехрани стоке сировом меласом јесте још и та, што је одмеравање оброка веома неугодно и земљадели и привредници у опште који хране стоку са истом, морају стално и врло строго надзор водити над посудом да не би непажњом или незнањем одвећ много меласе стоци за храну давала, јер јој прекомерно давање може јако шкодити. Услед овог mana, почели су меласу последњих година мешати са другом храном и тако давати јој други облик махом чврстога стања чије су користи:

Што се њома лако рукује и дели у одмерене оброне;

Што се не лепе јасла и судови из којих се стока храни;

Што се лакше преноси — транспортира по меласа; и

Што ју је лакше одржати и чувати, јер захвата мањи простор за смештај.

Због своје делјивости лако ју је одмерити па оброне при полагању стоци што је веома важно.

Фабрика шећера израђује оваку храну од меквића и меласе и продаје је по продајној цени меквића, не рачунајући за прераду трошкова.

Овака сточна храна због велике садржине шећера у меласи — има много већу хранећу вредност по саме меквиће.

Привредници могу и сами ову сточну храну справљати али је онда потребно да увек имају свеже меласе.

Справљање сточне хране од меквића и меласе (или од јарме кукурузне, оствене и разних отпадака) врши се у главноме овако:

Меласа се загреје до 70—75°C; за тим се у тако загрејану меласу сипају меквице у размери 1:1 т. ј. пола и пола. Све се то у једном подесном суду добро измеша, а за тим остаци да се исхлади. Чим се ова смеша исхлади, изгуби своју делјивост.

Ма да је овај посао прост и лак, јер један раденик може дневно правити до 25 мет. цевата ове хране, — опет за то постоје нарочите подесне машине за справљање овакве сточне хране (као што је ова Werner & Pfleiderer из Беча) те јоштиније стаје узимати је готову из шећерне фабрике већ и због тога што све жељезничке станице примају и отпорењају пренос сточне хране у подовни подвозне цене од нормалне жељезничке тарифе.

СТОЧНА РЕПА

Велика важност узгојања гајња сточне репе. Сточна репа, краваја репа то је, што рекао професор пољопривреде на највишој школи у Хале Волтман: „сточна зимиња зелена пшћа“, јер што је аустерца за летњу, то је исто репа за зимињу исхрану стоке. Она је дакле једна од најважнијих усева за сточну храну и заслужује, да се у много већој мери сеје и гаји у Ср-

*) Вид. „Товина“ бр. 6, и 7, стр. 71.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИИ, НА КОМА ГОДИНО 3 ДИИ.
ЧЛАНОВИ КОМАЛАИ, ЧЛАНОВИ СНИХ ДРУШТ.
ДРУШТИНА, ОПШ. МОКЛОИ, ЧИТАОЦИИ, ВОЈНИ
СТАЛ. КАРА, ТАИИ, МАКАТОЦИ, ДИИ-
БОРАНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАИ ПЕШ. ДО
ИМАЈУ ЛИСТ У КОМА КИИ, АКО ВОЛОЖИ
ПРЕПЛАТУ УМЕРЕД ЗА ЦЕЛ ГОДИНУ.

ЗА СРБИЈЕ

НА ГОДИНУ 5 ФРАКАИ, НА СРЕ. ВОДОЦИИ
ДРУШТИВА И НЕКОЈИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПС-
КЕ ЗЕМЉОПРИВРЕДНИКЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОЦИИ,
КРЕИ, ШКОЛИ И МАКАТОЦИ ДОИЈАЈУ ЛИСТ
ЗА 5 ФРАКАИ КАО УМЕРЕД ПОДОЖИ ВЕЛ-
КАТЕ И КАО СРЕПЛАТУ КОД СВОГ ЗАД-
ВЕЊА ЕТРЕО КИРА НЕ ИИ СЕ ЛИСТ ДАТИ.

бији која и онако, нарочито за зиму, има vrlo мали број разноврсних хранива за састављање сточних оброка. Она је *окошавина, једногодишњи усеви* и то одраћа под нас, што вије толико омиљена и што није онолико у плодоред уведена, колико то она заслужује, нарочито стога, што и суншних година, даје велику количину врло добре сочне пиће. У нас, где зимско орање за пролећне усеве не умс још да се како треба цени, да се и кукуруз као главна окошавина копа и загрће људском снагом; у нас, где су се усеви за исхрану стоке који се морају сејати на њивама, још vrlo слабо одомаћили, још се не умс колико треба да се цени одгајање стоке, ради привреде и великих користи од сточарења. А где нема довољно услова за разумно и приходно Сточарство, ту се још не радо прихваћа гајење сточне хране на њивама, на кад се још за то гајење мора тропити и мучити, а сточна реца изопскује највише и трошка и рада и ако исти обилато плаћа великом количином рода.

Од сточне репе за храну стоке уносењаује се и дашке које се леги може закидати и тропити, али главно — корен или кртола која према срци, а нарочито на доброј плодној земљи, може достићи знатну крушоћу. И она се као таква може тропити почев од јесени, преко целе зиме, до самога пролећа, до паше на пољу, само кад се добро угради и очува. Сва до мања стока једе је vrlo радо, а нарочито је добра храна за говеда и за свине. Њен удео у дневном obroку за одрасла говеда свију одређена (музара, волова за телење и гојанских говеда) може бити vrlo знатан (20—30 кг. по грлу), сачињавати зими главну кабану храну за њих.

Хранива садржина главно не велика маса вода. Ранџе се, при избору сорте која ће се гајити, обрађала највише једино на то која роди што теже и што кружније репе, дакле која на истом просторанству засејане земље, више рода донесе и по томе се и ценила вредност једне сорте сирам друге. Али данас се зна, да је при храњењу стоке с репом мање важна велика маса вода, а много нише њена хранива садржина у својој маси и у угљеним хидратима (т. ј. овде у шећеру). Испитивањем репе разних, под истим околностима гајених сората, учени људи су пронашли знатна колебања у садржини *суве масе*: беланчевине — између 1:1 и 1:7%, — у садржини шећера — 2:7 до 7:8%, — у садржини осталих безазотних материја и угљених хидрата — 1:39 до 2:62%, — и у садржини воде — 86:6 до 91:9%.

Али садржина беланчевине и масти у сточној репи налази се у сасвим одређеној мери и за оцену вредности репе најмеродавније је *однос суве масе сирам сока или воде у њој*. Сува маса стоји увек у непосредном односу са садржином шећера, уколико се повишава сува маса, у толико расте и садржина шећера. Према томе права хранива вредност сточне репе, на крају крајева, као и код њене рођанке шећерне репе, *своји се на њену садржину шећера*. Што рекао проф. Волтман: као што не можемо тражити од телета да носи слаину, тако ни од сточне репе која има толико много сока или воде у себи, не можемо очекивати, да у сточном obroку замени снажнију крму. Она замењује кабану храну — масу суве хране: сено, сламу итд. И она се мора мешати у

obроку са јачом арнастом храном, сипаљеном у јарку, трицама итд.

Но сок у репи није вода у обичном смислу, без никакве вредности по исхрану стоке, јер би за тај циљ имали јединици извор у своје бунару. То би било напонак схватање, јер и сок из репе има *извесно дејство*.

Разумо се, да је у овде благословена *златна средина*: гајење сточне репе у којој њене бити само подегна* соја, но и остале хране. Сок и сува маса стоје једно сирам другог у противположном односу, ако се једно од њих у сточној репи њене, оно друго опада.

Избор сорте за гајење. Због тога и јесте од највеће важности познавање добрих сората сточне репе и ради избора њиховог за прилике које владају и које су на њихово усевање и по квалити и по количини меродавне.

У новије доба, од како се наука и практика посветиле разумном и умешном одгајавању најприходнијих сората усева, одгајено је и више сората сточне репе, с извршним особинама. Из дана у дан ишта и објављују се нове и нове сорте. Но као што рекламе на свима пољима људскога рада играју велику улогу у протрајању робе и новина, тако и у производњи семена у опште, а сточне репе посебно. Онај ко данас хоће да прода своју робу, мора бити умешан у грађењу рекламе: он је хвали и у небеса диже и изађу јој добрих и одличних особина истиче и узноси. Само што то не мора бити увек и истина, а понеки пут је и лаж, ако не и гола превара и подвала. И баш у *трговини и продаји семена, лаж, превара и подвала јако су у јену*. Код *„старог доброг“*, познатог нам, не морамо се одмах и увек погрбити за то много хваљено и препоручивано ново: *за све прилике под небом „најбоље“ сточне репе нема, нити може бити*. Оплећан чивеним сетом њихом на разним местима и на разним земљама, показали су, да негде успева једна, на другом месту друга сорта.

Вредност поједине сорте стоји у правој сразмери сирам њене употребе и циља ком је намењена. За један циљ биће добра једна, за други друга сорта. Али за оцену вредности једне сорте сточне репе сирам друге, у погледу на исхрану стоке, за гајење треба избавити увек ову сорту која је за наше прилике најбоља, чија хранива садржина најбоље одговара циљу њене употребе.

Да то објасним примером. На пр. при храњењу кравца музара, биће она сорта репе најпогоднија која сразмерно велику садржину сока показује, јер нас искуство учи, да сок тај у великом степену повољно утиче на лучење млечних њезада, докле за храњење волова за рад или говеда за гојење заслужују првенство баш оне сорте које су богатије садржином суве масе.

Подела сората сточне репе. Према томе најправилније је поделити све сорте репе:

а) на оне које су богате соком, као што су све екендорфске сорте (оргинална, Асканијер, Талеинригер и др.); и

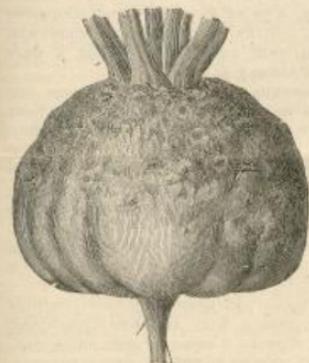
б) на оне које су богатије сувом масом, као што су обендорфске, Мангут, Елвангт, Слудструп и Олива.

Да сточна репа буде дошта *„сточна зимиња зелена пива“* у корисном смислу по нас и по стоку,

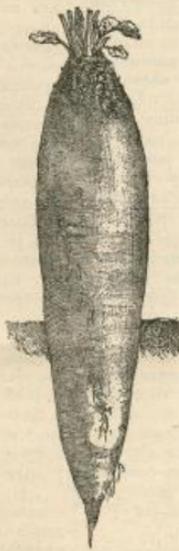
треба да су поједине сорте репе и одгајене тако, да се прилагођавају добу године, у ком ће доћи на ред да се употребе за исхрану стоке.

То зависи од њихове подобности за оставу и чување, од њихове трајаности. Одлика је та одгајена и према склопу и саставу њиховог меса може бити различита тако, да једна сорта утрањена за зимњу оставу мање се моња, мање ископни и пичили — хранљивих материја изгуби — но друга. То мањане остављене репе у трапу може ићи до осетних губитака, па чак и долазе да сва иструди и пичили, да не буде нивашта употребљива.

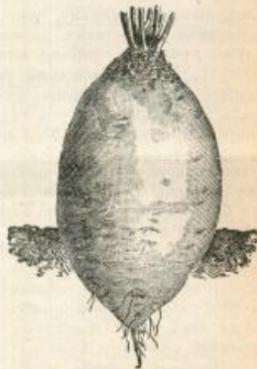
Доказ да није меродавна већа тежина, но већа једрина рода. Сточна репа уз 12-7%, суве масе може имати рејимо тежину од 1835 грама. У кој ће имати дакле 1601 95 грама воде и 233 05 грама суве масе. Није свеједно, већ је огромна разлика у приносу репе, да ли је код исте тежине већа или мања садржина суве масе. Рејимо да смо од једне сорте добили бербу од 400 тавара на 1 ланац (58 ара) са 9-5% суве масе, значи да смо добили на 1 јутро 362 тавара воденог сока. Доказ смо од друге сорте добили бербу од 320 тавара на 1 ланац

Сл. 12. Обердорфска репа

Сл. 13. „Мамут“

Сл. 14. „Ошва“

са 13-5% суве масе, или од тога 277 тавара воденог сока. Од прве сорте и ако је за 80 тавара већи принос по количини, добили смо по јутру мање суве масе (38), но од друге сорте (43), са мањим приносом по количини. Зависило би од врсте или производног одређене стове, да ли би се радиовали првом или другом приносу т. ј. управо само за праве музаре смели би одати превалу првој сорти, а у свима другим случајевима држања стове — само другој.

То ће рећи, да кадгод што сок и сува маса стоје у обрнутој сразмери, тако и каквоћа спрам количине бербе. Кад гајимо сорту богатију сувом масом не можемо захтевати бербу, исто онолику масу, ма да оведе имамо због веће количине суве масе и већу хранљиву вредност и сто у мањој маси.

Али још нешто, што је врло важно при оцени једне сорте сточне репе. Репе сувом масом оскудне, соком богатије, више су наору подложне, мање трају,

и то не само репе разне сорте, већ и репе једне исте сорте; што крупније то бујније и сочније, што ситније то једрије и више суве масе имају. Уопште зависи од размака или растојања при сејању или сабењу, хоће ли бити сочније или једрије.

Чињеница огледа кроз дужи низ година просечно су показали, да је између свију растојања врсте од врсте, од 30—63 см. (30, 36-5, 47 и 63 см.), најбоље утицало растојање од 36-5 см. (код 24 см. размака репе од репе). И то како у погледу приноса (борбе) масе, тако и хранљиве садржине на једнакој засејаној површини.

Огледи ти су продужени и после бербе, да се цени трајаност у трапу. Са разних постана репа гајена на разним растојањима, узета је и засебно утрањена, на потом научно испитана. И утврђено је да и ту, дакле код једне исте сорте, репе гајене на мањем растојању и стога једрије, то јест сувом масом богатије, показивале су у трапу увек мањи губитак у хранљивој садржини.

Према томе не само да зависи од циља сточарења, већ и из чисто еко-

номских (привредних) облира, биће корисно, поред репе која се мора што пре утропити на исхрану стоке, гајити и једну зимњу репу која ће утрањена моћи дотрајати до нове зелене пиће, у пролеће.

За музаре, односно за хранење стоке репом у јесен (по берби), до прве зиме, дакле то су репе екендорфске, а за снажније крмљење, поред екендорфске требало би изабрати још Лајтевицку или Мамут.

За хранење стоке до прве половине зиме (до јануара), можемо се врло добро помоћи тако, ако при вађењу и сновењу репе са њиве, будемо одабирали оне најкрупније и крупније т. ј. са сувом масом оскудније, па с прва њих и тропили за храну стоке, а све ситније репе одвајати и тропити за доцнију употребу. Садржина сочних репа (сувом масом оскудних) опада дакле брже, но садржина једријих (сувом масом богатијих) репа.

У употребу за зимње хранљење стоке ситнијих репа одвајајих од сочних, јесењих, треба засебно транити и трапове начинити од првих зимских репа које се са овога једрага меса до самога пролећа држе, па чак и лето дочекају, као што су обердорфске, Олива итд.

Ни за ситнијег земљорадника који сточну репу сеје, ово није толико тежак и заматан посао, јер ће оваким поступком при хранљењу своје стоке преко зиме, постићи бољи успех но иначе.

ПРСКАЊЕ ВИНОГРАДА ПРОТИВ ПЛАМЕЊАЧЕ.

Сва појави испитивања о пламењачи и средствима да се од ње сачува винова лоза нису могла да оспоре бордовској чорби како дејство, тако ни њену практичну вредност, нижу цену него осталим средствима. У том погледу она заузима прво место; али њено дејство, управо моћ пријављана за опрскане делове винове лозе јако зависи од начина справљања. Добро справљена бордовска чорба, има више и ситнијег плавог талога, па је отуда и јаче плаве боје, а таква чорба, кад се прокљанцом распе у ситнијим капаљцама, чини осушена на опрсканим деловима једноставну, слепљену навилаку, отпорну за дуге време од сирања кишом.

На томе је заснована употреба бордовске чорбе ниже степена густине, за прво прскање највише 0,75%. Бордовска чорба толике густине држи се на опрсканим деловима 3—4 недеље и чува их од зараве пламењачом. А то је управо време, за које ластар јако израсте у дужини, из бочних пуцњавца потерују му заперци с новим лишћем и чокот пречцета, па је после тога неминовно потребно да се и ти делови, у колико као сувишни нису удаљени с чокота, прскањем предхране од пламењаче. То је задатак другог прскања. Треће прскање предузима се с погледом на време опет у потребном размаку, и оно треба да очува од пламењаче наклидно развијене зелене делове лозе, како би ластари сазрели и на њима се развили снажнији пуцњаци за идну годину.

Бордовску чорбу најбоље каквоће справишемо растварањем плава камена и гашењем креча у *подједнаким деловима воде, и ситанем раствора плавог камена у кречки раствор*. За прво прскање, као што поменух, довољна је 0,75% бордовска чорба. Да се сирави 100 литара чорбе толике густине, треба узети 0,75 кг. плава камена и 0,5 кг. печена креча. Плав камен растворити у 50 литара воде, а креч прво с мало воде угасити у другом дрвеном суду, па му додати остатак до 50 л. воде. После тога постепено сипати раствор плавог камена у кречни раствор, при чему једно лице треба непрекидно да меша смешу док друго сипа.

На тај начин справљена бордовска чорба, под претпоставком да је употребљен плав камен чист а креч добро печен, најбоље је каквоће и може се употребити за прскање без икаква испитивања.

За друго прскање довољно је за 100 литара чорбе узети 1 кг. плава камена и 0,75 кг. печена креча, а за треће само 0,5 кг. плава камена и 0,3 кг. печена креча.

Прво прскање, с погледом на велики пораст ластара и изглед на скору појаву пламењаче, потребно је одмах извршити, чим то први ведр и топао дан допусте.

Н. Рањковић.

КАКВЕ КРОМПИРЕ ТРЕБА УЗЕТИ ЗА САЂЕЊЕ?

Баш је сада томе време, да ову поуку нашим пољопривредницима упутимо и да им препоручимо, да се при сађењу кромпира ове поуке придржавају, ако желе, да од свога рада имају што бољег успеха.

За сађење треба узети најразвијеније кромпире, ма које год сорте они били. Велимо *најразвијеније*, али не и најкрупније, то јест, да је кромпир правнилог, дотичној сорти одговарајућег облика са добро развијеним, здравим оцима. *Осредњи, правилно развијени кромпир увек су за сађење најбољи*. Ситни кромпир могу се за сађење само онда узети, кад је сама сорта себи ситна; а кад би од неке крупне сорте за сађење узели оне најситније кромпире, као што то многи и чине, онда је врло лако могућно, да су ти ситни кромпир неразвијени, да су незрели, па се од њих никако не можемо надати ни добром природу, а уз то могу бити још изложени и болестима. Код зрелих и развијених кромпира, све је то обратно: они дају бољи принос и нису много изложени боловима.

При избору кромпира за сађење, односно при употреби истих ми можемо и да уптедимо: ми ћемо крупне кромпире исећи на 2 до 3 комада. Истина, сваки овај комад, у ког је само оцие здраво и развијено, више ће и родом ће уродити, али *ће од њега род бити слабији*. Круни, само на два комада пресечени кромпир, добро ће родити, али је свакојаче и боље и природније, да се, као што напред рекосмо узму осредњи цели кромпир, јер они дају највиши природ; у том је случају кромпир и у лози јачи и у роду крупнији.

Природа је у једној потпуно развијеној кртоли — кромпир, нагомилала у месо довољно материјала, довољно хране за снажно кљавље; што више овог материјала има, снажније ће се моћи и клица развити, а на против, што мање тога материјала, што мање те хране има, слабија ће бити и клица, а у колико буде слабија клица, у толико ће бити слабија и целокупна биљка, дакле ће бити слабији и природ.

Кад, дакле, за сађење уземемо најразвијеније кромпире, онда можемо на сигурно рачунати и на богатити жетву, ако — сачувај Боже — не би неке непогоде у порашивању ометае.

Нарочито при сађењу ранијих сората треба се напред изложеног правила строго придржавати.

Др. Р—Б.

ПОЉОПРИВРЕДНА СРБИЈА *

— Из Туринске: „Gazzetta del Popolo“ —

Србија је у првом реду пољопривредна земља, јер највећи део њеног становништва обрађује земљу. Целокупна по-

* Наш пријатељ, познати талијански наредно-шаржери инспектор и професор, др. Ђорџе Маскирони из Турина, познати члан Срп-

Аустрије расу маријановску, мирцталову, монтаунову и ба-варску расу алајску, отуд су сад у Србији многи позови шарене длаке привојеног и црно-бели.

Из овог упритања произлази да је врло добра раса говеда која даје одличне резултате на кланицама; нека достигну меру од 6 до 7 товара, са чистом мером на кланицама по 60% процене.

За тих длакавца свиње, које такође спадају међу најважније српске производе и служе као храна српском народу.

Међу главније расе долазе Мангулица и Шумадинка; а лажне су и потуђијале расе Коетрешке и Ковари и два соја: Мачвански и прии Моравски („Вителска“). Месо српске свиње је укусно и сочно а млат изврсна. Шумадинка је најбољегатија свињка; за тим Посавина, Ресна и Мачва. Српска свиња се разликује по дужици тела, велики ушима које јој висе, право тремаћи, сувише ниском трбуху и коврчастој длаци. Она је доста издржљива, јер лако сноси болести и промене поднеба и погоне.

Значајан је и узгој оваца и коза, нарочито оваца. Оне дају српском селаци: месо, млеко и вуну. Најбоља раса до-маћих оваца у Србији налази се у околини Топлице. Црота (раса Кривошарка), Крагујевца, Рудника и Улице (раса Кра-дњевска). При државним економјанама уведене су и овце, расе Хемширске, ради укрштања.

Велике се пажња у Србији обраћа такође на гајење ко-кошка и извоз јаја; као и на гајење свилене буби, пчелар-ство, млекоарство и рибарство.

Држава српска увелико се стара и тропи за развијање пољопривреде и гајење стоке. Споменућемо овде главније привредне установе у земљи које дају добре резултате:

Имамо пре свега две (сад 3) пољопривредне школе у Ср-бији, у томе: једна у Краљеву, а друга у Вукови; а на универзитету у Београду при економском факултету има један пољо-привредни одсек. Дале: има шест државних расадника за лозу, сем српских расадника које се горе споменути за воће.

Према закону о пољопривредним станицама, сваки је округ у Србији дужан да држи по једну пољопривредну ста-ницу, како би се сваки пољопривредник упознао са практич-ним радом те гране. Не практичним школама тих станица издржава деца узе практична како се има радити и она се одржавају на рачун свог округа. Свака општина има право да пошаље по једног у ту школу, досад има неких десетак пољопривредних станица.

Сви разних привредних и сточарских (зоотехничких) уста-нова у Србији има и једно Српско Пољопривредно Друштво, основано још 1869 године, у циљу развијања и напретка пољо-привредне радности и сточарства (зоотехнике) у Србији. Ово Друштво приређује практичне курсеве и конференије, отвара стечаје за пољопривредне радове и гајење стоке и живине; приређује сваке године земљачку изложбу, посредује у набавци семена, машина и отаголо. Сад је председник српског пољопривредног друштва г. Вучко Богдановић, начелник пољопривредног оделена министарства привреде. Ради боље напретка и побољшања стоке држава је при својим еконо-јанама основала занове за сточарство у Добричу са од-зелњима у Љубичеву и Шању, као и у Топчидеру.

Из овог кратког извода о пољопривредној и сточарској развукту у Србији јасно се види са каквом је пажњом у тај народ предузео рад на поменутом нову и како је у томе на-предовао према другим земљама. Да ли ће Италија узети тим да се користи?

Не узимајући у обзир пољопривредне производе, наводићу овде: да Србија може дати око милијун волова и неких 800.000 свиња; а у ово време кад је нама толико потребно месо могли би се отуд за неко време подмиривати. Ништо се већ почело, али то је мало. Прошле године увезли смо из Србије неколико хиљада живих волова и 13.218 товара говеђег меса, пошто је по аустро-српском приворизијуму био дозвољен провоз меса кроз Аустро-Угарску.

Али треба нешто друго читати. Приватна је иницијатива парализована огромним трошковима и ниском сметњом. Наша влада требала би да интервенира и да потражи све могуће начине како би увела живу трговину између Италије и Србије. Овај народ, који гаји толики симпатије за нас можда се тога што зна да смо и ми тежали, као и они сада, мучили и подносили велике жртве — готов је уверен сам да нам обретеће поје у суверет и учини велике уступке ради што јачег обзавења.

Г. Св. Гавриловић, зоотехник и секретар Пољопривредног Друштва у Београду, писао ми је ових дана између осталог и ово:

„Настoje да наши трговци учине све могуће да постану озбиљни такмичари ниласким трговцима; нека их наша влада у томе помогне, старујући се: да прекоморене нево између Слована и Италије постану нормалне и новолне, и да се спугне царине; као и то да настоји да се што пре успостави непосредна веза између Јадранског мора и Србије. Ви ћете извући велике економске користи, будете ја неговаћи трговину са Србијом и Прином Гором. Ви сте јачи и богатији од нас Срба, то можете много што шта изнети. Ви сте народ који мново волево и ценимо; иае сте наш „дет“, Наша једна кћи, папа је Краљина, пламената Краљева Јелена. Нека даде од нас поје иницијатива.“

Овај узвик и позив српскога народа ми морамо усво-јити; до Италије је да се то веза постану. Гледајмо да има не измакно zgodна прилика на узамјамно добро обеју држава.

Др. Еторе Маскерени. (А. С.—А.)

БЕЛЕШКЕ

Премаз саксолом противу каменог талого у парниј казанима. — Илијеве А. Х. Фолдсдорф саопштану у „Wiener land, Zeitung“, да је код једне групе казана са 84 димних цеви примењивао противу образовања каменог талого овај поступак. Из казана испустио је воду, наливајући муљ издушно одводом, на пошто је казан сасвим испразњен био, напунио га је до цеви водом којој је додао „саксол“, док није он начинио равномерно, танак слој који је покривао површину воде. Цеви су потом слабијим загревањем огњем са решетке, потпуно осушене. Помоћу цеви за пуњење коју је пустио до два казана а кроз шмир за пуњење с уврнутом славинам, да се не би градио таласање, допунио је полако казани водом. Вода је лагано одивала слој саксоло који је по површини плавио и тако су, како цеви тако и дувари казана били омазани, обљивени таквим премазом саксоловим. Пошто су тако постепено све цеви биле омазване, онда је испустио воду, а сувински саксол пријемем похватио за нову употребу и потом је казан наново напунио водом и пустио у рад. Прии пут кад је пристуљено чишћење казана, не само да се није образовао нов сакмењен каменни талог у казани, но је и пређашњи сипан и претворен у муљ, тако да су цеви под оштрим бригањем и испирањем остале сасвим чисте. На име саксол је при „обливању“, „премазивању“ био ушпан од лећ нахватаног а загрејаног каменог талого и нагриније у току рада. На послетку вреди напоменути, да се овај начин поступања с незнатним изменама може корисно применити и код казана са цевима за воду, као и уонште и код свију тешко доступних казана.

Пицаји и Љурки много укусије и мекше месо добују, — кад се хране у млеку навшаненим

хлебом. Исто се тако и брже устоје, кад се хране у месту натовљеним овсем

Мрави су непријатељи наших вољкама. — Ми сматрамо мраве као непријатеље наших вољкама, па с тога и употребљавамо разна средства противу њих. У Италији, Француској и другим културним земљама негују мраве за одбрану вољака од лисних вашица, које се на вољкама налазе и страховито размножавају. Мрави се тим вашицама хране и тако их тамане.

Блукана гуска. — добије много већу и славу цигерци, ако се натовљеном кукурузу, којим се гуске кљуцају, дода мало сурме (антимона), а води којом се поји, треба додати у прах стученог бувоког угља (шумра). На овај начин кљуцане и појене гуске добију 1—1¹/₂ килограма тешке и врло укусне цигерце. Неки додају и понеки чесан белог, изгнеченога лука и тврде, да од тога цигерца још крупнија, већа, бива.

Да пчеле не беду. — Орган немачких пчелара препоручује ово: Ко има посла с пчелама, а боји се да ће га пчеле убости, нека у води растопи мало меда, па том медљавом водом нека окваси лице, руке и врат, пре по што приђе пчелама и може бити сигуран, да га ни једна пчела неће убости.

Против пацова (штакора). — За растеривање пацова врло се добро употребљава позната трава *мишјаквина* (*Cynoglossum officinale*). На она места и у рупе где се пацови задржавају, треба метнути лишће и корење од ове траве, па ће се пацови раабети. И суво лишће ове траве исто тако дејствује као и свеже. — Пацови беже од ове биљке с тога, што у њој има неки јако заносљив мирис, који је јачи и од мириса буине.

Г Л А С Н И К

Статистика увоза семена детелине за 1908. и 1909. год. — Семена детелине за нашу домаћу потребу увози се с маленим изузетком са стране. Према томе се из статистике о увезеном семену може знати величина производње детелине као сточне хране у нас, а она може послужити још и као подстицај за привреднике да гаје детелину за семя.

Податке о увозу семена детелине за наведене године белосио сам из званичних аката царинарнице, уз која су пробе семена обавезно по чл. 31. т. 4. Оштре Царинске Тарифе, слате на испитивање Министарству Народне Привреде. Количина увезена семена по тим подацима износи:

за 1908. годину	15.400 кг.
„ 1909. „	34.623 „
Свега	50.023 кг.

Од тога долази на поједине установе, које су посредовале у набавци семена:

у 1908. г.	у 1909. г.
на Срп. Пољопр. Друшт.	10.900 кг.
„ Савез Срп. Земљ. Задруга —	6.972 „
„ Извозну Банку	1.000 „
Остало је набављено преко трговаца.	

Семена је увезено преко Београда и Шапца. Количко је којој царинарници пријављено, види се из овог прегледа:

у 1908. г.	у 1909. г.
Београдској царинар.	13.000 кгр. 26.172 кг.
шабачкој царинар.	2.400 „ 8.451 „

Сем увезена семена било је за увоз пријављено још 5.800 кг. 1908. год. и 33 кг. у 1909. год. али је оно због видне косице враћено.

Увезено семе припада *пласвој детелини* или *лущерци* (*Medicago sativa*), сем мале количине *црвене детелине* (*Trifolium pratense*).

Н. Рапојевић.

Привредно стање у срезу млавском. — У Окружним новинама¹ округа новинарског бр. 12 од 22 март. ов. г. среоки државни економ г. Сала Ратковић износи један део образац за подношење укупног прегледа пољопривредног стања у срезу млавском, који би са још нешто података и обимнијим описом, могао бити до потпуности уредан образац за савремена стања стања и разлика пољопривредне производње у једном срезу и врло корисно подухвати што већој тачности наше извештаје пољопривредне службе.

Укупна обрањива земљишта 57.159. Приватна сопственост је 54.212, државна 769, среоки 10, општинска 2055, црквена и манастирска 99, школска 14. хектара.

Срез има 35 општина од 36 села и становника 56.871. Порески глави 14.707. Сопствених за земљорадничке радње 28.540, Домања 9.518. На 1 место долази просечно 1544 хектара; на 1 док б, на 1 пореску главу 385 и на 1 становника 1-04 хектара. Вредност домања различита је, од 200—390, а има их и од 700—800 динара. Ретко су куће с подружња. Вредност свих зграда рачуна се на 3.392.631 динара.

Извино стање власника земље којим има у срезу свега 3518 овако је: — има их без куће и земље 123, само с кућом без земље за обраду 184, од њих један на до 5 хектара има их 5807 домањина или 61%¹; до 10 хектара 2002, од 15—30 хектара 1535, од 40—50 ха. 163 и преко 50 ха. свега 11 домањина.

Зиратно земљиште — њиве, ливаде, пашњаци, виноград и вољњаци — износи 53.023, а под забранима, голотима и путевима 4136 ха.¹

1908 године од земље под ратарским усевима највише се гаје кукуруз — 43-5%¹, затим пшеница 20-3%¹, јечам 7-5%¹, втд. Вољњана има на 2095 а виноград на 1133 хектара. Вољњарство је неупозадано због владања оштре косице у том срезу.

Под коновљем има 1717 ха, и детелишта 965 хектара.	динара
Говеда има 27.136 глва, прос. вред. 97 ¹ —	укуп. — 2.645.622
Коза „ 3.996 „ „ „ 80 ¹ —	323.780
Свиња „ 35.189 „ „ „ 12 ¹ —	402.268
Оваци „ 104.638 „ „ „ 8 ¹ —	837.104
Коза „ 2.318 „ „ „ 10 ¹ —	23.180
Живине „ 267.512 „ „ „ 1-20 „	331.814
Кошница (трма) 4.151	
(воар. сав. 557 „ „ „	34.130

Пољопривредних справа и машина било је 1908 г. Парних вртљача 4 Паугова бродних 7 Трпјера 39 Вршљача свитлом 8 Дравача 4 Сепалача 19 „ ручних 2 Прамача-огрт. 3986 Муљача за гроч. 11 Паугова вртљ. 6245 Бејалача 773 Вил. преса 1

Укупна вредност 321.149 динара.

Трговински уговор А-Угарске с Румунијом. 23 априла по нов. подизмет је у Вукурштину уговор Аустро-Угарске с Румунијом. Нови уговор је тарифски с нивоом царинских попустина за многе аустријске изаустријске производње у виду допунског уговора оном од 1893 који ће важити до краја 1917. Румунији се допунта постовано, из године у годину, посевани контингент увоза стоке у складном стању овим редом:

у 1-вој години 1909	говеда	свиња	оваци
„ 2-рој „ 1910	10.000	50.000	100.000
	12.000	60.000	100.000

	говеда	овца	овца
у 3-ој години 1911	15,000	70,000	100,000
" 4-тој " 1912	20,000	90,000	100,000
" 5-тој " 1913	22,000	90,000	100,000
" 6 " " 1914	25,000	90,000	100,000
" 7 до 9-тој " 1915-1917	35,000	120,000	100,000

Увоз је допуштен само у закључном стању, а краве се приликом под надзором аустријских маришких лекара.

Као што видимо благодарећи Аустрије сиром пријатељски се јој Румуније, ипак савезнице, није баш тако бесприсечно и ојачало... али, уједно и доказ да се Србија само заварана очекивањем, да ће од непријатељски јој расположене Аустрије имати да добије некако неке уступке и да је свако даље одвајање, да сиром увоза из Аустрије-Угарске привези законски привезана права поштивања царине за 200% после ипак присилне мере; забране не само увоза но и извоза свиљу сточних производа из Србије... Једно поштивање потпуно противно привредним интересима наше земље привреде и ни највише оправдано за каквим важи државним разлозима.

Наше привредне установе и удружења требало би мало више да се интересују овако круцим отаџбинам и да дају теже израза нашим оправданим захтевима.

Нова Управа Ујачине Округне Пољопривредне Подружнице — Набору подружничких чланова, одржаном 12. о. м., за чланове нове управе изабрани су следећи г. г. Милић Атанацковић трг., Драгојко Обрадовић окр. екон., Милутин Тошић трг., Стеван Јовановић трг., Мила Смиљковић трг., Авакум Поповић економ, Натор Лукић економ, Србеко Кандић бравар, Крета Смиљковић економ, Станко Бошковић економ, За ручнопрехледаче г. г. Љуба Смиљковић учитељ и Паули Живорад трг.

На првој одржаној седници Управног одбора, изабрани су: За председника г. Милића Атанацковић трг., за подпредседника г. Драгојко Обрадовић окр. екон., за благодјелника г. Милутин Тошић трг., за дозавођу г. Крета Смиљковић економ.

Један пут важан у Америку за проучавање. — „Тезак“ је у много већ прилика указивао на важност огледа у пољопривреди и на потребу уређења огледних пољопривредних станица које би сем осталог задатка у оситивању и контроли семена, имаде да врше огледе о изданом, системом и практичним смером за пољску привреду и ипак поједине гране, у примењивању научних истина и практичних начина на месне прилике и каки се огромно интересе постижу свада онде, где се много позлаже на науку, привреду и просвету народу, да се наука путем огледа ујачине на степен правог руковође у практичном животу њихово изналази, па преко њих и нешколовани масама народа. Нарочито Америку, где се најобављивије сматра да је главни задатак Министарства Привреде истраживачке природе и да је за њ. главно уређење лабораторија и огледних станица. Нагле се ипак не троши на огледе и на истраживања по у Америци, где постоје 52 огледа пољопривредне станице на које се годишње троши 6,000,000 динара... а ипак мање, но у Србији, у којој се на то не троши ни паре, докче чак и јучерашња Бугарска има два потпуно савремено уређена огледна станица, а ове код свих државних завода и установа имају огледна поља, за даље проверавање постигнутих резултата, пре по што се нуште у масу.

Сад баш ових дана читамо, да је управници бечке огледне пољопривредне станице др. Емерих од Чермак са својим пријатељем др. Куртом од Рајмер из Бреславе предузео вишемесечни пут у Америку ради проучавања. У првом реду они намеравају посетити се проучавању огледног оситивања у Америци а нарочито оног који се баш питањима о нас-

леђу. Основна открића последњих година на области меласава, мутајаци, варијације и прилагоде, у њихој практичној примени, у северној Америци, биће од познатих научника темељно проучени. Они ће тога ради посетити и обила комо најпознатијег огледне станице које се баш одгајивање бика и стове, тако и поједине приватне запалжаче и одгајаче. Том приликом они се, по пажњу бечког пољопривредног министарства имају на лицу места да увере у практичности Оулине (ваквуса) без боља, што их је одгајало чувени Лутер Бурбалк (у Санта Роу у Калифорнији) коју с великом револуцијом хваће као сточну храну. Исто тако имају се најчистије обавештени о успешности одгајача семена од трава, као и о начину Камбиеловог поступка у обради земље, о чему је „Тезак“ такође већ обавештао.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖНИКИ ПОСЛОВИ ЗАПИСНИК II СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва

држано 20. Јануара 1909. године у Београду.

Били су присутни: Потпредседник г. Аца Живановић и чланови управе г. г. Борисав Тодоровић, Александар Микојковић, Нинко Јовановић, Милисав Ј. Петровић и Марко Милоковић.

Велики секретар: Др. В. Радећ.

11. Чита се записник I. седнице. — Прима се.

12. Поведи се реч о дању за држање Главног Збора и за то одређује 22. фебруар о. г.

13. Приступа се избору Уног Одбора за израду предлога за буџет за текућу годину. — У тај Одбор буду изабрани: Председник из Потпредседника и чланови Управе г. г. Александар Микојковић и Марко Милоковић.

14. Поведи се реч о сазивању конференције свилу друштвених Секција према чл. 11. друштвеног Поклоњеника. — За држање ове Конференције одређује се 30. Јануар о. г.

15. Износи се рад г. Дра-Н. Борћенића: „Уступку за разликовање важиног дрвећа“, које је по приметбама умњених рецензента поправно. — Да се упути референту за извајене радове на даља поступања.

16. Износи се писмо г. г. Младена Ђ. Протића и Драг. М. Радовановића државних економа из Чачка, којим моле, да Друштво од своје стране одреди помоћ чланској Подружници, која још није ни образована. — Решено: да се можда потписника Друштво не може одозвати све докле, док се Подружница не конституише и Програм свога рада не поднесе, на основу кога би јој се могле помоћ одредити и дати.

17. Потпредседник г. Аца Живановић, као референт за подружничко писло, подноси Управи своје мишљење о предлозику измемана у подружничким правилима, која је учинила Пољопривредна Подружница за округ београдски. — Решено: да се у чл. 8. и 30. предложење измени, по мишљењу о. референта усвоје, а чл. 4. и 45. да се не догу мењати и ово решење да се изнесе Главног Збору на одобрење.

18. Износи се на решавање можда г. Александра Вулића учитеља из Неродима (на Косову), да му Друштво за пољову школу уступи „Тезак“ по њихој пени. — Решено: да се „Тезак“ имаће школи бесплатно.

19. Чита се писмо Подружнице Подришке, која моли, да јој Друштво школо чл. 36. подружничких правила поље за пену књижицу друштвених књижица издања. — Решено: да јој се пошље по један примерак од свилу ових издања, од којих јој Друштво сада уступиће може.

Преглед 12. броја „Тезака“: — Чланци: Меласа као сточна храна (свршетак) — Сточна рена — Прскање виноград против пламњаче — Какве кромпире треба узети за Друштвени и подружнички послови.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
10. 30 и ПОСЛЕДЊЕГ РАДУ У МЕСЕЦУ

ПРЕГЛЕДАТА И РУКОПИСИ
УПУТУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕГЛЕДАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВ НАЈВЕЋЕГ РЕШЕЊА ОД АПРЕЛА
1909. ГОД. № 204 ШКОЛСКОГ ДРУШТВА
ПОСРЕДСТВОМ ИЗДАВАЧКОГ

Цена огласима изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИЊ 5 ДИНА, НА ПИЛА ГОДИЊ 3 ДИНА,
ТАДЈИВЕ КОМАДИЦИ КЛАСИЦИ СВЕГ ДРЕВНО-
ПОДРУЖИЈА, ОСП. ПЛОДА, ЧУВАЊЕНИЦЕ, КОЈИ-
НИЦА СТАД, КАДРА, ЗАМБ, ЖАБРАНИЦЕ, ПЕКО-
ДОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ И ЧУВАЊИ ПИЛА ДО
ИМАЈУ ЛИСТ 7 КОДА КИШЕ, АКО КОДОМЕ
ПРЕГЛЕДАТУ УПЛАТИ НА ПИЛА ГОДИЊУ.

НАМ СРБИЈИ

НА ГОДИЊ 5 ФРАНКА, НА СВЕ. КОДОПРЕ-
ГРЕДБИВА И КОДОПРЕ. КЛАСИЦИ СВЕГ ДРЕВНО-
ПОДРУЖИЈА, ОСП. ПЛОДА, ЧУВАЊЕНИЦЕ, КОЈИ-
НИЦА, И ПЕКОДОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ ДО
ИМАЈУ 6 ФРАНКА, КАД УПЛАТИ КОДОМЕ ПИЛА
ЛИСТ 7 КОДА СР. ПРЕГЛЕДАТУ КОД СВОГ ДРЕВ-
НИЦА ПИЛА КОГА НА ПИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА СРБ. ПОЉОПР. ДРУШТВО КЛАСИЦИ, ПРЕДСЕДНИК ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 13.

НЕДЕЉА 10. МАЈА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

РАД НА ВИНОГРАДАРСТВУ У ВИНОДЕЉСКО — ВОЂАРСКОЈ ШКОЛИ У 1908 ГОДИНИ

Као сваке године, тако и ове, на дан славе школске и лозног расадника, Св. Трифуна, једним прегледом рада на Виноградарству упознају се посетиоци славе, међу којима обично има понајвише виноградара, са радом, резултатима и новинама у току минуле године. На тај начин заинтересовани добију довољно обавештења о школи и њеном раду по овој струци, а свагда уз то и покоју поуку за практичан рад. Тај доо свечаности славе прилази понајвише посетиоце; јер жеља да се што ново сазна још непрестано обузима крајинске виноградаре. А то је сасвим умесно, јер и у Виноградарству има још нерешених питања, и предмета на које се и они спотичу, а у модерноме Винарству су потпуно нови, ма да су крајинска вина уживала некада велики глас. Овде ће се навести, шта је, у главном, у том прегледу речено. Свакојако од интереса је и за шири круг...

Рад на Виноградарству у школи за Винодељу и Вођарство и лозном расаднику њеном дели се: на *послове у расаднику и послове у подруму.*

Послови у расаднику деле се:

- а) на редовне послове, и
- б) на даље провођење реорганизације.

1.

У групу редовних или културних послова имају нарочито да се истакну: *Каламљење лозе и припреме резница.*

Лозни расадници у нашој земљи, од како постоје сремни расадници и од како је каламљење лозе и у народу постало један обичајни посао, имају поглавни задатак: *произвођење резница америчких лоза.* Тиме они имају да потпомажу обнављање винограда, као и аутономне пољопривредне установе, а нарочито да уз то размножавају и издају модерније и препоручљивије сорте за подлогу.

Руковођени тим начелом, а и из узрока, што се расаднику ставља на расположење све мање новчаних средстава, на и из разлога што је у пројекту било да се знатна сума заузме на неопходне реорганизационе послове расадника, минуле године извршено је каламљење готово искључиво ученичком радном снагом. Окалмљено је и стратификовано 40.000 резница, и то понајвише од сората америчке лозе за *средње кречне и јаво кречне земље.* По резултатима који су се показали при коначном сређивању ових каламова с јесени, изајави, да су каламљење и сви остали радови око произвођења каламова вршени пажљиво и тачно, јер је констатовано просечно примање 58% код каламова I класе (према претпрошлој години са 48-60%¹).

У исто време утврђено је, да су по каквојни срашћивања били на првом месту каламови на Руњестрице ди Лоту; после ових, каламови на Рипарији Порталноу, Берландијери X Рипарији 34 Б.М., 420 А и В, и Руњестрице X Берландијери 301 А. Једна од ценишњих подлога 157¹¹, која за минуле 2 године није могла да задовољи процентом примљених каламова, дала је прошле године повољнији резултат; и стога, што су и резнице ове подлоге дале већи број припорака, може се закључити, да ова сорта има сада повољније погодбе за *сазревање лозе*, пошто се токове гаји по високој култури (високи дирекци са жлицом).

Осем наведених подлога окалмљених је *омањи број препоручљивијих подлога*, као: Арамон X Руњестрице Ганзен бр. 1., Мурвед X Руњестрице 1202, Пасла X Берландијери 41 В. ...

Упрпорено је било резница разних сората 43.000. Код ових је примање просечно било 48%. Овај се проценат објашњаје тиме, што се ту уграчувала и примање резница Берландијера и његових хибрида који се тешко оживљавају; и што се за припреме узима најтања лоза, на више пута и незрела. По каквојни пак и овде заузима прво место Руњестрице ди Лот, а одмах за њим Берландијери X Рипарија

34 EM. Последња сорта нарочито се одликује извршним silnetom žilica (главих), te joj to daje osobenost jedne podloge koja može odlično da ishranjuje kalambeni čokot i da mu obezbedi dugi vek.

Kod priprema reznicā narocita se važna svraha na proizvođenju pripraka od čistih Berlandijera. Poznato je, koliko su ove podloge ceneve u obnavljanju vinograda, ne samo radi toga što su one do danas jedine sorte (narocito br. 1 i 2 Resenje), koje se mogu saditi na jako krečnim i krečnim zemljama (preko 80%), nego i što usenaju i na svakoj drugoj vrsti zemlje, i što, pored toga, njihov kalambeni čokot i daju osobina roda i rod na vreme saareva. Ali i pored tih osobina koje ih odlikuju, čisti Berlandijeri imaju jednu manu, koja pretreže sve vrline, — oni se, poseđeni ili unipreneni, vrlo teško primaju. Proizvođače što veći broja pripraka, to je jedno pitanje kojim se na jako zapuzuju enolozi. Jedan je od načina: *rano jesenje pripreme*. Taj način je primenjan i u nas, ali još nikako s povoljnim uspehom. Prošlogodišnja proizvodnja dala je nešto veći prinosat (10-65% prema ranijim godinama najviše 5%).

U jesen prošle godine preduzet je jedan vanogled u pripremu reznicā Berlandijerovih. Polazeći sa te osnove, što je čuveni naučnik i enolog G. P. Vijala našao u Meksici Berlandijeri na jako krečnim i krečnim zemljama drži se, da je, pored ostalih povoljnih pogodaba za dobro pripreme, potrebno reznicama Berlandijerovih kreča. Radi toga jesenjaše pripreme izvršeno je na zemlji u kojoj ima preko 60% kreča, i uz to, radi poražena, po dvema metodama: u Rixterovne niske banke, i pomoću sadiljke. Očekivati je, da će se uz obilato zalivanje (navodnjavanje) preko leta postići povoljan rezultat.

Od božih i preporučljivijih podloga unipreneno je takođe priljan broj reznicā, kako u cilju proširenja i ponužavanja rasadnicā matičnjaka, tako i da se može što više izdati lozinih i sredskih rasadnicama radi zasnižavanja matičnjaka, gde je potrebno

O broju reznicā ne može se tačno pokazati račun, jer sva loza nije mogla biti sređena do sada. Odnosno kakvoće može se reći, da se očekuje povoljniji rezultat i pored nekoliko suše, osobito onih sortata koje su gajene na dirnecima sa žicom. U tom pogledu prvo mesto zauzimaju Murverd X Runcstris, svi hibridi Berlandijeri X Riparije i Berlandijeri X Runcstris, Aramon X Runcstris Gavlen i Šasla X Berlandijeri. Isto tako boala je unpuše loza u vrelskom odeljuju no u bratujevacnom. Po osmatranjima sve sorte su do prvih mrazeva dobro sazrele bile, te će, prema tome, biti manje otpadaka.

2.

U reorganizacionom delu poslova najvažniji su bili:

- rad na proširenju novog vinograda;
- osnivanje oglednog vinograda na krečnom zemljištu;
- priprema za osnivanje „veštackog vinograda“;

g) priprema za rad u staklari za forspiranje loze; i

d) produženje postavljanja direkā i žice u matičnjaku, za visoku kulturu.

Priznato je i ranije (1907 god.), da vinogradi koji su ranije podignuti u loznom rasadniku nisu bez zamere. Ni po položaju ni po metodi podizanja ne mogu da izdrže strožiju kritiku; na i rod, koji se od njih bere nije svaгда pouzdan materijal za poduzravanje manipulasāe. Ali je značajnog podizanja bio družici: oni su trebali prvenstveno da budu matičnjaci za održavanje i razmnožavanje sorata, domaših i stranih, — dakle s glavnim zadatkom: *dobivanje vijoka* za kalambenje; a prema tome i zasnižavanje su onde, gde će se dobiti više loze.

Kad je Krajina već skoro upola obnovila svoja vinograda brda, i lozini rasadnici izgubio je zadatka da, narocito domaše sorte, povraća iz propasti; cilj rasadnicā vinogradima promenjen je. Vinogradi rasadnicā imaju se osnivati sa zadatkom: *proizvođenja vina*; a kako je rasadnici ujedno i veštacki učeničnici, a škola mesto za ispitivanje, to oni imaju da posluže i kao *ugledni* vinogradi i za *ogled*.

Iz tog je razloga reorganizacionim planom odlučeno, da stari vinogradi u nizinama ustupie mesto parcelama za matičnjake novijih podloga, a da se za svrhe rasadnicā-nikolske zasnuje i podigne jedan potpuno moderan, i za *upotrebu ogleda* dosta prostoran vinograd. Tome je radu pristupljeno bilo 1905 godine, na je zasaden jedan deo novog vinograda na površini 2:31 ha, a prošle je godine, radi izjednačenja parcela, povećan na 2:81 ha.

(vistiže se)

PLUG I ŽEGOVA UPOTREBA

IZBOR PLUGA PREMA PRIVREDNIM PRIKAKAMA I VRSTI ZEMLJIŠTA

„Plug kriči plug proseženosti“ izreka je s dvojakim smislom: da uzdigne značaj zemljoradnje u istoriji razvija čovečanstva i da istane važnost pluga kao prvog i osnovnog oruđa, najstarijeg i najrasprostranjenijeg oruđa za obradu zemlje. Danas ima u poljskoj pripradi ceo jedan niz oruđa koji služi boľoj obradi zemlje tj. boľem pripremanju zemlje, da ona posluži kao stanište za smentaj semela i useva i kao trpeza za njihovo hranjenje i razvijanje. Ima za obradu zemlje u ukem smislu, osem pluga: sprava za obradu oranice i zdravice, sprava za drobjenje zemlje (obrađivači: kovači, paraci, penaci, irapaci i ortzaci; drljači), sprava za obradu zemlje površine, kao što su valjci. Toliko raznolikih i onet tako sličnih, da je teško nevinome čoveku, na prvi pogled, naći se među njima i razlikovati obrađivače, jedne od pluga, druge od drljače. S vra kraja, kao prvobitne ranice, služeći prvenstveno drobjenju zemlje, postala su to vremenom oruđa koja ne samo što zemlju drobe i mešaju, nego je narocito još i prevrću tako, da se danas samo one sprave za obradu zemlje mogu smatrati kao plugovi koje zemlju i *prevrću*.

За време porasta useva na zemlji, gorji nen sloj, zivnija plii oravnica — stavljite i trpazu za useve — menja se fizicni (po sklopu) i hemijski (po sastavu). Kad sa zemlje skinemo, pokajemo ili obereemo usev, zemlja ostane tvrda i korovljiva, te za gajenje novih useva ne bi bila sposobna.

Zadatak obrade zemlje
I na to je zadatak obrade zemlje, da zemlju ovet popravni, dotera i pripremi, drobljenjem, prevrtanjem i mešanjem njenim da se moze otvoriti pristupu i uticaju vazduha, usorgiti, te da kao u radiojnciji plii kujiui, zgotovi i pripremi potrebna jestiva, da moze postaviti bogatu trpazu (sovoru) za nov usev koji u nju usejemo. Zemlja nije samo stamizate i trpazu za usev, ko je u radiojnciji ili kujiui za gotovljeva hrane, od koje usev raste, jma i rod donosi.

Trpaza za gova pluga
Posaio je pluga oranje, da zemlju u brade izore t. j. da je prevrine, padrobi i izmesta. Prevrtanjem zemlje hoce se, da se zemlja tako prevrine, kako he se donji sloj brade, napeti na vrh, na površinu, kako he dakle što veća površina zemlje biti izložena uticaju vazduha i vremena. A to su one snage prirodne koje vrše raspadanje i drobljenje zemlje i prepravljene njenih hraniva ili soli, u biljnu hranu. Drobljenjem se zemlja ima da postavi u takvo stanje, da kroz njene i najsišunije trpizice i delnice lakso produru vazduh i voda, te da i na površini i u podrima zemlje potmoguju truljenje i rastvaranje; rastresitaa, siglno istrošena zemlja odušava u isto doba širjenje pevnih masastih žilica i prepokrivanje semena. Najzad mešanjem hoće se, da se zemlj slojevi skroz i što bolje promešaju i namešu sebe i sa ostacima strulave stribne ili hurbeta, da se zemlja što više ujedinji, te na sve strane, da biljna hrana bude podjednako podeležna za ravnomerno nicanje i razvijanje useva.

Teško je odrediti koji je od ovih poslova dobrog pluga preči i važniji. Glavni cilj oranja tu je, da se sa zemlj što veći priinos postigne. U službi tom cilju, prema vrsti i prirodni zemlje, kao i useva, za koji oremo, ptičje se na prvi plan čas jedan, čas drugi ovaj plujni posao. Sve tri ove pojedinačne radnje pluga: prevrtanje, drobljenje i mešanje zemlje, ne mogu se smatrati, kao odeljeni, zasebni poslovi, jer se oni postizuju jednim istim radom — oranjem. Samo što ovi pri izboru pluga, po sklopu i po obliku mesoem moramo biti stizme načisto, kome od ova tri glavna posla jednog dobrog pluga moramo odati prvenstvo.

Istina je, mi možemo sva tri ova glavna posla dobrog oranja, pri obradi zemlje, postići i radom ostalih sprava i oruđa za obradu zemlje. . . ali ni sa jednom drugom spravom za obradu zemlje, do- ni samo sa dobrim plugom, ne možemo mi tako dobro površiti sva ta tri posla temeljno i valjane obrade zemlje. Pa i ako ostale sprave, obrađivači (kulturivatori) mogu jedan ili drugi od ova tri glavna posla, površiti temeljno, za uspešno napredovanje useva, obrada do potrebne dubljini i neizhodno potrebno drobljenje zemlje, može se postići samo oranjem. Drobljenje zemlje utoliko je važnije i neizhodnije, što je zemlja po kakvošću svojoj čvršća i zbijenija, ili što se ona više hoće da silovna i sklopna, posle drugog

preloga (odmaranja), kao i posle nagle suše koja u brzo posle većih kiša na jednom nastupii. Sem toga, zemlja koja je osušna u biljnim ostacima (kumusu, trpici, gajnjača), ili zemlja još nerazrađena, zahteva uvek, u prvom redu, temeljno drobljenje.

Onda pak, kad imamo da zaoravamo korov, stribiku, masu žilaa i inace biljnih ostataka, a naročito hurbu, ili ako dosada sklopjenu (zavorenenu i silovskanu) zemlju, imamo da otvorimo uticaju vazduha i vremena, onda se na prvom mestu imamo za to postaviti, da plug u prvom redu, može što bolje vršiti posao prevrtanja zemlje. Ali skoro u svima gorjnim slučajevima oranja gde prvenstvo pripada prevrtanju, nismo u stanju od posla prevrtanja, odvojiti i ulogu mešanja, mnogo više, no i drobljenja zemlje.

No posle mešanja zemlje s hurbetom, stribikom itd. mešanje dostiže veliku važnost i onda kad kod nastupii potreba, da se bilo dotle neizrađena zemlja bilo dotle neizrađeni samo pojedini slojevi ili delova zemlje, treba da podvrgnu dobroj obradi (kulturiji). Dakle oni i ostanii slojevi zemlje koji sami po sebi inoju još pogodni da se brzo i jednom obradom ugoru te da posluže usevima za hranu, po se tek uticajem vazduha i vremena imaju da ožive, da oplode ili da se sa dotadašnjom razrađenom oranjem izmestaju, te da blagotvornu ugarnost — pripremu — dostižu mogu.

Stoga he snažno i temeljno mešanje biti uvek glavni zadatak pri oranju strove, još slabo razrađene zemlje. Pa inak mešanje ide skoro uvek zajedno sa drobljenjem i prevrtanjem zemlje i ako se ono bez njih, ne može potpuno ni zamisliti, ovet mešanje zemlje samo za sebe, ne bi ni padalena moglo imati onu važnost pri oranju koju imaju dobro prevrtanje i drobljenje zemlje. Sem toga i druge sprave za obradu zemlje, kao na pr. kopači ili drljače, u stanju su isto tako dobro da vrše mešanje zemlje, kao i dobro oranje, te he izgledalo upotite, da bi pri izboru i ošeni dobrote pluga, njegov posao mešanja zemlje, mogli smatrati kao manje važnu okolnost. . . ali onda, ako se drljača i ostale sprave za obrađivanje zemlje u jednoj zemljoradnji doneta i unotrebjavaju.

(NASTAVAK SE)

DANAŠNJE STANJE FIZIOLOGIJE HRANJEVA STOKE.

(NASTAVAK)

Meso, belančevinu u telu stvara organizam iz kvačuju iz belančevina hrane.

Od uticaja na stvaranje ovog najvažnijeg sastojka tela, jeste pored ostalog količina belančevine u hrani. He mora imati tako toliko, da preko količine, potrebne za održanje radnji telesnih (cirkulaciona belančevina), ostane i jedan pretek za taloženje. Razume se, da je isti slučaj, kad se ta belančevina ima da izlucii u mleku (kao kazein i dr.) ili da služi kao hrana zametku kod bremene stoke. Veoma važnu ulogu u stvaranju belančevina u telu igraju druge dve vrste hranivih gradiva — ugljeni hidrati i masti. Ovi su u mogućnosti, da zamene potrošenu belančevina, i stoga

се ове, под иначе истим околностима, више стварају, таложе, кад су у храни и ове две врсте хранљивих градива заступљене. Ову радњу — замене белачевина у телу више врше угљени хидрати; масти пак ту улогу предузимају тек у случајевима кризе, глади.

Међутим штетно утичу на стварање белачевина: недовољни кисеоник, недовољан чист ваздух, сувишина употреба воде за пиће, јако надражливи зачини, претерано кретање или рад у оштећеном.

Маст (мо) ствара се у животињском телу у првом реду из масти дате у храни. До скоро се веровало, да се масти не могу стварати из угљених хидрата, али се последњим огледима, нарочито Рубиерином, доказало, да није тако. Најбољи пример за то даје свињче, јер се може гојити храном, која је скоро искључиво састављена из угљених хидрата и пр. кукурузом, који има близу $\frac{1}{4}$ скропца у себи. Тим огледима утврђено је, да 1 кг. скропца из хране даје четврт мил. масти у телу.

У последње време доказано је, да се масти стварају у телу и из самих белачевина. По огледима Келнеровим, који се понављају бавно овим питањем, изгледа најошарованија ова поставка, да се белачевине из хране (пештови) у телу одмах распадују у 2 дела — један, који — пред осталих елемената — садржи азот и други безазотни део. Из овог другог дела ствара се најпре гликоген а овај се за тим претвара у маст. Једина је белачевина казеин (сиревина), код које се није могао показати гликоген као прелизни облик од белачевине ка масти (Kellner, Die Ernährung etc. Стр. 120).

На стварање масти има пресудног утицаја поред хемјског састава хране — топлота стаје, величина града, рад и др. Сувише висока или сувише ниска температура и јаке напрезање у раду утичу на таложење масти. Веће грло, под истим околностима, боље се гоји, од мањег, јер има релативно мању површину тела од мањег, а с тим и мању потребу за овом храном, која служи производњи телесне топлоте. Из доцнијих излагања ово ће бити јасније.

Из овога налази, да ће храна имати увек бољег дејства ако буде састављена из све три групе хранљивих градива, при чем ће се обратити ваљна и на минерална градива (неорганске соли), која су још и од особите вредности за млада недорасла грла.

На овим физиолошким основима почето је онда састављаче оброка. Рачунала се извесна количина (12, 15, 20—25 па и 30 кг.) сувог (осушеног) дела хране на 1000 кг. живе тежине дотичног грла — водени рачуна о томе, чему има да служи дотично грло. Хранљива градива хране постављена су у нарочите размере, где су на једној страни стојала азота (белачевинаста и еродна градива, а на другој безазотна (масти и угљени хидрати). По tzv. „респирационој“ вредности узето је, да су угљени хидрати једне вредности са белачевинама а масти, да су за 2:4 пута боље, те је тако количина масти у овом рачуну множена са бројем 2:4 и додавана угљеним хидратима и онда тај збир постављан у однос према белачевинама у дотичној храни. Тако су постављене размере као 1: 3, 1: 5, 1: 6, 1: 12 итд. Што укаже размера, то више белачевина и јача храна.

Најновијим истраживањима физиолозије доказано је, да су белачевине у оно доба и сувише прецењива-

ване и да је стога храна — састављена по ондашњим прописима, много јача била, но што је то било потребно. Данас се оброчи, састављени по ранијим назорима — не сматрају више економски.

Тако су закони о размени градива расветљени многе појаве у животним радњама организма животињског и створили услов за даље напредовање науке о хранљењу. Али и при свему томо напретку ош и свој својој потпуности не сачињавају данас више савремено гледиште физиолозије хранљења. Закони о размени градива допуњени су данас једним најновијим проналаском наиме **законика о размени (промени) енергије**, („слагање“) у телу животињском.

У сазнавањима о овоме пошло се у почетку са извесних позитивних поставка, да животиње у животу свој испробавају извесан рад, снагу. — Њихово кретање, рад, сталан рад срца, рад уста при живању, рад стомака при варењу — све то представља извесну снагу. Топлота телесна наших домаћих животиња креће се између 37—40 степени Целзијевих, а топлота околног ваздуха, у ком стоја живи, у нашим крајевима, увек је много нижа од те температуре. Због тога дотично грло стално преноси (испушта) своју телесну топлоту преко које на околни ваздух, али се ипак за живота ниједно не охлади испод доње границе.

Целокупни тај рад телесни као и топлота — управно сва та енергија живог организма мора имати извесан извор, из ког би црпела ову моћ. Међутим та моћ као таква не може се организму с моља дати. Ипр. не може се тело животињско само неком топлотом с поља одржати стално на температури од 37° Целзијевих. Та се снага производи у овом телу, организму. Храна, односно њен саврљени део представља материјал за производњу те моћи а жива ћелија у организму јесте онај фактор, који из хране ту енергију, снагу (топлоту) развија. — Храна не представља, дакле, само материјал из кога се стварају саставни делови тела, органа, већ она у равнијој мери служи и производњи снаге у свима најразноврснијим облицима њеним.

(свршило се)

Милош Радосављевић

ШТА ЈЕ УЗРОК КРОМПИРОВОЈ БОЛЕСТИ?

У новијем времену појавила се у јужној Угарској нова једна болест на кромпирју, оно немо трулење кромпира, која је велике просторе кромпира просто сатрла. Већина стручњака, који су ту болест питивали, мишљени су, да јој је узрок несрећна наметница *Pegonozora infestans*, која се са лимфа спушта доле на кромпире, ове зарази, док савним не истрјуи. Други ошет стручњака мисле, да се ошм помешуто перошпоре, још и друге наметнице на кромпирју пољављују, и заједнички на туретише дејствују, и по њиховом мишљењу, биле би главне наметнице последица, а не узрок болести. И онда, са-

свим је природно, да би према томе и начин лечења и чувања био други.

Професор и признати стручњак *Д-р Шулц*, пише о томе ово:

„Снакојачко, дакле, узроци тој болести не могу бити и у овом случају други, но они исти, који се појављују при обичној гњилоћи, обичном трулењу кромпира, услед чега се кромпир и хемијски почну распадати, — а то су онајвре нагла промена топлоте и влаге у земљи, у ваздуху и околној гле се кромпир сади, услед чега лишће и кромпир труну и без гњилоће.

Кромпир је тропска планинска биљка, која у својој заичају, Перу и Чили у јужној Америци, у својој мајској топлоти и непрестаним влажним таласима расти, дакле не страда ни од врућине, ни од хладноће, ни од наглих промена суше и влаге, као што је случај у нашим крајевима. Кад се у времену од месеца јуна до септембра врућина нагла мења, онда се кромпир у развиту успорава; непрестано му нешто смета, па ако се уз то још и земља јако загреје, почнеће и онако већ ослабљени делови кромпир да вену и да труну. Има случајева, да се земља у то време и до 40° Р. загреје тако, да онда није ни чудо, да се у тропској земљи плитко ледећи кромпир спарује, па оно, што одмах не пропадне, носи већ у себи кличу трулежи, која ће се из нове влаге, али за домаћина неповољне околности до потпуно трулежи развити. Преко мере може се такође кромпир загрејати, унаштити, кад се у подруму или тропу у велико гомиле зрне. Онда се мало по мало развија болест, и мени је познато из сопственог искуства, да је болест код оног, у месецу октобру утрљаног кромпир, тек око Божића букнула. У колико је место, где је кромпир утрљан или ставан влажнине, тоњије, у толико ће пре од тоњије влаге пострадати, у толико ће пре почети да болује, да труни.

Помишљајући на средства, којима би се болест могла спречити или излечити, доћи ћемо до закључка, да ми до данас немамо ни једно поуздано средство, које би се за отклањање болести с успехом могло употребити, јер је у сваком случају била клица болести у кромпир пре, него што су се оне разорнајуће гљивнице тек појавиле. Ако хоћемо да отклонимо ову болест од кромпир, не остаје нам ништа друго, него да настојавамо избавити кромпир у време раста све оне услове, које је имао и у првобитној својој домовини. Но, како нам није могућно да му дамо исто оно поднебје, ми се морамо побринути, да му дамо погодна земљиште, са погодним подлогама и онда се можемо надати повољном успеху; можемо се надати, да ће кромпир бити здрав, сув и као костен брашна, што се од доброг кромпир и хоће. Наши земљорадници одиста не изаје на избор земљишта за сађење кромпир, па се онда чуде што им кромпир није сув, није брашна, него водњикаст и подлежан трулежу. Земља, која умерену влагу лако упија, па ју у довољној мери и задржава, нпр. пескуна, одговараће кромпир најбоље. У пескуни је кромпир увек сув и здрав. И сасвим сув песак не влада, јер у њему кромпир не може да се развија. Црњача је за кромпир неподесна земља, она је за њега претешка и лако се окоре, а кромпир хоће рас-

тресито земљиште. Стога се несвојити крајеви поносе крупним и здравим кромпирима сваке сорте.

Од болести чува кромпир и то, кад се не оставља у високе гомиле, да се загреје. Врло је добро, да се између нагомиланог кромпир уметне суво грање и после сувим пелелом, нарочито код кромпир, који је растао на влаоцима.

Сади кромпир на растеситом земљишту, то ти је први услов да га здравог добијеш и од болести сачуваш.

Сад је време сађења — па припази на ове напомене.

Др. Р—Б.

ШТИТАСТА ВАШ НА КРУШКАМА

(*Diaspis ostreaeformis* Sign.)

На крушката у Београду и околној наведена је ваш доста често. Пре неколико дана могла се њена појава на оболелој крушковој гране из једног воћњака код Властотинаца и тамо утврдити.

Гране заражене том штеточном, тако исто и дебло, неране су од њених и мањих удубљења, местимично и чворугаве. По тим местима виде се начичкани снушине штитасте ваши. При пажљивом прегледу могу се на свакој ваши разликовати сиви округли штитић и око њега вунаст беличаст окрзај, а кад се штитић с окрзајом издигне, испод њих се унаже мекана црвена вапа. То је женка. Оне примае на воћца. У протече су цуне јаја, а ларве чим се из њих излегу, називе испод штитића женке, па се развију по воћци да обрадују нова насеља. Так у јесен ларве се потпуно развију у ваши. У то време угну мужјаци, тако исто са штитићима, само још ситнији од женака.

Описана ваш несумњиво је штетнија за воћце. Она својим присуством омета пораст дрвета. Отуда постају она местимична удубљења, због чега заражена грана или дебло губи своју облину. Али је поспешница и слабљење, а с тим и постепено крижање воћке, ако се ваш на време не уклони.

Воћка се може очистити од те штеточине, ако се заражена места промажу петролеумовом емулзијом, средством толико исто поузданим против ње као и против црвене ваши на јабукама. То је управо смешта сапуњавице и петролеума, на овај начин сипањења. У канвом неупотребљивом сузу загреје се до кључања кишнице са 75 грама ситно сечеца обична сапуна на сваки литар воде. Пошто се сапун у води раствори, суд се сипне с ватре, па се у онако врелу сапуњавицу постепено сипа петролеум (мас), по 300 грама на сваких 75 грама растворена сапуна, мешајући је при томе и после тога док се петролеум потпуно не смеша. У олањеној емулзији један део петролеума одвоји се на површину, због чега је пре употребе увек треба поново промешати.

Лечене воћке водити у јесен чим одијане лишће поновном прегледу, па их према потреби премаати да се спречи појава штеточине идуће године.

На завршетку попињем још и то, да се иста штеточина може појавити и на овим воћкама: јабуци, шљиви и брескви.

Н. Ранојевић.

БЕЛЕШКЕ

Сење бундева и гајење бундева. — Састав зрна или семени од бундева не одступа много од састава семена од сунцокрета. Пошто погаче од пресованих бундевских зрна при добијању уља, ипак лоше храниво за стоку, шта више цене их боље но погаче од сунцокретовог семена, то исто важи и за семење. Али за хранење стоке семење од бундева, као додатак сточном оброку, може би се само тако рационално (разумно) и циљу сходно употребити, ако би се претходно добро просушила, редично у хлебној пећи, на потом самлеу.

Мање количине бундева дају сипљама обично сечене, заједно са семенкама. Гас веће количине бундева стоје на расположеноу, ту је умесно на семеним цединити уље, а остатке: дрождицу од љусака семени и остатке — погаче — на педине, употребљавати за сточну храну. Као и у Русији, нарочито је у Мађарској, Славонији и Хрватској, у нашем суседству, уведено семење уља из бундевиних зрна, јер на све стране има жрвања и пединца за уље.

Због тога се из Русије, па и из Аустро-Угарске, поједине веће фабрике уља обраћају ради куповине семени од бундева у Србију, где се бундеве као уродница у велико гаје.

И ове године обратила се овако благовремено фабрика уља Волча Ветендорфера синова код Граца, да се учини оглед с прибиралем и извозом семена од бундева које се тако добро плаћа.

Питање је врло важно за нас, како се могу бундеве, које су прилично сочне, одржати дуже времена и сачувати за зимницу сточну.

Целе бундеве могу се утрпати као и остале оковане за сточну храну (реше итд.)

Бундеве, из којих су новањена зрна, могу се уз другу сочну храну придолати и навити у рупе, да се укиселе и као обична „дасилажа“ (у рупе набијена) — сечна од густог кукуруза — употребе за сточну храну.

Скрећемо пажњу пољопривредницима још за времена, на ове повољне понуде за зараду, с тим, да би могли сејати на забаченом ђубревитим местима бундеве и тикве у већој мери но досада.

За скупчање овог семена из целог једног села или из више околних села, могла би се примити Земљорадничке Задруге, општински писари, учитељи итд. и на тај начин створити једна нова грана производње, најпре само за извоз, па Боже здравље доњије и за сирвање уља (вјетина) за јело.

Г Л А С Н И К

Одгајањем нупусног расада базе се и ове године сви ерарски (државни) и општински вођи расадника, у Босни. Одобрато су и сада најбоље врсте, а дапаке се народу делово јевини, а делом беслатно.

Први лозни расадник у Босни. Лазске године утврђена је прва виноградера у северној Босни и стога се ове године већ оснива расадник амерканских лоза у Беолици: 2 хектара

за гајење подлога а $\frac{1}{2}$ хектара расадник. Овај расадник послије као матични за оснивање других расадника, чим потреба настуи. Размножаваће се оне врсте: Riparia Portalis; Riparia X Rupestris, — 3306, 3409, 1014; Solonis X Rupestris; Pava; Atlasan X Rupestris; Galzin X I; Mouvedre X Rupestris 1202; Colombac X Rupestris; Berlandieri X Riparia Tokli X 4—9 које ће се дати на државног расадника у Костернубургу.

Густи кукуруз за сточну храну. Гајење његово шире у Босни угледом 1908 године у 43 котарска уреда гајила су густи кукуруз 2231 земљорадника, а настојавањем 38 онованих школи још 457 земљорадника, те је било посејано 4013 катастарних дулава (око 322 хектара). На исти начин настава се рад и ове године.

Попис становништва и домаће стоке у Црној Гори. — „Глас Црногорица“ објавио је „Правила и уредба за извршење пописа становништва и домаће стоке“ који ће извршити једновремено на дан 31 децембра о. г. као пописивачи учитеља, свештеници и ограда за то одређена лица. Уз доњу стоку пописиваће се и живина. И то по: артама, дола и урарту и према вршењу службе или одређењу.

Сем тога ће се пописати и пописати: орање земље, вивада, виноград, виваља, забрана (дубрана), утрпа и друге важне земље које у месту, или где на страни, а онег у земљи, поједини домићни има.

НЕКРОЛОГ

† **Петроније Савић**, ред. члан Српског Пољопривредног Друштва (Рођен 30. марта 1851; † 30 марта 1909). — На други дан светих ускршних празника, када у целом хришћанству изајаву осећаји радосног расположења — Српско Пољопривредно Друштво изабрало је свога члана **Петронија Савића**.

Као син познатог пријатеља и новачка наше земље привреде, *проте Милоша Савића*, а брат нашег признатог пољопривредног научника *Милутина Савића* док. Петроније научио се још у раној младости поштовати главног извор благостања народног — пољску привреду.

И поједни добио средње-школно образовање, молио је, да ће и жели оца-проте и симпатизија својега родољубивог срца најбоље одговорити, ако се носети свештеничком позиву. Најзад се да ће пољопривредном науком која се онда предавала у Београдској, читањем и практичним вежбањем стећи тодако пољопривредног знања, да ће и на тома пољу корисно послужити као учитељ народу у околини својој.

Па тако је и урадио. Уписао се у Војвођску Богословију. Ну по свршетку ове школе, он је увидео, да круг стеченог пољопривредног знања, које се онда споредно предавало, не одговара његовим жељама. Узелд тога, млади Петроније отишао је своје брату Милутину у Виртембергску, где се он тада учио и пољопривредно Академији у Хоенхелму, па је по год братиних куповинством олао изучавању пољопривредне науке на самој Академији. А допиша, кад се истако радоница виноградске напшваат је у државној тропњу у Костернубургу ради студија о реконструкцији виноградца на подлогу америчке лозе и њене примене у пракси у Тахелхаузену.

Стекао темељну пољопривредну спрему а нарочито практичну извештаност, вратио се Петроније у Србију и у почетку бивао се често пољопривредном струком, најпре у Пожареву а потом у Смедеру и то долазицима са њим као практични пољопривредник, а делимично и оред других службених постова.

Породичне прилике и уједно а велике тежкоће, које се и данас истаку унаочко скоро свакоме, који се жели бавити рационалном пољском привредом у својој земљи, а које су пре 38 година биле још много теже, — све је то после више-годишњег доживљања одредило другог нам покољеника, да се одрече својега хитнога занимања на пољу пољопривредне праксе, на коме је и пошом и примерном радом служио на корист околини као добродолао беслатни пољопривредни учитељ — па да се ода служби државној.

Ступио је у Управу Фонда од чијег је успешног рада очекивао стварне помоћи за пољску привреду.

Пу кад је увидео да се потребне новине за оживљавање ове установе у циљу помозиња нашо пољске привреде не могу ускоро извести, а с друге стране кад је у ново-основаној служби за превоз земљаних производа — у арканским железницама нашао обилато поље рада, он се одоко рачунским пословима ове важне установе, што му је вилко толико лишне, због тога што је не само у Једној огромној централној у Бечу те постоје тежелога изучио, него му је и прешањни рад у Управи Фондама знатно припомагао.

Али, по што код нас није вршила да савремени радници без своје кривине и баш онда, кад најбоље послужити може струци у којој ради, била без потребе укљонен у активне државне службе — то је се и нашем Петронију десило. Пензионисан је онда, кад је обогатиен искуством најбоље могао рад развијати.

Још као практични пољопривредни радник ове, Петроније скренуо је корисним радима својим, а нарочито практичним утицјем на побољшање пољске привреде, највише Срп. Пољопривредног Друштва на се и изабрат је за редовног члана друштваога.

Као члан друштваога, наш је Петроније обилато помогао радове друштваога на пољу унапређивања пољске привреде, и умесним саветима, и суделовањем у раду Управе и саврањем у Тежаку.

По избору самога Друштва усваја је као члан у „стазну комисију противу фалоксерје“ која је најпре била саставни дел друштвене организације, а потом постојала државна установа, по закону у мерама противу фалоксерје заразе, у чијој је изради успешно и он суделовао.

У навођују мера за сузбијање фалоксерје заразе, а нарочито у радима за обилавање виноградна натаг на подложне издржање америчке лозе, стекао је Петроније незаборавних и гелемих заслуга.

У осталом он је ударио и темањ *првине расадницима виноградних амер. лоза у Смедереву.*

А о својим трошцима основно је у Смедереву извршила виноград, у коме су виноградци наши имали прилике да се и на леуч поуче рационалном подизању и гајењу окармаљене издржање лозе.

И својим српским родољубивим духомствима Петроније се доволно одужио као војник у српско-турском рату и као признат трубањак у пословима патриотских удружења наших.

У покојном Петронију дакле загубило је Пољопривредно Друштво једног ревносног сарадника, државна угледног службеника, отаџбина заслужног савца, породично одличног члана а цето Српство заслужног родољуба.

Бог да прости ову племениту душу и подари јој рајског наседа!

Ж. Ш.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

Шумарски Гласник, лист за шумарство и шумску индустрију. Орган Српског Шумарског Удружења. Власник и уредник др. Ђока Ст. Јовановић, секретар министарства народно привреде, Београд 1909. Година I бр. 3—4 за март — април 8^о од 77—148 стране.

I Шумски дел:

1. Пољана у шумама од Јан. Марковића
2. Копањак од д-ра Милевоја С. Васића
3. Привредни план од д-ра Ђоке Ст. Јовановића
4. Потреба измена закона о шумама од Јов. Буковато
5. Може ли шумарство напредовати онде, где су шуме остерећене шумским службеницима од М. Јовановића.
6. О правној заштити шума у Србији од Саве Маринковића.
7. Паразитне и сатројне главне које разаравају дрво и проузрокују распадање и трулење код лишара у шума и на стовариштима — дрварама свој. др. Ђока Ст. Јовановић.
8. Закон о трошарина на грађу од Јевђ. Маринковића

9. Врх Старе Плавине, песма од Ј. Симоновића.
 II *Вештаче III Кљовине преглед IV Зависници V Примљени примци VI Лицитајци VII Гласи.*
Шумарски Гласник стаје за годину: за Србију за чланове 6 за нечланове 12 динара; за иностранство за чланове 10, за нечланове 20 динара у злату. Појединог свеска стаје 1-50 динар.

Статистички Годишњак Краљевине Србије. Издање Управе државне статистике. Издавајтења књига 1908. Београд 1908, 8^о 842 стране. Цена 10 динара.

Индустрија хладноће од Ђ. М. Станојевића професора Универзитета са 37 слика у тексту. Издање оделена за трговину, радности и саобраћај министарства народне привреде. Београд 1909 8^о стр. 163.

Садржина: — Увод. — Опште примене вештачке хладноће: месо, јавско и млечни производи, јаја, риба, воће, поврће, цвеће, свињана буба, фабрикација леда, вино, централно хладноће, климатне и пијачне зграде, бојнице, војска, Индустриска производња хладноће — Чување и развођење хладноће. Фригорички транспорт — Хладноћиница постројења у разним државама — Рад I међународног конгреса за хладноћу — Признања вештачке хладноће у Србији — Литература — Додатак: Оснивање и статут Међународног Удружења за хладноћу.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖНИ ПСЛОВИ

ЗАПИСНИК III СЕДИНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва

одржане 26. јануара 1909. године у Београду.

Влада су присутни: Потпредседник г. Аца Живановић и чланови управе г. Борислав Тодоровић, Александар Милевојић, Нико Јовановић, Милан Ј. Петровић Мирко Милевојић, Јоца Марковић, и Савислав Торчић.

Везањо секретар: др. Ђ. Радич.

20. Саопштања се имемо госе. Министра Народне Привреде од 24. јануара о. г. ПБВ. 1346, којим известавата Друштво, да је ретко: да се за набавку што воље количине семена од луцерке, Савоних луцвога и др. Друштво 30,000 наза на име државне помоћи за ову годину сума од 30,000 динара и 10,000 динара на име позимце, коју ће суку Друштво бити дувано да прати Министарству до вонца октебра о. г. — Примажућа ово саопштење с благодарности к знању, прочитано је овом приликом мишљење и предлог чланова Управе г. Александра Мајковића и Мирка Милевојића, као одређених резервената од стране госе. Министра Народне Привреде о начину, како би се по друштвене интересе најповољније имало да овогодшњу потребу набавити семе од луцерке. — Управа је ронила: да се поднеси и у свима појединоствима за набавку поменутог семена детаљно образложе предлог поменутог господе усвоји и да се набавка за ову годину потребног семена од луцерке набави од Ернести Пони из Бољаве у Италији, вонто су услови за набавку од ове стране по друштвене интересе повољнији и од услова које су поднеси пре тога оглава понуђања. За набавку луцвога и осталих потреба, речаваће се допције. Дале је, по поменутог предлогу за набавку семена луцерке ретово, да се за сигурнију испоруку и пријем семена пошаље у Болонку као друштвених внастаних председник г. Кучуко С. Богдановић, који ће семе по условима примити и овамо га послати. На име дневнице одређује се изасланику г. Кучуку по 30 динара у злату дневно, а путни трошак ће му се исплатити по рачуну који буде Друштву подноше, рачунајући путовање железницом прве класе.

КОНФЕРЕНЦИЈЕ

свију секција Српског Пољопривредног Друштва

одржане 30. јануара 1909. године у Београду

Председаво друштваога Потпредседник г. Аца Живановић, од чланова били су присутни г. г. Алекса Ђ. Пољо-

лић, Сава Р. Кукић, Александар Милоковић, Јов. Станковић, Милко Милковић, С. Зорић, Сава М. Маринковић, Др. В. Митровић, Јока Марковић, Тодор Мраовић, Ст. Ђ. Симић, Андра Врњак, К. Врбић, Свет. Гођевић, Милка Николић, Сретен Јевтовић, Живко Шокорац, Радош. Спасовић, Свет. Гавриловић, Андра Гавриловић, Милаш Пешчић, Ј. Буковала, Мих. Петровић, Божа Поповић, Петар М. Матејић.

Вежељно секретар Др. Ђ. Радић.

1

У 10 часова пре подне отвара седницу друштвени Председник г. Ада Живковић, поздрављујући, да је ову конференцију сазвао сходно чл. 11. и 12. друштвеног Пословника и позива присутне да према чл. 9. и 12. друштвених Планава и чл. 17. Пословника учине своје предлоге, које их имају, односно избора почасних и редовних чланова, који би се имали поднети Главноме Збору на одобрење. Према томе, приступило се предлозима за почасне чланове.

1. Ст. Ђ. Симић узвече реч и напомену овој приликом, да је почасно чланство највише одликовање које Друштво неком лицу дати може, па би, вема, требало да будемо обзирљиви при избору почасних чланова, нарочито кад се то тиче странаца.

2. Сава М. Маринковић предлаже за почасног члана г. Д-ра Јов. Поповића професора Универзитета, чије су заслуге сваком Србину познате. — Прима се у одобрења једногласно.

3. Милош С. Подоселевић писмом својим од 16. јануара о. г. предлаже г. Д-ра Фердинанда Волгана професора халског Универзитета, као одличног пријатеља српски омладине из халског Универзитета. — Прима се.

4. Алекса Ђ. Поповић предлаже г. Д-ра Абеларда Бокаларија главног извршног лекара јавних клиника у Бенкова, који је велике услуге учинио и чини српској сточарској трговини у Италији. — Прима се.

5. Свет. Гавриловић предлаже г. Д-ра Егора Маскеронија ветеринарског инспектора у Турину, који такође има великих заслуга за српску сточарску трговину у Италији. — Прима се.

За редовне пак чланове предложили су:

1. Милош М. Ђурђевић образованим писмом својим од 26. децембра пр. год. господина Уроша Лисковића адвоката, привредника и председника рудничке Пољопривредне Подружнице. — Прима се.

2. Радо. А. Поповић и други из Шаца, писмом својим од 26. јануара о. г. предлажу 18 лица из округа подринског за редовне чланове. Но како у писму за предлозима лица нису означене и подобности да се према чл. 12. друштвених Планава за редовне чланове изабрати могу, то да се, на основу прологодњашње одлуке свију секција, предлагателна иште и да се узмете, да свој предлог за свако предложено лице по тачкама чл. 12. друштвених Планава образложе и Друштву на оштру пошту, а Управу те ошталује да о примљиву предложених лица за редовне чланове реши и Главноме Збору на одобрење поднесе.

То исто да учине и г. г. Сретен Јевтовић и Божа Поповић за лица, која су они узоме на овој Конференцији за редовне чланове предложити.

II

Председаник, сходно тач. 4. чл. 2. и чл. 57. друштвених Планава, као и чл. 17. друштвеног Пословника ставља на решавање: да ли да се расписне неки нов отај за напредније начина рада?

1. Алекса Ђ. Поповић вели: да расписивањем играћа има довољно и да не би требало за сада нове расписивати. — Усваја се.

III

Потпредседник ставља на дневни ред писмо госп. Министра Народне Привреде, у коме тражи од Друштва мишљење по питањима која је у писму изстао о продаји, квалу и извозу младих телата, да би се према томе могло одредити шта му по овој ствари ваља у будуће чинити.

Приме се јавно на реч г. Алекса Ђ. Поповић главног извршног лекара Министарства Народне Привреде и изнео тачне податке о квалу и извозу телата до сала, објашњавајући процентуално, да дододаци извоз живих и лакших телата није ни у колико штетно утицао на разитак сточарства у земљи.

2. Сава Маринковић је мишљења, да би ту ствар требало да објасне ветеринари.

3. Живко Шокорац је томе противан, да само ветеринари то расправљају, пошто је то ствар интересовања и привредника и политичких економа.

4. С. Зорић наводи примере из Немачке и Италије и доказује, да се извоз стове не може регулисати забраном, него се мора регулисавати производњом, и тражи потребних града за квалу на страни, извозна, вези, и јачу производњу у земљи.

5. Алек. Милошевић прогаван је сувабијању извоза телата на страну и даје за то своје разлоге, наподећи, да се не треба властити штетног утицаја од извоза, на наше сточарство, па за то не треба ни забранљати извоз.

Стоцарство наше, вези, у некој земљи да ошда привремено (ментално), а трајно не, јер тим се узакне јача гражња, она се узбрз регулисавати јачом производњом. Но сточарство може и да престане бити приредна грања неког народа, али то бива са нарочитим знањем народа, односно производња, као што је то бива случај у Румунији, кад је наступило економски рат са Аустро-Угарском. Тада Румуни напу имали рачуна да гаје боља говеда, и онда по владиној властитој вољи престало је у њих Стоцарство за напредује и они су се окренули другој привредној грани: страни и култури. Дакле, све докле није постојао парнички рат између те две државе, Румунија није била сточарска земља, као и Србија. Према томе, и ми ћемо бити сточарска земља све докле, док будемо имали рачуна да гајимо стоку.

6. Алекса Ђ. Поповић усваја разлоге г. Зорићеве и износи податке, по којима тврди, да у истина не стоји то, да да код нас продуцајћа говеда ошда, него је, шта више, и боља поред свега извоза од кога се страхује, употребљујући немачку продуцију са нашом. Наводи даље, да Валица Штана не коље више од $\frac{1}{2}$ од укупне изне дошће производње. Државна, вези, не треба да смета продаји, а и сам наш пољопривредник неће продавати оно што је добро, што је пому за приход потребно. Објашњавајући све то, мишљења је, да би буди погрешно преноручивати господ. Министру да извоз ма и ком правцу забрану, него оставши самом привреднику да оно прода што му је за продају, а привне ће већ саме одредити производњу говеда у земљи. (Ошито одобравање).

У томо правцу говорник су још и г. г. Ст. Ђ. Симић, Сава Маринковић, Светозар Гавриловић и Св. Гођевић, па је онда донесена једногласна одлука: да се Госп. Министру препоручи, да извоз ни у коме правцу не забранује, и да му се да то нареду и потребни разлоги.

Затим је Конференција закључена.

Секретар Др. Н. Ђ. Радић	Председаник А. Живковић
-----------------------------	----------------------------

Преглед 13. броја „Гежска“: — Чланци: Рад на виноградарству у виноделико-воћарској школи у 1908 години — Плут и његова употреба — Данашње стање физиологије хранљива стове — Шта је узрок кромираној болести? — Штитаста веш на крушцима — Беленица, — Главици — Неурологи — Друштвени и подрижиски послови.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
10, 20 и ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУТСТВО СЕ
СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВ НАЈНОВИЈЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1899. ГОД. № 204 СРПСКОГ ДРУШТВА
ПОСРЕДНИКА БЕОГРАДА

Цена огласима изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пољопр. Друштво власнике, председнике **Вучко С. Богдановић**

Одговорни Уредник **ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ**

БРОЈ 14. и 15.

НЕДЕЉА 31. МАЈА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

ДАНАШЊЕ СТАЊЕ ФИЗИОЛОГИЈЕ ХРАЊЕЊА СТОКЕ.

(СВРШТАК)

Многим огледима доказано је, да се сварени и асимилирани део хране, кад у крви допре до поједињих ткива и ћелија, прво распада у простија једињења а за тим се оксидише, сједињује са кисеоником, те из њега постају још простија једињења (угљених киселина, водена пара, амиди). Овом оксидацијом постају управо она иста једињења из којих су *храњива гравидна* постала кад су била или постала саставни део биљке на земљи. Па како су из ових најпростијих једињења (угљене киселине, воде и др.) *храњива гравидна* у биљкама постала само под утицајем топлоте — снаге сунца, то се та иста *топлота* овде у телу животињском — при распадању *храњивих гравидна* у своје састојке, *опново ослобађа* и *појављује у виду топлоте или равне друге снаге, енергије*. Тако је *животињски свет и живот његов зависан од биљног света, а овај опет од топлотних сунчевих зракова*. По поред топлотне снаге, свако *храњиво гравидно*, према својој врсти, садржи и друге врсте снаге, које имају исти извор. Укупна снага, што се налази у сваком *храњивом гравиду* тр. успавана, зове се *потенцијална*. Она може тек у живом телу, под утицајем животних радња величких прени у стварњу или активну тзв. *кинетичку снагу* или енергију. Кинетичка или активна енергија, добивена из *храњивих гравидна*, двојака је. Један део њен служи одмах производњи *топлоте* у телу тзв. *топлотна* или термичка и други део тзв. *динамичка енергија*, која служи хемијским и механичким радњама тела (кретање, вуча и др.)

При промени потенцијалне у активну, кинетичку енергију не губи се ни један делћ те првобитне енергије. Она је, шта више и тада у телу, још увек равна оној количини сунчеве енергије, из које је постала. Дакле енергија само мења облик, форму а не уништава се (закон немогућности уништења материје.)

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИН., НА ПОДА ГОДИНЕ 3 ДИН.
ЧЛАНОВИ ПОДАТАТ, ЧЛАНОВИ ОНИХ ДРУШ.
ПОДРУЖИЈА, ОНИ, ИКОЛИ, ЧИТАОНИЦИ, ВОД.
ПОДРУЖИЈА, КЛАН, МАНАСТИР ДОНОРАТ ЛИСТ
ЗА СРБИЈУ КАН ТИПЕРА ПОДЖИ ПР.
КЛАТ И КАН СЕ ПРЕПЛАТЕ КАН ОВОГ ДРУ.
ЖЕЊА КРНО КОГА КЕ ИМ СЕ ЛИСТ ПЛАТИ.

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 3 ДИНАРА, НА СРП. КОЛОНИЈА.
ДРУЖИЈА И НЕКОЛИ ЧЛАНОВИ КАО И СРПСКО
ЗЕМЉОПРИВРЕДНОКЕ ЗАДРУГЕ И УПОМОЩИЦЕ,
КРЕВИ, ИКОЛИ И МАНАСТИР ДОНОРАТ ЛИСТ
ЗА СРБИЈУ КАН ТИПЕРА ПОДЖИ ПР.
КЛАТ И КАН СЕ ПРЕПЛАТЕ КАН ОВОГ ДРУ.
ЖЕЊА КРНО КОГА КЕ ИМ СЕ ЛИСТ ПЛАТИ.

Са открићима закона „о размени енергије“ измењена је и основа за науку о храњиву, на коју је основу ова постављена законима о размени гравидна. Место једначина, размера о размени гравидна сад су се стаде постављати *размере о размени енергије* према ономе што је у храни дато и у телу употребљено — издато. Онај део енергије, што је у телу задржан (тј. неизлучено у мокраћи, белези, дисањем и др.) називат је *физиолошки ефекат* дотичног храњивог средства.

Да би на овој новој основи могли лако радити у пракси морао је се изнаћи изванстан критеријум, мерило, у науци о храњиву. То мерило пружила је савремена физиологија у овоме. — Како је рањива, при којој појединца храњива гравидна у телу показују своју резервисану енергију иста са оном рањивом, кад та гравидна потпуно горе на ваздуху, то се за мерило те сталожене енергије у појед. храњивим гравиднима узела она *топлота*, коју та гравидна покажу при потпуном сагоревању на ваздуху односно кисеоничку. У тој цели конструктивној и нарочити апарат за сагоревање појединих храњивих гравидна и средства. Јединица, са којом се та *топлота*, енергија, мери названа је „*калорија*“ и једна таква *калорија* (велика) представља ону количину *топлоте*, која је у стању, да 1 гр. воде при 17 степени Целзијевих загреје за 1 степен. Ц.; мала *калорија* је 1000 пута мања.

На овој начин пронађен је број *калорија* код свију храњивих гравидна у разним храњивим средствима. — Тим огледима изабено је, да 1 кг. белачевина има 5711 *калорија* (малх), 1 килограм масти 9500 а 1 кгр. угљених хидрата 4185 *калорија*. Из ове количине *калорија*, што поједина гравидна имају, види се зашто се вредност масти сматра већом од вредности оних двеју других храњивих група.

Овим најновијим проналасцима ме само што је омогућена већа правилност у састављању обрнова и других праптивних радова, већ је створен основи за многе научне огледе, који свој циљ опет траже у

практичној примени својих резултата. Овим је постављен темељ низу огледа за изналажење стварно квалитативне вредности чак специјалног дејства појединих хранљивих средстава — за разне врсте животињске продукције, производње. Са овим у вези омогућено је испитивање ступња моћи једног грама или расе да искористе ову или ову врсту хране.

Огледи, који се ради овога предузимају могу бити двојаки. Или се, као што већ наговестилимо, у самој итали оглед врши и мере енергија хране и енергије свих излучавања било течних, чврстих или гасовитих и на диференцијне изводе закључи, о вичинилошом ефекту хране итн. Или се то врши у различитим апаратима — калориметрима — директно на директној грму.

Први калориметар подигао је Рубнер, за тим проф. Келнер а један од најбољих подицигач је у Бону од мог поштованог професора Хагемана.

Калориметри су апарати слични Петенкоферовим или су чак и комбиновани, спојени са Петенкоферовим. Апарат је тако удешен, да се у њему може стално одржавати једна иста топлота. Но како достигнути грмо, које је унутра затворено, одаје од себе топлоту, то околни ваздух у апарату служи као топлотне ту. Је уместена једна таква направица да се и најмање повећање температуре после obroka може приметити. Уз то се у свако доба може ваздух — било онај што у апарат улази или онај што отуда излази, испитати.

Данас се калориметром нпр. са доста сигурности дознаје колики је део потенцијалне енергије из хране прешао у телу у топлотну, а колики у динамичну енергију. Тако је Рубнер¹⁾ у једном огледу са месождерима (исом) нашао овај резултат:

Храна:	месо	маст	шећер
	калорија		
Динамичка енергија:	285. ^а	821. ^б	371. ^в
Топлота	114. ^а	119. ^б	23. ^в
Физиолошки св.	400. ^а	940. ^б	395. ^в

Помоћу овога апарата још је боље и тачније доказата ранија важна поставка, да на размену материја у телу учиче како квалитина тела, тако и температура околног ваздуха. Овим законом о промени енергије доказано је, да како у производњи топлоте, тако и у стварању саставних делова тела учествују сва хранљива градива, неко више, неко мање. Према томе овим је одбачена Лабгова подела хранљивих градива на пластичке и термичке, према којој су подела само белачевине у стању производити органску грабу тела а масти и угљени хидрати само топлоту. Тим је и дефинитивни оборна предрасуда старе физиологије о преценивању вредности белачивина. — Савремена физиологија пружа, дакле, јасне доказе, да се са много широм размером хранљивих градива (просечно 1: 8 и даље) може проћи, па да се ити резултат покаже, само кад је заступљен довољан број калорија у савршеном делу хране. Уз ово је додат још један услов, по Келнеру, да се у оваком obroku предвиди извесан минимум, најмање количина белачевина, извод кога се не сме ићи.

У вези са проналаском праве вредности белачевине откривена је и права вредност других азо-

тастних једињења, која нису белачевине. За та једињења, где спадају разни амиди, амидне киселине и средња једињења, утврђено је, да не производе динамичну, већ само топлотну енергију у телу. Отуда су они од мање вредности, јер се сва градива најзад претварају у топлоту енергију, те с тога тело и не оскудева у њој. Са тих разлога Келнер ова једињења и не узима у виду рачуњању.

Ма да је ово учење о промени енергије у телу обележило најновије физиолошке хранљива ипак је примењени део те науке изобгга рачунање са калоријама у практичном састављању или контролн obroka. — Келнер је проналазач једног новог начина рачунања у овом послу. — Састављање obroka према продуктивној, производној вредности појединих врста хране. Овом методом Келнер жели да сва хранљива градива једног хранљивог средства представи у једном заједничком — више замишљеном — хранљивом градиву. У тој цели о сва хранљива градива на једне врсте хране своди на „јединицу“ и то на продуктивну вредност скронца, штирка и у тој тав. „вредности скронца“ (Stärkewert) изражава он продуктивну моћ и вредност једног хранљивог средства или врсте хране у опште.

Наћи, како се своди вредност хране на скробац обрнута Келнер у свом напред — поменутом делу (ст. 395.) отприлике овако: Нађе ли се рачуном, да једно хранљиво средство (нпр. колач, тропне од репице) од својих 100 кг. производе у животињском телу масти (са месом) 19 кг. онда је то лако свести на вредност штирка. — Кад знамо, да 1 кг. скронца производи округло 0.25. (четвртину) килограма масти у телу, онда треба онај горњи број 19 помножити са 4. па добити вредност тог хранљивог средства сведену на скробац. Или обрнуто из те сведене вредности да се израчунају произведена маст у телу — дељењем са 4.

Кад се зна количина саврљивих хранљивих градива у једној врсти хране, онда Келнер своди вредност те хране на штирак овако: саврљиве белачевине (без амда) множи бројем 0.94.; саврљиве масти бројем 2.4. а саврљиве угљене хидрате (са целулозом заједно) бројем 1. Збир свих тих производа представља производну вредност дотичне врсте хране сведену на вредност скронца. Но то вреди само за оне врсте хране, за чија је хранљива градива утврђено, да у животињском телу показују пуно своје дејство („vollwertig“). За сва друга хран. средства треба дотични процент одбити од нађене вредности.

За све ове целин Келнер је у току великог низа година многобројним огледима створно практичне таблице из којих се брзо и лако могу извадити потребни бројеви. Али и при свој приличној тачности овог начина Келнер ипак и сам уиња, да би састављање obroka помоћу овог начина било непотпуно, ако се у томе још и нарочито не обазре на количину саврљиве белачевине. Стога он, као што напред поменуемо, за сваку врсту хране предвиђа, уз довољну количину штиркових јединица и потребну количину саврљиве белачевине.

Најзад Келнер признаје да се поред ове теоријске основе не сме у истом послу никако из вида губити особене, специфична вредност појединих врста хране, њихова укусоност, обимност итд.

¹⁾ Kellner: Die Ernährung etc.

Ma да ова, угад поменути теорија Келнерова о својеној вредности појединих хранљивих градива на јединицу штирка није без недостатака, јер јој се с правом пребацује, да није применљива на она хранљива средства, која су без или са мало садржине штирка, ипак је она један снажан пронаолац, који за данас даје најбоље резултате на овом пољу. Вредност њена лежи у томе, што је заснована на физиолошкој основи.

Према овим налазима очекивано је, да физиологија хранења има још врло велико поље рада. — Оноко као што је открићем закона о промени, размени материја и открићем закона о размени енергије у телу, дружина могућност и размисла земљопите за развој Келнерових учења у науци о хранењу стоје, тако ће она својим даљим новим открићима радњи организма створити још боље основе за лакше и савршене методе у примененом делу науке о хранењу.

Оно, до чега је данашња физиологија хранења стое дошла, дакле скоро се потпуно слаже са овом народном: „снага на уста улази“ и овом другом исто тако zgodном: „храна даје тело у ваздух душу.“

Милош Радоваљевски

ПЛУГ И ЊЕГОВА УПОТРЕБА

ИЗБОР ПЛУГА ПРЕМА ПРИВРЕДНИМ ПРИЛИКАМА И ВРСТИ ЗЕМЉИШТА

(СВЕШТАК)

Код нас, где земље нису још довољно обрађене разрађене, где је тек на дневном реду место плитког прљања, дубље орње, где се готово и не зна за употребу и дрљаче, а то ли и осталих сирава за бољу обраду земље, мешање земље има далеко већу важност и при избору плуга и при одеву његове доброте тако, да мешање земље, морамо узети у обзир колико год и добро превртање и добро дробљење земље. У томе лежи један специјалитет (особеност) наших прилика при решавању питања о избору доброг плуга.

Избор плуга по облику, врсти и одеву

Дакло, према разним природним и привредним приликама, односно према разним циљевима орњања, према томе који је посао најважнији и претежнији, мора се вршити и избор склона, кроја и облика (конструкције) плуга. *Отуда би сваки иначе добар плуг, не мора бити и за све прилике најбоље, отуда свака врта земље мора имати и свој нарочити плуг.*

Избор плуга за врсту обраде

За сваки поједини вид обраде земље, данас постоје и нарочите сираве намењене само томе циљу: бољом дробљењу, подубљивању, бољем мешању, угаурењу или преорници стрњике, прекривању семена, заорници ђубрета итд. Али плуг, то је оруђе, од којег нарочито ми у Србији, где је скупоћа набавке сирава најмеродавнија околност у избору њиховом, изискујемо, да буде добро за све послове и за све циљеве добре обраде земље. Да оре, да водорава, да преоравља и да заоравља: да врши и посао плуга и посао дрљаче. *И при избору плуга за сирене прилике, све се то мора имати на уму, све то мора бити меродавно при одеву доброту и при угореди*

разних плугова по њиховој доброту за њихову потребу, прилике и земљу.

Уопште говорећи од добро подешеног плуга имамо захтевати, да поред прилично доброг превртања бразде врши и присво дробљење земље, јер само темељно и уз то у право дело извршено дробљење земље, обезбеђује нам њену капиларност (моћ сировојеној води), тај благодатни управљач влаге који одржава потребу везу између водене напани у здравци и спољашњих ваздушних прилика које стварају влагу — надоване: испуни и росу, припреми из дубине воду утрошену испаравањем и рапћењем усева и сировојени сувинак опет натраг, спуштањем у здравци.

Облик и крој плуга зависе од дубине орњања

Како од дубине орњања увек зависи облик и крој плуга, потребно је и о томе рећи коју реч више. За жетвом заостаје биљке и остаци жива само онда труле брао и циљу сходно кад не буду предубоко прекривени немлом. Према томе прљање, и плитко орњање за 5-10 см. дубине најбоље одговара потреби преорице (стрњике) или тако знамом угарењу.

Ието тако ако после првог плитког орњања — угарења — имамо семе да прекривамо, не смеемо орати одев дубине бразде, јер нам је циљ, да семе затрпамо у најгорња, храном најбогатији слој, те да при стварању сибунних властних жилаца исте лако нађу обилату храну. Дубљим, ваздуху мање приступачни слој земље није баш најповољнији за кљивање, нити има све оне услове који помажу бољем испуњању и порасту усева. Ти уорци опредељују нас да за заорницу семена не оремо дубље од 10—15 см.

Кад старим, већ изуреним и испошеним горњим слојевима орнице, хоћемо да примешамо нове, са земним солима богатије слојеве, онда оремо на дубину од 15 до 20 см. При зимњем орњању пак, када утицајем ваздуха, воде и потом и мраза, треба постићи што боље и што јаче распадање и дробљење земље, онда је на свом месту и 20 до 25 см. дубоко орњање.

Обрађивање слојева који још дубље леже (здравце или вршине), ако горњи слојеви (орница или живина) друкчијају, врши се нарочитим сиравама за подубљивање или водрањање. Циљ таквог обрађивања може бити, или да се орница подуби, прикључујући јој пов слој из здравце, или да се само физичка катвоћа здравце поправи на пр. да се учини пропустљивијом за воду. У оба случаја друкчији је начин и ред обраде земље.

Према разним потребама дакле оре се: **Различито дубоко орње за разне послове плуга**

10 до 15 см. дубоко при заорници семена и плитком орњању,
15 до 20 см. дубоко при обичном обрађивању,
20 до 25 см. дубоко при дубоком обрађивању земље; и
25 до 50 (56) см. дубоко при врло дубоком обрађивању или рљивању.

Да ли треба плугова према различитости орњања и врсти обраде према врсти земље

Да један пољопривредник за све и све друге различите циљеве нарочите плугове држи и набавља, то се обично у добрим фабрикама плугова,

то питање решава на најјаростији начин тако, што се, према врсти земље изабрани тип или марка плуга орача израђује у 2 или 3 нумере или величине, за орање у дубину од 7 до 25 см, а за дубљу обраду пашењу 21—56 см. плугови разликују такође у неколико типова или марака, а сваки од њих у 3—4 нумере или величине.

Најбоље орање врши свака марка и свака нумера плуга, најбоље вршима и врстама у границама одређеног степена одређене дубине орања. Биште је право, да ће свака марка и свака нумера плуга, најбоље вршима орање у ужим границама своје одређене му нормалне (проектне и редовне) дубине.

Начела за избор плуга Да сведемо укратко. Захтеви које можемо подлагати при употребљавању ради избора плуга по његовој добротн ови су: његова што равнорерија употребљивост; његово добро пословање у превртању, дробљењу и мешању земље; његово изискивање што мање телешке снаге; његова независност од уметности радничке т. ј. лакоћа руковољања и удешавања; и његова проста конструкција (склопа и кроја), са саставцима (деловима) који се лако замењивати могу.

НАЧЕЛА ЗА ОЦЕНУ КОНСТРУКЦИЈЕ ПЛУГА

Задатак плуга и извршење тога задатка

Напред смо могли видети да плуг има укратко овај задатак: да при орању земљу тако преврне, како ће се што већа површина — и то нових делова — земље изложити утицају истропавања ваздухом и влагом; да је што више изврши или издвори, како ће се тежаким дробљењем земље подићи њена капиларност (моћ упијања и спровођења воде); да се мешањем земља што више уједначи, што равнорерије припреми, и на посметку, како ће плуг моћи послужити и појединим споредним циљевима обраде као: преорици, сетви, заорици љубрета и корова и т. д.

Овај задатак постиже се орањем, одсецањем земних бразда најпре у однесном, потом положном правцу и њиховим окретањем око доње десне тачке ивице тако, да површина бразде која је летала доле, дође горе и да при том земља појединих бразда претрпи извесно расипање т. ј. дробљење.

Правилно превртање и полагање бразде код сваког плуга најбоље се може постићи при разаравању ледине, или целине („целице“ Вук Караџ.) и при орању земље смиоцие кад се бразде одсецају у готово једноставним кајшицама и не осипају се. Полагање и прилегање бразда једне на другу, код земља разне збијености или склопа бива разио извршено, а правилно превртања у вези с већим или мањим трошењем или дробљењем земље, огледаће се у поравности, или раваности површине једног орања.

Степен издизања орања над површином оранице (ледине) зависи од различитога односа ширине спиралне дубине превртне бразде. Истакли смо да је задатак превртања међу тим, да се што већа површина изложи истропавању

и да се то постигне, долази се рачуном, теоријски, до закључка, да ширина бразде треба да буде 1:44 или околуга 1:5 пута већа од њене дубине, те да се постигне та што већа површина.

У пракци постоје знатна одступања. Што се спиралне дубине бразде изабере већа ширина, у толико ће и положај бразда бити наиђи, више заваљен и према томе ће бити и површина сразмерно мања: значи бразде ће се више подлагати и прилегању, превртање ће се све више приближавати потпуном обртању земље, а површине — да се горња страна бразде потпуно поклопи ивице по разору. Ако изберемо мању ширину, но што показује рачуном пронађена мера, то ће се бразде све више приближавати однесном положају, све више подлагати насатне, дунке. Докле ће се онда кад је ширина бразде равна дубини исте, бразда одгурнути само у страну, поклопити се а преврнути се неће. Пајзад, ако ширина бразде буде мања од дубине, онда ће се превртање извршити само око ивице засечене раоником и бразда ће се положити насатне, поставити дунке, а даље се преврнути не може.

Степен превртања У првом случају превртање бразде бива под углом од $135 (90 + 45)$ степени, изокретањем њеним за $\frac{1}{4}$, предостављајући потпуно збијену земљу.

Код земље више сипкаве, средње збијене или средње тешке, изокретањем преко 90° већ се земља осипа и сама од себе преврће. Тај степен за постигнуће највеће земне површине добија се изокретањем бразде под $90^\circ + 35^\circ = 125^\circ$ степени.

Код савсим тршних, растрених и лаких земља, њиха већа — збијеност или збојност — много раније престаје: земља се већ осипа и при самом изокретању око ивице засечене раоником, дакле и пре но што достигне 90° — између 45° и 90° , између накретања и изокретања бразде дунке или насатне.

Потпуно обртање земље, да доња раоником засечена ивица бразде буде окренута за $180^\circ (90^\circ + 90^\circ)$ т. ј. да дође савсим обротно — горе, да чини површину оранице, врши се при риљању, преорици стрњике, ливаде итд.

При обичном орању задовољавамо се превртањем бразде за њене неунуе три четвртине ($\frac{3}{4}$), јер се на тај начин постиже и највеће дробљење или растренистост земље; добија се највећа површина за утицај ваздуха, влаге и мрза; оздо се даје маха бразди — нарочито код збијенијих и тежих земља — да се постепено сложе и сабија, но дну разора од бразде остају шупљине за задржавање ваздуха и воде или влаге; а равна површина утицаје истропавања и даље обраде, независно од тога и даље се ситни и слаже, да се поравни и изједначи.

При обради земље са спрежном снагом дејствује увек у истом правцу и потезна снага. Стога превртање, дробљење и мешање земље оједном и у исто доба и може вршити само такво оруђе, које се као плуг у раду покреће правце и у окретању ради — оре.

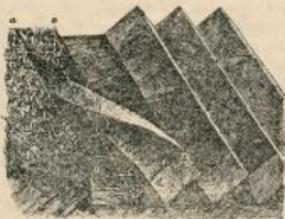
Да то боље разумемо, објаснићемо сликама. Слика 1. показује начин орања целине или ледине т. ј. толико збијене земље и тешке, да се бразде не осипају, но изоравају дуж целог орања у једноставним кајшицама, подухватају

Орањем се земља издига над површином оранице

Начин орања целине или ледине

нарочито удешеним плужним збојем или разом (длашчицом) и преврћу, а при том по могућству троше и мешају.

Првобитну браду *abcd* плуг код *ab* најпре црта-том одвесе, потом код *bd* рашиком положено (во-

Сл. 1. Орање збијене земље

доравно) одсеца, подухвата и преноси је гребеном плужних грудја испуштајући је цепањем наврше, на рѣз или длашчицу, а ова је изокрене на бок — ивица с доле је не преврће тако, да цела једноставна бразда из првобитног положаја *abcd*, добије положаја *a, b, c, d*. Слика показује сасвим очигледно, да при окретању ради превртања све ивице бразде т. ј. земног банка, а нарочито оне које при превртању долазе наврше: *aa* и *bb* бивају знатно истегљене, опружене и продужене. Пошто је обично земља мало растељива, мора се она при том опружати или подуживању ивица цепати и тако се мрвати или дробити. Што је дужина ивица бразде *aa* мања, за прекретање на првобитног положаја *abcd* (на слици горе) до њеног потпуног изокретања у *a, b, c, d*, у слици напред, у толико бива веће ово подуживање ивица бразде, то стисне и дробљење. Дакле арменском крајкој или дужице рѣза (длашчице) код плуга, стоји нам у власти, да можемо земљу орањем више или мање истрошити, издробити.

Код збијене земље, као што је на слици 1 видимо, преокренуте бразде леже на разору или дну ослоњене само једном ивицом. Размак ових ивица једне од друге раван је ширини бразде и ако се, као обично, земне бразде одсецају у правоугластим пресецима и преврћу тако, да се једна на другу слажу као кровци на крову, то су пресеци зенова — шупљина — између ослоњених ивица двеју бразда правоугли триугли и што је већа дубина бразде широм ивице ивице, уколико се при превртању оне ивице усправљено и полажу, као што видимо уношењем слика 2 и 3, где нам слика 2 показује превртане бразде при великој, а слика 3 при малој дубини орања.

Сл. 2. Превртане бразде при великој дубини орања.

Сл. 3. Превртане бразде при малој дубини орања.

Код разних нагиба земних бразда при превртању, разни много и површине њихне остаје изложеног растропавању њем утицају ваздуха и времена. Највећа се површина постиже, кад ширина бразде *ac* (слика 1) износи

1,414 или округло 1-5 пута дубину бразде *ab*, најмања пак онда, кад се земља бразда, као што слика 4 показује, с целом својом горњом површином преврће да лежи на дну разора од бразде, да лежи што-по веће положена потрбушке. То се може удесити при орању код сваке размере ширине срам дубине бразде, кад би се из прва два разора цела земља — бразда — извадила, избацила, те да при даљем орању у тачно истој ширини бразде, све даље бразде имају доста места, да се око себе сасвим преврнуте могу т. ј. да на дно разора нагну потрбушке. Али и при делимичном превртању, дакле управо само изокретању бразде, може се постићи исто тако глатка површина, кад се при орању хвата бразда исто онолико широка, колико је и дубока, пошто тада, као што се из слике 2 види, — где је бразда колико широка толико и дубока — бразда само још толико слободног места има, да се може на бок прекренути и боком при-слонити на остале већ изоране бразде.

Ако се пак оре тако, да је дубина бразде већа од ширине, онда се бразда не може више ни о бок полагати, дакле ни преврнути, и онда се мора унотрешити плуг рѣзач с предлаужињском. При орању с овим плугом, рѣзањем, бразда се у изораву разлаже на два дела, као што се из слике 5 лепо види. Горњи део бразде који се изораву плиће пуштеним предлаужињском, баца се на дно разора, докде се доњи део бразде издиже првим дубље

Сл. 4. Превртање бразде потрбушке.

Сл. 5. Рѣзање.

оружим плужним трупом и полаже у разор на већ положену на дно земљу оном предњим т. ј. предлаужињском, као што је то стрелицама на слици 5 приказано. Пошто се при рѣзању земља махом ивице троши, мрви, то и у слици 5 поравана земља није представљена у једноставној бразди као кајши, но као земља трошица у разор засута.

Кад је земља сипкава, па се дроби, онда се може и при орању где се хвата већа дубина но ширине бразде, орати с једним плужним телом (без предлаужињака), јер онда наступа јако мешање сипкаве земље које донекле може заменити добро превртање. Кад на пр. из обе половине састојећу се узалу бразду представљену у слици 5 хоћемо једним плужним трупом да преврнемо, то ће се већ при познатом изгибу њеном у десно, један део земље осути овог у страну и пасти у разор, а остатак се мора посетити на плужним грудима, дакле потом овог поврх не поклонити, — засути.

При орању свију земаља које су сипкаве и лако се троше, у слици 1. показане оштре ивице и шупљине исецавају и земља се засипа према природном њеном изгибу слагана од прилике под 40—45°, при чему површина орања не остаје толико велика, као онда, кад збијена земља задржи своје ивице у бразди као банак или као једноставан кајши.

Рђз на плугу мора одговарати врсти земље

Од плужних груди т. ј. рђза или дамичице зависи у првом реду дробљење и прервање бразде. И то од њенога кроја и облика и од њене дужине или опружености. Другим речима од накосне или од врсте земље за бразду, зависи крој и облик рђза и доброта орања.

И према крајњим границама земље накосне у природи, према томе да ли је она збијена или растресита, на плуговима граде и два вида рђзова: завојити и напучени.

Задатка рђза на плугу Рђз или дамичица има задатка, да протало и раоником одсечени и подухваћени бразду прихвати, на својим грудима уздигне, па да је изокрене и преврне и при том цепањем и савијањем ивице на брази тако опружи, протегне, да наступи дробљење које код сипања земље води потпуно растрошвању, осипању исте.

Начин орања завојитог рђза У чврстим, збијеним, слабо распрашеним земљама које се при изокретању бразде не осипају и не мрве, најлакше је пратити и разумети начин разовог рада. Слика 6 показује основни, уздужни и попречни напруг дугачког (Ховардовог) рђза, каква се примењује нарочито у Енглеској у врло тешким или бусовитим, жилава прорадалима земљама. По енглеском плугу овога облика, израђивале су све признате светске фабрике, па израђују и данас с мање или више одступања своје плугове.

Пресеци кроз рђз У основном напругу су представљени од 10—10 см. рамкама т. ј. са 0—11 обележених пресеци кроз рђз и издизале на њему ослањене бразде, а у попречном напругу (горе) линије $V_1, V_2, V_3, \dots, V_n$ показују попречне пресеке кроз рђз. Код 0 у основном напругу налази се нокав (врх) раоников; код он је 10 см. далеко задро испод одвесно засечене бразде коју је раоник лево уздигао, док је она десно још једнако неодвојена од земље — целине, лежеће испод ње.

Сл. 6. Начин орања дугачког и кратког завојитог рђза.

Између пресека 2 и 3 раоник је се сасвим зарпо под бразду, не одсецајући је још потпуно делом њеном доњом ширином; десном ивицом својом она шта више остаје још у споју с целином тако, да се она око десне доње ивице може обрнути као око зглоба, кад се рђз под бразду даље и даље подмеће и доња површина бразде редом пролази из положаја V_1 до V_n . У положају V_1 бразда буде положена на свој бок BD и онда се прекида и спој с целином која је дотле бразду задржавала. Од V_2 раз не издиже више бразду, во притискује на њу с лева на

десно и полаже је поребарје на бок око D_1 , докле је у положају V_1 не прислони и не превали на већ раније положену бразду. При полагану бразде, њена првобитна горња страна бива извијањом затегнута и потом тиме ослабљена, раздробљена, као што се из основног напруга видети може, из кога се јасно види, да све четири ивице бразде при прервању бивају знатно подужене. Кад се прервање као што

Крајњи и страни раз се на натачкавих (пунктираних) пруга на основном напругу приказује, врши с угла долина дугачким разом, онда је продужавање своју ивицу сразмерно још веће и бразда при изокретању бива још више преврћена. Уопште, што је рђз крајњи и што се одмах с прве раоник страније запучи, у толико плуг јаче земљу дроби.

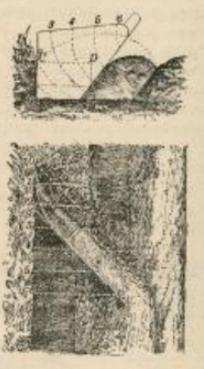
Посматрањем орања може се доказати, да прервање заједно са при том наступајућим дробљењем најмање рада напскује, ако бразда бива изокретана увек под подједнаким углом од сваког обележеног пресека до оног најближег т. ј. кад су углови 3 $V_1, 4 V_2, \dots$ до 10 V_n у попречном напругу сви равни. Но чим се ови углови граде равни, рђз се састоји из две (код пресека 7) једне у другу прелазаће завојите површине и због тога се сваки добро засведен рђз може згодно назвати завојит. Да ли је извијени рђз завојит, не може се одмах видети, али ако дењир положен у правцу: 3 $V_1, 4 V_2, \dots, 10 V_n$ сасвим додирује, онда такав раз не може се битно разликовати од завојитог раза.

Утицај брзине хода на доброту плужног рада Да доброту плужнога рада, орања, знатно утиче и брзина плужнога хода.

Што се плуг кроз земљу спорije креће, угодније збијена земља може боље следовати равном завојима. Ако је пак брзина плуга одвећ велика, онда се бразда кида и пада натраг у разор, пре но што је достигла свој крајњи положај.

Завојит рђз и спорна спорна земља На тога се може извести пратичан закључак: да за орање збијене, тешке су за збојању земље треба употребити завојите разове и створију сарезну сточу — волове (или сасвим тешке коње)...

Напучен (делмидричан) рђз Ако се рђзом дробљеће се земља толико дробит, распада и осипа, она не може на доседа описати начин бити изокретана, јер она се почне осипати пре, но што се бразда изокрене боком, већ код 3... дакле није потребан завојит рђз, па се може употребити простији: напучен (длмидричан) рђз, чији се начин рада види на слици 7, у орању с плугом немачкога кроја, као што су Сакони плугови DM . Пресеци у попречном напругу показују, да је начин рада овога рђза до пресека 2 и 3 скоро потпуно истоветан са радом завојитог рђза. Али већ код 2. раоник је зарпо целим својим општрицем и одсекао бразду целом њеном доњом површином. Од тада пак отпочиње делмидричан измрљена бразда да се десно у разор осипа и у томо

Сл. 7. Начин орања напученог рђза у сипкавој земљи.

је спречана једино даље покретање плуга у напред, док се главна маса земне бразде потискује у правцу најмањег отпора на разу у десно и назад у вис; гомила се преко ивице рџа, у већ одбачену земљу бразде напире, њоме се успоравља и на ивици рџа се ломе, или, ако је дробљење било већ потпуно, онда се са ивице рџа потискује и осипа. Хоће ли се, да земља остане тако како је отиснута, то се нагиб ивице бразде мора подударати с природним наслагама осује земље. Слика 7 јасно показује, да се земља већ на разу, а још више при одбијању с њега много више ломе, но од завојитог рџа.

За овакво земље Стога се разови наученога (цилиндричнога) облика све више шире сеуда онако, где је земља таква, да се лако осипа и дробе. Голим оком може се разликовати научен рџа од завојитог, али та се разлика сасвим поуздано види, ако се лењир држи водоравно сиром површине рџа, јер на наученом рџу лењир прилеже целом дужином својом, док код завојитог само на поједином месту.

(Слика 7 се)

ПРЕД КОСИДБОМ ЛИВАДА

Кроз неколико дана наступиле и косидба ливада. С кошењем настаје и прва радост тежакова: скупљање плодова, са којима има да покрије своју замку и исплати свој труд. Последње три сунне године научиле су нашег тежака да о скупљању и сређивању сена води више рачуна и вредност сену много већу придаје, него што је икада до сада чинио. Цене сена, које су се за последње две године у неким крајевима потпуно изједначиле са ценом не кукуруза већ пшенице, — довољно кажују са каквом абиљом треба прилазити косидби, која је на прагу.

Баш поводом тога мислимо да нећемо погрешити, ако нашим привредницима учинимо неколико корисних напомена у том погледу: кад треба косити ливаду, како треба сређивати сено од дана кад се покоси, па док се потпуно не осуши и не зелене у стогове.

Према нашем искуству требало би при сређивању сена на следеће pazити:

1. Ливаду треба косити кад је трава у цвету; ни пре ни доцније. Само цветала трава може дати добро, здраво, мирисно, хранљиво и саврљиво сено, које стока са највећом слашћу једе и од кога у истини има вађе. Многи привредници грдно греше што остављају да трава презри. Знамо да то већина чини да им се ливаде засеју¹ т. ј. да семе ливадских трава узри и при кошењу испадне, и тиме ливаду засеје; но то је по нашем искуству само заблуда. Ми ћемо овде pazити и користити и штете од засејавања ливада овим природним путем, из чега ће се сваки привредник моћи уверити: има ли смисла остављати траву на ливади да презри или је треба увектау косити.

Кад се ливада цветала коси, онда се доста размишљања трава семеном потпуно искључује. На први поглед ово изгледа да је и штетно и опасно по будући пораст траве, но у ствари не одговара

истини. Кад би ово у истини било, онда би ливаде, које се у цвету коше, после неколико година остале потпуно голе — без траве, а то у ствари не стоји. Напротив, те се ливаде исто тако дуго одржавају као и ливаде које се презреле коше. Чак ако се дрљају и бубре, онда далеко већи принос дају него ове друге. Повиња је да је већи део ливадских трава вишегодишња и да се у већини размишљају кореном као пиревина. Кад се ливаде свако пролеће дрљају ради скидања маховине, која траву необично сатира, и кад се повремено бубре, онда оне и без засејавања врло добро напредују. У таквим случајевима засејавање је потпуно излишно, а још мање има смисла кад се оно врши овим путем — на штету каквеће сена. Користи од таквог засејавања далеко су мање, него штете које имамо од презрелог сена, јер презрело сено у погледу хранљивости равно је обичној слами.

Према томе ливаду треба косити онда, кад је трава на њој у вршном цвету.

2. За сваки посао потребан је ветр и вредан раденик; тако исто и за кошење треба наћи веште и дурашине косаче, који ће тај посао вршити чисто и на време, па ма их и нешто окупље платили. Привредници, којима је Бог дао мало више ливада и њива, најбоље би учинили кад би набавили врштите машине косачице и то комбиноване уједино и за жетве и за кошење, које могу добити преко Српског Пољопривредног Друштва за готов новац, или преко Индустриске Банке у Београду на отплату. Ове комбиноване косачице прва су благодет за оне крајеве где има много ливада а мало добрих косача. Оне толико уштеде у косачима за време косидбе и жетве, да се у првој години могу исплатити, и да их с тога свакоме привреднику топло препоручујемо.

Ливаду треба косити после кише и добре росе, јер је онда трава најсоцијна и коша је лако сече. За то суве ливаде треба косити најутра (до 10 сати пре подне) и пред вече од 3 до 7 сати. Мочарне и влажне ливаде могу се косити и преко подне. При кошењу не треба пранити широке откосе, јер онда остају разори и гребенице. Откоси од 1-30 до 1-80 метара широки најбољи су. Такође при кошењу не треба захватати косом дубоко до саме земље, јер се онда доиста више сена добија, али се за то ливада „умртвљује“ и тиме шкоди доцнијем порасту траве.

3. Сушење сена је један од најважнијих послова у косидби. Од тога како је сено осушено зависи у већини случајева каквоћа његова. За то овом послу треба посветити највећу пажњу, па макар друге послове и одложили за извесно време.

Откосе не треба превртати из јутра док роса још стоји, такође их не треба превртати ни кад је велика жега, јер се онда сено трини и губи своје најфиније делове. Превртање треба бавно и лако вршити. Млатарање вилама, бацање, растрсавање, што је у опште а нарочито онамо, где је сена мало и где у сени има доста дегелине, која услед тога изгуби најфиније делове — лишће. Да сено добије лепо лице и фини укус треба га чешићев превртати, како би сувина вода из њега постепено лавила. Тиме је и саврљивост појачана.

Кад сено мало промене треба га на предне прикити у навјике, како би се учекано од слу-

чајне кише или ветра сачувало. У навилницама се провела трава обично урђеје, за то их сутра дан треба, ако време допушта, растурити по ливади. Ако се је сено довољно просушило треба га у пласке скупити, ако није, онда га треба растурити да се још суши, и тек онда у пласке скупити.

Ако киша затекне сено у откосима или у навилницама не треба га дирати, док се бар горња страна не просуши, само у случајевима кад киша неколико дана траје треба откосе макар и мокре преврнути и на другу страну пребацити и при том их оваш растрести.

4. Кад се је сено довољно осушило, здева се у стогове. За здевање, стожење сена треба изабрати место оредито у које се вода неће сливати и сено поднвити и кварити га. Да на би сено непосредно на земљу лежао, и влагу из земље улачило, треба на вонду метнути сиве сламе, дивизиа, грана, шумња или папрати (бујади). Далеко је боље место овога направити постоље од гредица, које је довољно уздигнуто од земље. У таквом случају није потребно нарочито бирати оредата места за стожење сена.

При дељењу или стожењу сена треба pazити да основа стога буде увек ужа од крова, како се не би вода сливала у сено, већ ван њега. За одвођење воде око стога треба направити мали јарак свуда наоколо. Стог одозго треба утврдити лемезницама како ветар не би дизао и разносио сено; нарочито ово вреди за пределе где јаки ветрови владају. Такође стогове треба оградити платом или моткама како не би стока рушила и газила сено.

При крају овде да учинимо још једну умесну напомену. Наши привредници и ако се труде да буду добри економ, приликом храњења стоке показују се праве расипкуће. Поред ове њихове штетне навике да стоку хране торњем, где храну полажу по целом пашњаку или њиви, они још и не пазе како стог начину. Обично почну рушити стог с врха и кад киша удари он прокисне и сено се убуђа. На тај начин упропасте велику количину сена из прсте нехати, да не кажемо лепости. Далеко је боље и корисније, како за њих тако и за стоку, да сено секу ножем. Такав нож не стоји више од 5—10 динара и могу га и наши најпростији ковачи направити. Уштеда је при сечењу толика да ни једна сламчина не иде не искоришћена, и такав се нож при утропку првог пласта већ исплати.

К*

Ако такву кошницу отворимо у доба, кад се у пчелињем народу налази легло и кад је донекле могло бити панешено и смештено рђе и меда, дакле тако од прилике око половине маја, онда ћемо можда почет оваци, први сат на реду наћи празан који неће бити ни пчела да су поселе. То је још неосињивена аштина коју ће Пчела тек доцније узвучи у свој организам, кад наступи процес осипивањег се пораста у развијању Пчеле.

Али на другом сату по реду већ се налази пчела и при ближем осматрању на унутрашњој страни сата јављају се већ и поједине медне ћелије, то је последњи попречни пресек кроз организам Пчелина. Испред овога сата на трећем сату по реду већ ушада јак у очи разлика у његову саставу. На њему се пчеле нагомилалају и на целој позадној страни његовој сијају се ћелије напуњене медом. На предњој страни овога сата видићемо целу површину испуњену набијеним ћелијама рђом, округао колач или котур рђе, око кога су у венцу свуд наоколо поребане ћелије испуњене медом (Слика 12). Овај — трећи

Сл. 12. Сат с колачем рђе у средину.

— сат већ је пресек кроз пчелињу куглу, непосредно пред сам почетак легла.

Четврти сат по реду показује овет сасвим дручичију слику. Овде је колач легла исто толико велики колики је колач с рђом на задњој страни претходнога (трећег) сата и то тако се тачно наклањајући с колачем рђе пред собом, да крајње ћелије с рђом, на искрају њенога сата, потпуно пасују на последњи појас ћелија у колачу с леглом. И на овом — четвртом — сату свуд наоколо око површине легла, окружава цео његов колач венац од рђе, који је шири или ужи према облику паше за цветни прах, па су око овог венца рђе начичкане ћелије с ме-

ПЧЕЛАРСТВО У СВЕТЛОСТИ НОВЕ НАУКЕ.

(НАСТАВАК)

И ништа није ближе памети, но извести из тога за практиву необично важан закључак, да се ројевима, као и уопште Пчели, за њено развиће има ставити на расположење „дом“ који у изнутрину мора бити бар толико простран, те да рој може у њему достићи облик пчелијну куглу која одговара целом његовом природном бићу.

Прво и врховно гледаште при решавању питања о избору кошница подесних за Пчелу, при решавању и оцени добротe и дљубокохитости система кошнице!

дом. То је први пресек кроза само тело пчелешага легла.

Даљи сатови које осматрамо по реду, вадећи оквире све унапред, показују постепено све веће површине — колаче — с леглом. И оне су, према размери сатних површина, свуда иако око окружене најпре венцем с рћом, на венцем с медом. Средински сат показује највећи колач легла.

Потом осматрајући кошницу даље унапред, површине легла постепено опадају, колачи бивају пречником све мањи, исто онако као што су докле на сатовима испред средишнога расле, докле најзад цело гнездо с леглом не заврши опет један сат, на коме се налази само колач рће, опкољен венцем меда.

Такав је изглед једног правилног гнезда с леглом, тако званог плодишта, од прилике у почетку или око половине маја. И чему нас он учи?

Прво, да ми код гнезда с леглом, заједно с ћелијама испуњеним рћом и медом, имамо посла с једним јединством, по природном закону уређеним телом, потом, да је то тело по својој осовној облику кула и најзад, да се та кула састоји из језгре, а то је тело самога легла и из два омотача куле: унутрашњег омотача рће који присно омотава легло и спољашњег, медног омотача који опет, у виду кружног венца, омотава омотач рће.

То се може ради бољег схватања упоредити с кокошњим јајетом: жуманце је легло, беланце рћа, а љуска (кад би била дебља но што је) мед. Ако тврдо обарено јаје пресећемо попречке на неколико пресека, онда ћемо добити исте слике како нагледају пресеци кроз Пчелу. Онда ћемо добити пресеке: прво љуска (мед), онда колул беланца с љуском (рђи колул и мед), потом жуманчев колул с беланчевим омотачем и љуском (легло, венац рће и венац меда). И то пресеци су све већи, док се не дође до пресека с малим колулом жуманца, па је на даљим пресецима, до средишног, колул жуманца (легла) све већи, а потом опет онада, до пресека само с беланцем и љуском, дакле у Пчели до рђиног колула и до меда.

Према целом пчелињем бићу чини нам се, да је умесно и оправдано, ако укупно легло у кошници, будемо сматрали као пчелиње пиле (дете) или као пчелињи зачедак, као Пчелу која се наоди још у развићу. Тад нам оштро искаче пред очи једна врло важна чињеница: пчелиње пиле обљавено „морем“ рће и меда, оно плав и плава обљавено у обилној хранљивој струји (плацента виших животиња!). Све храниво што пчеле наносе споља у наутришњу кошницу, у првом реду струји ка леглу, пчелињем пилету. Легло је магнет који све себи привлачи! Чињеница која на сличан начин постоји и у бремености (трудноћи) код Сисара.

На овој чињеници биће да почива цело здраво и једно развиће легла, па потом и Пчеле, кроза сва годишња времена, па и зими. У њему, место дотадашњег, докле испуњеног и изведеног легла, гнезда које иде у мир, заступни матични јајник и просветли венац рће и медни омотач (Слика 13) за њ су уграва једни извор хране. Ко познаје каква сила утицаја на развиће Пчеле има баш рћа т.ј. носилац беланчевине, градива за ткања пчелињег тела, тај ће од-

мах моћи извести закључак, да свако ометање и спречавање овог реда и поретка, мора изазвати најгоре последице... израђање Пчеле.

Е па и пчелиње пиле је при својој развићању безобзирно као и сви зачеди животињски, оно се шири, докле год може, расте, а и не тиче га се, да ал ће пиле да ли неће својим раширењем потискивати и степњавати друге пчелиње органе.

Да се запитамо: шта бива онда, кад у узалим становима — узаном и тескобном јајету! — пчелиње пиле израсте веће и крупније, но што доушта ширину воштаних површина?

Пчелиње чедо најпре ће истиснути из гнезда или плодишта спољашњи, медни омотач; ускоро потом и унутрашњи — венац рће. И најзад легло запреми целу ширину сата, па се, у приликама, распрти и разрасте и даље!

(НАСТАВЉА СЕ)

РАД НА ВИНОГРАДСТВУ У ВИНОДЕЉСКО — ВОЂАРСКОЈ ШКОЛИ У 1908 ГОДИНИ

(СРБИЈЕ)

Пошто је претпрошле године већ искрчен велики део пољања на коме треба продужити подизање исто винограда, то је минуле године требало ту приступити припремању земље. Но на томе се није могло радити због мале влаге у земљи; али је зато у току године извршено: детаљно испитивање земљишта, израђена основа за даљи рад и изведен прерачуни трошкова.

По томе, имаће се у културу узети још површина од 5-20 ха. Положај је земљишта окренут југу и југо-истоку, са јачим нагибом који једним делом предлази у стрмен, те се може успешно применити терасирање. Поред домаћих главних сората као: Скадарке, Прокунце, Зачинка, Багрина и Смедеревке, биће заступљене: Рајски Ралини, Црни Португалац, Пласти Мускателер и одабране француске сорте: Црни Нино, Коберне Фран, Мераб, Семјон и Бели Совиљон. Све ће ове сорте бити по броју и размерама за познате типове вина као и за нове комбинације; а да би им се обезбедио најбољи напредак и да би оне могле развити све своје особине како их место и подбеге прилике могу најбоље дати, свакој сорти ће се изабрати место у винограду што подесније, и каљаниће се на подлогама које и физичким особинама земље најбоље одговарају. И сад само од нов-

Сл. 13. Медни омотач при крају периода израђања меда, у јесен.

чаних средстава зависи, да се ово за углед школе тако presudno предуzeće ostvari bez odlaganja.

Да би се с друге стране дала прилика да се добије уверење о издржљивости сората за кречне земље, предузето је минуле године оснивање једног *виноградњака* од калемљеног лозе на земљишту у коме креч варира између 36—50%. Посађени су зрели калемови од сората: Скадарке, Прокупац, Зачинка и Рајског Ризлинга, а на подлогама: Берландијери бр. 1, Берландијери × Рипарије 34 Е М, 157¹¹, 420 А и В и Руестрис × Берландијери 301 А. Већ прве године овај садњ дас је интересанте податке. Примање посађених калемова било је просечно 82¹/₄. Посебно пак имали су примања:

100%.

Берландијери × Рипарија 34 ЕМ са Зачинком, и Берландијери × Рипарија 420 А са Прокупацем;

96%.

Руестрис × Берландијери 301 А са Прокупацем;

95 %.

Руестрис × Берландијери 301 А са Зачинком и са Рајским Ризлингом;

92,5 %.

Берландијери × Рипарија 157¹¹ са Прокупацем;

85 %.

Берландијери бр. 1 са Скадарком;

80 %.

Берландијери × Рипарија 34 ЕМ, са Скадарком и Берландијери × Рипарија 420 А са Скадарком;

59 %.

Берландијери × Рипарија 420 В, са Припцем; и

37 %.

Берландијери × Рипарија 34 ЕМ са Прокупацем.

Потоне године показале меру издржљивости споменутих подлога као калемљених чокота, а уједно и афинијату истих са домаћим сортама. И по томе, овај оглед са својим резултатима допринеће доста решењу питања о обнављању кречних винограда, које у нас никако досада није могло да узме одлучнији правац.

Оснивање тако названог „вештачког винограда“ има за циљ да се у њему покажу равни и научно утврђени облици и методе одгајивања и резидбе чокота*. Сортимески и огледни виноград* код школе требао је да прими и тај задатак; али иако се на то није свратила пажња, доцније већ то није могло да се изведе успешно, те се сад у истом винограду примењују неколико различитих резидби који су везани са основаним обликом — глато.

Вештачки виноград биће чисто инструктивни објекат, исто тако као што је и „вештачки воћњак“, зато се он оснива такође до саме школе, и радиви ће се на подизању његовом поверити искључиво ученицима под руковођењем стручног наставника. Све је међутим спремно, да се наступајућег пролећа приступи сађењу...

Инструктивним циљевима има да послужи и једна половина лозе стацларе школске. У њој ће се показати убравање (форсирање) лозе, у вегетацији и доношењу рода, под утицајем вештачке топлоте. Оглед раамножанана лозе само једним окном са комадићем интриодије, која је радња нарочито потребна, кад се жели развојити неке ретке и експоничне сорте лозе, већ је извршен са успехом. И кад се буде потпуно уредила унутрашњост стацларе за главни циљ који јој је намењен, ученици, а и посетаци, имаће прилике да се у малом увере о корисности једног

ПОДЛИСТАК

ВЕЧНИ ЖИВОТ НА ЗЕМЉИ

Ко није чуо причале о житним архивама која су нађена у микроским гробницама и која су, тобож, сачувала свој живот поред музика још од пре неколико хиљада година? О овоме се помисли споро у свима ручним културама јестепапелицима. „Музичко жито“ постало је, тако рећи, класично, и свак замислила да треба само ова зрна посејати, па ћемо одмах озапити како се развијају стаблице, као од скоро сабраног жита. Дале се причало о семењу нађеном у старом граду Помпеје, која, већ да је сачувала своју клипачност. Старишари су нашла равно семење у гробовима на доба галског и римског; кад су га посејали у својим пријамима, они су кажу, у великој равне биљке које су отуђа ванзиле. Прича се још да су примећали како је прокијало и семење, извађено из Чорупанских гробова, а то је семење имало око пет стотина година. У многим делма ботаничким и шумарским поновиће се ова чињеница: Старијем прилика знатно су проишле неке старе шуме, а тако створени пространи осушени прокијаци, који дотле беху покривени густим хладом

стогодишњих дрвета. Идуће године примењено су у тим прокијацима жито биљке, којих дотле не беше у шуми. То се тумачило овако: Те биљке су изникле из семена, које је било стотинама година захрањено у земљи, па је ипак сачувало свој притвљени живот; оно је прокијало тада узледе саме дрвета, јер је ипак ипак нашла потребне погодбе за своје развиће. Знатно су научницима биле познате неке сушнуће, микроскопске животињске, тардиграде и рогачеве, које кад се осуше, могуће сачувати свој живот до бесконачности, по мањинској научника. Довољно је метнути ове животињске у казну воде, па ћемо их видети како се опет живо покрећу.

На основу оваких чињеница, некада снагдо примљених, Клод Бернар је претпоставио да постоји притвљени, латентни живот. Он је разликовао три главна облика живота: 1. Висли живот, кад се све физиолошке радње, као и, пр. дисање и асимилација, врше живи; главно обележје ваљног живота је образложење нових ткива и органа, или барем непрестано обнављање ћелија, које настају из ткива. Животиње и биљке у редовном приликама, када напредују, преставају такав излазак живот. 2. Успорени живот је онај, када су главне физиолошке радње оста-

беле, када тело одржава само свој отајан, трошећи своју зашину резерву храну. При успореном животу не гради се ново ткиво, нове ћелије не замножују изумруће; биће само разлаже један до својих састојака, да би друге одржало. Животиње које зиму проспавају, као земљани и мрмоти, биле кртеле и забледали корење, као у кромпир и репе, примери су тога успореног живота. 3. Латентни или притвљени живот био би онај у коме би претстала сва физиолошка радња; ту не би било никакве размене градива између живог бића и спољности, ту не би било ни трага од дисања нити транспирације (испуштања воде). С друге стране, ту не би било никаквог унутрашњег рада, нити образована нових, нити уништа старих ћелија, нити најважне промене њихове. Микроскопске животињске у осушеном стању показивале би такав латентни живот; тај исти случај био би са семењем уопште; и са великом клина од њих бића, као што су гашнице и макробе.

Једно исто биће могло би, по овом схватању, да пређе кроз све три мене живота. Семе од шећерне репе, кје је у стању латентног живота, може одмах да пређе у општи живот, кад му се даде ваздуха, воде и топлоте, услед којих клија

рада, у који се улажу велики капитал и страним земљама (нарочито у Енглеској и Француској), али и који доноси велике добити (реенте). А усавањене градова и модерни укуси, који стално улазе са запада, припремају земљишта и нашим ученицима, да и у овом раду нађу обилате зараде...

Једна од најважнијих реорганизационих чачака дозног расадника јесте: *снабдевање матичњикама дирекција са жицом*, за високо гајење. Овај начин има за основу више користи, које га чине претожнијим над гајењем с притикама. Тако:

а) ластари нарасту дужи, управо најдужи колико их једна сорта даје;

б) ластари су дебли;

в) лоза боље саарева и у већој дужини;

г) лоза има мање кривина, те се добива и с те стране више употребљивог дозног материјала за казмањење;

д) отпада један знатан део рада на везивање и заламање ластара.

Почетак у постављању дирекца са жицом учињен је 1906 године, и то по *Рихтеровом* начину, са једним нашим додатком, по коме је потребно много мање дирекца по по обичном — пирамидалном начину, као што је проведено у осталим државним дозним расадницима (у Јагодици од почетка оснивања). А минуле године утрошена је знатна сума из расадничких средстава за набавку нових 807 дирекца. Мамо то добијено је од Министарства Народне Привреде 1800 комада, по цешто тањих и краћих, дирекца, заједно са жицом. Од новчаних средстава, који се одређују за лозни расадник, зависеће, хоће ли се моћи у току ове године поставити и остатак расадничких дирекца, као и сви они које је Министарство послало, што је за повећање производње реиници неопходно потребно, јер ова према броју чокога у матичњацима

никако не стоји у повољној размери. Разлога за то има још и у томе, што су притке у матичњацима већном већ потрајале, негде и неколико пута краћене, те их треба уклањати и замењивати...

3

Досада су радови у подруму дотичани само овдаци, и колико да се покаже, како школа овекује један *бољи и поведнији подрум* за рационализије развијање Подрумарства. Тежиња је та била оправдана; јер објекат који има да служи практичној настави не сме долазити у супротност са теориском наставом, и радови у њему не смеју нигде рамати. Школовање ученика, као и повећање винограда, који ће давати и више и бољег материјала за подрумарске радове, изисивали су један у сваком погледу модеран подрум, и уређен по свима захтевима технике вина.

Ту тежињу треба да задовољи *нов подрум*, који је подигнут на имању школском, и који је икоан предат на употребу минуле године. Он се састоји из ових одељења: за прераду грозња, за врење (ферментацију), предовирање нових вина, за савревање (веговање) вина, локал за енокемиску лабораторију и одељење за становање. Ма да је, уопште узевши, распоред повољан и по постројењу представља солидану грађевину, подрум овај сматра се за недовршен. На њему су констатовани недостатци, који га чине неупотребљивим у свима одељењима, и који уз то могу имати рђаве последице за трајачност зграде. Све је то забележено у једном комисијском извештају и Министарство Народне Привреде обавештено; те постоји нада, да се што скорје изврши још шта треба.

Прерада грозња извршена је минуле године у новом подруму. Послови су текли на задовољство, а

За време прве године свога живота, шећерна репа развија кратко стабло, нешто дебија и велики грудвац корења, у коме се налази шећерна храна. Шећерна репа гради око остатку од шећера, разуме се, на ради саврења наше каве, већ ради својих потреба. Јер у јесен, када се осуши и опадне земље, у земљи заостаје ова резерва од храњивих градива, која има прелазу и облику усупорна живота. Избуђе прозећа шећерна репа прелазна опет у стање јасног живота; залиха од хране, која је прве године нагомилала у корену потроши се у другој години и употреба се за производњу нових стабљика са црењем, а затим и плодом. Биљка узмире, пошто је растурила сеињене, које су у стању затвеног жи вода; оне могу доћије, кад проклинају, опет да приме облик очитог живота.

Да разгледамо изблике разна посматрања, из којих је познато истаја о пратајеном животу, или другог реиница, о животу осушених биљака и животина, које не показују никакву трага од спољашње или унутрашње промене, где је прелазна свака животињска радња, свака тежиња изнена. Декларен, Жирарден и други старинари објавили су белешку о истајњу биљка, нађених у старим гробовима, на доба средњовековних, или галско-

римскога, или келтичкога. Сејуби ово сеињене по својим вртовима, они научници су видели, како неку биљку, којима се нису дали. Та беху јаког најобичније пољске биљке, као неке млечнице, дивљи сундохот, различак, татрица итд. Уопште, ове биљке би се исто тако појавиле на овом земљишту, да ништа није ни посевано. То нам даје оправдану сумњу у резултате овак х. за експеримента, при којима се није нимало постарало, да се не унесу и савремене сеињене, које нису давке, из средњег века, нити из доба галско, римског или келтичкога! Ово сеињене, римоког или келтичкога! Ово сеињене насупроче постојећа нас на сличне одседе, којима се хтело испратити да организми могу да се узјајмно преобразивају. Посеје се и, пр. једна врста, а неке друге; одатле се закључило да се прва врста преобразива у другу. Уноси су и, пр. јитна зрна, која су већ набујала кличавост, па су посејана у неком земљишту; одатле никне биљка, а према овом начину истраживања, требало је закључити да се јитно преобразило у биљку! Слично потресе учинио је др. Болдинал, који је 1886. г. узео неку прикладу земљу из томења исте старе куће, порушене у средина града Париза, па је посејао. Он примети како је одатле поникла нека врста барке сите. Овак је

одатле закључно да је то било земљиште старе насебине римске, Луцејце. Ни он није хтело помислити да је сеињене овог земљишта могло бити допијате донесено у подрум порушено куће, реиница неколико година пре њеног рушења!

(НАСТАВЉЕЊЕ)

ИСКРИЦЕ, МУДРЕ ИЗРЕКЕ, ПОСЛОВИЦЕ

Што шумња клас, све уздаснутији нос

Има дуљу који не чекају да други о њима с хвалом говоре и да им дела величају, но све што је добро урађено себи приписује, а вешто кукају како нико други ништа не ради и за све што није нијанка досад урађено криве део свог само себе не.

Кад некоме у самохвалистичку или у превидну треба он се пољина на стручност и стручњак, а кад треба да се по свавема стручњака и управља и ради, онда је сваке себи највећа стручњак, онда и пош хоће да уме да кује, а покат да свети водају.

не бивају коваче и не иду брзо у семе. Кејерабе су од двогодишњег семена боље, него од годишњег.

Сунине кратка сечка најје добра за исхрану сточке. Искуствени је посеводочено, да је „сечка“, од ма које сламе, много скарпачија, кад је 4—5 сантиметра дугачка. Само за коње може бити овеена слама, кад се с овоме помеша, мако краће иссечепа, али онда је боље, кад се сламом водом напојра.

Замачивање пукотина на патосу. Ресулан патос не изгледа лепо, а и кад се пере, узати вода кроз пукотине у патосу, да се онда некад из земља изод патоса извади и патос почне одолао да труне. За замачивање тих пукотина, најбоља је смеша од овра и преча. Узми — већа „Industrie-Zing“ — најобичније, престој, додајте сира 5 делова и један део у прах стученога и просејаног живог (негашеног) креча, измешај добро, додај маку узмак земље (што се култује у дућанима) и том смесом замачи пукотине. Она се смеша тако смешана, да јој ни каљача вода, ни рибање песока, не може да нахуди.

Талог од прне кафе (кафеџа) врло је добро средство за гојење гусака, па га зато не треба бацити на ђубре, него га прикупити у један суд, па га онда да наведеном црн омако спринути: треба узети $\frac{1}{2}$ пивничких мекана и $\frac{1}{4}$ талого, па водом замесити и наврнути као дешињи велика зрна, затим их осушити и шпача гуске каљача. Од овога се гуске врло устоје и добију врло укусно месо и цигерцу.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање. Пошто смо ми земљорадници свиби и нејаки, да уредимо нашу шљиварску трговину, а само је трговина регулатор произвође и само непазиена, строга, правична, непристрасна и јака контрола за преглед шљива и то само на свила извозним тачкама, измада би успеха; пошто се до садашњом контролом не постигае, да се у светску трговину пропустит само добра роба, а што не пада да се пресеје у Дунав, Саву или Дрину — то не мора човек бити пророк то да погоди, да ће ускоро наступити над, над треба пошмачати у вођарству на замену шљиве другим врстом воћа за трговину.

Требао би да се о томе озбиљно промисли и да се, ако се за потребно најве изборе једна врећа одличних јабука за трговину и да се преко држав, ономима и Подружјама препоручи нашим вођарима. Ја сам за то предлагам јабуку „Кодлачу“. Али пре но што приступим томе послу, молим за ова обавештења:

а) Да ми Друштво даде мињање од своје стране, да ли би се наша сува шљива могла заменити са изваком добуваком врстом јабука за трговину;

б) Какову би јабуку требао узети, да ли Кодлачку или другу врсту. На бих молио да ми и неколико плодова тих јабука пошаље Друштво на углед;

в) Молим ми Друштво бити у помоћи за набавку вајем-граница од тих јабука које се препоручу?

Милош Викторски

из Захараћа срза ваљевски

Одговор ће „Текмак“ радо примати не само од својих сарадника и друштвених чланова, већ и од сваког нашег покусног вођара.

Г Л А С Н И К

Препорука српских бања. — И ово године читамо у Новосадским „Трговачким Новинама“ зналачко и стручно разлагање др. Лазе Марковића који препоручује српском свету, потребитом лока, помоћ, или одмора, српске бање, а нарочито Врачку Бању тај српски Карлобад, Коиналачу (или Срдаин-бару) коју је подриски округ с толико препорука и жртана уредио. Рибареку и Врачку Бању, као и Аранџа долачку — Киселу Воду. Све те бање узимају па са савре-

мени број и облик по својме уређењу и удобности, те се и у томе ка што су од вајкада по здравости, почнују мерити с првиим светским бањама. Две су користе — вели др. Лаза — од подхађања ових бања: што болесник у њима може највише доћи, јер су им воде младе, неисторини и широко лековите, а поште, што већа војска, оне ће више бањске управе моћи улагати и трошити на њихово увећавање и удобност.

И дошта се већа број гостију са стране и из Аустро-Угарске, из Турске и Бугарске, почине посећивати наше бање. Само и ми с наше стране, у погледу деча и пријема ових гостију, треба да покажујемо више узашности и пријетности, односно да појачамо потребну контролу и декарку и полицију, над акумшима хотела, станова итд. да се гости наших бања, а с те стране из наше средине врајају задовољни по досада.

Колито се становника бави пољопривредом? Статистика разних држава показује, да се бави пољопривредом од 100 становника: у Енглеској 17, у Белгији 22, у Немачкој 35, у Данској 38, у Северној Америци 46, у Јапалу 50, у Аустро-Угарској 56, у Италији 60, у Русији преко 70, а у Србији 90-13 од становна.

Борба народности у Ердељу, на привредном пољу. — У Ердељу има мађарских 116, румунских 87 и српских 15 новчаних завода. Мађарски су лине имали основне главнице 23,325,000; месичног обрта 12,854,790 а заводног на пољопривредност 28,137,400 круна Румунски су тек у пољаје доба пољивања и имали су лине основне главнице 12,761,400, месичног обрта 10,659,600 и заводног на пољопривредност 19,334,200 круна. Но докле мађарски новчани заводи и ако много старији и од своје државне управе потпомогани, имају непокретности у вредности 3,029,960, докле румунски у вредности 2,365,550 круна! Довле су мађарски новчани заводи код 2,972,200 круна чисте добити која је три пута већа од чисте добити румунских новчаних завода у 901,400 круна, жртвовања на просветне сврхе 56,900 круна, докле румунски на просветне и добротворне сврхе изадоше 57,000 круна... Најбоља пример за угледнаје родољубима у српским пољопривредима које ствее над туђинским јарком!

Екскурија пољопривредника на Бугарске. — 24 ов. мес. крећући се из Бугарске пољопривредници из Савије везерски возом у екскурију коју приређује и ово године научно — просветни одсек Бугарског Пољопривредног Друштва, Вођа је екскурије, председник научно — просветног одсека Друштва је г. Христо Калчев првобитна главна секретар њихова пољопр. министарства и почасни члан Српског Пољопривредног Друштва. У групи је било преко 70 чланова, а њих неколико је раније пристигло у Београд и придружило им се у току разговарања појединих услова наших тако, да их је било преко 80, међу којима и неколико господи и госпођица, а од виђенијих ауди г. проф. В. Војен познати економиста који је водио преговоре за трговинско угвору у самој престоници, г. Верол народни посланик, председник врачничког окружног одбора, г. С. Николов с савошатином Ружом својом сеотром. Оно је друга екскурија која се инцидентом г. Калчева у овомој групи упуђе у Србију и преко Србије. Прву такву броеж ваљку екскурију приредила је Бугар. Пољопр. Друштво 1908 посетивши нашу Земљанску Народну јавишню о срани С. П. Друштва. Ова друга екскурија треба да је посетити Чешку пољопривредну изложбу у Прагу, али због краковке времена и недовољног одмора увешани, мораје је Праг посетити из програма и ова су от-цртовали, да посетити млекарско-сточарску изложбу у Будимпешти која се држи ово дана уз међународну млекарску контролу. Али су најавили жељу Српском Пољопривредном Друштву, да се у ползак ауспатне један дан у Београду и да разгледају наше привредне установе за то кратко време.

25 ов. мес. у водне нарочито квалитетно Српског Пољопривредног Друштва дочекао је своје другове и госте из Бугарске у Топчидеру, разлази им програме дочека и чисте одређених их хотела, па их доприврати у Београд, где их је на перону железничком дочекала и поздравила дежа Управе Срп. Пољопр. Друштва, с поздравничком друштвеним на челу, пошто је председник болестан. После поздрава подредседничког и отпорнаја вође екскурије г. Калчева, гости су у вајсарања доприврени у одређене из станове по хот-

	1905	1900	1905	
			износ (+) или губи (-)	%
Говеда	1,695,535	1,596,267	+	99,268
Бивола	476,877	431,487	+	45,390
Оваца	8,151,004	7,015,384	+	1,135,619
Коња	1,384,128	1,405,190	-	21,062
Свиња	465,337	367,501	+	97,836
Коконишу	5,725,086			
Гусака	355,177			
Ђурака	185,740			
Патака	142,257			
Света жив.	6,408,260	4,656,509	+	1,656,509
Косница	239,077			

Напомена, да је прирматај коња за 5 година 43.716 (8,80%) гра; — Говеда 99,268 (6,22%); — бивола 45,390 (10,9%); — оваца 1,135,619 (15,0%); — свиња 97,836 (26,6%) и све животиње 1,656,509 (34,9%); ... Једино је број коња опао са 21,062 (1,5%)

Овај понавља први пут животињу пописује засебно по врстама.

На 1000 становника пада: коња — 133,4, мази — 3,0, магарца 30,7; говеда 420,1; бивола — 118,2; оваца — 2014,8; коња — 343,0; свиња — 115,3; живине — 1,587,9; косница — 59,2

На 1 республичка (мушко запатно градо) овца окруже: — на 1 пасува 80 кобила; на 1 бина 154 крава; на 1 овца 20 оваца; на 1 јарца 19 коња; на 1 нерста — 8 крича. (Земља, Преглед)

Девичајка пољопривредна школа. — Бугарско министарство трговине и земљорадње — како јавља „Земља, Преглед“ — намерава да оснује једну девојачку пољопривредну школу — прву тога рода у суседној нам брзастој држави. Школа ће она бити успостављена по свој прилици у Србији.

И то је један доказ, у остале живине покрете природног напретка у Бугарској, с колико мара, урђа и успеха, наши другови по струци у суседној краљевини, руководе пољопривредним делом у својој земљи.

НЕКРОЛОГ

† **Нинко Јовановић** члан управе и ред. члан Српског Пољопривредног Друштва.

И омет се сложи једна родна грања ериског пољопривредног стабла коме је круна и овако и сувине проређена.

И омет се угаси један племенити живот који се најискрепније био посветио радњима за бољитак наше пољско привреде.

17 пр. м. испустио је племениту душу Нинко Јовановић, члан Управе Српског Пољопривредног Друштва, стручни и одан трудбеник за успешни преображај пољопривредног стања у Србији.

Драги нам покојник родио се 11. септембра 1855. год. у ослу Лапковићу срена колубарског округа ваљевског.

Основну школу изучио је у Боготањи, а потом нижу гимназију у Београду поседујући и учења млађе мушке школе.

Пошвањ у једноме од оних наших пољопривредништва где се понавјаче осебља тежила да унапређењем пољске привреде, а напакни у мајна да дечи и воде главне занимање абсолютне већине народа ериског, младци Нинко одлучио је желео да се посвети пољопривредној струци и ту жељу своју и остварио је ступајући као питомца у Земљорадњско-Шумарску Школу у Пожоревцу.

Пошто је Нинко свршио ову тада једину нашу пољопривредну школу, а није имао потребног имања ни основна капитала за практичну пољопривредну радњу, приликом је био ступио у државну службу.

Ну како онда сав Економике Топчидерске није било таквих пољопривредних установа где би Нинко могао као наши државни службеници да се бави често пољопривредном струком — то је он тражио и добио место државног шумара.

А када је отпочела реконструкција економијом осуштеног винограда нашег на основи издржане америчке дозе Нинко је извесно време одлично послужао као руковођа доводног расадника у Нишу коме је тежећа погодно за успешни развој.

Ну увиђајући потребу да се наша пољска привреда не ограничава на производњу жита и стоке, него да се и гајењу трговинско-индустриских биљака обрати што већа и што обилнија пажња Нинко се специјално одао проучавању културе наше најважније трговинске биљке — *дувана*.

Желећи да својом стручном спремом у струци овој буде од што веће користи држави и привреди ериској — Нинко је ступио у службу Управе државних монопола која је у своје руке узела руководство културе, прираде и продаје дувана.

Своју каријеру у овој струци почео је као окружни дувански надзорник — а затрпано као шеф одсека за производњу дувана у Управи ериских државних монопола.

У својим послу као прваг стручњак — специјалиста, Нинко је био не само савестан чиновник него обилан учитељ ериских произвођача дувана и слободно може се рећи један од респиратора ове привредне гране у нашој земљи.

Нинкови је неоспорна заслуга што је култура дувана у Србији квантитативно знатно појачана а квалитативно значајно унапређена тако, да су наши дуванци стекли европска гласа.

А за све ове услуге ази боље рећи заслуге — Нинко је награђен пензионисањем и то баш онда кад је богатим искуством и темељним знањем струци својој могао бити од највеће користи.

Поред стручних студија у земљи нашој, Нинко је на лицу места студирао производњу чувених турских дувана и успешно радио на томе, да се најучињенији турски дуван и код нас одомаћи. А нарочито му је заслуга за увођење културе енијих дувана по привешитим и неоскутним особинама пожељима суротног дотаљаног веровању да су за дуван подобне само равнице и благе бриблице.

Поред личног настојавања да се произведе дувана у нашој земљи усаврши Нинко је а штампаним писменим уствима у томе правцу успешно деловао, између којих му се важиошћу угледно изјачи: „*Практична поука о гајењу дуванца*“.

За заслуге стечене за пољску привреду Нинко је још у млађим годинама одликован избором за редовног члана Српског Пољопр. Друштва и он се својим знањем и стручним радом као дугогодишњи члан Управе Друштвене достојно одужио за ово одликовање.

А државна ериска дала је Нинку видна знања својег признања одређив га за својег изасланика на Балканској изложби у Лондону. Али он Нинко и ту није ограничио на репрезентативне изасланичко већ је руководио не само излагачима дуванца, него и уређењем нашег пољопривредног одсека на овој изложби.

Као савестан чиновник, заслужан трудбеник за пољску привреду, исприв друг и родољуб благодарношћу је задужио не само Српско Пољопр. Друштво него и народ ериски.

Зато нека му је знаа ериска земља која је ватрено дубоко и вечита својом у васцелом Српству!

Ж. III.

Преглед 14. и 15. броја „Гезака“: — Чланци: Данашње стање економије хрвањске стоке. — Пуг и његова употреба (сврхотак) — Начела за оцену конструкције изуга — Пред доскобм оваца — Пчеларство у светлости нове науке (пчелотак) — Рад на виноградарству у винокоделско-воћарској школи (оврхотак) — *Помистак*: — Вечни живот — Искрице, посевнице — *Бележак*. — Патања и одговори — *Гласник* — *Некролоз*. — *У прилогу*: Извештај о изградњи кашкаваља.

ИЗВЕШТАЈ

господину Министру Народне Привреде о путовању у пиротски округ, ради изучавања начина израде качкаваља

Разноврсни и противречни описи и извештаји о начину израде качкаваља код нас наведи су ме на мисао, да је неопходно потребно, пре него што би се и приступило дискутовању о начину поправке качкаваља, претходно, на лицу места, изучити и утврдити данашњи начин израде качкаваља.

Детаљним упознавањем данашње израде качкаваља, код нас прибране се материјал и створиле се поуздана подлога за дискусију о томе, шта би код нашег качкаваља ваљало поправљати и на који би се начин имала та поправка да изведе, па да качкаваљ својим квалитетом одговори захтевима трговине у земљи и ван ње.

Као што је познато, израда је качкаваља код нас најразвијенија у пиротском округу, јер сам пиротски округ произведе и извезе годишње по приближним подацима 10 па и више вагона качкаваља.

Са тих сам се разлога и кренуо у пиротски округ. За релативно кратко време, од осам дана, пробављених на путу, могао сам да обиђем ове бачије: бачију Иванковића, код села Бари-Чифлика 5 километара од Пирота, бачију Кола Ђурића, код села Крушца, 11-5 км. од Пирота, бачију Ђурића код тз. Корита више села Гвјилана 5 км. од Пирота, за тим бачију Јове Николића више Дивљанског манастира 8 км. од Беле Паланке. Пројектовани пут на Криве Варе, морао је, на жалост, због непредвиђених сметњи, изостати.

Приликом бављења на бачијама главни сам напаву био обратом на израду качкаваља, али ћу овде описати и начин израде осталих млечних продуката, који се ту парабују, као и квалитет млека и млечних производа, пошто све то стоји у органској вези. Да поменем још да сам специфичну тежину млека одређивао на лицу места Кевеновим лактодензиметром, масноћу и количину воде, млека и млечних производа одређивао сам доцније, у лабораторији Сточарске школе, пошто сам собом био понео потребан број правилно узетих проба.

Да пређем сада на само излагање. Израда качкаваља, па и осталих бачијских продуката, као што сам могао запазити, истоветна је на свима бачијама, па се с тога нећу ни задржавати на свакој бачији посебно, већ ћу описивати у главним потезима сам

начин прераде млека, који је за све бачије заједнички. Омања одступања, која се овде одне појављују, као и друге опаске, која се односе на млекарење овога краја, помињаће се, на своме месту, нарочито.

Сав посао око прераде млека на бачијама може се у опису систематизирати овако:

А. Бачијска зграда и њен намештај

В. Рад у њој

1. Качкаваљ

1. Пријем млека

2. Подсиривање

3. Ситњење и превртање

4. Пресовање

5. Проба и накнадно загревање

6. Калупљење

7. Сољење

8. Зрење сираца

II. Масло, вурда, сурутка

В. Општи односи, који се тичу сопственика, посруге, њихових односа. Експлоатација млека на сир, масло, вурду, сурутку и др. Цене млека и млечних производа. Млечност оваца. Састав млека, сира, масла и сурутке.

А. Бачијска зграда и њен намештај

Бачијске су зграде великом већином из слабог материјала, од поплета или прошћа, покривене кровом, даскама или шаторским платном, а само ређе од камена и покривене ћерамидом (нпр. она у Крушцу). Под им је свуда од земље. На тај начин оне преставаљају лаке и покретне грађевине, па и у ствари често мењају свој положај. Положај им је већином такав [а на то се нарочито пази], да су изложене јакој промаји. Ово треба поменути и за то, што је зграда у вези с начиним прераде млека, а нарочито с начиним, на који качкаваљ довршује своје зрење. Бачијске су зграде свагда у близини каквог извора, чесме или потока.

Величина им је различита, што се управља према количини млека, коју имају да прераде, тако их је било од 13 мет. дужине и 5 мет ширине, па до 26 мет. дужине и 10 мет. ширине. Али интересантно је запазити, да су све по једном нацрту основе гра-

ђене — основа им потсећа свагда на слово Г, као што се то види из сл. 1. Нацрта и из сл. 2. фотографије.

Бројеви означају:

1. Капа на топау воду (сурутку)
2. „ „ „ „ „ „
3. Сирији сто
4. Каца за подсиравање
5. Сто за калуљење
6. Сто за прво сољење
7. Бућкалица (ђерам провучен кроз поплет)
8. Стодови за даље сољење и зрење сираца
9. Кревет за „мајстор“.

Треба поменути то, да је грађење бачијских зграда по горњем нацрту тако *гишчно*, да га налазимо на свакој бачији, иако код оних у пиротском округу, тако и код оних на Чезеру, ван само то, већ и размештај посуђа у самој згради (што је огледало практичног и целисходног уређења) бива свагда по једном типу. Одступање бива само у толико, у колико ће се према главном улазу отворити још један мањи улаз

гревају се директним ватром, а sluже загревању воде или сурутке.

Десно од улаза налази се, где где две или само једна дрвена каца од чамовине, која хвата око 300 литара, а за једну је четвртину угоних у земљу. Она служи подсиравању млека. Одама према њој налази се из неколико дасака направљен сирији сто с потребним нагибом, који служи пресовању и сечењу груде у комађе. Притисак се изводи једном дрвеном гредом, која се преко капка што покрива груду на сирином столу („тезајаву“) протне својим краћим крајем у поплет, а на другом момци својом снагом врше потребан притисак. Два дугачка стола уз зид зграде sluже калуљењу и сољењу сираца. Неколико дугачких столова, састављених уједно, или на место њих, један веома велики, једноставан сто sluже зрењу сираца.

Дрвена каца, која је на горњем крају ужа него ли на доњем, и више које је на неким бачијама намештен ђерам, што носи „чуркало“ представља бућкалицу (сл. 5). На другом омет бачијама (јрупац) нема ђерам с чуркалом, већ се бућкање врши носима.

То је готово сав намештај по бачијама. Он је, сем казана сав из дрвета и веома неаграран и примитиван. Додати можемо још и то, да свака бачија има по један римски кантар обешен о таванаџу.

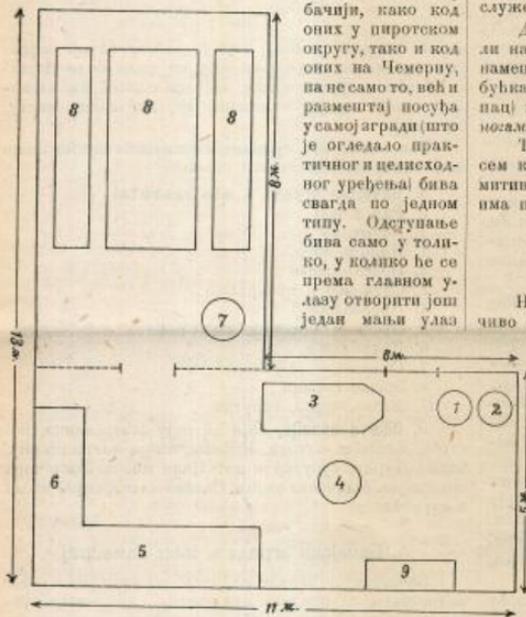
Б. Рад на бачији

1. Пријем млека

На већини бачија, пошто прерађују окоро искључиво *овче млеко*, рад почиње 1. маја, а вршије се крајем јула, обично већ око Св. Илије. Тек пред крај лактације примају и прерађују у качиваљ и *козје млеко*. Козјег млека прихватају до 50%, а у уговор ставаљају, да на 100 оваца не омо доћи више од 15 коза.

Пошто се на већини бачија млеко купује на оку, то се на таквим бачијама млеко редовно мери и то *по тежини*. „Мајстор“ има подмерену ведрину, сточари доносе своје млеко, сипају у ову ведрину, која је на кантару, млеко се премери, изручи право у кацу за подсиравање, а количина забележи у нарочиту књигу („тевтер“), да би се доцније могао обрачуни свршити.

На бачијама, које закупају млеко „под бесим“ тј. одсеком све млеко, које буде преко лета намужено, млеко се не мери, већ опало топло помужено, иде право у кацу за подсиравање. Каца за подсиравање повезана је двоструким, на где се на чистој више пази, и проструким децилама, које задржава ову многобројну нечистоћу што се приликом муке у млеку накупи. Интересантно је, да сам на свима бачијама, нарочито на оним, које млеко купују на оку, видео, да врше контролу коалитета млека и то помоћу та, млекомера („града“, Milch-Prober), једног нове неуоуданог мличног ареометра. Таква ареометар употребљавају и наши жандари за контролесање млека по градским трговинама. На свима начини и ако је то неавршена контрола ипак и сама тежина, да свој рад поставе на рационалнију основу, значи неки напредак и казује, да се и бачије и ако не све

Слика 1.

Основа бачијске зграде и распоред посуђа на бачији у Бар-Тифлису код Царга

или у колико ће простор пред главним улазом бити пошлетом ограђен и једним попречним поплетом с више малих пропуста подељен у два дела. У прво се одсељење утерују овце (и то је „загон“), које онда морају да прођу кроз оне пропусе, а пред сваких их пропустом дочекује по један музач, цамузе млеко у ведрину и предаје га момку, који га односи у бачијску зграду. Фотографија на сл. 3. лево и верно представља ту сцену. Нацрт на сл. 4. представља зграду крупачке бачије са „загоном“. „Загона“, наравно, има само онда, где се млеко даје „под бесим“.

Намештај у свакој бачији састоји се из једног или два бакарна казана, који леже на сацаку, за-

постепено еманципују старих предања и обичаја, што се, као што ћу доћије навести, још и боље огледа у употреби вештачког сиршита.

2. Прерада млека

1. Качивање

1) Подсиривање

Чим је млеко премерено и кроз цедро ко процеђено наступа подсиривање. Подсиривање се данас у околини Пирота врши искључиво *сиршином есенцијом*, од које се на сваких 100 литара млека додаје око 20 грама, разблажене с десет пута више воде. (Вода је обично хладна. Есенција се набавља, као што сам могао видети, искључиво из Бугарске: Продавач за в. Влгаринџ Елнезерџ Н. Коимджиџики, Самоков). Потребно би било отворити у Пироту српске продајнице сиршине есенције и прашка, да би потрошачи могли што лакше да дођу до добре сиршине маје. Нема сумње да употреба сиршине есенције значи знатан напредак у изради качивања. Жалити је само што се употреба вештачког сиршита знатно варира температуром млека, јер и поред употребе вештачког сиршита не води се рачуна о температури млека, тако да подсиривање може да траје 2, али може да траје и 4 часа. Хладних дана покушавају да подсиривање убрзају додавањем веће количине сиршита. У бачијама термомер, тај најслабији сирарски инстумент не игра никакву улогу, оне га и немају.

2) Ситњење и превртање.

Када се млеко у каци подсирило што се познаје по цепању грте, онда наступа ситњење грте т.ј. «крташењем» т.ј. дрвеном сираром као на с. 6.

Крташењем се грта развије и уситни у арна величине омањег ораха или дешичка, али се ситњење обично изводи непотпуно и несавршено. По ситњењу се једном великом плитом респетнастом кашником зв. «џевиџром» цела маса у каци преврне, да доњи слојеви избију на површину и обратно, горњи сиђу доле.

Прекло каце се пребаци цедро, на се оно притиска рукама на ниже, а сурутка, што се кроз цедро одвајања буде, одлива се у казан. Цедро се све дотле на ниже притиска, док се сва сурутка не одвади, те остаци више мање сува грта. Тај је посао врло данубав, јер захтева $1\frac{1}{2}$ —2 часа. У случају да време захладни, што у планинском крају пиротске околине бива лако, онда се сурутка тешко одваја, те су принуђени додати поврх цедро топлу сурутку

из казана и опет ју одвајати једном обичном плеханом циментом.

3) Пресовање

Када је на дну каце остала више мање сува грта, онда се цедром сва извади, метне на сирни сто и пошто се завезу крајени цедроа отперети се једним капком, преко кога води дугачка дрвена полуга (грета). На дужином крају полуге притискују два човека свом свагом тако, да се што више сурутке испресује. За тим се капак отперети с 2—3 потежа камена и остави да се сурутка додеи. Кад је сурутка престала капати скину се терети и цедро.

4) Проба и накнадно загревање

Грта се пресе у комађе (од прилике $\frac{1}{2}$ кг. тежине), мајстор* тј. главни сирар, пресе једну кришку

Сл. 2.

Бачија код Давољског мајсторја

грте, меће ју у тигањ с врлуом водом — око 64° Ц., где ће се сир претворити у еластично тесто. Мајстор узима то тесто у руке, растеже га што је могућно више и посматра добијене конце — да ли су достигли потребну еластичност. Конци могу достигнути неколико метара у дужину, али морају у целој својој маси и по целој дужини бити кроз еластични, не сме бити крхих места. Познате ли проба да није достигнута потребна еластичност теста, опет ју ваља проз $\frac{1}{3}$ —1 часа обновити. Ако је достигнута потребна еластичност приступа се даљој преради, односно накнадном загревању. У кош од љуштене врбовине или цепање десковине меће се толико грте, колико је потребно за 1—2 сирца, кош се потапа у врлу воду (чија се температура по моме мерењу

на лицу места кретала око 64° Ц.), што је спремљена у нарочитом казану, а грудa се при томе меша дрвеним штапићем, помажући се при томе и рукама. Када се грудa претворила у еластично тесто (што „мајстор“ сам дугом дираком процењује) кош се вади

часова, док се год сам од себе не стегне и не задржи облик калуна. У самом се калузу не врши никакво пресовање. Уметањем једне словима избушене даштице у гвоздени калуз, удара се на сваки сирац жиг сирарнице.

Сл. 3

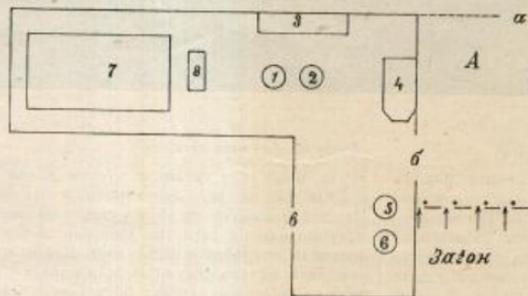
Мушк ошкови на бивојци код Крупава

И

из казана. Када се грудa из коша извади, мајстор ју отпочне рукама месити, а у том мешању, изводећи оригиналне покрете, даје јој лоптаст облик и величину довољну за један сирац.

6) Сољење

Сирац се соли пошто се извади из калуза. Чим је сирац извађен из калуза (обруча) соли се по мало с обе стране. На исти ће се начин солити другог и

Сл. 4.

Бивојска сирачница у Крупава

5) Калуљење

Памешен сирац меће се у калуз тј. један гвоздени често пута рђаво калајисани обруч, пречника 27 см. висине шине 6 см. У калузу сирац проводи око 12

трећег дана. Четврто се сољење врши 5 дана, а сирац се ређају један врх другог у стубове од по 8—10 комада. Пето се сољење врши 7., шесто 9., седмо 11., а осмо, уједно и последње, 13. дана. Свега дакле има

- а — улаз у вентил А.
- б — велики улаз у вграду.
- в — мали „ „ „
- 1. капа за подсушавање
- 2. „ „ „
- 3. сирач сто за калуљење
- 4. сирач сто
- 5. казан за пахљаво загревање
- 6. „ „ „
- 7. столкови за зреше
- 8. кревет за мајстора.

После бућкања, које траје $3-3\frac{1}{2}$ часа, долиће се у бућкалицу још један пут онолико воде колико је било мурде, па се онда промуги тојагом и остави да масло исплива на површину, одакле се рукама покупи и мете у папав суд (бакрач и др.) с хладном водом да се стегне, а после ће се гњечити рукама, да вода изађе. Готово се масло соли и набија у бурад. Пуно се буре залива лојем.

В. Општи опасци

а) Млечност оваца

На бачијама се не врше никде правилне контроле (контролне) мурке, те се отуда не могу ни добити потпуно поуздани подаци о млечности широтских оваца. Отуда се морамо задовољити вероватном проценом.

Овце се јакње фебруара, јакњад се одбијају о Бурђедану (крајем априла), а мурке се починко прекида о Крстојдану (14. септембра) — отуда лактација траје око 300 дана. Ако се узме, да овца у време лактационе куминације даје просечно по пола литра млека дневно, онда ће за 120 дана (март, април, мај, јуни), дати 60 лит., а за осталих 80 дана (јули, август, пола септембра), рачунајући само по 200 грама дневно, 18 лит., свега 78 литара годишње. Од ове би се количине имада одбити она количина млека, коју јакње за своју исхрану утроши; остатак припада бачији.

На бачији код села Крупа прерађује се у мају дневно до 2500 лит., млека, које се добија од 4000 брава оваца, те и ти подаци донекле утврђују горњи рачун.

б) Каџвоља млека.

Испитивања специфичне тежине Квевеновим латоденсиметром на лицу места дала су овакве резултате:

	СПЕЦИЈ. ТЕЖ.
Бр. 1. Овче млеко из Бари Чинџ. јутар. мурка	= 33.00
» 4. » » » » » вечер. »	= 33.90
» 7. » » » Крупа јутар. »	= 36.20
» 10. » » » Корића вечер. »	= 33.95
» 12. » » » Дивљана вечер. »	= 35.65
	свега = 172.70

отуда просечна специфична тежина **34.54**. Испитивања проба млека, која сам собом повео, у лабораторији Сточарске школе у Краљеву, на масноћу (по Герберовој ацидобутирометриској методи) дала су овакве резултате:

	МАСНИ
Бр. 1. Овче млеко из Бари Чинџ. јутар. мурка	= 8.55 %
» 4. » » » » » вечер. »	= 6.65 %
» 7. » » » Крупа јутар. »	= 7.00 %
» 12. » » » Дивљана вечер. »	= 7.50 %
	= 29.70

отуда просечна масноћа у јулу 1908 године **7.42**%. Према овоме би просечна количина суве супстанце, по Флајшману срачуната била ова:

$$t = 1.2 \cdot f + 2.665 \cdot \frac{d}{s}$$

$$t = 1.2 \cdot 7.42 + 2.665 \cdot \frac{d}{34.54} = 17.778\%$$

Сува се супстанца слаже у главном и са анализама овогач млека од М. Бајића (в. М. Бајић: „о нашем млекарству“ — Пољопривредни гласник св. III стр. 240), а тако велика количина суве супстанце у овач млеку чини вероватним и оне податке о експлоатацији млека на сир качкаваља, које сам прикупио из казивања појединих бачијских „мајстора“.

За израду качкаваља употребљава се овче млеко, али му се придаје пред крај бачевања и козје млеко. Сем козјег млека, које нисам могао навабити чисто, да бих га могао испитати, чињени су покушаји и с прављењем качкаваља из бивољег млека. Бивоље млеко, добављено из Бари Чинџана, имало је специфичну тежину 28.6, а масноћу 7.5%, отуда суву супстанцу 16.414.

в) Каџвоља сира, масла и сурутке.

Сир, звану качкаваљ, гради се у виду погача, чији је пречник 27 см, дебелина 6 см., а тежина 3 до 4 кг. Поменуто сам већ, да се сирци смагтају за ареле за продају после 8-ог сољења, бива пак, да се продају већ после 5-ог сољења. Сирци, које сам ја испитивао на масноћу и садржини воде, били су ени између 5. и 8. сољења.

	МАСНИ	ВОДЕ	ОСТАТАК СУВЕ СУПСТАНИЦЕ
1. Качкаваљ из Бари-Чинџана	34.40	19.5	46.10
2. » » Крупа	33.76	—	—
3. » » Дивљана	30.39	—	—
	Свега	98.55	—
	Пресечно	32.85	—
Качкаваљ из Пирота просечно (по др. Л. Зега и М. Бајићу)	31.71	34.64	37.51

Сирци су били без непријатног укуса. Старији сирци обично су цресољени. Ужештоност обично настаје тек доцније, код прегунаца, који га држе у посе неводеним локалим.

Масло је бело, алигаве конзистенције, непријатног укуса, често ужетнуто или удара на лој пошто се лојем залива. Држи се у великим кацима, гази се погача, па му је с тога и квалитет испод сваке критике и налази потрошаче једино у Туркој. Испитивања су дала овакве резултате:

	МАСНИ %	ВОДЕ %
Бр. 2. Масло из Бари-Чинџана	84.2	20
Бр. 6. Масло из Крупа, потпуно сирво бућкано погача	60.0	—
Бр. 9. Масло из Корића (Гвљана) старо месец дана	82.0	—
Бр. 11. Масло из Дивљана, из мурде од мешавине овчег и козјег млека	72.0	—

¹ Према количину „мајстора“, који су чинили покушаје, каткада је биодег млека био је маснији, а онај из крајњег млека тежији од качкаваља из овчег млека.

Као што се из овога прегледа види, процентуална садржина масти, тога главног састојка масла, изложена је јаким варијацијама, које зависе од старости масла, квалитета сировине и начина прераде.

Према свему погледа да ће тај производ бачија моћи и на даље да вађе своје потрошаче једино међу становницима Турске, чији укус подноси и такву робу. Као што је познато, до сада техника није успела да из овчег млека, на баш и кад би се масло надло директно из новкаме, а не из сурутке, као што се на бачијама ради, изради масло, које би својом конзистенцијом и укусом конкурисало краљевом маслу. У осталоу у томе је погледу чињено на заваду врло мало опита.

Знаће би се пак исправке могле чинити у погледу вађења масла из сурутке на бачијама, када би се за тај посао употребља *центрифуга (сепаратор)*, и која од бољих бункалица ипр. Холштајнска. Посао би, не може бити сумње, ишао и *брже и савршеније и чистије*.

Треба имати на уму, да би се добило више масла, јер она сурутка, која заостаје по вађењу груде из каце за подсипавање, садржи по којој анализи, још много масти. Тако :

Бр. 3. Сурутна с бачије у Бари Чив. 1:25% масти
 „ 3а. „ „ „ „ „ 2:00 „ „
 „ 8. „ „ „ „ „ 3:20 „ „

Свега 7:15% отуда
 Просечно 2:38%_а

а толико масти садржи по неко краљево млеко. Сурутка се даје централном експлоататисати већ и онда, када садржи само 0:10% масти.

г.) Цене и експлоатација млека на сир, масло и др.

Овде ћу изложити податке у колико сам их могао прикупити, с оградом, да су они добијени само по усменом казивању „мајстора“, који се, као што сам раније поменуо, слабо служе мером, те су им и подаци према томе само приближни. Бачија код *Бари-Чивлики*, прерађивала је дневно у јулу 1908 г. око 500 кг. а у мају до 1200 кг. млека. Масло је добијано од 2000 брава оваца. Своственки бачије Иванковић плаћа диференцијом млека 0:20 дин. оку, јер се млеко мери кантаром по тежини и то на оку.

Из 100 ока млека добија се око 17 ока свежег качкаваља, што ће рећи, да у оку свежег качкаваља иде 5:8 ока млека.

Рад је на бачији отпочео 25 фебруара, а престаје око 1. августа. Главни мајстор добија за време сезоне сирева 300 динара у новцу, храну и опанке, а његов помоћник 180 динара у новцу, храну и опанке. Бачија код *Крулица* прерађивала је у јулу 1908 год. дневно 500 литара, а у мају се је количина пела до 2500 лит. — од 4000 оваца.

Закупац Коле Ђирић, из Широта, није закупио млеко на оку, као онај у Бари-Чивлику, већ је овде узео „иод *лесим*“ од 9. маја до 22. августа, што ће рећи, да он плаћа за млеко својственима оваца од *чиста* оваца с тим, да он овде чува, храни и музе. Закупац плаћа од *чиста* оваца по 26 гроша за сезону сирева.

Из 100 кг. млека извади се 15—20 кг., просечно 18 кг. свежег качкаваља, што ће рећи, да у 1 кг. свежег качкаваља иде 5:4 кг. млека.

На бачије код *Кората* добијано је из 100 ока млека око 20 ока сира, што значи да у оку сира иде 5 ока млека.

Из 100 ока сурутке изваде се („искара се“) 2 до три ока масла. Из 20 ока бурде добије се око 8 ока масла и 4 ока посиог сира зв. „вурда“, остатак је „двак“, којим се хране свиње.

Према наведеним подацима о експлоатацији овчег млека на сир качкаваљ ишло је просечно у 1 кгр. сира, старог око 2 недеље 5:4 кг. млека или из 100 килограма млека добило би се 18:5 кг. сира.

Овако добру експлоатацију објашњавају потпуно раније изложена испитивања о квалитету млека, које, како сам по Флајшману сачунао, садржи 17:778% *сува* *устануне*. Пету експлоатацију налазимо и код сира *рокфора*, справљаног у Француској, у департману *Авегрон*. Из 100 кг. овчег млека добија се код *рокфора* по подацима Флајшмановим 18. кг. свежег или 12:0—14:5 кг. за трг зрелог сира.

Експлоатација на масло приближно је оваква: из 100 кг. млека добија се 2:5 кг. масла, а уз то и 1 кг. посиог сира зв. „вурда“.

Целокупна експлоатација млека на сир, масло и *вурду*, оваква је: из 100 кг. млека добија се:

качкаваља	18:5 кг.
масла	2:5 „
„вурда“	1:0 „
	<hr/>
	22:0 кг.

Овакав нацрт експлоатације овчег млека у пиротском округу и ако није проверен директним опитима, што би свакојак било желети, ипак је потпуно вероватан, јер се слаже са резултатима, добијеним анализима млека, сира, масла и сурутке.

Качкаваљ се продаје по 1:20—1:40 дин. кгр.

Масло „ „ „ 1:60—2:— „ „

„вурда“ „ „ „ 0:20—0:40 „ „

Око млека плаћа се по 0:20 дин. што би, претворено у килограме (1 ока = 1:280 кг.), чинило 0:156 дин. по килограму.

Краљево,

5. јануара, 1909 г.

Александар Г. Јовановић,
 проф. сточарске школе.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО,
О. 20 и ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУТУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ

НА ОСНОВ НАЈВИШЕГ ЦЕНАКА ОД АПРИЛА
1909. ГОД. 5 204 КРОШНИК ДРУШТВО
ИСК. ПОШТА Београд

Цена огласима изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИНА, НА КОЛА ГОДИНЕ 8 ДИНА,
ЧЛАНОВИ ПОСТАВУ, ЧЛАНОВИ СИНД. ДРУШ.
ПОДРЖИНА, ОСОБ. ИШОД. УСТАВНИК, ВОДНИ
СТАЛ. ЗАПР. ЗАПР. И НАСТАВНИ, ДИМ.
ДОКЛАДНИК ЗАПР. И ЧЛАНИ ПРВА ДО-
ВЕЗАЈУ ЛИСТ У ЦЕЛА КИНЕ, АКО ЧЛАНОВИ
ПРЕПЛАТУ ПЛАТИР. ЗА ЦЕЛА ГОДИНУ.

НАМ СРБИЈЕ

НА ГОДИНУ 8 ФРАКАНА, ПО СП. ПОДОРЖИ-
КАРЖИНА И ИШОД. ЧЛАНОВИ КА О СПР-
СКОМ ЗЕМЛЈОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ И
ИШОД. И НАСТАВНИ ДОВЕЗАЈУ ЛИСТ
ЗА 5 ФРАКАНА КАД ПЛАТИР. ПОМОЖЕ ПРЕП-
ЛАТУ И КАД СЕ ПРВЕЛАСЕ КОД СВОГ УМР-
ЖИЈА ПРЕКО КОГА НЕ МОЖЕ ЛИСТ ПЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ОД СПР. ПОЉОПР. ДРУШТВО ВЛАСНИК, ПРЕДСЕДНИК Вучко С. Богдановић

ОДРЖАНИ УРЕДНИК ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 16.

СРЕДА 10. МАЈА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

КРОЗ СЕЛО

Расуле се беле куће преко брда,
Планинци се ланац у даљини плави.
Земљо људског зноја, питома и тврда
Замирениш како пролеће ослави.

Остај тако увек издана и плодна,
И радости пружај после рада мучна.
Нека твоја јесен увек буде родна,
Нек се жуте лети твоја поља тучна!

Уском стазом преко засејаних њива
Корачам лагано. Сутоп пада мирно.
Поћ мирисна цеду околицу скрива,
Ни глас да се чуо, ниг' је ветрић пири'o.

Туте поља пуна и нада и блага,
Месец, се н'о-стражар, појави се неба.
Снава цело село, рода мога снага,
Извор нашег здравља, одбране и хлеба.

Владимир

УПОРЕДНО ГАЈЕЊЕ

„ЧИНКВАНТИНА“ „СЕКЛЕРЦА“ „ПЕЉАНЦА“ И „ДОМАЊЕГ
ЖУТОГ КУКУРУЗА“

Кукуруз је једна од најважнијих биљака за по-
храну. За нас Србе кукуруз је од нарочитог значаја,
он служи доброј $\frac{1}{3}$ нашег народа као свакодневни
хлеб. У Србији се гаји кукуруз на скоро два пута
већој површини од пшенице. Што се кукуруз више
од пшенице гаји и употребљава за људску и сточну
храну, упркос је свакако у његовом већем жетвеном
приносу, и зато кад кукурузна берба омине народ
вели: да је та година гладна. Исајени је појмаљиво што

за време летњих поплава и градобитина које униште
младе кукурузе, наш сељак мало је склон и нерадо
засева њиву на којој је пошнених кукуруз, другим
кукурузним усевом: он сматра да му је то нешакнадив
и незаменљив губитак, па пошто по то засева поново
кукуруз на тој њиви са slabим или никаквим из-
гледом на добру жетву.

Знајући за ово, стручни привредници и државни
жеродавни фактори, набављали су и препоручивали
разне сорте кукуруза „скорозрепаца“. Међутим сорта-
тама највише се препоручивало и најдуже одржавало
код нас, „Чинквантино“, за који се мислило, па и да-
нас одржава то мишљење, да као рана сорта у нужди
може донекле да замени наш домаћи кукуруз. И баш
зато, што су наши земљополци овај кукуруз само у не-
редовним годинама и под неповољним условима гајили,
никад није ни поуздано рачуна о жетвеном приносу. За то
ни дајдана кроз читаве деценије, немамо никаквих пох-
валних ни поузданих података о овој sorti кукуруза,
сигурно за то, што се у похвалу ове сорте нема пита
ни рећи.

Ово је добро уочило наше Министарство Народне
Привреде, па је 1907 год. набавило оригинално семе
од кукуруза Чинквантина и изредило: Пољопривред-
ним школама, окружним пољопр. станицама и др.
државним пољопр. заводима: да изврше упоредно
гајење на својим имањима Чинквантина и нашег до-
маћег жутог кукуруза.

Каква и колики је успех постигнут гајењем Чин-
квантина цустимо нека одговоре известија: окр. по-
љопр. станице у Пожаревцу и Лесковцу, као и школе
за сточарство и плавинско газдовање у Краљеву.

Извештај окр. пољопр. станице у Пожаревцу
гласи:

„Кукурузом чинквантиним и домаћим засејана
је површина од једног ектара између 16 и 17 Априла
у 3 дела; у једноме, својан је сам кукуруз (без узвода)
по 5' зрна у оцак на по 1 мет. одстојања; на дру-
гом делу у истом одстојању посејано је са кукурузом
у сваки оцак по 2—3. зрна пасуља Градштанца

приткаша; на трећем делу између оцака кукуруза, засевај бубрежаст белу пасуљу високи (чучавац)

Сејање је вршено под мотилу обе врсте кукуруза; засебно, свака врста на одређеној парцели.

Чиквантина је утвршено 7. играма семена, а домаћег 14. играма. Пасуља Градштајн, приткаша по 3.5. кгр. (на обема деоцима 7. кгр.); високог бубрежастог белог пасуља (чучавац) 6.5. кгр. на обема деоцима (13. кгр.)

Ницање је отпочело крајем Априла и почетком Маја. — Где није било пасуља, остављано је при прашењу у оцаку 2—3 струка а где је било пасуља само 1—2.

Чиквантин је почео да класа половином Јуна кад је порастао за 0.5. мет. у висину. Тако, кад је домаћи био 1.5 м. у висину, чиквантин је давао 0.5 — 0.75 метара.

Чиквантино је обран 15-ог а домаћи 30-ог Септембра.

Чиквантина добијено 67 кгр. зрна и 253 кгр. шаше

Домаћег кукуруза: 560 кгр. зрна и 1200 кгр. шаше. Пасуља приткаша код чиквантина 2.5 кгр. а чучаваца 12 кгр.

Код домаћег приткаша 0.5 кгр. а чучаваца 1. кграм.

Полопривр. станице у Лесковцу

„Гајен је осморедца жути и чиквантино упоредо на површини 0.40 ектара.

Обе врсте кукуруза засејане су 12 Априла у остojaњу редова 0.70 а оцака 0.80 мет.

Чиквантино никао 18-ог а домаћи осморедца 21. Априла

Чиквантино израстао 1.5—1.9 а домаћи за 2—2.5 мет. висине

Чиквантино сазрело 20. Августа а домаћи после месец дана.

Чиквантина је набрато 1000 кгр. у клупу а толико и шаше, а домаћег добијено је 1220 кгр. у клупу а шаше 1440 кгр.

Срачуњено по ектару, чиквантино би дао приноса до 2.500 кгр. и шаше 2.800 кгр. а домаћи у клупу 3000 кгр. и шаше 3.500

Обе врсте кукуруза појединачно су неговане. На чиквантину нису примећене болести а на домаћем местимично сивет.

Кад обе врсте као узрод сејан је пасуљ приткаш и чучавац али је због подуспарења и велике суше угнуо.

Мишљење је станице да се чиквантино може сејати само у местима где зима раније почиње.

Школа за плавинско газдовање и сточарство — Краљево.

„На имању школском гајен је кукуруз чиквантино и домаћи жути осморедца упоредо на површини од по 0.50 ектара. Сејање извршено 1 Априла под мотилу; а прашење 15. Маја прашачем, а загревање 4. Јуна

Чиквантин је сазрело и обран 16. Августа а жути осморедца 1 Септембра — за 14 дана доцније.

Принос је добијен овај:

Осморедца чистог зрна 414 кгр; шаше 603; сам засејан.

Осморедца чистог зрна 378 кгр. шаше 519 и пасуља приткаша 19 кграма

Осморедца чистог зрна 350 кгр. шаше 538 и пасуља чучаваца 30 кгр.

Укупан принос:

чистог зрна 1142 кгр.

шаше 1660 *

пасуља 49 *

Чиквантина 65. кгр. зрна, 89 кгр. шаше без узрода.

Чиквантино 50 кгр. зрна 70 кгр. шаше, пасуља приткаша 16. кгр.

Чиквантино са пасуљем чучавцем чистог зрна 45 кгр; шаше 68 кгр. и пасуља 50 кгр.

Укупан принос чиквантина:

чистог зрна 160 кгр.

шаше 230 *

пасуља 66 *

Рентабилитет, рачунао: кукуруз по 6 дин. 100 кгр; шаша домаћег по две, а чиквантина по 4. наре и све то претворено у новац, добијено је дохотка од жутог осморедца домаћег:

Од зрна кукурузног	дин. 68.52
„ шаше	„ 33.20
„ пасуља	„ 9.80
<hr/>	
Свега дин.	111.52

Од чиквантина:

Од зрна кукурузног дин. 9.60

„ шаше „ 9.20

„ Пасуља „ 13.20

Свега 32—

Најбољи рентабилитет показао је парцела домаћег жутог осморедца гајен са пасуљем чучавцем; а код чиквантина: парцела са чучавим пасуљем.

Из овога се види да се гајење чиквантина у редовним приликама не може препоручити.

Напослетку хемјјском анализом пок. Дг. Бајић поређујући наш домаћи жути кукуруз са чиквантиним добијени су ови резултати.¹⁾

Чиквантина

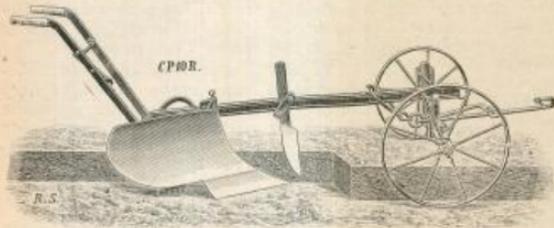
један ектал. тежи	81 кгр.
тежина 100 зрна	16.90 грама
воде	13.66%
белачевине	9.93%
масти	4.58%
целулозе	1.87%
уг.вехидрата	68.60%
пепела	1.36%

Домаћег жутог осморедца

један ектл. тежи	77.2 кгр.
тежина 100 зрна	37.46 грама
воде	13.94%
белачевине	14.12%
масти	4.64%
целулозе	1.47%
уг.вехидрата	66.93%
пепела	1.90%

¹⁾ Види Тошак стр. 338 за 1900 г.

Напучени разови за средње (и разрађене земље), земље које се обично сипају и дробе, граде се од цилиндра (ваљка) чија осовина с правцем тегљења гради угао од 45°, чији раонок се испрашава у правцу тегљења под углом од 20—30° и чија висица рђа земљу одбацује и полаже с нагибом осипања (наслањања) од 45—46°. Ови се плугови употребљују за дубину од 26 и ширину бразде до 34 см.

Сл. 8. Руски степски плуг CP No. R

Где је земља одевљ лака, растресита и бувава ту употребљују облик чешки Рухалдо код разова. Они се усипују са 30° и више степен и осовина кроз њихов цилиндар (ваљкаст облик) с правцем тегљења гради угао од 50—60°.

Код свију облика разова утросак тегљење снаге је од велике важности. Бразда треба лако да се рђаом суља и да се за њ не хвата, јер би иначе земља преко земље наипрала и повећавала трење, па због тога и зашпање тегљење стоке. Према томе за сваку врсту земље пронаси раз улукниј, треба тако да је скрећен, да штети запреци стугу.

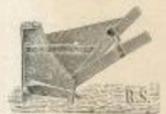
То се постиже, с једне стране кад се бразда на разу не хвата и на њому не нагомилава, кад за њ не пријања и не заpire, но се суља, а с друге стране, кад је трење између разова површине и земље, бразде, што мање. При услов може се без запреке постићи само тако, ако се емпиричким путем, за сваку поједину врсту земље која у једном пределу влада, утврди и одреди прави облик рђа и проширене фабрицима при градњи и испоруци плугова.

Други услов лако је испунити гљачањем (полирањем) разове површине. Све фабрике граде сада угљачане разове.

Да се не би код напученог (цилиндричног) рђа често крапама пшница која врши отурање земље, намешта се позади увртена пљосната пшница (рењељак, продужак рђа која у

Сл. 9. Рењељак на разу гледан спред

Сл. 10. Рењељак на разу гледан озад

нето доба крути и цео рђа (слике 9 и 10). Али та се пшница гради тако да је покретна, да се може помицати на разне размале ради продужавања висице

раза, како би се исти плуг могао употребљавати за орање разних врста земаља, јер има крајена где је не само на разним висинама положаја, но и на једном истом положају врло разнолико земљиште.

Отурања бразде с разом зависе од врста и висине висице краја

Према односу ширине као дубини бразде, она се полаже различито, обрнуто завојитим разом (слике...) те би се и према разној дубини орања морао разво кројити и крај рђа, да би бразду могао љуцки отурати. Код плугова стрмих прертача обично се задовољавамо тиме, да се рђа удеси за највећу дубину бразде и према њеном најстрмијем положају, па се при орању у више положе бразде, земљи оставља да се на већ преврнуту бразду сопственом тежином прислони; или се примењује она горе поменути пшница, као продужак рђа (дашчине). Код плугова положитих прертача може се место пшнице задњи крај рђа притрдити пшницом са навртњем о лезу ручицу, те да се може задњи део рђа, у границама за ту врсту плугова утврђене дубине, отурати више ка орању, или поврати ка целини, непоораној земљи.

Код научених (цилиндричних) разова значи, морала би висица отурања бразде бити сваки пут још прилагођена и нагибу осипања дотичне врсте земље, јер одвећ положито осипање на рђу јакно би замарало телу стоку, а одвећ стрмо опет, бразду би одевљ лако потурало и осипало на непоораној земљи, те се не би никад могао постићи чист разор бразде.

Применом помичног продужка разовог може се у довољно великим границама, мењати степен нагиба осипања земље и тиме постигавати што је могуће бољи рад код различитих врста земаља. Ниже, у одељку о опису плуга и његових саставака, видећемо, да је Сакова фабрика код једног великог броја својих плугова то питање решила на сасвим други начин. Место оне пшнице (рењељка, продужка) на разу, она је увела нарочито ојачане и проширене разове којима се постиже, према потреби, јаче отурање, па и правилније полагање бразде.

Кад се мора да оре доста дубоко, у десетак за једно у уским браздама, како треба орати пред дубоке бразде, онда се не могу тако добро примењивати плугови са дугачким завојитим рђаом, јер ће се у најповољнијем случају бразде издизати и прертати озад, па може и сав рђа вршити и притисак на претходну, већ преврнуту бразду.

ПОДЕЛА ПЛУГОВА

ПРЕМА ЦИЉУ ОБРАДЕ И ПРЕМА ВРСТИ ЗЕМЉЕ ОРАЊИЦЕ

Израда плугова толико је раширена и толико усавршена, да је врло тешко наћи се у разноликој системи који постоје у свету. Тако, да према склопу и саставу, кроју и градњи, од плуга као простог оруђа за обраду

земље, па до плуга који је сам по себи једна савршена сложена машина, има читав један низ прелазних облика који мање — више потпуно испуњавају захтеве једног доброг плуга. И то и не замишљају у избор плугове који се покрећу моторима (справма за покретање) и парном снагом. И не рачунајући све остале справе за бољу и савршенију обраду земље, по само плуг — основно оруђе за обрађивање, плуг као справу за орање.

Од ралице до трисикла — две крајње степене справе за орање

Доиста кад упоредимо за часак у па-мети толико разнолике облике ове основне справе за обраду земље, од аграрне, већим делом орање ралице која површину земље само прѣха, па до плуга трисикла (па три точка) од Сиракиз-Динкала који је једна већ по себи сложена машина и ако и у њу теги запрежна стока, као и ралицу, морамо признати огроман напредак у грађви овога оруђа, као и у квалитету обраде земље, са ове две крајности у плужном оруђу.

Али, ако ни тренутак један не будемо заборављали, шта смо рекли напред о захтевима које имамо полагати при упоређивању и оцени плуга по његовој доброту, на име:

његова што разноврснија употребљивост;
његово добро пословање у превртању, дробљењу и мешању земље;

његово високивање што мање теглеће снаге;
његова лакоћа руковања и улешавања;
његова проста конструкција, са саставницама (деловима) који се лако замењивати могу; и да додамо: његова што већа трајашност и с погледом на грађиву (материјал) и јачину истога, његова сразмерно што јефтинија цена —

онда ћемо бити стигли начисто, да добар плуг као најбрже оруђе за нашег земљорадника, према садашњем стању нашег занатлијства и занатлијске радности, можемо добављати само са стране и треба да добављамо само преко Српског Пољопривредног Друштва јединог стручног тела у нашој земљи које нам даје поузданог јемства, да ће умети да нам саветује и препоручи избор онога илузијског оруђа које је за наше природна и привредна прилике најбоље и најсавршеније.

Разно месо у избору у употребу најбољег плуга у Србији у разма раздобља

Према могућству и савршенству технике за израду пољопривредних справа, кроз ово четрдесет година, од како Српско Пољопривредно Друштво постоји и на унапређењу пољске привреде ради, чија је једна од првих заслуга, што је унело многу савремену и за наше прилике савршену пољопривредну справу у наш народ, а на првом месту основно оруђе за обраду земље, добар плуг, решавање по питању о избору и увођењу доброга плуга за Србију (пошто најбољег плуга за све прилике и за све врсте земљишта нема!) у разна раздобља, кроз то време, било је заустављано на неколиким добрим обрасцима плугова:

Некада су српски стручњаци препоручивали набању плуга Видачевог, потом Бурговог, за тим кроз дужи период времена на основу дужије пробања пок. Светоглика Петковића, плуг Јованићевог обрасца и најзад плуг Савковић.

Видачево плуг Бургово плуг Видачево плуг: био је полуговозењак са ливеним станоцима (плужним трупинама), изврсног склона и круга за још неразрађене и махом тешке и збујене земље, да кроз извесан број година уступи место плугу Бурговом који је израђиван трајашније, увођењем колаца од кованог гвозеда, у место ливењака. После дужије низа година,

два наша практично спремна стручњака Милан Јованић уз припохоћ пок. Петковића, постигли су израду најбоље обрасца полуговозењака, где су сви својени саставци челични и где је рѣз са и без решења подешени пробним орањем за средње, како лако, тако и тешке земље. —

Сви ови основни системи полугвозењака и данас су обрасци наше занатлијске радности

Сви ти разни плугови послужили су и данас — и ако под другим именима фабрике — служе за орањац нашој занатлијској радности, за израду плугова за нашу земљу, јер и данас полуговозењаци у Србији, троне се, у десет плуга већој колицини, но што износи увоз ивица израђених плугова у нашу земљу. Свака својзјарска трговина на држи и набавља са стране гвоздене, фабрички израђене плужне трупине с рашоцима заједно и у маси их продаје нашим занатлијама, да им послуже као основ изради полуговозењака плугова.

Али Српско Пољопривредно Друштво није се зауставило на томе, није сматрало раздобља у Срп. Пољоприв.

Друштво доброга плуга за све прилике земљишта и привреде у Србији, по верно тежињу и начелу, да препоручује и уводи увек оно, што је у једном раздобљу за нас најбоље и најсавршеније, да предњачи, као стручно тело, на основу рада и искуства својих многобројних чланова у праксици, привредном напредку наше земље, годинама већ препоручује и

Савоци плугови у садашњем раздобљу најдужије све остале

уводи плугове Савоце који и по грађиву своје, рађени од челика и по цени својој, као и по простоти и у исто доба смилшнености конструкције, надмашују све познате врсте плугова које су у Србију досада ма кад и ма од кога биле увођене и које се увозе. Најпре је кроз један низ година увозио један тим ДМ у неколико нумера који је био изврзан плуг орач за средње тешке земље: строге шловаче и благе глинуше, а у последње време и остале типове и марке који су изврски орачи и у тежим и најтежим земљама и у лепљивим сивоцима.

(СВРШЕНЕ СЕ)

НЕ КОСИТЕ ЗЕЛЕНУ ТРАВУ

До скоро се у нас косиле ливаде позно у јесен, кад трава у већини пропадне. Услед тога искусени и школковани људи, препоручивали су: да ливаде треба косити што раније, управо чим цветати почну.

У нашем крају — дуж реке Млаве, а можда и на другим местима у овоје се и претерало — трава се коси сувише млада. Овим се губи двојак: прво што млада трава као сено нема оне праве користи као од зреле траве. Друга још већа штета јесте што

зелено pokošenoj travi ne sazri korice te u iduhoj godini ako sasvim ne uginu, a ono s godine u godinu zaprskava, te na taj način sena sve manje i manje.

Da ovo napisem pokrenuo ne je sledeći slučaj: jednu livadu ne samo da sam hūbrino, kao što u poslednje vreme mnogi kod nas rade, veš sam no savetu G. S. Lozanića istu poslao krcem. (G. Lozanić savetovao me je da ritvskim livadama ne dostaje krceta te stoga daju i malo i kiseloj trave). Jedan od mojih komšija na hūbrino je tako reši i suniše svoju livadu. Te livade kosili smo kao i svi naši seljaci dosta rano — u cvetu, često i pre cvetanja. Dobi- jali smo sena razume se mnogo više no sa onih mesta gdi nije hūbrino. Jedan naš seljak, usled dugotrajne bolesti i dr. domaćih nezgod, veš 5—6 godina kosi svoju livadu, (koja je do naših po hūbrinim livadama pozno u jesen — kad trava prezri. I prošle i ove god. na livadi koja je tako pozno kosena, a naše veliko iznenađenje, trava ako ne boља, a ono ni malo lošija od naših).

Према овоме мишљења сам, да livade ne treba kositi пре no што trava u већини предцета.

24—V—1909 г.

B. Село.

A. Нешић

БЕЛЕШКЕ

Нова врста главнице у зрну јечма. (Tilletia Pančići Bubak et Ranjević). — U pošivkama болести жита из атара општине владимирачке (през послано—тамнавски) и околине Властичина предревске године беху и класови јечма с главничавим зрнима. Главница је обузала само зрна, обојала их мрко и унутрашњошћ њихову претворила у при праћак, а племе и оне класе правилно су развијени.

По тим знацима наведена је главница веома слична ону у зрну пшенице (Tilletia laevis Kühn.). У обе врсте главничави се класови због мрко обојених зрна лако у њиви разликују од здравих. Али се главница у зрну јечма по својим спорума, које као прах испуњавали зрна, разликује од свих досада познатих врста главнице. За науку она чини нову врсту, а за праксу је важно сазнати: има ли је још на другим местима у нас, и у којој је размери распростра. Ради тога се умножавају државни економци, да пред жетву јечма у свом подручју обратe пажњу на ту главницу, и да је на случај заласка попаљу преко Министарства Народне Привреде Пољопривредној Хемисјектој и Огледној Станци заједно с извештем у којој се размери појавила.

H. Ранјевић.

Г Л А С Н И К

Обустана царине на жито, од стране Аустрије и њен смер. — Пошлени клуб аустријског полеприредног дома, поднео је предлог да се обустане наплата царине на жито при узлозу у Аустрију до 1. септембра ове г. и тај је предлог усвојен у народно-економском одбору. О том предлогу нашу боранско „Пољопривредно-трговачке новине“ ово што каже: При садашњој међународној свирачности у шеници последња овог корака биће без сумње знатно скакање цена изван Аустро-

Угарска. Од тога ће нарочито руски шеница извађу праву корист, пошто Аустрија а нарочито Галиција, у којој као да су изгледа за жетву најповољнија, морају у првом реду куповати у Русији, док се су и остале земље узвице још-ште за прво време, више не досада, узгучне на поплавање шенице на Русије. Истина хоће се, да се поплавањем царине аустријски уроваљ цене сугести, али лавоски узео ове море спутивше Русија у свој ден. Ако поборници обустана излазе царине на жито разикују на то, да ће Аустрија моћи у току месеца ослобођених од царине не само да накупује текућу овоју потребу, но да ће моћи и веће узгуче и за идучу годину до жетве, да у своја отоварниште омете, то да тамо и у будуће врши притисак на умеренање цена на тржишту, онда они право ратују бео брчмара! При садашњем стању ствари, куповине у тако огромном обиму имаће само тај успех што ће цене на светском тргу отерати на такву висину, да ни један аустријски трговац, ни милиар веће смети на помислити на то, да по ту цену купује жито и за остају на отоварити. У осталом — веће немачке трговачке новине — таква привремена обустана царине на жито при узлозу мора изазвати велику несигурност и неуверљивост у свима заинтересованим круговима што би далеко претстизло ове нине користи које се очекују од тобожњег незнатног по- јентивања жита...

Толко беранско пошње... Али по нашем мишљењу прави смер ове мере која се предлаже од немачких словенских пошленика немачке савезнице, пошто се крије! Страх од ратних изгледа који нису живули, но су се само наруговице при- тајали: на случај неродице и посташице хране... и ратне опасности, како да се обезбеди исхрана онолике војске и оно- ликог гладног нарочито радничког народа!

Ко те пита за „царински минимум“ и за алацањем аграраца! Останак државе доводи се у опасност... само једном, неродица а то ни гладном годином! Ко за харач пита, кака раја хоће тражи!

Од најопаснијег непријатељског савезника — глади, стрепе мољне савезнице Немачка и Аустрија којима не помажу никакве заштитне царине, кад неродица залпа, јер саме нису у стању да произведу сву потребу им у јакшном хлебу, но та морају узвон прибавити за свој опстанак. То их боже и од тога зебу!

„Море Марко не ори друмове! Море Турни не гајеће орање!“... „Море савезнице не длази цону жита, кад и мени треба да доета накупујем жита!...“ веши мољна Немачка које не биће бити како, кад при Богу ове Србија од природи, нештачи, од својој страву заграбена, да не може ни одкуда довести себи хране, на случај неродице и ратне опасности!

Као нам већ првог знака за то од стране Немачке! Како „Бече Пољопривредне Новине“ јављају постоји основан заваз да то, да трговина треба већ сад да рачуна на могућност забране извоза хрвањива за стоку, нарочито крме на Немачке, јер немачке поведу сена и сламе за Праг, демигично су већ попуњене стога забране извоза!

Стога Србија у ламет се! Посве 2—3 слабородне године за исхрану људства и 2 узветице неродице године за исхрану стоке, са оваким изгледима за опогодишњу жетву — у ламет се!

Нева су ти препуни сенаци и житнице војне, нева су ти општине којеви испрани и попуњени, ... пока држава српска напреге све силе, нева окупани сабори узине и немогуће, да што наше хране од наше жетве још сад накупују у емсте у народне савезе и народне магацине, на случај потребе и нужде... пре но што наши вршни непријатељи не потеку да капарину и покупују замку, пре но што нас нише једног народног блага, какво имамо ове године у прилично пошленим изгледима једно добре жетве за Србију.

Прва година рада Хрватско-Славонског пољопривредног друштва, на средине задруге. — Дане је „Телжак“ савештно пробавањ овог суседног и братског друштва које је на 17 година старије од нашег Пољопривредног Друштва, пошлени средине задруге (т. ј. Главни Савез Земљорадничких Задруга у Хрватској и Славонији, удружених у стручно знање и искуство са задругарством и ститим земљорадничким издатом и не стварајући ново засебно средитије код већ постојећег у њиховом Пољопривредном Друштву. Да ће

та слога и јединство у руковођењу пословима око унапређења пољске привреде у њиховој земљи уродата обилатим плодом и савршеним успехом неоспорно је. Већ прво године рада хрватско-славон. господарског (полског) друштва као средњег задруге, показује несумњив помет и напредак, судећи по објављеним годишњим рачунима, пошто годишњи извештај спреман забор 14 и 15 пр. м. није још поднема.

Из рачуна прихода и расхода видимо, да укупни обору приноси: 970.000-40 круна и то принаме с измишлом било је 485.045-20, а давања с дуговањем 485.045-20 круна.

Главни ставови прихода односно издатака били су: Готовине у благини к. 7.243-86; пољопривредне потребе на отворину у вредности 53.692-62; друштвена непокретност 187.811-77; дуговица 158.902; менице 63.813-92, инвентар (по отпису) 5961-73 итд.

Давања односно дуговања:
Удела чланова 10.216; покровитељи — 151.367-29; придувна заклада 198.350-88; мировнска заклада 21.955-64; рескопигтање менице 59.646-59; сопствене менице — 40.000 круна итд.

Рачун добитка и губитка овако изгледа:
Рачун губитка: управни трошкови 32.313-66 и то — плате сужбеницама 19.337 и трошкови лансијеријски 12.976-66; трошкови издавања листа и календара 18.130-13 (показани са 6000 јер лист су почели давати свима члановима и штатами за двапут месечно на 12 — место 8 — страна; порез и дежбева 1.886-04; пензија бившег секретара 2.952, помоћ — цркварском поподбору 600 и живинарском одсеку 600 круна, отписи — инвентара 862-16 и пропале пересије 228-16 свега круна 59.321-04.

Рачун добитка: Зарада од продаје пољопривредних потреба 24.844-40; приноси чланова 11.315-19; помоћ земалске владе (субвенција) 8000; приход од друштвеног града 7132-14; приход друштвеног покушничтва 1.492; приход од огласа 4695-11; вредност добитка на 1907 — 729-85, приход од камата 78-39 — губитак 1034-05 свега круна 59.321-04.

Подрумски курс у Букову. — Крајњока Округна Пољопривредна Подружница преврела је у овој године један подрумски курс у Видољско-Вођарској Школи у Букову. Курс је трајао пет дана, и то од 11-ог до 15 маја о-г, а 16 маја био је пре подне конит, па су по ручку курашти отпутељани својим кућама. Новаци су били младјаци из 28 општина: срезова неготинског, крајинског и броданског; али су из свих тих општина досла та само 4 курашца, ма да су погодбе за пријам оних биле врло повољне, јер су напредовање имали сва од Подружнице, па им је иза повратак дат трошак. Подружница се за избор курашца обрзала била непосредно општинским судијама, и ево како су они схватили голеди значај овог кураса! ... Курсом је руководио заступник подрумарна школског г. Б. Стојковић. Курашци су попили и своју познатију бруд, коју су на курсу очистили и спремили потпуно како треба за његовање виле. Успех је био одличан у сваком погледу. Само се у будуће Подружница не сме ослањати на општинске судије, него мора за шпачње курашета ангажовати државне економне органе.

— Ђ.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

О савременој земљи и одржавању виле плодности. — Говор г. С. Лозанића редов. прос. универзитетна на XI конгресу Српск. Земљорад. Задруга држав. у Паризу 1906. год. Издање Глав. Савеза Српских Земљорадничких Задруга. Држав. Штампарија.

Добротом самога писца прочитали смо под горњим насловом писаницу и сматрамо за дужност да о њој јавно кажемо шта мислимо.

Писац је имао намеру, да као хемичар предочи нашем земљораднику односност од постојања синдијас дјетана са својих поља, а да никад или ретко ђубрећи нех не постану једном сиромашно и изнурене, чега је крајњи резултат и његово сиромаштво — а сиромаштво земљорадника, сиромаштво је државе српске. Г. Лозанић се са дубоком зајумом за по-

добривредну струку код нас. Он је пред окупном чланово земљорад. задруга, дакле пред окупом домаћина који се земљорадном баве, држао овај кратак и популаран говор, трудни се да их обавести, каквав је стања ораних земља има, и како се наше културно биле храни. Трета пригода за пријам, место и личност која их третира. Све је било најдешно и на свом месту. Па г. Лозанић и као чланак оних најпониера за земљорадника и као црвоорост хемике и најповољнија је да наше и поучи нашег земљорадника од чега му је земља остављена коју сваки дан оре и прерије, од чега и како му се његово културно биле храни, којим себи и своју откоку храни. Таква једна лекција из агрикултуре хемике, ма и на земљораднич. конгресу, похваљиво је дело и заслужује наше јавно припање писцу и говорнику да одмо што оних и чинимо.

Али одмах за овим морамо да кажемо и то: где се не слажемо са писцем и његовим учењем. Г. Лозанић види: „ово наше културно биле храни се од два места и то: лимфом упија из ваздуха, ваздушну храну и жилама сише из земље, земну храну. Из та два извора ствара сва своја ткива, или како г. Лозанић зове *пробитак*. За ваздушну храну ратар не треба да се брине, она је неоспорна, све је биле има довољно. Али није тако и са земном биљном храном; јер жетво земљама од њихове биле хране, па зато се туре. О тој земној биљној храни мора се, ратар бринути. То је ово тачно.

Па како је наука сазнала да биле прве своју храну из два извора? И шта биле узима из ваздуха а шта из земље? Г. Лозанић ставаљући горње питање одговара овако: „шта биле узима из ваздуха а шта из земље, то се лако може сазнати. Без сумње је свакомо од нас пало у очи, да на нитри сазори највеће део дрвета, одиљачи у ваздух као дим и пламен, а мањи део остаје на огњишту као *пепео*. Наука је доказала да је овој горњави део узело биле из ваздуха а неоспорнави део, *пепео*, из земље. *Прво је традицио „пољовити“ из угљеника и лозе се органским градивом“*. И даље, „она друга биљна земна храна настаје из неких земљаних делова, растурајући се у земљиној влази. На тај начин настаје из *фосфорита фосфат*, из *вапнатина калциј*, из *кречњака креч*, а из *хумуса маљатра*, која је алотна биљна храна. И по томе, *маљатра, фосфат, калциј и креч* јуно земна биљна храна. *Сем те четири хране мислиа друго: не узима биле из земље. Ово може да раста, да ствара своја градива, и да врши само овде има има све *оке четири* биле хране.“ Ту се не слажемо са г. Лозанићем. То није тачно. Бав одмах да кажемо у чему овако учење није тачно. Пшга се овај сагорјави део биле хране састоји „пољовити“ из угљеника; нити су само она четири градива, земна биљна храна. Кад су учени агрикултур-хемичари сазнали извесно, измерено количину, сламе, арна, жила и других биљних делова, нашли су: да сагорјављеном нешари у ваздух као дим: *вода, угљена киселина, и амонјак*, (зато) а на огњишту, као *пепео* остале: *фосфорне киселине, маљатра, креча, магнезиј, сумпорне киселине, хлора, оксида гвожђа, силицијума киселине, и натрија*. Из ових 12 материја или градива како то г. Лозанић зове, биле је састављена своје тело.“ Дакле, много више од четири, биле узима из земље себи за храну. А то је вишња разлика између учења г. Лозанићевог и других агрикултур-хемичара. Истину не убржавају се свих 12 материја у преко нуму биљну храну. Досламо је општина на агрикултурним хемичким састанцима, да за успешно напредовање културног биља нису бавувавао потреби силицијума киселина и натрија. Али као безусловно потребну храну сматрају агрикултур-хемичари ове материје: *воду, угљену киселину, азот, фосфор-киселину, оксид гвожђа, сумпорну киселину, калца, креч, магнезиј и хлор*. И ако ил које од поборјавних нема, не могу се правити органске биле супстанције, дакле, нема растења биле, биљка крчјапа, па најзад и угљен ако нема не 4, него 7 минералних честица као земно биле хране.*

Овај сит од написане је вредности за ратара а на и г. Лозанић на скуну задругара није ударио гласом, већ шта није погрешно ни учио, да сем *маљатре, фосфата, калција*

¹⁾ Вид. О савременој земљи од С. Лозанића стр. 4, 7 и 8.

²⁾ Вид. проф. Dr. Paul Wagner. „Anwendung künstlichen Düngemittel“ Berlin 1900 г.

креса биља ништа друго као хрону из земље не узима. Мођутим проф. Др. П. Вагнер, дугогодишњи руковођац Дарштадтске општине агрикултурне станице у свом напред поменутом делу другачије учи; и склони омо њему пре да поверујемо во г. Лозанићу; јер он и данас важи као први ауторитет у Немачкој па пољу агрикултуре-хемије. Дале, Д-р Вагнер вели: «не помаже биљка ништа што се од њене осталих, горе именованих материја, налазе у земљи у изобиљу и богатству, ако само једне нема, биљка није у стању да се користи парцијалним богатством. Без икаквог су дрвета богати извори свију осталих материја, кад само пресути извор једне у земљи, од тог тренута биљка није крајалиста, она, дакле, једна другу условавајући. Према томе, оне биљне хранљиве материје у земљи, чија се количина најмање налази у растворе-ном стању, условаваа апсорбирајући сој свију осталих биљних хранљивих материја, ма оних у изобиљу било. Иако другим речима: биљнику усвајања хранљивих материја, горе побројаних, из земље, зависи од оне материје, чија се количина најмање налази у земљи у растворе-ном стању, на томе је основу проф. Д-р Вагнер формулисао овакав закон: «величина земљорадничке делте зависна је од најмање количине ма које од напред побројаних материја, потребних за образовање биљка-ног тела».

Са овим законом шпан-а пронађен је кључ и дејству појединих средстава, као ђубре за земље, и тиме добиен сигуран основац за рационално ђубрење».

Овај Лабогав закон, да, чим нестане ма која од горе побројаних нужних хранљивих материја биљних у земљи, престане и целокупно успевање њино, важи у осталим и у житови-ском, па и у човечијем животу. Можете дуну чинију кување или некување беланчевине или жувањета од јаја понудити псу за храну, ако њима не додате састојке за обра-зовање ирви, псе ће вам угинути од глади. Тзаква општа усва-равају нас, да једнострана храна, значи толико исто као да смо псу понудили порцију намена.

На завршетку имамо да напоменемо и то: да је писац велики поборник вештачког ђубрета, поред сточнога, за снажење земље. То му је такође тачно. Он предлаже да овако треба да раде сви државни пољопривредни заводи а то су: околне пољопривредне станице и средњи расадници, Пољо-привредно Друштво са својим подружницама, али није долао да су обавезно да тако раде, и да подлеже казни ако немају по пропису и у довољној количини сточног и вештачког ђубрета. Јер најзад и ако г. Лозанић теши земљорадника, да се по правду нема да брине за недостатак великог броја напред цитираних хранљивих материја нашег културног биља, пошто угљене киселине има доста у ваздуху, оксида гвозђа, сумпорне киселине и хлора налази се у свакој земљи довољно, да је вазишно и њима земљу гнојити. Магнезије се такође надаје сједињене са фосфорном киселином, хлором, натријом и оксидом гвозђа да није потребно нарочито, специјално гнојити земљу магнезијом. То не може се казати и за креч као неопоредну биљнику хранљиву материју. Али он врши и другу функцију. Он је добро сретљиво за опоравку земље у еволуцији и хемијским особинама. Он је специјално ђубре у том погледу за тешке, хладне и мочарне земље, нарочито у хумусним земљама дрвагара азотне течности. На крају крајева остаје земљораднику да се постара, да се у земљи увек у довољној количини налазе ове три биљне материје: фосфорна киселина, маги и азот.

Свака културна земља има ове материје, али ни једна нема од њих у довољној количини. Ако се од оне друге и налази у довољној количини, нема од оне прве, а не најчешће нема оне треће. Оставања земље под угар обична је пракса код наших земљорадника, и једини начин за опорављивање

² Вил. Др. Лабогаво дело „Anhang zu seinen Grundstücken“ стр. 12. Chemische Briefen“ стр. 448.

земље. Али то није довољно чак ни кад се вађубри са сточним ђубретом, јер би зато требала градна кољачина ђубрета да се раздере, а то је и врло тешка и скуп посао, а могућни само тамо где има башу шарши велика количина варошног или касаринског ђубрета, шта се пак природним процесом — распростирањем — може да наука у овој мери хранљивих биљних материја, колико је земљи житом одузето, а з богатељу земљином ни говора не мога бити.

Стога је на спом месту и у духу мајерина земљорадног учења г. Лозанићко да се поред сточног ђубрета, земља ђубри и вештачним ђубретом, да би се готовина хранљивих биљних материја у земљи не само увећала, но увек је у довољној мери било у земљи. У трговинама за далак продају се ова позната средства вештачког ђубрета на страни:

1) Трговинско брашно код земљи треба додати фосфорне киселине.

2) Канит 40%, кашичума со; за додавање земљи на-лија, и

3) Чизка шалитра и амонијачна со, кад земљи треба додати азота.

Па ипак код свију ових недостатака и мања у књижици, као и, пр. ома, да се помоћу подолца може пронаћи азотно ђубре из ваздуха стр. 22. — ми препоручујемо нашим земљорадника ову научну књижицу... у недостатку боље.

М. П. Вон.

ОГЛАСИ

ПРВА СРПСКА ФАБРИКА СИРИШТА у прашку и те-ности — Боке Димитријевића у Ниша

Израђује најјаче и најбоље сиритке, што је анализи-рано у Министарству народне привреде, и препоручено на-роду као корисно.

Продајница даје добру заруду. 3—12

Г. Г. БРАЋА ВАЈЕР из Аузурга, «африкити» мликарских машина и сирапа.

В. Готхард Алвајтера фабрика најновијих и усавршених млина, општрепа и остаја.

Г. А. Граз и Коли. фабрика најусавршенијих писаљих машина „Едман“.

Мустре код Боке Димитријевића Ниш 3—12

СРПСКА ФАБРИКА СТАКЛА у Параћину. — Потребује 500.000 кгр. ражине сламе не вршене по ручкој отргнине.

Примјен у Параћину и плаћа се 1. динар скупије од 100 кг. по што је по пјачкој цени.

Препоручује се привредницима да ово имају на уму при овогодинашњем засељавању сирапа.

3—5

Српска фабрика стакла у Параћину.

ДВЕ НОВЕ КОМПЛЕТ-ЖЕТИЛНИЦЕ из фабрике Хоохера и Шранц из В. Немте, а никога не употребљавање за рад, продајемо уз повозну цену.

За погодбу обратити се

1—3

Г. Леков, Агц. Друштво за прараду вуделе и лапа у Јасенову

Преглед 16. броја „Тежака“: — Писма: Кроз сезо — Чланци: Упоредно гајење — Начела за оцену конст-рукције плауга — Подела плаугова — Не косите зелану траву — Величке. — Гласник — Књижевни преглед — Огласи

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
10, 10 И ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЉУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
КА ОБОЈЕГ НАЈНИЖЕГ РЕГИОНА ОД ЈУНИЈА
1895. ГОД. У 204 ПРНСКОЈ ДРУШТВЕНУ
НОСИ БИЛКА ЕКСПЛАТО

Цена огласима наложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 8 БАНКА, НА ВОДА ГОДИНО 3 АНКА.
КЛАСНИ ПОНЕМАЈЕ, УДВОЈЕ СТЕП ДРУШТ.
ПОДРЖИНА, ОСИ, ПИОЛАН, ЧЕТАОНИК, КОП-
НИК СТАД, ВАРА, ВАКИ, МАНАСКИН, ВЕН-
ДОРАНИКЕ ЗАПРЕГ И ЧУВАРЕ ПУМА ДО-
БРАЈИ ЛИСТ У ВОДА ЖИВЕ, АВО ДОДОНЕ
ПРЕПЛАТУ ПИОЛАН, НА КЛАД ГОДИНУ.

НАМ СРБИЈЕ

НА ГОДИНУ 8 БАНКА, ПО СПИ. ДОДОНЕ.
УДРЖЕЊА И ПОДРОМ КЛАСНИ СЛО И СРП-
СКИ ЕКСПЛАТОНИКЕ ЗАПРЕГ И ЧЕТАОНИК,
ПРЕКИ, ПИОЛАН И МАНАСКИН ДОБРАЈИ ЛИСТ
НА 8 БАНКА, КЛАД ПИОЛАН ПОДОЖЕ ПР-
КЛАТИ И КЛАД СЕ ПРПЛАТЕ КОД СВОГ ЗАП-
ВЕЊА ПРМО КОГА ЊЕ ПИ СЕ ЛИСТ ПЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

34 Сп. Пољопр. Друштво власник, ПРЕДСЕДНИК Вучко С. Богдановић

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 17.

СУБОТА 20. ЈУНА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

Ј У Н И.

Подневниг сунца вече и пали
Велики жар.
Ал' тежан само осећа и тад
Природе чар.

И радост што је ускоро жетва
И зрео род.
Па свога рада и свога зноја
Сад чека плод.

Равна се поља, к'о море, шире,
Кроз прашњив пут,
Лагано сељак иде и гледа
Сваки влат жут.

Погине главу под добрим родом
Пшенични клас.
И тежак гледа у сваком зрну
Радост и снаг.

Калико стрепња од непогоде
И пре и сад:
Да у невреме не буде кише,
Ил' да је град.

Јунска је жетва. За који дан ће
И жетва бит?
Веселу песму сви, жетвоци
Сложно ће бит'!

Тих ће се дана свих упућана
Зној с чела лит,
Ал' ће сваки године целе
Да буде сит.

Владимир

ШТА ДА СЕЈЕМО НА СТРЊИШТИМА ОЛАЈНЕ РЕПИЦЕ И ЈЕЧМА ОЗИМЦА.

У топлим крајевима Србије, нарочито кад је
рана година, жању олајну репицу почетком јуна а
јечам озимца око половине овог месеца; раж озим-
ца и граорика дижу се са њива до конца истог месеца.
Сви су наглед да ће ово лето бити кишевито
и за то треба засевати биљке на стрњиштима којима
за своје успевање треба доста влаге.

На првом месту истичемо:

1. Елду

Елда је врло чудновата биљка; за њу није по-
требно нека особито добра земља; она успева и даје
још добар доходак у зрну и слами и на слабом —
мршавим — њивама, али њој треба много влаге све
док не цвета, а по том суво и топло време.

Усев који је пре елде на њиви био, нема ни-
каква утицаја на њено успевање, јер елда успева
после свакога усева. Зато елда доноси добар при-
нос како на стрњиштима јечма озимца који за со-
бом оставља снажну земљу, тако и на стрњиштима
олајне репице која земљу напурава и стрњшту
ражи која се у највише прилика на слабој земљи
и сеје.

За елду је довољно њиву само један пут поорати,
бази се семе „омашке“ на неподражану земљу, а за
тим драљачом или браном затрпа.

На 1 ектар треба семена 30—40 киграма.

Елда се сеје онајешће ради зрна. У планин-
ским крајевим Србије, од елде се меси хлеб за храну
људи, а добра је и за јарму стоке. Става — сазри
за 90—100 дана.

Ако за време цветања дуњу суви источни вет-
рови или надују ладне кише, онда зрно и не заметне.
У том случају елду треба зорати као „зелена ђубре-
ре“ што је врло важно за сиромашног земљорадника
који нема стоке ни ђубрета да своју њиву наубри

стајским ђубретом. Та добра особина еднина, што својим крупним лишћем прилимно много хране из ваздуха, која заоравањем остаје у земљи, веома је значајна и корисна нарочито за оне земље које су на недовољним пољацима, неприступачне, и немогуће их је ђубрити.

Значајно је, да еда боље успева по брежуљацима — таласастом земљишту — но по равнинама.

Еда се заорава обично неколико; а ако је време кишевито а еда бујног пораста, онда се покоси, па откос заоре.

Ни једна наша биљка, изузев цветно дрвеће, не даје пчелама толико хране колико еда кад цвета. Еднина цвеће тражи свака пчела јер из њега највише и лепота меда бере.

Еда се ређе, и само по нужди, гаји за сточну пшћу; слама еднина добро осушена, корисно се употребљава за храну стоке.

2. Рапи жути кукуруз.

На стрњиштима јечма озимца, ако је земља јака, може се успешно гајити за врло рани жути домаћи кукуруз, или „Пећанац“. Успех је сигуран ако је лето кишевито. Кукуруз посејан на дубље разораном стрњишту при довољној влази, расте брзо и половином августа почиње да свила. Нарочито је важно да га не омете велика жега за време ницања и пораста до ресања.

На имању топч. економије засејан је две године узастопце кукуруз „скорозрелац“ „Пећанац“ на стрњишту јечма озимца. Сејан је друге половине месеца јуна. Прве године успех је био задовољавајући јер је лето било умерено — влажно; кукуруз се правилно развијао, благовремено праше и отрган. Концем септембра потпуно је био сазрео и обрат кад је и берба домаћег кукуруза вршена. — Доходак био је истина био за половиноу дохотка домаћег кукуруза сејан почетком априла, али не треба заборавити да је то друга жетва са исте њиве. — Друге године гајења, задесила је кукуруз суша у добу ницања и прве кође; због велике прилике заостао у порасту, споро се развијао, није сав ни свилао, и употребљен је за храну стоке као зелена пшћа.

Докле кишно лето условања гајења кукуруза на стрњиштима, догле се и при јачој суши са сигурним успехом може да сеје и гаји:

3. Пасуљ ниски (чуцавац)

Пасуљ по природи својој не подноси влажну земљу; он је као и кукуруз биљка топлих крајева, те надријана добро сушу. Истина, да не можемо очекивати да пасуљ засејан на стрњишту сазри, зашта му треба 120—160 дана, али је овај усева за то препоручљив, што имамо доста добре бораније у времену кад је пасуљ као редовни усева у добу зрелости.

Нарочито се може имати леп приход од овог усева поред већих вароши где је увек велика тражња бораније.

На стрњиштима могу се сејати и корисно гајити и ове биљке за храну стоке:

4. Мухар.

Мухар је важна сточна биљка и као зелена пшћа и као сено за храну стоке. Врло добро успева засејан: на оцедним сувим и топлим некушама. Су-

вишна влага пре му је од штете но од користи. За то је он и подесан да се у јуну сеје на стрњиштима за зелену пшћу и за сено.

У осевном реду мухар не прави никако избор како усева који му претходе, тако и оних који се после њега сеју. За то се он може сејати први и после раки, шпинице, јечма, онса, проса и др. усева. Посејан на њиви, нађубреној свешим ђубретом, бујно расте и даје добар доходак, а исто тако добро успева и као трети усева после ђубрења.

Мухар даје исто тако добар откос на новинама, више годишњим орницама, парлозима, луцеринштима, конопљинштима итд. а може се и после себе самог сејати.

Сејање мухара може се вршити од почетка јуна до половине јула. На ектар треба 30—40 кгр. семена.

Мухар треба косити за сено чим потера метлицу: не покоси ли се мухар у то време, стабљика му се здвени, изгуби много на хранљивости и стока, нарочито коњи, не једе тада радо његово сено.

Истина мухар се коси једанпут преко лета а кишних година и два пут, али се с правом може рећи да мухар у свима приликама даје стално добар принос у сену.

Ако се мухар троши као зелена пшћа, онда се почиње да коси и стоци да даје за храну, пре но што потера метлицу.

Принос мухара по ектару у сену је: 1000—4000 кг. а у зеленој пшћи 3—9000 кг.

5. Кукуруз за пшћу

Олајна репица много земљу изпурава и ослаби; жетва се изврши још коцем маја те је стрњиште њено слободно и остаје довољно времена да се на њему могу засејати — други усеви. Зато је врло нужно да се стрњиште олајне репице нађубри стајским ђубретом на онда засеје кукуруз на сачму.

Од овог ђубрења имамо две користе: има ћемо доста и хранљиве зелене хране за стоку, и, што чим дигнемо — потрошимо — кукуруз „узелено“, имамо за јесене сејање спремно њиву за свиле озиме усева.

Кукуруз, као зелена сточна храна има великог дејства на јачу продукцију млека ако се њиме хране музине краве. У овим галиштима у којима се домаћа стока и преко лета држи на стајском хранењу, а земља и поднебље неподесни су за друге пшћне биљке — кукурузна пшћа је главна сточна храна.

На дубоко разораном стрњишту, почетком јула посеје се машинном у редове или из руке „омашке“ много чешће него семена ради. Ако се сеје машинном, ред од ред треба оставити код крупних повних сората кукуруза 30—40 см. раздалеко; а код раних, ситних сората—скорозрелаца 15—20 см.

На један ектар треба семена 80—100 кграма.

Чим је кукуруз нарастао за пола метра, одмах почиње да се коси и стоци даје за храну. Ако је посејан (за сачму) крупни америкашки кукуруз звањ „коњски зуб“, који и највећи принос доноси, онда и раније почети косићу, јер његово стабло задебља и убрзо реса па при хранењу остају отпапи. За то овај кукуруз (коњски зуб) треба често сејати (угусто) тада има тање стабло, стока га раније једе и сварљивији је; ситне пак сорте напротив ређе сејати, иначе се подуснари и стока га нерадо једе.

Како што смо поменули, зелен кукуруз нарочито је подесан за храну муње стоке, јер својом водњикавошћу знатно повећава лучење млека; сем тога, стока га радо једе. При свему то није јављено храништу стоку искључиво кукурузином јер због своје водњикавости и оскудице у беланчевинастим састанцима — стока добије пролив, пролути се и ослаби. За то треба стоци давати пре зеленог кукуруза и другу суву, чвршћу храну нарочито најутра и пред појене.

Ако смо засејали већи простор кукурузом „на сачму“ и не би се могао потрошити као зелена биља а у изгледу су јесењи мразиви, онда се покоси остатак и прави т. звано „мисело сено“ (укусиљени кукуруз).

За тај циљ ископа се једна руна од 2 метра ширине, толико дубине и произвољне дужине, па се у ту руну слабе зелен пошонен кукуруз дотле, док се за 1.5—2 метра над земљом гомила не уздигне. Пошто је то учињено, онда се одоко или меће један слој сламе па се земљом покрива, или се сва из руне она избачена земља употреби на затривање ове гомиле наслагане од зеленог кукуруза. После извесног времена, настућиће врне затривае зелене масе кукуруза, које ће се убрзо зауставити за то, што нема додира са ваздухом због чега не може ни трулење да наступи. По истеку 6—8 недеља, земља се одгрне, кукуруз из руне колико треба за оброк вади, на сепкалицу сече, са другом храном меша и стоци даје.

Напоследку да поменемо и

6. Ситну проју (просо)

Употреба ситне проје далеко је мања, но напред поменутих усева. Ситна је проја споредни усева. Сејање ситне проје на страништима препоручљиво је; она брзо никне у умерено-влажној земљи и до јесењи прине као зелена биља за храну стоке, баш у оно доба кад наше поштене на ливадама, а рано је почети стоку прихрањивати сувом храном (сеном).

Ситна проја успева на оцедном, песковитом и лако мезљивиту. Испрва расте споро, те је за то треба пасвити да је коров не угуши.

Ситну проју треба косити у класану. Ако је време лепо за време косидбе, онда оставити откос да се осуши и као суво сено прво је добра храна како за говеда тако и коње.

Ситна проја као и остала жита сеје се из руке и омашке а и машиниом. На један ектар доста је семена 15—27 кг.

ПОДЕЛА ПЛУГОВА

ПРЕМА ЦИЉУ ОБРАДЕ И ПРЕМА ВРСТИ ЗЕМЉЕ ОБРАТИЦЕ

(СВРХОСТАК)

Сакова фабрика плугова и подрањивања

Сакова фабрика код Птагвица у Лајпцигу, то је фабрика која израђује само сираве за обраду земље, а на првом месту плугове. Она је дотерала свој носач до завршенства и достигла у томе врхунац тако, да је пре неколико година прославила продају свога милионитог плуга! У њој ради редовно 1000 радника, а годишња

производња пошла се на израду 185 хиљада плугова који су признати у свима државама и извозе се на све стране и све делове света. Због извршене израде, кроја и склопа и доброту орања, плугови Саковици, нашли су и у Немачкој и у осталим државама, масу подражача: готово нема фабрике која не израђује плугове по Саку. И ако се с њоме такмиче у цени, да би нашли проходне, не могу и у квалитету градива и у квалитету израде, ни у доброту плугова. Стога Српско Пољопривредно Друштво данас препоручује и држи само плугове Саковице и остале сираве за израду земље из Сакове фабрике.

Према циљу обраде фабрике Сакова у главном израђује плугове **једностране прертачке**, за орање по равнијим положајима и **плугове обртаче** (сл. 11) за орање по страновитим стрменим положајима. Ови последњи ору и прерћу то на једну, то на другу страну и могу орати и по брдима и по равнинама.

У плуговима једностраним прертачкама бразде постоје два главна типа, или врсте плугова:

Плугови рилачи 1 **Плугови рилачи** т. ј. плугови за дугу бочу обраду земље, рилање; и

2. **Плугови орачи**, за обичну обраду земље, орање.

Међу овима универзални плугови, с двогубим гредењем они су који су нашли својини примену и који се могу претворити у све могуће сираве и оруђа за обраду земље, у прилици извесних додатака, или уметака.

Рилачи „Рилачи“ или плугови за дубоку орбу израђују се у **четири разне нумере**, за разну дубину рилања:

— за рилање у дубину 20 палаца или 40—50 см. (запрега 3 до 5 јармова јаких волова, тежина око 326 кг.);

— за рилање у дубину 18 палаца или 30—50 см. (запрега 2—3 јарма волова, тежина око 194 кг.);

— за рилање у дубину 16 палаца или 26—42 см. (запрега 2 јарма волова или 2 пара кова, тежина око 161 кг.); (слика 12)

— за рилање у дубину 14 палаца или 21—37 см. (запрега 2 јарма волова или само 3 вола односно кова, тежина 148—160 кг.) (слика 13)

Према **врстама земље и рилача има више варијета**. (Слика 13 и 14)

Орачи „Орачи“ или плугови за обичну орбу скоро сви су израђени као тако звани универзални плугови и отуда са двогубим гредењем; фабрика Сакова израђује их у 4 односно 5 нумера или величина и то:

— за орање у дубину 10 палаца или универзални плугови орачи 15—26 см. (слика 15) и

— за орање у дубину 9 палаца или 10—23 см. потребују и један и други запрегу 2—3 јака вола или кова (2 јарма волова), а тежи су 100 до 109 кг.;

— за орање у дубину 8 палаца или 10—21 см. потребују 1 јарам јаких волова, тежи су 98—102 кг.;

— за орање у дубину 7 палаца или 9—18 см. (слика 16) потребују 1—2 вола и теже 90—92 кг. и на последњу

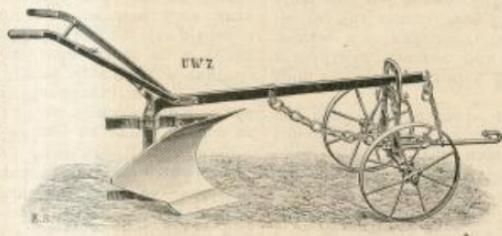
— за орање у дубину 6 палаца или 7—16 см. потребују снагу 1 јаког вола запреге и теже 66 кг. (слика 17)

Риљачи и орачи на кољечкама

Како плугови риљачи тако и плугови орачи махом су на кољечкама т. ј. двоколицама. Но фабрика неке од њих нарађује и поручује и на једноколицу (точнишу) и на ступицу и пашучом.

О кољечке ослања се плуг гредељом, за које је он утврђен помоћу гужве — орачице — од ланчена. И ако је гредељ везан за кољечке ипак је покретан.

Гужва или орачица везује се о гредељ испред плужног тела, а ланчеви гужве утврђени су јаком алком о средишту — затег — кољечки. Они чине самоход — крилицу — плуга т. ј. воде и управљају ходом плуга. Кољечке и самоход омогућавају и пенивијем орачу поуздано орање. Ручице су обично тако удешене, да се помоћу уртата могу подизати и спуштати т. ј. за плужње удешавати према орачевој висини.

Сл. 11. Самоход обртак

Е = орача, плугова са простим гвозденим гредељем.

Н = орача, плугова с дрвеним гредељем.

Број за првим словом. Број (цифра) за првим словом означава дубину орања у рајским палима (шловима), као што смо горе већ видели.

Друго слово: одређење алге за врсту земље — марка

Друго слово: одређење алге за врсту земље — марка

пределења плуга у погледу на врсту земље, за коју је подешен — његову марку, тако:

- М значи: ка земља,
- Б значи: блага или средње теш.
- С значи: тешка, чврста и збијена земља,
- SS " " орло тешка — жилава земља,
- К " " сипкава или лењива, смоничава земља,
- В " " растресита, бујна земља,
- А " " леђина, утрина, ливада.

Значење трећег слова

Треће слово на крилицу значи: L значи: превртач бразде на лево. N значи: нове конструкције (кроја) т. ј. узвишен кољач (узвишен етап или трун плуга).

Што стрмије плужно тело, све више доли и дубоки бразду, што оштрије или завојеније — тим сторије је прерије и тим мање земљу троши (дубоки).

Марке К и В остављају широк чист разор

Штога марке К (сл. 21) и В (сл. 22) саме по себи остављају широк, чист браздин разор (дно); иако прогав С мора бити за тај циљ снабдевана с оклонним (панцерским) разором (деш-

Сл. 12. Риљачи

Сл. 12. Риљачи Н16 ак дубину 26—42 см. са челичним дугим гредељем и крилицом, челичним плужником, одвајаним разор; за 4 града средње стопе; тежина 161 кг. За средње земље.

Врхуши облици различити, за сва врсте земља

У погледу плужног облика фабрика је водила рачуна о свима могућим врстима земље, па и како плугове за дубоку орбу, тако и универзалне плугове с двогубим гредељем, израђује у неколико марака.

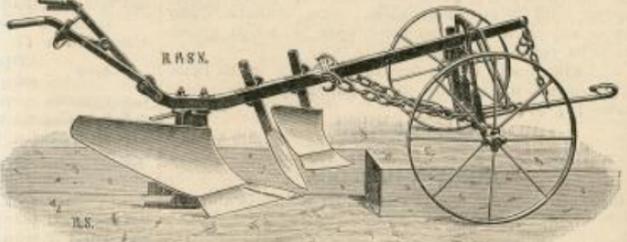
Марке врста и целу обраде земље

Марке су удешене према врсти земље и према циљу обраде и свака од њих има толико нумера, колико је потребно с погледом на дубину орања и на јачину оруђа (плуга).

Прво слово (латинско) означава тип или врсту плуга, јер плугова има:

- Е = риљача, за дубоко орање,
- Д = орача, универзалних плугова с двогубим гредељем,

Марка М мора имати оштрије или риљачице

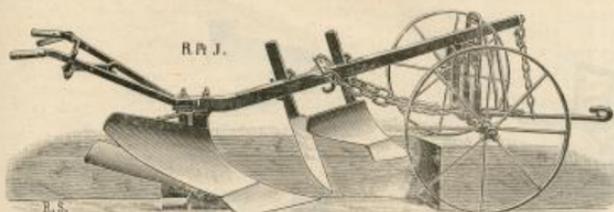

Сл. 13. Риљачи В, SN на дубину 21—37 см. с узвишеним челичним трушником, двогубим челичним гредељем, са крилицом и кољачким ручицама; за 3—4 града средње стопе; тежина 150 кг. са диком жесто рањивог поља; широким разором. За тешке земље.

Марка М облици до даншнице.

Десет за све врсте, раздвојено плужног тела тако је, да може бити

употребљена скоро за све врсте зиратних, разарањих земаља... али код тежих земаља, може бити коришћена и марка S порескоја чије је устави онаква марка која је клинастијег и опруженијег облика (S) (сл. 14).

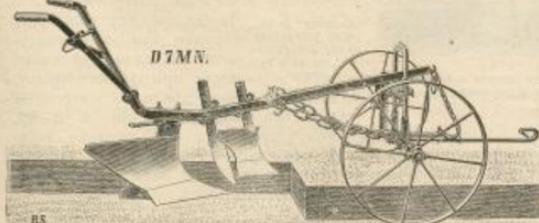
Сл. 14. "Грџав" P J, врло јак плуг за особито тешко и тврсто земље; са широком пожељном рајом за потпуно прекретане бразде; за дубину 21—37 см, тежина 183 кг.

Марка S и SS имају завојат рај за земљу. Марка SS (слина 20) има опружен, али извијен — завојити — облик, то да лакше у земљу завази и да мало површине трењу излаже. Они ће правилно прекретати бразду, али, ако је земља влажна или мокра, одсецаће бразде у бурмуцима, багнацима или најшмица. Марка S има нарочита пртала, а SS и пртала и предлужњак.

Марка S има и нарочито пртало а SS још и предлужњак

За буаве, растресте земље које у валжном стану имају склоност, да се хватају и лепе за дашчицу, фабрика гради плугове са онаквица марка K (D₁KA, D₁KN, D₁KA, D₁KN, D₁K, D₁KN, D₁K и D₁KN). Они имају још стрмије рајове и тупли угао спрам бразде, па је стога још јаче троне и дробе, но и марка M. Они плугови не само земљу да јаче дробе, но остављају и шири и чистији разор бразде.

Плужни станови A (D₁VA и D₁VA) имају још стрмије рајове (дашчице). Они су за тако буаву, невезану земљу коју плуг лако тиска и зато се издижу јако тискање (пресовање) дашчицом.

Сл. 15. "Орач" D₁MN с предлужњаком за дубину 9—18 см, ивице као и сл. 14.

По себи се разуме, да овакви плугови не могу бити употребљени тамо, где је место маркама M или K, јер би тровили већу спремну снагу.

Марка A за разор ледина, ливада и земље дубоко орање

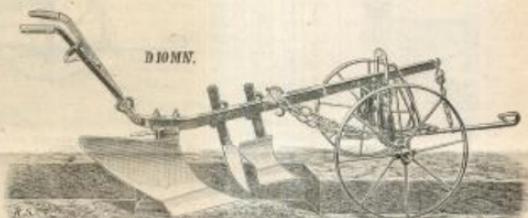
јине, као при разору ледина, рудина и угрина или ледина и делетишта, или при орању пред зиму, да се добије „сузова“ — равава бразда у виду банка, онда је за то марка A (D₁A или D₁A) и тада се махом ради без предлужњака (слина 23).

Плугови с узвишеним колацем и довиштем који се марком познатију

Плугови с узвишеним колацем, с довиштем који се марком познатију трупа од ливеног челика, испоручују се под маркама: R, MN, R, SN, R, SS, D₁MN, D₁SN, D₁KN, D₁SS, D₁MN, D₁SN, D₁SSN, D₁KN, D₁MN, D₁KN, D₁MN и D₁KN

Још више — узвишеније — колаце имају плугови: D₁MA, D₁SA, D₁KA, D₁VA, односно D₁MA, D₁KA, D₁VA који се због тога употребљају нарочито за заоравање пињих усава намењених за бубрење земље зеленином. Дубина орбе и јачина ових плугова није ни мало већа но код плугова исте марке с нижом трупином, што треба имати на уму

R₁M и R₁MN, односно D₁M и D₁MN т. ј. плужне трушине старе и нове (узвишеније) конструкције имају

Сл. 16. "Орач" D₁MN с предлужњаком за дубину 15—26 см, и високим челичним трупином и потпуно челичним предлицом, са трикоком и довиштем рупањом, тежина 167 кг, предлазан са изданима за закривање угла и отклањање прашине на закључаним кољесима. За средње земље.

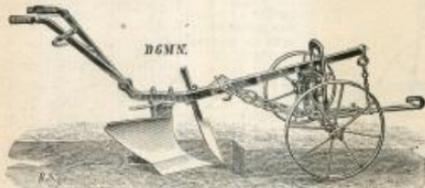
исте гредаље и кољечке, но не и ручице које се на плуговима с узвишеним колацем граде увек помично.

Стара и нова — Разлика у висини плужне трушине између старе и нове конструкције износи 5—6 см. Докле врхови гредаља и ручице стоје у истој висини, тако да се гредаљи од D₁MN итд. могу употребљавати такође и с другим саставима универзалних плугова и с обичним кољечкама, као што се и ручице могу удепавати за орача сваке висине.

У тешким земљама морају се обично употребљавати плугови облика заврхастиг (клинастиг) и опруженог (завојитог) који бразду при превртању мање — више насланају на десну ивицу, услед чега се оне (бразде) мање ломе и дробе, но се више и бурмуцима, најшмица превљају. Али уз помоћ „водовода“ могу се и овде употребљавати они плугови што бразду дробе, дакле они плугови што у раду даљемо превлазила плугове опружене (завојите) који бразду мање у вис издижу, но је више подлажу и стога мање дробе. То су плугови наученог (исправног, цилиндричног) трупа који се одликују том

извршном особином, да земљу само једном оромб за сетву припремити могу. Намештањем „водовода“ на такве плугове и пупштањем танког млаза воде, да она подмазује површине које се тару, додирни слој брааде

На сликама (слике 24 и 25) види се за плужним телом наменена канџа с водом, на чијем је дну славница. Ова се на почетку брааде отвара, а на крају затвара помоћу оне ручице што се види горе

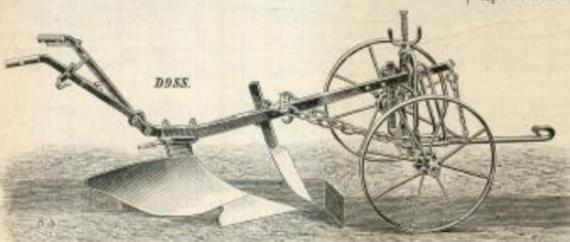
Сл. 17 „Орач“ D6MN, за дубињу 7—16 см, као и са. 15. и 16.

Сл. 18 Марка S са окованим плужним телом за тешке земље; стара конструкција с резањком.

Сл. 19. Марка D6SN са изворним и дугачким рибом особом се провучује за тешке земље и ивично се дора нахватају при корувањим плугова обљавка S.

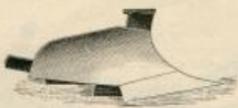
Сл. 20 „Орач“ универзални плуг, марка D6SS с ливичним, завојитим рибом за тешке земље, брадо тешке славнице, за дубињу 10—23 см, с волочама на увртку и ваздушним арталош.

Сл. 21 и Сл. 22 Стржа вретњаци т. ј. плугови универзални орачи за растрепсте левине земље

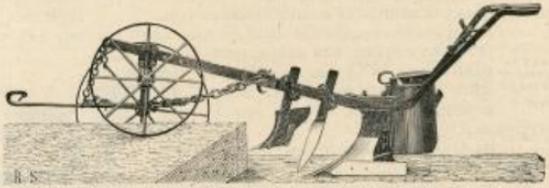
Обљак В.

Сл. 23 Марка A раб с тружином D6A за разоравање левине с тешко оромб с дугачким млазом и резањком на рау.

Сл. 24 Тружиња DSS с арталош и предплужаком и са „водоводом“ A.

Сл. 25 Универзални плуг D6S с „водоводом“ са стране од невооране земље.

спреда. Кроз славницу се спроводи вода кроз гумано црево на плужну трушину и то тако, да вода клиз кроз саставе (зелове) поврх раоника, као и у страну одсека земљине целине, ка „обали“, коју плаза додирује. На тај начин вода подмазује и додирну површину земље надижује се по рају, отсек (обалу) што га плаза додирује чини сивкавим и због тако јако олакшава теглење спрејној стоци.

Ова направа — водовод — мора се поручити у исто доба с плугом.

Ма да набавку водоводне направе, можемо препоручити, за тако смоничаве земље, при дубоком орању, односно рињању, дакле за плугове R рибљаче, на можда и за оне A и SS, „орачи“

јер се доста може уштедети до 25%, теглеће снаге, у обичном орању, код плугова орача, уштеда теглеће снаге много је мања и ту неће бити вредно при-мешивања и омашивање водом.

Г Л А С Н И К

постаје сивкав и гомла се преко рља (дашчице) не летећи се. Услед тога орање иде глатко и савршено, а према збијености земље тако се може уштедети 10—30% теглеће снаге.

Нове пољопривредне огледне станице у Мађарској — Мађарско пољопривредно министарство, пошто се због разноликости положаја и поднебља, уверило, да је немогуће да једна једини пољопривредна огледна станица за целу земљу врши успешно огледе на пољопривредном пољу, нарочито

гајењу и одгајању усева, решило се, да оснује још неколико таквих станица. За равни ошине се сада једна таква станица у Арзуд; друга станица предвиђена је за горња део Мађарске, а трећа за Седмобрешку [Сибен].

Србија као да ће почети да следећи на овом пољу своје суевости: — Румунија, Бугарској и Турској... Чујемо, да министарство привреде намерава послати двојицу својих младих струковника, да идуће начине испитивања и руковођења радом на признатијим европским огледним станицама, како би могли по повратку притрунати уређењу таквих станица и у Србији. Биће нам ниво, ако се овај глас што пре обистини, јер би патицом сад пред борбу и жетву, имали прилику да привремено најважнији део послова на таквим станицама.

Једна политично-привредна смислица бече ваде. — 20 маја [ио пол.] ове године држав је у Бечу т. зн. селачки збор сазвао од дово-аустријског селачког савеза на коме је било преко 20 хиљада учесника. На том збору изаша се расправљати маса предмета и донета су многа решења, од којих је једно да се приступи оснивању селачког савеза аустријских Немца. Главни омер збора међу тим био је без сумње то, да се предупреди над угвором с Балканским Државама у бечком посланичком дому. У расправи се признало да би закључак трговинских угвора с Балканским државама, као и могући увоз меса из прекоморских земаља, нарочито, донело озбој штете домаћем стоочарству, али одних се изгласило и то, да је могуће постићи инак споразум и ослободу стоочарства од иностране утакмиче, јер се у решењу зборском изрично вели даље: „Ако влада при свем том увне да протру кроз парламентар трговинске угворе с Балканским државама, онда се мора обринути за пуноважни штету на области пореске и привредне политике и влада изрично побудити, да предузме осигурне мере које ће дати јемства да ће обезбедити наш сопствени извоз пољопривредних производа на Запад, као и подизање стоочарства и одржавање равнотеже на унутрашњим тржиштима државо. На случај, да не буде обезбеђено испуњење и ових лемионивних, по останак аустријског селачког реда неопходно нужних захтеша пуноважне оштеће, позивају се заступници селачког реда у аустријском посланичком дому, да са свом жешћиноу и свима средствима која им стоје на располагању противставу оваквовању ових трговинских угвора.“

Ко је у овом делу ову ствар и руководи допосеће парочито овог решења најбоље се може видети — вели „Бече Пољопривредне Новине“ — ни тога, што су за сваки од многобројних резерата, за које је по 15 минута времена свега пропсано, могли добити реч и говорити своје резервати и нико нише. Заступници аграрног срединог одбора, заступници пољопривредних друштана и селачких савеза из разних круповина, нису могли доћи до речи тако, да противно гледашће уопште није могло бити ни изнето пред ску. Стога аграрци веде да то и није био селачки, но политички партијски збор.

И докле је дане годишњи збор истог удружења против трговинског угвора са Србијом претио посомним омотаном гласилом руковидно, ове године је сасвим променио мишљење... Балгодареки омандицална аустријске владе која је одмах подуваивачким путем растадала ишево погађање с аустријским аграрцима.

Међу тим у средини одбор аустријских аграрца и поједина удружења која му припадају, као што је учинио и збор мађарског земљопског пољопривредног друштва, приређују и на даље претсене борбове и упушћу се из све снага, да на трговински угвор с Румунијом, ни ново смерано закоником овлашћене аустријске владе, да с осталим Балканским државама закључи и у живот уведе угворе, не добију законску силу и ваљност, ни на основу погодбе владине с главним селачким савезом, а то ли без све.

Стога ми у Србији морамо добро отворити очи, да не изгласимо на тог овга кестење за аустријску владу, пристајући на за какве провизорије и на закључивање угвора који не може добити законикомвану силу и ваљност а најмање по цену никаквих давања и неких уступака, но што им ови имали а тишност, докле се не увнеде одредаба, да ће закључени угвор сам од себе престати да важи, чим га обистане народне скудштине не одобре од дана увођења у живот, па за три месеца најдаље. Не дајмо се до нека вући за нос од бечкога бајлаца!

Женска — државни економ ... у Бугарској. — До скоро су женске биле употребљавале само за извесно државно службено; за учитељке, телеграфисткине и теле-опискине, но до сада ни у Бугарској није ни једна женско било употребљено за државну економску службу. Међу тим читано у „Земљад. Приглед“ да је сада инако Пољопривредно министарство назначило за Млекар агронома у трновској округу, једну даму која је научавала млекарство.

И Друга практична пољопривредна школа у једном округу. — Државна је најгора домина — вели „Земљад. Приглед.“ Тако је у нас (Бугарској), на тако и у другим државама биле ове напреднице од нас или не. Окружне самоуправне власти (постојају комисије), ма да су самоуправна „друштвена уређења, део су државнога организма, те горње припазио и за њих важи. Не при свем том окружне самоуправе у употребењу с другим уређењима, позвана су да испуње једну важну мислу и у економском разлику велике... Оне су у првом реду познате, да заведу и подржавају културне установе којима је задатак да прираде у маса, па које је и отворена окружна самоуправа. Оне су те које познатије најбоље природно стање и привредне потребе својих округа, уз приликом државних привредних органа, као стручних методолога, имају у првом реду да се побрину успешним мерата за унапређење пољске привреде својих округа, која је занимање $\frac{1}{10}$ становништва у округу.

Стога би пред смеране извесне и друге „закон о уређењу округно и срење самоуправе“ желела, да то иштело и та задатак окружне самоуправе, као главна проведана кроз закон и буде његова основица. Јака привреда, то је тења целокупног и политичког уређења у животу.

Трновски округ у Бугарској се инак практично пољопривредне школе повој одржава, обавезно, у Боршум, ошбрно је кредит за оснивање угледне школе на инакву капионоекст манастира у истом округу.

Леп пример за угледане.

Рад бугарског пољопривредног друштва у 1908. — Слично христе-сласанског господарско и бугарско земљопедско друштво извршило је 1908 преображај. Сем тога оно се подизало на три одсека: — научно-просветни, аграрно-политички и трговинско-економски.

Друштво је изнело 187 личних и 26 кољивачних чланова (задруга). И ако није велики прираштај чланова, ишти су сви одсеци могли да развију живу делатност и да изведу своје уређење, онај последња трговинско-економски одсек (бире за испоруке пољопривредних потреба) инакво је један огроман годишњи обрт који изнесо 1,871,424 лева, сирма 539,962 лева (динара) 1907 године (прве по преобравају).

Одсек је испоручио 1305 плугина (сирма 906 пр. год.), 124,411 кг. дудерке, 5100 кг. конопљиног семена, 300 кг. дудовог семена, 37 тријера, 84 драљца, 31 круљачу, 4 вртацине селачкине, 16,418 кг. злавог камена, 2 ваљка и знатан број прекривача, млекарских и виноградничких оправа итд.

Кад се узму у обзир познати средства којим друштво располаже и многе ометље са своју страна, онда се морамо дивити успеху суевног братског друштва које је преображајем добио толико полета, да уа незнатну државну помоћ постигне толики обрт.

На збору сем редовних друштвених послова, претресана су и расправљана два важна дневна питања за бугарску пољопривреду. На иле питање о уредаб покретних пољопривредних категорија, на које је Народно Собрание одобрило 12000 динара и чије је уређење поверило пољопривредној друшћу. Унара друштвена је решала биза да дозлатиште иштерде не буде ограничана на један рејон, но да дела по целој земљи, бирајући на то најодговорија места. Збор је то одобрио, али преноручио уради да у будуће, покрету пољопр. категорије удеи са ограничана за ограничени рејон. И да се стварајем бирају личности за ту категорију.

Пољопривредно образоване претресано је ваља до десети пут и сад је читав резерват о томе наш пријатељ и знаналан Г. И. Кријеж који је за то да се бугарске земљопедичке сагледава пољопривредним извешајем у основној школи, зинијој школи, инакји [практичној] пољопривредним школама и на пољопривредном институту при универзитету. Он је против савашних средњих пољопривр. школа, јер не одговарају својој омеру, ишнто у Бугарској средњих привреда (имања) нема, а

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО;
16, 20 И ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕПЛАТА И РУКОВИСИ
УПУТЉИЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ

НА ОБОЈУ НАДПИСУ РЕВИЈА И АЛБУМА
1899. год. № 204 ПРЕДНОГ ДРУШТВА
КОЈЕ КОСТА ВЕСИЛАТНО

Цена огласима изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

из Св. Његовог Друштва класике, председник Вучко С. Богдановић

Одговорни Уредник Вучко С. Богдановић

БРОЈ 18.

УТОРАК 30. ЈУНА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

СРЕДСТВА ПРОТИВУ ШТЕТНИХ СИТНИХ ЖИВОТИЊА

„Немачка Пољопривредна Преса“¹⁾ донела је један поучан чланак о томе, каква и стога што садржи већином огледана (опробана) средства противу свих штетних ситних животиња. Преносимо га у Тежак, да би се и читаоци његови овим могли користити. —

„Број средстава за утамањивање штетних животиња, која се са разних страна препоручују, нарочито последњих година, толико је нарастао, да је већ теško међу њима одабрати управо она која су употребљива. Наводом огледаних средстава за сузбијање, који се ниже наводи, желимо да у одабирању ових помоћно земљораднику и грађанину. У исти су ушло мере за сузбијање оних ситних штеточина, који се најчешће јављају, и у колико на њих могу деловати хемјичка средства. Од многих препарата који се продају, по испитивањима Биолошког Завода у Даламу²⁾ мало је који се препоручују као поуздани.

I Средства противу штеточина на биљкама

а) Средства која се прскају.

Треба их растуриати по биљкама у што ситнијим деловима. Као употребљивије прекалице могу се препоручити именују осталих: „Прскалица за воћке“ од Холдера (у Metzinger-у), „Аутомас“ и „Дадесхајска прскалица за лозу“ од К. Пизца (Ludwigsbafen a. Rh.), „Силонија“ од Мајера и Ко. (Berlin), „Блгер“ од Верморела (Villefranche — Француска)³⁾ итд. При прскању, које не сме да буде ни по киши или ветру ни по сунаној жеги, треба обратити пажњу на то, да ли се штеточина налази на горњој или на

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИНА, НА ВОДА ГОДИНЕ 3 ДИНА.
ЧЛАНОВИ ПОКАЗУЈУ, ЧЛАНОВИ СРПСКОГ ДРУШТВА ПОДРЖАВА, СВЕ. ВЕЛИКА, ЧИТАОЦИХ, ЛОЖИЦЕ СТАЛ. КАРА, ВАЖИ, МАНАСТИРИ, УМКО-ЛОКАЛНИЦИ НАКРТИ И ЧУВАРИ ЛОЖИЦА ДО-ВЕЖАЈУ ЛИСТ У ПОДА ЦЕНЕ, АНО ПОДОВЕЖЕ ПРЕПЛАТУ ТИРАЖИ ДА ЧЛАУ ГОДИНУ.

НАД СРБИЈЕ

НА ГОДИНУ 8 СРБАКА, ПО СРБ. КОЛОНИЈИ, ДУРЖЕБА И НЕКОЈИ ЧЛАНОВ ЛОЖИЦА И СРБ-СКИ ПЕЉОПРИВРЕДНИ ЗАДРУГИ У ЧЕКОШКИ, ШВЕДС, БЕЛГАН И МАНАСТИРИ ДОВЕЖАЈУ ЛИСТ ВА 6 СРБАКА КАД ТИРАЖИ ПОДОВЕЖЕ ПРЕ-ПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕПЛАТЕ КОД СВОГ ДУРЖ-ЖИНА ПРВЕО КОГА ЊС ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

доњој страни биљних делова, на тамо што јаче по-прскавати.

1. Противу лисних ваши: 6 кгр. дуванског листа (ребра) исуваног у 15 литара воде (једанпут кувати, 24 часа оставити да се хлади па одецити), 3 кгр. меког сапуна („Шмирајфе“) раствореног у 6 литара воде. Мешавину ову сипати у 150 литара воде — кад се први пут ошале ваши, прскаати једанпут до двапут; а после по потреби.

2. Противу класара⁴⁾ (Thrips) и прегља⁵⁾ (Tetanulicula и Phylloptus): 6 кгр. дуванског листа (ребра) исуваног у 15 литара воде (као горе), 1-5 кгр. меког сапуна раствореног у 3 литра воде. Мешавина се сипа у 80 литра воде да се разблажи. Употреба као напред.

3. Противу лисних ваши, класара (Thrips) и прегља: 3 кгр. дуванског екстракта (уварка) (рачунато за Nicotine titre који садржи 8-9%), никотина а произ-води се у Elsass Stassburg — Neudorf i. E., а ако се употреби каква други дувански екстракт, на пр. на наше дуванске фабрике, размера се има промене-нути према садржини никотина), 3 кгр. меког сапуна и 144 лит. воде. Употреба као горе.

4. Противу вашију четинарску (јеле): 3 кгр. дуванског екстракта (као код бр. 3) 7—10 кгр. меког сапуна и 140 лит. воде. У пролеће до проњава: први пут одмах чим се исекао на младаре младе ваши (у половини маја); други пут за 4 недеље доцније. Сузбијање треба да се врши бар две године узастопце:

5. Противу кравае (црвене) ваши и штетачињих ваши. 3 кгр. дуванског екстракта (као код бр. 3), 6 кгр. меког сапуна, 5 лит. денатурисаног шпиритуса и 136 лит. воде.

6. Противу младих гусеница мунавчице сире, љигавих ларва лисне зоме и сличних штеточина: 3 кгр. дуванског екстракта (као код бр. 3), 3 кгр. меког сапуна, 3 лит. денатурисаног шпиритуса, 500

¹⁾ Deutsche Landw. Presse, бр. 49 о. г. од Dr. Martinus Шаарпа.
²⁾ Kaiserl. Biologische Anstalt für Land- und Forstwirtschaft zu Dalheim bei Sieglitz.

³⁾ У нас су препоручене још: Гољачева „Крајлица“ и Неполанова прскалица.

⁴⁾ У члану листа, у црну грашну, исекала итд.

⁵⁾ На листу мунавчице уова, дотинашима, отрим уопшима, вишоној лози итд.

грама иситњеног корена цукурека (који је пре тога умућен у мало воде) и 140 лит. воде. Једнашут до двапут прескати одмах у почетку, чим се опазе.

7. Противу *лисних ваши* и *преваља* (испореди и бр. 1, 2, 3, 8, 9, 13, 19, 20 и 21): дувански екстракт „Екстазион“ добија се као и под бр. 3), и то: у раствору 2 процента за лисне ваши, а 6 процента за преваље. Употреба као код бр. 1.

8. Противу *лисних ваши*: 2 дела Дуванског екстракта (као код бр. 3), 8 делова бордовске чорбе. У исто време служи и ча сузабијаче фузикалдума (рђе на лишћу и плоду јабучастог воћа). Употреба као код бр. 1.

9. Противу *лисних ваши*: Кохова течност: 250 грама квасијених струготиња куванци у 5 литара воде (као код бр. 1), 1 килограм зеленог сапуна раствореног у 5 литара воде. Мешавину сипати у 50 литара воде. Употреба као код бр. 1.

10. За убјање јаја гусенице *главоње*: петролеум. Употреба као код бр. 6.

11. Противу ларва *рецине зоље* и сличних мекочожних инсеката (испореди и бр. 6, 12): 400 грама меког сапуна, 1 кгр. петролеума, 15 литара воде. Пре употребе разблажити са 10—губом количином воде. Употреба као код бр. 6.

12. Противу ларва *рецине зоље* и осталих мекочожних инсеката (испореди и бр. 6, 11 и 15): 2 кгр. меког сапуна, 1 кгр. соде, 3 лит. петролеума, 100 лит. воде. Употреба као код бр. 6.

13. Противу *лисних ваши* (испореди и бр. 1, 3, 7, 8, 9, 19, 20, 21): Кригерова (Krüger) петролеумова емулзија (може се добити преко Klönne и Muller Berlin) у растворима од 5—10 процента.

(свршана се)

ОПИС ПЛУГА И ПОЈЕДИНИХ САСТАВАКА ЊЕГОВИХ

Градиво плугова Како плугови за дубоку орбу или „ри-
Савоњца „љачи“, тако и плугови „орачи“, универ-
зални, израђени су сасвим изгледа из челика и ко-
ваног гвозђа, а снабдевени су са свима потребним
саставцима или направама. те да бразду што потпу-
није преврну и издубе, трошећи и сатирују што је
мање могуће спречну снагу. У поле обрађеној и
разрабеној земљи, за потпуну обраду њену или при-
прему за усев, довољно је махом једно једино орање
с овим плуговима.

Гредељ Дугобуги гредељ је из челика □ — образ-
нога пресека и с тога он спаја у себи
највећу отпорност с крајњом лакоћом. Код универ-
залних плугова, као и код рикача, он је на пет места
окроз издубљен, у виду разреза, за намештање и
утврђивање за њ помоћу навртка, како плужног
стана (козлаца), тако и разних дометака за претва-
рање плугова у разне справе за обраду земље.

Козлак, стан или доњиште трупа Доњиште трупа, стан или козлак изра-
ђује се од ливеног челика. То градиво
(материјал) има врло велику отпорну снагу и стога
знатном јачином надмашује ливено гвозђе. Спрам
козлаца од кованог гвозђа, превага је у томе, што
све трушине истог тина или исте марке, испадају

безусловно једнаке, пошто су сва ливена доњишта
трушине исте марке, изишла из једног каљупа и
ливнице.

Плужно тело или оклоп трупа Оклоп који преспокрива козлак или до-
њиште трупа, то ће рећи раја (дашчица)
и раоник, израђује се од оклопног (панцерског) че-
лика, чија је одлика у томе, што из њега спиралне
оклопне груди (дашчице) и код највећих плугова
могу да буду исковани и каљене у једноставном ко-
маду, а да се не растежу и не криве. Према томе
нове оклопне дашчице су преко целе површине чврсто,
протисају у великом степену лизану и трошењу и
могу се вајредно лепо углатити, чиме се избегава
хватање, лењене земље и штеди се спречна снага.

Дашчица (или раја) Дашчице или разови на панцерскога
једноставна је челика састављене су сад из једнога
комада и према потреби могу да се израђују и *особито*
широке и дугачке (види слике 12, 13, 14). Такви разови
онда боље изокрећу и преврћу бразду, спречавају
осипање земље напруг у разор и оставају оштеће
широк и чист разор, како на стрим њивама и на
тешијој земљи, тако исто применене и на опруженим
плужним трушимама (облик S) и при врло дубокој орби.

Широки и дугачки разови Дакле широке оклопне груди (даш-
чице) врше исту службу коју су
пређе на разовима подељеним на 2—3 саставка,
вршили помични редељци или продужици који
се на новим оклопима више не међу и који се као
и ови разови засебно поручивати, изузев код R₂₀,
R₁₀, D₁₀A, D₈A, E, H, B, SP, GH, ZH₄ и плугова
обратна или бродских ралица. За *трушине облика K*
и *B* и *SS* не *употребају* се ни *једни ни други*.

Надо на разовима редеља плугова Оклопне груди плугова R₁₀, R₁₅ и R₁₈
добиле су на местима подложнији нај-
већма лизану и оједу, нарочиту наду т. ј. нарочито
ојачање које знатно повишава њихову трајаност.
Због овог ојачања, при изради доњишта трушине мора
се одсутити од опредељеног облика и стога сем
разликовања и обележавања марком, означава се и
бројем године кад је рађена, нашта се треба обан-
рати при поручивању такве трушине за замену старе
или поковане.

Дашчице (разови) су избушене за утврђивање
наврткама и у румна су снабдеване урткама (за-
војницама) и оне се могу поручивати засебно за за-
мешивање старих, излизаних и намештати на све
козлаце дотичне марке.

Раоник челичан Челични раоник близу врха, где се
највише слизнују и крње, снабдевају се
градивом за надо и ископавање, те да се чење могу
повућивати и доправљати, када се отупе и слизну.
Палаз (лево) и табан (десно) 5 и 4 слике
Палаз и табан 26) обоје од челика, дају плужном телу
нужан ослонац и целом плугу сталност у ходу, на
и ови се могу лако мењати и замењивати новима.

Такав начин израде плужнога тела, допушта
удобно замењивање појединих саставка који се сли-
знују и одржавање плуга у добром стању и исправ-
ном раду.

Цртало Цртало (8 сл. 26) такође свој из челика,
на сваком је плугу важан саставак. Оно
бразду глатко одсеца и знатно олакшава рад рао-
нику. Без њега би показ (врх) од раоника морао сам
да продире у чврсту земљу, да откида бразду, чиме

би било јако повећано лизање и крзање и раоника и дашчице. Плуг с прталом, само ако је оно исправно намештено и положено, ради и лакше и удобније. Ако у ораници има камења, жила од намена итд онда пртало мора својим врхом бити толико спуштено, да прво оно удари о камен, тако се не би скрлао раоник, па можда и стаи — трушина — плуга.

Друго пртало испред предлужњак — Ако је земљиште убусано, ливадско, ослечено, или нешто смрзало, онда пред предлужњак треба наместити и друго пртало.

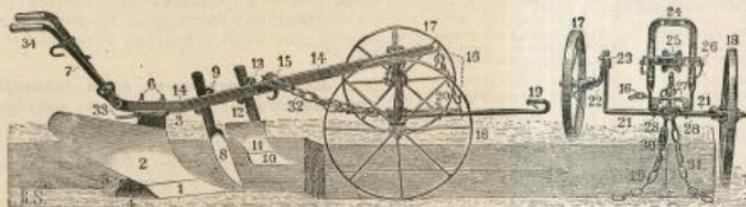
Квалитетско пртало — За нарочите циљеве, као при преорници уевава посејаног за ђубрење зелеништем, при разорављању ливада и при орању просушених мо-

Предлужњак за покрет обила

На земљама тешким или убусаним, где се бразде не дробе, но кајиши ценају, може гдеште кајиши однајве предлужњаком, нарочито при брзом ходу узарење, да се не полаже правилно, но да буде одбачен у поорану земљу. За то се за те случајеве гради други предлужњак у виду *S извиден*, али који се испоручује само онда, ако се нарочито поручи и ако се вишак доштаји.

Колечко за плугове рељаче

Колечко за плугове рељаче, за марку и нумере R_{10} и R_{11} види се у слици 27 и 28 са заједом — потезњаком с куком од чељина, као и пресек бразде која се оре и која је већ поорана.

Слика 26 Плуги облика D_{10} MN

— Плуг:

1. Раоник или довик
2. Рај или дашчица (околно пртало)
3. Болван (око, довик, ште трка)
4. Табан (десно) с две уртке
5. Пала (лево)
6. Уртке (највише) докљаче с извртани (повојница)
7. Ручке (вожњене)
8. Пртало
- 9 и 13. Гриве предласке с шартван
10. Раонички
11. Рај
12. Стубан (дршка)

Плужо
гво, гузи
ала, гружича,
ште трка

Предлужњак

13. Види 9.
14. Гредола
15. Пречки овозоход или грива (за овозола гузи)
16. Дашчи узржак

Колечко:

17. Дези (мала) точак — лизинак
18. Дези (већина) тоак — браздак
19. Кука од пољакана или загла
20. Капа на дук сиранине с лизинско
21. Прва осовина (десна) с осовинско уртком (у десно)
22. Осовински врх (лева осовина) с осовинско уртком (у лево)
23. Грива на кругу са две шартке
24. Обушак

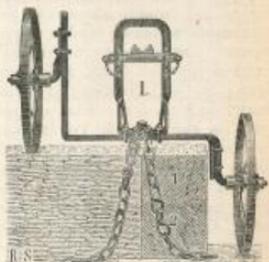
25. Јастуа лизинак
26. Гредолак осоло (са 2 зредлабиде — клин — и јастуком на икчу)
27. Сиранине
28. Грива од обуца с шартван
29. Гузики лева лизин с обртном (у врше се у лево)
30. Обртна на доорану завојку
31. Гузики десна лизин с алком и доораном шартком
32. Грива или ораника
33. Ортком осовинак
34. Дезије руцке на ручицама
35. Ортком ковалла (дука)
36. Кука

чари итд. место обичнога пртала у виду ножа, може се поручити пртало у облику колуца (раузме се уз доплату вишиа) и то с чврстим дрњаљем или са штипаљком која се окретати може, или са виљушком која се намешта са стране за плугове из других фабрика.

Предлужњак који је такође сав од чељина може бити више или ниже помоћу своје дршке притврђен на гредољу. Нише се горњи земни слој са стрњиком, травом и ђубретом подухваћа и полаже на дно на месту обележеном са 1' (слика 27) па преко њега на место 2' доњи слој правим плужним телом и потпуно назрив, а да обог предлужњакана ниуколико није потребна већа сирежниа снага. Јер кад он $\frac{1}{4}$ до $\frac{1}{2}$ бразде с врха одигне онда земља сама од себе пада на дно разора бразде, чиме плужно тело бива за толико ослобођено од терета, доње, ако би плужно тело морало целу бразду да изидже, да је преврће и у страну потискује, било би потребно много више сирежниа снаге. Истина едем рад добар би био и без предлужњакана, али он није толико савршен, јер у непредојеној бразди остају већи кајиши или грудве, но кад се земља, уз помоћ предлужњакана обрађује у два ката.

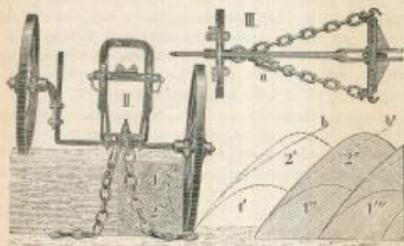
За десни точак од колечки I (слика 27) осовина је на примање точка поспуншена на лакат, јер би он иначе морао имати пречник најмање 1'10 м. за дубину бразде од 50 см. а онда би при раду обрчу — шина — долазило одвех близу предлужњакану и био би на метал при окретању плуга. Браник за заштиту који се види као пун четвртан (квадрат) с изнутрице т о ч к а, сирежава да на лакат поспунштена осовина зашпуре у шину од бразде.

Дезије точак помицан на главној осовини својим рукавцем или краком на лакат (упореди слике 27 и 28) како би се главна осовина при мањој дубини бразде, као и на стрмици њивама могла увек одржавати у водо равном положају. Пркљемак левога рукавца, може за тај

Слика 27. Колечко плуга обила R_{10} MN

цпа бити окренут на више или на ниже (слика 28).
Утиривање овог прицателма с левим точком, на

Слика 28. Волоче кола рачала В₁, П, Ш. Самоход или крижа коса-
трава овог; а обрза 60° зграда брзаче при вршном изворку оградног
рѣза односно кошичног рѣзака на раву (слике 9 и 10)

усправном краку главне осовине бива помоћу гри-
њи са две навртке (код R₂₃ и R₂₄ по две гриње).

(свршила се)

Б Е Л Е Ш К Е

Од куда је коров по њивама и градинама. —

Ма да се по њивама, а нарочито градинама, коров
марљиво пљављењем и окопавањем поништава, опет
га има на њима доста. Коров, као што је познато,
многи се и расте од семена и из adventивних жи-
лица које се гранају из подземнога стабла (ризоме).
Да се билак може семеном разножити треба она да
да цвета и да семе сазре. Пљављењем и окопавањем
корову се не да да израсте и да семе донесе. По
томе коров се на њивама и у градинама не може
на тај начин да размножава. Али сваки је могао да
опази, да коровске биљке имају већином ситно семе,
тако да га ветар може лако да разноси. Осем тога
оно се тако лако откида од биљке, да га ветар, па
и људи и стока преносе на њиве. Који није опazio,
како се на чакширама закачи семе од трава, кад се
загаји по окорајима њива, међама, ово цутева по
ширакују и чечварју. На ова места обично нико не
свраћа пажњу, међутим, то су управо прави расад-
ници коровских биљака, од којих се ми не можемо
никад да ослободимо по њивама и градинама. На
овима се коров оставља да расте и буја, расипајући
семе на све стране. Треба се, дакле, обазрети и на
та места, па и на све остале кутове и углове, који
се не обрађују, и коров брижљиво пре цветања по-
копати. Тај је посао много лакши, него тако често
и трудно пљављење и окопавање у градини и по њи-
вама. Осем тога ако се покопани коров на овим
местима не може употребити за храну стоке, не треба
га мешати са стајацим ђубретом, него га помешати
у компост (буњину) са осталим отпацкама који се
ту бацају. Компосте такође треба чешће превртати
и дуже држати на гомили док већи део делова ње-
гових иструне. Жилице пак и корење од свих ових
коровоских биљака које се овима размножавају (на-
рочита пиревина) не треба претрпавати и остављати

и даље у земљи; јер се сваки већ могао уверити,
да из њих, нарочито ако ускоро кишна падне, опет
избију нове биљке. Њих треба брижљиво скупљати
рукама, бацати на гомиле, па одмах истог дана
покупити и избацити. Најбоље је бацати их на го-
миле, одакле се неће разносити ветром, па кад се
осуше, спахити их и пепео разбацати по градини
или њиви.

По некада су ливаде и пашњаци такође расад-
ници корова по њивама и градинама. Нарочито је
то чешће код нас. Поред пшитоног рашња вије ретко
видети да по ливадама бујно расте паламида, која
надвиси остале биљке и слободно цвета и развије
семе, и ово се без икакве препреке развије по окол-
ним њивама и градинама. Зато коровске биљке треба
и по ливадама и пашњацима плевити и потребљавати,
па ће нам њиве и градине бити чистије.

— 5.

**Издржљивост према суши главнијих амери-
чких подлога.** — Познато је већ, како америчке лозе

по могу све да издрже креч у земљи. Исто тако
неке су више издржљиве према влази и влажном
времену, а друге мање. То стање мања издржљи-
вост према кречу и према влази, јавља се обично
у жутоју (хлоротисању) чокоћа, једном болесном
стању, услед чега чокоће угине.

И према суши америчке лозе такође су неједнаке.
Неке су више издржљиве, а друге мање. Како нису
ретки случајеви сушне године, то је свакојако по-
требно да се зна издржљивост америчких лоза према
суши. Нарочито је то потребно за *суба поднебља*, у
крајинама где су сушна лета, па при избору подлоге
за каљављење претпостављају сорте издржљивије
према суши. Издржљивост ова означена је бројевима,
и већи бројеви показују и јачу издржљивост. За
поређење узета су *песковита* и *глинаста* земљишта.

Ево тих бројева код главнијих и препоручљивих
америчких подлога:

	НА ВОЈАНТИХ ¹⁾	
	ПЕСКОВИТИ	ГЛИНАСТИ
Берландијера Ресегије № 2	9-5	8
Арамон × Руи. Ганзен № 1	7-5	9
Рипарија × Руестрис 3309	9-0	7
Рурису × Руестрис 601	8-0	8
Мурврд × Руестрис 1202	7-5	8
Берландијера Ресегије № 1	8-0	7
Руестрис дв. Лот	6-0	8
Шасла × Берландијера 41 В	8-0	7
Рипарија × Руестрис 3306	8-0	6-5
Рипарија Глоар (Порталис)	7-5	7
Берландијера × Рипарија 420 А	7-0	9
Рурису × Руестрис 603	6-0	8
Берландијера × Рипарија 420 В	—	8
Рипарија × Руестрис 101 ¹⁴⁾	6-0	7

На песковитим земљиштима, дакле, највећу из-
држљивост према суши има *Берландијера Ресегије № 2*
(чисти), који има несумњиву издржљивост и на гли-
настим земљиштима, те се, по томе, ова сорта
истиче као најбоља за *субу*. После ове долази: *Ара-
мон × Руестрис Ганзен № 1* и *Берландијера × Ри-
парија 420 А* на глинастим земљиштима, и *Рипарија*

¹⁾ Према неопубликованим Гриндлоуи и Сицијан: *Revue de Vi-
tkulture*, 1909 № 808 стр. 648.

Х Руестрис 3309 на песковитим земљиштима. Две најобичније подлоге у нас: Руестрис ди Лот или Монтикома и Риварија Глоар де Монпелје или Порталес, као и још мање позната Риварија Х Руестрис 101¹⁴, долазе на последње место. — — —

Неколико речи о ронцу. — Хм! Зар и о ронцу (ронцу) да пишемо? Разуме се да и о њему морамо да пишемо и наше домаћине на тога опасног штеточину *баш сада* да упозоримо, кад се повртљаци прекопавају и за сејање и сађење спремају. При прекопавању градине, можемо овога штеточину у великом броју најодесније да поубијемо и на тај начин наше поврће од велике штете да очувамо.

Ронац отпочи свој хајлицу по повртљаци одмах с пролећа, па тражећи себи хране баш у најдобрим житама нашега поврћа, тумара преко целога лета по лејама и чини велике штете.

Месеца јуна и јула можемо чути музика, кад је вече тихо, где цврчи као и дврчак¹⁵ (поплац). Ово цврчутање бива врло често и траје подуже. Али ако се приближимо оном месту, где ронац у свом ходнику пева, он ће смеоста умукнути и побегти мало даље, као што се у оште свакој опасности по њега опревно уклања. Из далека он осећа, кад му се неко приближава. Понекад можемо га с пролећа видети, где врло брзо, али опет зато доста потешко пољеће, јер су му, према телу, крила малена; можемо га често видети и на површини где трчи; у трчању је вештији и лакши. И ако је он сувоземна животиња, опет га зато можемо наћи и у блату, крај потока итп. Ронац рије подземне ровове, ходнике, исто као и мали волџер, а у лакшим земљама прави он врло дугачке ровове.

Ронац се размножава преко лета. На тај начинарије оплођена женка, на крају једнога од тих ровова, више рупа у дубину од 5 до 8 сантиметра,

које изнутра лепо облепи, па у њих, у неке више, у неке мање, али по неколико стотина јајана снесе. Јајца су ситна као зрна ситне прже, прилично тврда и прљава. Женка се радо задржава близу гнезда све докле, док се јајца не излегу; гнездо нагаса као грудва земље. После неколико недеља излегу се млади, главати, повла-жућа ронци. С почетка се цело легло задржава у гомилу заједнички близу гнезда; млади се у почетку изхрањују бљиним остатцима, које у близини у земљи нађу, па зато ронцима је јесте мило дубре, у коме они себи налазе понајвише хране. После четири недеље пошто су се излегли, за које време порасте као они крупни мрави, они се пресуку први пут. Месеца августа и септембра добију жућкасту боју, а при крају месеца септембра, до ког доба порасте 12—15 милиметра, добију њихову прву боју и пресуку се други пут; у октобру и новембру пресуку се трећи пут, па онда завуку у рупе да презиме; у то доба још им се крила нису развила. Идућег пролећа, обично месеца априла или маја, изађу из поменутих рупа и пресуку се четврти пут, у ком времену им се развијају крила и тек пошто се пети пут пресуку, онда им се крила потпуно развију.

Ронци се хране и бљиним и животињском храном. Штета, коју њим ронци чине по њивама, шумама, а нарочито у повртљацима нагривањем жила, врло је голема, па су ронци свима нама мрске животиње.

Суне зиме без снега, таману ронце немилнице, а овогодшња зима била је за њих врло повољна, о чему сам се уверио у својој бапти сад при прекопавању, где је радни за један дан 72 ронца ископао и убио. Како, да им је и велика суша несносна и шкодљива, а кад је трајно мочарно време, онда им потруну нанесена јајца. Ронце много тамане и птице, а нарочито свраке и чанке, цувајци и љици, на онда гуштери и амије, а понајвише кртице.

ПОДЛИСТАК

ВЕЧНИ ЖИВОТ НА ЗЕМЉИ

(наставак)

Ово веровање у бесконачну дугочетност осења тако је уверено у мозговима нећине образованих људи, да се могу читати, без чуђења, и најчудоватнија мишљења. Тако је професор ботанике на атанском универзитету, Хелдрајх, записао на једном семинару, које беше очишћено од дебалог своја згуга, како је ивицка нека макавица са великим жутица цветовања, *Олашиш*. Како су ове згуре биле пореклом из старих мајдана у планини Лауријугу, професор је закључио: да је семе од ове макаvice било покривено још пре хиљаду лет стотина година, у добу када су ове згуре избачене на површину земљишу. Ова биљка, *Олашиш*, навазда је још чудоватнија тумачена. Неки енглески ботаникар је спазно како ова биљка личи на грошча, извајаног из давне минувог доба, т. е. лијаса. Он је дрљао да ово најдање долази од *Фосилних* (скаменених) семеница, које би сачувале своју кљавитост још из тог давни минувог доба земљине историје! Чудно-

вато, кад бисте невоже рекли: „Ето, уштину се скаменени рак за прст“, он би помислио, да сте изненада погулели; али кад бисте му рекли: „Малочка посејаш фасилно семе, и оно је нико“, он би нехотиче помислио на чувено музичко семење и, ма да је сматрао ову појаву чудном, ипак је не би држао да је невероватна!

Али да се вратимо на чињење, које се могу доустати. Ваљано је семење, које је ницало на шест година после побирана Помњиса се једно зрно пасува, што га је узабрао ботаничар Турнефор, који је беше изникло на ето година доцније, пошто је метнуто у забрку сувих биљака. Истина, други један осматрач, који је узимао друга зрна пасува, из неке махуне, није когао уснети да му проклијају. Али ипак, размак од ето година много је експримија него мишљање некога из пет-шест стуба година мисирских гробова.

Кад је семење у стању потпуно пријатног живота, па се сачува у затвореним *Фосилкама* или судовима, заклоњено од сваког распаљива, онда би све оно требало да сачува своју кљавитост, моћнију врлари и семениари знају да то није тако. Год, 1846. Аленс Декандол је гра-

дио тачне озгоде по овом питању. Он је засејаво много семење, у најбољим приликама, од неких 368 разних биљних врста, које беше све обрано неких 15 година раније. Између овог семења, на једно семе није се пришло од 351 врсте. Према томе само од 17 врста је семење докле сачувало за тих 15 година своју успорену кљавитост. Код већине овог семења, само је ницало 1—3 семенике на сваког 20. Из тога се види, како смо далеко од поистањеног датиног живота за све семење уопште.

(НАСТАВКА СЕ)

ИСКРИЦЕ, МУДРЕ ИЗРЕКЕ, ПОСЛОВИЦЕ

Најбољи плуг за све врсте земље а за све прилике, ни за она времена нити постоји, нити је постојао. Свака врста земље изаскује своју марку плуга, природне и правдне прилике прописују набар плужног типа, а свако распадило и у Србији имало је свој најбољи плуг. Дакле уображати је, да је неко већ реио у Србији питање о плугу, кад као је веровати статистички и данас још гртућу нећину плужног оруђа сачињавају приобитне разице!

Ми их možemo tamaniti na dva načina: ili da ih с пролећа при прекопавању убјама, или да пред зиму ископамо 80—100 сантиметра дубоке и поширене рупе и њих напунимо скорашиним коњским ђубретом, и то на више места у једном поврћуњаку, према томе, како се ронци појаљују. У то ђубре треба метнути неколико у ранију натоњених ипечачичних или кукурузних зрна. Сви ће се ронци из долина прикунити у то топло ђубре да пресине. Одмах с пролећа, чим се улагоме земља обрађивати, оок се ронци нису развили, треба из оних рупа ђубре избацити, на ронце, који се ту нају, поубијати. На тај начин možemo ових штеточина сисаство поубијати.

Др. Ђ.—Р.

Г Л А С Н И К

Трговински саобраћај Србије са Швајцарском. — од 1906 године није је откочио. Дока је наш извоз у Швајцарску до те године износио 40—50.000 динара годишње, догге по извештају српске трговинске агенције за Швајцарску у 1908 год. достигао је количине које су поновљавале предте.

Истна изва трговинске агенције доноси нам те податке на основу швајцарске државне статистике која се с нашим статистиком ни из далека не слаже, јер су наши подаци обележани правна извоза и врло незаравна и потпуно непознати, али омет и ако не би хтели ни тим швајцарским подацима доклавати потпуно веру, они зведују највише и наводе на размисаљање.

Жао нам је што агенција износи наш извоз само по количинама, а не и по појединачној и по укувној вредности, како би требало, те да могу имати праву практичну оцелу вредност, али уколико је извештај агенције потпунији у погледу таква за оцелу највише појединих предмета и у погледу захтева швајцарског трга за те предмете нашега извоза. Извештај истиче: швајцарске и житарске послове; извоз живе стоке и сточних обрађивања: снажег говеђег и свињског меса, масти, славине, саламе, консервираног меса, јаја, Јахета би било, да агенција износила мерљаве такве за квалитет ових извозних предмета, износи упореда: количину, квалитет и вредност тих истах предмета из осталих држава извозница које се са Србијом такмиче на швајцарском тржишту, те да тако ив извештај може што потпуније послужити нашој трговини.

1908 године Србија је извезла у Швајцарску:

	по српск. статист.	по швајц. статист.
Пшенице	—	518.000 кг.
Јечма	—	219.500
Кукуруза	—	244.800
Свињег свињског меса	—	46.800
Свињег говеђег меса	—	9.500
Усољеног меса	12.614 кг.	32.300
Усољеног славине	—	52.400
Масти	34.834 кг.	112.400
Саламе	4.565	50.300
Јаја	—	68.700
Сувиш хљавца	111.510 кг.	1.294.300
Свега	163.549	2.769.000

Прибирање пољопривредних података. — Појмења извешт што боље уређене и што потпуније извештајне службе, прибирање података за сазнавање пољопривредног стања у земљи, за практични живот, нарочито за оцелу изгледу живље за трговину и њене прорачуне и смерове, г министар народне правде, у позовани маја месеца, у једном распису изнео је прописе о томе, да би се поставила једнакообразност у поднесени извештаја, и да би се они добијали брзо и благовремено из целе земље. Провиса ти односи се на прибирање и сазнавање података о обрађиваних површинама, засојаним и засађеним главним усејима и саловина, на извештаје о стању појединих пољопривредних грма како земљорада тако и сточарства, у поједина раздоба од септе

мо месеца, као и о причивеним штетама усејима или стоци од несреће и разних болести; на сазнавање жетовнога приноса.

У 5—6 пута преко године, дужни ће бити економски органи у земљи, да подносе прописно прибрање податке и извештаје редовно, а нарочито, кад год то потреба захтева.

И ако је ово један знатан корак напред, слободни смо скренути највише на то, како је у осталом свету та извештајна пољопривредна служба организована, јер у нашем скромном мињање, ишто би се од тога могло одмах и код нас поствити. Један део ове извештајне службе могао би се превести на метеоролошке станице где их и уколико их има основаних; други део па државне пољопривредне установе — занале и школе, а за трећи највише део — за проширење мреже извештаја Министарство би могло место неувођених свеских општинских судова, употребити појединце, како самосталне практичне економе, тако и учитеље и свештенике којих има у сваком и најабаченијем месту у Србији. Како би се то најбоље и најлакше извести могло и како би то и приватне дуге, значајност придобити умела, то би био предмет нарочитих предлога.

Стање приватних пастува у Аустрији 1909 године. — На званичног саопштена комисија за шаркунтирне запатних грла, за способно отламенних пастува који се на основу тога смеју употребавати за приштување на кобиле, видимо да је било за 1909 г. свега 393 пастува, сирам 3,7 у 1908 години и то:

енглеских пуноври. 20, полуври. 56	сирам 14 и 53	у 1908 г.
норволдских 3	—	— 2
оригиналних пуноври 20	полу. 98	и 13 и 87
хиландских 8	—	— 8
норвалдских (поинуса) 9	—	— 6
халдорпских сојова 145	—	— 160
касача 35	—	— 35

Што се појединих поврљена тиче, отаји овакв: Далмација, Форалдберг и Шлеска немају ни 1 пастува; изиљу: Галиција 195, Салцбург 43, дола Аустрија 40, Моравско 31, Кариншка 19, Тиролска 18, Чехка 14, Штајерска 12, Горна Аустрија 11, Вуканина 7, Приморје 2, Крајина 1.

Пребрјавање вољана у Аустрији. — Аустријски пољопривредне министарство чини припреме, да се приликом издуже пописа људства и стоке изврши и оште пребрјавање вољана.

Државно обезбеђење против веридице. — У Херцезу (Дужна Русја) одржани конгрес ради регулисања трговине са животом вачкуноу да је умози владу, да пригону израда закона против вачрења љита у трговини и за увељења државног обезбеђења против веридице.

Путничко предавање из пољопривредног грађевинарства. — На позив тиролског земљаског културног савеза, секцији Ивонор, отпоче је владни асистент К. А. Ромсторкер из Салцбурга у Бриксону предавање о пољопривредном грађевинарству уопште и у односу на домаћи начин подзања зграда за пољопривреду. Уз приликом једног иста дела о томе, многобројних планова од пољопривредних зграда и стаја које је предавач већ изводио, најзад снимио свосних домова, дворшта, стаја итд. предавач је успешно шарину своје предавање и на крају одговарао на разна постављена му питања. Земљаски културни савет тиролски сени потпонагања оваквог низа предавања намеран је да потможе једног свог пољопривредника и повлачно да изведе пројектоване грађење т. зв. зграде за крму са житиномом више ња, те да на тај начин створи образац за своју околнину.

Извозна трговина. — „Трговачка новина“ у Новом Саду доведе су један занимив врто кратак, али садржином врто једар по коме врто крупном стању које најје само штале опаштоног српског трговачког света, већ у још већој мери важи са слободу краљевину Србију.

„Док ми у свом раду оок подзања наше трговине не будемо отишли даље од празног теоретисања — не možemo се надати великом напредку. За подзање трговине потребно је засукати рукаве, те захватити у практични живот. Теоретисање је ту на свом месту, уколико ће нам оно послужити у практичном животу стечено искуство, те га довести у систем, утврдити погрешке, наћи им узроче, те

уједино извести занајлике, како би требало радити, да бисмо постигли брже и веће успехе.⁴

„А првачини живот уназад нам за развијање наше трговине на једно досада истакнуто поље: на томе где ми једномо досад учинили готово ништа. То је поље извоза „трговина“... И онда изводи како озамонити пражеве производе масу сировина и то прве каквоје приполати у свету: банатско и бачко жито, ерменско вино, славоанско воће — производи који су стекли у трговачком свету највиши глас. — Све наше сировине нађио су већ свој пробу на светским тржиштима; оно су већ освојиле светске пијале. Наш задатак докле не би био то, да нашим сировина произвођачима трајачки освојимо пијале...“

„Други би био задатак наше извозне трговине. Наши произвођачи досепају на потрошачке пијале по напни него „странним посредовањем. Извозна трговина с нашим произвођачима вије у нашим рукама. Други тргову с плодovima нашога зноја и сасвим је природно што други и прибављају посредничке користи. Како пак обрт извозне трговине наших произвођача иде на милу, то је уједино огромна и корист коју страни извозници имају од наших производа. Док наши трговци у малом продаје већин делом стране производе, докле други у велико продају наше, те док ми од нашег малог зноја прибављамо само малене користи, докле извозна трговина која није у нашим рукама закључује своје годишње рачуно (билансе) куд и како огромним добитком...“

То је чињеница која је за Србију угулово катастрофична, па и онакојна. што за наше производе, ми имамо још да тражимо и да отворимо и нове путеве и нова тржишта.

Ми извозника Срба, у смислу старих наших чувених немачких кућа, дајмо и немамо, и у уставине за тај циљ постале таворе и отимају се. Не ћемо рећи, да и овде влада онашта грех српских предузетача, што често многи од нас вије на свој рачун месту, али у многоме томе је узрок, наша слаба спрема да ту прсту послова, наша недовољна предузетљивост, немале капитална и скупоћа набављана новца, наше непознавање самога поља, нити познавање тргова и његових захтева и... многи други узроци.

Борба аустријске владе с аграрцима. — Мађарско Пољопривредно Друштво, као заштитник земљоправних интереса, на своје збору у промислу јесену, донело је закључке који су као целокупна мађарска политика претеча или објекта становништва и распоређена аустријског министра социјалних послова срам трговинско-угорске политике са балканских државана. Мађарске аграрије су се мало није уградиле и постали неуштељивији, јер пристижу, да се у погледу увоза пшале стоке, балканским државана учине онолико попустиве, колике аустро-угарска држава има у изгледима на извоз, нарочито за Немачку. И ако благовољење у том погледу, учињено Румунија, достигао количину тог извоза, онда да се осталим државана [Србија] не чине ивицима даљи уступања. Стога, док се са Србијом не доврше преговори, да се не износи ни румунски уговор на одобрење.

Индустријски кругови са своје стране не престају држати изборне и заносити закључке, да се уговори с балканским државана закључе, као што обратило аграрија уручана једнако држе изборне ради протестовања против попустивца у уговорима са Србијом и Румунијом. Па чак су и против обуставе плаћања парине на жито, предлажуће од Пољског Клуба и ако се нећу, да ће овогакоже жетва иза данске властисти за 11—12 милиона тогара и да ће Аустро-Угарска морати, да унови звитне количине и ако ни у Америци није набујало наглади на бернети. Земљацик свега месоја државо је око два седина, на којој је донео одлуку, да је уговор са Србијом потребан. Али је за увоз живе стоке, а не пшале, а ако би се пшале стога увозити морала, онда да се строжије врши. Да се одобрена годишња количина увоза пшале стоке, подела на недељне размере тако, да се не може заостала пољанија једне недеље преносити у другу. Недељна разлика увоза да се подела на 50—60 већих градова у моришарши, како би увоз меса на Србију поједнако утицао на умањивање цена меса у целој земљи. Увоз прерађеног меса, да се сасвим забрани или да се удари тако висока царина, да се не може такмичити с прерађеним месом у земљи.

Но са аграријским представницима највећу борбу воде и с намам се погубају: да им за доношење „закона о овлашћеноу, учине извесне накнаде. Аграрији нису задовољни с предло-

женим подзајемним средњим места за пшале и увозивачане стоке, на што би се употребил приход парине на увоз закључене стоке, као накнада за штету домаћем сточарству од увоза стоке са стране; већ траже и обавезно обезбеђење услова од града и стоке од помора, као и ревизију порезе на земљу и влада преглвара с представницима аграрије струге, да утврде споразумно плат и системи аграријских захтева и владиних понуштања, те да дрво до... погубе.

Немачко пољопривредно средњо Друштво за Ческу — бројало је у прошлој години 9104 члана. Од 49,914 прасада узимљених прошле године на области друштвене делатности, добијено је 180,80 кг, меда и 9200 кг, воска у вредности 360,000 круна. 58 путних учитеља и 37 шовињатних ичелара као и многобројно друштвене чланова одрачки су покре 9 научних курсева, 925 скупова и 686 стручних предавања, на којима је учествовало 20,167 саучесника. Друштво је располагало са 29 добро уређених ичеларских станица за осматрање и једном станицом за заштат матаца.

Заднична посета немачке пољопривредне изложбе у Лајпцигу. — Као такво тако и ове године немачки одсек чешког земљоправног саопшти природно је од чешких пољопривредника немачкој народности, заднички посету изложбе у Лајпцигу коју је Немачко Пољопривредно Друштво приредило тамо ове године између 17 и 22 окт. мес: по пољу (4-9 јуна по пшале) и коју сваке године приређује по нову у другом месту и другој држави или области кроз један наз од година. Исто тако и чешко — немачко пољопривредно друштво у Брну предузело је заднички посету изложбе у Лајпцигу.

И истеро од чланова екскурзије приређене од стране Бугарског Пољопривредног Друштва у Будимпешти, одређени су, да се одвоје од целе групе и да посету изложбу у Лајпцигу.

Пе знамо да ли је ако из Србије био на тој изложби, јер су изложбе Немачког Пољопривредног Друштва и по свој уштељивости и по својој огромности чувене у целом свету и вредне их је посетити и посетити.

Предастојан нам ускоро спешовенска изложба, на којој и Србија мора узети учешће... а о којој још нико код нас и не помишља, а како та, да заднички и многобројно посетом оваких изложба на страни, припремамо наше гласне плагаче — пољопривреднике, на у смотру српске културе и напретка која нам предстоје у Москви, другој престоници братске и мојне руске царевине.

ЦЕНОВНИК ПЛУГОВА

Плугови рачасти или за дубококо орбу		
R 14 M N	за орбу 21—37 см. тежина око 148 кг. с кољечкама, по	104—
R 14 S N	за орбу 21—37 см. тежине око 150 кг. с кољечкама, (са шир. дашке) по	105—
Универзални плугови с дубокиим гредељом		
D 10 S N	за орбу 15—26 см. тежина око 106 кг. с кољечкама, по	79—
D 10 K N	за орбу 15—26 см. тежина око 104 кг. с кољечкама, (са широком дашке) по	77—
D 8 S N	за орбу 10—21 см. тежина око 102 кг. с кољечкама, (са широком дашке) по	77—
D 8 S S	за орбу 10—21 см. тежина око 98 кг. с кољечкама, по	75—
D 8 K N	за орбу 10—21 см. тежина око 101 кг. с кољечкама по	76—
D 8 K A	за орбу 10—21 см. тежина око 102 кг. с кољечкама по	79—
D 8 S N	за орбу 10—21 см. тежина око 98 кг. с кољечкама по	70—
D 8 M N	за орбу 10—21 см. тежина око 98 кг. с кољечкама по	75—
D 8 M N	за орбу 10—21 см. тежина око 102 кг. с кољечкама (с предлашћиком) по	82—

	дизара
D7MN за орбу 9—18 см. тежина око 90 кг. с ко- лечкама по	70—
D7MN за орбу 9—18 см. тежина око 92 кг. с ко- лечкама, (с предлашкојом) по	75—
D6MN за орбу 7—16 см. тежина око 66 кг. с ко- лечкама по	64—

Прости гвоzdени плугови с једноставних гредљоца

	дизара
CP10R за орбу до 35 см. тежина око 72 кг. с прости колечкама гвоzdеним по	55—
CP7R за орбу до 30 см. тежина око 68 кг. с про- сти колечкама гвоzdеним по	52—
CP6R за орбу до 18 см. тежина око 60 кг. с про- сти колечкама гвоzdеним по	46—

Плугови обртачи или брдски, од челника

	дизара
UW7 за орбу 6—20 см. тежина око 86 кг. с ко- лечкама по	75—
UW7 за орбу 6—20 см. тежина око 86 кг. с ко- лечкама и пртало по	80—
UW7 за орбу 6—20 см. тежина око 86 кг. с ко- лечкама, пртало и окретном осовином по	100—
UW5 за орбу 4—18 см. тежина око 74 кг. с то- чињем (једноколцем) по	65—
UW4 за орбу 4—16 см. тежина око 64 кг. с то- чињем (једноколцем) по	57—

Примедба. — Овим се доновником замењују сви досада објављени и у листу и у Подолвривалном Календару.

Плугови ривљачи су за два до четари јарна волева и за дубоко орање — ривљаче —

Плугови универзални марка **M** за благе, или средње земље т. ј. иловаче; **S** за земље тежке, жилаве; **K** за земље трошине или смирљаче (делавне); **A** — за разоравње ледина и дивља; **SS** за вео тежке, жилаве земље. Свака та марка има дружици облик става и дашцице. Маркама Земљорад, Задруга, Преваре одговара R16, Метевор одговара R14, Врљак одговара D98S, Доменис одговара D8MN, D10MN, Стела одговара D8A и могу се овим маркама потпуно заменити, пошто Друштво држи и набавља само Савске плугове и пиокоје друге.

Уметци за претварање плуга у поједине сираве за обраду земље

Ко је већ набавио или у будуће набави који од универзалних плугова (оригиналних Савских) може их набавком уметака претворити у поједине сираве за савршену обраду земље кад сине служно станово (трупање) и место њих пригори уметак. На тај начин посягае знатну уштеду, јер гредељ, рунице и колече од плуга универзалног употребити и за плуг, као и за претварање његово у једну или другу од оних сирава, за које Друштво држи уметке на отоварништу.

	дизара
Уметак 8U N за претварање плуга у двобрадни плуг стаје	36—
Уметак 9 — раон. кољач за претв. плуга у кољач стаје	62—
5 — раонички пружинасти кољач за претв. плуга у кољач стаје	66—
7 — раонички ексиратор за претв. плуга у ексиратор стаје	70—
5 — раонички скаринатор за претв. плуга у скаринатор стаје	54—
за претварање плуга у Билартов подривач за подубљивање орања стаје	31—
за претварање плуга у обичан подривач за подубљивање орања стаје	10—

	дизара
за претварање плуга у лак обичан прашач стаје	17—
за претварање плуга у виртембершки прашач стаје	20—
за претварање плуга у прашач с огртално- ном стаје	27—
Тошка (једноколца) место колечка за претварање плуга у прашаче стаје	11-50

Резервни делови Савских плугова

1 предлашкојак за плуг D8MN	дизара 7—
1 „ „ „ D7иD6M	6—
1 раонички D8MN	дизара 3-50
„ „ „ D7MN	3—
„ „ „ D6MN	3—
1 пртало D8MN	
„ „ „ D7MN	2-50
„ „ „ D6MN	

Гривне са завршница по динара 2— (за предлашкоје и пртало рачунају се обавна)

Пила (лево на плугу) D8M 2—

„ „ „ D7иD6M 1-50

Табан (десно на плугу) 0-80

Дашица D6M 7—

„ „ „ D7M 8—

„ „ „ D8M 9—

При поруцима плуга или резервних делова, као и уметка, треба се позвати или на марку, или казати за какву се земљу, односно за каква посао, плуг или уметак, жели.

О Г Л А С И

ПРВА СРПСКА ФАБРИКА СИРИШТА у прашку и течности. — Боже Димитријевића из Ниша

Парафије најчисте и најбоље сиршита, које је анализирано у Министарству народне привреде, и препоручено народној кајорској.

Продајница даје добру вараду. 5—12

Г. Г. БРАТА БАЈЕР из Аузбурга, фабриканти макаронских машина и сирава.

В. Готхард Алвајера фабрика најновијих и усавршених пумпи, шпацица и остало.

Г. А. Грањ и Којн, фабрика најусавршенијих писаћих машина „Едеман“.

Мустре код Боле Димитријевића Ниш 5—12

СРПСКА ФАБРИКА СТАКЛА у Параћину. — Потребује 500.000 кгр. ралине сламе не вршене по руком отремене.

Пратим у Параћину и плаћа се 1. динар скупаје од 100 кг. по што је по најчистијој цени.

Препоручује се привредницима да ово имају на уму при овозгоднијем засеојављу отринице.

5—5 **Српска фабрика стакла у Параћину.**

ДВЕ НОВЕ КОМПЛЕТ-ЖЕТЕЛИЦЕ из фабрике Хоџера и Шраца из В. Пеште, а никако не употребљаване за рад, продате у повољну цену.

За погодбу обратити се 1. Лесков. Акц. Друштву за прераду стубље и лана у Лескову

3—3

Преглед 18. броја „Гезака“: — Чланци: Средства против штетних овних животиња — Опис плуга и појединих саставних његових — Величине — Галеник — Ценовник плугова; — Огласи

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
10, 20 И ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦИ

ПРЕПЛАТУ И РУКОВИСИ
УПУЉУЈУ СЕ
СРПСКИ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
КА ОСИМ ОМ НАЈВИШЕГ ЦЕНЕМА ОД АПРЕЛА
1893. ГОД. У 204 КРИВИЦА ДРУШТВИ
ПОСН ПИШЕ ЕКСПЕДИТО

Цена огласила наложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пољопр. Друштво власнике, председани Вучко С. Богдановић

Уредници Уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 19. и 20.

БЕОГРАД 20. ЈУЛА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

ГЛАВНА САДРЖИНА АУСТРО-УГАРСКОГ ТРГОВИНСКОГ УГОВОРА С РУМУНИЈОМ

У почетку прошлог месеца панет је пред аустријски посланички дом предлог трговинског уговора с Румунијом, против кога су скочила сва аграрна удружења, с њиховим средњиним местом и овај пут сложни као један човек... што се ларме тиче. Да ли ће остати до краја сложни и посланици који припадају аграрцима, кад се дође до гласања, то ћемо тек имати да видимо.

Бечке Пољопривредне Новине* налазе, да није била никаква голема невоља аустријска, да се нов уговор с Румунијом закључује, кад још није истекао рок конвенцији закљученој с Румунијом 21 децембра 1893 г. односно кад она још отказана није и кад се на годину дана раније отказати има. Нија била никаква голема невоља, тако новачке предузимати у једно доба „које с погледом на наш спољашњи положај и међународне односе уопште спада у најзамршенеје главе наше историје“. И што су обновљени и предузети трговински преговори с Румунијом у ово што се замислити може најневољније доба*, горњи аграрни лист налази да је то било због тога „што је очигледно наше министарство спољних послова полагало с предноставке, да је пред турским бојотским покретом и оперетским ратним припремама Србије и Црне Горе, била заповед неопходности, с Румунијом се скајдати. Ово уплатиће трговинске политике са спољном политиком донело је то, да је наша дипломатија у преговорима с Румунијом искорачила напред и што је за мнимо пријатељство Румуније на рачун наше пољске привреде учинила врло судбоносне поступке*.... То братимљење са Румунијом отпочело се плести из бечког општинског дома, потпомогнуто хакком извозника пидустријалаца и берзијанаца и повиском варошских несвесних потрошача противу аустријских аграраца... и онда је појмљиво, „да положај наших извозника

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 8 ДИНА, НА КОЈА ГОДИНУ 3 ДИНА,
ЧЛАНОВИ КОМАНАТИ, ЧЛАНОВИ СНИХ ДРУГТИ,
КОЛУБИНА, ОСИ, ШКОЛЕ, УСТАВНИЦИ, ПОД-
СТАВНИ СТЕЛЕ, КАРА, ЗАЛУ, КВАРТИРИ, ПИ-
ДОРАДНИЧЕ ЗАРПТЕ И УСТАВИ ПИШЕ 10-
ДИНАТ ЛИСТ У КОЈА ЦЕНА, АКО ПОЖЕЛО
ПРЕПЛАТУ ПРАВЕРА ЗА ЦЕЛА ГОДИНУ.

НА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 8 ФРАКАЛА, ВО СРБ. БОЈОТНИМ,
УДРУЖЕЊА И НАХОДИ ЧЛАНОВИ КАКО И СРБ-
СКИ ЗЕМЉОРАДНИЧЕ ЗАРПТЕ И УСТАВНИЦИ,
ПИШЕ, ШКОЛЕ И ЧЛАНОВИ ДОСТАЈАТ ЛИСТ
КА 5 ФРАКАЛА КАД ПРАВЕРА ПОЖЕЛО ПИШЕ
15-ДИНАТ И КАД СЕ ПРЕПЛАТУ КОД СРОТ УДРУ-
ЖЕЊА ЦРКНО КОГА ТЕ ПИ СЕ ЛИСТ ОСТАТИ.

који су водили преговоре унапред је био подаривен и што је Румунија, увиђајући ситуацију, могла прето диктирати одредбе уговора!¹

И аграрни лист не баца кривицу за такво „недоношће“ као што је предложени уговор с Румунијом, на оне који су у таквим приликама преговоре водили, но као што су и мађарски аграрци на свом збору у прошлом месецу у Будим-Пешти истакли... само на министарство спољне политике које је самовластно једино се руководио експанзивним политичким тежњама, потпуно превиђајући све привредне потребе и прилике само земље.

Аграрни налазе, да тај трговински уговор с Румунијом, не буди скоро ништа ни аустро-угарској извозној индустрији, јер и оно што је по тако скупу цену постигнуто: 20 позиција спунитених царина у румунској царинској тарифи, нису никакви изузетни уступци које би Румунија чинила аустро-угарској индустрији већ нешто проширене највишега повлашћења којим ће се користити и све оне државе (Немачка, Енглеска, Белгија, Италија и Француска) с којима је Румунија већ везала трговинске уговоре. Само што „док ове друге државе поменуто благовољење проширеног највишега повлашћења добијају бесплатно, докле ми морамо широм отворити капије увозу стоке из Румуније ма да у закљаном виду и тиме нанети смртну рану нашој сточној производњи“.

Румунији је дато право да може на године у годину један све већи број клане стоке — говеда, свиња и оваца увозити у Аустро-Угарску, почињући са 10.000 грла говеда и 50.000 брала свиња прве године, па дотегнеће последње три уговорне године (1915, 1916 и 1917) до врхунца одређене мере т. ј. до 35.000 грла говеда, 120.000 брала свиња и преко тога кроза све време по 100.000 брала оваца годишње!

Са тога „Бечке Пољопривредне Новине*“ налазе да је овај предложени трговински уговор с Румунијом много рђавији, но онај 18. марта ове г. ујокојени са Србијом, тим пре што је суштена и царина на

увоз свиња. Докле по општој царинској тарифи аустро-угарској царина за свиње од 10—120 кг. износи круна 12, за теже свиње к. 22. — у новом уговору с Румунијом свиње од 10—120 кг. плаћају по браву круна 11. — а теже свиње место да плаћају по браву, плаћају по тежини за 100 кг. живе мере круна 10.

Обарајући побуде и објашњавањима којима се од стране Владе спроводи предлог овог трговинског уговора, «Бечке Пољопривр. Новине» страхују, да на основу највишег повлашћења неће тражити и остале уговорне државе оне слуштене царине на свиње, као што се у своје време због повластица пограничног саобраћаја са Србијом и због изузетне поцуптине на вино с Италијом, имало грдне муке. Као што изјављују и бојасан да неће и остале балканске државе, Бугарска и Србија, транзити исте већ Румунији признате царинске повластице, при преговорима за трговинске уговоре, кад се једном буду повели и онда ће аустројска тржишта бити превлађана туђом стоком. То ће утицати на смањивање цена стоци и месоу и што се у уговору предлажу многа потрошачка места за увоз меса, по краткотрајном некуству са Србијом, показало се, да не вреди ништа, јер се главни увоз убрзо усредреди у Беч као главно потрошачко место монархије и отуда се смањивање цена домаћој стоци заповедно диктује.

Дале аграрни лист обара и оно тврђење које је и у нас укорењено и у погледу на Румунију, као и у погледу на Србију: да је *онолики извоз говеда и оваца у закљаном стању колики се уговором предвиђа илузориан*, јер није и *класа говеда онако згодна потрошачка роба као што су свиње, није Румунија има каквоћом онолико јако оштарство, да се извозом користити може*. У мотивима којима се овај трговински уговор спроводи бечком посланичком дому, аустројска влада га «теши» тиме, да је производама моћ Румуније у стоци слаба. Али аграрни лист износи упоредно стање сточарства у Аустрији с једне стране и с друге стране у Румунији, у односу његовом на становништво. На 100 становника падају:

	Говеда	Свиња	Оваца
у Аустрији	36:3	17:9	10
у Румунији	51:3	33:9	112

И доказну снагу ових бројева појачава баш та околност што се при преговорима с Румунијом с њене стране баш највише кудило на ову повластицу увоза стоке, што зацело не би био случај, да Румунија нема намеру, да се том повлашћом у пуној мери користи. «Као што се може поуздано рачунати и из то, да ће румунска влада предухити све потребне мере, да тамошње сточарство и количиним и каквоћом што свиње подиже»... у току уговорног периода.

Истина према мерама које је Румунија предузимала за унапређење сточарства, према описима што их је у погледу опоравке земаљских сточних раса предузимала и према успесима што их је на изложби у Паризу именовала изнела, а на недавнијој всељешној својој земаљској изложби и живи представила, можемо с поуздањем тврдити, као познаваоци сточарства у Румунији, да се аустројски аграрци неће много преварити и да ће се Румуни бар при крају овога уговорног периода, у погледу извоза стоке,

моћи до пуне мере, трговински, користити повластицама уговора. Ми ћемо усерије извести неке податке о румунским сточарству који ће поткренити ово тврђење и који ће показати и нама колико много грешимо у погледу највећег народног капитала који му лежи у сточарству, што ништа или врло мало у том погледу чинимо, што ништа не жртвујемо, што никако немамо смисљеног и утврђеног плана и систематскога рада и ако се нисмо ни за стоци део, подизањем земаљске радности на здравим и једрим основима, приближили Румунији у погледу њеног отирања од приредне потчињености туђини.

На послетку аграрци потезу и најоштрију, ону стару своју... димизијну иза појаса: Грдну ветеринарно-санитарну опасност од увоза меса (и ако кланог под контролом њихових рођених ветеринара) из Румуније. И да су ветеринарне прилике у Румунији посве такве, наводи из дела «Румунија у години 1906» од румунског (сигурно почасног!) конзула Бенгера у Штутгарту који тврди, да су реалтивном опадању сточарства у Румунији поглавито узрок неуређене опасне заразе које стоку сатиру. И потом поводом расправе у клубу аустројских пољопривредника, наводи једнога говорника, очевидца који је тврдио: «ја познајем безброј случајева где је стока липсавала од зараза. Дешави су остављени по пољу, док их пси не поједу. Ваздух је био окужен, али нико се није стога жестио, власти понајмање. Да дешине ситуије домаће стоке, недељама остану лежати, то је посве обична појава!» И тиме правда нападе своје на наше нараствене појмове, нашу несавесност и нечистоћу, «јер се у балканским државама, за башкиш све урадити може!» те да осумичи сваку брањивост и свако поуздање у ветеринарно-полицијску контролу и њене мере предохране и угушњавања зараза.

Не помињајући да тиме баца донекле лагу и на савесност и чистоту својих рођених ветеринара који ће контролисати млаве стоке и у Румунији, као што су га контролисали и у Србији, бечки аграрни лист замера врло оштро одредбама трговинског уговора с Румунијом, што није вођено рачуна о томе, да се добије могућност «воле поуздане контроле румунскога меса у погледу његове ветеринарне и санитарне исправности»... унесите одредбу, да се кланим гранама која се увозе морају додати и најважнији унутрашњи органи, јер се тек на основу њихове каквоће могу чинити поуздани закључци на каквоћу меса у здравственом погледу.

На даљих нападајма видимо, да се помиња с аустројске стране и овај пут, да се на њиховој граници подигну кланице за стоку на Румуније, као и то, да воде великог рачуна о већ показаним успесима подигнуте народне индустрије тако, да је индустријализација Румуније питања времена.

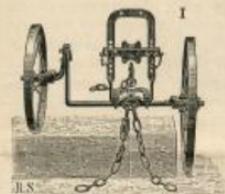
«Бечке Пољопривр. Новине» на крају позивају аграрне посланике да се добро промисле хоће ли пропустити трговински уговор с Румунијом, јер ако би он био усвојен, онда би они сами пружили руку за отварање широм врата увоза стоке и ако у закљаном виду, из свију балканских држава и тиме би јединим ударом били срушени сви успеси који су постигнати аграрским покретом у последњих десет година.

За нас је пак и важно и поучно да пратимо сваки важнији покрет најмеродавније чињенице у суседној монархији за муноправно решавање наших трговинско-политичких односа с њоме; сваки корак најмоћније, аграрне групе, у аустријском посланичком дому пошто се ни закон о овлашћеној ни трговински закон, не могу на основу оног свесавезајубог аустријског § 14. доносити и одобравати, чак ни у ...Аустро-Угарској, чак ни по њеном сопственом слагању „законитости!“

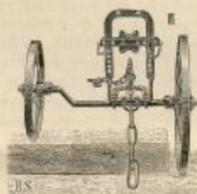
ОПИС ПЛУГА И ПОЈЕДИНИХ САСТАВАКА ЊЕГОВИХ

(свешетањ)

Колечке за плугове Колечке за универзалне плугове (слика 29) у главном су истоветне с колечкама плугова рилача (или плугова за дубоку орбу), само су сразмерно мање (колесек око 75 см.) Оне могу бити за точак лединак на прост лапат или на двогуби или носуштени лапат (слика 30). Затег (и. 19 с. 26) је челичан. Облучац (и. 24 с. 26) је на осовини помичан, према потреби за ширину бразде.

Сл. 29. Колечка с воничним осовином за плугове орање и вршином, удвојене на дубоку од 26 см., тежине око 41 кг.

Сл. 30. Колечка са покретним осовином на двогуби носуштени лапат

Колечке плугова с простим гвозденим гределем, као што су т. за. прости руски плугови СР (слика 8) разликују се од њих само по гуњави од ланчева и по гределском осови с јастуком; оне немају облучца и уопште у свему су простије.

На токовима (са ливеним главцима, а шинама и паоцима од кованог гвозђа) потпуно обухваћају гулац изнутра продуљци главцима која је са своје стране покривена ливеним браницима уврћеним на осовини тако, да на осовински крак не може допрети прљавштина ни песак.

Но по жељи и уз доплату вишка цене осталих справа за обраду, бити поручивани и с потпуно заштићеним главцима да уље не цури и да не уладе прашина (слика 31). Точкови се рад подмазивања не морају скидати и само им треба доносити сваке три недеље уље у мазалине.

Напред потпуно затворена главчина озади се држи чврсто прицвепна затвореном капском уврћеном с њоме преко колчака осовине уврћеном. Колчак се може смаћи пошто се извади клин за утврђивање. Према томе да се може затворена капска навицати на колчак осовине није потребно, да се

она састоји из 2—3 дела, већ кад се колчак скине, може се и она онако цела смаћи, што је од знатне користи по добро заштитавање затвора. Уље се напуни у мазалици која се помоћу увртке затвара, прикупља се у поморима и одатле омазује рукавиц при сваком окрету осовине. Пре одвртања увртка на мазалици треба добро обрисати и очистити како увртку тако и околу ње, како при пуњењу уље не би у главчину доспела и одржавштину. При пошљању точкови су омазани само машинским мазом и пре употребе треба налити нешто уља. При састављању расклопљених точкова треба на томотрити, да се покривају белете на саставцима (фланцима) главчине и затворне капеле. Ако по дугој употреби оједоме колчака на осовини или изнутрице главчине точкови постану котурашни, да ајташе, могу се у затворну капелу уметути танки лимани колутићи тако, да точкови опет тачно ходе. Ти су колутићи дебели $\frac{1}{2}$, и 1 и 2 мм.

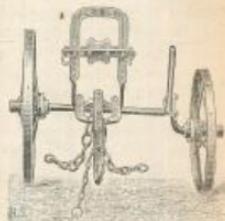
Потпорци за Колечке за облучац плугове од нумера 7 на вишине испоручују се све с потпорцима за облучац без повишетка цене (слика 32).

За помпаче и вишине и наинике, како пречњана с гределским осовином, на облучцу, тако и левога точка, при подешавању плуга на дубоку орбу, могу се ворутићи колечке нацвепене с нарочитим уврткама и разуме се кад се вишак уцени долати. Оне се онда уврћавањем и одвртањем, могу врло удобно удешавати за жељену дубину орања. (види слику 26.)

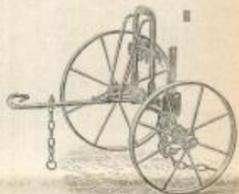
За орање с једном спрегом (грлом), при чему мора коњ или разором бразде, може се добити и једнострани потезњак (слика 33) т. ј. једни лук с нуком који је грлином утврђен за затег колечки. Окренута на леву страну ова се направа може корисно применити и за задржавање логова, уз јарам или пар задреге — треће спрежно грло.

Назад на свима колечкама може се заштитавање и наслон за вођице (дигачине) као што је представљен у слици 33 на облучцу (десно).

Кад се имају наизменично да разоравају и соравају јако испушчених поштати или и пупкови (узвизичица на ивањи), онда колечке сваки пут потребују друшчији положај. Леви точак колечки (лединак) мора, као што је већ напоменуто, на усправном краку осовине бити тако наменити, да колечке на тиме и плуг при раду буду постављени сваки пут у усправни положај. При орању избрдо не мари ништа ако

Сл. 31. Колески са заштићеним главцима против растурања уља и уздржања прашине

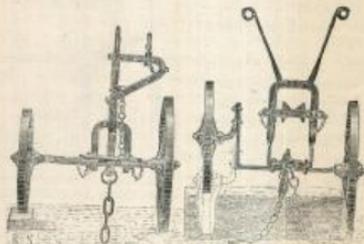
Сл. 32. Колечка универзалног плуга са стране где се види потпорци за облучац

Точкови са заштићеним главцима

Наслон за вођице

Колечка за подешавање првог задрга или обвезају земљишта

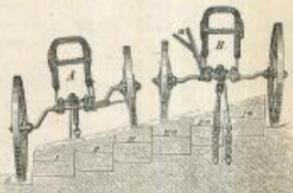
колечке те и плуг буду накрунути мало нижије, на-
против при орању узбрдо морају стојати усправно,
јер би се иначе бразда оспила. Да се то избегне ко-
рисино је употребити или широке окложне рађове, или
на обичним дашчицима помични редељак (сл. 9 и 10).
Орање узбрдо ипак увек теже но орање низбрдо,
јер би плуг морао сваку идућу бразду углоби дубље

Сл. 30. Колечке за једностранни затезањак (десно) или за догон
и колечке с наклоним завојем (лево)

орати што постант више опада но претходна бразда и
јер земља мора бити једнако издизана у бразду поло-
жење наплате. При орању низбрдо обротно.

Важно с осовинама Друкчије бива при орању **страном**
осовинама брега, где се бразда на једну страну
прерве узбрдо, а на другу низбрдо и где се не
сме дангубити с намештањем колечки и плуга, за
друкчију дубину, при сваком повртању плуга у бразду.
За такве случајеве препоручују се: **колечке с окрет-**
љивим осовинама које су начињене с противоложно
прегнутим осовинским крацима и могу се једним озно-
бом а (слика 34) окренути о час и не дангубити, да
колечке, па стиме и плуг буду постављени у усправ-
ни положај, сваки пут, у повртању плуга у бразду,

Сл. 31. Колечке с окретљивом осовином, типне 43 кг.
Пете се испоручују и за обртате плугове само, с једнаким затезањем

као што слика 28 показује. Озноб а има рукатку која
захвата у наудчан лук и задржава осовину у оном
положају који захтевају нагиб брега, односно право
став плуга. А представља колечке у ходу плуга низ-
брдо, а В узбрдо, а између њих представљени су
пресеци повлачених бразда.

Ове колечке су за планиске положаје душу
дале и могу се у равницама врло добро употребити
код свију плугова сем код тробрајдњака.

Самоход или вр-меца Самоход или врмеца (15 на слици 26)
састоји се из пречника (код ралице и
плуга дрвећа — *курдеља*) чврсто прилијепеног с гре-
дељем, о чије се кукасте крајеве краће или дуже
вешају двострани ланчеви — *орачица или гузова* —

те се и помоћу њих може још удешаваћи
дубина орања. Иначе је *орачица* затег
којим се са затега колечки у самој ствари преноси
теглећа снага на плуноско тело и којом се задњи део
плуга једнако држи у одвесном положају. Ако је по-
требно да плуг учини скретање у десно (у бразду)
или у лево (ка левини, целини, неопораном делу њиве),
онда би један ланац попустио, а цела теглећа снага
дејствовала би на други и тиме би се једнако одржавао
одвесан положај. У левом ланцу умештен је један
завојит обртањ — двогоби завојница (на
слици 27 десно I а гледан озго, видн
објашњење слике 27) са урезима на увртци у десно
и у лево, помоћу кога се може ланац покатити или
попустити, те да се плуг, нарочито на стрмом зем-
љишту, може подесити да иде одвесно. Како се са-
моход, кад је потребно, искључује, биће говора у на-
редном одељку на свом месту.

Потреба у запреди Што се тиче потребе у запреди и различитости радних саставака (делова) код
и разноликост радних саставака (делова) код
појединих бројева и марака плуних,
неједнакост под
или марака
треба знати ово:

Универзални плугови за 10—25 см. дубоку орбу,
марке D₁₀, D₁₂ и D₁₅ (слика 10) захтевају двоспредију
запрегу т. ј. пар коња или јарам волова. То су ну-
мере које се највише траже и међу собом се разли-
кују само по плуножном трупу који је величине разне
(па разуме се и дубином орања), док све три ну-
мере или величине имају једнаке *гредеље* и *колечке*.

Универзални плуг D₁₈MN (слика 11) за орбу ду-
боку 9—18 см. има исте *колечке* као и горње вели-
чине, али друкчије *гредеље* и *трупине*. Он је поде-
сан за једноспредију или лаку двоспредију запрегу.

Универзални плуг D₁₈MN, за 7—16 см. дубоку
орбу, уопште је лакше и вицкатије *грађе* и не ис-
поручује се с предилужњаком, сем на изричан зах-
тев. Он је намењен за снагу једног коња или две
кравце.

Ручице Ручице, како на плуговима риљачима,
тако и на универзалним плуговима ора-
чима с високим козлацима (становима) могу се по-
мичати, *помицати* (као што се види са слика 13, 15,
16 итд.) те да се могу удобно подесити за личности разне
висине или при употреби његовој, претварању у
сиправу за вађење рене или у подривач итд.

УДЕШАВАЊЕ ПЛУГА САКОВЦА ЗА РАД

Доброта плуног рада Независно од напред изложених услова
за избор плуга по доброту, и оцену
његове конструктивне вредности, у пракци се најви-
ше полаже на доброту плуног рада.

По чему се доли Према циљу орања, доброта плуног
у пракци доброта
плуног рада? рада цену се по томе, како плуг по-
дешава једине послове врши и од доброд плуга

- тражи се:
- да оставља чисту обалу или одсек од целине;
 - да оставља чисто дно разора;
 - да добро земљу мрви, дробн или ситни;
 - да бразду добро прерве;
 - да земљу добро меша;

ћи да одржава равномерну дубину и ширину бразде, на коју буде удешен.

Чиста обала или одсек од целине знатно доприноси поузданом ходу плуга и чини да се постигне правилно прилегање бразде. Одржавање равномерне дубине и ширине бразде у оралу условљава такође постојан ход плуга и познаје се и по равномерности пооране површине.

Орање у зависности од спрежне стоке и каквоће земље

Орање, плужни рад плуга, његова радна моћ, сем конструкције подешене за врсту земље која се мора орати и за дубину до које се има орати, зависи од спрежне стоке и од каквоће земље.

Спрежна снага врло се јако мења код једног истог плуга и на једној истој земљи. Јер степен земљине влажности битно утиче на њену отпорну снагу, тврдоћу и пријалбање за плужно оруђе.

Однос спрежне снаге за главне врсте земље

Кад се плугови пусте да ору у границама прописане их дубине и ширине бразде, онда се спрежна снага односи на пресецима бразде и износи, по искуству и предузиматом мерену за квадратни десиметар (10 см.²): у лакој земљи 20—30, у средњој 30—40 и у тешкој земљи 40—60 кг.

Дневни рад плуга

Дневни рад, због многих меродавних утицаја на то, може се од прилике рачунати и узети да износи за 10 часова рада:

код бразде дубине см.	при орању са кова:	ковачка орава
12—15	2	0.45—0.60
15—20	2	0.35—0.50
20—25	2—3	0.30—0.45
25—30	3—4	0.30—0.45
30—35	4	0.25—0.40
35—50	6	0.25—0.30

Волови рачуна се да могу од тих површина поорати 70—80¹/₆.

Од многих меродавних утицаја на количину површеног посла (орања) поменућемо само један-два примера. Количина и каквоћа орања зависи од врсте, то ће рећи од чврстине и од збојности, отпорности земље. Земна орашница у својим дубљим слојевима отпорнија је него ли у горњим, разрађеним, више превртаним слојевима и за орање у већу дубину, независно од конструкције плуга, тражи се и јача спрежних стока, тражи се спрежне снаге готово на квадрат више: докле повећавање ширине бразде нема никакво приметан утицај на то.

Исто тако и положај или нагиб земље утиче на утрошај спрежне снаге. На неравној земљи, дружије је и учуће на празно, да ли се куче избордо или узбрдо, уколико је веће загињање стоке при орању узбрдо итд.

Начин удешавања плуга Саковца за рад

Од пет главних захтева за оцену вредности плуга (1. рада, 2. успеха рада 3. трајалности и лакоће орашке, 4. тежине и цене и 5. лакоће руковања) лакоћа руковања или удешавања плуга за рад спада у врло важне одакле доброга плуга и стога ћемо удешавању плуга Саковца за рад и посветити један нарочити одељак.

Сидење панковања

Кад се плугови Саковци набављају из фабрике или од Српског Пољопривредног Друштва, они долазе нарочито опремљени — улаковани.

Све сечивице на плугу т. ј. раоници, цртала и предплужњаци, увијени су ластраним (лиманим) калијама, да се не би у транспорту окрзале и искривиле. Ове калије утврђене су жицом о уртке раоница и стога их треба одврнути, олабавити, докле се жица не одвије и калије не скину, па по том опет их уврнути, мотрећи при том да какво парче жице не западне у руну од навртке.

Подмазивање

Онда треба подмазати на кољечкама осовине, ради чега се точкови могу смаћи. Исто тако и гредељски ослон треба мало дојем или мастићу намазати. Није потребно скидати их подмазивати, ако су точкови на кољечкама са мазалицама (у главчицама) за уље и прашину непропусним, но их треба папунити уљем, па сваке 3—4 недеље то повторити.

Удешавање гуњно орашце и врњаче

Најпре постави гредељ на ослон или јастук на кољечкама, па оба ланца гуњвина обеси о куче пречњака на гредељу тако, да су обе стране равномерно затегнуте. То равномерно затезање постиже се, ако се оба ланца, пре но што се обесе о куче, упореде (избарбарел) и ако се не слажу, онда се уртвљаем обртља на левоме ланцу гуњви, по дужини поједначе. Није увек потребно да гуњва виси о гредељу крајним беочузима својих ланца, но ако потреба изискује, можемо их обесити и на краће, те да се постигне још лакши ход или самоход плуга.

Положај предплужњака и цртала

И предплужњак и цртало морају својим гредељом бити чврсто притврђени гривнама о гредељ и то на горњим урткама гривне напред, а на доњим назад.

Предплужњак се спушта толико, да у орби хвата ¹/₃, до ¹/₂ браздне дубине.

Цртало треба да је својим врхом старије од врха раониковог и да захвата на 3 см. испред истог.

Какав правац и положај ови саставни плуга заузимају на гредељу види се из претходних слика.

Они делови плужнога тела који долазе до поврха (главље) плужнога ословка или тела брици добро углађени и углачани, али пре но што ће се они сами у орби угладити да се све цагле, могу ипак показивати овде — овде по које место о које се земља хвата и лепи, што отежава рад отоци. Да се њихово потпуно глачање убраа, треба таква места у току самог орања угладити брусом или каменом нештаром. Због тога се и препоручује, да се нов плуг, пошто се лој којим је плужник олопан омазан смакне теритином или петролејом (са глатких делова плужника, први пут пусти у оштро пешчано земљиште или да зореу у ледину.

Запрезање стоке у плуг много утиче на правилан ход плуга, као и на добро орање. Оно зависи од тога, да ли су спрежна стока коњи или волови, т. ј. да ли тегле на ждрепчанике и потеге (штрање) или на оје и јарам и колико се јармова волова или пари кова запрезају мора.

Коњи а и волови који вуку на штранге, упреху се о јармац или прекорубе (вагу) са ждрепчаницама.

Јармац се окачи беоучугом о куку на затегу кољечки. Он може бити подељен за 1, 2 или 3 спрежна грла.

Волове који вуку на јарам о врату — место јармаца, треба запрегнути о затег кољечки ојетом, посредством две-три дебље алке, место само једне тј. да оје између запреге и затег од кољечки буду спојени на чланковиту преглабицу, те да запрега при првом потезању и при завршању у раду, не затеже и не сеца и запрежно и плужно оруђе као укрупњену целину, нити да одиже кољечке, те на њима и плуг.

Јарам односно јармац, морају бити толико дугачки да дају довољан размак, да дењњак једнако гати разором бразде, а левак над обалом — целином.

При презању четворне или шесторне запреге између рудних коња или волова што вуку на штранге, место уобичајеног ланца потезњака, између првог пара спрега који вуче непосредно до плуга — „рудних коња“ — треба да се у јармац угради руда, а између рудних и предњака наместити други јармац од врх руде тако, да предњаци (коњи и волови) вуку ланцем потезњаклом.

Волови у јарму на врату, предњаци се спрежу за „рудне“, помоћу криела или ланца од 2—3 јаке алке. Код спреге од 3 јарма запреге, предњаци вуку на ланцу, а средњак и рудни на ојету с криелами. Овде су криела преглабациа између јарма и ојета, држећи се о заворну јарма и о алци ојета с друге стране.

Дубина орања и удешавање плуга за дубину

Бројеви који се уз марку појединих типова плугова за разне врсте земље и за разна одређења, налазе обележени на стању, у погледу на јачину плуга, величину и облик његовог плужног тела, означавају границе, у којима плуг ради а на земљишту за које је намењен.

У нормалним границама удешавање плуга за дубину орања, мањаће дубине при орању, бива помицањем гредељског ослона — пречњак с јастуком — на облучу кољечки, навише за плуже и наикиже за дубље орање. Незнатније навише могу се при том постићи тако, ако се положај гредељског ослона измени само на једну страну.

Положај гредељског ослона на кољечкама

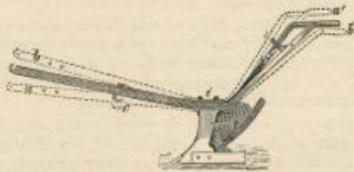
За све веће измене дубине при удешавању плуга, мора се и леви ток кољечки регулисати т. ј. његови наперком на основином латаном ступцу помицати навише или наикиже, опунтањем и притезањем обе гривне. (Упореди слике 27—34.)

За постизавање још веће дубине, но што се добија удешавањем гредељског ослона и намотањем левог точка кољечки, морамо се послужити записљастим гвозденим клиновима, од којих су по два придодата сваком плугу с двогубим гредељем. Уметањем тих клинова између гредеља и плужнога тела, постиже се плуже или дубље орање, но што је нормално, за ту плужну марку.

Одврнути навртке над гредељом на уврткама трупине, па за особито плитку орбу, дати гредељу положај а (слика 35). Обратно, да се постигне што дубље орање мора гредељ добити положај б. У случају

чају а умећу се клинови позади, у случају б спреда између плужнога стања и гредеља, пошто смо попустили најпре навртке на уврткама 1.

При притезању и увртању навртки морамо побротрити, да гредељ не избеже у страну, но да равномерно прилеже. Јер се иначе не може постићи сигурно причвршћавање његово.

Слика 35. Положај двогубог гредеља подметаним клиновима: а, за особито плитку, б, за особито дубоку орбу, с, кука за везање једног ланца, 1, гредељско навртке

Уметање клинова од велике је користи за регулисање правилнога хода и у свима врстама претварања неправилног плуга у друге спреже за обраду земље. Према томе јесу ли раоници нови или слезани, према томе да ли је земља тешка и чврста, или трошна и блага, сува или мокра, залажење плуга у дубину може се дотеривати клиновима, дајући гредељу по потреби положај а или б. Да ли ћемо клинове морати подметати целом дужином њиховом, или до пола, зависи од потребе у сваком поједином случају.

Код плугова риљача треба по могућству избегавати најинији положај гредељског ослона, јер се притом облучај кољечки иступа унапред и може се искривити отпорним потиском потезњака или јаки ојета на куку затега од кољечки. У таквом случају за удешавање дубине, боље је да се послужимо клиновима и средњим положајем гредељског ослона. За одржавање облучаја у исправном положају служи и ланчић ударачак о гредељској куки, али он не сме бити никад затегнут у раду.

У осталом сво ово ипомогање има успеха и допунитије се само дотле, докле плужно тело чврсто ходи по дну разора својим табаном и плазом. Чим упркос оштром раонику почне на врху свом да члони (дуби) или да се задњи део плазе трћи (издиже), даље је удешавање за већу дубину узамати и мора се прибегнути набавци других типова и марака, набавци клинасто записљастих плужних тела.

На плуговима с једноставним или простим гвозденим и дрвеним гредељима, удешавање дубине орања врши се на кољечкама на различан начин, а осим тога и вишим или нижим вешањем гуљаве (орачине) на гредељу тј. попуштањем или притезањем ланца.

Ширина бразде и удешавање плуга за ширину

Ширина бразде условљена је удаљењем гредељског ослона од ивице бразде и треба да је у сагласности са ширином одсецања земље ратоником т. ј. са ширином банка која носи с плужним плугу унапред, али махом се бразда може без штете хватати за 3—6 см. широм.

Нормална ширина бразде

Ширина се може удењавати на плугу Саконицу тројколом:

1). За већу измену у ширини бразде, мора се цео облудца кољечки на осовини помаћи, ма да обично треба облудца оставити да стоји у положају како је намештен у фабрици;

2). Мање измене у ширини постижу се помицањем затега (руднице) кољечки на сврачуљи (дугу) лево или десно;

3). Исто тако помицањем пречњака на облудцу — гредељског ослона — више у једну или у другу страну. Али обично то помицање не треба употребљавати при удењавану плуга за ширину бразде, но више за то, да се исправе кољечке при косом нагињању њиховом.

4). Накретање задњине дужиног тела на бок и тиме тежња плуга, да хвата ширу или ужу бразду, код плугова са самоходом, служи такође за удењаване ширине бразде. На пме поунтањем или притезањем у обртњу левог ланца гужаве орањаче постиже се: подуштањем шире орање, а притезањем (окривањем) ланца уже орање.

Кад се плуг потпуно добро удеди, онда он иде равномерно и стајно, ходи сџм, да га орач не мора ручицама придржавати.

Ход плуга

При орању кољечки удењавана се на сврачуљи

При орању токови кољечки треба увек да стоје одвесно и да иду право. Брајдвџак (десни) точак треба да иде што ближе осовни бразде, но не додирујући га. За тај циљ мора затег (рудница) кољечки на сврачуљи бити управљен лево или десно према томе, да ли средиште правца вуче, лежи даље у десно или у лево. Правца вуче и средиште потезања плуга управља се по броју или телесној ширини спрегне стоне или по дужини јарма односно јармаца. На сврачуљи се померањем затега исправљају и кољечке које се при орању откосом брега потурају т. ј. навијаче стреме.

Где за именовани циљ не би било довољно помицања затега (руднице), ту се може (на пр. при орању плугом с 1 или са 3 спрегне) утврити ланац од $\frac{1}{2}$ до $\frac{3}{4}$ м. дужице између куке затега и јармаца, односно оје за затег спрегнути помоћу крпела, те да се правац вуче ложи под мањим углом, или се у оба та случаја употреби направа за почетно теглење (слика 33.)

Укуе кољечке и ланца

Да се може уз јарке, зидове, дрва итд. што ближе орати, прађају и нарочито узине кољечке. Истом циљу још боље служе ланце и једноколки (место кољечки ступци с ланцом или точићем на дну) који се свуда овде могу предпоставити кољечкама, где су земље такве да се токови обавијају и набајату блатом и коровским килама.

Ланцац уздржач

Да се облудца кољечки одржава усправно, да не покрће т. ј. да се не накрће и не потура унапред и да се не би затег на коме је јармац сунђо и о земљу пободао (на пр. при потпискивању плуга, при преносу итд.), обеси се поти (затег) различитим уздржачем о куку на врх гредеље, али ништо тако кратко, да тај ланчић при запињању стоке може пући; шта више у раду он не сме никад

бити, одвић затегнут. Сем тога ланчић тај спречава смицање гредеља при окретању и изокретању плуга.

Обрањивач или разоравач пре бразде

Кад отпочињемо орање целине тј. докље још немамо отворене бразде, при обрањивању деонице, стријске или њиве, треба гредељском ослову, односно орањичи, дати положај за највећу дубину, а за ту марку плуга и то дотле, док се не подеси и не постигне права дубина орања, што обично бива с другом-трећом браздом. У почетку се и леви точак спусти што ниже, на што бразда дубља постаје, точак се подиже, док се не удеди на жељену дубину и једнако одржава одвесно тако, да осовина једнако водоравно стоји. Сем тога затег (рудница) кољечки треба на сврачуљи наместити за једну руну у лево, дакле ка облику целине, да и цело плуноно тело одбјау у бразду, па тек кад се у току разораваня првих неколико бразда подесити права дубина и ширину орања, помаћи затег онет на средини сврачуље.

Изоравач последње бразде

При изоравану последње бразде, кад оба точка морају ићи разором, леви точак треба сасвим спустити тако, да оба точка иду у једној равни. Раоник пак удесити тако, да он за $1\frac{1}{2}$ —2 см. дубље хвата и самоход нескључити.

За пренос плуга, било на преносним двоколкама (слика 36.) или на сучачи, треба такође оба точка на кољечкама поравњати.

Саоравач деонике

Где се можда због мокроте не морају одржавати узине сведене деонице или постати са расклопљеним браздама, треба после сваке жетве деонице поновно обрањивати. У ту сврху се на стријци у правцу орања повуку право разори у размаку један од другог колико треба да су нам деонице широке (20—30 м.) на се најпре, саораванњем земље одовд и одонд она разоре.

Прва деоница се почиње саоравати око ове прве почетне бразде — разора, при чему се запрега на десно астерује и окрће и на тај се начин деоница до половине своје саоре. Пошто на исти начин и исто толико другу деоницу саоремо, онда се између обеју лежећа површина (од половине деонице) разоре, при чему се запрега у лево поврће. Из тога излази, да разор прве почетне бразде треба повлачити на четвртину деоницке ширине рачунајући од њивне међе.

При довршетку орања остаће дакле између деоница отворени разори који се обично при даљој обради поравне и на коме, да би њива остала равна при плућем орању, треба отпочети разораване.

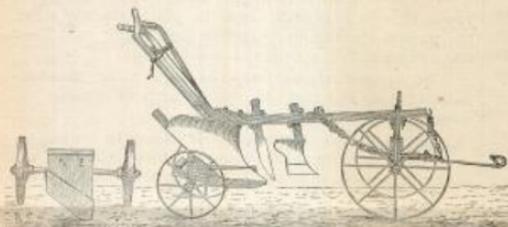
Отворене разоре најбоље ћемо поравнати ако у правцу на њих, према њихној дубини и ширини, с обе стране саоремо 3—4 бразде које постепено пуштамо све плоче, а последњу заосталу плитку бразду заравнијемо разором у десно преваљеном плугом. То равнање бива још брже са вишебројним плугом. Потоме попречно влачење њиве бранама, или извртнутим дрљачима уравнива бразде потпуно.

Обвртања плуга на увртанима

При истеривању плуга из бразде и окретању на увртанима, тау на увртанима, да се утера онет у бразду, плуг се издигне из земље, прекрене на леву страну и пусти да се клиза на плави и на брану који је начињен на левој рунци, докле се за десну придржава.

Плугови са самоходом докле ору, не морају се рукама држати и управљати. Орач не мора и сам заштити, но може ићи обалом орања и сву своју пажњу обратити ходу стоке. Али у каменитим или косим (нагнутим) земљама, но треба плуг оставити самом себи, но ручице треба придржавати и њима плугом управљати.

Искључивање са- Свуда онде, где је нужно, да се оре бразда променљиве ширине (као на пр. при орању разора, повлачењу одвојница, при саоравању крајева, упратина, путева и потеских међа — и при изоравању последње бразде) самоход можемо искључити. То бива, ако десни ланац гуњиве смањено с куке гредељског пречњака и окачимо је о трећу куку с (слика 35.) испод гредеља (а леви се у обртну може одврнути), те да плугом у орању можемо руковати по вољи, да можемо орати на разну ширину, исправљати бразду или због неједнаког хода и врдарања запреге, као и обичним плугом управљати у брању.

Сл. 36. Преправе доколкако, само да себе и десно подметнуте под плуг, за калитве ралаче, ораче и обртаци. Тежина 20—23 кг. При поручби ових доколкако мора се изложити карта плуга за који се поручује.

Без предплужњака требало би само онда орати, кад хоћемо сасвим плитко да оремо или онда, кад намерно хоћемо да изорану бразду што мање преврнемо и дробимо (D, A, D, A), дакле при разоравању ледина, зимском орању, али без пртала никад, јер оно не само да изводи орање савршеније и чистије, но у знатној мери доприноси и одржавању плауине трупаине. Сем тога ова плаујина саставка служи и за смањивање и штеђење спречне снаге.

Пртало и нокат (врх) раоника морају тако близу стојати, да једно друго узajамно потпонаму у њиховом раду: с једне стране чистом однесном засецању бразде и водоравном одсецању, подизању и превртању исте с друге стране.

Да плуг сигуран ход има и да одржава равномерну дубину, потребно је да точак брајдљих ходи једнако по чврстом и глатком дну разора тј. да дно бразде остаје чисто. Осипање обале или одсека целине, спречава се унутрешном пртала које оштро и чисто засеца бразду, док се осипање већ преврнуте земље из бразде, обуставља одржавањем плауног тела у однесном положају или стању, као и одржавањем нормалне ширине и дубине бразде за тај плуг.

Да би се на брадским странама бразда (банак) могла правилно навише превртати, односно, да би се бразда могла чиста одржавати, исто тако на жиљавој или грудастој земљи, док преврната бразда

гради једноставан банак или где се грудве преврћу и падају натраг у разор бразде, треба се послужити широким околним разовима или помичним репелцима на њима.

Дето у место нокта од раоника, за плугове који раде на каменитим земљама, чува раоник да се брзо не туши и не врха. Дето се може надити ради искривања и општења отуђење стране или ради окретања друге стране. (в. слику 13)

СТОЧНА РЕПА УГАРЈАЧА

(Brassica Rapa esculenta Koch; Brassica Rapa rapifera Metzg.
Бела репа, јесена репа, ташарапа, турински шт.)

У напису шта да сејемо на стрњиштима олајне репице и јечма озимица¹⁾ побројане су поједине биљке које се са успехом гаје за исхрану људи и стоке, али ништа није поменуто и о репи угарњачи која се тако зове за то што се увек на угареном стрњишту сеје. Овим допуњујемо горњи чланак напоменама о гајењу сточне репе угарњаче у времену око њене сејидбе.

Кад је лето кишнито, жетва је угарњаче сигурна, доходак врло велики, а тропкови око рада врло незнатни. Сви су нагледи да ће ово лето за гајење угарњаче бити угодно, па за то скрећемо пажњу пољопривредницима на користи од гајења угарњаче која још не може никако код нас да се одомаћи.

Репа угарњача укресљује се за исхрану сточке: говеди, оваца и свиња; неке сорте (куче ташараке) као вариво за људску храну — врло је здраво и пријатно јело.

Угарњача има више врста; разликује се по боји обалу и начину укресљавања; има их округлих, њоснато — округлих и дугачких. Боје су: беле, жуте и црвене.

Семе угарњаче ситно је, округло и црно, слично кукусуноме семени; што је семе црвје зрелије је, здравије и веће клицавости.

Угарњача успева у влажном — магловитом — поднебљу, али даје још добар доходак у пределима сувим и оскудним у киши.

Напредује на свима лакшим земљама, нарочито на пескушама и другима које су измешане са песком.

Две су користи од гајења угарњаче. *Прва је*: што се може редовно да сеје на њивама као друга увек пошто се, редовно увек пожаре и дигне: олајна репица, озими јечам, озима раж пшеница, оvas и пролетна сточна пшћа; а *друга је*: што са незнатним трудом и мало рада осигурамо се са доста и добре хране за зимску исхрану стоке. Према томе не би било економски сејати само угарњачу на једној њиви једне године, кад се преко године са исте њиве могу да добију две жетве.

¹⁾ Види Ср. — 17. Тежина 1909 г.

Ако се могуће, добро је пре сејања поћубрити стрњиште згорелим ђубретом или пиштинском.

Земљу за угарњачу треба поорати одмах чим се усев дигне, ако је земља влажна, иначе саčekати прву кишину како би семе дошло у влажну земљу.

Семе угарњаче слично је и семени олајне репице; што је затвореније боје у толико је боље. Због тога, што је врло ситно треба малу количина семена по ектару.

Угарњача се сеје „омашке“ и врстачном сејањом. У првом случају треба 2—4 кгг. семена по ектару, а у другоме 1—1¹/₂ кгг.

Кад се угарњача сеје омашке, поступа се овако: најпре се земља пооре и подрља па онда сеје (ако је земља влажна); кад је посејана, повлачи се — поравна — земља трином браном, при чему наизити да брана буде што лакша, јер се семе не сме загризати дубље од 2—3 см.

Ако се сеје врстачном сејањом, онда ваља сејању подесити тако да се посеје репа у редове раздалеко 45—50 см. а при прашењу и разређивању остављати струк од струка 30 см. раздалеко.

Кад се сеје сејањом, онда са раоника поскидати тегове, јер семе не сме бити дубље загризано у лаким земљама од 2 а у тежим од 1,5 см.

Опет понављамо: да угарњачу треба посејати само и увек у влажну земљу, па макар чекали дуже времена док не падне киша, иначе посејања у суву земљу, равно никне, па и оно што никне, закриљави и пропадне.

На конопљаштима, ланштима и њивама с којих се усевни чунају, може се угарњача посејати, пред чунање, у сев, јер приликом чунања семе угарњаче затрпа се. Тиме смо уштедели орање. Но угарњача се може посејати и заједно са ланом и конопљом, јер у закљону може да расте; кад се лан и конопља почунају остаје репа коју даље треба неговати.

Ако је време влажно, добро је посејати угарњачу по Св. Илији, а није доцна сејати је целе прве половине месеца августа.

Чим угарњача добро никне и порасте за 3—5 см. треба је разредити и једновремено прашити онако исто као сточну репу. Оставља се само по један струк (раздалеко 30—35 см.).

Разређивање и прашење то је сва нега око репе угарњаче.

При подесном и довољно влажноме времену, угарњача брзо расте. Жетва према добу сејања, пада друге половине септембра или почетком октобра. Она се чуна врло лако руком. Кад се извади — почуна — треба је очистити од земље, па са њиме пренети на место, где ће за зиму да се трапи. Пре трањења треба лишће сасећи и „у зелено“ стоици давати, јер је врло добра храна, нарочито за музене краве.

Доходак по ектару је, кад је подесно — влажно лето и јесен 20—30 000 кграма репе и 3—4.000 кг. лишћа.

Угарњача теже измржљива по сточна репа, за то се она на други начин и трапи.

Угарњача и мрква сточна (шаргарепа) не могу да поднесу исто трањење као сточна репа и кром-

пир. — Угарњача је истина тврђа на зими но кромпир и сточна репа, али је за то оствлаживају на тошлости и труне одмах чим је толико увати.

За то се угарњача покрије блатим слабом — танким — слојем земље. — Гле пак није јака зима гомила од угарњаче, покривају се грањом од шумског дрвећа, нарочито је за ово покривање погодно грање од четинара.

Приликом трањења угарњаче, ваља одабрати неколико комада најкрупнијих и најздравијих па их преко зиме чувати у подруму утрљањем у песку и с пролећа посадити у прсте раздалеко за 50—60 см. онако исто као што се саде главнице купуса за извођење семена. Кад избије стабљика са лишћем, треба побити малу притку и у њу везати стабљику да је ветар не излони.

Но пошто је ово прилично заметан посао, то се потребан број репе за извођење семена оставља на њиви непопузан, само је треба покрити земљом или ђубретом да не изврино преко зиме. У пролеће треба их одгрнути; преко лета 1—3 пут опраштити и олевити и кад семе добро сазри, побрати га, омастити и завејати. Извејао семе треба танко распрострети јер се лако ужеже — побели — улесени се.

Са једног ектара може се добити до 300 кграма семена.

Први пут треба набавити семе од Срп. Пољ. Друштва, а после га на горњи начин изводити. м.

УГАРИТЕ СТРЊИКУ ШТО ПРЕ!

Земља пошто се жито поноси или пожање задрижава влагу много мање, влага убрзо испари, и кроз кратко време земља се стврднела као да смо на њој набијали гувно. Докле је усев на њиви стојао, дотле је земља била заклоњена, засењена, у ладовини под влатом и класом, и стога је се одржавала и влажна.

Према томе ко са угарењем, са заоравањем стрњишке отеже и врло дуго чека, тај себи само отежава тај посао, често га чини немогућим тако, да мора чекати док не падне опет капка падашина киша која је у јулу—августу мање више већ ретност. Већ из тог узрока треба угарену, заоравању стрњишке приступати што пре. Пословица лепо вели: о кола за жетву окачи плуг! Требао би стрњику заоравати још докле крстине па њиви леже, пошто је угарење пречи посао, но и својега крстине на гувно, но и вршај. Летина је у крстинама адењута, већ до уста дошао хлеб, а угарење је основница за догодишњи хлеб, за идучу жетву; почетак будуће обрале земље.

Ускореним заоравањем стрњишке задрижи земља лакше и своју угарност т. ј. она се не спече и не стврднела, но остане трошна, дробна, и постане растресита и сивкава; отпочето угоревање земље не прекида се, угарност, доспевање, стасавање земље не ремети се, по се наставља и довршује. Храњиве тварке у земљи које су се раствориле и угоревати стаде, настављају свој благотворни посао, привлачећи својим угоревањем и суворе, још нерастворене

делове, у приправљање за усевску храну. Где се угарност поремети и прекине, где се земља не угоревеа и не доспева, ту не нарасте и не доспе ни трнџа са јестивима за усеве, као што под квасцем не доспева ни хлебца коме је поремећено доспевање. Ту усев не може успети, па ма колико на ту ивицу наводни и навлачили ђубрета, било стајског, било вештачко-минералног и куповног... За угоревање, за угарност земље која онајвише зависи, од сићушних невидљивих створења (бактерија) у земљи, потребан је још и слободан приступ ваздуха, те да потпомогне делатност влаге, да сићушна створења живети и китити се могу. Где се земља утаба, спљеска или стврдне, ту нема слободног и лаког приступа ваздуха. И за то угарилимо што пре, да се не угинује живот тих многобројних невидљивих сићушних створења, толико благотворних по доспевање, угарност земље.

Да ли треба угарити плитко или дубоко?

На основу дугогодишњег искуства практе, препоручујемо, нарочито за теже земље, *плитко заоривање стрњике*, више прљавке, но орање. Зашто? За то, што по жетви у орањци остане безброј коровског семена. И ако се плитко земља поугари сво ово семе убрзо изнишине и ивица лепо одзелени. И како ми орањем пред зиму сав овај изникао коров дубоко заоријемо под бразду, ми на тај начин учинемо да темељно поинишимо у исто доба и семе и коров. Ко овако поступа — код озимих, као и код јарих усева, тј. ко у сваком случају по жетви угари, а пред зиму и једном дубље оре, тај неће имати да се жила на коров по својим ивицама, томе тријер неће морати много да претрбује и да чисти семе.

Трећи разлог, зашто треба што пре стрњити да угаримо тај је, што тим начином кроз најкраће време можемо орањци своју обогатити хумусом. Како се у јулу и августу трулежи и распадају стрњике, остатака од жила и влаћа, најбоље подстиче

и потпомаже, због тоглог времена, то поугарена земља много пре постигне толико потребују јој угарност.

Обично је доста подорати стрњитице за 12—16 см. дубоко. Само оне ивице које ћемо у јесен засејати озимном можемо подорати у угарењу мало дубље, до 20 см., и том приликом заорати и пре тога по ивици растурено ђубре, како би оно трулежем и распајањем својим подотало и појачало угоревање земље тј., растварање хранљива за озимину која ће убрзо потом бити посејана на њој.

СРЕДСТВА ПРОТИВ ШТЕТНИХ СИТНИХ ЖИВОТЊА

(СВИДЕТАЈ)

14. Противу *шитастих ваши* (испореди и бр-3): 7 кгр. печеног (живог) креча, угасити га са око 5 литара воде, 6 кгр. сумрног цвета и 100 литара воде. Мешавина се кува 45 минута. Пошто се охлади и слегне, бистра се течност прека. Како се после тога по бљкама навуче прелива као слана, не треба ово средство употребљавати за украсно рашће. У осталом може корисно да замени и премаивање воћака з јесени кречом.

б) Средства за запрашивање

Треба да се разбациду по бљкама и по земљи у што ситуијим деловима. За земљораднике, и у онште за мању потребу, довољни су ручни запрашивачи (мехови); а за велике површине показали су се као употребљиве сипане: „Вулкан“ од К. Плица (Ludwigshafen a. Rh.) и „Торнил“ од Вермела (у Völschafen — у). Не радили по ветровитом и влажном времену.

ПОДЛИСТАК

ВЕЧНИ ЖИВОТ НА ЗЕМЉИ

(НАСТАВАК)

Слични огледи извршени су и на микроскопским животињима, које могу да „оживе“, као што су поменути тардигради и ротерије. Ни у овом случају није могло да се докаже, да постоји потпуно латентни живот. Огледе је вршио научник Рихтерс, који је 1907. г. објавио свој извештај. Он је проучио тардиграде из маховина, нађених на острву Шандберг. Сачувао их је суве у хартији, па их је затим испитивао у погледу оживљавања. Ево шта је нашао Рихтерс за једну врсту тих животињаца, звану *Mesobiotus creniger*. После девет месеца, ове животињце, мало покривене водом, оживело су за 25 минута. После двадесет и пет месеца, могле су оне прећи у видљив живот, и то само неколике, тек пошто су више од једног сакхта државне у води. После тридесет месеца ни једна од ових тардиграда није могла да се поврати у живот.

Ови огледи јасно доказују да нема правог притајеног живота. За време успа-

ваности неког бећа, ипак се догађају веома дугачке физиолошке и хемиске промене; оне морују заоста да постоје, јер после неког времена, краћег или дужег, није више могућна повраћај у видљив живот. Да би доказао ове промене, француски академик Гастон Доњије, у друштву са ботаничарем Ван Тигемом, извршио је многобројне тачне огледе на семени, па је нашао да суво семени и после неколико година, у облику т. зв. латентног живота, показује веома пругаљне физиолошке радње, као да се и транспирацију (испуштање водене паре). Живот сувог семени није, дакле, потпуно престао, већ само дрема; то је усупрех, стилиан живот. Код физиолошке радње престају, организам угине.

Недавно је немачки научник Кохлиц градио сличне огледе са потпуно осушеним врнима јечма. Он је нашао у њих дронизовану угарен-диоксидава гаса и пријавио крвоника, доње дисање. При рабањању сувих зрна, дисање је било још јаче; кад су претворена у брашно, дисање се продужио, чак и тада, кад је ово брашно загрејано до 100°, или потпуно у алкохол од 90 гради. Сви ови огледи Кохлицевци доказују, да у сувог семени и зрнава постоји усупрен живот. Сличне

огледе извее је ових дана и Пол Бекрал, из најразноврснијег семени, па је увек нашао да постоји дисање и транспирација у њега, но само у почетку него и за цело време овог т. зв. „латентног“ живота. Бекрал је доказао троголе немога узбуњеног дисања чак у семени, које је наузато кроз 80 година сачувало своју клицавост.

После ових изломака, да се вратимо на зрнава из зраарског погледа. Што се тачне спољашњег изгледа, зрнава што је заста нађено поред минералних муња, дисање је оствувано. Једина спољни знаци, да покриве мрко-прена боја, коју је запалио још 1825. г. Распај. Доњије, 1828. г., извршио је Бонлар хемиско испитивање тога зрнава, па је нашао да излив албумена или белачице, т. ј. резервна храна за клицу, садржи у себи неколико стхјаха, које се могу бесконечно сачувати. Скроб овога зрнава још могаће да поплава још утицајем јољки и дивљашне жито. То је најважна животиња, која доказује да то зрнава може живи и клицати. Ген (Gain), професор универзитета у Нансију, који је у последње време проучавао зраарско жито, које му је послао Масперо наволаи оне погодбе, да би могло старинско жито прокијати: 1. да његова резервна храна

15. Противу *пужева* *голаба* и *ларва* *лиме* *зоље* (испореди и бр. 6, 11, 12). жив кроч угасити непосредно пре употребе и само да се распадне. Посипати га по њивама пре изласка сунчевог; после пола часа то поновити.

16. Противу *аида* — (*риљана*) — на *јагодама* и осталих сличних штеточина: димлатиноси прањак за инсекте. Расутити га по лејама 1 грам на квадратни метар.

17. Противу *репичара* (*ојарке* *бубе*): 2 дела димлатиноси прањак, 1 део сусупорног цвета. Добро помешати и расутити, или непосредно пре цветања расејати сејалицом за детелину.

18. Противу *краве* *вачи* на поднаку *јабука* (испореди и бр. 5, 23 и 24): дуванова прашина. Понак се све до почетка жила очисти од земље, па се сасвим посно овом прашином и опет земљом загрије.

в) Средства којима се задањује

За утањивање инсеката у затвореним просторима, стакларама (стакленим баншама) итд. Састоје се из прашкова који се паде, или из течности које развијају пару (испореди и бр. 35).

19. Противу *лисне* *вачи* и *класара* (испореди и бр. 1, 2, 3, 7, 8, 9, 13, 20 и 21): прањак за инсекте. Распростре се на табаку хартије од новина, метне на ткиво од жиче са широким отворима, и потпаши.

20. Противу *лисне* *вачи* и *класара* (испореди и бр. 1, 2, 3, 7, 8, 9, 13 и 21): дуванова прашина. Употребљава се као код бр. 19.

21. Противу *лисне* *вачи* и *класара* (испореди и бр. 1, 2, 3, 7, 8, 9, 13, 19 и 20): дуванов екстракт „Ексолдјор“. Раствор од 50—60% сипа се на врелу гноадеву плочу.

оставе хемиси нестакнуте, што већином и јесте случај код европске пшенице и жита; 2. да је класа сачувала своју организацију тако, да се још може образовати вен пробавни со, који јој служи за сваривање резервне хране; 3. као је друга погодно остарела, треба још да је класа у додору са резервном храном, како би је могла прерађивати. Према тачном микроскопском испитивању, Ген је нашао да је класа у европског жита већим делом општења, разрушена. Она се јавља снежурана, као да је и сама слична муњи. Сем тога, не постоји више нека између класе и беланица. Ваљ да је класа остала неповредна, она не би могла да свари алумини. Дале су класици састави веома домањав, поремећени и овде овде у распаду. Сем тога су се велике претреле дубоке промене, тако да нише ни реагују на хемиско утицаје, као што чине класе у даљашњег жита. Отуда је Ген навео закључак: „европска жита, управо доброт спољашњег изгледа, немају више онаку организацију белана, каква је потребна за класање. Њихова резервна храна је често пута хемиски добро сачувана, али је класа претрпела знатна хемиска промена, тако да не може више оживети. Ова хемиска измена показује да је сјах

уопшени живот у зрнава дадавно престао“.

Ген је, у даљем току својих проучавања, покушао да приближно одреди старост некога жита, према изгледу његова пресека под микроскопом. При том је нашао да се жита засно могу распоредити према старости од 4, 20, 50, 100, 200 400, 3000 година. Тако се могу у порек врати све унутрашњепромене, што их време врши на зрнову, по изгледу непроницаљивоме.

У најновије време испитивања су Ген и Брок-Русо семења најразвијенијег доба и старости не само у погледу њихове класаности, т. ј. кад губе у способност, него и с погледом на проблему дијастазу, који још садрже. При том су испитивали оне разноврсне семење: 1. из збирке ботаничке лабораторије универзитета у Нампиу (старост 2—15 година); 2. из збирке семења Париског Музеја (18—98 година); 3. из збирке ботаничке лабораторије у Паризу (38—119 година); 4. из хербара Турнефорна, Јестастевицка (старост у Паризу, (старост 208 година); 5. из једног старог научног хербара (Херба де Домартеа) у Нампиу (250—300 година); 6. из збирке Музеја Троадеоро, семење из Перувијанских гробница (око

г) Средства за кавање

Маже се простим, од обичних чекиња, четкама и четкицама. Паши да је средство добро измешано.

22. Противу *преља* на смрчама: 1 део меког сапуна, 5—10 дела воде. Заражене гране се у пролеће мажу дима четкама које се наквасе раствором.

23. Противу *кравих* *вачи* (испореди и бр. 5, 18, 24): алиено уље. С пола напавшеном јаком четкицом највише се истрађу насебине ваши по деблу и дебљим гранама. Само мавање четкама не користи.

24. Противу *кравих* *вачи* (испореди и бр. 5, 18 23): Фурманова маћна смећа (Fuhmann's Fettmischung). Употребљаје се по особеном упутству.

25. Противу *лентира* *мравцоца*, гусеница *борове* *преље* и сличних штеточина: лепак за гусенице: 300 гр. коловојне растопљене, додати 20 гр. жутог воска, па у расхлађену мешавину додати 200 гр. алиеног фирнајза. — Поуздани лекови су још: од Schindler et Mützel-a Nachf. Stettin; A Wingeroeth-a Mannheim; P. Hoffmann-a Freiburg и др. (у Немачкој).

II Средства противу осталих штеточина у привреди

26. Противу *мјва*, у затвореним просторима (испореди и бр. 27, 28): 2 дела коловојне, 1 део терпентина, 1 део репичног уља, истове се заједно на вагри. Од тога узети 3 дела па додати им 1 део сирупа, и онда времезати хартију или врвове прутине и обесити их где год, или прислонити.

27. Противу *мјва* у стајама (испор. и бр. 26, 28): 12 литара заглашеног креча и 150 гр. крезолна. Окренити овим ликове.

28. Противу *мјва* у млекарима (испор. бр. 26): 1 кгр. стипсе, 1 шавољ (од алкова) кречног млека. Млекар наутра окренити двапут.

400 година); 7. збирке семења са једног перуанског гроба (око 500 година); 8. збирке цисреког жита и Музеја Бузеј (старост 2000—3000 година). Сем тога су проучавали и семење из других збирка и музеја француских. Као резултат ових истраживања ваљно су да се пробавна дијастаза уопште дуго одржи у семења, него их њихова класаност. Наједно зрно (семе) није могло класати, које беше старије од сто година; наједно зрно је сачувало своју дијастазу преко двеста година.

(семења се)

ИСКРИЦЕ, МУДРЕ ИЗРЕКЕ, ПОСЛОВИЦЕ

Ко једе године на њиви кором остави, тај мора седам година питом снетати.

Ко учини, да се онде где је досада само одуз пшенице, уведу у сталну употребу и дрљача и обрађивача, утицају за добро Србије и Српства више, по негои њихов највећи државни или војвода.

Жета више зависи од године, но од њише и плуга.

29. Противу *жшњака* и *грњве* (гагрице) у житницама и у брању (испор. и бр. 33): кречко млеко. Закречити све пукотине и празнине у зидовима житница и мешајника.

30. Противу *стенаца* и *бува*: раствор креозолног сапуна ($\frac{2}{2}$ — $\frac{4}{2}$). — Под и наместај прати.

31. Противу *кња*: бензин или уље (зејтин). Паканати по чврсто прилијепим крљама.

32. Противу *сица* у дрвету (испор. и бр. 33 и 34): бензин или петролеум. Упрскати у рупе сичеве.

33. Противу *мољаца*, *жшњака*, *грашкарка*, *сица*, *преља* по домовима (испор. и бр. 29, 32, 34): сумпорни угљеник. Ово средство, који лако ветри, а уједно је и отровно па и врло лако запаљиво, унесе се у просторе или сандуке које хоће да се десинцирају, у размери 5 ост на 1 м³, те да ту испарана. За зривље треба замочити какву врећу у сумпорни угљеник, врло скупити у куге (пирамиде), па покрити их врећом, а преко тога метнути дебело платно. Средство треба да делује 9—10 часова.

34. Противу *мољаца* *сланинера* и *сица* (испор. и бр. 32 и 33): формалинове таблете. У затвореним просторима паље се у особеној формалиноској лампи.

35. Противу *мушица* у подрумима (испор. и бр. 19, 20, 21, 24): 2 дела бибера, 1 део далматинског прашка за инсекте, 1 део истуцаног корена одољана, 1 део шалитре. — 2 велике кацине ове мешавине на 50 м³ простора у просеће сагорети у затвореним подрумима. Треба средство да делује 2—3 часа.

36. Противу *кња*: 1 део раствора поташе (10%^{1/2}), 1 део меда. Метнути на плитке тањире. Употребљавају се и раствори меда, сируша и шећера са квасцем.

37. Противу *шваба*: 2 дела боракса, 1 део салицилне киселине. Један део ове мешавине помешати са 3 дела грашковице капе и у вече метнути, где има шваба. — — Ђ.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Начини за оставу и чување јаја.

Питање. — Уцутали су ме на вас, да ми саветујете који би ми начин оставе или чувања јаја мога препоручити као најбоља, за њихово конзервирање у велико, за трговину, а да се јаја очувају укуна и употребљива за дужи време?

М. М. из Београда.

Одговор. — Никад јаја остављена и чувања на вештачки начин не могу бити и остати то што свежа, ни по укусу, ни по квалитету. Шта више она — мање — више приме укусу и мирису онога средства, којим се припређују за оставу. Али се никак не укваре и остану употребљива, ако не за кување и готовљење, а оно за мешање теста и пецива.

Припређивано је стотинама начина и средстава и далеко би нас одвео, кад би у то улазио. Место тога, да саопштинемо резултат огледа чувањем са разним средствима за чување јаја, у Немачкој.

Јаја су прибирана и конзервирана у јуну, а отворена у месецу фебруару гдуже године.

100 јаја дала су *рђавих* — *кварних*:

остављена у слајној води од 100	100 рђавих
уврњена у артију од 100	80 "
потопана у емесу салицилне киселине	
и глицерина од 100	80 "
утрљана у со од 100	70 "
очувана у мекшама од 100	70 "
омазана парафином од 100	70 "
потопљена 12—15 секунда у кључалу воду од 100	50 "
потопана у раствор стинсе од 100	50 "
потопана у раствор салицилне киселине од 100	50 "
омазана сланинатом поташе од 100	40 "
омазана колодином од 100	40 "
омазана машћу од 100	20 "
очувана у псевлу од дрва од 100	20 "
потопана у мешавину борне киселине и сланиката поташе од 100	20 "
потопана у перманганиту поташе од 100	20 "
омазана вазелином од 100	20 "
очувана у кречкој води од 100	00 "
очувана у раствору сланиката поташе од 100	00 "

Као што видимо само два последња начина била су успешна, јер ни једно јаје није било кварно, а сва су нађена добра. Међу тим познато је веровање у нас, да јаја прибрана о јесенју међудневнијим (од Велике до Мале Госпође) много се боље чувају по некој друга. То је по свој прилици отуда, што у августу месецу, будући су петлови се испрхали, и почели се митарити, остају јаја неоплођена, јер се клица почиње мешати и ферментирати (превратити и трулити), те јаја кварити. Због тога у Аустралији и осталим земљама где је извоз јаја велики, одвајају потлове од кокошана носња, те да неоплођена јаја буду остављена за експедицију.

У последње доба пак за извоз и чување јаја у велико, служе се ладњачама, у којима се одржава вештачки топлота око 0°. По то се може применити само тамо, где су ти заводи већ уведени и уређени. Стога ћемо нам овде у кратко описати оба последња начина из горње таблице. На име:

У кречном млеку

У земљани бун у који може стати 200 јаја суне се кречне воде, колико да огреву у њој Кречна вода је начињена са 100 грама свежег креча, коме се додало и 10 грама шећера у праху. Јаја ту остану да престоје 15 дана и за то време увхвати се довољна корница да задуци сифушне мупуликице на љуски. Затим се јаја повале и сложе у сандуке са мекшама, шоту окрену у ваздух и не ваде их и не бришу до тренутка експедиције. Држати их у ладовици и мраклу.

1. За конзервирање јаја морају бити свежа, чиста и неоврана. Ако је љуска прљавна, само их брисати.

2. Главно је, да се двапут-трипут преко недеље јаја лако клате те да жуманце не спадне на љуску и не слепи се.

3. Да потапање у кречној води успе, треба, да је кречна вода довољно — јака — кречом zasiњена, да је потапање трајно и да се јаја клате или прерућу с времена на време. За то доливати течност колико усано исто онавним кречним раствором.

Јаја овако остају добра 4—6 месеца

У течној ставај (verre soluble, Wasserglas)

Течно ставај је смеша густо-течна од силијата поташе са силикатом соде. И то од првог $\frac{1}{3}$, јачине 36° В од другог $\frac{2}{3}$ од 36°.

За конзервирање 1000 јаја треба 1 литар те смесе којој се дода 10 литара воде. Вода да се предходно провари и олади. Треба мотрити, да се течност не згусне испаравањем и да се не слаже на љуске јаја. Дакле треба сместити судове за конзервирање што је више могуће ван утицаја ваздуха и топлоте: у прихладне подруме.

Јаја се не ваде из течности до одашпљања и остају добра до 6 месеца.

Треба одламати течност колико исцари. Само овако чувана јаја имају ту ману да су љуске врло крте. Чим се потопе у кључалу воду, одах прстају и садржина исцари. За то би их у том случају предходно требало пробуншати иглом, ако ће се трошити за кување.

ГЛАСОВИ ИЗ НАРОДА

Стање летине у Шумадији. — *Жировица*, 28. јуна 1909. године. — Јест, да сам млад природник, али са логичном Шумадија никада боље није била до сада. За ову врсту дивота је погодна и вода слеза крагујевачког, јасеначког, гружанског, деленичког и белчићког, знаде се које и врине од свега никад боље, све пласе до пласта, језинов се у велико жаљу и врине од зрна а и сламе никад боље. Пшенице а и друге стравне већ замуљале са својим класејем и видимо да никада боље. Кукурузу у велико се огрну која за сада давно наредују, само ако их срећа у будуће послужи те им кива у одсецају т. ј. у ресају врлате, иначе за сада су одачни. Виногрди су показали обилитим плодом; само у неким местима 28—29 августа оштећила је сасвим слама а у брдима знаста је заћи по виноградима. Јест да се за време цетанга дозе деси те три—четири дана надале тиха кивања али не мари ништа, земак је кружнија па ако је и ретко¹ јер проише године било је грођа сунине ситно и бесочно. Кива редовно и време потребне припада.

Волкови и шљавице ове године већ цела су а велика их је се покупило, јер су прошле године страдале од гусенице које проишле зато умишле због недостатка храна т. ј. не могуће се исхранити већ угушше, и ове их године нема ви од чуда. Али јадна воље пење нам родити на 3—4 година. У осталим имам објаснити да је за сада благодате, скуда ћеш видети вредне природнике, како са пезом хитију да што више ураде и да напуне губитак прошле летине. Пагајани сви до буба нарочито шумадијске деловице ове године су са одличним успехом бубу одојале јер доста дувањом доста има, само услед кива за време хранења кукуруза се са сунцем ништа, те због тога остали су мохури са свим ситин, али су чирсти и доста отасти синимом. И кива одгајивачи прилаже дене поца.

У банатама већ површе ресањем и принадењем кивине шало наредује. Шесерне ресе код нас је са свим много посвајано и одлична је што никада боље. Пшенис се роје и добијамо ове године са свим добре и јако ројеве. Са стожив сиво ове године добра а тако и са храном за исту, само на

штету што немамо ниш сиво одомаћили бољих раса оваца за које ћу с јесени поднети молбу г. министру народне привреде да ми одобри бар овна и овну по таким на ратарске школе у Швацу од расе ерзијских оваца. У осталом имам казати да је у Шумадији за сада благодате.

Вожа Д. Радвојевић, економ.

Г Л А С Н И К

Проглас одбора за приређивање XIV конгреса ерских земаљарничких задуга у Ваљеву — добили смо на приказ. Лица која желе да, поред личног учешћа на Конгресу драво и предавања, ваља да се писменом пријавом обрете Главном Савезу Ерских Земаљарничких Задуга а назначењама: како ће се звати њихова расправа или предавање, а исто тако ваља да пошту и рукописе расправа шаљу даље до 15 јула ов. год. Пријаве за долазак на конгрес, упућују се г. Микшају Д. Максимовићу учитељу у Ваљево, главном секретару приредничког одбора, како би се учинио распоред за станове. Такве пријаве треба послати најдаље до 15 августа ов. г.

Земаљска изложба сточе у Будимешти. — Заједно са међународним земљарским конгресом приређена је била и земаљска изложба сточе за Мађарску која је и количинам и квалитетом превасишће све до садашње тамо приређене изложбе. Било је изложено укупно 3826 грла сточе: 1685 говеда, преко 1000 оваца, лешто коза, 941 овчица и 141 кола. У изложеном грлама било су заступљене готово све расе које се таје давао у Мађарској, те је стручњак имао прилика, да уочири и оцени постигнуће успеха у подражан сточе. Главни циљ изложбе био је, да посетителма изнесе верно запитничко огледало, а нарочито страним знавоњима конгреса.

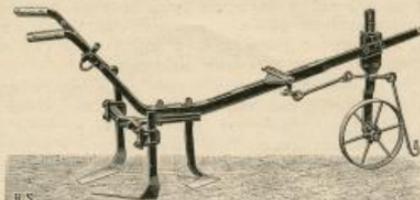
Што се тиче говедарства, на први поглед ваља у очу, да говеда домаће сточне расе све више се потицхују од западно-европских раса, да се све јаче напушта запитничко мађарског говечета које је изомстаско, слабо мачно и ако је добро за теленје, па и за гојење, не одговара више савременом духу и привредним потребама земље. Интересантан је преглед што га је саставио Јован Паринер министарски саветник у мађар. пољопривредно министарству из кога видимо да је 1884 г. од укупног броја говеда у земљи који је износио 4,879,038 грла, припадало уједињено мађарској говечету 3,819,898 грла а западно-европским расама 959,495 грла. Године 1908 укупно стање говеда износио 6,446,477 грла, али док је број грла мађарске расе био на 2,210,801, дошае је број грла западно-европских раса порастао на 4,049,000 грла. У последњем броју записна шарена говеда заступљена су са 3,253,477, доде алонска мрва и сива говеда са 178,101, а остале западно-европске расе са 617,512 грла.

Из так бројева најочитије се огледају тежње и правци мађарског запитничког говеда, што је и на овој изложби најочитије било представљено. Мађарска раса говеда била је на изложби заступљена са 325 примера, доде се остало припадало је разним западно-европским расама, а међу овима омет преовлађивала је шарена сименталска раса, чистокрвна и са многобројним нелизијма велики, већ утврђена и примитивна у земљи.

Напоље је привредило земаљско пољопривредно друштво које је од стране пољопривредног министарства потражило дозволу дама 50 $\frac{1}{2}$ милиона круна, од чега је за државни напредак излазко 27,500, а прикупљено је у земљи за осту шкв нутем добровољних прилога још 21,190 круна тако, да се на напредак могла издати знаста сума од зрнаш 51,690. Сага тога 19 великих излагачи који суизлагачи знасте оу до 30 грла говеда, подигли су потребне им шатре за приештај изложбено сточе, о сивој трошњу.

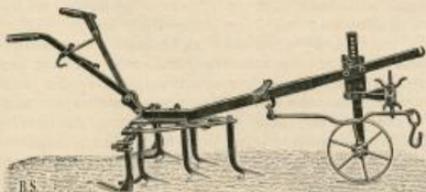
Изложба лево и прегледно уређена била је на земљашту будимештанског Татарског друштва. Кива су могли бити смештени у штаје тог друштва, а говеда, свиње и овце у шаторима за тај циљ подигнутим. Говеда мађарске расе и бивои били су под водњем небом у прегледима. Храну за

Сакова фабрика ради загртала у више облика, за разна усеве В, С, D, Е, К, М и N. Велико загртало К увек се употребљава за двоспрежну запрегу

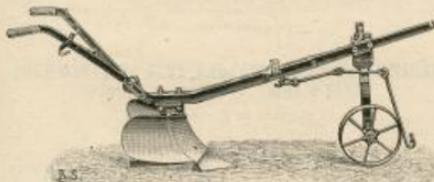
Сл. 46. Саковац с дугубин гределом као лисц прашача радну шарину од 40—50 см. Тежина 47 кгр.

и на кољечкама — двоколицима. Облици D, Е и К имају помичне криласте разове. Уз ова загртала може се применити и уметак за прашач уз загртало

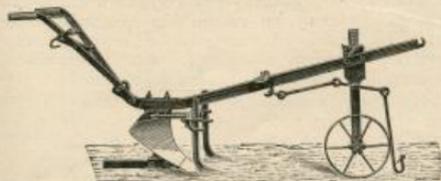
Сл. 47. Саковац с дугубин гределом као окопачица, колица за шарину од 40—75 см. Тежина 59 кг.

чину, (слика 49) те да се коровљина земља узгред очисти од корова и земља боље уситни.

Сл. 48. Саковац као клут загртало М с помичним криластим разовима. За разна усеве од 50—100 см. Са обликом трупање опруженија М или стрмијеза N.

Облик загртала М опруженији је и има дугачка, помична крила (разове). Од њега је стрмији облик N. Оба ова последња облика могу бити удешени тако,

Сл. 49. Саковац са дугубин гределом као загртало с прашачем

да се једним покретом рукатке могу оједном оба крила помаћи у страну, за ујед или за шире загртање.

При поручбини ма ког од ових уметака или склопова треба увек наанчити и марку свог плуга Саковца, односно гредеља.

Цене како за плугове риљаче и ораче разних видова тако и за поједине ове уметке и склопове, могу се видети из ценовника на крају који је издало

Сл. 50. Трупа загртало М с подужином. Сл. 51. Исто сављано позадје за једнобово коњство и вишестано оба крила. Сављано са стране.

Српско Пољопривредно Друштво за оне типове и марке које увек на свом стоваришту држи Раузме се да се временом ове цене мењају према цени и вредности материјала, подвоза и царине, која се плаћа на све плугове добављене са стране.

РАДНА (СПРЕЖНА) СТОКА.

Као радна стока, употребљавају се обично коњи и волови, ређе бикови, биволи и краве а најређе мањке, муле и магарци. Увн Јевропе употребљавају се јаче за рад: јак, зебу и камила.

У највише прилика пољопривреднику се ставља питање: да ли да изабере за рад коње или волове. А ако се нађе за умесно да треба држати и коње и волове, онда је опет често питање: у каквој размери треба држати једне и друге. Решење тих питања зависи с једне стране од производње коња и волова, а с друге стране од упоредних издатака за њихово издржавање и газдинских прилика.

У поређењу добрих и лоших страна коња и волова важе ове напомене: Коњима се савлађује рад брже него воловима, ма при лаганом кретању, волови су у стању савладати исте тешкоће као и коњи; за превоз на даља одстојања, коњи се у највише прилика више цене од волова нарочито по каменитим, брдским и клизавим путевима. По томе, по својој раду претпостављају их воловима у свима случајевима у којима се тражи брзина (држање, превоз, жетва) и за даљу вучу, нарочито зим. Даље, рад коњима предпоставља се и у случајевима у којима је за савлађивање потребна хитрина и схватљивост стоке (код рада прашачем и окопачем, при раду сложеним машинама — сејалицама, жетелницама, косилицама и др.). Орање се воловима врши исто тако добро као и коњима; волови не уступају коњима ни у пренозима, којима се одгушују нослови на имању а за које није потребна нека брзина (нпр. пренос хубрета на њиве, сена из стогова на трло, у стаје итд.). Напоследку за превоз већих терета по несковитом и благовом путу, волови су погоднији од коња, јер се њихове две коните у гажењу раширују, због чега и мање западају у песак и блато, но коњске, које су из једнога дела.

Уопште може се узети, да се при употреби волова, за послове за које су они погодни, рачуна, да

се намерава дуван гајити. Досада сви покунаји, чињени од стране државе у том смислу, остали су без успеха, јер је одзив произвођача био врло слаб.

Управа Држ. Монопола треба сваке године да сачини оваква званична податке о откупу дувана, како би одстранила сваку заблуду, и да, указујући на корист од производње, развије што живљу агитацију за проширење њено, отклањајући истовремено сво оно што томе стоји на путу.

(НАСТАВИТЕ СЕ)

РАДНА (СПРЕЖНА) СТОКА.

(СВРШТАК)

Посве је важно, да се у сваком газдинству одреди потреба количина радне сточе. Јер, ако се држи мање сточе но што је потребно, послови се неће свршити на време, а ако се држи више но што треба, чине се сувише, дакле не производи издаци, трошкови. Колико ће се сточе држати, зависи уопште од њива, тј. од њихове размере, од особина земље, од положаја њива и начина како се њима користи. Што је земља тежих особина, што је клима невогоднија и што су њиве веће и више удаљене од двојништа, утолико ће требати и више радне сточе. Различни плодороди захтевају такође и различну количину рада а с тим и сточе, стога, што су културни усеви у сваком погледу различни.

Да би се у сваком поједином случају могло по могућству што тачније одредити бројно стање сточе, преко је потребно саставити за то специјалан рачун. Треба одредити, који се пољски послови и у које време имају да предузму и изврше, за тим прарачунаати, колико ће требати радних коњских дана за савлађивање тих послова у различним периодима времена и на тај начин добивену суму радних дана поделити бројем дана у којима се може радити у сваком периоду за себе. Количник ће показати, колико ће за савлађивање свих послова требати радних коња у сваком периоду времена.

Са обзиром на празничне и кишне дане и могућност побољшања радне сточе, у једној недељи највише се рачуна пет радних дана. У нас таман излази по пет дана у недељи, кад се одазму недеље и празници с првним словом у календару.

На неком имању које је велико 100 ха и на коме нпр. заузимају: рене 25 ха, озима жита 7.5 ха, јара жита 7.5 ха, пшенице биљке 7.5 ха, ливаде 30 ха, и угар 24.5 ха, специјалан рачун по издвојеним периодима показује: да је за то имање потребно коњских радних дана:

у марту и априлу	300	радних дана
„ мају	178	„ „
„ јуну и јулу	800	„ „
„ августу, септ. и окт.	600	„ „
„ нов. дек. јан. и фебр.	600	„ „

Кад се те суме поделе бројем дана (у којима се може радити) за сваки период на по се, добиће се бројно стање коња потребних у сваком периоду. Тако ће требати:

у марту и априлу	300 : 50 = 6	коња
„ мају	178 : 25 = 7	„
„ јуну и јулу	800 : 50 = 10	„
„ авг. септ. окт.	600 : 75 = 8	„
„ нов. дек. јан. и фебр.	600 : 100 = 6	„

Према томе за савлађивање послова на том имању, потребно је имати 6—10 коња. Ако би се жедела нпр. 4 коња заменили воловима рачунајући на два коња три вола, онда би то имање требало највише три пара волова и три пара коња. За савлађивање наведених послова, та би радна стока била довољна, нарочито у случају, ако се за рад буду употребљавали пастуши, бикови и краве.

Бројно стање радних коња (као што се види из примера) различито је у различним периодима раднога времена. Што је равномернија подела у радној стоци у различним периодима времена, тим је наравно у сваком газдинству једитији и радни дан.

Да се постигне што равномернија година радне сточе у различним периодима времена, могу послужити ове мере:

1. Подешавање плодореда у коме ће заузити: озими усеви 25%, пшенице биљке 25%, окованих 25% и јари усеви 25%.

2. Упознавање потребне радне снаге под најам за извесне послове или кад се они сустигну; и

3. Замењивање коња у већим размерама воловима, пошто је издржавање волова једитије од издржавања коња. При замењивању коња воловима, ваља, као што је наведено, рачунати да је 3 вола равно 2 коња и то у случају, ако се воловима замењује половина коња и више од половине, а ако се замењује само $\frac{1}{2}$ коња, онда узети да је 3 коња равно 3 вола. Докучици вели, да у последњем случају треба рачунати да је 3 коња = 4 вола.

У сваком газдинству најмање $\frac{1}{2}$ коња треба замесити воловима.

У немачким газдинствима одређује се приближан број радне сточе према површини земље која се обрађује. Тако рачунају на 1 радног коња хектара: На тешкој земљи:

	у повољном	у неповољном
у газдинству:	климату	климату
интезивном:	6-25 — 7-50	5-00 — 6-50
средњем:	9-00 — 11-00	7-00 — 9-00
екстензивном:	13-00 — 15-00	10-00 — 12-00

На лакој земљи:	у газдинству		
интезивном:	9-00 — 10-00	7-50 —	9-00
средњем:	12-50 — 14-00	10-00 —	12-00
екстензивном:	16-00 — 19-00	12-50 —	15-00

Ако се краве употребљавају за рад онда треба pazити да раде лакше послове и да не раде преко целог дана, јер код јачег напрезања пресуше и омишаве. Ако се удеши, да преко целог дана раде по 4 часа лакше послове, онда ће (по исцртавању Рабоном) давати мање млека 7%. Што се више придржава време телену, утолико краве треба мање употребљавати за рад и обратно утолико више, уколико су мање млеције, уколико су једитији млецини производи и уколико се боље негују и хране. Нарочито се препоручује употреба крава за рад у малим газдин-

жемо лако уверити, чим се покажу вапци. У врвом случају табани папака обрнути су на доле, а у последњем на горе. Чим се примети, да су табани папака обрнути на горе, треба се одмах и с руком уверити, да ли младунче полази предњим или задњим делом. Ако опширно скочио зглоб или реп, онда је брза помоћ врло потребна, јер телад, која полазе задњим делом, брзо се угуше. При овом погрешном поклоњу младунчета ваља порођај убрзати и не треба губити време. Треба порођају замку притегнути за задње ноге младунчета и извући га што пре.

Ако је пак теле у правилном положају, онда треба причекати и имати стрпења у случају да порођај дуже траје. Јер, ако нема других неправилности, кржава ће обично породити живо теле и то у толико пре, ако се већ више пута отелела, ако има широку карлицу, ако није јако ујојена и ако је имала потребног кржава за време теопности. У таквим случајевима бива пренагњена и непотребна помоћ пре штетна него корисна.

При прераном и непотребном помагању деси се врло често, да се врат материце опасно повреди, а ове повреде могу бити често тако велике, да продру у трбушну дупљу. Таква је животиња изгубљена. Све ове непријатности можемо пак избећи, ако при порођајима који мало дуже трају оставимо кржаву да се сама отели или ако само мало помажемо.

Када водена бешика прсне и кад приметимо, да су глава и предње ноге већ пошле напред и да се младунче при свалом напољу у неколико напред потисне, онда помоћ уопште није потребна, јер услед стезања мишица материце и деловања трбушне пресе избади се теле при нормалним приликама без помоћи човекове. Ну, ипак није погрешно да се младунче мало повуче, кад се појави кроз полин уд глава његова. Тиме се ово брже ослободи, а кржава се поштеди од даљег напрезања.

Али, кад се већ виде уста младунчета, а кржава се узалуд мучи да истера главу његову на поље, онда га ваља лако повући за ноге и за уста. Тиме олакшамо порођај. Ну, повући треба само у моменту, кад кржава добије напоље.

Често угну краве после ових јаких напора услед унутрашњег крвадигнења, или се морају поклати. Такви непријатни случајеви пак неће се десити, ако смо ладнокрвни и обзирни. Треба имати у виду, да проширење врата материце, целог порођајног канала у опште, захтева доста времена. Сем тога ваља имати на уму, да је боље да се теле угуши, него да угине скупоцена кржава заједно с телетом.

Код првотелкања је сувише тесан полин уд једна непријатна порођајна смења. Ако рађају првотелкање мушку телад са широким главама, онда продире глава још теже кроз порођајни канал. Без вештачке помоћи они се у таквим случајевима тек после дужих напора отеле или се у опште не могу отелити. При оваквим смењама продире глава без тешкоће до чела кроз полин уд, али се даље не помане ни за длану. Овде је велика обзирност и стрпељивост потребна. До душе, у највише случајева успо се да се глава повуче напоље, ако се мотне преко врата младунчета порођајна замка и затим сваки повуче. Али обично се при томе дувар пол-

ног уда до гузног црева повреди, а то је врло непријатна ствар. Јер животиње с оваквим повредама остану покварене и губе у својој вредности. Сопственик је приморан извојити их из прилода. Лечење ових повреда ретко је успешно. Зато ваља бити у оваквим случајевима обзирни и стрпељиви при указивању помоћи.

Ако је глава пошла напред до тела на застала у пољном уду, онда треба пре свега главу младунчета и порођајни канал намазати ланеним зајтином, слугом од длаченог семена, свињском машћу и т. д., јер ово мазање сувих и сужених делова врло често помаже да се може кржава отелити. Затим ваља руком покушати да се полин уд рашири. Али, ако остане све ово без успеха и ако видимо, да је теле у опасности да се угуши, кад му је већ јесик помодрио и висн из уста, онда ипак нема чекања, већ се морају одмах са стране пољног уда, у кожи, направити три мала зареза. Потом треба мало јаче повући за ноге младунче и за намештену порођајну замку и глава ће изаћи. Направљене ране нису опасне и дају се лако и потпуно лечити. Опасно је само, ако се полин уд повреди у свој горњем делу, јер се у том случају повреди обично и гузно црево.

Много греше при порођају невешти помагачи. Пошто се уста материце каткад врло полако отварају, те се уз пркос јаким напонима не појави водена бешика, то они почну завлачити руку. При томе општају руке и ноге младунчета у њој и опцелују бешику, да би тиме убрзали порођај. Вода се издије, ноге младунчета забију се дубоко у карлицу, а порођај застане, пошто водена бешика није могла довољно раширити врат и уста материце. Тада глава не може да прође кроз уста материце, која се више не отварају и рашире. Сада тек наступе велике тешкоће. При даљим напонима мора глава, пошто не нађе излаза, да се савије на горе или на доле, те се на овај начин образује погрешан положај главе. Ако у таквом случају није при руци извезбан помагач, дотична кржава мора угинути.

Друга грешка састоји се у томе, да помагач није довољно обзирни при избору замке за извлачење младунчета. Ако има замка доболе чворове, онда се њоме лако повреди полин уд и врат материце, или ако је замка нечиста, може кржава да се инфицира.

О. Р.

Г Л А С Н И К

Винодольско-Вођарска школа на крају школске 1908—9 године (31 јула). — Овој школи пријавило се за ученике, као државни питомци и као приватни ученици, у почетку 1908—9 године (од 1 до 30 септембра) 42 младца. Од тих је пало на пријемном испиту, или су одбијена као неадекватна, 8 младца, тако да су најчисто уписана била у I разред 34 ученика. По томе са ученицима II и III разреда уписано је у почетку године:

у I разред	34	ученика
„ II	35	„
„ III	31	„

Свега 100 ученика

с правом може назвати заблудом, препоручљиво је и безусловно потребно, да се посејано семе стржиња влаци — затрпава — гвозденим дрљачом (или дрвеном са гвозденим зубцима).

Као ми је што морам констатовати, да се дрљача, после плуга најважнији и најпотребнији земљораднички алат, врло споро у народ распростраје. Дрљача би, поред осталог тако исто важних и многоструких корисних употреба, требала да се у народ распростаре упоредо са болним и савршенијим плуговима, нарочито у циљу затрпавања — влачења — семена стржињних усева. Треба имати добар и савршенији плуг — (Саков, или кога другог система), а немати дрљачу за затрпавање посејаног семена, значи изложити се нежељеном рђавим последицама, које сам напред напоменуо да наступају, кад се посејано семе на лепо и равно поораној њиви завлачи дрвеном браном, а не дрљачом.

Безусловно је дакле потребно имати дрљачу и њоме влачити семе посејаних стржињних усева. А примјетва, или добре стране дрљачом затрпањог семена састоје се у овоме:

а, што се дрљачом семе дубље и подједнако затрпа; в, што дрљачом повлачена пшва оставља орање у браздичама, а не равно као брана, те то заклања земљишке биљке од ладних ветрова;

г, што дрљачом дубље затрпано семе има боље маге те свако врло боље обликне и што обликне са дубљим жилама мање пате од омржљивања;

д, што се влачењем дрљачом чувају и извлаче из орања жике разог корова и шивенице;

ђ, што се дрљачом разбију грудве, ако их има, те се растрше и њихово се место посемењено, иначе брана прескаче и замажуља грудве и површине уколико их грудве покривају, остају жалове — непосемењене.

Код овако лепих користи, које имамо од дрљаче, при влачењу посејаног семена с њом, непаметно је употребљавати дрвену брану при влачењу. С тога најпотпуније препоручујем сваком земљораднику, који има добар плуг, да не пропустити набавити гвоздени, или дрвену са гвозденим зуцима, дрљачу, и да је ове јесени употреби при влачењу — затрпавању — посејаних јесених усева.

Овом приликом напомињем, да при влачењу дрљачом не треба за њом тргати трије или плетеницу трија, довољна је само дрљача, јер се само тада све користи од влачења дрљачом могу ишчекивати.

Дрљаче се могу начинити према цртежу код сваког доброг плугара ковача. Према иоручбини мајстор може начинити дрвену са гвозденим зуцима и сву гвоздену дрљачу. Гвоздене дрљаче најбоље су на преломе — углове. А могу бити од два и три крила.

В. Т. Р.

ПРОИЗВОДЊА ДУВАНА У СРБИЈИ

(НАСТАВАК)

Производња дувана у Србији доноси држави огромне користи и она представља један од главних извора снаге и финансијске моћи њене, отуда је саввим природно и потребно, да држава обрати што већу пажњу на развијање њено.

Наша производња, као што је напред речено, стоји већ неколико година на истој мери у погледу количине дувана који се производи. То је врло велика ствар и Монополска Управа, коју закон обавезује да се стара о разнишу њеном, треба да води о томе строга рачуна.

Да би се производња дувана проширила, побољшала и дала што боље резултате, треба да се створе извесни услови за то. Не може се спорити, да је Монополска Управа досада урадила доста у том смислу, али се ипак не може рећи да је учинила све, што треба да учини у циљу проширења производње.

Последњи рад њен у томе правцу је познато проширење производачких области на још три нова округа, тако, да се ове године гаји дуван и у пиротском, моравском и подришском округу. Овај покушај сведочи, да се Монополска Управа брине о начину проширења производње. Но, ако је он чињен специјално у том циљу, не верујемо, да ће дати оне резултате који се очекују. Бар у колико се тиче пиротског и подришког округа.

Да би се производња у једном округу дозволила, потребно је, по закону, да се пријави најмање количина од 50.000 кгр.

Позитивно можемо рећи, да се у пиротском округу не може очекивати пријавна потребне количине. Једне године гајен је дуван у томе округу, али је те године била врло нераборита агитација монополског особља за ширење производње, фатална за даљи њен наставак у томе округу. Да би што већи број људи заинтересованих производњом, монополски органи су уверавали, да ће дуван због одлична квалитета бити плаћен по 10 дин. од килограма. Заста, дуван је био одлична квалитета, по особито цријатном мирису и укусу, није уступао ни најароматичнијим турским дуванима, али је морао бити откупљиван према закону, по цени од 0'40—4 дин. После тога, настало је велико незадовољство противу Управе Монопола и њених органа, читав лом; јавне отјужбе како држава обмањује произвођаче, чуле су се на све стране. Последња пак свега тога била је, да је сваки покушај даље производње у том округу, остао без успеха, јер се никад није пријављивала потребна количина. Зато смо склони веровати, да ће и овај покушај бити исте судбине.

Пиротски округ има врло погодан терен за гајење доброг дувана и велика је штета што се у њему не гаји дуван. Да би се производња у овом округу одамањала, Управа Монопола треба преко својих органа да ради систематски на томе.

Што се тиче моравског округа, у њему ће се вероватно пријавити потребна количина и свакако, да ће се производити дуван добра квалитета.

Подришки округ, баш и ако би пријавно потребну количину, не представља особиту добит за производњу дувана. Пре Монопола, у овом округу гајен је дуван местимично, но само ради личне употребе; после установе Монопола гајен је неколико цута за рачун државе. Дуван одгајен у овом округу био је увек врло рђаво квалитета. Карактеристично је да је растао необично у висину, често достигао висину од 1½ метра, листови су му ванредно велики

САДАШЊЕ СТАЊЕ АМЕРИЧКИХ ПОДЛОГА

ПРЕГЛЕД И КОНСТАТОВАЊЕ ВРЕДНОСТИ ЊИХОВИХ

Предавање Паје Т. Тодоровића — Зависности управитеља цинове
за винограде и виноградну у Буново

(НАСТАВАК)

Друга једна чињеница која је постојала у лозним расадницима и која је у појединим случајевима изазивала неповерење код појединих сората лозе за подлогу, и у истоветност ових, јесте: *помешаност лозе*. На некој земљи и у неком винограду неки чокоти од исте сорте испољавали су разлику у развијању, животну енергију итд. према другима, тако да су неки чокоти друге једне исте сорте, очевидно надмањавали порастом а код других су се јављала непоразна стања: закрљажљост, болешљивост итд. Ти су случајеви наглашени били и на виноградарском сабору у Смедереву, приликом I пазомбје грожда која је приређена била у истом месту. Услед тога морало се приступити селекционирању сората, једном трудном али веома потребном послу, у свима државним лозним расадницима. Том приликом обухваћено је и искључење Рипарије Соваж, Солониса и свих варијетета Рувестриса осем Рувестриса ди Лота или Монтиголе, и нешто Металике; јер је дугогодишњим опитима утврђено несумњиво, да су у сабору земље врло ограничени и да се каламљено чокоће ненормално развија услед чега је у питању родност па и дужина века. Места ових сората заузели су хибриди америко-амерички и франко-амерички, па које су француски огледи свратили важику свему виноградарском свету, као на подлоге са много бољим особинама.

И тако данас је списак лоза за подлоге у лозним лозним расадницима државним и окружним овакав:

I Чисте америчке сорте: Глоар де Монпелје или Рипарија Портале, Рувестрис ди Лот или Рувестрис Монтикола, Рувестрис Металика и Берландијери Ресегитје № 1 и 2;

II Америко-амерички хибриди: Рипарија X Рувестрис 1011, 3306 и 3309, Берландијери X Рипарија 34 ЕМ. 1571, 420 А и 420 В, Рувестрис X Берландијери 301 А, и Солонис X Рувестрис Рес;.

III Франко-амерички хибриди: Шасла X Берландијери 41 или 41 В, Арамон X Рувестрис Ганзен № 1 и 2 и Муведар X Рувестрис 1202...

Међу овима у расадницима најстарији су Глоар де Монпелје или обичније позната као Рипарија Портале, и Рувестрис ди Лот или обичније познат као Рувестрис Монтикола или само као Монтикола, или само као Рувестрис; они у расадницима заузимају највеће површине и с њима смо најбоље познати. Сорте су ове и раније биле у неким расадницима; али св су расадници снабдевени оригиналним сортама непосредног набавком из Француске 1896—7 године. Берландијери, Шасла X Берландијери, Арамон X Рувестрис Ганзен и Рипарија X Рувестрис 1011 били су такође раније у расадницима, али су потовим набавкама непосредно из Француске, освештени частим материјалом. Хибриди Берландијери X Рипарије и Рувестрис X Берландијери набављени су из Француске 1902., заједно с једним делом чистијих Берландијери № 1 и 2; Солонис X Рувестрис

и Муведар X Рувестрис набављени су из Мађарске (расадника С. Телеки-а у Печују и Вилању) 1901. год., последњи допуњен поновијом набавком из Француске, а најмлађе су сорте Рипарија X Рувестрис 3306 и 3309, набављене из Француске 1905 и 1907 године.

2.

Кад је у прво време у Француској, по ипуну чувеног научника и еволута П. Вијале, приступљено обнављању винограда, који су пропали од филосере, каламљеном америчких лоза, резултати ове нове методе били су различни. На неким су местима каламљени чокоти напредовали, а на другим ипсу никакo успевали. Из тога се закључило, да су *природа и животне особине америчких лоза дружице но европских*; и да се поред издржљивости према филосери морају узети у вид још неки односи, као: *какоћа земље, климатске прилике итд.*, која се при подизању винограда морају најтачније испитати. Док се, дакле, код европских сората обавицало на особине земље и положаја поглавито ради бољег квалитета вина, јер европске сорте ипсу уопште пробирачи земље, код америчких се избор земље и положаја места истиче изразитије. Ова се појава објашњава тиме, што све европске лозе пропале од једне врсте *Vitis vinifera*, док америчке лозе припадају разним врстама које су у Америци нађене на земљама разне какоће и положаја. И та се особитост америчких лоза преноси на њихове хибриде, чак и оне који су постали мезоземљем са европским сортама; и један од најважнијих проблема у виноградарству биће решен, кад се нађу хибриди који ће се приближно наједначити у томе са европском лозом.

Од тога доба, када је код америчких лоза констатована та особитост, да не успевају на сваком земљишту, употрељива се више рет *адаптација*. Под тим се разуме: уколико је која сорта америчка прилагодна за културу на овом или оном земљишту. А земље имају разне особине: једне су збијеније, друге су растреситије, једне су влажније друге суљве, једне родије друге посе итд. То, поред свих ових особина највише се истиче: *садржина креча у земљи*, према којој су извесне америчке сорте осетљиве и који за успевање њихово има одлучан утицај. И кад америчке лозе дођу на земљу која им не одговара, наступе знаци опадања, који се јављају у једном болесном стању, названом *кхлора*, жутица...

(НАСТАВЉА СЕ)

ПРОИЗВОДЊА ДУВАНА У СРБИЈИ

(ОБЗНАКА)

И ако је са златичне стране производња дувана, у последње време, доста занемарена, ипак се надамо, да ће се на подлежном месту, поклонити напача овоме што је у интересу њеног ширења и побољшања споменуто, и да ће Момон. Управа симпатично прихватити идеје: укидања таксе за гађење дувана, даваша позимцима произвођачима и идију повишена цена за места у којима се производе финији дувани.

линија: Београд — Цариград и Београд — Солун, а у средини произвођачког округа. Још 1878 год. ослободени од турке силе, одашњих становника су, осим чувене фабрике илума у Пироту, примили од Турака, као још једино културно наследство гађење дувана, у коме су их као и у ферментацији данас превластали и то највише за припомоћ српске државе. Осим оних дувана, који се гаје у В. Башти у бујним областима, и који су услед тога, много јаких и кабастих листова, гаје се у окуприма Врањском и Нишком дувану прве класе турског семена. Области Морава, Крушевца и Лесковца, доносе квалитете који поменати са дуванима Самоит-ом и Смирн-ом дају особито мирисљаве и пријатне, а поред тога и скупоцене производе.

Као се погледају нишке просторије за сортирање, мора се отклонити свака заблуда или боље да кажемо неповерење према српским дуванима. Велико изненађење мора изазвати њихови, да једна од највећих египатских фабрика цигарета, већ неколико година одкупљује велике количине српских дувана. Самим тим јасно је доказана вредност српских дувана, јер су египатске фабрике познате као најбољи у целом свету.

У протеклих година за сортирање у Моноп. Управи ради преко 600 људи. Чини врло пријатан утисак на посматраоца кад уђе у те просторије и погледа на оне жене и девојке у народној ношњи које седе окружене читаним венама набављаних дуванских листова. Свауда влада ванредна чистота, сваки и најмањи летњик прервбе се и загледа као нека бањича.

Руководиће и надзор над тим раденицама гарантује правилно половање и класификацију српских дувана, где је свака обмана апсолутно искључена. Ово исто може се рећи и за оне велике фабричке просторије у Београду, где чистотом надмашују многе западне европске фабрике

Ето, дакле како страници мисле и пишу о српским дуванима, док наши стручњаци или из незнања или из других мотива, тврде обротно.

Добро би било, када би Монополска Управа напустила досадашњу праксу, да у преради са турским дуванима меша и наше, јер је за све оно, што је у тим мешавинама добро, заслуга наших дувана. Да ли српски дувану могу заменити турске. Управа може најбоље дознати по укусу саме публике. Турске дуване треба прерађивати саме, а од финијих наших установити једну нову врсту, продавати је мало скупле од данашњег српског специјалитета и онда се према потрошњи, дакле према најмеродавнијем фактору одредити. Не сумњамо, да би се за кратко време увидело, да је наш навод о досадашњем потцењивању српских дувана истинит. Иначе, публика је изван могућности да да свој суд и оцену, а Управа Државних Монопола чини велику неправду, подржавајући и уздижући нашим дуванима реноме туђем, на велику штету земљске привреде.

Напоследку скрећемо пажњу, да је крајње време, да се и код нас озбиљно промисли о промету наших дувана на страним пијацима

Српском дувану с обзиром на квалитет неће бити тешко створити нијаци на страни и Моноп. Управа, којој је то и законом стављено у дужност, треба да

ради енергично на томе. Продаја дувана на страни, несумњиво да ће бити много кориснија по државу од досадашњег начина продаје.

Слободно можемо тврдити, да би српски дувану према одашњим особинама, за кратко време, обезбедили себи прво место на страним пијацима.

Чед. В. Јанковић.

Б Е Л Е Ш К Е

Бада где почиње жетва. Она на нашој земљи готово никад не престаје, — жње се у свако доба године. То долази отуда, што ни клима ни карактер годишњих времена чини на свима местима наше земље овакви исти, какви су код нас. Те климатске разлике најбоље показује овај преглед:

У јануару жује земљорадници у Аустралији и на Ново-зеландским острвима, у Аргентини и у Чилеу. У фебруару почиње жетва у Индији и горњем Египту (Мисиру). У марту долази на ред Доњи Египат, где жетва често залази чак и у април, а онда се жње и на Кипру, Куби, у Сирији, Персији, Малој Азији и Мексику. У мају долази на ред Алжир, Средња Азија, Кина, Јапан, Мароко, Арабија и северо — америчке државе Флорида и Тексас. Нарочито је велики жетвени круг месеца јуна и обухвата Балканско Полуострво (Србију, Румунију, Бугарску, Турску и Грчку), Мађарску, јужну Русију, Италију, Шпанију и Португалију, јужну Француску и северо — америчке државе Калифорнију, Луизиану, Тенеси, Вирџинију, Орегон, Алабаму, Мисисипи, Георџију, Ута, северну и јужну Каролину, Калорноу и Мисури. У јулу је жетва у Аустрији, Немачкој, Швајцарској, северној Француској, јужној Енглеској, Пољској, западној Русији, и источним државама северо — америчке уније. У севернијим пак од сједињених америчких држава почиње жетва у августу а истовремено се чују жетвени напови и у Холандији и Белгији, северној Енглеској, Данској и средњој Русији. У септембру затим долазе Русија, Шведска и Норвешка а почиње жетва и у Шотској, где залази чак и у другу половину октобра. У новембру почиње жетва у Перу и јужној Африци (Трансвалу) а у децембру у западној Индији, Бирми и Новој јужној Уелсу.

Шећерна репа у 1909 години. Површина под шећерном репом у овој години у ектарима: Засајано свега 2651 ектара.

Од горње засејане површине шећерном репом на:

На округ Подришки	255 ха
„ „ Ваљевски	32 „
„ „ Београдски	200 „
„ „ Смедеревски	1130 „
„ „ Крагујевачки	564 „
„ „ Моравски	300 „
„ „ Крушевачки	78 „
„ „ Шапски	30 „
„ „ Топлички	4 „
„ „ Врањски	45 „
„ „ Пиротски	13 „

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО;
3, 10 И ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУТЉИ СУ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ПОШТОМ НАЈБОЉЕГ РЕКЛАМА ОД АНУЛА
1909. год. № 294 ШВЕДСКОМ ДРУШТВУ
ПОСТ ВЕХТА БЕОГРАДНО

Цена огласних налаожена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЈЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИ., НА КОЈА ГОДИНО 3 ДИ.
ЧЛАНОВИ ЧИСТАТИ, ЧЛАНОВИ СРПСКИ ДРУШ.
ПОДРЖИНА, ОСИ, ШКОЛЕ, ЧИТАОНИЦЕ, ВОЈ-
НИЦИ СТАЈ. КАДРА, ЖЕНИ, МАНАСТИРИ, ВЕЖ-
ДОВАЊЕВИКЕ ЗАШТИТЕ И ЧИСТАТЕ КИТА
ДОБИЈАЈ ЛИСТ У КОЈА КИТА, АКО ВОЛЈЕ
ПРЕСТАЈАЈ ГИМАРДИ ЗА КИТА ГОДИНУ.

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 8 ДИ., НА СРБ. КОЛОНИЈИ,
ЗАРУЖИНА И НЕКИХ ЧЛАНОВИ КАО И СРП-
СКИ ЗЕМЉОПРИВРЕДНИ ЗАДРУГИ И ЧЛАНОВИ,
ЦИТАТЕ, ШКОЛЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈ ЛИСТ
КАО ЧИСТАТА. КАД ЧИТАТИ ВОЛЈЕ ПРЕ-
СТАЈАЈ И КАД СЕ ПРЕСТАЈАЈ КОЈИ СРП-
СКИ ПРЕКО КОЈА КИТА И СЕ ЛИСТ ГОДИ-
НО.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

У СРБ. ПОШТОМ ДРУШТВУ ЧЛАНОВИ, ПРЕДСЕДНИК ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БЕОГРАДСКИ УРЕДНИК ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 26.

БЕОГРАД 20. СЕПТЕМБРА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

РЂАВО ОРАЊЕ — РЂАВА ЖЕТВА

„Прва жетина у земљорадњи је
орање и друга је жетина орање“.

Са правим правом може се рећи за ову годину у погледу привредног да је „ратарска“. Народна привреда имала је ове године знатно више приноса од ратарства но од свију других владиних и приватних привредних грана укупно узев. — И кад то стоји, онда је дужност ратарства да се сав преда свом најузвишенијем позиву — земљорадњи — за који још стари Римљани рекосе: да први пут образованости и да је темељ свој културе.

Наши су пољопривредници сада у добу припремања земље за јесење и пролетне сејане стрнина, и др. усева. — Ратар не сме почети овај први и најглавнији посао ненаоружан знањем модерне привреде, не снабдевен добрим плугом гвоздењаком, дрљачом, ваљком и др. пољопривредним оруђима и алатима.

Овогодишња жетва стрнина, нарочито пшенице, по све је задовољавајућа количином и квалитетом. Мора се признати, да је добром жетвом пшенице многамо привреднику, трговцу, занатлији и др. олакшан положај и отишловена новчана криза која их је као тежина мора притискала. — За то наш ратар треба да унесе све своје знање и умености при обрађивању земље, како би му и идуже године био награђен труд обилатом жетвом.

Истичемо за сада прву и најважнију радњу при обради земље а то је:

О Р А Ђ Е

Орати и орати није једно исто. Појам добро и рђаво орање у суштини је много оштрији но што во навику нагледа. Да орање буде добро плуг треба овако да оре: раоник треба земљу водоравно да подсеца и пртао управо да одсече: дашчица пак подухвати одсечену земљу и преврће је тако, да

се образују као неки правилини балвани и свађа је бразда правилна и чиста. — Рђаво је орање, кад раоник не подсеца земљу водоравно, већ прави као неке једике. Тако је орање врло неједнако па је због тога и пораст усева неједнак. Овако оре наш обични дрвени плуг. — Овако орање не вреди много и земљорадници никад неће имати добру жетву са њиме овако пооране. — Наши ратари веде: да је овако орање лакше за стоку; то је истина, али није добро. Доброту таквог рада не треба претпостављати лакоћи. Као и свуда а у пољској привреди понајпре, сваки рад ваља добро извршити па макар то и тешко било и скупо се стаало.

Без доброг плауга не може бити доброг и дубоког орања. Ратар никад не треба да задовољава само скупо плати добар плуг; обилна жетва то стотруку награда.

Већ и по томе, шта се добрим орањем при обрађивању земље жели да постигне, јасно се види, да је то могуће извршити само добрим плугом о коме има читаве књиге написане.

* * *

Орање је прво и најпречче обрађивање земље и њиме се у главном постиже:

1., Орањем истројимо и извримо земљу, како би се ова добром кишом напојила, јер само у довољно влажној земљи, могу наши усеви добро да напредују.

Плуг — својим постројем — при орању и сам донекле сити земљу, али највећим делом, то ситиње врши мраз. — Узорина земља брже и лакше се напије водом од јесених кишпа и дужи остаје влажна; ако овако влажну земљу стегне мраз, вода се смрзне а како се при мрзнућу шири, то раздвоји поједине честице земље. Овако растрошена земља остаје на дужи време и не може да се слегне. На овако растрошену земљу јаче деловују природне силе (ваздух, влага, топлота, светлост и др.) и њихов је утицај на удобравање земље далеко јачи, но кад је

земља збијена. Због тога је *јесење орање* или као што га код нас зову „*угарске*“ много боље од пролетег. Јесење орање — угарске — то је *право орање*.

2. Орањем особито дубоким хоћемо да доњи дубљи слој земље изложимо уливљу атмосфер. ваздуха да га он поправи, оплоди — оживи.

Док се горњи слој — ораница употребљује за производњу усева, дошло се доњи — здравица — одмара. Да би и овај слој земље учинили плодни, да би ораницу подубили, ми дубоким орањем наносимо сву ону „*мртву земљу*“ на површину да се оплоди. За то, што дубље оремо, више имамо плодне земље, усева за исхрану има довољно хране, боље и обилатије роди. Отуда и она изрека: „Оранице што позаним, са интересом враћа“.

3. Дубоким орањем земљорадник се осигурава како од *велике суше* тако и од *прекомерне кише*.

То бива на овај начин: Водени талози који на земљу у виду кише и снега падају, губе се на три начина: један део воде продре у земљу, други много већи отиче с њива, пре но што продре у земљу, а трећи чим падне на земљу одмах испари. Колико ће воде земља у себе да прими зависи од њене површине. Ако је рапава — орање — много ће се више воде упити у земљу но кад је ова збијена. Ови водени талози према својој трајању и јачини променеју облик површине и склоп земљи. С почетка земља — орање — унија много много јаче и брже и траје у толико дуже у колако је орање дубље. Према томе, количина воде коју земља у себе прима, зависи највише од *дубине орања*. За то све њине с јесењу дубоко узоране осигуране су од *летње суше* јер имају резервне влаге, и од *прекомерне влаге* јер је лако пропустају.

4. Дубоким орањем, ми уклањамо много препреке које су на путу успевања наших усева. Променом склопа земљиних делања, дајемо нашим усевама спремињу и за развијање њихових коренова и жила повољнију земљу. У извиралој, обрађеној земљи, могу наши усеви успевати, а *дубоко и добро узоран* и обрађена земља, има сасвим други склоп но неорана и ледина. Дубоким орањем дејствује се на поправку земље *физички* и *хемијски*; *физички*; што се мања степен топлоте и влаге земљине а *хемијски*; што се убрзавају они хемијски процеси којима се била храна справља.

5. Дубоким орањем сатиremo и искоревљамо коров и травуљину која је била обузела земљу, јер дубоко заорана трава мора угинути почем нема никаквог услова за пораст — мора истрелети. У бујини земљама на којима расте много коров, дубоко орање и валвао обделаване усева, једини су услови за искоревљање корова.

6. Пилтко се оре само у ова два случаја:

а) Кад заоравамо *стрџицу*, љубре, корење и остале остатке била како би брже истрелили те да се у земљи више билине ране нагомла.

Да њише и остати остаци била истрале, треба им топлоте влаге и приступ ваздуха. Ово трулење истина бива на њиви и без заоравања, али много спорије и много се губи угљене киселине која ветри а ипаче остаје у земљи ако се изврши заоравање, потпонаме и убрзава трулење и уливнише и даље

на распадање — разрушавање — земље и образовање билине хране.

б) *Преоравање с пролећа јесење орање — узара — за сејбу усева*. У овој прилици не смејмо никад дубоко орати јер се налажемо опасности да се земља не испуни, да не стане сакупљена резервне влаге и што би оплођени слој земље из кога усеви црпи храну, дубоким орањем био ван домаћаја коренових жилаца којима се била — усева рави.

Пред сетву, оре се угар нантко, једна толико дубоко да се горњи суваји слој земље заоре — преврије — а занесе доњи влажнији који је за брзо и лако ницање семена много повољнији. — Ово орање још је и због тога нужно, да се заоре тек повила трава; да се истроши и разбије она кора по орању која се образовала притиском од сметова — снегова и од бујних кишпа. — Ово орање мора се што брже сиршити да се не изгуби влага; подрвати га на одмах присутити сејању.

Према овоме, као опште правило важи: да се *за сваки усева два пут оре*. Прво орање врши се одмах после жетве (заоравање стрџице) и то не дубоко, од прилике као што наши дрвени плугови ору у 8—10 см. — Друго орање врши се обично 3—5 недеља после првог, — обично кад се на узораној земљи почне трава појављивати. Ово орање треба да је много дубље, и обично два пута дубље но прво — дакле до 20 см. Овим тек орањем постигнемо прави циљ од орања.

Где се сеје кукуруз, чија је жетва позна, тамо није могуће два пута у јесен орати, нарочито ако је јесен кишевита. У овом случају морамо се задовољити са једним орањем али *дубоким*. Тако нето лаке и *весковите* земље, треба само један пут с јесењу орати, јер чеље орање овакој земљи више шкоди но што користи почем је она и сама од себе довољно растресита. Тешко, глинасте, хумуше на и кречне земље, треба и морају се бар два пута орати.

Кад је реч о дубоком орању и подубљивању оранице, не треба ово рђаво разумети. — На великим газдинствима на којима је утврђен плодоред и план газдовања, подубљивање се врши на свакој њиви, *сваке четврте године*. Ово подубљивање врши се парним плуговима; где ови нема нарочитим тешким плуговима (подривачима) који ору 35—40 см. дубоко. Сваке године редовно узоре се овим плуговима ¹ зиратне земље. Подубљивање оранице врши се само с јесењу, и с пролећа ова орања треба засејати околовинама детелином и др. пшћним биљем.

Изаев горње случајеве у свима другим, треба *дубоко орати*.

Дубоко и добро јесење орање јесте основ, камен темељац у земљорадњи. У колико је ово орање *боље* и *савршеније*, у колико је овај основ, овај камен темељац јачи и снажнији, у толико ће пола аграда бити јача, у толико ће жетва бити обилнија и сигурнија.

Дубоко и добро узорана њива доноси *добр*у и *обилну жетву*.

гајењем шећерне репе имали. — И не само то, већ се неразумни гајењем шећерне репе може довести у питање останак фабрике шећера и развитак шећерне индустрије која је тек у својем зачетку. Ову нашу заблуду потврђују дошле ови наводи из извештаја фабрике шећера поднет Министру Народне Привреде за 1908. год. а који гласи:

„У 1908. год. фабрика је одоралила и репа је гајена у окупацима: Београдском, Смедеревском, Пожаревачком, Подрињском, Ваљевском, Крагујевачком, Моравском, Крушевачком, Нишком, Топличком, Врањском и Пиротском.“

Са правилно изведеном културом не можемо се похвалити, пошто, може се рећи од 100 произвођача, 80 не обрађују своју репу по правилима уговора, ни унутрашња фабричних органа. По и пак у боље могу се убржати окупаци: Подрињски, Крагујевачки, Београдски, Смедеревски и Моравски; за тим долазе Пожаревачки, Крушевачки и Ваљевски, а као најлошији су: Топлички, Пиротски, Нишки и Врањски.

Узрок лошем раду у опште, може се рећи да је крајња конзервативност пољопривредника; поред тога оскудница у доброј радној стоци, као и у оруђима за припрему земље а на жалост, што се мора приплати, и мало немарности код пољопривредника да послове свршавају на време.

У пролеће 1908. години најбошију репу и по квалитету и по квантитету, добила је фабрика из округа Нишког, Пиротског, Топличког и једног дела

Врањског. На прва два, просечна жетва била је по ектеру 5800 а на Пиротског 3320 кгр. Према овакоме стању ствари не може се ни говорити о каквој рационалној ратарској култури, јер је нема у овим окупацима. Дубина њивног обрања просечно је 14 см. а и сама воља привредника за јачу културу и интензивнији рад, тако рећи није никаква — не постоји — Крајње неистеросовање за бољи начин обраде, здружења са немарношћу, доноси ови пољопривредницима велике штете.

Са малим изузетком, готово за све наше произвођаче може се рећи, да су веома непослушни према свима налозима фабричких органа који се односе на начин и време обраде, од чега у првом реду трпе штету они а за њима и фабрика. — Ово иде тако далеко да се фабрика брине како ће овоме стати на пут*.

Узмимо да су ова запомагања фабрике шећера у вецему и претерана, али је ипак неоспоран чак да се са разумном културом шећерне репе врло мало пошло унапред.

Може се, и то са оснoвом тврдити, да је код пољопривредника развијена воља да репу шећерну засева и гаји у већем пространству, сигурно зато, што је у култури шећерне репе сачедао нов извор својих доходака. — То се најбоље види из података о засејаној површини шећерне репе у Србији у 1908. години која је по окупацима овако распоређена:

Подаци о засејаној земљишту шећерном репом и добивеном приносу у 1908. години.

Топула број	ИМЕНА ОКРУГА	Број произвођача		Засајана површина		Угрожено стовна	Целогото предузета		Произведена и откупљена репа	Просечни % поштење	Исплаћено за репу		Врећна вредност чина реализација привредницима	% шећера	ПРИМЕДБА
		хект.	ар.	хект.	ар.		дinars	кр.			дinars	кр.			
2	Београдски	59	62	58	1.577	19.131	—	1.508.280	29.302	05	—	—	14-4		
1	Смедеревски	681	882	06	26.460	176.847	—	16.029.015	288.420	—	—	—	13-5		
3	Пожаревачки	231	88	33	2.640	15.168	—	1.674.582	30.141	55	—	—	13-5		
4	Ваљевски	66	59	73	1.770	7.072	80	717.343	12.912	—	—	—	13-6		
5	Подрињски	253	214	87	6.445	33.340	—	4.272.465	76.908	56	7-63	—	14-9		
6	Крагујевачки	452	373	04	11.190	62.287	—	6.917.624	124.695	55	—	—	14-4		
7	Моравски	329	340	07	9.300	47.298	—	4.077.110	73.549	15	—	—	14-8		
8	Крушевачки	95	49	54	1.484	5.310	—	496.205	8.931	30	—	—	14-4		
9	Нишки	128	66	16	1.980	6.655	—	546.324	9.937	80	—	—	12-4		
10	Топлички	26	9	76	290	950	—	33.773	576	95	—	—	13-0		
11	Врањски	74	47	17	1.413	5.079	—	507.656	10.217	65	—	—	12-5		
12	Пиротски	65	72	36	2.160	8.945	—	251.341	4.524	—	—	—	12-6		
	Свега	2.459	2.265	72	66.710	376.282	90	37.101.618	669.832	55					

Кад би упоредили горење податке, нарочито о засејаној површини шећерном репом, са оним из ранијих година, видели би да број ектара под шећерном репом из године у годину стално и знатно расте, и да ни у каквој сразмери ово растење не стоји са разумном обрадом шећерне репе, јер све грешке које пољопривредници чине при обради репе, стално се из године у годину одржавају.

Знамено је да пољопривредници при обради шећерне репе највише греше у овоме:

1. Не бирају се њиве са подемним положајем и земља се не припреми како ваља.

(НАСТАВЉЕЊЕ СЕ)

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
10, 20 И ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
А ОСОБУ НАЈБОЉЕГ РЕЦИКА ОД АПРИЛА
1899. ГОД. ЈО 204 ПРИБИЛИ ДРУШТЕЉИ
НОСЕ ТОВАТ БЕОГРАДУ

Цена огласима изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 6 ДИНА, НА ПОДА ГОДИНУ 3 ДИНА,
ЧЛАНОВИ ПОКАТАЈИ, ЧЛАНОВИ СВЕХ ДРУШТА,
ПОДРЖИНА, ОСИ ПЕКАЈИ, ЧИТАОЦИ, ВОЈНИ,
ПОДРЖИНА, СКАДРА, ТАКИ, МАНАСТИРИ, ЖИ-
ВНОПРИВРЕДНИ ДРУШТА И ЧЛАНОВИ БЕЖИ-
ВНАЛ ЛИСТ У ПОДА КЕВИ, АКО ПОЛОЖИ
ПРЕПЛАТУ ПИРАЦИ НА КВА ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

НА ГОДИНУ 8 КРАКАЈА, НА СРП. ПОЛОЖИНА,
УДРУЖЕЊА И НЕКОЈИ ЧЛАНОВИ КАО Е ПРЕ-
СКО БЕЖИВНОПРИВРЕДНИ ДРУШТА И ЧИТАОЦИ,
ДРУШТА, ПЕКАЈИ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ
У 8 КРАКАЈА НАД ПИРАЦИ ПОЛОЖИ ПИРА-
КЛАТ И НАД СЕ ПРЕПЛАТУ КОД СВОГ ДРУ-
ШТЕЉА КИТО КОЈА НЕ СЕ АКО ЛИСТ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА СРП. ПОЉОПР. ДРУШТВО НАСЛОВИ, ПРЕДСЕДНИК ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 27.

БЕОГРАД 30. СЕПТЕМБРА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

ОЗИМИ ОВАС

За читаве три деценије, пуњени су ступци „Те-
жак“ поучавајући Српског пољопривредника и до-
казујући му: да је Србија веома подесна својим кли-
матом за гајење озимих стрних усева и да се од њих
има много више приноса, но кад се као јара с про-
лећа сеју

И успео се . . . Данас нема тога пољопривред-
ника који не верује да стрни усеви посејани с је-
сени много већи принос дају но посејани с пролећа.

То речито потврђују и статистички подаци:
Од 479.903 ект. 91 ар колико би засејано киш-
ницом у 1907 год. било је:

озимце	418.851*26 ара, а
јарице само	12.211*76 „
Јачи, Озиме	25.283*20 „
„ јаре	15.112*84 „
Јечма озимца	51.383*84 „
„ јаром	59.757*85* „

Последњих година почели су се да чине општи,
гајења озимог овса. За покушај и препоруку гајења
озимог овса било је ваада оправданих разлога. Ми
ћемо само неке од њих поменути:

1. Озимн оvas успева и највећи доходак даје у
умереној зони, благој но влажној клими; таква је
приближно клима у Србији. Отуда и она изрече: *жесто*
сеју у пролеће а зоб (овас) у благо. У срањенију са
јечмом, озимом оvasу треба више воде и више топ-
лих дана док сазри и но поеме волуна суша не може
тако лако да му шкоди као јечму.

2. Кад се уз остале озиме стрнице гаји и озимн
овас, има се већи обзир но плодореда између озимих
усева.

3. Због тога, што се озимн оvas рано сеје —
друге половине септембра или почетком октобра —

рано присеје и за жетву а са овим су у непосред-
ној вези и многе друге користи.

4. Озимн оvas оставља с собом чисту земљу,
јер се јесеним дубоким орањем униште штетни ко-
рени нарочито дивља слачица која пролећни оvas
прекрива и прстигне у порасту.

5. За то, што се озимн оvas рано са њиве дигне,
могућа је боља обрада њива, па се има и више ко-
ристи од усева који се после озимог овса засева но
од усева после јарог овса.

6. Озимн оvas даје већи принос у зрну и слами
но јари. Зрно озимог овса теже је и боље од јарог.
Исто тако и сламе има више за исхрану стоке итд. итд.

Напоследку утврђено је: да озимн оvas успева
и знатно више принос даје од јарог у овим пред-
елима влажним, у којима се највише засевају озиме
стрнице и у којима добро напредује винова лоза.

С тога је било сасвим оправдана претпоставка
да ће огледа гајења озимог овса у Србију бити ус-
пешни.

Пољопривредно одељење Министарства Народне
Привреде паралелно је да се првенствено огледа га-
јења озимог овса изврше у нашим окружним пољо-
привредним станицама, школама и др. Државним у-
становама.

Огледа гајења озимог овса срећно су испали за
руком Окружној Пољопривредној Станцији у Зајечару.
Благодарети вредности и устаоитију свога управника,
могућност гајења озимог овса бар је донеле и за
павесне крајеве решено. Ова је станица унеда у свој
привредни план газдовања стално гајење озимог овса
и већ знатне количине семена раздaje појединим др-
жавним, окружним и среским установама те да се
гајења озимог овса одомаћи. Надамо се да ће и други
Државни економски заводи и школе постићи задово-
љавајуће резултате, јер су се тек од прошле године
почели овим огледима бавити.

Све су ово убедљиви разлози који нас руководе
да препоручимо привредницима гајење озимог овса
тврдо верујући у успех и да ће но ектару пмати много

* Јечма пролећног засева се више због развијене штарене
илустрирају у Србији и јаво тражило напредског (јарог) јечма за извоз.

koji ulazi u sastav baštine, u jednim prilikama može da predstavlja vrlo veliku, a u drugim vrlo malu baštinu.

Imanje od 100 hektara nar. u okolini Beograda, predstavlja veliku vrednost, zahvata više izdataka, a donosi i veliku rentu, nego npr. 1000 hektara na Zlatiboru. Otuđa je jasno, da geometrijska razmera u podavi baštine na velike, srednje i male, može služiti samo u mestima, u kojima su prirodne i ekonomске pogodbe više ili manje podjednake, jednobrazne.

U mestu geometrijskoga merila za podevalu baština ne velike, srednje i male, upotrebljava se ekonomsko merilo, tj. veličina izdataka potrebnih preko godine i veličina dohotka, koji se ima od baštine, imanja.

Malu je baština ona, na kojoj sopstvenik radi sa svojom porodicom kao i svaki radnik: tj. takva baština, kod koje se glavni dohodak ne sastoji iz rente na zemlju, procenta na kapital i preduzimачke koristi, već iz nagrade za njegov rad i rad njegove porodice. Takvo gazdinstvo daje rada u dovoljnoj mери za zanimanje porodice preko cele godine, a samo je u jesu poslova (posibda, jetva), potrebna pomoć i drugih radnika. Udaljavaće od toga tipa, koji se može nazvati potpuni sebačkim imanjem ili radničkom zemljom, naravno da može biti. Gazdinstvo ne prestaje biti malim u slučaju, kad se u njemu mogu držati jedna ili dve stalno najmlađe snage, samo, ako se time ne bi prešle granice u pogodbaма, koje su gore navedene. A udaljavaće u većem stepenu tj. da je baština tolika, da se u njoj porodica ne bi mogla zanimati preko cele godine, gazdinstvo može biti dovoljno za izdržavanje čeljadi, samo tada, ako bi ona pripređivala i s druge koje strane. Naposljetku, baština (ili bolje reћи parcel zemlja), može biti tako mala, da se javlja samo kao pomoćni izvor, za povećanje kakvog drugog dohotka.

Srednje je baština, u kojoj vlasnik vodi samo nadzor, a nema vremena niti potrebe da u njoj radi kao i obični radnik. U tom slučaju, njegov dohodak osim rente, procenta na kapital i preduzimачke dobiti je i u nagradi rada za rukovanje baštinom.

Velika je baština takva, čiji je dohodak toliko, da vlasnik i njegova porodica mogu živeti nezavisno i koristiti se njime šta više i onda, kad ne rukovodi sam gazdinstvom, već baštinu daje pod zakup, arendu (Berixhard, Ruz, Roper i dr.

Porodica je porizana, ako se sastoji iz oca, majke i 4—5 dece i starca i starije. Imajuće je porodica ona, koja ima godišnje dohotka oko 4000 dinara.

Dobre strane velikih baština su u ovoј:

a) Veća je inteligencija liца, koje rukuje gazdinstvom, na bilo da je ono sam vlasnik ili njegov zastupnik, arendator, upravnik, čiji se rad nagrađuje iz dohotka gazdinstva. Obrazovan i sposoban privrednik (vlasnik ili upravnik), u staju je, da gazdinstvo zasnovano na iskustvu, otvorne od šablonског poslovanja i да му рационалној организацији. U staju je da se koristi svima savremenim napredcima, svima izmeњanim pogodbaма u proizvodnji, a po potrebi da vrši и оглед и koristi се njihovim rezultatima. On je na тај начин, u mogućности, da koristi не само своје газдінству već и околини. По себи се разуме, да ће и све те користи моћи

имати само онда, ако је лице, које рukuје таквом баšтином спремно за тај посао и ако му у газдінству нису везане руке (ако не би имао капитала, или ако не би уживао поверење власника итд.)

б) Многе природне грање могу се наводити с најбољим успехом на великим баšтинама. То нарочито важи за сточарство у ошине, а посебно за коњарство и овчарство (нарочито за мерицка стада). Исто тако, велике су баšтине удене и за производњу тако званих техничних производа, тј. оних, чији се сирови производи прерађују (нарочито вино, шећерна репа) и који се добијају с тако званих породних земаља. Правилно шумарство могућно је само у великим баšтинама.

в) Многе мелiorације могу се са успехом извести само на великим баšтинама. Такве су мелiorације нарочито одводњавање и наводњавање; њих је лакше извести на већим баšтинама с тога, што мање занисе до суседа, за њих је тада лакше наћи и услуге специјалиста, а осим тога, на таквим баšтинама често је могућно наћи и потребан материјал за извођење таквог посла (дрец, камењ, глину) и јединице набуити (или израдити) и остале предмете. За извођење већих мелiorација, као што су наводњавање и одводњавање (а исто тако и постављање мостова, прокопавање канала, поправљање путева), велики поседици могу се лакше и удружити него мали.

Величанственог систем наводњавања у Ломбардији, изведен је удружењем великих поседника. У многим местима јужно Шкотске, путеве изведени удружењем великих поседника у почетку прошлог века, знатно су повећали вредност и доходак оближњих земаља.

г. За руковање газдінством истог типа, као и код малог газдінства) у великим баšтинама, потребно је сразмерно мање капитала за зграде, мртви инвентар и запрежну сточу, него у малим баšтинама, а по томе, што такве врсте капитала у малим баšтинама не дају никакав доходак, već служе само за извлачење доhotка из земаља, то и расходи на њих, падају на терет земаља. Отуђа, што је мање таквих капитала (колико се може циљ да постигне), биће сразмерно већи чисти доходак.

Baština od 1000 hektara, kod jednakoг načina gazdovanja, ne potrebuje 20 puta veće zgrade i 20 puta veći mrtvi i živi inventar (sprevana stoka), od baštine, koja je mala 20 puta tj. 50 hektara, već srazmerno mnogo manje. Za zgrade je jasna stvar, da veće zgrade u poređenju s malim, staju jeftinije, jer se na њих чине мање издаци на јединицу запрежне и јединицу површине. Што се тиче запрежне сточе и количине мртвог инвентара, то се ни у каквом газдінству не може математички тачно да одреди број радних коња, влугова, дравача, кола втд. етога, што су ти предмети недовољни; често је потребно, да се онај или онај предмет држи у већем броју, не што је то потребно; тако нар. по рачуну треба држати 14 влуг, али етога, што се он не може довести, узимају се 2 влуга, пошто би један био недовољан; тако и за остале предмете. Ти субливи за велике баšтине нису уопштин, а за мале су значајни.

д) У великим се баšтинама може имати разноврснији и савременији инвентар, који је или у циљу појединавања радне снаге, или у брком савлађивању послова, или најзад у бољој изради оних.

За мале баšтине није прави влуг, јер на њима не би могло бити употребљено у довољној мери, а тако исто за њих нису погодне ни сложеније вршалац, жетелице, косилце, мелiorациони плугови, експријатори, претепачи валца, коњске грабље итд. Некама од ових машина користи се и мали

поведник или путем удруживања, за рад их употребљавају по реду, или и наобачком, но у циљу, да се по вршеном послу дају другима под пирају — заку.

Добро стране малих баштина су у овоме:

а) У малим баштинама, власник и његова породица раде с много више воље, него на туђем имању, за плату, пошто сви производи добијени њиховим радом припадају њима лично. Жена, деца и старији у могућности су, да свако слободно време корисно употребе, јер се у малој баштини може увек наћи посла за њих. И најмлађи радници су у малим баштинама непрестано пред очима домаћина и пошто с њима живе једним животом, то и боље раде, него у великим баштинама.

б) Старање, непрекидан надзор, пажња и прилежане, гоне домаћина даноноћно на размисање, како ће се у гађинству тој боље да користи средствима којима располаже и како ће гађинство што боље прилагодити месним приликама и свабодети се потребним знањем за бољу организацију гађинства и повећање своје имовине.

(свршиће се)

КАКО МОЖЕМО ИСПИТАТИ СНАГУ СВОГА ЗЕМЉИШТА ?

(НАСТАВАК)

Хемијска анализа и оглед у судовима, као што видимо, могу, дакле, да нам даду само приближне податке. Целокупна садржина појединих састојака биљичне хране у даној земљи или аналитички одређена садржина растворљивих састојака у којој или процентуална садржина појединих састојака хране у жетвеној маси, која је добијена са дотичне земље најважнији резултати таквог огледа у судовима, — могу нам само онда дати довољно обавештења, када је земља или сувише слаба или сувише јака, т. ј., када обилазе једним или већином састојака биљичне хране.

Стога опет налазимо на пољски вегетациони оглед и морамо признати, да се пољопривредник не сме устезати од извођења таквих огледа и да се надам да ће нам поћи за руком, да постепено одстранимо негодовање, које се осећа противу таквих огледа код практичара и да ће се упрошћавањем самих огледа и одређеним постављањем питања поред олакшања рада и успех веома обезбедити.* Толико о томе Вагнер. —

Најпростије питање на које ваља одговорити при извођењу пољског вегетационог огледа гласи: Је ли могућно на даном земљишту употребом трговинског (вештачког) ђубрета повећати принос и да којих граница? За тај случај су довољне две парцеле, једна се остави непођубрена а другој се додаје азот, калцијум и фосфор. Тачнији се резултати добијају, када се питање прошири и истовремено испита, за колико се смањује предњи огледом постигнути вишак приноса уз ђубрење свим састојцима хране (азотом, калцијумом и фосфором), када се делимично изостави азот, калцијум или фосфор. Онда ће се оглед овако извести:

1. парцела непођубрена,
2. „ пођубрена азотом, калцијумом и фосфором,
3. „ „ калцијумом и фосфором,
4. „ „ азотом и калцијумом,
5. „ „ азотом и фосфором.

Вагнер препоручује даље да парцеле не буду ни сувише велике ни сувише мале; по његовом укуству су за вегетационе огледе парцеле од 1 ара најпогодније. Труд око одмеравања, мешања и растурања ђубрета, ако посебног обављања жетве, мерена тежине жетвеног приноса итд. за малим парцелама је много мања него на већим. Шу пак ради контроле треба свако ђубрење да буде заступљено на трима до четирма, по могућству једнако распоређеним парцелама.

Земљиште које је изабрано за извођење огледа мора бити равно, једнаког састава а нарочито свуда подједнако влажно. Ако сада желимо испитати, да ли се може повећати принос извесне културне биљке, према месту које заузима у усеивном реду, као и ђубрености земље, која је условљена усеивним редом у дотичном гађинству, онда би свакако за оглед, који би се предузео, реџимо са репом, била најпогоднија она њива, на коју би по културном плану у дотичној години дошла репа. Желимо ли пак да испитамо, који састојци хране тој земљи недостају у времену, када је већ засејана завршним усеивом по ђубрењу, тако да се налази непосредно пред поновним ђубрењем стајским ђубретом, дакле у стању најјаче исцрпљености, — онда се такође по себи разуме, да ће се за извођење огледа употребити она њива, која по културном плану треба да се ђубри, — чија је ђубреница, дакле, најслабија.

Да би се утврдио резултат огледа, измери се тачно принос сваке парцеле посебно, непосредно по жетви. Од добијеног се приноса одмах одвајају проба, код стрница од по 5 кг., код кромпира 10 кг. и код репе од по 20 кг. У тим се пробама утврди количина суве материје, а код стрница однос између сламе и зрнања и према томе прорачуна и целокупан принос. Просушена и усушена сува материја служи даље за извесна хемијско-аналитичка испитивања, што већ више није посла пољопривредника, те се сав даљи рад у томе правцу поверава најближо пољопривредној огледној станици.

С погледом на значај који има правилно изведен пољски вегетациони оглед, и омашке, које се евентуално могу појављивати из погрешних закључака, ваља нам се још нешто дуже задржати на овом предмету. То ћемо најбоље постићи, ако извучемо један од многобројних Вагнерових примера и о њему проговоримо коју реч више

Пример који узимамо износи нам један пољски вегетациони оглед с озимом ракијом на песковитом земљишту, којој је ваљало одредити потребу ђубрења те земље и истовремено утврдити употребу ђубрења азотом, калцијумом и фосфором.

Земља је по хемијској анализи имала:

фосфорне киселине	0.058%
калцијум-оксида	0.109%
азота (нитрата)	0.093%

Механичка анализа земље дала је ове бројеве:
сврашеног песка 35%.

ситнијег песка 18%
 крупнијег » 33%
 крупнозрног » 14%

Претходни је усеј био кромпир, поубуђен са 300 твара стајскога ђубрета по хектару.

Парцела која је ђубрена свим врстама ђубрета (потпуно ђубрење) добила је по хектару:

фосфорне киселине 50 кгр.,
 калцијум-оксида 100 »
 азота (нитрата) 31 »

Фосфорно и калцијумово, као и половина азотног ђубрета растурени су 4. марта а друга половина азотног (чијеска салитра) 18. марта. Како је огледна биљка била овима раж, то је ђубрена за време вегетације т. ј. преко усева.

Огледи су показали следеће приносе:

I Табелна

Парцела	ЂУБРЕЊЕ	Просечни принос са по 3 различитих парцела, срачунат на 1 хектар		Штањак у приносу преко вегетацијске парцеле, срачунат на 1 хектар	
		сламе твара	зрна твара	сламе твара	зрна твара
1	Неђубрено	37.4	17.2	—	—
2	Ђубрено фосфором, калцијумом и азотом	63.6	29.3	26.2	12.1
3	Ђубрено калцијумом и азотом	57.6	24.7	20.2	7.5
4	» фосфором и азотом	57.0	24.9	19.6	7.7
5	» фосфором и калцијумом	44.8	21.1	7.4	3.9
6	» азотом	53.0	23.7	15.6	6.5

У жетвеној маси нађене су следеће количине фосфорне киселине, калцијум-оксида и азота, срачунате на 1 хектар:

II Табелна.

Парцела	ЂУБРЕЊЕ	количина		
		фосфорна киселина килогр.	калцијум-оксида килогр.	азота килогр.
1	Неђубрено	23.1	33.0	46.0
2	Ђубрено фосфором, калцијумом и азотом	35.7	62.7	75.4
3	Ђубрено калцијумом и азотом	30.9	55.8	63.5
4	» фосфором и азотом	31.5	49.4	64.5
5	» фосфором и калцијумом	28.7	41.9	58.4
6	» азотом	29.1	51.0	61.8

Из ових се података пре свега увиђа да дејство сточног ђубрета (300 твара по хектару, колико је добио претходни усеј) није било у стању да подмири и потребу ражи у свима састојцима хране, дакле у фосфору, калцијуму и азоту. Она је у заједници са природним састојцима хране, којих је било у земљи, могла да произведе само принос од 17.2 твара ражи у зрну (1. парцела), док је 2. парцела, која је добила свих састојака хране у облику вештачког ђубрета изводила принос од 29.3 твара ражи у зрну.

Из приноса појединих парцела следеће даље да је земља оскудењала како у азоту, тако и у фосфору и калцијуму, јер су по хектару постигнути следећи вишци у приносу:

12.1 твара ражи (зрна), када је ђубрено фосфорном киселином, калцијумом и азотом (потпуно ђубрење),

7.5 твара ражи (зрна), када је изостављена фосфорна киселина,

7.7 твара ражи (зрна), када је изостављен калцијум,

3.9 твара ражи (зрна), када је изостављен азот,

6.5 твара ражи (зрна), када је изостављена и фосфорна киселина и калцијум.

Као што је већ речено, потпуно се ђубрење састојало из:

50 кгр. фосфорне киселине,

100 кгр. калцијум-оксида,

31 кгр. азота (нитрата), по хектару, те нам

остаје сада још да испитамо, да ли су ове количине ђубрета могле подмирити биљчину потребу у појединим састојцима хране. И о томе нас ови огледи могу обавестити.

(НАСТАВЉА СЕ)

КУЛТУРА ШЕЋЕРНЕ РЕПЕ У СРБИЈИ 1908. ГОДИНЕ.

(СРБИЈА)

За гајење шећерне репе треба бирати отворена поља изложена сунцу и омаке земље на којима се чињењем пробама постиже највећи принос и највећи проценат шећера. Такве су земље: дубоке плодне хумусне пловаче, и пловачасте пескуше. Све тога неопходно је потребно да у свакој од ових врсти земља има довољно креча који знатно утиче на обрађивање и нагомилвање шећера.

Шећерна репа — као биљка која се дубоко корени, захтева меку тропну — растреситу — и дубоку земљу у којој може свој корен добро да развије. Земља не сме бити подводна, мокра, сува и плитка; не сме бити на ладним и северу окренутим планинским местима.

Мршаве земље, исплакване пескуше са плитком здравicom нарочито, у којима има уме, нису за шећерну репу. Све ове земље на разне начине припремају се за сејидбу шећерне репе. Снажне, тропне добро нађубрене земље, довољно је с јесени месеца октобра или с почетка новембра једаред дубоко — 26 см. повратити, очистити од корова и овако преорати оставити преко зиме до пролећа. С пролећа нар ако је потребно још један пут преорати, иначе довољно пред сејидбу прећи експиратором, повлачити и повлачити да би се земља збила и влагу задржала.

За шећерну репу не ваља никад живу ђубриту у оној години када се на тој ипљу репа сеје, већ је најбоље друге године сејати репу, а прве кукуруз или другу какву окованију.

2. Греше многи у томе што репу доцкап сеју. Доцкап посејана репа не може да се благовремено обради, ашти развије како треба. Нарочито позном сејидбом отежана се ницање репе јер наступају бујне киче које земљу силеоскају, закоре од сунчање прилике те репа не може да никне, или никну репу суице сржи.

Најповољније време сејидбе репе код нас пада од Благовеста па до младог Св. Николе (9 мај).

Семе сточне репе обмотано је рапавим хрматом крупно и врло лако. Ниче у опште тешко и брђава, једва 50—60%. За сејање треба узети скорашње семе јер што је год старије, мање је клијавости и ложије ниче.

3. Понајвише се грешу у овоме:

Чим репа никне, брзо напредује у порасту и треба је што пре опраштити а за тим (после 5—6 дана по прашењу) и разредити. Од овог првог почетног рада зависи брзо напредовање шећерне репе. Штетно је чекати да репа порасте велика па је онда прашити и разређивати, јер се много изгуби и доцније застане у порасту, већ те радове треба одмах предузети чим је репа све добро никла и уврстала се. — Ово прашење и разређивање најбоље је извршити после кише а избегавати за време суше.

4. Наши произвођачи репе редовно греше у томе, што при разређивању репе не остављају у прописном одстојању струк од струка. Највеће одстојање струк од струка дозвољава се 18—22 см. Ако ли је пак веће одстојање шећерна је репа крунјаја и воденастија. У крунјој и бујној одраслој репи мање је 5—6% шећера по у репи проређеној у горњем одстојању. — Поред тога, проређена репа у горњем одстојању и на калтуру ће показати по ектару већи принос а по садржини већу количину шећера; јер, ма да су поједини комади мањи, ситнија, њих за то има више на броју.

Ито тако не ваља ни она репа која је сувине ситна, јер је перзавијена, чему је најчешћи случај позно и густо сејање.

Најбољи су они комади шећерне репе којих је тежина $\frac{1}{2}$ —1 килограм;

6. Срасле репе једна с другом и криве, нису добре. То бива због неправилног разређивања. Репа треба да је увек усамљена, сваки струк за себе а никакo не сме се оставити да расту две једна поред друге или да се споје једна уз другу.

Наши произвођачи репе много губе што добро не загрну репу, већ остане са зеленим главом. У зеленој глави има много мање шећера но у подземном делу репе. При продаји репе фабриканту, ове зелене главе морају се сасецати. Том приликом губе произвођачи често $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{3}$ по ектару само зато што нису извршили треће заградање репе и што кидају лишће.

8. Често је репа разгранатог корена и неправилног облика. Разгранат корен није добар, јер се у том случају репа врло тешко из земље вади, гране од корена ломе и пропадају. Најбоља је репа вретенастог облика и без споредног корена. Разгранат корен и неправилан облик образује се због каменитог земљишта а нарочито ако се репа расађује.

9. Репа без лишћа није добра с тога, што у том случају лако добије зелену главу и што набива ново младо лишће а то све на рачун већ образованог шећера. Сем тога, закидањем лишћа омета се репа у своме порасту и нагомилавању шећера.

10. Репу са трулежним срцем фабрикант одбацује као неупотребљиву.

Ово трулежје срца понајчешће долази од сејања репе у влажнoј и мочарној земљи и од дугог држања репе по вађењу у влажним местима.

Ово су главне и битне погрешке наших пољопривредника које чине при гајењу репе, а које их толико штете да никад немају ону и онолику вајду од ове веома напредне индустријске биљке коју би иначе имаи кад би воле марљивије репу обрађивали.

* * *

Остаје нам још да утврдимо: да ли је наш привредник имао и колику добит од гајења шећерне репе у овој години с претпоставком да је у место шећерне репе гајио друге ратарске усеве.

На предње таблице видимо да је у 1908 години било:

По ектарном репом 2265-72 ект.
Произведено 37,101.618 кгр. шећерне репе.
Добивено дин. 669.832-55
Да је по ектару било нето репе 16.380 кгр.
Да на сваком произвођача пада по 6-92 ара.
Да је по ектару добијено без одбитка трошкова 295 динара и кад би се овај новац равномерно расподелено, на сваког би произвођача дошло по 272 дин.

Ове цифре рејито казују: да је култура шећерне репе код нас на врло ниском ступњу; да привредници тек подовину по ектару добијају дохотка и ако се зна да су њиве наших пољопривредника још у доброј свази и да за сада сваки ектар просечно даје нето 300 тoвара — 3 вагона репе те су за то и приходи незнатни и једва ако нешто надмашају приходе од других ратарских усева.

Стварни приходи од произвођења шећерне репе по ектару јесу, или бар треба да су, на основу података о досадањем гајењу и продукцији моли наших њива нето 300 тoвара а 1-80 дин. = 540.

У најгорем случају узима се да ектар наших слабих земаља може да баца нето (по одбитку нечистоте 7%) 26.000 кгр. по 1-80 дин. — 468 дин.

Узмимо дакле и овај најгори случај да на ектар даје дохотка бруто 468 дин.

Тражило сада шта нас кошта обрађивање шећерне репе по ектару:

1. Заоравање стрџике са 2 спрејна коња за два дана по 4 дин. 8— дин.
2. Чипшење орања од корова дрљалем за $\frac{1}{2}$ дана 1-50 "
3. Дубоко орање с јесени 3 дана по 3 динара 9— "
4. Ђубрење (наравно не непосредно) 60 кола стај. ђубрета по 1 дин. 60—
товарне истог 6 дана 6—
растурање за 5 дана по 1 дин. 5—
Свега 77 дин. по 40% пошто ђубре дејствује за три године.
5. Орање пред сејање 3 дана по 3 дин. и дрљалем $\frac{1}{2}$ дана 2 дин. 11—
6. Ваљање да се земља истроши $\frac{1}{2}$ дана по 4 дин. 18—
7. Сејање репе протачном сојалцом $\frac{1}{2}$ дана 1-50 "
8. Прва копча (ђутуре) по ектару 20—
9. Усамљивање—проређивање ђутуре 28—
10. Друга копча 15—
11. Трећа копча 15—
12. Вађење репе по ектару 20—

13. Товарне на кола 300 тов. (бугуре) 10— дин.
14. Пренос рене у фабрику за 15 дана по 4 динара дневно 1 зарега 60— "
15. Порез, прирез и др. трешкови по ектару 15— "
16. Интерес на досада уложени капи- тал (262-80) пошто се предуми не издаје свима произвођачима због неиспуњења у- говора по 6% за пола године 7-88 "
17. Напоследњу интерес на капитал— земљиште — засејано реном с претпостав- ком да ектар вреди 800 дин. са 4% 32— "
Расхода свега 302-68 "

Узмимо да је минимални бруто доходак 468 дин. Одбимо расход од прихода, имамо у најгорем случају чисту зарду по ектару 165-32 динара.

Ако сад овим истим редом пођемо и изложимо прорачун шта нас стаје гајење кукуруза по ектару, доказали би ђицама да нас обрада и остало док кукуруз не доспе на пицају у најмању руку стаје дин. 198.

Приход од кукуруза износи по ектару рачу-
најући просечно:

2500 кгр. по 8 дин. 200 дин.
Тулузине 18 "
Свега 218 "

Кад од прихода одбјемо расход, било би често дохотку по ектару једва 20 дин.

На исти би начин израчунали чист приход по ектару шевелице и нашли у најбољем случају према добрим пијачним ценама 65—70 дин. чистог дохотка.

Кад све ово упоредимо, видимо да је шеверна репа рентабилнија од свију других ратарских усева; да се разумном културом њен принос још за добру половину може да увећа, да овде нисмо ни узимали у обзир и рачун огу добит коју привредници имају од резанаца за исхрану стоке и огу помоћ од пре-
дујма у новцу који се пољопривредницима даје баш у оно доба године — у пролеће — кад су најоскуд-
нији у новцу, те се многе пољопривредник случава од задуживања да не падне у руке зеленашу.

(оцедном) и лако земљишту порастао. У оваквим приликама врло је нужно мењање семена као и онда, ако је усев прекриден коровом, ако се на њему по-
јавила каква болест шир. гламница, рђа и т. д.

Претпоставка, да са лакших земљишта ваља узимати семе за тежа, није тачна. Важније је да се семе узима са земљишта које природи и добром успевању дотичног усева, годя.

При култури оних биљка које имају врло малу количина семена потребно за засевање већих просторија као: дуван, кукуруз, шеверна репа, може се та најбоља издвојити и на саме биљке намењене за производњу семена и само се од њих узима семе и најбоље чува.

Халетова метода добијање семена и оснива се на избору појединих зрна за семе.

Др Хајдар мерио је зрна рајана: са врха, из средине и са доњег дела класа на је нашао:

100 зрна с доњег краја теже 1.526 гр.
100 " са врха класа 1.542 гр.
100 " из средине класа 3.566 гр.

По Натузвиљуш пшенично зрно са врха теже је 0.017 гр. Из средине класа 0.058. гр. а на доњем крају сасвим закрјжала.

Разне сорте од појединих усева постају на тај начин: што се из њих гомила (броја) издвајају она зрна која најпре клијају.

Кад се семе са стране може јевтиније да набави него што износ трешкови око производње, као што је случај са детелином, семеном од ливадских трава и др. онда је корисније набавити са стране само да је чисто од коровског семена и да је здраво.

Г Л А С Н И К

Окружна пољопривредна изложба у в. Младеноцу. — Окружни Одбор округа београдског приредио је прошле године прву пољопривредну изложбу на Умци у срезу повеском. И ако је то била прва изложба заинтересованост привредника била је велика, излагача било је доста а тако исто и посетилаца.

Корист привредника од ове изложбе била је велика, и пострек на боље одгајивање стоке и рационалној производњу усева проструно је кроз цео округ и то је окуражило окр. одбор и окружну скупштину, те су за ову годину вогларали кредит у окр. буџету од 8000 дин. на привреднао друге окр. пољопривр. изложбе за остала три среза и цео округ.

Још у почетку ове године благодина је ставила на расположење одобрено суму новцао окр. одбору, како би он томе послу приступио одмах и изложбу благовремено приредио. Због тога је одбор одредио да се изложба приреди 7 и 8. септембра у в. Младеноцу и позвао пољопривредну подружину окр. београдског, да заједнички ову изложбу приреде и учине све, да што боље и потпуније изложба испадне.

На овој изложби новатаи су програмом да се такмиче у свима привредним гранама оразови: вазраски, козањски и гочански и са крупном стоком сви оразови округа београдског.

Приређивачком одбору стављена је сума округа београдског на расположење, и још су за награде дали: Минист. Нар. привреле 1600, Срп. Пољопривредно Друштво 400 и пољопривредна подружница 150 укупно 10.150 динара.

За награде одређено је 8.421 дин. а resto је остало за режисерске трошкове.

Б Е Л Е Ш К Е

Мењање семена. Гајење пољских усева је што и гајење домаће стоке. Пољопривредник чим опази да усев губи особине којима се одликује, одмах треба да се постара за друго семе, онако исто као што се стара да поправи пасмину своје стоке кад закрјжла.

Име случајева и места где ово мењање семена није потребно као: у покрајинама — пределима — местима — који су извесном врстом семена изаплии на глас. Тамо се не мења семе никако и опет за то усев се не мењае.

Има и таквих случајева где приметно опажамо да усев закрјжлави и губи добре карактерне особине. Тако ако шевелину сејемо на лако земљишту, изгуби доста на тежини; ая и конопља даје мање влакна на сувим но на влажним полојима; док мећу тим крошир у влажном поднебљу и на тежким земљама има много мање скроба од оног који је на сувом

чају мора да се похита да се за сразмерно кратко време, од месец и nešto више дана, већа количина шљива кроз суншницу протури и тада оне могу да остану недосушене.

Кад је пак шљива мало и са свим мало као ове године, онда за сушење има довољно времена и оне се брижљиво и на тонане суше, те нема разлога да остану недосушене.

Перионоспора је дакле несумњиво узрок што су ове године шљиве „слабо осушене“. Управо оне су добро и с пажњом осушене, али су због периноноспора слабе и не могу се дуго држати. Срећом дуго држање шљива ове године неће ни наступити, јер их је мало, те ће се брзо потрошити.

Али од сад за будуће „тек иду Мара и сватови“.

Сви воћњаци — шљивари — у свима шљиварским крајевима наше земље, ове године, порушени су „стоном“. Чак ни брдски предео подринског, ваљевског и ужички округ нису поштеђени од ове напасти. У целом ужичком округу само у 7—8 општина воћњаци нису страдали од ове болести. У свима осталим општинама, у целом округу страдали су као год и воћњаци у равнијим нашим шљиварским окружјама и пределима. С тога у многим местима влада у народу оправдана забринутост: да се воћњаци сасвим и не осуше.

И из веће даљине сви се шљивар могли одмах познати, јер се прино као онајем, а по том је тај заражен при, сирљен лист онао и шљиве су пре времена лишене хране из ваздуха, коју им је лишће додавало.

Па не само шљиве, но и већи део разнога дрвећа „тона“ је ове године напала. Она је уништила, те су се многи ораси осушили, јер их је минуле године пре времена без листа оставила, па им се дебло са у њему засталим соковима преко зиме на јасним мразевима смрало и пропало.

Бојазни је да тај случај ове године не наступи код шљива.

Клице „тоње“ остале су у сувоме шљивовом лишћу, које ће их и зимом под снегом сачувати, да се на идуще лето развију знатно јаче по ове године. Вероватно је да ће воћњаци родити, бар већи део али не сви, али је несумњиво да ће пламенаља шљиве настати и начинити их неспособним и за усужење и за цењиво раклије.

Па шта да радимо, како наше воћњаке да спасемо од пламенаљаче или „тоње“?

Признати се мора да то неће бити лак посао. Привољети и навикли наше земљораднике да прскају воћњаке против пламенаља за сада је немогућно. Људи, који би на ово пристајали, дали би се прсте избројати, али у масу народа ово се не да унети. Са натезањем се одржава прскање винограда, што је куд и камо лакше и рентабилније и кад се ово зна, о прскању воћњака у маси нашега народа не вреди за сада говорити.

Имамо само два проста средства која можемо одмах корисно и практично употребити противу пламенаљаче на шљивама.

Прво је средство да сад одмах у октобру месецу, кад уграбимо лепо време, четиним грабљацима пограбимо *ове ове лишће по нашим воћњацима*, да за скупише на земљице и одмах спалимо, нека

све изгоре. *Са њим ће изгорети и клице шљивнице*, које би се до године развиле. Оне пак клице њене, које су остале поврх земље *неће бити заклоњене лишћем, те ће се више изложити снегу и мразу* и доста ће их од тога угинути. Ако баш по гдекоја клица ипак остане после мрзаа и снега, употребимо и друго средство, а то је: да изоремо рано у пролеће земљу у нашим воћњацима, те да се земљом клице претрпају и на тај начин уништење њих доврши.

Оба ова средства можемо употребити по свима нашим мањим воћњацима, који су ређе и правилније посађени, а нису на одвећ стрменим местима.

По воћњацима пак, који су неправилно посађени, или су на одвећ стрним местима, морамо се задовољити само овим једним средством, а то је грабљењем и спаливањем лишћа. Па и то ће знатно помоћи, ако га брижљиво употребимо.

Ако бисмо овако продали 4—5 година редовно, вероватно је да бисмо се постепено спасли од ове велике напасти која нашим шљивама озбиљно прети.

Нарочито је орање у пролеће по воћњацима препоручљиво и врло практично за напредовање шљива у опште. По узорном воћњаку ако је млад, те се круне још нису састале, можемо посејати насуљ, који ће нам уједно поправљати земљу и платити сав труд око пословања и орања у воћњаку. А што ће нам на узорном воћњаку несумњиво шљиве бити кружније, то нам је још већа добит.

Где су се трање у воћњаку скоро састале, те не можемо, због јавиди ништа сејати, рад ће нам платити кружнија шљива на поораном воћњаку.

Почистимо дакле сад одмах лишће по нашим шљиварима и спалимо га, а на пролеће узоримо наше и млађе и старе воћњаке, на ћемо их снасти од пламенаљаче и добити кружнију и здравију род.

Урадимо тако и Бог ће нам помоћи!

Бића П. Матић

КАКО МОЖЕМО ИСПИТАТИ СНАГУ СВОГА ЗЕМЉИШТА?

(НАСТАВАК)

Ако на пр. упоредимо приносе парцеле 2 и 1, онда следеће из П. таблице, да је раж при љубрењу свима претима љубрета за 12-6 кгг. више искористила фосфорног љубрета, него да је остала непољубрена. Ту увећану потребу од 12-6 кгг. могла је раж делимично подмирити из готовине у земљи, јер увиђамо из парцеле 3, где су употребљени азот и калцијум, да је ту раж за 7-8 кгг. више примила фосфорне киселине, него на непољубреној парцели. Ваљало је, дакле, љубрењем добавати само још 4-6 кгг. фосфорне киселине, да би се постигао вишак код 2 парцеле. Употребљена количина фосфорне киселине износила је 50 кгг., била је дакле 10 пута већа од количине, коју је ваљало набавити, те се сада измеше питање, да ли тај вишак љубрета није био излишан. Вагнер сматра да је та количина љубрета била правилно одмерена, јер је земља имала веома мало фосфорне киселине, — само 0-058%, тако да је љубрење њоме било неопходно потребно, што потвр-

буђе и опаданье приноса за читавих 4-6 твара зрнења, када је место ђубрења свим прстама ђубрета, била изостављена фосфорна киселина. Ну у самој ствари такво обилато ђубрење ваља сматрати као спремање резерве (готовине) за доцније усеве, п. г. ваља при одређивању количине ђубрета за те усеве имати у виду.

Што се тиче калума видимо из упоређења 1. и 2. парцеле, да је вишак у приносу, произведеном свим прстама ђубрета захтовао за 29.7 кгг. више калум-оксида, него што га је било у земљи. Ту увећану потребу, све до незнатног остатка од 13.3 килограма, могле су биљке подмирити, као што се види из упоређења 4. и 2. парцеле на земљине готовине. Вубрено је са 100 кгг. калум-оксида, дакле са осам пута већом количином, него што је стварно било потребно. Да ли је то било много? Јесте. Јер и ако је земља имала мало калума, — само 0.109%, инак калуму није потребан у оноликој резервној количини, као фосфорна киселина. Калуму је покретљивији у земљи, те се може узети да је у овом случају већ и 60 кгг. калума било довољно, да се постигне принос добивен са 2. парцеле.

Упоредимо ли 2. и 1. парцелу, видећемо да је принос 2. парцеле захтевао вишак од 29.4 кгг. азота, који се, као што изази из упоређења 5. и 2. парцеле, могао покрити све до остатка од 17.0 кгг. из земљине готовине. Потпуним ђубрењем увесен је у земљу 31 кгг. азота у облику нитрата, и из те количине морале су биљке подмирити тих 17 кгг., колико је недостајало у земљи, или када се прорачуна на 100, онда изази да су биљке од свихих 100 делова овог азота вратиле у сламу и зрнељу 55 делова. То је посве правилно искористивање, те и ђубрење са 31 кгг. нитратног азота у даном случају није било сувишно.

Најзад имамо још да одговоримо на питање, да ли се постигнутим вишцима приноса могу покрити издаци на култовну ђубрета. Ставио им релативно велике цене, то је применено ђубре стало:

50 кгг. фосфор. кисел. 15 марака (1 марка 1.23 дин.),
100 кгг. калум-оксида 28 марака
31 кгг. азота (нитрата) 40 марака

Свега . . . 83 марака

Ђубрење се постигло више 26.2 твара сламе и 12.1 тов. зрна. Стави ли се да један товар рачне сламе вреди 2 м., то ће 26.2 тов. представљати вредност од 52.4 м. Одузме ли се ова сума од издатака за ђубре у 83 м., онда преостаје још остатак од 30.6 м., колико стају више произведених 12.1 тов. зрна. Издаци за ђубрење износе према томе по 1 товару 2.5 м.

Рентабилитет ђубрења је дакле и поред сувишно употребљене фосфорне киселине и калума приличан и закључак који нам је овај оглед дао у погледу ђубрења дотичне њиве, може се сматрати као потпуно задовољавајући.

Ну и ако је оглед, који смо описали у овом примеру сразмерно прост, ипак је он за пољопривредника наших прилика још доста сложен, јер му је, као што је већ раније напоменуто, потребно, да претходно изврши хемијску механичку анализу земље и да, колико-толико, влада бар основним стручним појмовима о вештачком ђубрету, његовом саставу и од-

носу појединих састојака биљичне хране у њему, како би доцније, с обзиром на добијене приносе, могао наћи праву релацију између примања и издавања хране у земљи, т. ј. одредити њено статичко стање. Истина и код нас већ постоји пољопривредна огледна станица, али је она тек у оснивању и уређењу, те ће проћи још доста времена, докле буде била у стању да одговори и таквим захтовима пољопривредника.

Али остављајући за сада на страну ту сувишну отаџност у станичком поштивању земље, прецизно изведени пољски вегетациони огледи, са још нешто простирим питањем, него што је била у предњем примеру, могу пољопривредницима бити од врло велике помоћи при организацији њихових економија и дати им много сигурнију основу за процену каквоће дотичног земљишта, него ма какво уверавање са стране или лична класификација по спољним механичким и физичким знацима.

Да овакво схватање није само производ теоријског размишљања, — прерорука, која се не би могла остварити у пракси, већ резултат испитивања — знање, добијено применом научних закључака на пољопривредну праксу, могли смо се уверити из сопственог искуства. Резултати које смо добијали од наших огледа, били су у постављеним границама тако очигледни и са научним принципима тако сагласни, да смо се, хтели — не хтели, морали уверити да и модерна пољска привреда данашњег времена почива на научној основи, да и овде теорија мора бити учитељица праксе.

(НАСТАВЉА СЕ)

ЗАШТО СЕ КАЛЕМЉЕНА ЛОЗА СУШИ

Од пре неколико година па на овамо често се чује да се калемљена лоза суши на по неким местима, зашта се виноградар жалје, и како су у страху да ово сушење не узме веће размере у винограду.

За ово сушење калемљене лозе мислио се да бива услед слабе подлоге дивље лозе, или неумешног сађења или калемљења, неки су чак приписивали ово сушење пероноспори и оних болестима које се појављују на подземном делу чокота.

Још 1906 година овакв један чокот извадио сам, и с њим, и послао Министарству Привреде, који је у лабораторији испитан и ништа се на њему није могло сумњиво наћи.

Од овог пролећа на овамо многи земљорадници који имају винограде жалели су ми се да им се калемљени лозе суше и то чокоте у 7 година; на њихову жалбу ни с њим нисам знао како да им дам задовољења, па се реним да им обеам да ћу се сав залажити у тражењу узрока због чега се чокоте суше. Још у почетку месеца маја обилазећи општине по срезу овуда сам обišао винограде и уверио сам се, да је збиља сушење узело велике размере и да треба збиљски настати да се пронађе узрок сушењу.

У свима виноградуима које сам обišао сушење је узело највеће размере, а у виноград у Млаутина

Михаиловића земљорадника из села Бошњана, који је велики 8.000 чокоћа, $\frac{1}{4}$ остало је, а остало се попустило, и наложено сушењу, што се по самоме листу могло видети.

После дугог посматрања провалних чокоћа приступим обележавању здравих чокоћа на разним местима по винограду, те овде онде обележим недевет чокоћа здравих, да би се уверио како ће они после месец дана изгледати; пошто сам свршио обележавања, са неколико места у винограду узео сам пробе земље са дубине од 20, 40 и 60 см. Сваку пробу па себе одвојиво и обележио, кад сам земљу осушио ставио сам је на испитивање помоћу калциметра, и приликом испитивања нашао сам ово стање:

Први слој на дубини од 20 см. било је креча	4-2 $\frac{1}{2}$ %
Други " " " " " " " " " "	4-3 $\frac{1}{2}$ %
Трећи " " " " " " " " " "	3-2 $\frac{1}{2}$ %

Овакав резултат може невога да бун, али то долази отуда што је земља приликом риголовања измешана, горњи слој дошао доле, а доњи дошао горе, где има више креча.

Кад сам ове пробе које су напред испитиве узео, узео сам у исто време пробе са риголованог земљишта са исте парцеле, сваку пробу одвојиво и обележио. Ове пробе узете су са исте дубине као и прве са 20, 40 и 60 см. Пошто сам их осушио ставио сам их на испитивање помоћу калциметра и нашао сам ово стање:

Први слој са дубине 0-20 см. било је креча	4-2 $\frac{1}{2}$ %
Други " " " " " " " " " "	0-40 " " " " " " " " " "
Трећи " " " " " " " " " "	0-60 " " " " " " " " " "
	7-5 $\frac{1}{2}$ %

Дакле као што се види врло је мала разлика у проценту креча, што долази отуда што је риголовано земљиште измешано те је мањи проценат креча.

Према оваком стању креча за овако земљиште подноси и треба да се сади дивља лоза „Рипарија Порталис“; — којом је виноград био засађен.

То је земљиште испитао средњи економ у Трентику и дао уверење да треба да сади „Рипарију Порталис“ што је сасвим и правилно било.

Ово испитивање чинио сам да се уверим да ли није грешка у испитивању земљишта и у одређивању подлоге дивље лозе, те да није отуда наступило овако нагло сушење чокоћа.

Када сам све ово испитао и нигде нисам могао наћи узрока сушењу, дуго сам се размишљао шта да радим и како да савнам узрок томе, после три месеца реших се да учиним још један покушај на истом винограду Милутина Михаиловића, па ако ми и он не испадне за руком онда да ћутим и да му одговорим да је сушење наступило услед непознатог ми узрока.

20 августа лично дође Милутин код мене и достави ми да се и ово обележено чокоће почело сушити, нека се осушили, некима пожутоу лист и род се сварио. Одмах се споразумемо да за сутра дан нађе још једног радника и да понесе потребан алат за даље и дубље копање у винограду, нашао је Милутин одмах пристао и сутра дан рано били смо у винограду.

Где је било највише сувих чокоћа, одмах сам обележио око једног пожутог чокоћа квадрат од 2 и

2 метра и одпочели смо копање у дубину око чокота, чим смо дошли на дубину од 20 см. одмах сам узео пробу земље, забележио је белешком бр. I и остано на сунце да се испуни. тако сам даље и сваких 20 см. идући одозго доле узимао пробу, обележавао и остављао да се осуши и то овим редом:

Са 20, 40, 60, 80, 100, 120, 140, 160, 180 и 200 см. дубине, дакле девет проба земље коју сам сваку за себе одвојиво и нумерисао са I II III итд. почевши одозго па на ниже.

Приликом копања најљивије смо чували изље од чокоћа које су ишле у дубину до 1-40 см. рачунајући жилае са најнижег дела подлоге; чокоћ сам лепо извадио и прегледао и на њему нисам могао ништа наћи, сем што су жилае са дубине од 80 см. па на ниже биле као обарене, јер им се горњи део коре под руком љгави.

Чокоћ сам расекао ножем преко среде — тј. расецно од врха чокоћа па до дна корена, и на њему се није могао наћи ништа, сва су ткања била у своје реду.

Кад смо дошли на дубину од 2 метра, престали смо копати, јер сам нашао узрок, само га нисам могао утврдити док не испитам земљиште — оне пробе које сам оставио, на калциметру.

После испуна три сата, земља је била потпуно сува коју сам оставио за пробе; са собом сам понео калциметар и одмах приступио самом испитивању проба те да се уверим колико има која проба $\frac{1}{4}$ % креча.

Приликом најљивог и тачног испитивања нашао сам следеће стање:

На дубини од 0-20 м. било је креча	7 $\frac{1}{2}$ %
" " " " " " " " " "	0-40 " " " " " " " " " "
" " " " " " " " " "	0-60 " " " " " " " " " "
" " " " " " " " " "	0-80 " " " " " " " " " "
" " " " " " " " " "	1-00 " " " " " " " " " "
" " " " " " " " " "	1-20 " " " " " " " " " "
" " " " " " " " " "	1-40 " " " " " " " " " "
" " " " " " " " " "	1-60 " " " " " " " " " "
" " " " " " " " " "	1-80 " " " " " " " " " "
" " " " " " " " " "	2-00 " " " " " " " " " "

[сврчњак се]

М. Тодоровић
државни економ

СИР РОКФОР

У последње време ради се на томе, да се у нашим млекарским задругама uvede израда сира Рокфора. Приликом да се изради исти сир од крављег млека, испао је врло добро. Али то није циљ ових огледа. Ми хоћемо да се обичје млеко прерађује у сир Рокфор, јер се он првобитно и досад од њега израђивао и сада прерађује, а поглавито желимо то због тога, што обичје млеко у Србији има довољно и стога сваки оглед, да се обичје млеко боље уночи од великог је значаја.

Сир Рокфор заузима на светској нијаци млекарских производа врло важно место. Добар Рокфор се много тражи и према томе и цена му је висока. Овај је сир пореклом из Француске.

У једном незнатном планинском селу, зв. Рогат (дебела стена) постојао је раније један манастир. На пространим манастирском имању, са великим пашњацима, налазило се хране велики број оваца. Услед велике удаљености од већих насеобина, млеко од ове стоке врло се мало увозило. Ова околност побудила је калуђера да измишља разне начине прераде овог млека, нарочито прераде млека у конзервиране сирове, који се могу дуже време чувати. После дугодушњег рада калуђер је успео да нађе начин за израду сира Рокфора.

Од незнатног почетака, развила се ова производња у велико индустријско предузеће, са савремено уређеним фабричким зградама.

Од 1851 године, оно је предузеће у задружним рукама, под именом, Société des Canes reunies de Rofchfort (задруга удружених рокфорских сирарница). Ова задруга данас ради са 20,000,000 дна. годишњег обрта.

Од 1895. постоји у том крају још једна таква задруга под именом „Société nouvelle“ (нова задруга), која такође има великих заслуга за напредак ове радности. Ова задруга не бави се само израдом сира Рокфора, већ исти купује од одгајача оваца, који се том производњом баве за време летње паше. Они израђују Рокфор сваки у своје салону, са својим особљем и одмах после израде шаљу сир у задругу, где се соли и даље негује.

Сир Рокфор чува се у подрумима, који су за ту сврху нарочито удешени. Подруми су саграђени у једној урвини од стена, која има 10 метара ширине и 5—10 м. висине. Инад ове урвине налазе се просторије за примање и мерење сира. Овде се такође врши први део неговања сира Рокфора: солење, стругање и бушење. Одавде се сирови, после завршетка првог бушења спуштају помоћу лифта (дизалица) у подруме за превирање, који су саграђени у помечутој урвини (лагуму).

Подруми су при улазу 4—5 м. висине, и једнако се сужавају, тако да се на крају лагума сирвањају у сасвим узани простор. На овом месту подињу је вентилатор (ветроушка), којим се одводи влажан ваздух из подрума.

Без ове вентилације сирени би провадали од трудења због велике влаге, проузроковане превирањем велике количине сирове којих ту у свако доба има много на стоваришту.

Овако уређење подрума неопходно је потребно за правилно сазревање сира Рокфора, а нарочито за вегетацију (одгајање) буњи. За то мора у подрумима настати хладна промаја, која би одржавала суву температуру од 4—6° целз.

Сир Рокфор грађен је првобитно искључиво од овчијег млека. Ну, у последње време почели су у другим земљама сирањати исти сир и од краљег млека и то са успехом. Краљег Рокфор као подражавањем, постао је озбиљан такмичар оригиналу, зато што је краљег Рокфор јединици.

За израду сира Рокфора потребан је прашак којим се у сир уноси клице буњи зв. Penicillium glaucum. Овај се прашак меша са сиревним, кад се иста сипа у калуње. Калуње се напуни прво до $\frac{1}{4}$ сиревним која се онда носила и носиле поменути праш-

ком. То исто се понавља кад се калуње напуни до $\frac{1}{2}$, и до $\frac{3}{4}$ своје висине. Калуње се онда допуни чистом сиревним. Другог дана почиње солење сира, које траје 6—8 дана; он се соли докве год прима об. После солења намести се сир на увбушене даске где стоји док се не осуши од слане воде. За то време сир пожути а тада се врши прво стругање и бушење. Томе је циљ да се олакша приступ ваздуху, под чијим утицајем буњи боље вегетира и меша се са сиревним. То се понавља још 2—3 пута у потребним размацама времена. Сазревање сира Рокфора траје девет, зими десет недеља. Кад се лебац сира који је правилан, исече, изгледа на пресеку шарен као мермер. Укус му је пикантан, мирис оштар. Ако Рокфор сунше дуго лежи, онда му укус постаје опор, он се у том случају набаја у бурад и продаје по јединици цени, као раднички сир.

Производња сира Рокфора врло је привољна. У њему се увозила литар млека са 35—40 п. д. Наравно да је за израду истог потребно, поред стручног знања, имати удобности: нарочито за сазревање истог морају бити удешени подруми, у којима би се сир добро чувао.

Увођење израде сира Рокфора у Србији може се препоручити из више разлога. Први и најважнији разлог је тај, што се у Србији производи и прерађује много овчијег млека, оно се до сад врло мало увозило. Има места где сопственици оваца добијају једва пет пара за литар млека! Кад би се само половина од укупне количине овчијег млека колико се годишње производи, употребљавала за израду Рокфора, Горгонзола, итд. постоје би се приход од овчарења у Србији за неколико милиона динара.

Сир Рокфор био би једини, који би се могао извозити на западне пијаце где би био у стању да се такмичи својом јединицом са производима из других земаља.

Има дакле пуно разлога да се обрати што већа важања преради овчијег млека а нарочито изради сира Рокфора и да се помажу предузећа која би се тој изради одавала.

Лауки Тејна

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Поправљање шире

Пит. Берба грозња ове године веће испаста добро. Грозње ће остати незорело. Због овога мораће му се додати шећер, да би се изваљало правилно врење.

Молим вас да ме известите како се то ради, колики се проценат може добити и кад се то чини? Да ли се то уноси у кљуц или у оцењену ширу?

А. С. Ф. (К)

Одг. Најбоље би било, ако се може одложити берба, те да грозње на чокуту што потпуније сазре, и то бар 5—10 дана. Ако има доста кварног грозња, трлог и алеснивог, треба га подбирати, засебно прерадити и сместити да преври. Врење ће се убрзати ако се локал гле пира врн, загрејава, тако да температура буде између 18—20°C. То је потребно и

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО,
10, 30 И ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЉУЈУ СЕ
СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ

А ОПОШТУ НАЈВИШЕГ РЕКОНА ОЗ АПРИЛА
1869. ГОД. ЈЕ 204 ПРВЕСКУ АРТИСТАМ
ДОСИ КОЈИ НЕСТАЈАТ

Цена огласима наложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

ЗА ГОДИНУ 5 ДИНА, НА ВОДА ГОДИНО 3 ДИНА,
ЧЛАНОВИ БЕОГРАДА, ЧЛАНОВИ ОИХ ДРУШ-
ТВА БЕОГРАДА, ОСН. БЕОГРЕ, ЧИТАЛАЦКИ, ВОЈ-
ВОДИНСКИ СТАЛ. БАДРА, ЗАОД. МАНАСТИРИ, ЗЕМ-
ЛЈОПРИВРЕДНИ ЗАДРУГЕ И ЧЛАНОВИ ПРАВО-
СЛАВНИ ЛИСТ У ВОДА ДИНА, АКО ПОЖЕЉЕ
ПРЕТПЛАТУ ПЛАЊИ НА ВОДА ГОДИНУ.

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНУ 5 ФРАКАРА, НА СРП. ПОЉОПРИВ-
РЕДНЕШЕ И НЕКОЛИЧ ЧЛАНОВИ КАО И СРП-
СКИ ОКМОРАЈСКИ ЗАДРУГЕ И ЧЛАНОВИ,
ПРКСИ, БЕОГРЕ И МАНАСТИРИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ
ЗА 6 ФРАКАРА КАО ПЛАЊИ БЕОГРЕ ПРЕТ-
ПЛАТУ И КАО СЕ ПРЕПЛАТУ ВОДА (ГОД ТИФ-
ЈЕНА ПРКСЕ КОЈА ЗА ИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА СРП. ПОЉОПР. ДРУШТВО ЧЛАНОВИ, ПРЕДСЕДНИК ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 29.

БЕОГРАД 20. ОКТОБРА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

ПОЗИВ НА СЛАВУ ДРУШТВЕНУ

Српско Пољопривредно Друштво славиће и ове године своју славу Св. Краља Милутина на дан 30. октобра ове год. у своме дому у Београду, Немањина улца бр. 11.

Водоосвећење и семење славског колача извршиће се у 10 часова пре подне.

Управа друштвена позива чланове друштвене и пријатеље да изводе друштвену славу походити.

Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва 15 октобра 1909 год.

ОРАЊЕ У ПОЗНУ ЈЕСЕН И ЗИМИ

Један од најважнијих јесених пољопривредних послова то је орање њива које ће се у пролеће јарми увесима засевати. Докле се при угађењу преко лета, као и при обради земље у пролеће има избегавати свака дубља орба, *дотле у јесен и преко зиме, ваља што дубље орати* баш и ако мокрота земље или суша чине да плуг одваљује грудве или „балване“ браздом.

Пре свега циљ је јесењег или зимског орања да се земља издроби и укрти, те да се тиме постигне њено оплођење. То се може постићи само тако, ако се доњи слојеви земље изнесу горе на површину и преврну, те да се наложе утицајима мрза и снега, кише и сунца, утицајима ваздуха.

Орање пред зиму угодније је неминујиве, што је земља тежа. „Мраз је најбољи орач“ вели пословица. Али та пословица важи потпуно само онда, ако је претходно земља била плање подорана и ако се мразу да прилика, да као наш помагач може ступити у рад. Кад је то случај онда и друга једна пословица постане истина: „пре зиме како треба изораано, у пола је поубрено“. Мраз је помагач који нас ништа не стаје и који нам ништа не тражи а

који се напреже свим непрорачуњљивим законом своје снаге и стога се не може опростити лакомишленост или немарност, ако пољопривредник не потргне мраз у помоћ и ако се њиме не буде хтео у пуној мери користити.

Земља поорана у јесен, на остављена преко зиме у суровој брази, изложена је, као што рекох, утицајима ваздуха и воде, топлиоте и ладноће. Ови чиниоци дробе земљу, тако како то *никакав људски рад није у стању*, чине је тршном, сипкавом и кртом као најбољу баштењу земљу. Ова делатност мрза толико пута је испрсно описивана у овом листу, да се можемо манути опширном разговору и разлагања. Толико можемо подсетити, да то чини смрнкавање воде налажеће се у земљи, вода претворена у лед.

Но не само да мраз дела распрекавајући, но он има и изванредно јаку раставрајућу снагу. Мраз и раставра *минералне* састојке земље. Где који још сиروي и за усеве шкљодљиви састојци земље који јесењим орањем буду из доњих слојева оранице или здравнице изнети на површину, буду не само распаднути, но и растворени, не само учинени нешкодљиви, већ шта више претворени у хранљива за усеве. При том мраз бива ваљано потпомогнут физичким радом

мешују, као што су хлеб с млеком (милхброд) кисела гужвара (штрудла), куглов и крофне.

Данас оти дају сви разлози против мешања хлеба и колача у кући. С проналаском америчке сираве за мешање хлеба, домаћицама је много олакшан тај посао тако, да је свака кућа сад у стању, да потребан јој хлеб и остало сама меси и сирава и на тај начин без по муке, чини велику економију и уштеду у исхрани и своје издржању. Са овом сиравом у стању је сваки, израђују се лако, да за цео 3 минута, окрећући ручицом сираву унеси 6 кг. хлеба или колача. На тај начин с применом ове сираве у кујини и неосетно свака домаћица, уз остали посао, може месити здрав, чист, потпуно хигијенски добар хлебач и не мора, као досада проклињати и себе и свој дан, гњечећи и месећи тесто.

Слика 1. представља сираву у раду

У сираву се најпре усне смлачена вода (или млеко за колаче). Смлачена мора бити. Онда се досипају остали додатци. За хлеб раније (у вече) с мляком водом и брашном замешен квасац; за колаче квасац замешен брашном с мляком млеком. Затим и за хлеб и колаче об. За колаче још и ситан шећер, растопљено свеже слатко масло (бутер), жуљанце, мирис итд. И разуме се на послетку под мору брашна.

Најбоље је на три дела брашна узети један део воде (или млека).

Ако би тесто у сирави било сувише чврсто, треба досути мало воде (или млека), а ако би случајно било одвећ мекно, нека се дода мало брашна.

И онда треба окретати ручицом на сирави 3 минута.

Тесто добије облик лопте и онда се остави да нарасте.

Ако се жели добити особито лако, буавно тесто, препоручује се, да се тесто остави први пут у сирави да нарасте, не вадећи га на поље. На пошто буде нарасло, онда се ручицом окрене још неколико пута чиме се тесто понова заокругли. Затим се извади на-

поље на сирави и метне на топло место да понова нарасте.

Хлеб или тесто *потпуно* нарасте само онда, кад се равномерно унеси, кад се дакле равномерно окреће ручица на сирави без преида 3 минута.

За обичан домаћи хлеб од 6 кг. колико се оједном може умесити у овој сирави, потребно је узети:

млаке воде	2 литра,
квасац	60—80 грама,
брашна	4 1/2 кг.
соли	по потреби,

Место самог пшеничног брашна, може се узети један део ржаног брашна или неки обарени кромпир. Тако се добије укусији хлебач који се и дуже држи свеж и не скоре се.

Не мора се радити оједном 6 кг. теста у овој сирави, но може од 1 1/2 кг. па до 6 кг. да се меси, према потреби. И најмању количину, као и највећу парци сирава за мешање појединачно добро.

Да се боље може ценити велика вредност сиравања хлеба на сирави за мешање, навећу овде шта вели наука са здравственог гледишта о томе:

Према испитивању Д-ра М. Русела¹⁾ нагледа да јара у пећи није у стању, да убије бактерије које се

Слика 2. представља крофне умешеног хлеба

налазе уред хлеба при пецињу истог. Русел је у тесто уметао гомиле бацила од туберкулозе (Јестико), пекао хлеб и даље испитивао, да ли су бацили туберкулозе живи и да ли могу заравити и после тога животиње. И доиста тим начином заражене животиње угинуле су од туберкулозе.

Из тога је Русел навео закључак: 1.) да се од сваког теста зараженог бацилима туберкулозе добија хлеб којим се може човек заравити и 2.) да је једини пут, да се избегне могућност заразе, употреба сирава за мешање хлеба, никако мешање рукама, или чак и ногама.

Ова сирава за мешање може се добити по цену од 21-70 динара од главног продавца за Европу г. Љубе Радојковића гвојђарско-стакларска трговина код „Златног Крета“ у Београду, као и од Српског Пољопривредног Друштва.

Нету сираву опробао је и препоручио и „Друштво за неговане и чување народног здравља“.

Опробао сам је и ја и могу је свакоме најтоплије препоручити: Ни једна домаћица која се једном користила овом сиравом, неће се никад више пратити тегибом и мучном мешању рукама.

С. Г.

¹⁾ D-r M. Roussel: — Survivance des bacilles pathogènes dans le pain après la cuisson [Archives médicales Belges 61 vol. 1908 стр. 211]

САДАШЊЕ СТАЊЕ АМЕРИЧКИХ ПОДЛОГА

ПРЕГЛЕД И КОНСТАТОВАЊЕ ВРЕДНОСТИ ЊИХОВИХ

Предавање Паја Т. Тодоровића — Писањичина управитеља школе на виокодање и вођарство у Букову¹

Господе,

Управни Одбор Срп. Пољопривредног Друштва нашао је за добро да ми повери мисију, да на овом скупу реферирем „О садашњем стању америчких подлога које су код нас употребљаване за обнављање винограда“.

Редо сам се одазвао томе позиву; а као редован члан друштва, по положају који заузима и као државни службеник чија је служба у министарству Народне Привреде тада била управо у оно доба, када се, по доношењу закона о обнављању и унапређењу виноградарства, државни утицај на ову пољопривредну грану најјаче развијао, сматрао сам и за дужност припити се овога посла...

Ово питање има своју историју. Зато ћу претходно да бацам поглед на историски део његов.

1.

Историски почетак овог питања полази од дана када је у нас пронађена филоскера (у Смедереву 1832 год.). Знајући већ каква ће пустош и у нас неминуно наступити од тога инсекта, стална комисија противу филоскере, која је установљена била по закону о мерама противу филоскерске заразе (1883. год.), поред мера које су тада предузимале противу ширења заразе, природно је било да је узимала у разматрање и мере за обнављање (регенерацију, реконструкцију) винограда. Помоћу мишљења и предлога ове и министарство је имало јаче потпоре за извођење мера енергичније, а нарочито да се стави на посао око подизања расадника за издржљиве лозе. И данас, једини логични поступак био је приступити подизању таквих винограда којима филоскере не може бити од штете; почем су све остале мере, па то се оне како строго и рационално вршиле — а то већ није био случај — биле слабе да умање и задрже опашању. Тако је још 1882 године приступљено заснивању *првог лозног расадника* и, сасвим појмљиво, у месту где је и зараза најпре откривена, у Смедереву. Први руковалац овога расадника и први вештији школовани практичар у новим радовима подизања винограда био је, сада покојни, Павле Мнјаћ, практични учитељ многим данашњим виноградарским службеницима. Окупилица турске капеле, „Тубе“, код Смедерева, беше изабрано место за тај расадник; ту најстарију матицу најстаријих винограда, одакле је изашла и прва практична поука о подизању винограда да америчкој подлоги, где је први пут у нашој земљи опробан род од тих винограда, и где је виноградарство наше видело спас овој.

После четири године (1886) приступа се оснивању другог лозног расадника, за Крајину, на зем-

љишту манастира Букова код Неготина. И каква случајност: први расадник се оснива на земљишту једне религиозне установе, па и овај други! — Трећи расадник је основан после седам година (1893) у Топчидеру, близу ушћа топчидерске реке. Дакле, ипје у строго виноградарском крају, као прва два а јачајно стога, да се нађе ближе Министарству за ближе осматрање и огледе, а и да се топчидерска вишородна брда обнове виноградама.

Ова три расадника била су претече закон о обнављању и унапређењу виноградарства, од 28 новембра 1895 год. Од тога закона настаје одлучнији рад на подизању виноградарства, које се нагло приближавало свом савршеном провадању. Од тог закона су расадници не само установе за издавање издржљиве лозе, него и школе за подизање и културу нових винограда; тај закон даје олакшице за оснивање више таквих расадника како под режиком државном, тако и аутономних организација: округа, срезова и општине, па и удружења и приватних, осигуравајући им и државну потпору; тај закон заводи установу виноградарских путних учитеља, он ослобођава нова виноградарска земљишта за прво време државне порезе, чини многе олакшице за што јевтинију набавку лозе и даје повластице за бесплатан и брз подвоз лозе на државним железницама и тд. Но, поред тога, тај закон има и један особени значај, а то је, да он у њега почиње једна околна, веома важна за нашу пољску привреду, у којој ова добила један низ пољопривредних в. кона, уредаба и уставова, који су и суседној Бугарској у мношгме служили за углед и копирање, и у којима ми гледамо за пољопривредну Србију једну од највећих културних тековина.

Правилник који је прописан на основи овога закона још боље је разгранат циљ његов, тако да су томе створене не само повољне погодбе и подстицај за брже обнављање виноградарства, него и да култура винограда стане на научну основу. Резултат тога био је: оснивање још три велика државна лозна расадника, у Нишу (1894), жуписком Александру (1896) и Јагодина (1897); проширивање земљишта старијих расадника, оснивање више срежских, окружних, друштвених и приватних расадника, од којих су данас важнији: окружни расадници у Крагујевцу и Чачку.

Да се вратимо првом добу лозних расадника. —

Познато је, да у обнављању винограда није одмах почело с каламљевом лозе. Најпре је огледано, да се пониптеним виноградама од европске лозе нађе замена америчким лозама које рађају без каламљења, назване „директни продуктери“, и „родни хибриди“. Али када се видело, да нови свет, који нам даде филоскери — а с њом као приде и многе нове бољесте лозине, оласне као и филоскере — није био у стању да нам даде сорте, које би се по каквоћи могле поредити са европским, приступљено је од давнина познатој културној радњи, која се раније скоро нимало није примењивала код лозе али зато је код вођака чуда чинила, — каламљењу. Стога није ништа непојмљиво, што су и наши старији расадници прошли кроз те фазе, јер су били скоро савремени са тим радњама у Француској и на другим местима. Зато ми налазимо у њима у почетку аме-

¹ Предавање је било у дому Српског Пољопривредног Друштва 28. Октобра 1908 год. приликом привредних изложба.

ричне родне хибриде у најразноврснијем избору, а тако исто и сорте за подлогу најстаријег датума, гледно помешане, онако како су их у прво време Американци наваљали Европљанима, како их је приroda у њиховој земљи усвојала.

Ево списка земљи које су биле у прво време у нашим лозним расадницима:

а) *Амерички родни хибриди*: Кингтон, Тајлор, Елвара, Кунингхем, Ноа, Хербмон, Жакез, Отело, Јорк-Мадера;

б) *Америчке сорте за каламљене*: Рипарија Соваж (о којој су биле Рипарија Томентоза и Гранд Глабри) и Солонис.

Такво је стање било до 1892. године. До пописа 1895. године овај се број сората умножио, и то:

а) у *америчким родним хибрицима*: Триумфом и Виналом (последња се узима и за подлогу);

б) у *америчким сортама за каламљене*: Рипаријом Селектом, Гранд Глабром и Порталисом, Рупестрис Форнортом, Монтиколом, Ганезом, де Грасе, Металиком, Ново-Мексиканом и Берландијером.¹

До 1907. године засађени су још: од родних хибрида: Хибрид Фран (који је препоручивао и за каламљене); а од сората за каламљене: Шасла-Берландијери. Расадник Винодјевско-Вођарске Школе у Букову бележи је још и „сортимент хибрида за кречна земљишта“, о којима се даље ништа није знало.

Множина америчких родних сората у лозним расадницима, које су за винограде, а нарочито необавештени сеосни свет, јаче прилаћали, претила је да обнављање виноградарства скрене на погрешан и мање користан пут. Јер и ако се за неке прилике, — а те су где је полупривредницима сасвим спородно произвођење вина, више као кућени напитај, — може прогледати кроз прсте сађење америчких родних сората, — у виноградарским крајевима, у „rais des grands vins“, где неке особене европске сорте дају глас вину и обилност бербе, по речима чувеног француског енолога, Проспер Жерве-а, не само да је грех него и несрећа!... Тај погрешан правац узело је најкако обилазње винограда у најчужњој нашој виноградарској области Крајина, — а у крају који је насељен конзервативнијим сеоским елементом. У Смедереву пак, и ако је тих хибрида било у расаднику, претрело их је подпаље каламљеном лозом, јер су Смедеревци, поред расадника и првог каламљеног винограда бивших Краљева, имали прилике уврстити се о успеху каламљене лозе у напредним виноградарским местима Јужне Угарске: Вршцу и Белој Цркви. Па и у осталим ваљкијим виноградарским областима нашим није с родним хибридама чинен обилан покушај, изузев са Хибрид-Франом. У Александроци и околини они су знали бити само по имену; у расаднику јуноком био је само један једини чокот Отела, који је сасвим случајно тамо донет.

Мада су, према овоме, амерички родни хибриди само у једном крају били узрок, да обнављање винограда скрене са рационалног пута, ипак је и то довољно било да се нареди: *истребиће те лозе* у лозним расадницима, и да се спречи продаја исте и у приватном промету. Та се наредба доцније распрострела и на много рекламовани Хибрид Фран, који

је у нас сматран био само још као подлога за кречније земље (до 60°), али је констатовано: да каламљено чокоће пропада од филоксере, а и да подлежи глорози на кречнијим земљама (на пр. у Сићеву).

Друга једна чињеница која је постојала у лозним расадницима и која је у појединим случајевима изазивала неповерење код појединих сората лозе за подлогу, као и у истоветност ових, јесте: *помешаност лозе*. На некој земљи и у неком винограду неки чокоћи од исте сорте испољавали су разлику у развијању, животну енергију итд. према другима, тако да су неки чокоћи очигледно надмашавали порастом друге чокоће једне исте сорте, а код трећих су се опет јављала ненормална стања: закривљеност, болешљивост, итд. Ти су случајеви наглашени били и на виноградарском збору у Смедереву, приликом I изложбе грошца која је приређена била у истом месту. Услед тога морало се приступити *селекционирању сората*, једном трудном али веома потребном послу, у свима државним лозним расадницима. Том приликом обухваћено је и искључење Рипарије Соваж, Солониса и свих варијетета Рупестриса осем Рупестриса ди Лот или Монтиколе и нешто Металике; јер је дугогодишњим опажавима утврђено несумњиво, да су у избору земље врло ограничени и да се каламљено чокоће ненормално развија, услед чега је у питању родност па и дужина века. Места ових сората заузели су хибриди америко-амерички и франко-амерички, на које су француски огледи свратили највише свему виноградарском свету, као на подлоге са много бољим особинама.

И тако данас је списак лози за подлоге у нашим лозним расадницима (државним и окружним) овакав:

I *Чисте америчке сорте*: Глаор де Монелије или Рипарија Портале, Рупестрис ди Лот или Рупестрис Монтикола, Рупестрис Металика и Берландијери Ресегије № 1 и 2;

II *Америко-амерички хибриди*: Рипарија X Рупестрис 101₁, 3306 и 3309, Берландијери X Рипарија 34 EM, 157₁, 420 A и 420 B, Рупестрис X Берландијери 301 A, и Солонис X Рупестрис Реса;

III *Франко-амерички хибриди*: Шасла X Берландијери 41 (или 41 В), Арамон X Рупестрис Ганез № 1 и 2 и Мурвред X Рупестрис 1202...

Међу овима у расадницима најстарији су: Глаор де Монелије или обичније позната као Рипарија Портале, и Рупестрис ди Лот или обичније познат као Рупестрис Монтикола или само као Монтикола, или само као Рупестрис; они у расадницима заузимају највеће површине и с њима смо најбоље познати. Сорте су ове и раније биле у неким расадницима; али сви су расадници снабђени оригиналним сортама непосредно набавком из Француске 1896-7 године. Берландијери, Шасла X Берландијери, Арамон X Рупестрис Ганез и Рипарија X Рупестрис 101₁ били су такође раније у расадницима, али су потопним набавкама, непосредно из Француске, освештени чистијим материјалом. Хибриди Берландијери X Рипарије и Рупестрис X Берландијери набављени су из Француске 1902., заједно с једним делом чистих Берландијера № 1 и 2; Солонис X Рупестрис и Мурвред X Рупестрис набављени су из Мађарске (расадника С. Телеки-а у Печују и Вилају) 1901. год., последњи допуњени нојином набавком из Француске,

¹ По сарађивању поданика.

a најмање су сорте Рипарија X Руестрис 3306 и 3309, набављене из Француске 1905 и 1907 године.

2.

Када је у прво време у Француској, по ипзуту чувеног научника и енолога П. Вијала, приступљено обављању винограда, који су пројали од филоксере, каламљенам америчких лоза, резултати ове нове методе били су различити. На неким су местима каламљени чокоти напредовали, а на другим нису никакво успевали. Из тога се закључило: да су природа и животно погодбе америчких лоза друшките но европских; и да се поред издржљивости према филоксери морају узети у вид још неки односи, као: каквоћа земље, климатске прилике итд., који се при подизању винограда морају најтачније испитати. Док се, дакле, код европских сората обазирало на особине земље и положаја поглавнио ради бољег квалитета вина, јер европске сорте нису уопште пробирачи земље, код америчких се избор земље и положаја места истиче паразитичке. Ова се појава објашњава тиме: што све европске лозе проналазе од једне врсте, *Vitis vinifera*, док америчке лозе припадају различитим врстама које су у Америци нађене на земљама разне каквоће и положаја. Та се особитост америчких лоза преноси на њихове хибриде, чак и оне који су постали меласјем са европским сортама; и један од најважнијих проблема у виноградарству биће решен, кад се нађу хибриди који ће се приближно изједначити у томе са европском лозом.

Од тога доба, када је код америчких лоза констатована та особитост, — да не успевају на сваком земљишту, употребљана се више реч адаптација. Под тим се разуме: уколико је која сорта америчка прилагодна за културу на овом или овом земљишту. А земље имају разне особине: једне су збијеније, друге су растрештије, једне су влажније друге сувије, једне родице друге носне итд. Но, поред свих ових особина највише се истиче: садржина креча у земљи, према којој су извесне америчке сорте осетљиве и који за успевање њихово има одсуднио утицаја. И кад америчке лозе добу на земљу која им не одговара, наступе знаци опадња, који се јављају у једном болесном стању, названом *хлороза*, жутица...

Друга је важна особитост код америчких лоза, која се јавља при каламљену са европским сортама. Неке америчке сорте не срашћу добро са неким европским сортама; каламљени чокоти нису напредни, јављају се појаве кочена вегетације, не доносе рода, кратковечни су и пропадају. Између њих, дакле, не постоје хармонички физиолошки односи но Просп. Жервеу — «једнолика протопласма», овако исто као између неких врста и сората воћака, које се не могу међусобно каламити, или је каламљене безуспешно. Из тога излази: да се европске сорте према неким америчким боље прилагођавају, а према другима лошије; и тај се однос назива *афиниција* или афинитет (сродњање).

Према овоме, кад се хоће да цена вредност америчких лоза као подлога, мора се узети у вид: издржљивост према филоксери, њихова адаптација и афиниција. Колико овим погодбама одговарају сорте које су до сада употребљене у нас као подлоге за

обављање винограда, видећемо у једном прегледу сората који долази на реду. Поред података који су резултат домаћих опажања и искуства, ће бити по тврду последићу се и описима и мишљењима чувенијих француских научника, и енолога нарочито сушних земаља које су по геогрфском положају и климатским приликама ближе нама. Насловени на ове наводе ми ћемо послете тога извести закључке, који ће нам сумарио показати наше знање и садашње стање подлога које имају за нас вредност.

У прегледу овом узећу за основу поделу сората као што сам напред учинио: I-во чисте америчке лозе; II-го америко-амерички хибриди; III-ће франко-амерички хибриди.

I. Чисте америчке лозе

1. Рипарија. — Сорте које припадају Рипарији деле се у главнио у две групе: глатке или «глатр», маљаве или «томентозе». У нашим расадницима биле су сорте и једне и друге групе; али сада је саме једна која припада групи глатких сората: *Глоар де Монпелије* или Рипарија Портале. Од старијих сората Рипарије, које су се употребљавале као подлоге за каламљене, напредну само Рипарију Совак.

Рипарија Совак. Под овим именов водила се Рипарија која је најпре набављена за наше расаднике. Вијала и Раваз у свом долу «*Les vignes américaines*» (1896) не описују је као засебну сорту. По самој речи «совак» то је *двојка* Рипарија, како је из Америке набављена не издвојена, не селекционирана. И доста, у старијим расадницима у којој су се могли различити више варијетета; поред лошијих, «томентоза» («томентум») били су и веће вредности — глатки крупније листа. На тако је било и у Француској; јер се зна, да је П. Вијала из једног сада Рипаријиног код сада Порталеа издвојило Глоар де Монпелије, као лозу са особито јаким порастом.

Рипарија Совак сматрана је у нас као лоза мање бунгог пораста. Листар је танак с дугим интернодијама, маљав, боје зелене и мало зеленорумене. Лист је средње величине, листово градино затегнуто; по ободу је зупчаст и у врху подељен на три перке, средња мало јача од осталих. Подлежи лако хлорози, и у старијим матичњацима је тиме падала јако у очи.

О њој старији извештаји овако гласе:

У расаднику *смедеревско*¹⁾ посађена је била на земљи од 0,6—2,4% креча. За 14 година њезина века у расаднику нису се показали никакви трагови болести, нити је подлегла филоксери; она је и тада била бунгог раста као и првих година. Реципе употребене у добро ригорозној земљи, умерено влажној и топлој, давале су добре приорке. Каламљена такође се добро примала и каламиви, само кад је јесен година, добро су сааревали, с малим узвустом. Каламљени чокоти били су од 12 година, и били су увек врло бунгог пораста. Уопште и сви виногради били су за онаа задовољни Рипаријом, како у погледу на примање ње саме, тако и у погледу на примање каламова, а најзадовољнији су што каламљени чокоти дају изобиљно и доброга рода. Рипарија је

¹⁾ Ишењтај о раду Министарства Народне Природе по струци виноградарства за 1897 и 1898 год.

слабог и крхавог пораста у земљама осушним, мршавим прљунима и ако земља није риголана, а врло је добра у земљама родним, растрешитим и умерено влажним; но, може да поднесе и доста влажно земљиште, док напротив Руестрис је у мочарима слабији, а Жакез сасвим пропада. С Рипарији која је из Америке добивена, било је помешано, и то у мањем броју, и лозе с мањавим белим ластаром и ситним листовом (томентаза). Где год је ова лоза у винограду свака се на њу жаали: једно што је крхљавијег пораста, а друго што се на њој врло тешко примају зелени каламови; то је исто утврђено и у расаднику.

У расаднику *Винодњешко-Вођарске Школе* Рипарија Соваж посађена на земљишту са 7% креча добила је хлорозу, и то као некаламљена. Оследи да се леци извесном количином зелене галице и ђубреним стајским ђубретом показали су унех само за кратко време, 2—3 године, па је болест опет наступила. На земљишту са 6% креча хлоротитше тек кад се калами; само на земљишту испод 5%, никако не хлоротитше. Ово важи само за земљишта где је креч наносан и лако растворљив, са приличном влагом у земљи, као што је случај био у истом расаднику и привршницама, а и на повештој површини у околини. Рипарија Соваж најбоље успева на тежим и лакшим иловачама са осредњом влагом и 4% креча; на пескушама и сувим земљама је слабијег пораста.

Окаламљена на земљишту, где је повољан проценат креча, добро напредује и чокот рађа врло добро...

Оваква су мишљења владала о Рипарији Соваж и прво доба обнављања винограда и нада је у Рипарији Соваж лежала сва нада у бољу будућност. То се види нарочито из првог извештаја, који је писао руком поп. Миђића, најстаријег радника на обнављању. Али II-га конференција руководица лозних расадника¹⁾ (држана у Александровцу 1901. год.) о Рипарији Соваж и најближим јој варијететима донела је оваку одлуку: „Све остале Рипарије, као: Соваж, Селекту и друге ситнолистне варијетете, треба безусловно ове јесени пречистити и избацити из матичњака“. Разлози за то били су ови:

а) што је Рипарија Соваж (са средним варијететима) најмање издржљива према кречу у земљи и што лако хлоротитше;

б) што је као подлога „слабо растућа“, заостаје много у дебљању од вијоце, крџе, те то има за последицу да се чокоће лако ломе;

в) што на спојном месту гради сразмерно највеће гуре, које се распирекавају и дају места разорљивим елементима и гљивцима, услед чега чокоће пропада;

г) што се виноградни услед пропадања чокоћа морају непрестано попуњавати, а то са старошћу винограда постане и немогућно.

По извештајима, уколико сам могао прибавити, виноградни подлози Рипарије Соважа налазе се данас у оваком стању:

а, у смедеревском расаднику каламљено чокоће на Рип. Соважу угнуло је, а и у околини винограда на истој подлози скоро су сви угнули;

б, у расаднику Винод-Вођарске Школе стари сортиментски виноград у Братујевцу, који је подигнут 1896 и 1897 године на Рипарији Соваж, одавно се попуњава другим подлогама тако да на старој подлози има вероватно мало још чокоћа, и ово, на хулугози и шљунковитој иловачи без креча и у равници, врло добро роди, нарочито Смедеревка, Адакалке и др.;

в, у напреднијим виноградарским местима у Крајини: Рогваву, Рајцу и др., чокоће на Рипарији Соважу веома се проредило, али што је у животу добро роди;

г, у нишком расаднику међу каламљеним чокоћима који гину већи је број на подлози Рипарије Соваж.

Овако је садашње стање ове подлоге у нас. И како је она искључена из наших расадника, а и у приватном промету нема је, то је она за нас изгубила оваку важност као подлога...

Рипарија Глоар де Монпелје или *Рипарија Порталис*. Међу бољима Рипаријама одабране су ова и Гран Глоар. Ма да је у Француској последња цењена као јача и од Рипарије Глоар, па да подноси и сувљу земљу, ипак у нас није могла да јој се призна та важност, јер се није могла да мери са Глоаром, и искључена је скоро у свима расадницима. Глоар пак, као претставник најбољих особина Рипарије, на-

Слика 1. Рипарија Глоар или Порталис

лази се на сразмерно највећим површинама у расадницима. Одликује се својим снажним и високим порастом; ластари су јој јаки, глатки и с пролећа су љубичасто румене боје и са раздалеким чланцима. Лист је крупан на црвеној дршци, дугуласт, дебос, градиво између нерава (ребара) мало збатурено, с различја загасито зелен, споља супчаст и при врху дели се у три цепке, од којих је средња јаче развијена и накривљена мало у страну; урес (синуе) код лисне душке умерено је отворен, као латинско U.

(НАСТАВЉА СЕ)

¹⁾ Привредни Гласник 1901 стр. 42—61.

ПРЕПЛАТА И РУКОВИСИ
УПУТУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИШЊ 4 ДЕНА, НА ТОДА ГОДИШНО 8 ДЕНА,
ЧЛАНОВИ ПОСТАЈАЈУ, ЧЛАНОВИ ОНИХ ДРУШТВА
ПОДРЖАНИ, ОСИ, ИМОЛА, ЧИТАОНИЦЕ, ВОЈ-
НИЦИ СТАЈЕ НАРА, ЧЛАН, ИМОЛАТИЦИ, УМ-
ДОНАЦИОНЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАНЕ ПИРА ДО-
БРОМАТ ЛИСТ У ПОДА КИНИ, АКО ПОЖЕЉИ
ПРЕПЛАТУ УНАПРЕД ЗА КРАЈ ГОДИНЕ.

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ

А ОСИМ ОВ ПЛАТИТЕ ПИРАНА ОД АПРЕЛА
1899. ГОД. № 204 ПИРАНОМ ДРУШТВУ
ОСИ КОЈИМА ВОСТАЈАЈУ

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ВАМ СРБИЈИ

НА ГОДИШЊ 4 ДЕНА, НА СРБ. ВОЈНИЦИ,
ЗАДРУЖИВА И ОНИХ ЧЛАНОВИ КАО И СРБ-
СКОЕ ИМОЛАЦИОНЕ ЗАДРУГЕ И ЧИТАОНИЦЕ,
КИНЕ, ИМОЛА И ИМОЛАТИЦИ ДОБРОМАТ ЛИСТ
У 6 СТАНАКА, КАО ПРЕПЛАТУ КОЈИ СПИРА
КРАЈ ГОД. КОГА ЊЕ НА СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

Цена огласима изложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Сп. Њабор. Друштво власник, ПРЕДЈОДНИК ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 30.

БЕОГРАД 30. ОКТОБРА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

СРПСКО И БОСАНСКО ШЉИВАРСТВО

Нашом шљиварству чине утакмицу Америка и Француска, Славонија и Босна. Стога је важио иприти радове на шљиварству у тим државама, и то како радове око подизања и неговања шљивара, тако и око сушења шљива.

На две разне стране, наишли смо на неке важне напомене о босанском шљиварству које и нас морају интересовати и које ћемо у кратко овде и у наводу поштити.

Прво ове године у месцу августу било је упућено од стране земаљске владе и друштва, неколико хрватских стручњака у Босну, са задатком, да прегледају тамошњу поправљену домаћу сушницу шљива и да оцене не би ли ове требало увести и у Хрватској и у Славонији.

Сарадили су најпре у Дервенту и ту наишли на прву такву поправљену босанску сушницу шљива која је у „Тежаку“ већ раније описана. Државно велико угледно добро у Дервенти издаје се сада по закуп, на руковану су остале само воћке. Шљиве на оном тешком привлажном земљишту врло добро успевају, нарочито се шљиве „тављанско“ одликују бујним порастом и крушним родом, док се јабучка као да не прија она превелика влага и ако су посађене на хумцима.

Сушене шљива од големе је користи по боље уновачене шљивиног рода, а ваљано осушена и бриљивно спрењена и паклована шљива још увек је на светском тржишту врло тражена и добро плаћена роба поред све америчке утакмице у новјие доба.

Истина да летос није добро нигде тамо — ни у Босни ни у Хрватској и Славонији — шљива родила, али у толико је смилењичији овај пут стручњака, да се питање о сушници проучи сада, како би се од године благовремено, по примеру босанске владе, саградиле о државном трошку босанске поправљене сушнице. Босанска влада је у сваком орезу саградила о

свом трошку по једну такву угледну сушницу, оном произвођачу који се први за то јавио.

Стара домаћа босанска сушница имала је неких мана, које је чине негодесном и стога је Хавелка листу преудесио и поправио тако, да је највеће њене недостатке одстранио. Шљива сушена на овој поправљеној сушници бива сочнија и тежа, а у исто доба троши се мање горива, јер се топлота и јара много боље искористишу. Поред свега тога она је проста и сразмерно јевтина. Из шарту може је саградити сваки и најобичнији мајстор. „Из свих ових разлога — вели се у претходном извештају овог изасланства, штампаном у заградбеном „Bosporadarskom listu“ — и што се она даде по води проширати, једино је она погодна за крајеве, где се више шљиве производе, како је то у Славонији и Босни.“

И у Дервенти и свуда на путу вели, да су приметили, како се јако раширила „тоба“ — гљивца (Polistigna rubrum). Лишће је покривено црвеним мрљама, а погледито је сав лист поцрвено, на потом поцрнито као спржене да је.

Жалост је погледати оване шљивине. Овако заражено лишће опадне пре, но што шљива и сазри и ако је родила и што је родила. Где се лане тек појавила, ове године се знатно размножила тако, да на много места по Западној Србији, шљивари нису ни родили, прве се на све стране. Има их много који су сметују заражен лист, па наново одлитали, па чак и цветали Још зимус мраз, па су саршили такви шљивари који су лане махом и преродили!

И хрватско изасланство саветује, да се овај заражен лист кад опадне, најбржијачије понуци и спали, јер је то за сада једини начин да се спречи ширење ове гљивце.

„Ну и иначе опазисмо већ у Дервенти, а увериско се о томе и дилем чиједе босанске Посавине, да се тамо посебнује шљива и шљивницама куд и камо већа пажња по у нас. Тако, да се они свуда ору и обрађују, што у нас сразмерно ретко бива. То орање од коликога је улиња на вегетацију и

говорiti svemu onom што se dođiže od ње тражити?
— На жалост морамо одговорити са: „Не“. Има до-
душе валањих домаћица сеоских, које своју дужност
тачно и потпуно извршују, које су себи великим тру-
дом и енергијом прибавиле знања, које се високо

сеоских домаћица, па се покушало то поправити вас-
питањем девојака“. У Аустрији земљорадња није од-
већ заустављена, али се често може опасати да на-
кав младић који је одслужи војску, или био на
другом којем послу, не радио се враћа к плугу; много
радије постаје какав ма и најмањи чиновник.
Па и девојке се радије удају за каквог чи-
новника или бољег радника. А то не бива с
тога, што би код своје куће имале више да
раде, него зато што у сељачкој кући није одста-
све како треба. Ко познаје неред, првавштину
или рђаву храну у понеким сеоским кућама,
тај ће моћи да разуме тежњу сеоских девојака
да се не удају за сељаке. Али како је сељак
стуб државе, жалосне су и врло тешке после-
днице овог бежања са земљорадничког посла.

Срећа што се у Аустрији држава и поје-
дине области веома удружују да би изнашле на-
чин за боље васпитање сеоских девојака. Тако
су од пре дужег времена основане домаћичке
школе у Моравској, Чешкој и Корупшкој. Нај-
новија је творевина школа у Грабурхову. Али
како се половина аустријског становништва бави
земљорадњом, ове неколике школе нису до-
вољне. Велика навала у те школе доказује
жељу сеоских девојака за бољим стручним вас-
питањем.

Ако се хоће да школе одиста постигну свој циљ,
онда настава мора бити тако подељена, да девојке
у што краћем року много науче, како радна снага

Слика 1. Ученица, вобедица на утискини орава.

над својим другима уздижу, али већина их је које,
због рђавих прилика за образовање, нису у стању
да савладају сав посао свој.

За сваки понав имамо и нарочите школе,
али за сеоске девојке немамо никаквих. Често се
дешава да и нејпозванији фактори заступају миш-
љење да је за васпитање девојака довољно што
им мајка пружи. Свакојако је врло важно да
матр уведу своју кћер у разноврсне послове;
али то није довољно, прво што свака девојка
није срећна да има мајку вичну послу, а друго
свака девојка мора једном изаћи из породичног
круга свога, да би свој видик проширила. Она
мора да се навикне на садашње време и да се
користи његовим напретком. Ми не можемо више
водити кућу како се то радило за време наших
старамајки, него морамо ићи за временом. Ко
то не увиђа и не примењује, пропада, као што
се то на жалост код доброг дела наших сељака
често дешава. Зато и треба да нам образовање
сеоских девојака лежи на срцу, али да то не
важи само за девојке из богатих кућа; сиротин
сеоским девојкама и треба тек пружити прилике
да се чему науче, јер сиромашан се сељак бори
за свој опстанак још више него ли богат.]

Разне државе и народи увиђају све више важ-
ност васпитања сеоских девојака и подижу зем-
љорадничко-домаћичке школе. У том је Белгија из-
макла испред свију. Тамо су, по интересној књизи
Мелиновој „Враћајмо се к земљорадњи“ („Zur Scholle
zick“), године 1891 подигли прву земљорадничко-
домаћичку школу, а после седам година (1898 год.)
било је већ 245 таквих школа са 9000 ученица.
Ни једном другом уставом није се помогло зем-
љорадњи толико као овим школама. Даље се вели
у тој књизи: „У Белгији се увидело да је неуспех
у земљорадњи долазио углавном од неспремности

Слика 2. Ученице кољу утискину орава.

њихова не би сељаци одвећ дуго била одузета. Зато
се мора дати превага практичном раду, а теори-
ска настава мора се свести на што мању меру.
Главнио је да девојке изуче добро практичан рад;
теорија треба само да утврди да се посао мора тако
а не другачије урадити, ако се жељи постћи успех.

Дивна К. Лазаревићева

(свршиле св)

У сточарству су тако намењене, да разумеју све што је потребно за гајење и чување стоке, па знају и да лече пивесне сточне болести. И у млекарству се учи само оно из теорије, на чему се оснива практичан рад.

Розегер вели врло мудро: „Из вредноће и труда долази благослов, из земље ниче снага за цео свет и благослов за онога који је обрађује.“

[Превод с немачког]

Дивна Л. Лазаревићева

Слика 3. Учество на раду у градини

Неизоставно је потребно и од великог је утицаја што се девојкама, и при раду практичном и при теоријском учењу, скреће пажња на важност и корист живота на селу, на узонавање природне лепоте, те да би радо на селу живеле. И самопоуздање наших сеоских девојака треба појачати, оне не треба да се стиде што су сељанке, него да се, као и у другим земљама поносе што се могу назвати сељанчицама.

Морална се вредност физичког рада врло мало цени и у највишем и у најнижем реду друштвеном. Па ипак, нема ни једног посла који толико задовољства доноси, као што је смишљено и обавриво изведен физички рад; он крени не само тело, него челичи и дух човека. Наши сељаци треба да стекну уверења да се не мора радити само ради одржавања животних потреба, него да је рад висока морална заповест о коју се не сме огрешити ни богаташ ни сиромашак. „Ко може да ради, тај влада сведом; ко не може да ради, роб је свега и свакога“ вели Карлајл.

И ако корист од таквих домаћинских школа осећају на првом месту сељаци, опажа се она и у вароши, јер благостање варошана зависи великим делом од интелигенције сељака и њихове љубави према раду.

Сељаци су корен народног стабла; да би тај корен био здрав и снажно се развио зарад добра целе нације, потребне су нам пре свега ваљане сеоске домаћнице.

ГАЈЕЊЕ РАКИ

а) Важност раки у народној исхрани

Раки је усев хладних предела и овде, где је земља дошија — пескуша, смонца. У тим хладним и неплодним пределима раки заступа напу пшеницу којој је и по хемијском саставу најближа, само што јој хлеб не може тако да нарасте као пшеница, те је за то тежи док се на њ жетваца не навикне.

Србија је веома погодна за успешну културу раки. Раки се код нас засева и гаји и као чист усев и помешана са пшеницом под именом „пшеница“; хлеб је од ове смесе слађи но од саме раки и не суши се тако брзо као од пшенице.

Култура је раки у Србији давнашња. Раки се пре неколико деценија гајила у Србији у већем пространству и била је главни стрип усева исто као што је данас у Немачкој, па је постепено уступала место пшеници и др. усевама тако, да од 1,599,854 ек. 83 ара колико је под разним усевама, детелином и

Слика 4. Учество на раду у млекарству

ливадама, пада на раки само 40.396 ек. 4 ара (озиме 25.283-20, јаре 15.112-84). Изузев крупнице, раки долази на последње место бројем ектара.

Што се раки у овако негодном пространству гаји не може бити разлог; негодна клима и земљиште; напротив Србија је, нарочито планински кра-

јеви, као што рекосмо, врло подесна за гајење ражи, — пре ће бити разлог, који је неоправдан и за исхрану народну штетан — што су: пшеница, јечам, овас и кукуруз извози артифки, и осигурала им пијачна проходња. Наш привредник са малим изазетком, сву пшеницу прода, а за себе задржи врло незначитан део, колико за семе и да има пшенична хлеба за благо дамо, — дакле не задржи скоро ништа за

С тога је Министарство финансије 1866 године доста знатну количину семена од ове ражи раздало бесплатно привредницима у округу: Ужичком, Чачанском, Рудничком и Подришком¹⁾

Набака семена од ове исте ражи вршена је 1872 год. из Ческе. Ову је раж Пољопривредно Друштво засевао на државним имањима у Топчидеру и у Љубичеву и на друштвеном Добру у Шању.

Резултати гајења ове ражи били су исто тако добри као и први. Принос је био већи но од других страних усева, зрно је било једро и бело. Сејана је и као јесењи и као пролетњи усев, па је овај последњи нише родно но први.

Године 1884. Министарство Народне Привреде набавио је из Ческе са имања К Рамбусека из Зборовца *белу раж* под именом „Зборовско“, и послао Упрани Држ. ертеле у Љубичеву да се опроба гајење ове ражи. Писцу ових редака пало је у део да руководи онима. Ово ће бити по свој прилици *бела крушна раж*; зрно је бело и једро и посејана је с пролећа. Те године због одоцнених сетва није добро родила. Идуће године посејана почетком марта, дала је приноса преко 1300 кгр. по акру

Толико ми је познато да је рађено на појавци овог важнокг усева. — Можда су поједине привредне установе гајиле још и неке друге признате врсте ражи, али сви ти онти имали су врло незначитан утицај на поправку семена ражи; јер морамо признати да је наша домаћа раж лошег квалитета и да је то један од главних узрока што раж није одомаћена као народна хлебна храна (као у Немачкој) и што се у маломе пространству сеје и гаји и ако под свима приликама и у свима крајевима Србије добро напредује.

За доказ ових навода ево једнога примера:

Још 1884 године војна интендатура отпочела је набаљвати раж за војнички хлеб (тајни) и варево војничким пекарницама да месе хлеб од једне четвртине ражног брашна, но је наваика ражи јако отежана једно за то што се мало производи те је скупа, а друго, што је лошег квалитета. — Па се обраћа Министру Народне Привреде ради потребнокг улуства и погледу производње, да се утиче на земљорадинке да више засевају и производе ражи. — Интендатура у шему помине још и то, да је прву наваик ражи за нишки гарнизон извршила у алексиначком округу и да је раж била лошег квалитета. Каква фаталност?! Да је неком срећом наваика извршена у округима: тиротском, врањском, толичком, тимочком, крајинском, а нарочито пожаревачком (призната Браничевска и из Звижда раж) који округи просечно засевају површину 5—8000 ектара чистом ражи. — уверени смо да би се српска војска данас хранила ражином хлебом, да би се из војске пренело и у народ мешавне ражног хлеба и да се засевање ражи не би ограничили на 40.000

¹⁾ Овај округ и данас најбоље стоји са исхраном; засева највише страних и месни хлеб под именом смешавне (раж, пшеница, кукуруз и др. страна жита).

Слика 5. Ученици на раду у кухи

своју исхрану. Произведене количине јечма и овса, утрпше се или у земљи за исхрану стоке (за војне и др. државне и приватне потребе) или се заоставили део извесе у иностранство; за народну исхрану задржи се, врло мало, или нимало

Кукуруза једна добра половина утрпши се у земљи за исхрану стоке и за извоз у иностранство остало остане у земљи (за народну исхрану).

Само се раж не извози, већ сиа произведена количина утрпши на народну исхрану. Али је за то произвођа ражи у Србији тако неважна, да на једног становника дође једва по један килограм.

Већ из ових података види се: да је исхрана нашег народа рђавија и да би увећана производња ражи много побољшала исхранивање нашег народа.

Карактеристично је, да су како државна управа, тако и други меродавни фактори, врло мало радили на томе да се култура ражи побољша и увећа и да се ојача употреба ражи за исхрану у земљи.

О томе имамо само ове податке:¹⁾

Године 1864 варади блаженопочивши кнез Михаило да се са његова имања у Влашкој — Румунији — донесе: „бела крушна раж“ и засеје на имању топчидерске економије.

Успех је био по све задовољавајући. Не само да је ова раж у Србији добро родила, већ је од не хлеб бео, укусан, и не суши се тако брзо, нити се тропи као онај од саме пшенице умешан.

¹⁾ Тижик из 1875 год.

није ништа ново за виноградаре; to je гас, који се добиња кад се сагорева сумпорна трава (панталика) у бурету. Тај се исти гас може добити додавајући вино једну со, која се зове *Калиум-Метабисулфит* (Метабисулфит поташе) чија је употреба допуштена нашим¹⁾ строгим законом у прозиводињу вина, почем се може рећи, да се тиче једног потпуно безопасног тела.

Лечење које спречава претрањање вина. — Може се вршити у два времена:

1. За време саме бербе у каци; и

2. *Непосредно пре првог претакања у виноу већ прерадом.*

Лечење употребљено у кацама и бурадма спречава не само претрањање, него има задатак да врши користан избор између гљивица за врење, тако да се рђаве гљивице готово сасвим убију или се стављају у немогућност да се развију, док се добре гљивице развију одлично.

Употребом сумпорног гаса у каци и бурадма значи осигурати добро врење, из кога ће изаћи вино најбољег квалитета, које ће се брзо бистрати и имати више укуса. Сумпурни гас не уништава само штетне гљивице, већ утиче рђаво и на добре; зато тако и врење је пошто дуже у сумпорисаном кљуку и шири но у обичном. Ова особина добро је позната виноградарима, и нарочито се искористије за прављење слатких вина, при свем том то паразитисање не траје дуго, и почето врење довршава се успоро. У осталом, зашто врења може се лако избећи додавањем квасца, узетог од шаре у бурном врењу.

Но у великој количини употребљени сумпорни гас може бити потпуно задржати врење, утичући штетно на благородне гљивице.

Стога се треба придржавати количине, коју ћемо означити; у осталом и сам закон забрањује употребу преко 20 грама калиум-метабисулфита на хектолитар вина за једно успешно сумпорисање.

У крајевима где се врење врши у отвореним кацама не може се помислити на сумпорисање у кацама; прозиведени сумпорни гас шкешцање и неизвршивши своју корисну улогу. У таквом случају треба се користити калиум-метабисулфитом, чија је употреба, нарочито понављамо, званично допуштена.

Препоручујемо, да се лошијем кљуку може додати на један хектолитар 10—20 грама калиум-метабисулфита. Ове количине одговарају на 5—10 грама сумпорног гаса; много јача доза одређиће се кљуку који је највише заражен штетним гљивицама, пошто је већ дуго у овом времену помислити на сираваљање квасца. Препоручујемо, као практично, додати у два пута калиум-метабисулфита на овај начин: Раствориће се у мало топле воде половина метабисулфита потребног за једну кацу кљука. На пример: на једну кацу од 50 хектолитара кљука узеше се 50×7 = 350 гр. метабисулфита, и раствориће се у три (3) литара воде, затим ће се сипати с времена на време тј. како буде кљуку стизао, тако, да би се равномерно могло измешати са целом количином кљука.

Врење ће на овај начин веома мало успорити. А кад се врење развије потпуно, додаће се поново

350 гр. метабисулфита, који ће се помешати с масом на тај начин, што ће се ширком (шумпом) повући један део шаре, од прилике за половину кљука који је у каци. Количина од 700 грама метабисулфита може се додати од једнапут при једновременом стизању кљука, и ако је температура повољна; а ако су хладни дани на два пута.

Понављамо, ако у случају шара неће да при после додатог јој сумпорног гаса, потребно је само додати јој нешто шире бурног врења, а при том ширком одузети један део течности из каце.

Одређене количине калиум-метабисулфита не утичу на мало на боју; пролазна безбојност нишчења претакањем.

Радећи као што изложисмо, добићемо и са бербом трулог грожда, вина сасвим здрава и доброг квалитета. У случају да лечење није извршено у каци, требало би се обезбедити противу претрањања пре првог претакања. Исто то ће се урадити и ако је количина употребљеног сумпорног гаса била довољна. На неколико дана пре претакања сипаће се у чашу мало вина на филтрирати, да би се добило сасвим бистро вино. После тога вино треба неколико дана посматрати, на ако се оно не преврне, вино се може претакати и без претходног лечења, као обично, у какво сумпорисано буре; у противном, ако течност у чаши постане мутно, сигурно је да ће се вино од кога је узета проба преврнути, чим дође у додир с ваздухом, те га је потребно лечити сумпорисањем.

Употребиће се калиум-метабисулфит у горенаведеним количинама, одговарајући запремини бурета, у платненој кесци која се обеси о враћ, на спусти средином вина које се лечи. Два дана после тога истојиче се калиум-метабисулфит, и вино се може претакати и проносити.

Ми наглашћујемо и последњи пут, да је неопходно потребно лечити вина, пре но што почне претакање. Што се тиче кљука који је мање био искарен грожданим мољцем и трулежи, а за које се не мисли употребљавати сумпорисање калиум-бисулфитом, препоручујемо сина виноградарима, да јако сумпорину своју бурду пре отакање вина у њих, и да заврше и прво претакање у мању добро сумпорисану бурду, не чекајући март месец¹⁾.

в. с.

Б Е Л Е Ш К Е

Не купујте семе детелинско из Мађарске. — И у нас поједини трговци детелинског семена, грабећи се за најтврђу цену (и ако је лошије семе), купују место прованске луцерке, семе из Мађарске од путника агента. Ми смо у неколико пута подизали свој глас против ове куповине и опоминили пољопривреднике, да не купују с друге стране детелинско семе до од Српског Пољопр. Друштва које семе набавља из најбољих и најтврђијих извора и семе прованског, француског поракла најбоље врсте.

Сад ћемо узвицати читаоце са гласом који се подиже од стране аустријских стручњака против куповине детелинског семена из Мађарске.

¹⁾ Французи.

САДАШЊЕ СТАЊЕ АМЕРИЧКИХ ПОДЛОГА**ПРЕГЛЕД И КОНСТАТОВАЊЕ ВРЕДНОСТИ ЊИХОВИХ**

(НАСТАВАК)

Предавање Паје Т. Тодоровића — *Високоћања управитеља школе за викаријале и асаровачу у Букурџу¹⁾*

Старији извештаји о овој подлози овако гласе:

У *Расаднику Винод.-Вођарске Школе* сматрана је да може да издржи већу количину креча од ситнолисте Рипарије Соваж; граница јој је издржљивија према кречу до 10%, а чим ову меру пређе постаје хлоротишна. Захтева роднију земљу но Рип Соваж; а на једнакој мршавој земљи Соваж даје јаче прутове од Порталаса. За њу је земља хумузна пловача са средњом влагом. Највећи јој је афинитет са Багринам, а најмањи са Плодином. Процент примљених каломља варирао је између 18,4—35,9%.

У *Смедеревском расаднику* цењена је као најприлагођенија сорта за каломљење са влагом домаћом лозом за безкречне земље, како зрелим тако и зеленим каломљем.

У *топчиберском расаднику* онажено је такође, да је Рипарија Порталас издржљивија на кречу од Рип. Соважа, и да је бујнија од свих Рипарија. Примљених каломља даје око 50%. С њом се каломље све сорте домаће лозе и бујно расту, а нарочито Аренци и остале бујне сорте са великом сријом.

У *нишком расаднику* онажено је, да Рип. Порталас може и већу количину креча да издржи. Каломљења дава је 30% зрелих каломља.

У *жуписком расаднику* Рип. Порталас посађена је на земљишту 2—6% креча, па се нису показали никакви знаци хлорозе. Припорена дава је 86% припорака, а зрелим каломљем постигнуто је 78% зеленим и до 87% примача. Као подлога најбоља је за Заचनाк, Прокупац (Рскавац) и Вагринау.

Ц-га Конвергенција руководица лозних расадника дава је о овој sorti оваку оцену: „Рипарију Порталас или Главар де Монпелје, с крупним листовом, глатком лозом која је, кад је зелена, румена а кад је зрела истецвета боје и без рода, садити на дубоком, умерено влажном и родном земљишту, но које не сме имати више од 5% кречњака“.

Новија опажања о овој подлози овака су:

У *расаднику Винод.-Вођарске Школе* посађена је на родној, умерено влажној пловачи, положају равном и мало нагнутом истоку, са 2% креча. По бујности долази после Руестрис де Лота, али ластари се развијају у дужину преко 6 м; зрела лоза употребљива је за каломљење на 4—4,5 м. Припорњем даје 55—65% припорака, и то теме по припорњу реаница долази одмах по Руестрис де Лоту. Са већином наших домаћих сората има врло добар афинитет. У виноградама је на овој подлози констатована добра и ранија зрелост грожда. У задебљавању подлога не иде упоредно са вијоком, крљом, управо постаје у томе више но и једна друга подлога, али ипак мање но Рипарија Соваж. Где год су се жилице уредно сасецале није било случајева сушења чокота;

али у околини, на пр. у Прахову, опажено је да чокће од 4—5 године гине, но узрок је томе мисли се, више посно и песковито земљиште и висока реаница.

У *расаднику Смедеревском* посађена је на тежој пловачи, положају окренутом северозападној страни. По бујности долази после Руестрис де Лота; зрела лоза употребљива је до 5 м. Припорна даје 50—70% припорака. Има најбољи афинитет са Смедеревком, Прокупацем, Малагом (белом) и Хаубуршком Тамњаником. Родност каломљеног чокћа је између 1—2 кгр. Потврђено је и раније сазревање грожда но на ди Лоту, па и процент шевера у ширинскомјеру је већи до 2%, према проценту шире на ди Лоту. Задебљавање подлоге не иде упоредно са вијоком; али ипак је разлика мања но код Соважа и Гранд Глабра. У виноградама где нема креча у земљи успева најбоље.

У *нимшком расаднику* налази се на родној, средње влажној пловачи, равном положају и до 5% креча. Јача је од све америчке лозе; вестра ластар и до 8 м, а зрела је лоза употребљива за каломљење до 4 м. Уприпорна даје 50—80% припорака, више кад се с јесени припрор. Има врло добар афинитет са европским лозама, и стритификованем даје до 80% добрих зрелих каломља, а зелено каломљено до 90%, примача. Потпуно је утврђено, да грознице на овој подлози ранија зри и гроздови су објектни, зрна крупнија. Подлога постаје у задебљавању од вијоке највише.

У *жуписком расаднику* посађена је на пловачној земљи, родној, помешаној са пљунком и песком, поред речног корита, у којој може да има преча до 2,04%. По бујности надмањује остале сорте; ластари израсту до 6 м, а зрела је лоза употребљива за каломљење до 5 м. Констатовано је раније сазревање грожда на овој подлози, пре но на ди Лоту и Арамом X Руестрис Гансену. Задебљавање подлоге не иде упоредно са вијоком...

Оцене страних писаца о овој подлози овака су:

Л. Раваз у опису ове сорте лозе изводи овај закључак: „По свему Рипарија Главар је данас најбоља Рипарија; она је најјачег пораста и даје најдешњу лозу. Врло се добро и калами. Велика Рипаријина мина, што не дељава подељиво са вијоком и што на спојном месту гради гуку, код Главара се не јавља тако јако, као код слабијих сората које су се у почетку употребљавале... Каломљени чокоти њени обилато роде, те то време је и сваком погледу одлична подлога.“

Ј. М. Гијон (*Revue de Viticulture* № 318) пише ово ... Рипарија се развија најдешње у бескречним, растревистим, родним земљама које нису без влаге. У таквим приликама је она, ради свога јаког пораста и чудовате родности каломљених чокота, једна несравњива подлога. Но, као што је на таквим земљама једна подлога првога реда, ишчежавају њезине добре особине одмах, кад се посади на земљи која није за њу. Скључност Рипарије да хлоритише данас је опште позната. Па ако се при свем том сади на земљама кречним, може бити узрок само то, што се анализа земље не изврши довољно тачно. Она врло јако подрезки хлорозис. У мом Марвизијском (Marville) огледном винограду треће године већ хлоритише. У

Шарантима успева на земљама, које имају креча до 15%. Но то је и крајња граница, коју неби смо саветовали да се прекорачи. Многи говоре да не треба ићи преко 10%; али то је претерано. Ако Рипарија, што често бива, укунти испод 10% креча, није узрок само креч, него и друге прилике адаптације; земља није за њу подесна.

Рипарија има ситне, танке многобројне жице. Ту лежи узрок, што она успева само у растреситим земљама. Чим у земљи има много глине, она се рђаво развија. Исто тако не подноси ни оне земље које се под утицајем кише слежу, или у којима има више шљунка. Рипарија изикује дубоке земље, које имају и влаге. Обе ове особине обично су везане једна с другом; јер плитке земље уједно су обично и суве. На земљама које се осушују, не успева повољно.

На крају, Рипарији је потребна родна, богата земља. Право каже г. Куаер: Рипарија је једна подлога која бубре преобраса у гројче. И доста, бољи се израја не би могао наћи. Она је фактички подлога која обилато бубрење награђује најбоље. Може се што више љубрити и стога, што род на њој не смеће, чак и кад је окаламљена сортама које смећу. Обилато бубрење је за Рипарију неопходно потребно; довољно је да се нека година пропусти, па да она од тога пострада, — много више не друге подлоге....

Енолог и имаоца великих лозних расадника и винограда у Магарској (Печују и Вилану), А. Такеки у књизи Rekonstruktion der Weingärte 1907 стр. 17) наводи после цитираног мишљења Равозовог и Гвиновој ово: „Могу готово сваку реч г. г. Рапаца и Гвиноа да потпишем. Рипарија Глазар је једна од оно мало сората лозе, на којима се наша ошакана потпуно саслашава са Француским“. Даље је описује овако: „Рипарија је велика вараљка. Својим нагим растением, одличном подобношћу за каламљене и бујним развијањем првих година даје нам много више, но што је кадра. Она је велики потрошач љубрета... Но иако онага нема свуда у довољним количинама, мора се сваки добро размислити: да ли да употребим Рипарију на таквим местима, или да садим Рипарију X Рунострис, што би било често много изгодније... Но, претерано заштитивање Рипарије довело нам је и велику штету, јер је култура лозе посрнула управо у оним крајевима који су производили квалитативно одлично пиће, нарочито на местима где има кречњих земљишта. Видели да тамо не иде добро с Рипаријом, обуставише обнављање винограда на брдима, сибаше у долине где успева Рипарија. Услед тога и квалитет је драмски; и где су се пређе производила вина светског гласа, сада се једва може обележити боља средња квалитета“.

Демонстратор шивег енолога и помозоцић завода у Кластернајбургу (код Веча) А. Штефл (Weinlaube, 1907 стр. 2) пише о Рипарији ово: „Изикује врло родну земљу, добро и редовно бубрење; подноси мали проценат креча. Каламови се примају врло добро“...

Један од најистакнутијих виноградарских инспектора у Доњој Аустрији, Ф. Кобер извештава о Рипарији (Weinlaube 1907 стр. 369) ово: „Што се тиче подлога које се употрeбљавају, Рипарија се претпооставља свима другима. На ову једностраност обраћана је пажња, као и на опасност која ће бити

томе последица. Без обзира на то, што се она садни на многим земљама — просто на нагона подражавања — где она неће успевати, прилази се бесвешно квалитативној производњи... Ма да се искуства у хибридама још не могу сматрати као окончана, ипак познате мање које су везане са Рипаријом гоне, да се употребљу нове и за извесне циљеве употрeбљавање и боље подлоге, утолико пре што се култура Рунострис ди Лота у Доњој Аустрији, услед позног сазревања лозе и слабе родности, мора савином напустити, а на Солонасу се појављује усвор у растению, нарочито кад су на њему накаламљене главније земаљске сорте: зелена и црвена Велтелика, Црвеноршка (Rothgipfler) и др.“

По извештају Ст. Ожанаба, виноградарског комесара у Далмацији (Weinlaube 1907 г. стр. 383): „Рипарија Португале се сматра као најбоља подлога за земље које су подесне за њу. Таквих у Далмацији нема много; али се налазе на poneким местима на копну и на острвима. За њу је потребно, да може успевати: земља дубока, слабокречна али с влагом и довољно хранљивих састојака. Каламови се добро примају, како по зрелом тако и по зеленом накамљени, и окаламљено чоћеје стипје пре на род, врло је родно и гројче пре сазрева“.

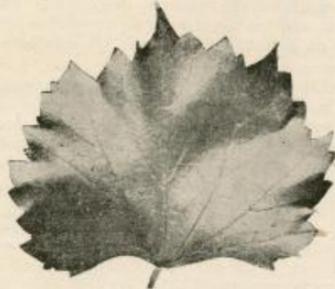
По извештају Ж. Дразова, управитеља Виднице Виноградско-Вођарске Школе с лозним расадником (Изложбене на сајамштету на долга, 1906 стр. 160): „Португале успева у растреситој, дубокој до неке влажкој земљи, шта више и до неке сувој и јакој. Креча издржи до 10%. У школем расаднику не успева како треба због збијене и у неколико влакније земље. По искуствима у школем расаднику и околини, он има добру змишњу са Марвудом (Пронкуцом) и црвеном Тамњаником. На каламљеним чоћима су опакине гукне на својном месту; посађени на земљи, која је за Рипарију, расту бујно и добро роде“...

2. Рунострис. — И Рунострису припадају многе сорте. Од свих су одабране: Рунострис Мартеп, Ганзен, Металина, Форвогт и ди Лот. У Француској се цени као добра подлога Ганзен, нарочито за ширљасте, сразмерно збијене земље, као и за шљунковите али које се не суше; но, како је наклонен хлорози, нарочите где има лако растврљивог креча, као и Рипарија, то му је употреба као подлога ограничена. Као најбоља сорта за подлогу од врсте Руностриса сматра се данас у Француској, изван ње па и у нас, Рунострис ди Лот; и како је најраширенија сорта, кад се говори о Рунострису готово увек се замисља ди Лот.

Рунострис ди Лот добио је име од округа ди Лота (du Lot) у Француској, одакле су га добили Миљарде и Грасе, чувени економи и хибридери. Размножен је под разним именима, па и чак под само „Монтикола“, ма да је под тим именом позната једна засебна прета америчке лозе, с којом ди Лот никаква сродства нема.

Ди Лот је једна пуна живота лоза; по бујности долази на прво место међу свима познатијим подлогама. Истрегује небројено ластара и заперака, па не само с пролећа и преко лета, него и с јесени, кад се лоза клони миру, зимској затињу. Стога гајење ове лозе у матичињаку задаје највише посла, ако се

хоће да добије добар лозни материјал. Па и ако је тако бунжн пораста, ластари му не иду високо, мање од Рипаријне па и више других лоза, али су дебији од Рипаријних и са крајним чланцима; док су млади боје су црвене. Лист се много разликује од Рипаријиног па и од других чистих америчких сората, тако да скоро више наликује листу воћака (кајенје) од лозе. Кад је лист развијен, ширина му је већа но

Слика 2. Рупестрис ди Ло или Монтокола.

Аужина, на црвеној је дршци, има металну сјајност и отворено зелену боју; по ободу је зупчаст, једна се издвајају три ципце, а код дршке уреза скоро и нема, тако да ту лист изгледа као равно пререзан. Осим тога треба и то навести; да му на листу није никад нађена лисна филостера, и да с јесени листе позно опада, тек после мразева.

Старји извештаји наших лозних расадника о Рупестрис ди Лоу дају ове податке:

У *расаднику Винод-Воћарске Школе* опажено је, да посађен на високом положају, земљи жутој и црвеној иловачи с крупним песком, која је доста сува, успева слабо, лоза му је танка, али добро сааре; док посађен у низини, на земљи хумусној и доста влажној успева бунжн и лоза има дебелу, али ова не уаре сваке године. Издржи креча у земљи до 10%. Посађен или припорен prima се добро, а каламљешем може дати до 60%, добро сраслих каламова.

У *смедеревском расаднику* сматран је ди Ло као подлога за земљишта где има креча; да је боља за зрео каламљење, а за зелено само кад је у доба сушења ластара, на пошто је време оног сушења кратко, то виноградарци греше што га каламе у исто време са Рипаријом, позицијом.

У *тоачидерским расаднику* опажено је, да на брдском положају а земљи сувој, где има 20% креча, боље успева, не хаоритише и саари на време, док у дољи позно сазрева. Од свих сората америчке лозе најбоље се приори, а и каламови се примају на њему врло добро, нарочито кад се зрео калами. Подлога с вишоком дебла подједнако, и каламљени чокоти бунжо расту.

У *нишком расаднику* утврђено је, да може да издржи већу количину креча од осталих Рупестриса; хаоритичног чокоћа није било. Кад су ластари положени по земљи, не могу сваке године да узру.

Припорен даје 86—90%, приорака, а као подлога за каламљење може да послужи за све домаће лозе.

У *жулском расаднику* најбоље је направедоно од свих америчких сората. Посађен на земљи од 4—14% креча није хаоритише, и боља је на прибрдном и сувом земљишту но на равном и влажном. Лоза сазрева са осталим сортама; само зелени каламови, ако се позно калами, не саару. Промоана времена у толико подлегне, шта кад је топло и влажно тера ластаре и заперке тако бунжо, да их је тешко савладати кидањем. Циркулација сока живо ради, све до под саму позну јесен, када је обично јаке слане обуставе. Припорен даје до 96% приорака; каламљени зрео даје највећи проценат примања, до 86%, а зелено и до 90%. Као подлога има афинитет са свима нашим домаћим сортама. Подлога код каламљених чокоћа дебла подједнако с вишоком. Из свега онога изводи се закључак; да је Рупестрис ди Ло (или како народ зове ову подлогу „Монтокола“) најдрагоценија за тамошње суве, посеје и доста кречне винородне брестуљке. Само каламљени чокоћи дају гројске с мање садржине шећера, нарочито на северној страни брда, и гројске спорје зри. Испитивањем шаре од гројска узетог од каламљених чокоћа у расаднику, нађено је, да је Прокупац (Хрекавац) на ди Лоу дао за 3%, шећера мање но гројске на Глаору, мерено у исто време; а чокоћи су од једне и друге подлоге на истом положају и једних година. Из тога изаила; да у тамошњој виноградарској области треба ову подлогу употребити само за јужне и суну окренуте положаје.

П-га Конвергенција руководиоца лозних расадника допела је ову одлуку о Рупестрис ди Лоу: „Сада ни га на брдovitом, каменитом, повишеном и топлијем земљишту, у коме може бити до 20% креча...”

Новија овакања и искуства о овој подлози овакна су:

У *расаднику Винод-воћарске Школе* налазан се Рупестрис ди Ло посађен на земљи песковитој гапнутој с благом нагибом према истоку, дубоко разрађеној, довољно влажној и средње родности. Креча има до 0.8%. Може се рећи, да је међу свима сортама најбујнија у матичњаку; потера по 30—40 ластара, много заперка, али због тако јаке активности не производи дуге ластаре, ови дегерају просечно до 3 м., а највише до 5 м. Зрела лоза је за употребу за каламљење до 3 м. Приори се најбоље од свих осталих сората; даје 60—70% приорака. Као подлога у каламљењу има одличан афинитет са свима нашим и страним сортама, з нарочито са Скадаром, Прокупцем, Зачинком, Багрином, Ризингом, Белим Совињом, Семјићом, Каберне—Совињом и др. У задебљавању подлога иде упоредно с вишоком, изузев случаја, ако се десн да је вијока по природи много бујнија од подлоге.

У *смедеревском расаднику* налазан се ди Ло посађен нешто на тежој иловачи а нешто на пескују, а на положају окренутом северозападној страни. Креча има у земљи 8—15%. Најбујнија је сорта; потера по 20—50 ластара, али се они развијају до 5 м. дужине, а зрела лоза је употребљива за каламљење до 4 м. Припорен даје 60—75% приорака, више од Рипарије. Каламљени сраснују добро са Смедеревком, Прокупцем, Малагом и Хамбуришком Тамјаником, али па-

ламљени чокоти смеђу у роду. Због буйности чокота реже се за једно окне више. Чокоће кад добро прецвета даје рода просечно 1.5—2 кгр, али квалитет је грозда лошији од онога на Порталуеу; а кад рђаво прецвета, што се често догађа, онда 0.5—0.75 кгр. од чокота. Зреле грозда је последње на овој подлози, па и по проценту шећера у шири изостаје од грозда од Порталеиса, просечно за 2%. Задебљавање подлоге иде савиш упоредно са вијоком.

У *нишком расаднику* ди Лот је посађен на прибрдном положају окренутом северу и северозападу, на земљи различитој, песковитој и шљунковитој, са местимичним кречом до 20%. Бујна је лоза; тера по 50 ластара, а ови израсту у дужину до 4 м., а за употребу је лоза до 3 м. Вегетира све док мразеви не наставе. Приноси се најбоље од свих америчких лоза, и може дати преко 80% приноса. Има афинитет према свима домаћим сортама и даје просечно до 80% добрих зрелих каламова, ако је лоза здрава и кад су погодбе за прироне повољне. Гројне зри позаније од онег на Рипарији, а гроздови су регуларни и зрна ситнија; а ако је виноград више у равни и на јаком и влажнијем земљишту, род више опада у цвет, смеће, по на другим подлогама. Исто тако опажено је, да младо каламено чокоће, после резидбе и загртања у јесен, ако с јесени услед топлог времена крене, у пролеће после никаког не крене, угине.

У *жуписком расаднику* посађен је ди Лот на земљи наочичајно у положају благо нагнутом северној страни. Бујна је лоза; тера 30—45 ластара, а ови израсту до 4 м. Зрела лоза употребљива је за каламење до 2.5 м. Афинитет има добар према домаћим сортама. Код каламљених чокота подлога деља упоредно с вијоком. У околини расадника има највише виноград подигнутих на ди Лоту; али како су ови подигнути по долинама на земљишту доста влажном и родном, то су чокоти расли бујно и род смеће. Зато се сад виноград подижу на увисенијим местима, где чокоће има много слабији пораст али и не смеће род...

Страни писци описују ову подлогу овако:

Раваз вели: „Са изузетком врло кречних земаља успева готово у свакој врсти земље, па и у кречинијим задравца своју зелену боју дуже но остали Рупестрис. Окаламљени задебљава појединачно са вијоком, и никада не прави гуже као каламови Рипаријни. По томе, даје и солидне и надржљиве каламове. Противу ди Лота наводи се, што услед буйности пораста каламљени чокоти често смеђу. Смеђање рода доњета је последица прекомерног, односно врло наглог растања, почем брзо растене лозе иде увек на трошак приноса. Да се томе ју доскоци, довољно ће бити, ако се ограничи колико треба растене ластара, како би се гројне боље могло развијати. То бива најбоље, када се број ластара умножи тиме, што ће се оставити што већи број оцака на чокоту, тј. високо разати. Смеће ли, дакле, род домаћих сората каламљених на Рупестрису, то у таквом случају није толико кривдано до подлоге колико до рђаве резидбе. Кад се јако развијање ластара Рупестриса уметне корисно употребити, може се од тога имати само корист. Ди Лоту је потребна добра, хранљива земља, па да развије све своје урођене врдине; и зато он и добро ђубрење увек обилато наглавује. У приликама које одговарају његовој природи даје изванредно до-

бре приносе, и иславује богато уложеним труд. Може се, дакле, успешно гајити у земаљама различитог степња родности. Само у овим земаљама које леже на непропусној зравци, опада доње лишће и гроздови се смежуравају. Где пак његово живљење може доста дубоко да продире, тамо се ово не дешава.

Рупестрис ди Ло је поглавито за обнављање ових кречних земаља, на којима Жакез жути а Рипарија брзо пропада. Подноси доста до 25% креча, док је максимална граница Рипарија 15%. На тај начин даје се могућност, да се обнове многи виноград на земљи која изазива хлоротисање.

Резнице се оживљавају врло лако, и избијају многе жлке које иду у дубину, и у неколико су месинате. У исто време развија се врло јако и надземни део. Вегетација у матичњаку траје позно у јесен, тако да ластари избијају мало лишће и у новембру, ако не буду јаки мразеви. Зато хоће лоза и да не дозре. Добро сазрела лоза калами се врло добро. Надржљивија је боље од филоскере но Главар^а.

Гијом (Beuve de Viticulture № 416) пише о ди Лоту ово: „Резнице Рупестрис ди Лота оживљају се добро, ма да би опет било за препоруку пре прирорења на доњем крају згребати им мало кору, да би се тако избјавље жилца потпомагло. Његови каламљени чокоти имају ту рђаву особину да избијају много дивљих изданана, особито првих година, те се морају ови ревносно уклањати.

Жиле Рупестрис ди Лота иду необично дубоко; по томе, благодарећи тој особини, оне траже храну дубоко у земљи. У патикним земаљама не могу му се жиле развијати нормално, и онда страда од суше. Но, овакав случај може да наступи само тамо, где је зравца потпуно непробојна, јер живљење Руп. ди Лота продире и у најмање пукотине.

Надржљивост Рупестриса ди Лота према филоскери није у пракси никада оспоравана. Надржљивост његова према кречу је добра; он додуше није за кречне и кречна земље, преко 50% креча, као што је у Шампањи, али подноси за већину осталих врста земаља. На више места мога Марвијевог огледног винограда (55% креча) понесе неких година рода каламљени чокоти на ди Лоту, особито ако се још леже правилно раствором зелене галице, готово исто тако као на Берландијеровим хибридама. Ту сам имао прилику посматрати, како се добри, готови, зрели каламови много боље одупиру хлорози него они који су каламљени на сталном месту. Свакојако може се Рупестрис ди Лот савиш безбрижно употребити за земље до 30 и 35% креча.

Много је говорено о неправилном оплођивању каламљених чокота на ди Лоту, јер су се на више места врло бујно развијали, а мало рода донели. Ради тога потребно их је орезивати више, но чокоће на Рипарији, јер другачије његова прекомерна буйност изазива смеђање (резуљање). Добром резидбом добијају се врло лепп приноси.

(НАСТАВЉА СЕ)

зидна⁹. У нас се ради сад савршенијим плуговима, окопава прапацима, врше ирпацима, сеје у великој сточна паша, гаји облагорожена стока тако да је Србија данас Бугарској и Турској исто што нама Швајцарска, Формалберг и др., рационално подижу виноград, повећавају воћњаци облагороженим воћкама, па и на свима осталим гранама има напретка толико, да је очигледно да свакога који хоће то да види и да призна. Има додуше и крајева где није још све тако. А мислите ли да тога нема и у напреднијим државама и народима; мислите ли да је овуда онако, како се види покрај железница? Не; зајбите и тамо мало у суровије крајеве, па ћете наћи грубости, — можда равне и нашим...

Што се тиче Модена, Понсена и Бошмана могли су они и бити од користи кад нисмо имали сиремних домаћих синова. А Јесу ил странци уређивали Београдску Задругу, Београдску Трговачку Банку, Загребачку Српску Банку, организације српских земљородничких задруга и друге установе, које тако лепо процицерају?...

Г. Лозанић, даље, говори о наставном плану, броју наставника у почетку, зградама и деловима инструментног добра. Ја сам о свему томе казао своје мишљење у ранијем чланку, те се сада не мислим поново на томе задржавати; а и о зградама сам говорио напред. Само бих још свратио пажњу, да у Римкеровом наставном плану¹ нема Виноградарства, вероватно стога, што ова грана нема у његовој земљи значајне привредне вредности; за нас пак није тако.

Односно спаљива „огледне станице“ са Пољопривредним Одсеком налазим, да је мишљење г. Лозанића правилно. Само се не слажем с тим, да се „контролни део“ одвоји; овај је потребан студентима исто тако, јер ће им се такви послови јављати у дужностима у служби. Чак налазим, да би требали вје да постану у програму станице радова на научним огледима и истраживањима, пошто је то и задатак Пољопривредног Одсека.

На крају, г. Лозанић додирнуо је и питање; ко је позванји да проучава пољопривредне институте, хемичар или пољопривредни? И на то питање г. Лозанић одговара, да је позванји за то хемичар; јер најглавније што се види у тим институтима јесу: хемijske и биолошке лабораторије.

Ако се узму у поглед експериментација и огледи који се врше у институту, они су доиста основани на хемичким и биолошким радовима. Али поред техничке основе, пољопривредне науке имају и своју привредну, а ту хемичар не може да цени. Инструментивно имање нашег Пољопривредног Одсека треба да се уреди не само за експериментацију, него треба да служи и за нормалну експлоатацију. И стога, за проучавање уређења великих пољопривредних школа било је свакако умесно послати и код пољопривредника, кад је већ одлучено да је и то проучавање било потребно, — а у првом реду од оних који би се могли ставити на чело послова око уређења Одсека, заједно с г. Лозанићем...

ЗАШТО СУ БИКОВИ ЧЕСТО НЕСПОСОБНИ ЗА СКОК, А ЗАШТО НЕПЛОДНИ?

Поводом честих извештаја државних економи, које подносе надлежницима на упућа, да бикови који се по средним расадницима налазе ради облагороживања домаћег соја говеди, пре времена т. ј. у најбољим годинама старости, постају неспособни за скок или уопште неплодни, држим да неће бити на одмет, ако се овде изнесе узрок, који ту појаву изазивају, како би се по могућству уклонили, а тиме и ова немла појава сузбила.

И најмлађи бик постаје неспособан за прилод, кад неће да заскочи краву: Као узрок томе сматра се на првом месту незарлод за скок, т. ј. употреба пре времена, а то је, кад је бик још сунше млад — исплод године и пб стар. У том добу старости још кад бика није потпуно развијен нагон за парене. Нарочито млади бикови пореклом од културних раса које брзо стасавују — расту, међутим се никако не пуштају на пашу, већ су стално везани за јасла, где се претерано много хране, и ако достигну године старости за парене, при свем том не показују и не испољавују вољу за парене. Обично су овакви бичи врло леви на виду, и снабдени су свима могућим општим особинама доброга бика, али, што је најглавније, неће да заскоче краву. Зато при куповини бика, треба првенствено обратити пажњу на ову најважнију особину, и по могућству купити га под гаранцијом, т. ј. под условом ако скаче на краве.

За одгајиваче је одиста непријатно када му се десн, да му најмлађе мушко грло није способно за прилод. Срећом има читав низ средстава, која ако благовремено и како треба употребити, могу у најмлађе случајеве ову ману да сузбију.

Ако је на пр. бик у 15 — 16 месецу и старији, па неће да скаче, онда ваља тражити на првом узрок поменутој мани у његовој урањености, јер такви, полугутоји бикови отроме, отежају и неће да скачу.

У том случају треба му смањивати оброне и мање хранљивом га храном хранити, тако, ако је догле добијао најбоље, на пр. детелено сено, треба му га узратити и давати ложице, а нарочито му треба одузети мекане или јарму кукурзину, ако му је данас; но омас или осену прекрпу треба му дати, но само у малим количинама, свега! — 1¹/₂ килограма дневно, јер омас утиче врло повољно на пољне органе. Ако је летње доба, онда у место сена, треба га пусти на отаву да пасе или, ако тога нема, онда му ваља полагати зелене детелене, а у зимње доба, поред наведене количине овса половину од пређашње порције сена, а сем тога и много сточне репе. Но најбоље је овака глатка пуштају да заједнички иду са кравима на пашу. Чист ваздух и нечистостано кретање, као и природна храна са пашњака, најповољније дејствују на измену као и на долге трмо кружење материја у животињском телу, а тиме се оживљава и нагон за парене. Где нема пашњака и где се стока искључиво у стајама храни, ваља такне бикове сместити крај крала, а нарочито оних које вде или их заједно нагонити на исплод да се слободно крећу.

Као надражавачка средства могу се употребити шака туцавог конопљаног семена или до 30 грама

¹) Извештај стр. 27.

туцане вѣше помешане са другом храном, претностављајући, да би је стока уз храну хтела да поједе, јер има грла која нарочито већу неће да окусе. И с ње се исто тако радо употребљавала за тај циљ и обично се даје 25—30 грама дневно, јер се тако исто убрзава кружење материја и надражује жлезде на живањ рад, те и они убрзавају лучење својих сокова.

На овај начин, врло често ћемо успети, да зачмалки нагон парења оживимо и да нам бикови постану способни за приплод.

По никада ову зачмалост код младих бикова, не треба оставити времену да је оно лечи у нади, да ће се јаџ за парење сам повратити дошци, јер у колико се дуже чека, у толико постаје ова мана све гора, и на крају крајева, остаје стална и неизлечима. Нарочито се ова мана јавља код оних грла која сувише рано стасавалу и код оних, која су наклањена гојазности, која се стално по стајма држе и хране, а највише код оних, која су из таквих запата, где се вршило парење у средству.

Напротив, где се стока подиже на начин, који је најслучивнији оном, којим се у природи стока размножава и где има задоста пашњака, ретко ће се кад наћи мада бик који нема воље за парење.

И код старијих бикова може наступити да изгубе вољу за парење, ма да су дотле врло способни били и радо скакали, но ово обично долази отуда, што их сопственик претерано храни јаком храном која много гоји и стога, што се бикови слабо или никакво крећу. Као извинење зашто се бик слабе креће, чуће се, да је љут, да га због тога не сме да пуште, бојећи се какве штете или несреће и на тај се начин грло сасвим упропасте, јер отежа и постаје неспособно за скок.

Дакле и у овом случају треба умањити оброк јако хране, и што је још важније, бик треба да се слободно креће на пашу или испушту, а ако је то немогуће, треба га хватати у јарам ако има парњака, а ако нема, треба му (преко Српског Пољопривредног Друштва) набавити чеоуну запрегу са штрангама, па да сам вуче кола и да се употребљавала за вучу лакших тетета, за прањак, окочак и т. д. За оваков рад претпоставља се на првом месту, да је лице које биком руке вешто за тај посао; затим, да бик није људств, јер се у противном случају одвета могу десити недаће и несреће.

Затим, као повод, да бик повремено изгуби вољу за парење могу бити болови који су се појавили било у ногама или пазњима, који трају извесно време.

Узроци овој појави могу бити читав низ локалних повреда, као на пр. убој на табану, пригичене папак, поврде на крунцима, застало камење између пазњака, запалење и отици између пазњака. Сва та сметају скоку сувише дугачки пазњи, као и позаврнути пазњи, јер причинявају болове при скоку, те се бик, плашећи се тих болова, сенива да заскочи. Исто тако протегнута или згрчана тетива, као и протегнуте или згрчене везице зглобова, уганућа, и разноврсне поврде зглобова, узрок су да бик привремено — докле му ове бољке не прођу, изгуби вољу или се плаши да заскочи на краву, најађући се да ће га заболети дотично место.

(СВРЖАНЕ СЕ)

ОДХРАЊИВАЊЕ ТЕЛАДИ МЛЕКОМ

Какве користи имамо од добре говеди нећемо овде говорити, јер то зна сваки пољопривредник. Рећи ћемо само толико: да није довољно имати говеда од чувених раса и запата, већ их ваља како треба чувати и неговати. Не обратили се на то довољно пажње, онда раса није крива што су говеда рђава. Могу бити и крива није од најбоље и најчувеније расе и одликвати се најбољим особинама, па ипак ће подмладак бити рђав, ако се не буде хранио и неговао како ваља. Упустили се с храном храном и негом у почетку, не могу се развити у добра, ваљана грла, па ма како се дошције хранила и гледала.

Природна је храна сваком телету млеко његове матере.

Прво млеко којим се теле задоји кад на свет дође није онакво какво је дошције. Боје је жуће или мрво жуће а садржи у себи доста соли и масти. Хранљивије је од обичнога млека јер има више болачевине.

Ово прво млеко којим се теле задоји, зове се колострум или грушевина. Поред тога што служи телету првих дана за храну оно га и прочисти. Кад у себи не би имало довољно масти, не би могло теле прочистити, те би се то морао извршити другим средствима. А тако исто кад би крива при телују или после овога угинула, теле не би имало овога првога млека, те би се морао звати сточни лекар да да упуство и лек који би га прочистио.

Колострум не траје дуго — 7—8 дана, па га замени прво, обично млеко, и стога је потребно да теле за то време сише краву. Али, ако је ова угинула, мора се хранити пошто се претходно вештачки прочисти.

Млеко које се буде давало за храну телету, треба разблажити водом и загрејати га до на 35°C. У почетку, треба га давати 4—5 пута тако, да теле не добије више од пола до литар и по на дан. Већа количина може да шкоди, јер прелази у танко црево, где се не може да свари. А тако исто, шкодило је, кад теле брзо, алаво сише, те млеко доспе у бубрег, гд се такође не може да свари, те произрокјује болове.

Има случајева да се теле не може ни после сисања колострума да прочисти и тада добија затвор од кога наступа колика. Ну, пре, него количка наступи, ваља пазити па му усуги у уста 1—2 кашике обичнога зејтина да прогута, па га онда клистирати млеком водом. А да би нечистоћа што пре изашла, ваља звати калкиперт десне руке у дебело црево и повадити балегу. По себи се већ разуме да треба претходно добро сасаћи нокат и пре опрати салуном, па намазати са зејтином, како би лакше и без повреде могао ући у црево.

Кад у почетку теле дуже сише краву, попије више колострума од кога добије пролив. Чим се то примети, треба му забранити сисање. У место њега треба му дати да пије обично млеко у које ваља метнути 3—4 капицне опунјума и обичну кашику ситно утучане креде, па ако и после тога пролив не стане, треба одмах звати сточнога лекара који ће дати упуство: шта треба радити да пролив престане.

Пошто се теле прочисти и кад у вивену не стане колострума, а настане право, обично млеко, онда је сасвим све једно: сисало ово краву или му се млеко давало да је из суда пије. Само у овом последњем случају, ваља стално имати на уму, да је млеко природна храна телета и да га не треба ни чим кварити.

Колико треба млека давати телету да пије, зависи од његове телесне тежине. Што је теле крупније и теже, потребује више млека и обротно. Али се обично рачуна да ће за добро напредовање бити довољно ако му се буде давало $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{3}$ његове телесне тежине. Нека је теле тешко 40 кг. онда ће му требати млека од 5'8—8 литара на дан; која му се количина има дати на три obroka.

Пошто теле с дана на дан расте и развија се, то му је потребна и већа количина млека. Ну, с погледом на велику пробу и цену млеку, биће доста аке му се сваке недеље буде давао по литар млека више. Ну и оно повипавање не може дуго трајати, мора се смањивати. Смањивање пак може почети кад теле наврши 3—4 недеље старости и то највише до половине оне количине која му је давала.

У место одузете количине целога млека, мора му се давати друга храна којом ће му се накнађавати оно што му се у млеку одузима А као најбоља храна и додатак јесте оплаћено млеко, у које ваља сипати 60—70 грама брашна од лавена семена. У њему има доста масти и оно може да замени оно млеко које се одузима. 150—200 грама брашна од лавена семена довољно су да замене литар млека.

Гди нема лавенога семена или је ово скупо, у место њега може му се давати одјар од попареног ситног ливадског семена или отаве у врлој води. Истина да у овој млакој води нема хранљивих делова као у ланеном брашну, али оно врло добро утиче на сваривање и на тај начин може се полагано да изврши прелаз на другу храну.

Овај одјар биће у толико бољи и хранљивији, ако се у њега успе и нешто овосне јарме. А он се прави овако: Узети кило доброт ливадског сена или отаве, на га прелити са 4 литра врлоје воде и оставити да постоји 6—7 часова, да вода из њега извуче миришљаве делове, на тај одјар дати телету да пије.

Млеко се може давати телету на два начина: или да сисне краву или да му се из суда даје.

Од ова два начина бољи је онај при тј. кад се пути да теле сисне колико хоће. Јер млеко постепено долази и оно га подско сисне тако, да се ретко кад загриче. Упамјујући мале количине млека, ово доспева кроз листавац у сиринте, гди се претвара у гуревину која се као белачевина лако сварије.

(свршила се)

ВЕЛИКЕ, СРЕДЊЕ И МАЛЕ БАШТИНЕ¹⁾

(СРБИЈА)

И ако је привреднику у малој баштини потребно сразмерно више података за зграда, мртви инвентар и сирежну стоку, њему се у малој баштини много што шта јединије хвата, (г) расходи на од-

рвике и одржавање капитала, чине мањи проценат у вредности тих капитала), јер оправке врши сам и у своје време, а и стоку и мртви инвентар надгледа брижљивије него најмљени радници.

Користа у таквама а и в могу се имати само тада, ако је власник довољно изобричан. Даје неплодну земљу наметном и вредном поселињу, он ће је улитијати, а даје двалаку и пераднику најбољу земљу, он ће је претворити у пустињу.

Г) Велике баштине не могу никако да се опороте расхода на администрацију (управник, рачуновођа, писар, надзорник, помоћник итд.), међутим, мале баштине за ове задатке и не знају.

Д) Свеколики годишњи расходи у малим баштинама састоје се из плата за рад и расхода на оправке и одржање капитала, као и набавку извесних предмета (дубре, семе и др.). Да би се ти расходи могли покрити, потребно је имати обртни капитал, који се састоји делом из новца, а делом из производа добивених у самоме газдинству. Очевидно је, да је за мале баштине потребно сразмерно (за јединицу површине код једнаког газдовања) знатно мање новца него у великим.

Ђ) Истина је, да се неке мелдиорације могу лакше и јединије извести на великим баштинама, али је у ствари и то, да се омет неке друге мелдиорације, баш обротно, лакше изводе на малим баштинама (н. пр.: крчење, уклањање камења, подизање живе оградe итд.).

Е) Многе привредне гране могу се с већим успехом гадити у малим баштинама него ли у великим; такве су гране, које вахтењу много радних руку или много напље или велике предавности и воље послу, или најзад много поверења, нпр. баштованство, гађење трговинских увеса, пчеларство, свиларство, гађење здаребади одвојених од кобила, одвајање теледи, краљење живине итд.

Сви наведених користи, којима се одлажује велике и мале баштине, убрајају се још и ове: за веће баштине лакше је добити и већи кредит (кредит у осталом најје привилегија великих баштина; а мале баштине, код уређених кредитних установа, као што су нпр. Рајазаревне касе, могу добити исто тако лако потребан и јестин кредит као и велике баштине); велике баштине доносе већи чисти доходак, а отуда мањи бруто доходак него мале баштине. (Ово је основано на основи следећег појма: велике баштине с више екстензивним газдинством а мале баштине с више интензивним газдинством. Што је обично интензивније газдинство на малим баштинама у Западној Јевроти, то је сасвим природно из ова два узрока: прво, што су за мале баштине најпријичије тавне културе, које изскују много рада и друго, што је и за домаћу потребу породице потребно сразмерно више баштинских производа, него за раднике, који имају породице и за надничаре, који раде у великим баштинама обично о своје трошку). Као једна од користи за велике баштине узима се и то, да ове из оште количине добивених производа продају већи део и да се код њих већи проценат стамовништва може занимати грађском индустријом. (То долази од неразумовања: велике баштине продају већи део добивеног производа зато, што имају само раднике, који храну не добијају од домаћина и чије породице морају куповати те производе за своју храну, те је отуда потребно одузети све што иде на издржавање тих породица и тек оно, што претеже, иде у прилог градеке индустрије).

Кад су нам већ познате све користи у великих и малих баштина, онда можемо из њих извести овај закључак: Ни велике, ни мале баштине не могу бити безусловно у преваци једне над другога. У извесним случајима користије су велике, а у извесним

¹⁾ Види почетак чланка у бр. 27.

онет — мале. Где је за гадовање потребно више знања и капитала, онамо су корисније велике баштине и обратно мале, где се изискуют више рада и настојавања. Корист од малих баштина је још и у оловне: Оне су лепа практична школа за образовање добрих радника у месту; деца одрасла под кровом свога оца и матере, на прадедовској земљи, међу становницима чији су се чланови саживели и учврстили различним везама, таква су деца боље васпитана него она, која су осуђена, да се са својим родитељима пренајмају по туђим кућама. Породице такве представљају у својем месту једно и здраво становништво, које је у пуној мери уједињено, јер је религијозно, озбиљно и умиљавно. Да се такве особине могу имати и заборити код власника и породица ових у малим баштинама, велике баштине ваља да су центри из којих треба да се шири знање и здрав прогрес, напредак, што могу и постићи, од чести посредно, помоћу средњих баштина, које по својој уређењу могу бити не само посредни већ и самостални центри.

Све користи великих баштина смањују се у толико више, у колико се више воде с мање знања и разумевања и у колико власници њихови имају мање капитала, који им је преко потребан за рад. Обратно, све користи малих баштина, своде се на чулу, ако се власници таквих баштина не одликују потребним особинама и ако је баштина јако распарчана, а парчад удаљена.

Кад су мале баштине толико, да се од њих породице не могу издржавати, онда их ове засевају усевиима, којима се могу поткрити, а да би се могле снабдејти и осталим потребама и одговорити разним дацијама, траже и налазе рада на туђим газдинствима, или узимају под закуп туђу земљу или прибегавају домаћој радности. Што је интензивније пољопривредно газдинство, тим је боље распоређена

радна снага и тим је лакше искористити слободно време. Напротив, што је газдинство екстензивније, тим се лакше колеба трајна и раднишма, па је с тога и теже искористити слободно време. Отуда, код малих баштина расте трајна а с тим и загушна цена на земљу. Развијање домаће радности у довољној мери, може да ублажи зло, она даје могућности, да радници живе лепо (боље него фабрички радници), па и они пољопривредници, који имају мало земље.

По попису од 1897. године, у нас је било 293.421 власника земље и то у градовима 20.253, а у селима 273.168. Тада је било власника која имају

хектара	власна	извоза	процента
а) испод 2	61.733	21.04	
б) од 2 до 5	98.642	33.61	
в) од 5 до 20	121.604	41.45	
г) од 20 до 100	11.359	3.87	
д) преко 100	83	0.63	

У другим земљама, тај је проценат износио и то:

у	од				
	0—2	2—5	5—20	20—100	преко 100
	х	е	н	г	а
Пруској	61.91	15.80	15.98	5.69	0.62
Баварској	35.63	24.92	32.69	6.66	0.99
Саксонској	60.09	15.16	19.27	5.99	0.39
Хесенској	54.17	29.03	15.51	1.24	0.65
Елза-Лотрингији	60.26	23.61	14.22	1.74	0.17
Немачкој	58.22	18.29	17.97	5.07	0.45

Према томе:

Процент власника, који су имали највише но два хектара земље био је у свима споменутим државама много већи него у Србији. Највећи проценат био је у Пруској, а нарочито у Баварској;

Процент власника, који су имали од 2—5 хектара, највећи је у Хесенској, а најмањи у Саксон-

ПОДЛИСТАК

ЕЛЕКТРИНА И УСЕВИ

(наставка)

Тада дође помоћ из Енглеске. Неки млади електроинженер, по имену Њумс, (Newsham), изведе огледе по Лемстрому поступку најпре у толиким растелиштима, и постиже понове повољне резултате. Он се тада обрати за савет чувеном инжењеру Сер Олвиеру Лоу (Lodge), који је стекао чувено име нарочито својим огледима око рабљивања познате енглеске магле, помоћу електрике. И овај му доиста поможе. Техника јавих електричних струја успе да сагради апарате, који могуће да гадовање захтене електрокултуре. Пошто су створени довољно поуздани извори електрике, онда беше лако да отпадну досадни усевови: најпре овај, по коме мора да се уаотребити баш права мрежа од жица; затим други, да она буде само у нештојлијој висини изнад земље. На основу добиених успеха образова се, у Енглеској друштво за проучавање електрокултуре*, које могуће жиде да поспе на висину од пет метара изнад земље.

Тако је омогућено да се врше сви радови са плугом, чак и са првиим електричним плугом, а да се не осети никаква сметња или несгода. Уз то се увидело, да није потребно раширити изнад поља праву мрежу од жица, већ је било довољно спровести преко поља у размацима од по десет метара танке жиде за пражњење електричне. На огледном земљишту, снабдевоу по овом систему, једва се и понајне да има нечега особитог. Ту и тамо примећује се електрична мотка са изолатором на њој: све тог, кад се тачније загледа, сизаче се одне танка жиди изнад поља. Уопште добила се утисак, као кад би телег разни сировинаци били распоређени преко поља.

Енглеско друштво поновило је на основу ових нових уређења своје огледе у већим размерам. Има и-ч четврти године, како се врше они огледи на имању поседашка Њорфорд близу Бриггента. Знаменит је случај, да је то исто имање, на коме је у своје време огледади први парни плуг. Ова случајна подударност можда ће значити: да ће ове понове у пољопривреди имати повољних резултата. И доиста, успеси беху него тако повољни, као раније у Лемстрема, када су се огледи ограничили, за сада, на чисто земљорад-

ничке послове, у главном, на производњу јечма и пшенице.

По извештајима Сер Олвиера Лоуа, енглеске огледи показале повољније приносе од 30—40%. Ну оно се тиче прилика у великим размерам, докле су ранији огледи вршили у маломе, уз баштованско обраду земље. Врло је вероватно пак, да ће се при даљој разради поступака, уз првиоме практичних пољопривредника, постићи још повољнији резултати.

Према извештају Сер Олвиера Лоуа из год. 1906. резултати са шеницом били су ови: ванскада шеница даваше на огледном пољу 12.9 ектолитра, а на контролном пољу само 9.3 ектолитра; енглеска шеница даваше на огледном пољу 14.6 ектолитра, а на контролном пољу само 11.2 ектолитра.

Занимљива је чињеница, да су ранији млинари и хлебари градили огледе са брашном и хлебом од електрисаног жита, на су млина; да оно даје много боље брашно за мешање хлеба, него ли неелектрисаног жита. Тако се, поред унапредог летњег приноса, добио и други бољатак: електрисна производња могла се са 7% скуђе продати.

(овдешки се)

ској. У Србији, било је ових домаћина релативно више, него и у једној од горњих држава;

Процент власника, који су имали од 5—20 хектара, највећи је у Србији. Њој се доста приближује Баварска. Најмање је ових власника у Елзас-Лотрингији;

Процент власника, који су имали 20—100 хектара, највећи је у Баварској, а најмањи у Хесенској. Србија је у томе боља од Виртемберга и Елзас-Лотрингије;

Процент власника, који су имали преко 100 хектара, најмањи је у Србији, а највећи у Пруској.

Ако бисмо поделили све власничке земље само у две групе: у прву оне, који су имали до 20 хектара земље, а у другу, који су имали више од 20 хектара, онда излази, да је на 100 првих, долазило ових других: у Баварској 7-24, Пруској 6-73, Немачкој целој 5-84, Саксонској 5-80, Србији 4-06, Виртембергу 2-66, Елзас-Лотрингији 1-95 и Хесенској 1-31.

Према томе у нас (Србији) број власника великих бањина доста је велики.

(Шимков)

В. Д. Т.

БЕЛЕШКЕ

Када крвава задржава млеко. — треба јој дати два литра мекна помешано са истуцаним кимом и венком; веће и кима треба додати за једну прегрш укупно. При мужи ваља одстранити најкву крава од личности која је музе, а то се може постићи када је млачујемо и у исто време лупкамо по роговима и када је преко леђа покријемо мокрим ћебетом или цаком, а уз то ваља руком благо извршити притисак на слабину.

Храњива сточном репом. — Безусловно је потребно да се репа, пре него што ћемо је дати стоци, добро опере или очисти од земље, а то с тога, што је стока доста прождрљиво једе и том приликом унесе у желуцац и црева и прљавштину од земље. Унесе ли на тај начин стока прљавштину у желуцац, она отпочиње да куља, не прекиња, топлота тела јој се повисе, убрза јој се дисање и било, а успори се балегање, јер балега очврсне. У том случају мора се употребити прочишћавање црева клистиром а за клистир употребљавати се чорба куваног ланеног семена, помешана са млаком водом и то у повећаним количинама. После употребе овога средства, стока се добро прочисти и опорави. Дакле, познате да вам је репа чиста, пре него је исцекате и полижите стоци!

А. М.

Пропис о чувању жита у житницама. 1. Влажно жито т. ј. оно које садржи преко 15% воде, сме се за дуже време држати само на промајним таванима, узвишеним житницама, где се може чепће превртати и долатати;

2. Нове житнице не смеју се пре употребити, док се темељно не пусе, примењујући и сушење са коком у корицама за осушавање. Вода везана за креч у малтеру са зидова житнице мора се ослободити, навући угљеном киселином из услијаног кока, а не угљеном киселином из већ у житнице смештаног жита;

3. Жито се не сме смештати у житнице које зидовима својим стоје у вези са влажним радионицама — подрумима и др. влажним просторима. Под таквим околностима не само да се штеточине, кишак итд. умножавају, већ жито не може ни остати, нити до сетве задржати своју клијавну моћ;

4. Превртање и долатање жита треба вршити увек кад је што нижа температура на пољу. Најбоље је радити пре или одмах по изласку сунца. Најнеповољније утиче рад у часовима по подне;

5. Прозоре на житници затварати чим је спољна топлота већа од оне у житници;

6. Отварати их, чим на пољу настане нижа топлота по унутра у житници, а нити је напољу кишно, ни магла. И овде ваљки прописи под 4;

7. Ко хоће савним тачно и поуздано да поступи при чувању жита у житницама треба да набави и да се управља по справама за мерење влаге у ваздуху — влагомерима. Треба утврдити степен влажности ваздуха на пољу и у житници. Ако је при већи треба све отворе — прозоре — на житници затворити. Ако је обратно отворити.

ГЛАСНИК

Забрањен извоз мршавих свиња и телад. — Решењем Министарског Савета од 25. новембра о. г. на до даље наредбе, стављена је забрана на извоз мршавих свиња и телад. Мршаве свиње сматрају се да су оне које су тешко до 80 килограма закључно, а телад — она млада глза која имају закључно до годину дана старости.

Пољопривредне коморе у Мађарској. — У своје време „Тужак“ је јавио, шта је све предузето у Мађарској, да се проучи питање о пољопривредним коморама, ком је одбору поверена израда законског пројекта и да је исти претрпел и на скуповама пољопривредних друштава. Сај је коначно утврдио овај пројект и он садржи ових десет главних тачака:

1. Коморе се имају уредити по муниципалнама (општинским областима) тако да се мале муниципалне области могу сјединити у једну коморску област;

2. Коморе се имају основати на основи принудној и даје им се право ударања пререза;

3. Коморска трошак на име превозних $\frac{1}{2}$ процента од катастарског чистог приноса. Изузетно може се износ повећати још за $\frac{1}{4}$ процента;

4. Право гласања је пропорционално — сразмерно пререз — и стоји у сразмери на висини приноса;

5. Коморе имају право на државну помоћ — субвенцију — и сем тога држава ће имати нарочито за ховорине — плаћа — и све послове званичног карактера;

6. Држава ће допустити и потпору државних стручних органа;

7. Постојећа пољопривредна удружења имају стањити у органску везу с коморама, односно по њиховој жељи могу се препознати у коморе;

8. Коморама се ставља у дужност заступничтво пољопривредних интереса нижег степена;

9. Има се установити једна немалска — средина — пољопривредна комора, Мађарско пољопривредно министарство дужно је сваки законски предлог и сваки министар или уредбу да поднесе пољопривредној комори на одобрење, пре но што исти изнесе у посланички доз, али пре но што правилник и уредбу објави.

Западно-мађарско пољопривредно сељачко удружење. — држало је у Штајнмангору управни седницау, на којој је по-

словни управник Хуго Лене изнео резултате земалског оцма живине што је у удружењу са великим успехом привредило у Идентуру. Изабраници мађарског пољопривредног министарства, хрватско-ставанског земалског владе у Загребу и аустријског живинарског друштва покушавали су више од 700 грама живине од расе, у вредности од преко 6000 круна. Даље је удружење nastavilo своју делатност на пољу поправки сточарства и уз припомоћ владе покушавало и својим члановима раздао 121 краву и јуница, 184 запитних овца и 435 грама запитне живине. На досад припрећених утакмицама освоје са наградама, удружење је успело да 800 запитних грама првобере и да подели на награде крава 800, а на награде јуница 760 круна. Даље је утицало, да ситни поседници земље у комитатима елеубуршког и ајзенбуршког, оснују удружења за заштиту већих имања. Даље је удружење уз припомоћ министарства у 7 општина одржало питегавско кувресе и у 120 општина стручна пољопривредна предавања. За државне предавања закључено је да се набави пројекциони апарат (за изношење слика као у биоскопу). С одобравањем и радном прихватањем је законски пројекат о унапређењу земалског сточарства, једино с тим додатком, да општине не набављају самостално мушне расељошнице — запитна гра — но по савету и избору сточарских области инспектора.

Пољопривредна поучна путовања. — Путовање је за ауду свију позва постало једно важно средство за просвећивање а тим пре за пољопривредницима који том приликом изађу много што-шта корисно да виде и да се науче, што у својој земљи не могу наћи ни видети. За тај циљ у Горњој Аустрији је већ пре толико година Пољопривредно Друштво у Ланду зашло утврђују да путовање, те да и мање могућим пољопривредницима да могућности, да могу узети учешћа у поучном путовању које сваке године припређу. Срешка стаје 30 хелера и ко добије, он добије бесплатан пут са свима трошковима за ту годину и ретко ко, ко је добио на утврђају, да је пропустити користати се срешка случајем. Ове године предузето се путовање у Виртембершку и учествовало их је 46. Они су посетили домену Платхо и Хохсхајм. Ово је једина виша немачка пољопривредна школа која се налази север од једног угледног пољопривредног добра великог 300 хектара, уз коју постоје и ратарница да осељачке синове, са дводесетилим точјаком. Прошле је да учезници ратарнице морају имати преко 17 година, добијају бесплатну храну и стан, али за те морају обавезно радити сив пољопривредне радове, да заслуже своје наднице. На имању постоје градине, огледна оања, стаје и друге зграде, машинска зграда, по стајања разне сточне расе за јават и за ужитај, робава, млекојарна, завод за нешво рације, технолошки завод, пољопривредно-хемички огледни завод са стајања за огледе хранљива стока, метеоролошки завод и завод за одгајање семена од усева, а у ламку збирав.

Учезници поучног путовања посетили су сев тога и вођарско завод привредног саветника Лукаса у Рајнгангу, где су могли видети изложбу свију у заводу гајених врста и сорта ђава и где су добили стручна и исцрпна обавештења о свиња појединам сортама и разлици особинања.

Затим су посетили велику вртембершку државну ергозу у Мајбаху, где су нашли 136 паства, ни зна се који од кога лепших и савршенијих форми, јадрбади и кобила свију доба. Пример вредан подражавања.

Земалско макарско-домашина школа Селе код Новог Тичајца, стоји под управом управнице Гизеле Шиндлер и у 22-ој 1908/9 школској години имала је 22 учезнице, што је и највећи број који школа према обиму сваке може да прими. Млекарна школска врзико је за прераду 40.955 литара млека и из њих прерадио 939 кг. свежег слагног масла (бутера) и 7215 литара разних сирена. Колико се цени школа и колики значај и важност васпитања осељачки девојка у пољопривред-

ном духу у Моравској, види се по томе, што се у толиком броју учезнице пријављују, да он морају одбајати и што су се за курс који ће се тек у октобру 1910 г. отпочети, још сад пријавиле у много већом броју, но што се примити могу.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XIII СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва

држане 25. септембра 1909. год. у Београду.

(СВРШЕТАК)

125. Председник предлаже, да се у „Тежаку“ штампају чланци „о новим америчким подготима“, од г. Паје Тодоровића, због своје практичне вредности, одштампати у посебну књижицу и моли Управу да одреди, у колико примерака да се одштапа. — Предлог се усвоја с тим, да се одштапа у 500 примерака.

126. Износи се на решавање потраживање Управе Топчидерско Економје, да јој Друштво исплати 60 динара за 12 комада борва, који су за време прошлогодинских изложба у друштвеном дворани ради украса засајени. — Решено: да се Управа Топчидерско економје извести, да јој Друштво понуде борве ставља на расположење, пошто их Друштво није ни тражило да их у својину откупи.

127. Чачанска Окружна Подружница извештава да се је конституисала и отпочела рад. — Прима се к' знању.

128. Потпредседник г. Ана Живановић као резервент за подружњине послове, подноси предлога Правила Чачанско Окружне Подружнице и предлаже да се призна и одобре. — Одобравају се.

129. Чита се молба г. Велимира Виторонића Председника Крушевачко Окружне Подружнице, да Друштво одреди његовом сину музни трошак за иностранство, куда пољизи на изучавање пољопривредства; исто тако да га потпомогне и у вазвраћању дж на страни буаде. — Друштво, и ако би било вољно да г. Виторонићу у томе помогне, нема материјалне могућности да то учини, него ће молбу с препоруком од своје стране улутити г. Министру Народне Привреде на поступају.

130. Износи се на решавање молба Милоша Виторонића из Златарића, да му Друштво покљони једну авидаку зрачачу. — Да се извести, да му се то молба не може учинити.

131. Износи се на решавање молба Миклаја Миклајовића из Азесандровца, да му Друштво муљачу, коју је прошле године као награду добио, замени другом, комбинованом. — Решено: да му се та замена учини с тим, да разлику коштира Друштво наплаћа.

132. Чита се молба г. Вукалина Поповића учитеља из Гуштерце на Коосу, да Друштво одреди извесну почулачу помоћ за подизање виноградства у цркви „Мата Грлавица“. — Да се г. Поповић извести, да Друштво нема могућности да би се тој молби могло одавати.

133. Чита се телеграм од Подружнице Ужичке, којим благодарити Друштву на узанској помоћи за припрећивање изложбе. — Прима се к' знању.

134. Уредник „Тежака“ подноси предлог о хонорару радно у 21, до 25 броју. — Прима се по предлогу и утврђеној норми, а кључу хонорара да овере чланови Управе г. г. Милоса Ж. Петровић и Сретен Јевтић.

Преглед 34. броја „Тежака“: — Чланци: — О уређењу пољопривреднога одсека нашега Универзитета (свршетак) — Зашто су бивали често неспособни за сиек, а зашто неплодни? — Охрањивање тегади млеком — Велике, средње и мале бајтине (свршетак) — Подизање: — Електроина и усени (наставак) — Величке. — Вољачке. — Друштвени и подружњински послови (свршетак XIII-те седнице).

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
18, 28 И ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЉУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
А ОБОЈАМ НАЗНАКЕ ГИВЕНА ОД БЕОГРА
1899. ГОД. Б. 204 СРПСКОМ ДРУШТВУ
ПОСТ. КОДЕС БЕОГРАД

Цена огласима изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА СРБ. ПОЉОП. ДРУШТВО КЛАСИКЕ, ПРЕДСЕДНИК ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 35. и 36.

БЕОГРАД 25. ДЕЦЕМБРА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

ЦАРСКИ ТАЈНИ САВЕТНИК Д-р ФЕРДИНАНД ВОЛТМАН

Професор Пољопривреде и директор Пољопривредног Института у Халском Универзитету у Пруској.

Првог октобра ове године одиграо се за историју пољопривредне наставе један важан догађај. Тогга је дана први директор и оснивач првог универзитетског пољопривредног института у опште — уважени светски научник, тајни саветник, професор Д-р Јулијус Киу у 85. година свог живота коначно сишао са катедре професорске и предао своме наследнику директорство првог универзитетског пољопривредног института — Халског.

У колико је то по себи неповољна вест, што наука пољопривредна губи из редова својих активних раденика једног од најбољих — и саместа, које је пола столећа било жижа науке пољопривредне за цео свет; у толико је по себи утешна појава што је за заменика слично Киу познат један од оних ђака његових, који је не само довољно разумео свога учитеља, већ је у извесном правцу и даље отишао. Тај заменик Киов јесте

познати научник и испитивач тропски, царски тајни саветник, професор

листовима великог албума „Умив Немачка“ који су посвећени биографији овог научара гласи: „Фер-

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

НА ГОДИНЕ 5 ДИНАР. НА ПОШТАЦИ 5 ДИНАР. ЧЛАНОВИ КОМАНИ, ЧЛАНОВИ ОШК, ЗДРУЖ. ПОДРЖАЊА, ОСО, НЕКОДЕ, ЧИТАОНИЦЕ, КОЛЕНИ СКА, ВАРА, ЗАШ. МАНАСТИРА, КОЛ. ДОБРОТНИЦИ ЗАДРУГА И ЧУВАРИ ВУЛА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОШТАЦИ ДИНАР, АКО ПОШТОМ ПРЕПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЧЛАН ТИМОВИ.

ЗАМ СРБИЈЕ

НА ГОДИНЕ 5 ДИНАРА, ПО СРБ. ПОЉОПРИВ. ДРУШТВИМА И НЕКОЈИМ ЧЛАНОВИМ КАО И ОШК. СКИ НЕМАЛОДРУЖИЦЕ ЗАДРУГА И ЧИТАОНИЦЕ, ПРЖЕ, НЕКОДЕ И МАНАСТИРА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 5 ДИНАРА КАО УНАПРЕД ПОШТОМ ПРЖИЦАМ И КАО СЕ ПРЕПЛАТУ ПОД СВОЈ ДРУШТВА ПРЖЕ КОЈА КИ НИ СЕ ЛИСТ ПЛАТИ.

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 26689

ТЕЖАК

(ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ)

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ИЗДАВАЛАЦ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ЗА

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

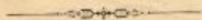
ВЛАСНИК И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
ПРЕДСЕДНИК ДРУШТВЕНИ,

ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ.

БРОЈЕВИ 1—36 И ПРИЛОЗИ

ГОДИНА XL.

У БЕОГРАДУ

ШТАМПАНО У НОВОЈ ШТАМПARIJI — ДАВИДОВИЋ
1910.

САРАДНИЦИ У 1909 ГОДИНИ:

Александровић Јован.
Боганац Т. Максим.
Богдановић С. Вучко.
Бончаћ П. Михаило.
Валента Венцеслав.
Вулић Алекс.
Гавриловић Светозар.
Живановић М. Рад.
Илић М. Пет.
Јанковић В. Чед.
Јевтић Сретен.
Јовановић Александар.
Јовановић Душан.
Ковачковић Ж.
Кремић Илија.
Крежковић Рад.
Кужић С. Мнодраг.
Куртовић П. Милосав.
Куртаковић Влад.
Лазаревићева Ј. Дивна.
Лозанић Симе.
Луковић Огњан.
Матић П. Вића.

Мрјковић Александар.
Милковић Мирко.
Нешић Алекса.
П. Ј. С.
Петрић Мих.
Петровић Ј. Милан.
Петровић Ж. Никола.
Поповић А. Срега.
Радивојевић Ј. Божа.
Радић Ђорђе др.
Радојевић Никола.
Радовановић Т. Вића.
Радосављевић С. Милош др.
Решић Освалд.
С. Б.
Синобад Душан.
Станимировић Владимир.
Тејќал Лудвик.
Тодоровић Д. Благ.
Тодоровић М.
Тодоровић Т. Павле.
Ћатић Душан.
Шокорац Жиппо.
